Digitized by Google

7
6 L
17

Digitized by Google

Chroniques de Es-

pāya fins ací no diuulgades: que tracten dels Nobles e Inuictissims Reys dels Gots: y gestes de aquells: y dels Cōtes de Barcelona: e Reys de Arago: ab moltes coses dignes de perpetua memoria. Compilada per lo honorable y discret mossen Pere Miquel Carbonell: Escriua y Archiuer del Rey nostre senyor. e Notari publich de Barcelona. Nouament imprimida en lany.

M.D.xlvij.

BIBLIOTECA NAC.

Aci comença la Taula de la present Chronica ho historia de Espanya.

Del primer libre.

¶ La Prefacio ho Prolech dela p̄sent Chronica. E la Epistola del senyor Rey: dirigida al auctor dela present obra. Fol.i.

¶ Dels pobladors de Europa la nostra Espanya: ab breuitat. E ab lo Epigrāma ō misser Hieronym Pau: Canonge de Barcña. Fol.ij.

¶ Dela repulsa deles errades y fabules que troben escrites en Chroniques. Fo.ij.

¶ Del poblador primer de Espanya. Capitol primer. Folio.iij.

¶ Dela generacio de Tubal: y ō Emposta. Capitol segon. Folio.iij.

¶ Dela Celtiberia. Cap.iij. Folio.iij.

¶ Dela Ybernia. Cap.iiij. Folio.iij.

¶ Dela venguda de Hercules en Espanya. Capitol.v. Folio iij.

¶ De Caco Gigant. Cap.vi. Folio.iij.

¶ De Mont iubich: ço es Mons iouis. Capitol.vij. Folio.iij.

¶ Deles edificacions deles ciutats de Cathalunya. Capitol.viij. Folio.iij.

¶ De Balaguer: y dela Seu de Urgell. Capitol.ix. Folio.iiij.

¶ Del nom de Vich: y tambe de Manresa. Capitol.x. Folio.iiij.

¶ Com Hercules estant en Espanya fonch cridat per lo fet de Troya: y deles nou Barques: y del nom imposat Barcanona: y del edificador de Barcelona. Cap.xi. Folio.iiij.

¶ Dela sepultura de Hispan Rey de Espanya y de Hercules/ ques diu esser enlo carrer ō Paradis: y dela descripcio del verger aqui en aquell temps construhit. Cap.xij. Folio.iiij.

¶ De aquell qui conquista Espanya: y del Rey de Castell Basens: y dela gent de Urgell: y dela ciutat de Leyda. Cap.xiij. Fo.iiij.

¶ Del nom dela ciutat de Lèyda. Capitol catorze. Folio.iiij.

¶ Del nom dela ciutat de Gerona. Capitol quinze. Folio.v.

¶ Deles ciutats de Toledo: de Segouia: de Saragoça: y de Numancia: per qui foren poblades. Capitol.xvi. Folio.v.

¶ Deles gestes escrites de Oger Cathalo. Capitol.xvij. Folio.v.

¶ Deles gestes de Carles Maynes. Capitol dehuyt. Folio.v.

¶ De Papa Adria que fo enla conquesta ō Tegadoch. Cap.xix. fol.v.

¶ Dela estada del Papa ab Carles Maynes en Rossello: y dela entrada y gestes de Rothlan y quāt comēça lo nō ō Cathalās. cap.xx. fol.v.

¶ Dela diuisso dels Comtats/ Biscomtats: Veruessors e Barons: y Magnades. Capitol.xxj. folio.vi.

¶ Dela entrada del Emperador Loys en Espanya: y del primer Comte de Barcelona/ appellat Bernat: y dels pagesos de Remença. Capitol. xxij. Folio.vi.

¶ Breuiari e Sumari dels Reys de Arago: e Comtes de Barcelona. cap xxiij. fol vij.

¶ Dels Comtes de Barcelona/ Reys de Arago. Cap.xxiiij. fol.vij.

¶ Confirmatio y concessio rerum ē plurimarū ad Cenobium sancti Cucufatis Vallensis. ꝛc. Capi.xxv. fol.viij.

¶ Del començament y gestes dels Gots. fo.ix

¶ Del Rey Turismundo/ lo qual mataren los seus. Folio.xj.

Del Rey Theodorich. fol.xj.

¶ Del Rey Henrich. fol.xij.

¶ Del Rey Alarich. fol.xij.e.xiij.

¶ Del Rey Amalarich: y dela batalla que hague ab Hilabert Rey de França. fol.xiij.

¶ Del Rey Theodoredo: y dela mort que dōa la Reyna a la mala seruenta. fol.xiij.

¶ Del Rey Agila: e com fo mort per sos vassalls. Folio.xiij.

¶ Del Rey Atanagildo. fol.xiij.

¶ Del Rey Loyba primer de aquest nō. fo.xiij.

¶ Del Rey Ricaredo. fol.xv.

¶ Del Rey Loyba segon. fol.xv.

¶ Del Rey Gundemiro. fol.xvj.

¶ Del Rey Hisebuto. fol.xvj.

¶ Del Rey Ricaredo segon. fol.xvj.

¶ Del Rey Sisanando. fol.xvj.

¶ Del Rey Semula segon. fol.xvij.

¶ Del Rey Juleas. fol.xvij.

¶ Del Rey Sinde sindo. fol.xvij.

¶ Del Rey Reclsundo. fol.xviij.

¶ Del Rey Bamba y deles sues conquestes/ y com mori enlo monestir de Pāpliga. fo.xviij.

¶ Del Rey Eurigo. fol.xx.

¶ Deles fills de Noe quines prouinceles poblaren abans dela particio deles lengues: e quina terra poblaren. fol.xx.

¶ Com Pelegri se feu Rey en Portugal: apres la trabicio del Comte Julia. fol.xxj.

¶ Del Rey Egica. fol.xxj.

¶ Del Rey Witisa. fol.xxij.

¶ Del Rey Acosta. fol.xxij.

¶ Del Rey Rodrigo com en son temps se perderen les Espanyes. fol.xxij.

¶ Perque foren prostrats lo Rey Rodrigo: e son predeccessor Witisa: y tota la Espanya. fo.xxiiij.

¶ Deles crueltats feres per los Moros presa la Espanya als Christians qui bi romanie. f.xxiij.

¶ Deles coses ques seguiren apres que la Espanya fonch conquistada per lo Comte Julia: e mo

ros. fo.xxiij.
¶ Com alçaren per Rey lo Infant don Pelayo: y dela translacio del cors glorios de sanct Agosti. fol.xxv.
¶ Dels batalles del senyor Rey don Pelayo contra los moros. fol.xxvj.
¶ Del titol del senyor Rey don Pelayo: trobar bo beu. fol.xxvj.
¶ Dela persecucio feta per los Moros als christians qui fugiren a la spelunca de Penon: qui vuy en dia es anomenada sanct Juan dela Penya: trobar bo beu. fol.xxvij.
¶ Dela edificacio dela esglesia d: sanct Juan de la Penya. fol.xxvij.
¶ Del Comte Galindo. fol.xxvij.
¶ Dela genealogia dels Reys de Navarra qui dominaren en Arago: bavent: i Comtes: car primer bi vague en Arago Comtes que no Reys. fo.xxviij.
¶ Lo primer Rey de Navarra Garcia Ximenez. fol.xxvij.
¶ Dels Reys de Navarra. fo.xxviij.
¶ Lo linatge del Rey de Navara: trobaras en lo mateix. fol.xxviij.
¶ Dels Reys de Navarra. fol.xxix.
¶ Com començaren a regnar los Reys en Arago. fol.xxxij.
¶ Dela particio dels terres: ço es de Navarra: e dela terra de Arago: e tambe del Rey don Ramiro. fol.xxxij.
¶ De don Sancho Rey de Arago: e de sos fets que feu. fol.xxxij.
¶ Del Rey en Pere: y dels sues gestes: ante vnionem Regni Aragonum: cum Comitatu Barcinone. fol.xxxiij.
¶ Epistola hon es feta mencio com sanct Jaume: y sanct Jordi foren vists ajudants en la batalla de Antiocha. fol xxxv.
¶ Del Rey Alfonso: y de tots les sues gestes trobar bo bas. fol.xxxvij.
¶ Com los Aragonesos tragueren del monestir hon estaua don Ramiro: y elegiren lo en Rey. fol.xxxix.
¶ Dela espasa de sanct Martj. fol xlij.
¶ Del.xj. Comte de Barcelona Ramõ Berenguer qui desliura la Emperadriu de Alemanya del crim de adulteri falsament imposat: e dela fertil/e pomposa/e rica Taula de Barcelona. fol.xlij.
¶ Dels Comtes de Barcelona: e de lurs gestes. fol.xlv.
¶ Dela donacio feta per dona Petronella Reyna de Arago: y tambe Comtessa de Barcelona. fo.xlvj.
¶ De Bernat primer Comte de Barcelona. fol.xlvj.
¶ Bulfre segon Compte de Barcelona: trobar bo bas. fol.xlvj.
¶ Del Compte miro. fol.xlviij.
¶ Del Comte don Borrell Comte de Barcelona. fol.xlviij.
¶ Del Comte don Ramon Borrell. fo.xlix.
¶ De don Berenguer Borrell. fo.l.
¶ De Ramon Berenguer cognomenat vell: lo qual ordena los vsatges dela ciutat de Barcelona. fo.l.
¶ Pere Ramon Berenguer: cognomenat Cap de estopa. fo.lj.
¶ Del Comte don Ramon Berenguer: al qual peruengue lo Comtat de Prohença: trobar bo bas. fo.lj.
¶ Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo Comtat de Barcelona fõch vnit al Regne de Arago. fo.lij.
¶ Lo començament dela genealogia dels Reys de Arago apres la vnio feta del Comtat de Barcelona al Regne de Arago. fo.liij.
¶ Del Rey en Pere cognomenat Catholich: fill del Rey Ildefonso. fo.lvij.
¶ Del Rey Jaume: fill del dit Rey en Pere. trobar bo bas. fo.lx.
¶ De Papa Clement quart: e de vna Epistola sua tramesa a vn seu nebot: que no tingues nẽguna esperança en elle: com tenia muller ars de esser promogut en esser ecclesiastich: essent primer jurista. fo.lxviij.
¶ Del Rey en Pere cognomenat dels Francesos: alias lo gran: e del Regne de Sicilia com pertany al Rey de Arago: e Comte de Barcelona. fo.lxx.
¶ Dels mosques vertinoses que trames nostre senyor deu contra los Francesos: en ajuda del Rey de Arago: crints del glorios cors de sanct Marcis de Strona. fo.lxxv.
¶ Del Rey Ramfos/alias Alfonso/fill del Rey en Pere dels Francesos. fo.lxxvj.
¶ Conquesta dela Illa de Menorca, trobar bo bas. fo.lxxvij.
¶ Del Rey en Jachme: fill del Rey en Pere: e dela pau dels Francesos. fo.lxxxvij.
¶ Del Rey Alfonso fill del Rey en Jachme: trobar bo bas. fol.xcvj.
¶ Del Rey en Pere/ fill del Rey Alfonso: trobar bo bas. fol.xcvij.
¶ Curiegenerales Regis Petri: propter rebellionem judicis Arboree. fol.xcviij.
¶ Cronica del Serenissim senyor Rey en Pere: hon es escrita largament tota la historia de son pare lo Rey Ramfos: y ell mateix la escrigue dela sua propria matessent ell Rey de Arago. En la qual Cronica es feta espressa mencio de alguns actes del Rey en Jachme: e de sa muller: e de sos fills. fol.cij
¶ Capitol hon es expressat lo començament de-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

la bistoria del Rey en Jaume: e tambe dela mu-
ller: e de sos fills: e de les filles: per molt gentil
estil. Folio. cliij.
¶ Capitol dels pregaries fetes per lo senyor
Rey en Jaume a son fill que en nenguna mane-
ra no renuncias. Folio. cliij.
¶ Del obir dela missa del Infant don Jaume: e
dela Infanta dona Elionor ab benedicio ec-
clesiastica. Folio. cliij.
¶ Capitol dels pregaries altres: e requesta que
fen lo senyor Rey en Jaume davant los Ba-
rons a son fill que per cosa nenguna no renun-
cias: e dela offerta feta per aço. Folio. cliij.
¶ Capitol com lo Infant en Jaume renun-
cia la primogenitura: e com lo Infant Ram-
fos fon atorgat enla dita primogenitura del Reg
ne. Folio. cv.
¶ Del babit de Muntesa que prengue lo In-
fant en Jaume: leixan e lo babit del Hospital: so
es dels Templers que primerament ell bauia
pres. Folio. cv.
¶ Dela Infanta dona Elienor / filla del Rey de
Castella com sen torna en Castella apres del re-
nunciament del Infant don Jaume: trobar bo
bas. fol. cv.
¶ Dela Cort general que tengue lo Rey en Jau
me enla ciutat de Serona: com pres per muller
dona Elisen. fol. cv.
¶ Del Infant Ramfos fill del Rey en Jau
me: quant ana al Regne de Serdenya. fol. cv.
¶ Com parti de Barcelona lo senyor Infant
Ramfos: e ana a Port fangos. fol. cv.
¶ Del sermo que fen lo Rey en Jaume estant a
Port fangos al Infant Ramfos. &c. fol. cvi.
¶ Del partir que fen linfant Ramfos de Port
fangos ab linfanta dona Theresa sa muller: per
anar al Regne de Serdenya. fol. cvi.
¶ Quant lo Infant Ramfos parti del port de
Mabo ab lo bostol per anar a Serdenya: trо-
bar bo bas. fol. cvi.
¶ Quant lo Infant Ramfos arriba enlo port
de Palma de Sola. fo. cvi.
¶ Del serge que lo Infant Ramfos posa a la vi
la de Esglesies de Sigero. fol. cvij.
¶ Del bomenatge y regonelrença que fen lo jur
ge de Arborea al Infant Ramfos: trо bar bo
bas. fol. cvij.
¶ Del bomenatge prestat al Infant Ramfos
per los Barons de Burta: Marques de Mal e
Espina: e m oltes altres gents dela Illa de Sar
denya. fol. cvij.
¶ Del combat donat a la vila de Esglesies: e no
fonch presa. fol. cvij.
¶ Del acort que fonch fet entre lo dit serge de tra-
metre vint galeres molt be armades y apunt
per a damnificar totes les gents del comu de
Pisa. fol. cvij.
¶ De altre acort que trameteren posar siti al ca-
stell de Caller: lo qual axi fonch fet: trobar bo
bas. fol. cvij.
¶ Dela grandissima pestilencia y mortalitat que
se mete enlo dest qui estaua sobre la vila de Es-
glesies. fol. cvij.
¶ Del tracte y auinença feta entre lo Infant Ra-
fos: e los Cartans dela vila de Esglesies de do-
nar se a merce: y aço per causa ques morta de pu
ra fam. fol. cvij.
¶ Dela dedicio bo liuramet per la gran fam que
passaua la vila de Esglesies al senyor Infant: trо-
bar bo bas. fol. cvij.
¶ Del temps del serge dela vila de Esglesies
que estigue lo senyor Infant Ramfos ab molts
grandissims treballs: y perills de sa persona: trо-
bar bo bas: fol. cvij.
¶ Del serge de Caller fet per lo dit Infant Ram
fos. folio. cvij.
¶ Deles vint galeres armades per lo Infant
Ramfos: volent combatre las galeres dels
Pisans. fol. cvij.
¶ Del consell donat al Infant Ramfos: qui
paras batalla a sos enemichs: e quels combat
tes. Fol. cvij.
¶ Dela batalla e conflicte gran que lo senyor In
fant Ramfos bague ab los enemichs enla tra-
uessa del camí qui va del loch de Decimo al ca
stell de Caller. fol. cix.
¶ Com lo senyor Infant Ramfos sen torna
enlo serge de Caller victorios ab gran alegria de
la batalla. fol. cix.
¶ Dels gins / trabuchs / valls / e verdesca que
fen fer lo Infant. fol. cix.
¶ Dela mutacio dela Infanta dona Theresa de
la vila de Esglesies al castell de Mont real: trо
bar bobas. fo. cx.
¶ Dela mort de Ramfre de Bonaranto: e tam
be del gran foch quis mete enla bost del senyor
Infant. fol. cx.
¶ Deles vint galeres les quals foren trameses
per lo senyor Rey en Iaume al Infant Ram
fos. fol. cx.
¶ Dela tornada del Infant Ramfos a Bar
celona. fol. cx.
¶ Dela mort e sepultura del Rey en Iaume: y
del iurament que fen lo Rey Ramfos als Ca
thalans de lurs privilegis e libertats: e dela sua
coronacio. fol. cxi.
¶ Com lo Rey en Pere torna al thema / Non
nobis domine. fol. cxi.
¶ Del matrimoni fet del Infant en Iaume:
primogenit natural del Serenissim senyor Rey
en Iaume: ab la senyora Infanta dona Elienor
filla del Rey de Castella. fo. cxi.
¶ Dela coronacio del Rey Ramfos. fo. cxij.
¶ Deles donacions fetes al Infant don Ferran

do fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella. fol.cxlij.
☞ Dels homenatges prestats al senyor Infant don Ferrando per causa dels predites donacions. fol.cxlij.
¶ Dela perpetual donacio atorgada per lo Rey Alfonso per precbs dela Beyna Elienor al Infant en Ferrando dels viles de Xativa: y de Alzazira: de Murmedre: de Daella: de Burriana e de Castello. fol.cxlij.
☞ Dela carta que los bons conselliers feren ferper lo Rey Alfonso/ab juramentque de den anys no faria donacio alguna perpetual si no a sos fills. fol.cxlij.
¶ Dela inquisicio e persecucio feta per la Reyna dona Elienor contra los officials del Rey Alfonso marit seu. fol.cxlij.
☞ De altra persecucio feta per la Beyna Elienor contra los affectats al primogenit en Pere. fol.cxlij.
¶ Del comtat donat a dona Sancha/auia dela Reyna dona Elienor. fo.cxv.
☞ Dela guerra moguda per lo Rey de Castella contra lo Rey de Nauarra. fol.cxv.
¶ Dela mort del Rey Alfonso: e fuyta dela Beyna Elienor muller sua. Fol.cxv.
¶ Dela mort den Bernat de Serria/Alcayt del castel de Xativa. fo.cxv.

☞ Taula del segon libre.

¶ Dela mort e sepultura del Rey Namfos: e del loch hon es soterrat.cap.j. Fiolio.cxvi.
¶ Del dol/e dels exequies del Rey Namfos: feres per lo Rey en Pere fill primogenit seu. cap.ij. fol.cxvj.
☞ Dels magnifiques e honrades persones que vengueren de Arago/de Valencia: e de Catbalunya a visitar el Rey en Pere.ca.iij.fo.cxvj.
¶ Del consell donat per los Aragonesos al Rey en Pere que no anas a Barcelona per jurar. capitol.iij. fol.cxvij.
¶ Dela resposta feta per lo Rey en Pere als Catbalans de no poder ell anar a Barcelona p jurar fins fosprimer coronat en Rey. Capitol.v. fol.cxvij.
¶ Dela replica que feren los Illustres persones al Rey en Pere de bauer bagut mal consell. capitol.vj. fol.cxvij.
¶ Dels missatgers del Rey Robert de Napols venguts ab dos Astroleebs al Rey en Pere, capitol,vij, fol,cxvij,
¶ Com lo Rey en Pere rebe de casa sua los bons officials/e curials qui solien ciier de son pare lo Rey Namfos cap,vij, fol,cxvij,
¶ Dela coronacio honres/e solempnitats feres al Rey en Pere,cap,ix, fol,cxvij,
¶ Dela gran festa dita missa feta per la dita coronacio del Rey en Pere per los Aragonesos. capitol.x. fol.cxvij.
¶ Dela gran festa feta per lo Rey als Aragonesos.cap.xj. fol.cxvij.
¶ Dela inobedencia feta per los Catbalans als officials del Rey: nouament ordenats als officis de Catbalunya.cap.xij. fol.cxix.
¶ Dels supplicacions e requestes feres al Rey de part dels Catbalans/e Valencians/de prestar lo juramentde confirmar lurs libertats. Capitol.xiij. fol cxix.
☞ Del replicat fet per part de Barcelonaque lo Rey era tengut primer jurar en Barcelona que no en Leyda: e de la resposta de Leyda. Capitol.xiij. fol.cxix.
¶ Dela recepcio feta al Rey enla sua entrada per la ciutat de Leyda.cap.xv. fol.cxx.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Leyda: e ana al Regne de Valencia hon tengue Corts als Valencians: hon fon jurat per lur Rey. Capitol.xvj. fol.cxx.
☞ Del parlament que tench lo Rey en Pere en Castello de Burriana: y en Candia: sobre la guerra que hauia de fer al Rey de Castella. Capitol.xvij. fol.cxxi.
¶ Dela mutacio del parlament de Candia a Daroca.cap.xviij. fol.cxxj.
¶ Del gran obstacle que'lo poble de Burriana feu al dit Rey en Pere,volent bi entrar per jurar aquell.cap.xix. fol.cxxij.
¶ Del matrimoni que feu lo Rey en Pere ab la filla del Rey de Nauarra: e dels infants quin procehiren: y dela mort de sa muller la Reyna. Capitol.xx. fol.cxxij.
¶ Dela citacio feta al Rey de Mallorques de venir a prestar homenatge al dit Rey en Pere p lo feu del Realme de Mallorq̃s.c.xxi. fo.cxxiij
¶ Dela liga que feu lo Rey en Pere ab lo Rey de Castella contra lo Rey de Marrocbs. Capitol.xxij. fol.cxxiij.
¶ Del homenatge q̃ feu lo Rey de Mallorques al Rey en Pere per Mallorques Rossello: e Cerdanya.cap.xxiij. fol.cxxiij.
¶ Dela trãs la.ō.s.Eulalia.ca.xxiij. fol.cxxiij.
☞ Del matrimōi fet e tractat ōla Infãta dona Juana: filla ōl Rey en Jaume: e ōla cōcordia feta entre lo ifãt en pe y lo Brq̃bis be.c.xxv. f.cxxiij.
¶ Dels.x.galeres trameses p lo Rey en Pere al Rey de Castella cōtra lo Rey de Marrocbs: q̃ venia ab grã poder en Espãya.c.xxvj. fo.cxxv.

¶ Taula del terç libre.

¶ Del beretamēt fet p lo Rey en Jaume a sos fills de sos Regnes y terres.ca.j. fol.cxxvj.
¶ Com los dits Reys de Arago: e de Mallorques germās vēguerē a cōcordia sobre lo beretament y donacio del Regne de Mallorques: y

dels Comtats de Rossello:e de Cerdanya: e de la Baronia de Montpeller. es enlo Capitol segon. Folio.cxxvi.
¶ Com lo Rey en Jaume de Malloryques comes crim de lesa Magestat contra lo Rey en Pere de Arago son frare.cap̃.iij. Folio.cxxvi.
¶ Dela venguda del Rey en Pere a Perpinya.Capitol.iiij. Folio.cxxvi.
¶ Dela renunciacio feta per lo Rey en Jaume de Arago:fill del dit Rey en Pere/dels Realmes de Sicilia:e tambe de Malloryques. Capitol.v. Folio.cxxvij.
¶ Del Infant en Jaume/nebot del dit Rey Sancho:com succehi enlo Realme de Malloryques:fent matrimont ab la filla del Rey Manfos de Arago.cap̃.vi. fol.cxxvij.
¶ Dela valença e ajuda demanada per lo Rey de Malloryques al Rey en Pere son cunyat cõtra lo Rey de França.cap̃.vij. fol.cxxvij.
¶ Com lo Rey de Malloryques fon citat per lo Rey en Pere per rabo del crim que li era imposat de fer fondre les monedes del dit Rey en Pere:y batre altres monedes estranyes enlos Comtats de Rossello/e de Cerdanya. Capitol vuyte. fol.cxxix.
¶ Com lo Rey de Malloryques processat sen vingue a Barcelona ab la Reyna sa muller:e ab tota la sua Cort/per trabir lo dit Rey en Pere:y descelat sen torna sens la dita senyora Reyna Capitol.ix. Folio.cxxix.
¶ Com lo Rey en Pere continua los processos començats contra lo Rey de Malloryques. Capitol.x. fol.cxxxij.
¶ Com lo Rey de Malloryques fonch del barat ab tota la sua gent armada:e vençut per lo Rey en Pere.Cap̃.xi. fo.cxxxiij.
¶ Com apres dela batalla vençuda lo Rey en Pere se atenda ab tota la sua gent. Capitol dotze. Fo.cxxxiij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de sancta Penca per asetiar la ciutat de Malloryques:e atendas a Pomu pi.cap̃.xiij. Folio.cxxxv.
¶ Del gran conuit e festa que feu lo Rey en Pere apres dela sua entrada enla ciutat de Malloryques.cap̃.xiij. fol.cxxxvi.
¶ Dela embaxada tramesa per lo Rey en Pere a les Illes de Menorca:e de Euiça: a requerir que li fos retuda la terra tota:e li prestassen los homenatges.cap̃.xv. fol.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ana a vetlar enla seu de Malloryques.cap̃.xvi. Folio.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ab les galeres arriba al cap de Lobregat/venint a la platja de Barcelona.cap̃.xvij. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere bisque a carrera al Cardenal a ell trames per lo Papa. per tractar patz entre lo dit Rey en Pere y lo Rey de Malloryques.cap̃.xviij. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Figueres/acompanyat del Infant don Pedro:y del Infant en Jaume:y de molta noble gent: ab les hoste de Gerona: de Manresa.ꝛc.cap̃.xix. fol.cxl.
¶ Com lo Rey en Pere ordena ses batalles anant vers Perpinya.cap̃.xx. Folio.cxli.
¶ Com lo Rey en Pere se atenda ab tota la sua gent prop Perpinya.cap̃.xxi. Folio.cxlij.
¶ Com lo Rey en Pere estant a Claura continuant la tala/pregat per lo Cardenal feu cessar la execucio.cap̃.xxij. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona:e anas als Regnes de Valencia:e de Arago:emprant les vniuersitats per tornar en Rossello:e prosegir la execucio començada contra lo Rey qui era de Malloryques.cap̃.xxiij. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona: ab les hoste:acompanyat dels Infants/Cõtes Barons/Nobles/Caualleros:e Ciutadans honrats passa per Figueres:posa lo serge a la vila Bargilles.cap̃.xxiij. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere combatent la vila de Argilles pres a merce los homens de dita vila. cap̃.xxv. Folio.cxlvi.
¶ Los Capitols e conuinences entre lo Rey e los homens Bargilles.cap̃.xxv. Folio.cxlvij.
¶ Com lo Rey en Pere combate la casa de Puiol.cap̃.xxvi. fol.cxlvij.
¶ Capitols e conuinences entre lo Rey en Pere de vna part:e los prohomẽs e vniuersitat ỗ Copiture dela part altra. fol.cl.
¶ Com don Pedro de Exerica ana a veure lo Rey olim de Malloryques prop Perpenya:e apres sen torna al Rey en Pere.ca.xxvij. fol.cli.
¶ Com lo dit Olim Rey de Malloryques vingue al dit Rey en Pere metent se en mans sues confessant hauent errat.cap̃.xxviij. Folio.cliij.
¶ Dela entrada del Rey en Pere en Perpinya. capitol.xxix. fol.cliij.
¶ Com lo Rey en Jaume de Malloryques se transferi a Berga.cap̃.xxx. fol.cliij.
¶ Dela presentacio del esguart/e Capitols feta al Olim Rey de Malloryques.ca.xxxi. fol.clvj.
¶ Del batejar dela filla del Rey en Pere. Capitol.xxxij. fol.clvij.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona ab tot lo poder de Cathalunya entra en Perpinya per foragitar lo Rey de Malloryques ỗ Rossello e de Cerdanya.cap̃.xxxiij. fol.clviij.

Taula del quart libre.

¶ Dela successio dels Regnes.cap̃.j. fol.c'r.
¶ Dela discordia suscitada enlo consell Beal:sobre lo que hauia fet lo rey en Pere per causa de la vnio:y dela mutacio del nom del Rey en Pere.capitol.ij. Folio.clxij.

¶ Com lo Rey en Pere convoca Corts en çaragoça apres dela fuyta del Rey de Mallorques.&c.cap.iij. fol.clxiij.

¶ Cõ lo Rey en Pere atorga a la vnio tot quãt volgue.cap.iiij. fol.clxvi.

¶ Com lo Rey en Pere ana a Valencia per oc casio dela damnada vnio dels Valencians: y del assalt ques segui enla ciutat.cap.v. fol.clxvij.

¶ Dels conservadors dela vnio destrenyent los locbs del Regne de Valencia que jurassen la vnio.cap.vi. fol.clxviij.

¶ Com lo Rey en Pere torna a çaragoça: y dona sentencia de mort ab confiscacio de bens contra los principals dela vnio.cap.vij. fol.clxx.

☞ Dels Corts generals com foren mudades a Terol per causa dela mortalitat enla ciutat de çaragoça.cap.viij. fol.clxx.

¶ Dels sentencies donades per lo Rey en Pere per causa del crim dela vnio.cap.ix. fol.clxxij.

Taula del cinquen libre.

¶ Dela ferma y forma dela confederacio feta p lo Rey en Pere ab los Venecians contra los Genoueses.cap.j. fol.clxxiij.

¶ Com lo Rey en Pere convoca tot son consell per la guerra cõtra Genoueses.ca.ij. fo.clxxv

Cõ lo loch de Alguer se rete al Capita mossen Bernat de Cabrera.cap.iij. fol.clxxvi.

¶ Com lo Rey en Pere passa a la Illa de Sardenya ab gran estol de Naus, Galeres / y Naulits.cap.iiij. fol.clxxvij.

¶ Com lo Rey en Pere vengue al castell ó Caller bon convoca y celebra Corts generals. Capitol.v. fol.lxxix.

Taula del sisen libre.

¶ Dela superbia y beregia del Rey de Castella Ferrando:e que enla quarta generacio finiria son Regne: y axi fon revelat que dins .xx. dies moria.cap.j. fol.clxxx.

¶ Com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica la guerra de Castella a les Infants / Barons / y cavallers / ciutats e viles.&c. manant fessen bones provisions.cap.ij. fol.clxxx ij.

¶ Com lo Rey en Pere feu conuinença ab lo Comte de Trastamena.cap.iij. fol.clxxxiij.

Com lo Rey en Pere ab les sues hosts ana contra lo Rey de Castella/ entrant enles sues terres.cap.iiij. fol.clxxxv.

¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona ab gran Naulits ana a Mallorques perseguint lo host del Rey de Castella.cap.v. fol.clxxxvij.

Com lo Rey en Pere feu mostr son germa lo Infant don Ferrando: y Marques de Tortosa.cap.vi. fol.cxc.

¶ Perque lo Rey de Castella leua lo siti de Valencia.cap.vij. fol.cxcij.

¶ Com lo Rey en Pere feu donar mort a mossen Bernat de Cabrera.cap.vi°. fol.cxciij.

¶ Com lo Rey en Pere tornant victorios vengue a la ciutat de Tortosa abon convoca Corts generals als Catbalans.cap.ix. fol.cxcv.

¶ Com lo Rey en Pere soldeja gran multitut de gent per fer guerra al Rey de Castella ab la ajuda del Papa:e del Rey de Franç:e del Cõte de Trestamena.cap.x. fol.cxcvj.

¶ Com lo Comte ó Trastamena fon elegit Rey de Castella ab certs tractes.cap.xj. fol.cxcvij.

¶ Dela paga feta al Rey en Pere per lo dit rey appellat Cõte de Trastamena.ca.xij. fo.cxcviij.

Dels coses subseguides apres que lo Rey en Pere fonch exit dels guerres. fo.cxcix.

¶ Com comença aparlar y descriure lo Autor dels Croniques presents dels gestes del Rey en Pere: del temps que regna / visque y morit tot ho trobareu. fol.ccij.

Terra feta per lo Rey en Pere terç cognomenat del punyalet/al Pabordre de Tarragona: demanan li socors. fol.ccij.

¶ Del Rey don Juan primer: fill del Rey en Pere terç. fol.ccij.

¶ Que nengu de casa del senyor Rey gos tenir fembra en Bordell. fol ccvj.

¶ Del Rey en Martifill segon del Rey en Pere terç: e germa del dit Rey en Juan. fol.ccvij.

¶ Epigramma Elienoris Regine Cipri: positum in monasterio sancti Francisci Barcinone. prope altare. fol.ccviij.

¶ Dela vida del Rey en Ferrando. fol.ccxiij.

Dela coronacio del Rey en Martí: e Reyna Maria muller sua. fol.ccxvi.

¶ Del orde dela festa solemne feta al Rey per la dita coronacio. fol.ccxvij.

¶ Dela solemnitat feta enla vncio e coronacio de dit Rey. fol.ccxvij.

¶ Dela bandera del Marques de Villena com se benebir foncb fet Duch de Gandia per mans del Rey. fol.ccxviij.

¶ Dela grã festa/orde/y solemnitat feta al senyor Rey com sen torna dela Seu a la Alsafaria de çaragoça. fol.ccxix.

¶ Los convits ques feren y entremesos enla festa dela coronacio del dit Rey en Martí. fo.ccxix.

¶ Dos altres convits apres del primer fets enla dita coronacio. fol.ccxx.

La gran y solemne festa y convit fet per lo dit Rey en Martí: feta en reverẽcia de sanct Jordi als cavallers. fol.ccxxi.

¶ La grã y solemne festa feta per la senyora Reyna Maria: muller del Rey en Martí. fo.ccxxv.

¶ Dela solemnitat feta enla sagrada vncio y coronacio dela senyora Reyna. fol.ccxxv.

¶ Del orde y festa feta a la senyora Reyna com sen torna apres que foncb coronada / dela Seu a

Digitized by Google

la Alfafaria. fo.ccxxij.
¶ Del Rey Alfonso/fill del senyor Rey don Ferrando. fol.ccxxiij.
☞ Lo sermo que feu lo Rey don Alfonso a un seu criat Gabriel Surrenti. fol.ccxxvij.
¶ La concordia y capitulacio feta entre lo Rey don Juan segon/y lo Principat de Catbalunya per la liberacio del Princep don Carles/fill seu primogenit. fo.ccxxxvj.
☞ La approbacio y loacio de tots los actes fets per causa dela detencio y liberacio del dit primogenit feta per lo dit Rey. fol.ccxxxvij.
¶ Com lo Rey promet delliurar dins.xv. dies lo noble don Juan de Beamunt. fol.ccxxxix.
☞ Com lo Rey remou/Canceller/Vicicanceller: y altres officials.&c. fol.ccxxxix.
¶ Taxacio dels salaris per al Canceller/Vicicanceller: y altres officials. fol.ccxl.
¶ Que les comissions sien fetes per Canceller: e Vicicanceller.&c. fol.ccxl.
☞ Que los Canceller/Vicicanceller: e Regent la Cancelleria: e Assessor: han de vsar/son tenguts de seruar vsatges.&c. fol.ccxlj.
¶ Que los Deputats de Catbalunya puxen inquirir contra Canceller/Vicicanceller.&c. entreuenint bi la ciutat de Barcelona. fol ccxlj.
☞ De aquells qui hauran a regir e administrar la justicia.&c. fol.ccxl.
¶ Lochiuencia irrenocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder conuocar Corts ni fer tampoch processos de regalia. fol.ccxlij.
☞ Que en lo consell del Illustrissimo primogenit no puxen aconsellar si no Catbalans naturals: y que sien domiciliats en lo Principat de Catbalunya. fol.ccxliij.
¶ Que morint lo Illustrissim senyor don Carles primogenit sens fills legitims / succehesca lo Illustrissim don Ferrando. fol.ccxliij.
☞ La offerta feta per lo Principat de dos centes mil lliures per lo heretatge del Illustre senyor don Ferrando. fol.ccxliij.
¶ Lo Illustre don Ferrando que sia comanat a Catbalans: e los ministres y officials: e tots los de sa casa han de esser Catbalans. fol.ccxliij.
☞ Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreuenint al senyor Rey: no puxen esser maltractats per lo Illustre primogenit: trobar bo heu. fol.ccxlv.
¶ Que no pusa esser inquirit per lo senyor Rey contra la senyora Reyna: ni lo Illustre primogenit: e don Ferrando fills seus: y altres fills sens sens intercuencio y expres consentiment del Principat de Catbalunya: y tambe dela ciutat de Barcelona. fol.ccxlv.
¶ Consignacio annual feta per lo senyor Rey al Illustre senyor don Carles primogenit seu: de sis milla florins sobre les trets de Sicilia. fol.ccxlv.
☞ Facultat donada als Deputats de Barcelona ab pecunies del General: de fer obseruar los Capitols. fol.ccxlv.
¶ Saluetat de priuilegis/vsos/y costums/ pratiques/y obseruances de aquells: atorgades a la ciutat de Barcelona: y a les vniuersitats del Principat. fol.ccxlvj.
¶ De la vida y bones costumes del senyor Rey don Juan. fol.ccxlvij.
☞ Epistola dela benedicio dada per lo Rey don Juan estant en la agonia dela mort: a son fill don Ferrando. fol.ccxlix.
¶ Exortacio de be viure als Reys/ Princeps/ y senyors. fol.ccxlix.
¶ Propositio Regis Petri in Curia Montis soni. fol.ccl.
☞ Alia propositio dicti Regis Petri in dicta Curia Montis soni. fol.ccl.
¶ Proposicio feta per lo Rey en Marti en les Corts de Perpinya. fol.cclj.
¶ Proposicio feta per lo Rey Alfonso / fill del Rey Ferrando primer: en lo Capitol dela Seu de Barcelona. fol.ccliv.
¶ Una Epistola del auctor dela present Chronica/tramesa al Regent la Cancellaria del Rey Misser Barthomeu de Vernarrant lo fet de la cuytellada dada al Rey Ferrando. fol.cclvj.

Fi dela present taula.

Chronica: obystoria de Espanya Composta: e ordenada: per Pere Miquel carbonell. Archiuer del Rey nostre Senyor: E notj Publich de Barcelona

On estats Molts homés son Encara en lo temps: present de sitats legir auctors aprouats: no solament dels Reys de Arago e Comtes de Barçelona Mas encara dels Gotths les gestes qui son dignes de memoria. E com en diuersos libres de Chroniques obystirics moltes errors: rondalles/e coses increhibles sien continuables per defectes ó no hauer hagut o fundamét dels predits Autors aprouats: de les gestes dels quals bã scriu: o per culpa dels trãscriptors. E de tuant yo Pere Miquel Carbonell natural ó laprese sent ciutat de Barçelona: e Archiuer dela Majestat del Serenissuno Rey nre Senyor p clarificar lo meu flach entenument: qui vacillaua: legint tals errors e inepcies. Majorment sobre lo fet del primer pobladors de aquesta Hespanya: e de Celtiberia: e de Hercules: e deles coses apres supseguides ans del temps dels comtes de Barcelona e hage yo molt inuestigat: e treballat de trobar ne la veritat: e no podent aquella trobar: axi promtamét cõ

volguera: recorregui a qlluminar ami podia home litterat: e acutíssimo cosi meu: loqual es lo Magnifich misser Hieròym Pau doctor en quiscū dret canòge/ enatural de la insigne ciutat de Barçelona cubicular del pare sanct papa Alexandre. vi. Ab loqual misser Hieronym pau/ e legint yo los Cosmographos/ e historichs approuats/ he trobat de tota aquesta gesta la claricia/ e medulla/ e finalment sia vegut: a notitia dela predita Maiestat: yo esser me posat en tal treball e hauer començat de scriure ab veritat/ e Auctors approuats aqsta Ebronica/ o hystoria de Hespanya a denou del mes de Maig de lay de la natiuitat de nostre Senyor/ Mil quatrecents Horàta Cinch: hauia manat la sua altesa/ a mi dit archiuer proseguir/ e afinal còclusio portar la pcient hystoria Segons de aquest manamét appar en la sua patent Lettra signada de la sua pròpria ma: e en lo dors segellada de só segell secret/ e expedit per lo Magnifich mossen Miquel Perez Almaçan Secretari de la predita Maiestat la quall lettra Real es del tenor seguent.

On Ferrādo per la gracia de deu Rey de Castella/ ò Arago de Leo/ de Sicilia/ de Granada/ de Toledo/ de Valentia/ de Galicia/ de Mallorques/ de Sivilla/ de Sardenya/ de Cordoua/ de Corsega/ de Murcia/ de Jahen/ de Algarbe ò Algezira/ ò Gibraltar: e de les Illes de Canaria: Comte de Barçelona/ Senyor de Vizcaya: e de Molina: Duch de Atheues: e ò Hecopatari: Comte de Rosello: de Cerdanya Marques de Oristany e de Gociano. Hamat: e feel scriua nostre: tenint les claus del nre real archiu de Barçelona Pdere Miquel Carbonell Salut: e dilectio: Pd erquant a nos es stat relacio: q vos p seruici nostre: y per mes reduir a memoria les gestes dels Reys de Arago nostres predecessors dela gloriosa recordatio inuestigau: e cerca sempre les gestes antigues: e encara modernes dels dits reys nostres predecessors e dels Comtes de Barçelona: e aquelles hagueu principiat continuar en vostre libre: e les posau: e volgueu posar ab Auctors approbats axi com se pertany: a perpetua memoria. Pdet çosiaxies abtenor dels presents vos pregam encarregam: y manam: que pus ho hagueu començat acabeu aquell: e poseu en aquest nostre real Archiu de Barçelona per tal que pus pròpta mét lien pugen pendre aquelles coses: q̄ metter serā. Dat en Barçelona: a set dies de Agost del any dela natiuitat d nre Senyor Mil Quatrecents Horatasis. Y del rey: Pdet çoyoconsiat dels dons del Spiritsanct: e commanant me a nostre Senyor deu: e a la sua sacratissima mare p ferseruey ala immensa Trinitat. e al predit Rey nr̄e senyor: ab summa diligentia he entes: e treballat p molt discurs ò tèps fer la present Historia ab Auctors approuats: e ab aquell compliment millor: a mi possible. Y iatsia en diuerses Cronicles: e histories sia feta extensiuament dela creatio: e partio del Mon: encara en quantes parts Regions/ e prouincies los primers pobla-

Dels pobladors de Europa lansa Hespan la abtenuat.

Dels pobladors sumariament cō vēgueré e largua ment.

dors sepoblarē/emperoq no repetir vna mateixa cosa escrita per los chronistes/e moltes sens Autors approuats. Yo he deslibe-rat no recitar Descripcio alguna de Asia: ni de Aphrica sino solament dela Europa la nostra Hespanya: com ses poblada hans de exprimir les coses erroneament scrites per alguns dels dits Chronistes. E axi yo sumariament dich que: Los primers Pobladors de Hespanya foré aquells qui hivē-gueren apres del Diluui. Los se gōs pobladors foré los Grechs que ab Hercules nauegants hi vengueren/eferen aqui lur habitacio ab los Hespanyols. Apres la Poblaren altres gents appellades Celte/en aquella part quis appellaua Carpentania vulgarment dita Castella/e tot Arago/e apellaren la Celtica/o Celtiberia per les rahons cōtēgudes en lo Ter çer Capitol. Apres dels Celtes a questa Hespanya poblaren altres gents qui foren appellats Phocenses/e Emporiensses/e Rhodē ses Apres la poblaren aq̄lles gēts de Aphrica/qui en la dita Hespā ya edificaren Ciutats/castells for ces/vilas/e lochs deles quals gēts de Aphrica venints en aq̄sta Hespanya fonch Capita hun Noble e animos Baro appellat Barca: Lo qual edifica la Ciutat nostra ò Barcelona/e no pas hercules: e ō erroneament han scrit algūs historiens. E per major corroboracio del nom del edificador de Barcelona he deslibera tposar Asi aquell. Epigrama compost per lo predit Doctissimum misser Hieronim Pau. Lo qual es del tenor seguent.

Primers pobla dors no tenē nō.

Grech.

Celte,

Celtibe,

Phocenses

Emporitenses,

Rodēses

Ro sēses

¶ Barca

Hercule

Nā poeni Sunt. Aphri.

Lassitet herculeam iq̄ uis re vulgus Iberum,
Barcinon peno de duce nomen habes.

Apres de totes les dites gents hi vengueren Romans: e prengueren tota la dita Hespanya/e la poblaren expellint ne tots Los dits Aphricās/e lauors los dits Romans hi edificaren passades Cent Colonies del nombre deles quals recordem hauer legit son aquestes Seuilla/Cordoua/cognemenada Patricia/Numācia/Emerita/Augusta/Item Cesar augusta/Scallabis enla Lusitania/Italica/Lucci Malaca/Gades/Ilecen/Valēcia Tortosa/en altra manera appellada antigament Tulas/Tarragona edificada per los Scipions Barcelona ja edificada per lo dit Baro appellat Barcano la edifi-carē: Mas edicaren Empories en Catalunya/ Palma: e polença enla Illa de Mallorcās: e Castulo. ☞ Perçoala Uniuersal hespāya lauors circuyda de tanta tempeste de enemichs. Uespesia Emperador dona lo dret dela cosa publica de Italia referint ho/Plini ò natural historia enlo terçer libre.

Romās

¶ Colonies. Cēt de Romans.

☞ Apres dels Romans la poblaren los Uādolos: e apres los Uādalos los Gotths quiantigamēt foren appellats Gete qui no salament occuparen tota la Citerior hespanya mas encara tota Italia: e tota la França les quals senyories: e terres tengueren en lur domini per. ccc. Anys.

¶ Vandalo.

Getē sine Gothis

☞ Apres hi tornaren los Aphricans. Mahomet: e los Mauros/o Moros: e recobrarē totes les hespāyes/expellit nelos dits gotths procurant ho aço aq̄ll maluat Cōte Julia: Segōs dejus en les gestes dels Gotths largament es expressat.

Aphrics Mahomet Moros

Dela repulsa de les errs e fabules q̃s troben scrits en Chro niques.

DOnchs pus hauem sumariament descrit la poblacio d̃ Hespanya repellirem les errs: e fabules quis troben scrites en algunes Chroniques/o histories Majorm̃t/ enles coses gestes en Hespãya/hans del primer Comte de Barcelona. E a questa repulsa sera ab Auctors appuats per la forma seguent. Començant specificadam̃t a corregir lo que trob̃a scrit en Chroniques del primer poblador de Hespanya. Emperoli aquesta historia/o Chronica no semblara als legidors esser ab tal forma: y elegancia scrita cõvolria: placia a tal legidor prestar hi pasciencia: Car tot lo meu studi es esta: e es en posar tant solament la veritat de aquestes gestes ab styl infrinos: e no intricat: per quant lo temps no ho comporta: ne encara la materia la q̃l ha esser entesa p̃ doctes et indoctes. Y axi hohan vsat los historiachs o Chronistes ẽ nostre vulgar Catala. E venint alas correccions.

¶ Capitol primer del primer Poblador de Hespanya:

¶ Tubal fill de Japhet net de Noe.

PRimerament: q̃ he trobat scrit en Chroniques/o histories d̃ Hespãya E ẽtre les altres d̃ Mossẽ Thonich: q̃ lo primer poblador dela Hespãya fonch Tubal fill de Japhet/net d̃ Noe. Aço sembla al dit miss Hieronym pau: e ami per la descripcio d̃ sus et tejus scrita de Hspanya no contenir veritat. Com nunca aixim legit ne podem creure: se puga trobar: en algun approuat Auctor: que home de tal nom poblas Hespanya: encara que enlo Genesi se liga Tubal esser fill de Japhet: nos lig pero que enlo dit Genesi d̃ dit Tubal prẽgues nom Iberie: ne es versemblant. Car Tubal se scriu ab. T. e Iberia ab. i. latina: e nos diu Tiberia Ans segons Jusephus notable historich la terra appellada Iberia: p̃ los Grechs soupoblada successors de dit Japhet lo cap dels quals fonch Jubal: e no Tubal ab. T. Jatsiaen algũs libres d̃ Jsidore Lo, qual segueix dit Josephus se tropia scrit: segons se estima corruptament Tubal ab. T. Ab tot que entre persones doctes dit Jsidoro neporta major nom per la sanctedat sua q̃ no pas per hauer hagudala doctrina lesta: e clara. Dela qual Jubal los Grechs per embellir lo nom/la terra per ells poblada nomenarẽ Iberia/no Tubalia. Aq̃sta terra empero de Iberia nosen ten ỏla nostra Hespãya mas de vna prouincia de Asia/laq̃l hanom Iberia. Los quals Iberos vengueren dela sobredita Iberia: ẽ la nra Hespãya e donarẽ nõ al Riu de Ibero: Loqual vulgarm̃t es appellat (Ebro) e de aquest Riu pres nom tota la Hespanya: quis diu Iberia: e no de Tubal/o Jubal Segons scriuen Marco Agripa: Plinio: Justinio. Solinio: altres Auctors d̃ noms approuats Jatsia Dionisio Aleixãdrino poeta grech: e Josepho singnifiquen lo contrari specialment dit poeta qui escriu los Ibero de Hespanya hauer dat nom: e poblacio als de Asia: loque no par versemblãt per quant legim enles sagrades letres: e altres histories. Les poblacions del nom hauer començat en la Asia: apres Logeneral Diluui e successiuam̃t esser se exteses les

¶ Tubal fill de Japhet.

¶ Iberia Japhet. Iubal. Isidoro.

¶ Nota com fen tenia Iberia he de Hon ha pres nom

¶ Marco Agrippa. Plinio. Instino, Solino, ¶ Dionisio, Alexandrio Iosepho,

¶ Hon han comensat les poblacions. del mõ.

¶ Hon han co/mensat les poblacions del Mon.

gents en Les parts de Ponent Migorn: e Tremontana. Axi paria millor opinio Lo de Marco Agrippa. Leixades les fabuloses opinions / cerca La creacio dels homens recitada per Diodoro Siculo: e altres Historichs antichs. e philisophs.

Marco. Agripp: Diodoro siculo.

¶ Capitol Segon dela generacio de Tubal. e de Emposta.

Ho es poch aquell altre error pres per lodit mossen Thomich: e altres Chronichs en esse de dela generacio ó Tubal fóch feta poblacio apres lo Riu de Ebro e aquesta poblacio segõs han scrites appellada Emposta. Aço nos lig:nes troba en Autors approuats. E cõ ha dit amilo dit musser Hieronim pau corrector deles coses deles quals yo fas mencio en xxij. Capitols enla psent historia scrits: tal mot de Emposta desliaria ell sab er algun approuat Autor altre que lo Reuerent Archabisbe de Toledo per Chronistes allegat qui de semblant cosa fes mencio Lo qual Reuerẽt Archabisbe encara ques crega esser stat home ó grã dignitat deuocio y. p. bitat: e no ól tot Incrudit: no res menys per manament dela edat en la qual scriui no hauẽt cognicio de bons Autors: e bones letres facilment podia errar: e poch saber enles histories dels Gentils e antichs: e elegãts Autors axi Grechs: cõ latins. E per semblãt rabo seguint lo Reuerent mestre francesch Eximenis dit Archabisbe Jatsia aquest mestre Eximenis fos home doctissimo: enlo Dotze del Christiaenlo Capitol. xxiij. de la primera part del predit libre parlant de Barcelona Tarragona: e Hspãya cayguc en semblats errors.

¶ Capitol Ters dela Celtiberia.

Ieptamẽt ẽla Chrõica ó mossen Thomich e altres Chroniqas/o historics es scrit ól a Celtiberia bon mostrẽ hauer poch legit en Autors approuats. Axi lo dit mossẽ Thomich cõ los altres quiaxi ho hã scrit Car los Celtiberos no vengueren enlo temps que ell diu en Hespanya: mas molt apres ó mes de Mil anys. E no meteren nom a Celtiberia: per que habitassen prop de (Ebro) Mas forẽ certs pobles de Gallia quis diu ffrança appellat Celtę los quals entrarẽ en Hespanya: e mesclarẽ se ab los Hespanyols: Los quals se deyen Iberos. E axi se seu vna terçera generacio quis dix (Celtiberos) compost lo nom de (Celtę e Iberi ideſt Celtiberi hoc est) ffrnçesos/ Hespãyols. He encara algũa part dela ques diu huy de Catalunya es enla prouincia antigament dita Celtiberia: Ans tota dita Regio de (Celtiberia) comprẽn Arago: e part de Castella: Segons facilment se pot legir: e veure en Titoliuio/ Luciofloro/ Paulo/ Oroslo/ Strabo/ Lucano/ Solino/ e Ptholomeu: ab altres historichs de prouada fama.

Celte

Nota cõ los Hespaniols. se deian Iberos E apres com foren dits Celtiberos.

¶ Acies scrit Celtiberia quant compre. Titus Liuius, Lucius. Florus. Paulus. Orosius Strabo., Lucanus Solinus & Ptholomeus.

¶ Capitol quart dela Hibernia.

Capitol Quart dela Hibernia: dela qual lo dit mossen Thomich: e altres han scrit alguns altres

errors / he rondalles/ dient que Ibernia es vuy dita Anglaterra (No es ver) Car Ibernia es Illa separada d Anglaterra: e en lati ha nom Ibernia: e en vulgar catalaha nom Irlanda.

¶ Dela Ibernia.

Irlanda.

¶ Capitol quint dela venguda de Hercules en Hespanya.

Altra major error dien lo dit messen Tomich e altres Chronistes que apres de aquests Celtiberes vengue Hercules en Hespãya. E no es ver ans es tot lo cõtrari. Car hercules hi vẽgue circa Mil anys abãs. Lo q̃ claramẽt se pot veure: e en Strabo: e en Eusebi/ e en altres appuats Chronis. E mes altra error. Car diẽ los dits messen Thomich: e algũs altres chronistes q̃ hercules apres q̃ hague mort a Gerió edifica moltes insignes Ciutats: e Viles en hespanya. No se lo Autor de hon ho han tret Car entre homẽs doctes nos ligen tals coses: ne menys de la Ciutat de Hispalis. ço es Seuilla: que fes edificada per ell. Car totes aqueires terres son edificis de Romans.

Strabo: Eusebi.

Gerion.

Hispali .i. Sivilla.

¶ Capitol sise de Caco gegant.

Caco gegant.

No es poca ingnorãcia gesar affermar: escriure en Chroniqs/ o historics lo dit messen Thomich: e altres: que Hercules mata Caco gegãt ẽles parts de Moncayo en hespanya. Ço es cosa de riure. Car per Solino e tots los Antichs: e Poetas: specialment per Virgili consta quel mataen Roma en lo Mont Auentino.

Solinus. Vergili.

¶ Capitol sete de Mont Juich/ ço es Mõts Jouis.

Mes avant hon es tera mẽcio del Mont jouis lo ql antigament en vulgar appellauẽ: axi Mõt jouis Apres corruptament han apellat Montjuich. Y los Jdietes vuy en die nomenen (Mõs Judaic9): ço es Mont dejuheus No pres nom antigament p dits Juhe9. Mas per Jupiter deu dels Gẽtils loql se colia en aquesta Muntanya segons Ponpenio Mela: e altres Auctors apuats. Per ço es mes conuenient sia appellat Mont jouis: que no Monts Judaicus. E es cosa certa: que antigament la dita montanya retia port ala Ciutat d Barcelona ben cubert al leuant: e al Xelochles quals son a treuersia ala plaja. E encara se mõstren (vestigis) de dit port en lo Castell vuy quasi en terrocat q̃s diu castell d port. E mes hauant de dit port fa mẽcio lo poeta Auiano en la sua Geographia.

Iupiter Ponpo. Mela.

¶ Nota port dla Ciutat d Barcelo.

Porus Auiano

¶ Capitol. viii. de les edificacions delas Ciutats de Catha lunya.

Daquiauant tot lo ques scrit q lo dit messen Thomich deles edificaciõs deles Ciutats de Catha lũya son somnis primeramẽt per que nes lix en Autor algu appuat. ¶ Item que cõsta: del contrari ençò ques scrit d Tarragona q̃ fonch poblada per homẽs de ter t de Osona es cosa de riure Car Ter (apd latinos) ha nom Ticher: e Osona Ausa los q̃ls nems sorten apres la venguda de Hercules: e Teraçona (apud antiques) hanõ Tyroson: no Teçaçona ab c. mas ab. a. diẽt Tarraona. Jtẽ Tarragona no fonch edeficada p Hercules cõ se diu per los Jsido

Tarraso. Osona. Ter Ticher Ausar. Tiroson Tarra. Herales

Sipion. Vanb. Eusebi

diotes ans per Teucer Grech segons alguns/e segons altres per los Scipions Romãs no pas despoblada per dits Romans: comes Impertinentment scrit. Ans apres fou destroyda per los Vandoles segons en Eusebien altres approuats Autors es cõtengut.

Capitol.viiii.ò Balaguer e Seu de Urgell per qui fõ edificades

ALtres molts grans errors se troben scrites p lo dit mossen Thomich e altres homens Illiterats. Car han volgut dir: e scriure sens fundamẽt algu ne autors approuats historichs/o Chronistes e entre les altres errors an scrit aquesta que Hercules pobla Balaguer e la Seu de Urgell son fõs manifests. Car balaguer: e aquells altres Terres son moderns: he edificis de Christians.

Capitol.x.ò nom ò Vich e de Manresa.

SEmblãt error han scrit les dits mossen Thomich e altres ignorãts de Vich. Car han volgut escriure sens fundament de Autors approats que fonch appellat Vich per Hercules en senyal de victoria. E no es ver. Car vich nos tix fos edificada en aquell temps ne per hercules li fos estat imposat nom Lati. Mas grech. E consta encara q̃ vich antigament hauia nom Ausa. donques dita osena. E mes semblant Error de Manresa. Car en tal temps no era neli fos estat Imposat per lodit hercules qui era Grech nom lati. E moltes altres errors se trobas scrites en la

Ausa. Osona

chrõica ò dit mossẽ Thomich q̃s durien tots cremar: e anichilar.

Capitol.xi.com Hercules estant en Hespanya fonch cridat per lo fet de Troya: e dels. viij. Barques: e del nom Imposat Barcelona: e del edificador de Barcelona.

DEs hauant se Troba scrit per lodit mossen Thomich vna gran faula: ço es que Hercules estant en Hespanya fonch cridat p los Grechs p anar contra Troya p los fet de paris e ò Helena: es gran error. Car hercules no fonch en temps de la guerra de Troya contra lo Rey Priamo Mas en la primera conquista contra lo Rey Laomedonta E daqui hauent tot lo que es recitat de les nou Barques tremeses dedits Grechs/só somnis ò Quartanaris es ver que He la Ciutat ò Barcelona fia stada appellada barchanõa: có han algũs somiat mas fonch appellada Barcinon: e barcine prenent nom del edificador ò aquella lo qual se stima p approuats Autors ses Amilcar Barca Illustre: e principal Capitã de Aphricans los quals gran temps Séyo rejarã la hespanya. E es cert que de Barcelona no sen fa mẽcio en Autors sino mes de Milanys apres ò hercules quasi al temps de Sertorio. Per que par ha molt fia gran Inadvertencia: o vergonya als qui tenen lo gouern de la dita Ciutat de barcelona en lur moneda metre nem Fabules. ço es Barca nona. E segõs han volgut dir/e scriure aq̃sta Ciutat de barcelona fonch edificada en bon signe. ço es de Tozoen lati: es appellat Taurus.

¶ Laomedon Ta Rey De Tro

¶ Amilca. Barca edifica. Barcelona.

Capitol.xii.dela Sepultura d'Hispan Rey de Hespanya o de Hercules ques diu esser en lo carrer de paradis: e dela descripcio del verger aqui en aqll tẽps construyt.

AJustant als dits Errors ha scrit lo dit mossen Thomich manifestissim error dela sepultura de Hispan dient: que Hispan Rey de Hespãya morien Barcelona: e fõch soterrat prop la Seu: nose de qui loch hã tret tal faula: com en aquell tẽps Barcelona: No fos edeficada: Hans se creu dit Sepulcre del carrer d' paradis esser d' Arthaulpho Rey dells Gothos: Lo qual los dits gothos mataren en Barcelona: Altres creen que los vn bell hort: o verger constuit sobre Columnes riques en lo alt dela Ciutat: e seruis per als presidẽts E princeps de aquilla ciutat. Y p̃ çopres lo nom de paradis per la amenitat: e gloria del verger: e gran miranda Regãt dit verger vn gran conduyt d' aygua loqual sobre alçat de Terra ab Archs e voltes venia del Riu de Betuloqs, diu besos fins a dit verger les ãtigualles: e fonamẽt d' aql se trobẽ en molts lochs/specialmẽt entre locamiq̃ va a horta: e laltre q̃ va a sanct Adria. e en Ciutat en lo carrer appellat la volta dela eura/e ẽ laltre apellat lo malcuynat e en les torres sobre lo portal dela plassa noua q̃ sõ hui d' Ardiacõat e axi que arribaua dit cõduyt sobre dit vger: e a altres diuersos lochs d' la dita ciutat p̃ loqual cõduyt la dita Ciutat restaua abũdada de aygues vltra los bõs: e molts pous que naturalment tenia: e te huy en dia.

Capitol xiii. de aquell qui conquista hespãya im̃puãt lo q̃s scrit en la chronica d' mossen Thomich sobre lo Baro bara: e del Rey d' Castell dasens: e dela gent durgell: e dela ciutat de Leyda.

AIxi lo dit mossen Thomich sens fundament algu ha volgut scriure en la sua chronica algunes gestes dels Romans. ço es q̃ los romans com Conquistaren la Hespanya leixaren alli p̃ Capita. j. Baro apellat Bara/e q̃ en Urgell senyoreiaua hu de nantogreca/lo qual se deya Rey de Castell dasens. E q̃ aqlles gents de vrgell se apellauẽ Asens de vrgell. E q̃ la Ciutat d' Leyda fonch poblada primerm̃ẽt per. vij. dones bagasses/e tota la rebellio de Bara capita dels Romãs sõ tots oradures/e sõnis. Car es cosa notissima per Titoliuio/Lucio floro Justino Paulo orosi: e altres appuats Auctors: que Hespãya fonch conquistada. no per rebellio de bara: com han scrit alguns. Mas p̃ diuerses: e fatigoses victories en terme de. cc. anys dits Auctors largament descrites.

Capitol xiiii. del nom d' la Ciutat de Leyda

ATres errors manifestissimes ha escrites dit mossen Thomich la hon se parla de Leyda dient que a dita ciutat li fonch Imposat lo nom de Leyda. Car tots los appuats Au

dors scriuen dita ciutat esser de les mes antigas d tota Hespãya e hauer nom Illerda d vn Riu qui per ellá passa loqual vuy dié Noguera. E no fou dita donar Ley Leyda: com es scrit puerilment e grossera. Mas fonch dita Ilerda: e apres corruptament per lo vulgar se diu Leyda/o Lerida.

Capitol. xv. del nom de la Ciutat de Girona.

EMes ha scrit dit mossé Thomich: q̃ Julius Cesar: mes Camp ala Ciutat d Mũda laqual diu se anomena vuy Girona son follies. Car Munda es en la prouincia de Bethica enlo Regne de Granada: e ha nom Mũda Jatsia vuy en dia sia poca cosa. E açoc enstà per tots los historials approuats.

Capitol. xvi. dels Ciutats de Toledo de Sogouia d çaragoça: e d Numancia per qui foré poblades.

EMes Inetapment ha scrit q̃ Juli⁹ cesar pobla Toledo: e cert semni: q̃ recita dela poblacio de Sogouia per semblãts son errors manifestes. Car totes aq̃lles Ciutats en tal loch nomenades eran Ja poblades segons se troba en los antichs Historichs ans de Julio Cesar. E çaragoça encara la qual Augustus Cesar appella de son nom: e abans era ja edificada: e anomenada: Sabuda per enir molts pous de Sal: o les Montanyes de sal Qui son luny de çaragoça creca. xij. leguces no fonch dita Numancia: cõ alguns no perits moderns historichs hã cregut. Car Numancia era situada enlo pahís d Soria en Castella enlo loch quis diu Gozray.

Capitol. xvii. dels gestes scrites d Oger Cathalo

ADmiracio molta dona a misser Hieronim pau e amicõponedor dela present historia lo que es recitat per lo dit mossen Thomich certes Gestes de Auger Catalo sens fundament algun per cert sora stat molt conuenient hagues nomenat lo Auctor qui ho posa. Car tals coses nes ligen en historial algu approat: axi pot passar cõ a cosa Apochrifa: e d poca fe Majorment que fins al temps d Carolo Caluo Emperador no legim aquests noms de Catalãs sino que dita prouincia se nomena en temps de Carles Maynes: e de Loys Emperador de Hespanya Gothica:

Capitol. xviii. dels gestes de Carles Maynes.

NO poca licenciaba hagut lo dit mossen Thomich de recitar errors manifestes enlo. xvj. Cabla sua Chronica recitãt grãs errors/erõdalles. Car d dit Carles Maynes no legim en historichs approats. cos son Alcuino Anastasio: e altres: sino que dit Carles/entra vna vegada per la part d Cantabria en hespanya: e pres Pampelona. E apres per la part de Cẽguadoch quis deya leuors Gallia Gothica asseia de entrar en Hespanya: e conquista de dit Lengua

doch fins ala vall d Lorbera en ros
sello no passa los Mons Pyrene⁹ sino que los Moros per la vic
toria haui a agut dlls en dita Vall e per tot Lenguadoch foren con
tents tenir lors Impi/e dicio sua.
la hespanya Gottica/e gran part
de la Literior lo que apres no ob
seruaran sino que zato Lo qual
tenia la Ciutat de barcelona p los
Moros se alça ab dita ciutat/e la
mes en poder d Carles maynes lo
qual sen era ja tornat en França/e
en dit tẽps los Christians Mal
lorquins qui erã stats gitats p los
moros dels Illes Balears. ço es
Mallorques/e Menorques ab ajus
da de dit carles maynes les cobra
ren/e les sots meteren al dit Carles
Emperador les quals Illes poch
apres prẽgueren al Dominidelnet
del dit carles p nom Bernat rey
de Italia/e aquell posa per Go
uernador en dites illes Balears
lo comte Armãgarius d Empories
lo qual rõpe la armada dls Moros
ẽles Mars de Cerdenya e Corci
ga delliurãt lo dit cõte dles mãs dls
Moros. ccccc. Christians catius
que sen portauen.

Hespan Gotica

Bernat Rey de Italia.

Ermegarius. Comte de Em

Ermangarius. Comte Empo tanu a

Capitol xviiii. delques recitat dl Papa Adria q̃ fo en la conquesta de Lenguadoch

Mes hauant lo ques re
cita lo dit mossen Tho
mich en lo dit meteir Ca
pitol q̃l papa fõch en seps
ab lo dit Carles maynes en la con
questa de Lenguadoch (siue Gal
lia Gottica) es error grã. Car ẽ tal
temps Papa Adria era en Roma
ne historial algu de aq̃ll temps fa
mencio: que vẽges en dites parts
Maxime Paulo Diacono qui dili
gentsament scriui la vida de Papa
Adria/ e los fets de Carles May
nes/e lo Autor allegat per nem si
lomeua Secretari de dit Carles/
nos lix tal Autor/ Hes creu ha
gues scrit coses contraries a la ve
ritat. E axi creen los homens de
ton Juy/e bẽ Letrats esser tot ba
domies he Inepcies de scriptors
Ignorants/e presumptuosos/quis
larguen en scriure coses sens al
gun fundamẽt/ne algu dels sobre
dits approuats Autors fa men
cio que Carles Maynes trobas
Barons Christians en les parts d
Rosello/e Cerdanya/ne de lque p
Maxime Paulo Diacono qui de
dits Chronistes es recitat dels
gestes de Rotlã/ne dls. vij Hermi
tans /ne de cert miracle/e edifica
ciõ de Vall grassa/ne dela rondal
la del Mont dels Bressats.

Illes Balears.

Capitol. xx. dela stada dl Papa ab Carles maynes ẽ Ro cello: e dela entrada: e gestes de Rotlan/e en quin temps comen ça lo nom de Cathalan:.

Item tot lo que recita
dit mossen Thomich en
la sua Chronica: ço es
en lo. xvij. Capitol de
dita sua Chronica. De la
stada del Papa ab Carles may
nes en Rocello es manifestissimo
error. Car lo Papa stava en Ro
ma: com dit es. Ara mater
la entrada/que recita de Rotlan
e les gestes per ell/ esuti de. Empo
ries nes lig com dit es en loch de
Autoritat ne tot lo q̃ dit mossen
Thomich torna relatar en la sua
Chronica en lo Capitol. xviij. E
xx. e vint/e. ij. Com es dela mort
d certs hermitãs: e presa d Bar
bona: e maiorment del vot de Car
les maynes dls nouenes/ son tot
contẽplatiõs folles les quals nos
ligen en loch appuat: e son rises

per homens Letrats/nelo nom ò Cathalans coméça lauors:cò oa uant es dit. Mas en tèps de Carc lo Caluo/elo dit messé Thomich cronicament scriu. Comença enlc temps de Carles Maynes.

Capitol. xxi. del ques recitat Dela diuisio òls Contats Uescontats veruassors/e Barons e mangnades.

¶ Dela diſio ãls Cõtats he del nom de Catalunya.

Item quãta extẽcio/e diuisio dels: Te en loq̃ stesament es recitat per lo dit messen Thomich en lo. xxy. Capitol òla deuisio òls Comtats/ o Uescontats veruassors/ e Baronics magades/tals somnis nos ligen en alguns Auctors approuats/ne sols vn mot no sen lig en les gestes approuades de Carles Maynes scrites per Alcuyno ¶ Alcui nus, Paulo Anastasio/e altres auctors ¶ Paulus Anaſta. Axi entre homens letrats es burlada tal diuisio ò Catalũya/e tots los historials:q̃ apres de Carles maynes en tèps ò Loys Empador e altres/cò souint he dit no nome nẽ a Catalũya sino (Hispania) gottica Arago gotthica segòs Isidoro/ne historial algu scriu/q̃ carles maynes entras en Catalũya e prẽgues fins a lobregat xẽ./sino que en les parts dela Hespãya Gotthica se leua pell la Ciutat de Barcelona:cò ò sus es dit/e la Ciutat ò Osca essent ell en França. ¶ Hes.

Capitol. xxii. dela entrada del Emperador Loys en Hespanya del primer Comte de Barcelona apellat Bernat: e dels pagesos ò Raméça.

Ite tot lo q̃ scriu dit messe Thomich ẽlo. xxiiij. Capitol ẽla sua Chronica. ço es dela entrada del Emperador Loys fill de Carles Maynes en Hespanya. E conquestes per ell fetes en aquella/ e del fet dels pagesos de Remença no sen lig res en la vida de dit Loys en auctors approuats solos se lig/ ab gran armada/ per Mar assitia la ciutat de Tortosa/entrãt per lo Riu de(Ebro)/e que no la pogue pẽdre/ans se torna/en Frãça. E apres Aymo chrestia Seyor de Aquitania quis diu Guiayna. se liga ab los Mozos dela hespãya Gottica/ e tots ensemps ab gran exercit donaren grãs dãys en dita hespanya/ e prẽguerena Ausa Ciutat laquales stada appellada Uich. e strengueren molta barcelona no podent hi trametre socors lo Empador Loys pesser occupat en altres guerres pero Bernat cõte de Barcelona. Loqual la tenia per dit Loys la defensa molt strenuamẽt: que dits Mozos/e lo mal home chrestia Aymono la pogueren pendre. E apres lo dit Empedador Loys se feu venir ala cort sua dit comte Bernat/e li feu grãs festes el mes en grau dels cubiculars: e specials amichs seus. E aços lig autenticamẽt/ en la vida ò dit loys Emperador p sobre dits historials/ e altres scrita del q̃ sumariament fa mencio Blondo en le sues de ques. Axi ve hom acreure q̃ aquest Bernat fos primer cõte en par posat p loys Empador: q̃ no Guiffre de Arria/ Segons comunament se scriu. Loqual Bernat succei a zato qui en temps ò Carles Maynes pare ò dit Loys tengue la Guernacio de Barcelona no pas ab titol de comte per lo dit carles ans lo dit Bernat fo primer appellat Comte ò Barcelona: e ò tota la hystoria de Guiffre pelos: e dela Comtessa de flandes

no sen ligres auctentich en la vida e gestes del Emperador loys Jarsta: en alguns libres de hystoria: o chroniques d Hespanya composts p Autors no approuats: es troben la dita hystoria de Buiffre e daltres coses qui cen dites: p no esser scrites p Autors approuats nos podē auctēticament asseuerar E pço: cō al dit misser Hieronim: e ami par esser coses apocriphes: ne sa tal mēcio Leixant ho ala discrecio dels leginis qui creure ho vol ran Totes les pdites correctiōs e emendaciōs. Yo componedor d la present Chronica: o historia:: e hagut: ab molt treball: e discus d temps: e a boca del sobre scrit doctissimo misser Hieronim Pau lo qual: axi indispost de greu malaltia com estaua per guayar merit cō a dit denostre Senyor deu en fer tals corrections.

☞ Yo qui aquelles per semblant guāy: y merit tant: com ell mateix no ha duptat de despendre aquell poch d temps que repos tenia en fer p mi scriure tota la pdita historia ab veritat: e segōs hauia legit aquella en Autors. E apres la sua mort: Comsia passat destavida dimecres sanct a. xxij d Març d lany Mil. CCCC. Lxxxvij. yo de mi mateix he diuisit aqlla en. xij. Capitols per torbar lo que: es correger pus promptament. E que als legdors molt mes sia plasent: e acceptc. E es veritat: que tot loq̄ yo he scrit dels gothis Reys fins al Rey en Pere e Terç ha legit e corregit dit mis Hieronim Pau.

¶ Mort mis. Hieronim Pau A xxij. de mars di Lan mil cccc. Lxxxvij.

Esser venir de grau: en grau als Reys de Arago: e Comtes de Barcelona quals sen estats les primers: e los successors de aquells de temps passat fins al tēps del Serenissimo: e potētissimo Señor lo senyor Rey Don Ferrando huy benaurāturadament regnant he deliberat descriure e Primer les gestes dells Reys Gothis: e successiuament dels Reys de Nauarra los quals foren primers dells Reys de Arago. E apres dels Reys de Arago fins en lo temps: que fini la generacio masculina de aquets Reys d Arago. E per quant per matrimoni de aquella dona Urraca: e Pedro nilla ab lo Don Ramon berēguer Comte de Barcelona fonch fet avnio del Comtat de Barcelona al regne de Arago descriure apres les gestes dls Cōtes de barcelona: comensant al primer Cōte appellat Bernat fins al dit comte Remōberenguer successiuamēt: e Tornere proseguir tota la historia dels predits Reys de Arago fins al predit Rey nostre senyor Don Ferrando exclusiue E aqui fare fi: mijēçāt la gracia d Deu. Car per bōs respectes: e axi ho ha cōsellat ami Lo predit Do ctimessimo cosimeu misser Hieronym Pau Majorment que lo dit Señor Rey Don Ferrando te en la sua Cort Chronistes: qui han continuat y cōtinuen: e continuaran totes les gestes sues.

¶ Recordam que en la Illa de escā dia segons en vna historia de Hespāya he legit hi ha vna partida d Terra/o loch hon sa tant grās fret que p hiber venir les habitadors a vellesa. E perço les gēts hi viuē poch E hay mes hauāt aço: que en los temps de Juny: e estiu quarā ta dies: e quaranta nits es continuament dia sens nit. E com ve en lo temps de Desembre es nits continuanent. quarāta dies: e quaranta nits: sens tota claredat.

¶ Nota que en la Illa de scā dia hi ha vn loch hon los habitās no hi en vellixen E has Temps que los vius no hā nit ne es nits no han dia.

Breuiari: e Sumari dels Reys de Arago: e Comtes ō Barcelona. Car la extencio sera baix en son loch.

EDeliberat yopere Miquel Carboncll hans de designar; largament la Geneologia dels Reys ō Arago: e dels Comtes de Barcelona descriure assi breument he sūmaria (vt sequitur) los Comtes de Barcelona/ e los subsegüents Reys de Arago.

PRimerament es de notar q̄ la desolacio/ e ō struccio deles Hespanyes comensa en lany ō Nostre Sēyor. Dcc. xiij hon vēgueren los Sarrahins de Aphrica: e les Occuparē lauors regnant Pipi Rey ō frāça/ e Carles Maynes son fill.

Segueix se primer dels Comtes qui son estats sans dela vnio ōl Regne de arago: e del Comtat de Barcelona. E axi son estats .xij. Comtes de Barcelona.

¶ Lo primer Comte ō Barcelona Bernat.

¶ Lo segon comte de Bar. Guise.

¶ Lo Terç Comte de Barcelona Griffe pelos.

¶ Lo quart Comte de Barcelona Miro.

¶ Lo quint Comte de Barcelona Guiffre.

¶ Lo sise Comte de Barcelona Borrell.

¶ Lo. vij. Comte de Barcelona Ramon Borrell.

¶ Lo. vuite Comte de Barcelona Berenguer Borrell.

¶ Lo noue Cōte ō Barce. Ramō Berenguer.

¶ Lo .x. Cōte de Barcelona Ramon Berēguer: de aquest nom segon.

¶ Lo honze Comte ō Barcelona Ramon Berenguer de aqst nom Terç.

Reys de Arago. Comtes de Barcelona.

Doze Comtes de Barcelona Ramon Berenguer de aquest nō quart. E aqst se casa ab la filla de Dō Remiro Rey ō Arago appellada Peronella petronilla o vrraca cō sa mare hagues nō Urraca/ ab la qual pres en Dot lo Regne ō Arago en lany de nostre Senyor Mil. Cent. xxxx. vij. E nos volgue entitular Rey de Arago mas princep de Arago/ e Comte de Barcelōa. E succehi en lo Comtat de proença del qual han scrit alguns pres titol ō Comte Altres han scrit que pres titol de Marques gouerna. xxxiij. Anys Mori en edat de sinquāta anys en lo Alberch/ o Alburch de sanct Dalmau prop la Ciutat ō Genoua hans Lombardia en lany de nostre Senyor Mil Cent. Lxij. Idibus Augosti. E fonch trasladat Lo seu Cors en lo monastir de Ripol.

Segueixe se los Comtes ō Barcelōa Reys ō Arago E Comēsant rememorar lo predit Rey: e Comte: e los qui sō vengut sapres.

REmon Berēguer Rey e Comte quis casa: coz es dit ab la filla de Dō Remiro Rey de Arago com es ja espressat.

Alfonço/ o Ildefonço ō aquest nō primer fill ō aquest Ramō Be

Bernat

Guiffe. Guiffre pelos. Miro.

Guiffre

Borrell. Ramon borrell. Berenguer borrell.

Ramon berēguer Ramon berēguer Ramon berēguer

Aqst Comte Miro e no Miro contēga lo accent in prima sillaba vt Miro Be nō in fine vt Miro Enlo pronunciar aqst nō mal sō qui bi entendient com es dit Miro

Ildefonso, o Alfonso ō aquest nom,

rēguer/e petronilla mozi enla vila de Perpinya a.viij.dies ōles kalendes de Maig del Any.dela incarnacio de nostre Senyor Mil. Cent.Lxxxxvj.regna.xxviij.āys jau enlom onestir de Poblet.

Pere primer daquest nō

☞ Pere primer daquest nom apres la predita vnio fill del dit Alfonso/ho Alfonso Regna.xvij. Anys Mozi enlo Regne de Frāça batallant comtra loconte Mōfort appellat Simon a.vj. de Setembre any Mil.cc.xiij.s. Era. Millesima Ducētesima Quinqgesima. Secūda: Jau enlo mōest ir de Sirena

Jaume primer daquest nom

☞ Jaume primer daquest nom fill del dit predit Rey en Pere Regna.Lxiij.anys Mozi a.xxvij. de Juliol any Mil. cclxxvj.enlo loch Algesira:e Jau en lo Monestir de Poblet. E per ço feu santa vida. e era molt Amat:e honrat de sos Vasalls:es anomenat lo sanct Rey en Jaume:e lo gran conquistador.

Pere segon daquest nom.

☞ Pere segon de aquest nom fill del predit Rey en Jaume Regna.viij. Anys Mozi enla vila de vila franca de penades.xj.de Noē bre any: M.cc.lxxxv.jau enlo monestir de santa Creu. Esonch cognomenat Lo Rey en Pere dells Frāçesos. Perço ocom guerrejant al lo Rey de França tostemps ne hague lo millor.

Alfōsos segon d aquest nom.

☞ Alfonço segon de aquest nom fill del propdit Rey Empere: Mozi sens fills Regna sis anys/e mozi en Barcelōa a.xvij.de Jūy del any de nostre Senyor. M.cc. Lxxxxj. Jau en lo monestir de frares menors de Barcelona.

Jaume segon daquest nom.

☞ Jaume segon de aquest nō fou germa del propdit Rey Alfonso e fill del ppdit Rey en Pere regna.xxxvij. anys. mozi en Barcelona a.ij. d Noembre any Mil.ccc .xxvij.jau enlo monestir de santes creus.

Naxes

Alfousi daquest nom.

☞ Alfonso/o Anfos fill ōl propdit Rey en Jaume de aquest nom Alfonço terç regna.viij.anys mori en Barcelona.xxiiij.de Jener del Any.de nostre Senyor.Mil. ccc.xxv Jau enlo Monestir de frares menors en Barcelona.

Alfonso tercs daquest nom

☞ Pere tercs de aquest nō fill del propdit rey Alfonso alcognomenat delpunyalet:p quāt sem pstant Rey porta punyal molt petit regna.Lij.anys mori en Barcelona a.v.de Jener any.M.ccc. lxxxvij.jau ēlo mōestir d Poblet.

Pere tercs de aquestnō

☞ Jaume primer daquest nom fill del propdit Rey en Pere regna x. anys.e Mori sobtosament en lo bosch de sera situat deuant lo castell dorioles ōles partides de emporda:cassant vna loba per lo dit bocsh de fora Car cayguedel caual/e sobtosament mori a.xix.de Maig del Any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.ccc.lxxxvj. jau en lo monestir de poblet.

Jaume primer daquest uom.

☞ Marti fill del propdit rey en Pere/regna.xiiij. anys mori de pestilencia en lo Monestir deles monges de Valdonzella situat fora/e prop lo portal de sanct Antoni dela Ciutat de Barcelona a.x. xxj.de Maig del any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.cccc.x jau enla Seu de Barçelona.

Marti fill del propdit Rey en Pere.

☞ Ferrando primer daquest nō quis deya lauors lo Infant Don Ferrando Castella Era net del ppdit Rey en Pere terç fill dela filla/e nebot de dos Reys de sus dits Don Joan/e Don Marti fill de lurgermana:mori enla vila de Bolada a.ij. de Abril del any de la Natiuitat de Nostre Senyor Mil.cccc.xv. Jau en lo Monestir de Poblet.

Ferādo primer daquest nom.

Alfõso iiii. daq̃st nom.

¶ Alfonso quart daquest nõ fill del predit rey en Ferrando. Regna. xliii. anys. Morí en lo Castell del Qu dela ciutat de Napols a. xxvij. de Juny any. M. CCCC. Lviij. Jaudins vna capella òldit castell.

Ioan. ii. daquest nom.

¶ Joan segõ daquest nom fill del p̃dit Rey en Ferrando: eger ma del predit rey Alfonso regna. xx. anys ab moltes turbatiõs de sos vassalls e terres Morí ẽlo palau Epicospal dela ciutat de Barçelona a. xix. de Janer del any òla natiuitat de nr̃e Senyor. M. CCCC. Lxxix.

¶ Confirmatio et concessio rerũ ꝑ plurimas ad ęnobiũ sãcti Cucufatis Vallensis pertinẽtium his nominatarũ suo ordine ꝙ lotarium Francorũ Regem.

In nomine sãcte et individuę Trinitatis lotarius diuina ꝓpiciãte clementia: Francorum Rex: Si loca pagano rũ tyrannide destructa prędiorũ sãctis aliquãdo traditorũ restaurãdo nr̃ę beniuolentię muniminis firmitatẽ eis adhibemus: id ꝑculdubio/ ad nostre remedium anime ꝙ futurũ esse nõ dubitamus: Qua ꝓpter ea omnium nouerit sãctę dei Eccle fidelium nostrorũ tam presentium q̃ et futurorũ industria: Qñ adiẽs nostrę dignitatis p̃sentiam: quidã Abbas ęnobiĩ sancti Cucufatis: Q̃ do nomine/ nostrã humiliter expetiit clementiam: quatin9 cunctas res: Monasterii sancti Cucufatis: quod est situ in loco vocitato Octouiano octo miliarios distãs a Barçinona ciuitate quondam cõcessas vl̃ in post modũ cõcedendas nostre regalitatis decreto cõfirmare dignarẽur: quod et fecimus: Cõcedimus itaq̃ ꝑdicto ęnobio omnes Kes quas per ꝓcepta nostrorũ predecessorũ scilicet Karoli magni seu Lodouici gẽitoris nostri vel ꝙ scripturas alioꝝ christiãdeliũ cõbustas per infestationem pagãoꝝ: Sicq̃ vt ꝓnotatũ est ꝑdicti Abbatis petitionem recipientes ꝑlibato Ęnobio renouabile ꝓceptum fieri iussimus de rebus omnibus ad idẽ Ęnobiũ ꝑtinentibus in p̃senti vl̃ in post modum concedendis: Imprimis ipsi9 alodum quod in circuitu ipsi9 Ęnobiĩ est/ sicut sumarius comes quõdam terminauit/ Villã cercitulum cũ terminis et adiacentijs/ Ecclesiam quoq̃ sancti Vincentij quę ibidem est fundata/ cum decimis et primitijs vallem quevocant Gausac/ cum omnibus adiacentijs suis. Ecclesiam sancti Felicis que est ad ipsam villam ò Milans/ cũ decimis et primitijs/ et in Agua longa/ ꝛ in riuorubeo/ et in Cerdaniola/ et in Aragona/ ꝛ in eoꝝ terminis/ Domos/ Curtes/ Hortos Prata/ Pascua/ Vineas/ Terras/ Cultas/ et in cultas per plura loca particulatim segregata/ ꝛ in ipsum alodium qui fuit Gotmaro prei bytero/ Alodium vero q̃ vocant palatio auzit/ vel in ei9 termino cum decimis ꝛ primitijs/ ꝛ Ecclesię sancti Stephani/ Alodium vero que est iuxta Ripollo ꝛ circa mõtecatão/ ꝛ in valle mocosa/ ꝛ infra muros ciuitate Barcinona/ ꝛ in circuitu ipsi9 ciuitatis contra flumen Bisantiũ et cõtra ipsos mõtes q̃ sũt sup horta ꝛ sup acutellos ꝛ cõtra flumine Lubricato/ et contra ipsũ mõtẽ olorda ꝛ eis citra flumẽ lubricato ꝛ cõtra illam villã quam dicunt Palaliana ꝛ cõtra castrũ Ceruillonum ꝛ cõtra

Carol9 magn9

Ludouic9.

Somari9 comes.

Montẽ Petrosũ & vsq; ad Castrũ quod dicit fęlix cum domibus vineis terris cultis et incultis/cum decimis et primitijs seu Molenarib⁹ castrum quod dicunt Fęlix cũ Eccl'ibidem fundatis sancte Marie/& sãcti Petri/cũ ipso dotalocijs Eccl'iam sancti Laurentij/& ipsum mõtẽ quem dicũt sãcti Laurentij & ecclesiam sancti Stephani/que est sita in latere ciusdẽ montis. Alloda quoq; que sunt intra termina Terracia/& Berberarum/et castelar/ et ipsum alodum de Toldelo/quod ibi misit vunterda quondã/& retiã sãctę Crucis/et sancta Leda/et sancti Siluestri/cum decimis et primitijs/que Borellus comes ibi donauit villam Vindamenià que vocant Palatiũ in valle Dordaria/& villari Tobert et ipso pugio totum cum integro/& villa Pinello cũ suis terminis eccl'ę sancte Marię/et sãcti Stephani cũ decimis et primitijs absq; tributo sicut Gotfredus comes ibi cõcessit per scripturã donationis ꝓ anima fratris suis Sumarij clerici sicut/ et ipse precepit per suũ testamentũ vallem quã vocãt Gregoria cũ suis terminis et aiacentij. Alodũ quod vocant Tapiolas/cum eccl'ijs ibi dem fundatis sancti Geneſuet sãctę Eulalię cũ decimis et primitijs et finibus et terminis eccl'ã sancti Fęlicis quę est in valrano Et eccl'as sancti Geneſij/et sancti Martini & sancti Foelicis quę sunt ad ipsum fallium et eccl'ã sancti Martini ad argentona cũ earũ decimis et primitijs. Alodum quod dicunt Spicellos et alodum quod dicunt Castellcto/cum decimis et primitijs et finibus et terminis/et ecclesiam sãcte Marie & sancti Joannis quę sũt iuxta castrum Subiradis/et eccl'a sancte Marię que est iuxta castrum Claramonte/et eccleſię sancte Marię iuxta castrum Odena/& eccleſia sãi Stephani iuxta castrũ Olerdula et eccl'a sãi Petri ad aquaviuã cum earũ decimis finibus et terminis/et in castro Olerdula/et in eius terminis/Domos/Turres/Terras/Vineas. Cultũ vel heremum/cum decimis & primitijs. Castrum quem vocant Cleriana/cum finibus et terminis/et ecclesiis que ibidem sunt/cum decimis & primitijs. Ipsum alodum quod Ansulf⁹ ibidem dedit infra terminos de castro Fonterubeo/et monte acuto & Pdiniana/et kerol. Ecclesię sancte Oliue cum ipsum alodum in latitudine de ipsa guardia de Bagnaries vsq; in villa domabins/et in longitudine ꝺ villa domenio vsq; ad ipsũ Mare simul cũ ipsos Stagnos cum decimis et ꝑmitijs. Decimas quoq; et primicias: vti cõsuetum est ipso loco ab antiquis tẽporibus accipere Concedimus vt amodo accipiat/ teneat. Et absq; vlla retractatione possideat. Alloda et possessiones alias/quod retinet/et tenuit in comitatu/Barcinonẽsi/Gerundẽsi/ Ausonensi/Vrgeldiensi & scripturas alias deinceps acquirere potuerint/ cum terminis et finib⁹ illoꝝ Ecclesijs/Domibus/Curtis/Hortis/Terris/cultis/et incultis/Vineis/pratis/pascuis Siluis/Caminib⁹ molẽdinis/aq; ductib⁹ vl'redactibus/cum exijs et regressijs. Quia hec habere ꝑmitimus illis/istis videlicet. Qdõi Abbati cęterisq; oib⁹ successoribus eius sine vllacõtradictione teneãt/atq; possideant/et per nomen nr̃m defendat. Unde hoc nr̃ę altitudinis preceptũ fieri ac prelibato sancti Cucufatis cęno-

Borellus comes Barcinonæ.

Gofredo comes Barcinonæ.

bio dari ꝓcepim⁹: ꝙ quod ꝑdictas res nomine iure ꝑpetuo inquietate possideant: vt nullus. Comes: pōtifex/ Judex publicus ī predictis rebus hēat potestatē causas distringuendi/nec obligādi/nec rōnes exercendi/nec hoies illorum aliquis distringat/nec per homicidium/nec ꝑ incendiū vel raptū vel per vullum negotiū: et quod abbates discesserint: ipsi Cœnobite intèr le abbatem eligant secundum regulam beati Benedicti et vt hęc nostrę auctoritatis largitio per succedentium tempora obseruetur manu ꝓpria subter firmauimus: anulo nostro insigniri iussimus Actum in compēdio Palatio regali. Anno Dominicę incarnationis. D.CCCC.LXXXVII. anno. XXXj. regnāte Lotario gloriosissimo rege.

Signū lotarii gloriosissimi Regis ego Arnulfus notarius ad vicem domini Adalbaronis archiepiscopi et summi Cancellarij recognoui.

Ego quidem Petrus Michael Carbonellus scriba et Archiuarius Regius ac Regia auctoritate Notari publicus Barcinonēcis pre insertū priuilegium illustrissimi dñi lotarij Francoꝝ Regis: Qui huic pricipati Catalōie tūc dominabatur sumpsi ab libro quodā magno litteris vetustissimis: in mēbrāis scripto apud Monasterium sancti Cucufatis valleū recōdito. Hāc quidem et integro non viciato nō cācellato: nec in aliqua ipsi⁹ parte suspecto sed oi prorsus vicio et suspitionem carēti: unquo quide libro pleraq; priuilegia atq; menumenta ꝑ predicto non facientia describuntur: iuraq; ipsius Monasterij intuentur: hoc eq; priuilegium excribi feci: atq; fideliter ad verbum comprobaui: et ad futuram rei memoriam hec in loco sui et affixi: vt igitur fides plenior impendatur die vicesimo tercio. Julij Anno a natiuitate dñi Millesimo Quingētesimo Sexto cq̄b⁹ anno die et mense hec idem priuilegium ab libro predicto sūpsi: propriaq; manu excripsi in pargameno/et signo quo vtor artis notarię munitum tradidi Reuerendo in christopatri domno Jaufredo sord Mōasterij memorati abbati vt igitur fides plenior impēdatur/meū quo vtro in publicis: eisdē Anno die mense q; hic appono Sig✠num meum.

Del comensament: e gestes ols Goths fins ala fiques ꝑ deren/en temps del comte Julia en temps ables hespanyes.

Goths. Gethe. Scandia Scythia. Europa. Tanai. Septentrio Ostrobo

Dic primera ment se gōs he trobat scrit per lo predit misser Hieronym Pau Christa approbat home molt litterat que los Goths foren appellats Gethe son exits de aq̄lla Illa appellada Scandia prop de scytha la qual es en Europa: començāt en lo flum de Tanay sots Septentrio vulgarmēt dita Tremuntana. E dels quals Scythes qui foren los primers pobledors en Europa los dits Goths han pres lur principi / e natura. Apres los dits Goths se diuisiren/e prengueren

primers pobledors en europa son stats los Scythes apres los Goths Ostrogoths.

altre nom. ço es los qui anarẽ poblar se en Ozient foren appellats Ostrogetths/e les altres q̃s poblaren en Occidẽt sõ stats appellats visigotths. E aqueste Goths foren aquells qui tolgueren Hespanya als Romãs. E lo primer Rey ab lo qual los dits Gotths isqrẽ dela dita Illa de Scãdia hauia nõ Berich lo qual fo gran bataller: E mort lo dit Berich regna sobre los dits Gotths lo rey Baderich lo qual fo home de molta probitat e virtut: E apres daquest regna sõ fill Tillumer: E apres d aquest regna Zucta: E apres daquest regna Dianeu: E apres daquest regna Ealmorẽ: E apres daquest regna Athanauso: e aps regna Talefus e apres regna Eurchilo: e apres daquest regna Bozuista. e apres d aq̃st regna Disaeu e aps Decorpeneu e aps daq̃st regna Strogot: e aps regna Guima: e apres daquest regna Arriacho: e apres daq̃ regna Auriacho: e apres daquest regna Beberich: e apres daq̃st regna Ermanarich: e apres daquest regnaren Tredrichno: e Athauarico: e los dos regnaren en sẽps. Mas Athanarico sobreuisque: e regna apres tot sol en Hespanya: comẽsant en lany dela incarnatio de nr̃e senyor deu Jesu Christ CCC quarãta tres: e regna tretze anys pseguint los Christians: Mas los Romans lo expelliren de Hespanya. E es veritat que en temps de aquests dos reys los Gots se cõuertirẽ ala fe Christiana empero poc apres pengã: o per forza d'l Emperador Valent/qui era dela heretgia Arriana tornaren heretges: ço es en lo error de Arrio. E mort lodit Athanarico los dits Gotths: no volguerã elegir Rey ans se sotsmetteren a la senyoria del Jmperi d Roma en la qual stigueren segons opinio de alguns. xxvij. anys/e segõs opinio daltres stigueren. xxviij. anys/en lo qual temps eren Emperadors Theodosio/e gracie. En lo qual temps mateix lo papa Damaso ordena q̃ lo Credo in deum se digues/en los dies dels Diumenges/e festes pncipales/e sãct Ambros fo creat Bisbe de Mila/e sanct Augusti fo cõuertit a la fe catholica/e baptizat p mans de lodit sanct Ambros/e mes e en aquest temps mateix de. ccc. xlij. sãa Hieronym traduhi la Biblia de lengua hebraica/en lengua latina. E apres ço es lo tẽps de Arcadio/e Honorio Empadors d Roma fills del Emperador Theodosio los Gotths no tenint se per cõtents dels coses que sayẽ los dits Emperadors partiren se dela sẽyoria dels Romans/e delliberaren tornar cõ d fet tornar ẽ ala pmera sẽyoria de Reys/e p quant stauen discordes en eligir rey eligirẽ dos reys en lany de nr̃e senyor/trecẽts noranta cinch/ço es Radagaso/e Ularich/e aq̃st Radagaso ab. cc milia Gotths passa en Ytalia guastant la crudelment/ab ferro/e flama/e apres apres Roma/e feient hi moltes crudelitats: Nostre senyor Deu qui totes coses veu per mes que lodit rey Radagaso fo pres per los Romans/e mort en presc imperant lodit papa Honori/e mort lodit Radagaso lodit rey Ularich en lodit any de. cccl xxxv. comẽça a regnar sol sobre los Gotths per. xv. anys. Aquest rey Ularich fo home molt esforçat/e liberal/pres per força de armes la ciutat de Roma donant la a saco mão a viij. dies dels calendes de Setembre del any d la sua edificatio Mil. clxiij. E seguis que cõ vna

Visigots

No. cõ questa gotha tolgueren hi spanya all mans,

Betich. Baderich Fillumer zorra. Dianeu. Ealmox Arana. Talfus. Eurchilo. Boruista Disaeu Decorpe Strogot. Guima. Ariacho auriacho geberich Ermanarich. Frederichno. Athananeo

Berichfo lo primer rey dels Gotherx fine cla lla dia

empador Valetr

xxvi. Le el ius dien xxviii. anys stigueron Gotha. o rasenyo ria del mperi oma.

No. quãr fo lo Credo se digues e quãr sãct Ambros o creat bi sbe lo tẽps del traduc cio del bibleta e sãa Hieronym, Ebraic e anin,

No. eleccio de dos reys

Ocean mulgothi

Anno incarnatio ius dñi. ccc. xlui.

No. quãr lecouert ten los Gotha a fe christia na.

uallier Gotth prengues dela Esglesia de sanct Pdere/e de sanct Pdau yoyes dor/e de Argét lo dit Rey Alarich quãt ho sabe ho feu tot tornar/ab grau humiltat/e reuerentia dient yo so vengut a fer guerra als Romãs/e no als sãcts Apostols. Empero apres aquest rey Alarich se concorda ab lo dit Honorio Emperador quili dona per habitatio/e senoyria pacifica la Gallia qui ara es dita França/e Hespanya/e poc apres lo dit rey Alarich mori de mort sobtada. E com deuria cascun Rey princep/e senyor/y encara cascun Christiã pestar be ab nre senyor deu. Car ell nos amonesta/e diu. (Estote parati qr nescitis die neq horam) E no dar se totalmẽt a guerrejar/e conquistar majorment regnes/e Terres de Christiãs en les quals guerres moren moltes persões en gran pill de esser damnades valria mes star/e viure en pau/e charitat car aquesta es la porta de padis per la qual entren los qui son bõs christians: E no sens causa/e a saluatio dles aies dya/e ha scrit sanct Pdau apostol ad Corinthios primo cap'o. xiij. Si linguis hominum loquar et Angelor charitatẽ aũt nõ habeam factus sum vlt es sonans aut cymbalum tinniens r si habuer prophetiam rnouerim mysteria omnia et omnem scientiam/Et si habuero omnem fidem: Jta: vt montes transferam charitatem aũt non/habuero nichil sũ. Et si distribuero in cybos pauperum omnes facultates meas. Et si tradidero corpus meum: Jta vt ardeam charitatem aũt non habuero/nichil mihi pdest Charitas pactiẽs est: benigna est. Charitas non emulatur: non agit pperã: nõ inflatur: non est ambiciola: nõ quẽrit que sua sunt: non irritatur: nõ cogitat malum: non gaudet super iniquitate: congaudet aũt veritati. Oia suffert: oia credit: omnia sperat: omnia sustinet. Charitas nũq exciditsiue: prophecie euacuabuntur siue linguę cessabũt: siue scientia destructur. Ex parte enim cognoscimus/r ex parte ꝓphetamus. Cum aũt venerit/quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Cum essem paruulus eloq̃bar vt paruulus: sapiebam vt paruulus: cogitabãvt paruul?. Quando aũt fact? sum vir: euacuaui quę erant paruuli. Videmus nũc per speculum in enigmatę: tũc autem facie ad faciem. Nũc cognosco ex parte: tũc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc aũt manẽt fides: spes: charitas: tria hęc maior autem horũ est charitas). E nores mẽys podem per aconseguir la gloria de padis applicar en açolo que lo beneuenturat sanct Hieronym ha scrit en .j. libro super diẽt ari. Non memini me legisse male mortuũ q̃libẽt exercut opa pietatis: habet enim multos intercessores r impossibile est multorum ꝓces non exaudiri. E tornant a pseguir la historia dls dits Goths e venint a parlar dla mort dl dit Rey Alarich morint sobtosament que ençara que sia ari mort p esser stat ell tãt charitatiu/e misericor dios sia mort se creuq̃n gracia ddu. Es mort lo dit Alarich cõmença a regnar sõ Sosingerma appellat Atthaulpho en lany de nostre senyor. cccc. xiij. E so aquest Atthaulpho lo segõ rey dels Goths apres dl dit Alarich/e regnatres anys/e seu grã guerra en Jtalia e roba Roma/e p amor dsa muller appellada Pdlacidia la q̃l era germana del dit Emperador Honori

Opa mi/fericors dix.

Athaulpho Roy dels Goths.

Nor hõ tranoy guerrejar cõ lo Emperador ni ons hã a hespanya e poc apres mo ri de mort sobrada.

No. que ieu terne pelar lo ch testia.

No. de charitate

Alarich Roy.

Consell saluda bla a lãma.

lera Italia é pau/e passa é la dita Gallia bon cóquista tan grã part del regne que los Frances los ho pn gueren per lur Rey/e señor/e aps se guis p quant no volgue creure als goths subdits/y ell q̃ li cósella uen que no obeis al Impi de Roma sino que fes guerra als Romãs Y ell cõ aquel quiera bon home/e amador de justicia/e pau treballaua ò observar pau/e no guerra cõsellant lo en aço la dita sa muller Placidia la qual era dona de grã ingeni/e religiosissima per ço trobant se en Barçelõa ciutat de hespanya ab gran traicio los seus lo mataren. E de aquesta mort de aquest rey feta p los seus en Barçelona. Pau orosi ne fa mencio en lo libre q̃ a compost pr̃ titulat de Ormesta mundi. Y ençara algũs hãscrit q̃ aquell qui mata dit rey Atthaulpho ari mala mẽt/e sens dolne culpa/e tots los altres de casa del dit rey q̃ cõsellaren en la dita mort foren presos/y executats faèt dels psones de aq̃lls mil quorters e pesses per hauer ells crim ò lesa maiestat com es en q̃sts tẽps se troba en Aphrica riba la mar vna dẽt de vn Gigant tant gran q̃ sen pogueren ser cent òls homẽs. E mes en aquest temps regnãt lo dit rey Atthaulpho ço es en lany de nre señor. cccc. xv. los Vãdalos alans e sueços se foré ari en tortits prots e les parts ides de Hespanya q̃ nos i gesava anomẽar lo nõ imperial dels Romãs. E en lo temps mateix susita le heretgia dels predestinats los q̃ls pr̃ foren appellats p̃destinats: Car disputaren de p̃destinatio/e de gracia diuinal affermarẽ que treball ò bones obres no aprofitaua a aq̃lls qui viuẽ piadosamẽt si lõ p̃destinats p deu/ne noua als mal viuis e peccadors amẽt si lõ p̃destinats a vida lo q̃l erros renocaua los bõs a ser bons/e puocaua los mals a ser mals Aquest error ò heretgia prengue cõmençament dels libres mal entesos de sanct Augusti.

Dels de de vn gigant.

Com le rey atthaulpho fo mort en barcelõa p lo seu.

No. de p̃ destinatio.

EMort lo dit Roy Atthaulpho comença regnar Segerich /o Segerico en lany dela icarnatiõ ò nro señor. cccc. xvij. E regna vn ãy so home molt saui/e gracios/e feu pau ab los romans contra voluntat òls Goths vassalls seus.

Segerich rey. iii. dels Gothis.

EMort lo dit Rey Segerich comẽça regnar vualua en lany ò nostre señor. cccc. xvij. E regna. xvij. anys/e fo molt noble Rey/e molt/esforçat/e batalla molt contra los moros en la Andalusia/e ò aquells hague victoria e apres sẽ torna a Tolosa hõ morí. Car aquien aquell tẽpa los goths tenien lur senyoria major. Y en aquest temps òl Rey Vualua morí lo glorios sanct Hierõym en Bethlem de edat de. lxxxix. anys. Y en lo dit mateix temps foré cõuertides a la sãcta fe catholica les gẽts de Irlanda/e de Persia.

Vualua. iiii. rey dels Gothis.

EMort lo dit Rey Vuala cõença a regnar Teodoredo/en lany de nre señor. cccc. xli. en lo temps aquest de. cccc. xli. que regna aquest Rey se segui gran Terra tremol en constantinoble. Car la terra tremolant algunes psones faents deuotament cõro a nre señor deu dauãt aq̃lles so fetare spostaen layre que totes les altres psones circũstãts hooiren: ço es de part ò deuq̃ fetes les letanies totes cãtassen altes veus

Dels rey Teodoredo o morí vẽcandor è batallo.

Rey Atila de vngria.

¶ Vualcmer Rey delle ostrogots

Teodordo Rey Goth señyor deles espanyes

¶ Nota que en aquesta part moriē ccc. Mil. persones

¶ Nota Aqsta es la major batalla ō may sia estada en catalūya

¶ Del engany fet lo diable a vngrā nombre de lubes

dient Sancte deus ✠ Sancte fortis ✠ Sancte & inmortalis miserere nobis. E passa lo dit terratremol/e gran mortaldat per tota aquella terra hon Regnaua lo dit rey lo ql regna. xiij. ays. E tōch gran guerrer: e animes: e guerre ja contra les Romās: e apres feu pau ablo Empador Teodesi. E en los. xiiij. ās de son regnat lo rey Atila de Vngria ab ajuda ō Vualomer Rey dels Ostrogots: e ab gran peder de gent dela Tremontana subiectes al dit rey ō Vngria vinguc fer gerra als Romās: e destruy les prouincies: q̄ les dits romans en frança possehian destruint: e cremant moltes ciutats e vilas al Jmperi de Roma subiectes. Y venint aço a noticia del dit Theodoredo rey Gotth Senyor deles hespanyes ana encontinēt batallar cōtra los dessus dits enemichs del Jmpi roma que heren ja entrats en Catalunya hon sozē tots Junts se combateren se tāt agrament: e cruel que moriren entre tots les parts. ccc. Mil. persones Dela qual Batalla fonch vēçedor lo dit rey Theodoredo Jatsia los dits enemichs per la sua valentia lo matassen en dita Batalla q̄ nes lig may sia stada major en Catalūya. En aquest temps segons se troba scrit en Chroniques: fonch vn Diable que prēs forma de home: e ajusta vn gran nombre de Jubeus denāt los entendre: q̄ ell era Moyses: e era vengut āportar los ala Terra de promissio Ari q̄lls mes dins La mar hon los mes dells negaren: e aquells quin camparē sé facren tots Christians conerēt lur error en la qual hauien viscut.

Del Rey Turismundo lo qual matar en los seus.

EMort lo dit Rey Atila la comença a Regnar Teodoredo en lany de nostre senyor. cccc. xxx. xj. en lo temps aquest ō quatre sents quarāta hu. q̄ regna aquest Rey en la qual batalla lo dit Rey Atila fou vençut/e la major part dela sua gent presa/e morta/E stant aquest Rey Tursimundo en Tholosa/e hauent ja posat en pau tots sos Regnes: mata lun seu seruidor p̄ cōsell ō Gurich e Theodorich Germans del dit Rey Tursimundo/es veritat q̄ lauors lo dit Rey tenia vn coltell en les sues mans/ab lo qual mata aquell quel feri/e dos altres qui foren ē lo dit cōsell. En aquest tēps ço es en lany. cccc. lv. fō ēgēdrat lo Rey artus per tracte de Merli de vterpandragon Rey de Bretanya/e de Jgerna.

Del Rey Theodorich

GMort lo dit Rey Turismundo. coméça regnar Theodorich son germa del any de nostre senyor. cccc. lvij. E regna. xiij. anys. E stant aquest Rey en Tolosa fō auisat que cōcunyat Requilia Rey ō Galicia se apparellaua p̄ venir a pēdre hespanya. e Theodrich li trames. Ambaxada requerint q̄s tengues per content de son regne e que nos curas de venir en hespanya continuāt li que sy venia no sen loaria. E lo dit Requilia responent agrament ala Ambaxada dir que ell venguera a Tolosa hon daria de simatex tal resposta qual dit Rey veuria. E tornada dita Ambaxada ō continent lo dit Rey Theodorich se parti de Tholosa ab gran host/e sen vengue en hespāya. E dit Requilia se parti de

Dela repulsa de les errs e fabules qués troben scrits en Chroniques,

DOnchs pus hauem sumariament descrit la poblacio d'Hespanya repellirem les errs: e fabules quis troben scrites en algunes Chroniques/o histories Majorm̃t/ enles coses gestes en Hespãya/hans del primer Comte de Barcelona. E a questa repulsa sera ab Auctors appuats per la forma seguent. Començant specificadam̃t a corregir lo ques troba scrit en Chroniques del primer poblador de Hespanya. Emperoli aquesta historia/o Chronica no semblara als legidors esser ab tal forma: y elegancia scrita cõvolria: placia a tal legidor prestar bipa sciencia: Car tot lo meu studi es esta: e es en posar tant solament la veritat de aquestes gestes ab styl infrinos: e no intricat: per quant lo temps no ho comporta: ne encara la materia la q̃l ha esser entesa p̃ doctes et indoctes. Y ari hohan vsat los historiachs o Chronicistes ẽ nostre vulgar Catala. E venint alas correccions.

¶ Capitol primer del primer Pobladors de Hespanya:

Tubal fill de Japhet net de Noe.

PRimerament: q̃ he trobat scrit en Chroniques/o histories d'Hespãya E ẽtre les altres d'Mossẽ Thonich: q̃ lo primer poblador dela Hespãya fonch Tubal fill de Japhet/net d'Noe. Aço sembla al dit mis Hieronym pau: e ami per la descripcio d'sus et de ius scrita de Hspanya no contenir veritat. Com nunca aiam legit ne podem creure: se puga trobar: en algun appropiat Auctor: que home de tal nom poblas Hespanya: encara que enlo Genesi se liga Tubal esser fill de Japhet: nos lig pero que enlo dit Genesi d'dit Tubal prẽgues nom Iberie: ne es versemblant. Car Tubal escriu ab. T. e Iberia ab. i. latina: e nos diu Tiberia Ans segons Jusephus notable historich la terra appellada Iberia: p̃ los Grechs fou poblada succesors de dit Japhet lo cap dels quals fonch Jubal: e no Tubal ab. T. Jatsiaen algũs libres d'Jsidore Lo qual segueix dit Josephus se tropia scrit: segons se estima corruptament Tubal ab. T. Ab tot que entre persones doctes dit Jsidoro nepotta major nom per la sanctedat sua q̃ no pas per hauer hagudala doctrina lesta: e clara. Dela qual Jubal los Grechs per embellir lo nom/ la terra per ells poblada nomenarẽ Iberia/no Tubalia. Aq̃sta terra empero de Iberia no sen ten d'la nostra Hespãya mas de vna prouincia de Asia/ laql ha nom Iberia. Los quals Iberos vengueren dela sobredita Iberia: ẽ la nra Hespãya e donarẽ nom al Riu de Ibero: Loqual vulgarm̃t es appellat Ebro e de aquest Riu pres nom tota la Hespanya: quis diu Iberia: e no de Tubal/o Jubal Segons scriuen Marco Agripa: Plinio: Justinio. Solinio: altres Auctors d'noms approuats Jatsia Dionisio Aleixãdrino poeta grech: e Josepho singniñquen lo contrari specialment dit poeta qui escriu los Ibero de Hespanya hauer dat nom: e poblacio als de Asia: loque no par versemblãt per quant legim en les sagrades letres: e altres histories. Les poblacions del nom hauer començat en la Asia: apres Lo general Diluui e successiuam̃t esser se exteses les

Tubal fill de Japhet.

Iberia Japhet. Iubal. Isidoro:

Notta com fou cert q̃ la Iberia he de Hon ha pres nom

Marco Agrippa. Plinio. Instino, Solino, Dionisio, Alexandrio Josepho,

Hon han comensat les poblacions. del mõ.

¶ Hon han co/menſat les pobla/cions del Mon.

gents en Les parts de Ponent Migiorn; e Tremontana. Axi paria millor opinio Lo de Marco Agrippa. Leixades les fabuloſes opinions/ cerca La creacio dels homens recitada per Diodoro Siculo; e altres Hiſtoriehs antichs. e philiſophs.

Marco. Agrippa. Diodoro siculo.

¶ Capitol Segon dela generacio de Tubal e de Empoſta.

Ho es poch aquell altre error pres per lodit moſſen Thomich; e altres Chronichs en effecte dela generacio ó Tubal fóch feta poblacio apres lo Riu de Ebro e aqueſta poblacio segós han ſcrites appellada Empoſta. Aço nes lig:nes troba en Auctors approuats. E có ha dit amilo dit miſſer Hieronim pau corrector deles coſes deles quals yo fas mencio en xxij. Capitols enla pſent hiſtoria ſcrits; tal mot de Empoſta deſija ria ell ſab er algun approuat Auctor altre que lo Reuerent Archabiſbe de Toledo per Chroniſtes allegat qui de Semblant coſa fes mencio Lo qual Reuerét Archabiſbe encara ques crega eſſer ſtat home ó grā dignitat deuocio y pbitat; e no ól tot Jnerudit; no reſmenys per manament dela edat enla qual ſcriui no hauét cognicio de bons Auctors; e bones letres facilment podia errar; e poch ſaber enles hiſtories dels Gentils e antichs: e elegāts Auctors axi Grechs; cō latins. E per ſemblāt rabo ſeguint lo Reuerent meſtre francech Eximenis dit Archabiſbe Jatſla aqueſt meſtre Eximenis ſos home doctiſſimo; enlo Dotze del Chriſtia enlo Capitol. xxiij. de la primera part del predit libre parlant de Barcelona Tarragona; e Hſpāya cayguc en ſemblats errors.

¶ Capitol Ters dela Celtiberia.

Eptamēt ēla Chrōica ó moſſen Thomich e altres Chroniqas/o hiſtorics es ſcrit dla Celtiberia bon moſtrē hauer poch legit en Auctors approuats. Axi lo dit moſſē Thomich cō los altres quiaxi ho hā ſcrit Car los Celtiberos no vengueren enlo temps que ell diu en Heſpanya; mas molt apres ó mes de Mil anys. E no meteren nom a Celtiberia; per que habitaſſen prop de (Ebro) Mas foré certs pobles de Gallia quis diu frança appellat Celtę los quals entrarē en Heſpanya; e meſclarē ſe ab los Heſpanyols; Los quals ſe deyen Jberos. E axi ſe feu vna terçera generacio quis dix (Celtiberos) compoſt lo nom de (Celtę y Jberi ideſt Celtiberi hoc eſt) frnçeſos/ Heſpāyols. E encara algūa part dela ques diu huy de Catalunya es enla prouincia antigament dita Celtiberia: Ans tota dita Regio de (Celtiberia) compren Arago; e part de Caſtella: Segons facilment ſe pot legir; e veure en Titoliuio/ Luciofloro/ Paulo/ Oroſio/ Strabo/ Lucano/ Solino/ e Ptholomeu; ab altres hiſtorichs de prouada fama.

Celte

Nota cō los Heſpaniols. ſe dian Iberos E apres com foren dits Celtiberos.

¶ A cies ſcrit Celtiberia quant compił. Titus liuius, Lucius. Florus. Paulus. Oroſius Strabo. Lucanus Solinus & Ptholomeus.

¶ Capitol quart dela Jberia.

Apitol Quart dela Jberia; dela qual lo dit moſſen Thomich: e altres han ſcrit alguns altres

errors / he rondalles/ dient que Ibernia es vuy dita Anglaterra (No es ver) Car Ibernia es Illa separada d Anglaterra: e en lati ha nom Ibernia: e en vulgar catalaba nom Irlanda.

¶ Dela Ibernia.

Irlanda.

¶ Capitol quint dela venguda de Hercules en Hespanya.

GAltra major error dien Lo dit messen Tomich e altres Chronistes que apres de aquests Celtiberes venguc Hercules en Hespãya. E no es ver ans es tot lo cõtrari. Car hercules hi vẽgue circa Mil anys abãs. Lo q̃ claramẽt se pot veure: e en Strabo: e en Eusebi/ e en altres appuats Chronis. E mes altra error. Car dié los dits messen Thomich: e algũs altres chronistes q̃ hercules apres q̃ hague mort a Gerió edifica moltes insignes Ciutats: e Viles en hespanya. No se lo Autor de hon ho han tret Car entre homẽs doctes nos ligen tals coses: ne menys de la Ciutat de Hispalis. ço es Seuilla: que ses edificada per ell. Car totes aquelles terres son edificis de Romans.

Strabo: Eusebi.

Gerion.

Hispali .i. Stuilla.

¶ Capitol sise de Caco gegant.

HO es poca ignorãcia gosar affermar: e scriure en Chroniqs/ o historics lo dit messen Thomich: e altres: que Hercules mata Caco gegãt ẽ les parts de Moncayo en hespanya. Aço es cosa de riure. Car per Solino e tots los Antichs: e Poetas: specialment per Virgili consta quel mata en Roma en lo Mont Auentino.

Caco gegant.

Solinus. Vergili.

¶ Capitol sete de Mont Juich/ ço es Mõts Jouis.

DEs auant hon es tera mẽcio del Mont jouis lo q̃l antigament en vulgar appellauẽ: axi Mõt jouis Apres corruptrament han apellat Montjuich. Y los Judieus vuy en die nomen en (Mõs Judaic9): ço es Mont de juheus No apres nom antigament q̃ dits Juhe9. Mas per Jupiter deu dels Gẽtils loq̃l se colia en aquesta Muntanya segons Pomponio Mela: e altres Auctors appuats. Perço es mes conuenient sia appellat Montsjouis: que no Monts Judaicus. E es cosa certa: que antigament la dita montanya retia port ala Ciutat d Barcelona ben cubert al leuant: e al Xelochles quals son la treuersia ala plaja. E encara se mõstren (vestigis) de dit port en lo Castell vuy quasi en derrocat q̃s diu castell d port. E mes hauant de dit port fa mẽcio lo poeta Auiano en la sua Geographia.

Iupiter Ponpo. Mela.

¶ Nota port d la Ciutat d Barcelo.

Poeta Auiano

¶ Capitol. viii. de les edificacions delas Ciutats de Catha lunya.

DAquiauant tot lo ques scrit p lo dit messen Thomich de les edificaciõs de les Ciutats de Catha lũya son somnis prime ramẽt per que nes lix en Autor algu appuat. ¶ Item que cõsta d contrari ençó ques scrit d Tarracona q̃ fõch poblada per homẽs de Ter t de Osona es cosa de riure Car Ter (apd latinos) ha nom Ticher: e Osona Ausa los q̃ls noms foren apres la venguda de Hercules: e Teraçona (apud antiques) hanõ Tyroson: no Teçaçona abe. mas ab. a. diẽt Tarraona. Item Tarragona no fonch edeficada p Hercules cõ se diu per los Jsido

Tarraco. Osona. Ter Ticher Ausar. Tiroson Tarra. Hercules

Sipion. Vanb. Eusebi

diotes ans per Teucer Grech segons alguns/e segons altres per los Scipiens Romãs no pas despoblada per dits Romans: comes Impertinentment scrit. Ans apres fou destroyda per los Vandolcs segens en Eusebien altres approuats Auctors es cõtengut.

Capitol.viiii.ò Balaguer e Seu de Urgell per qui fò edificades

ALtres molts grans errors letroben scrites p lo dit mossen Thomich e altres homens Illiterats. Car han volgut dir: e scriure sens fundamẽt algu ne auctors approuats historichs/o Chronistes e entre les altres errors an scrit aquesta que Hercules pobla Balaguer e la Seu de Urgell son nis manifests. Car balaguer: e aquestes altres Terres son moderns: he edificis de Christians.

Capitol.x.ól nom ò Uich e de Manresa.

SEmblãt errorhan scrit les dits messen Thomich e altres ignorãts de Uich. Car han volgut escriure sens fundament de Auctors approats que fonch appellat Uich per Hercules en senyal de victoria. E no es ver. Car vich nos tix fos edificada en aquell temps ne per hercules li fora estat imposat nom Lati. Mas grech. E consta encara q̃ vich antigament hauia nom Ausa donen dita osena. E mes semblant Error de Manresa. Car en tal temps no era neli fora stat Imposat per lodit hercules qui era Grech nom lati. E moltes altres errors se trobas scrites en la chrõica ól dit mossẽ Thomich q̃s ouria tots/cremar: e anichilar.

Ausa. Osona

Capitol.xi.com Hercules estant en Hespanya fonch cridat per los ets de Troya: e deles. viij. Barques: e del nom Imposat Barcelona: e del edificador de Barcelona.

ES hauant se Troba scrit per lodit messen Thomich vna grafaula: çoes que Hercules estant en Hespanya fonch cridat pels Grechs p anar contra Troya p los set de paris e ò Helena: es gran error. Car hercules no fonch en temps ò la guerra de Troya contra lo Rey Priamo Mas en la Primera conquista contra lo Rey Layomedonta E daqui hauant tot lo ques recitat deles nou Barques tremeses dedits Grechs/só somnis ò Quartanaris es ver que He la Ciutat ò Barcelona fia stada appellada barchanóa: cõ han algũs somiat mas fonch appellada Barcinon: e barcine prenent nom de edificador ò aquella loqual se stima p approuats Auctors fos Amilcar Barca Illustre: e principal Capitade Aphricans los quals gran temps Séyo rejarã la hespanya. E es cert que de Barcelona no sen fa mẽcio en Auctors sino mes de Milanys apres ò hercules quasi al temps de Sertorio. Per que par ha molt fia gran Inauertencia: o vergonya als qui tenen lo gouern dela dita Ciutat de barcelona en lur moneda metre nom Fabules. çoes Barca nona. E segés han volgut dir/e scriure aq̃sta Ciutat de barcelona fonch edificada en bon signe. çoes de Toro en lati: es appellat Taurus.

¶ Lamedon Ta Rey De Tro

¶ Amilcar Barca edifica Barcelona.

Capitol.xii.dela Sepultura d'Hispan Rey de Hespanya o de Hercules ques diu esser en lo carrer de paradis: e dela descripcio del verger aqui en aqll tẽps construyt.

AJustant als dits Errors ha scrit lo dit mossen Thomich manifestissim error dela sepultura de Hispan dient: que Hispan Rey de Hespãya morien Barcelona: e fõch soterrat prop la Seu: no se de qui loch hã tret tal faula: com en aquell tẽps Barcelona: no fos edeficada: Hans se creu dit Sepulcre del carrer d' paradis esser d' Atthaulpho Rey dells Gothes: lo qual los dits gothes mataren en Barcelona: Altres creen que los vn bell hort: o verger constuit sobre Columnes riques en lo alt dela Ciutat: e seruis per als presidẽts e princeps de aquilla ciutat. Y p̃ çopres lo nom de paradis per la amenitat: e gloria del verger: e gran miranda Regãt dit verger vn gran conduyt d' aygua loqual sobre alçat de Terra ab Archs e voltes venia del Riu de Betuloqs. diu beso: fins a dit verger les ãtigualles: e fonamẽt d' lls qll se trobẽ en molts lochs/ spescialmẽt entre lo camiq va a horta: e laltre qva a sanct Adria. e en Ciutat en lo carrer appellat la volta dela cura/ e ẽ laltre apellat lo malcuynat e en les torres sobre lo portal dela plassa noua q̃ sõ hui d' Ardiacõat e axi que arriba ua dit cõduyt sobre dit verger: e a altres diuersos lochs d' la dita ciutat p̃ loqual cõduyt la dita Ciutat restaua abũdada de aygues vitra los bõs: e molts pous que naturalment tenia: e te huy en dia.

Capitol xiii. de aquel qui conquista hespãya im̃puãt lo q̃s scrit en la chronica d' mos Thomich sobre lo Baro bara: e d' l Rey d' Castell dasens: e dela gent durgell: e dela ciutat de Leyda.

ITẽ lo dit mos Thomich sens fundament algu ha volgut scriure en la sua chronica algunes gestes dels Romans. ço es q̃los romans com Conquistaren la Hespanya leixaren alli p̃ Capita. j. Baro apellat Bara/ e q̃ en Urgell senyoreiaua hu de nantogreca/ lo qual se deya Rey de Castell dasens. E q̃ aqlles gents de vrgell se apellauẽ Asens de vrgell. E q̃ la Ciutat d' Leyda fonch poblada primerm̃ẽt per. vij. dones bagasses/ e tota la rebellio de Bara capita dels Romãs sõ tots oradures/ e sõnis. Car es cosa notissima per Titoliuio/ Lucio floro Justino Paulo orosi: e altres appuats Auctors; que Hespãya fonch conquistada. no per rebellio de bara; com han scrit alguns. Mas p diuerses: e fatigoses victories en terme de. cc. anys dits Auctros largament descrites.

Capitol xiiii. del nom d' la Ciutat de Leyda

ALtres errors manifestissimes ha escrites dit mossen Thomich la hon se parla de Leyda dient que a dita ciutat li fonch Imposat lo nom de Leyda. Car tots los appuats Au

dors scriuen dita ciutat esser de les mes antigas ò tota Hespãya e hauer nom Illerda ò vn Riu qui per ella passa loqual vuy dié Noguera. E no fou dita apdonar Ley Leyda: com es scrit puerilment e grossera. Mas fonch dita Ilerda: e apres corruptament per lo vulgar se diu Leyda ò Lerida.

Capitol. xv. del nom de la Ciutat de Girona.

EMes ha scrit dit mossé Thomich: q̃ Julius Cesar: mes Camp ala Ciutat ò Mũda laqual diu se anomena vuy Girona son follies. Car Munda es en la prouincia de Bethica enlo Regne de Granada: e ha nom Mũda Batsia vuy en dia sta poca cosa. E açoc ensta per tots los bistorials approuats.

Capitol. xvi. dels Ciutats de Toledo de Sogouia ò Saragoça: e ò Numancia per qui foré poblades.

EMes Inetapment ha scrit q̃ Juli⁹ cesar pobla Toledo: e cert somni: q̃ recita dela poblacio de Sogouia per semblãts son errors manifestes. Car totes aq̃lles Ciutats en tal loch nomenades eran Ja poblades segons se troba en los antichs Bistorichs ans de Julio Cesar. E saragoça encara la qual Augustus Cesar appella de son nom: e abans era ja edificada: e anomenada: Salbuda per enir molts pous de Sal: o les Montanyes de sal Qui son luny de saragoça creca. rij. leguces no fonch dita Numancia: cõ alguns no perits moderns bistorichs hã cregut. E Car Numancia era situada enlo pahis ò Soria en Castella enlo loch quis diu Gozray.

Capitol. xvii. dels gestes scrites ò Oger Cathalo

ADmiracio molta dona a misser Hieronim pau e amicõponedor dela present bistoria lo que es recitat per lo dit mossen Thomich certes Gestes de Auger Catalo sens fundament algun per cert sora stat molt conuenient hagues nomenat lo Auctor qui ho posa. Car tals coses nos ligen en bistoral algu appuat: ari pot passar cõ a cosa Apochrifa: e ò poca se Majorment que fins al temps ò Carolo Caluo Emperador no legim aquests noms de Catalãs sino que dita prouincia se nomena en temps de Carles Maynes: e de Loys Emperador de Hespanya Bothica:

Capitol. xviii. dels gestes de Carles Maynes.

MO poca licenciaba hagut lodit mossen Thomich de recitar errors manifestes enlo. xvi. Cabla sua Chronica recitãt grãs errors/erõdalles. Car ò dit Carles Maynes no legim en bistorichs approuats. cor son Alcuino Anastasio: e altres: sino que dit Carles/entra vna vegada per la part ò Cantabria en Hespanya: e pres Pampelona. E apres per la part de Rẽguadoch quis deya leuors Gallia Bothica asseja de entrar en Hespanya: e conquista de dit Lengua

Hespau Gotica

doch fins ala vall de Lorbera enros sello no passa los Ments Pyrenē sino que los Moros per la victoria haui a agut dlls en dita Vall e per tot Lenguadoch foren contents tenir lots Jmpi/e dicio sua. la hespanya Gottica/e gran part dela Citerior lo que apres no obseruaran sino que zato Lo qual tenia la Ciutat de barcelona p los Moros se alça ab dita ciutat/e la mes en poder d Carles maynes lo qual sen era ja tornat en França/e en dit tēps los Christians Mallorquins qui erā stats gitats p los moros dels Illes Balars. ço es Mallorques/e Menorques ab aiuda de dit carles maynes les cobraren/e les sots meteren al dit Carles Emperador les quals Illes poch apres prēgueren al Dominidelnet del dit carles p nom Bernat rey de Italia/e aquell posa per Governador en dites illes Balears lo comte Armāgarius d Empories lo qual rōpe la armada dls Moros éles Mars de Cerdenya e Corciga dell iurāt lo dit cōte dles mās dls Moros. cccc. Christians catius que sen portauen.

Bernat Rey de Italia.

Illes Balears.

Capitol xviiii. delques recitat dl Papa Adria q̄ fo en la conquesta de Lenguadoch

Mes hauant lo ques recita lo dit mossen Thomich en lo dit meteix Capitol q̄l papa fōch en seps ab lo dit Carles maynes en la conquesta de Lenguadoch (siue Gallia Gottica) es error grā. Car ētal temps Papa Adria era en Roma ne historial algu de aq̄ll temps fa mencio: que vēges en dites parts Maxime Paulo Diacono qui distusament scriui la vida de Papa Adria/ e los fets de Carles Maynes/e lo Autor allegat per nem si lomeua Secretari de dit Carles/ nos lix tal Autor/ Hes creu hagues scrit coses contraries a la veritat. Es xi creen los homens de ton Juy/ebē Letrats esser tot badomics he Jnepcies de scriptors Jgnorants/e presumptuoses/quis alarguen en scriure coses sens algun fundamēt/ne algu dels sobre dits approuats Autors fa mencio que Carles Maynes trobas Barons Christians en les parts d Rosello/e Cerdanya/ne de lque p Maxime Paulo Diacono qui de dits Chronistes es recitat dels gestes de Rotlā/ne dls. vij Hermitans /ne de cert miracle/e edificacio de Vall grassa/ne dela rondalla del Mont dels Bressats.

Pyrenē

Gotica

Capitol. xx. dela stada dl Papa ab Carles maynes ē Rocello: e dela entrada: e gestes de Rothlan/e en quin temps comencalo nom de Cathalans.

Item ter lo que recita dit mossen Thomich en la sua Chronica; ço es en lo. xvij. Capitol de dita sua Chronica. De la estada del Papa ab Carles maynes en Rocello es manifestissimo error. Carlo Papa stava en Roma: com desus es dit. Ara mater la entrada/que recita de Rotlan e les gestes per ell/e siti de. Emporices nes lig com dit es en loch de Autoritat ne tot lo q̄ dit mossen Thomich torna relatar en la sua Chronica en lo Capitol. xvij. E xx. e vint/e. ij. Com es dela mort d certs hermitās: e presa d Narbona: e maiorment del vot de Carles maynes dls nouenes/son tot contēplacios folles les quals nos ligen en loch appuat: e son rises

per homens Letrats/melo nom d Cathalans comẽça lauors:cõ dauant es dit. Mas en tẽps de Carlo Caluo/elo dit messẽ Thomich croneament scriu. Comença enle temps de Carles Maynes.

Capitol .xxi. del ques recitat Dela diuisio dls Contats Uescontats veruassors/e Barons e mangnades.

¶ Dela diſio dls Cõtats he del nom de Catalunya.

IT em quãta extẽcio/e diuisio dels: Te en loq̃ stesament es recitat per lo dit messen Thomich en lo. xxij. Capitol dla deuisio dls Comtats/ o Uescontats veruassors/e Baronies magades/tals somnis nos ligen en alguns Auctors approuats/ne sols vn mot no sen lig en les gestes approuades de Carles Maynes scrites per Alcuyno ¶ Alcuinus. ¶ Paulo Anastasio/e altres auctors ¶ Paulus Anastas. Axi entre homens letrats es burlada tal diuisio d Catalũya/e tots los historials:q̃ apres de Carles maynes en tẽps d Loys Empador e altres/cõ souint he dit no nome nẽ a Catalũya sino (Hispania) gottica Arago gotthica segõs Jsidoro/ne historial algu scriu/q̃ carles maynes entras en Catalũya e prẽgues sino a lobregat xẽ./sino que en les parts dela Hespãya Gotthica se leua pell la Ciutat de Barcelona:cõ d sus es dit/e la Ciutat d Osca essent ell en ¶ Hes. França.

Capitol.xxii.dela entrada del Emperador Loys en Hespanya del primer Comte de Barcelona apellat Bernat: e dels pagesos d Ramẽça.

IT ẽ tot lo q̃ scriu dit messẽ Thomich ẽ lo.xxiij. Capitol ẽ la sua Chronica. ço es dela entrada del Emperador Loys fill de Carles Maynes en Hespanya. E conquestes per ell fetes en aquella/ e del fet dels pagesos de Remença no sen ligres en la vida de dit Loys en auctors approuats lols se lig/ ab gran armada/ per Mar assitia la ciutat de Tortosa/entrãt per lo Riu de(Ebro)/e que no la pogue pẽdre/ans se torna/en Frãça. Apres Aymo chrestia Seyor de Aquitania quis diu Guiayna. se liga ab los Moros dela hespãya Gottica/ e tots ensemps ab gran exercit donaren grãs dãys en dita hespanya/ e prẽguerena Ausa Ciutat laqual es stada appellada Uich. e strengueren molt abarcelona no podent hi trametre socors lo Empador Loys qesser occupat en altres guerres pero Bernat cõte de Barcelona. Loqual la tenia per dit Loys la defensa molt strenuamẽt; que dits Moros/e lo mal home chrestia Aymono la pogueren pendre. Apres lo dit Emperador Loys se feu venir ala cort sua dit comte Bernat/e li feu grãs festes el mes en grau dels cubiculars: e specials amichs seus. Aço es lig autenticamẽt/ en la vida d dit loys Emperador p sobre dits historials/ e altres scrita del q̃ sumariament fa mencio Blondo en le sues de ques. Axi ve hom acreure q̃ aquest Bernat fos primer cõte en par posat p loys Empador: q̃ no Guiffre de Arria/ Segons comunament se scriu. Loqual Bernat succei a zato qui en temps d Carles Maynes pare d dit Loys tengue la Benernacio de Barcelona no pas ab titol de comte per lo dit carles ans lo dit Bernat fo primer appellat Comte d Barcelona: e d tota la hystoria de Guiffre pelos: e dela Comtessa de flandes

no sen lig res aucteutich enla vida e gestes del Emperador loys Jarsia: en alguns libres de hystoria: o chroniques d Hespanya compostes p Autors no approuats: es troben la dita hystoria de Guiffre e daltres coses qui con dit es: p no esser scrites p Autors approuats nos podē auctēticament asseuerar E pço: cō al dit misser Hieronim: e ami par esser coses apocriphes: ne fa tal mēcio Leixant ho ala discrecio dels legints qui creure ho vol ran Totes les p̄dites correctiōs e emendaciōs. Yo componedor d la present Chronica: o historia: e hagut: ab molt treball: e discus d temps: e a boca del sobre scrit doctissimo misser Hieronim Pau lo qual: axi indispost de greu malaltia com estaua per guāyar merit cō a dit denostre Senyor deu en fer tals corrections.

☞ Yo qui aquelles per semblant guāy: y merit tant: com ell mateix no ha duptat de despendre aquell poch d temps que repos tenia en fer p mi scriure tota la p̄dita historia ab veritat: e segōs hauia legit aquella en Autors. E apres la sua mort: Comsa passat destavida dimecres sanct a. xxij d Març d lany Mil. CCCC. Lxxxvij. yo de mi mateix he diuisit aq̄lla en. xij. Capitols per torbar lo que: es correger pus promtament. E que als legdors molt mes sia plasent: e acepte. E es veritat: que tot loq̄ yo he scrit dels gotths Reys fins al Rey en Pere e Terç ha legit e corregit dit mis Hieronim Pau.

¶ Mort misf. Hieronim Pau A. xxij. de marsdi Lan mil cccc. Lxxxvij.

Esser venir de grau: en grau als Reys de Arago: e Comtes de Barcelona quals son estats los primers: e los successors de aquells de temps passat fins al rēps del Serenissimo: e potētissimo Señor lo senyor Rey Don Ferrando huy benauēturadament regnant he deliberat descriure e Primer les gestes dells Reys Gotths: e successiuament dels Reys de Nauarra los quals foren primers dells Reys de Arago. E apres dels Reys de Arago fins en lo temps: que fini la generacio masculina de aquets Reys d Arago. E per quant per matrimoni de aquella dona Urraca: e Petronilla ab lo Don Ramon berēguer Comte de Barcelona fonch setavnio del Comtat de Barcelona al regne de Arago descriure apres les gestes dels Cōtes de barcelona: comensant al primer Cōte appellat Bernat fins al dit comte Remōbercnguer successiuamēt: e Tornere proseguir tota la historia dels predits Reys de Arago fins al predit Rey nostre senyor Don Ferrando exclusiue E aqui sareu: mijēçāt la gracia d Deu. Car per bōs respectes: ari ho ha cōsellat ami Lo predit Doctimessimo cosimeu misser Hieronym Pau Majorment que lo dit Señor Rey Don Ferrando te en la sua Cort Chronistes: qui han continuat y cōtinuen: e continuaran totes les gestes sues.

¶ Recordam que en la Illa de escā dia segons en vna historia de Hespāya he legit hi ha vna partida d Terra/o loch hon sa tant grāfret que p hiber venir los habitadors a vellesa. E perço les gēts hi viuē poch E hay mes hauāt aço: que en los temps de Juny: e estiu quarā tadies: e quaranta nits es continuament dia sens nit. E com ve en lo temps de Desembre es nits continuanent. quarāta dies: e quaranta nits: sens tota claredat.

¶ Nota que en la Illa d scā dia hi ha vn loch hon los habitāts no hi envellixen E hai Temps que los viuen no hā nit ne es nits no han dia.

Breuiari: e Sumari dels Reys de Arago: e Comtes ō Barcelona. Car la extencio sera baix en son loch.

DEliberat yo pere Miquel Carbonell hans de designar: largament la Geneologia dels Reys ō Arago: e dels Comtes de Barcelona descriure assi breument he sūmaria (vt sequitur) los Comtes de Barcelona/ e los subsegients Reys de Arago.

PRimerament es de notarq̄ la desolacio/ e ō struccio deles Hespanyes comensa en lany ō Nostre Señor. Dcc. xiij hon vēgueren los Sarrahins de Aphrica: e les Occuparé lauors regnant Pipi Rey ō Frāça/ e Carles Maynes son fill.

Segueix se primer dels Comtes qui son estats sans dela vnio ōl Regne de arago: e del Comtat de Barcelona. E axi son estats .xij. Comtes de Barcelona.

¶ Lo primer Comte ō Barcelona Bernat.

¶ Lo segon comte de Bar. Guise.

¶ Lo Terç Comte de Barcelona Briffe pelos.

Bernat

¶ Lo quart Comte de Barcelona Miro.

Guiffe. Guiffre pelos Miro.

¶ Lo quint Comte de Barcelona Guiffre.

Guiffre

¶ Lo sise Comte de Barcelona Borrell.

Borrell Ramon borrell.

¶ Lo. vij. Comte de Barcelena Ramon Borrell.

¶ Lo. vuite Comte de Barcelona Berenguer Borrell.

¶ Berenguer borrell.

¶ Lo noue Cōte ō Barce. Ramō Berenguer.

¶ Lo. x. Cōte de Barcelona Ramon Berēguer: de aquest nom segon.

Ramon berēguer

¶ Lo honze Comte ō Barcelona Ramon Berenguer de aqst nom Terç.

Ramon berēguer

Reys de Arago. Comtes de Barcelona.

Doze Comtes de Barcelona Ramon Berenguer de aquest nō quart. E aqst se casa ab la filla de dō Remiro Rey ō Arago appellada Peronella petronilla o vrraca cō sa mare hagues nō Vrraca/ ab la qual pres en Dot lo Regne ō Arago en lany de nostre Senyor Mil. Cent. xxxx. vij. E nos volgue entitular Rey de Arago mas princep de Arago/ e Comte de Barcelōa. E succehi en lo Comtat de proença del qual han scrit alguns pres titol ō Comte Altres han scrit que pres titol de Marques gouerna. xxxiij. Anys Mori en edat de sinquāta anys en lo Alberch/ o Alburch de sanct Balmau prop la Ciutat ō Genoua hans Lombardia en lany de nostre Senyor Mil Cent. Lxij. Idibus Augosti. E fonch trasladat lo seu Cors en lo monastir de Ripol.

Ramon berēguer Ramon berēguer Ramon berēguer

¶ Aqst Comte Miro te no Miro contēga lo accent in prima sillaba vt Miro Bc nō in fine vt Miro En lo pronunciar aqst nō mal sō qui bē entendient com es dit Miro

Segueixese los Comtes ō Barcelōa Reys ō Arago E Comēsant rememorar lo predit Rey: e Comte: e los qui sō vengut sapres.

REmon Berēguer Rey e Comte quis casa: cozes dit ab la filla de Dō Remiro Rey de Aragocom es ja espressat.

Ildefonso, o Alfonso ō aquest nom,

Alfonço/ o Ildefonço ō aquest nō primer fill ō aquest Ramō Be

règuer/e petronilla mori enla vila de Iserpinya a.viij.dies òles kalendes de Maig del Any.dela incarnacio de nostre Senyor Mil. C ent. Lxxxxvj.regna.xxviij.ays jau enlom onestir de Ispoblet.

Pere primer daquest nō

☞ Ispere primer daquest nom apres la predita vnio fill del dit Ildefonso/ho Alfonso Regna.xvij. Anys Mori enlo Regne de Frāça batallant comtra lo conte Mōfort appellat Simon a.vj. de Setembre any Mil.cc.xiij.s. Era. Millesima Ducētesima Quinqgesima. Secūda: Jau enlo mōestir de Sixena

Iaume primer daquest nom.

☞ Jaume primer daquest nom fill del dit predit Rey en Ispere Regna.Lxij.anys Mori a.xxvij. de Juliol any Mil. cclxxvj.enlo loch Algesira: e Jau en lo Monestir de Ispoblet. E per ço feu santa vida. e era molt Amat: e honrat de sos Vasalls: es anomenat lo sanct Rey en Jaume: e lo gran conquistador.

Pere segon de aquest nom.

☞ Ispere segon de aquest nom fill del predit Rey en Jaume Regna.viij. Anys Mori enla vila de vila Franca de penades.xj.de Noē bre any: M.cc.lxxxv.jau enlo monestir de sancta Creu. Esforch cognomenat Lo Rey en Ispere dells Frāçesos. Iperço com guerreiant ab lo Rey de França tostemps ne hague lo millor.

Alfōsos segon daquest nom.

☞ Alfonço segon de aquest nom fill del propdit Rey Empere: Mori sens fills Regna sis anys/e mori en Barcelōa a.xvij.de Jūy del any de nostre Senyor. M.cc. Lxxxxi. Jau en lo monestir de frares menors de Barcelona.

Iaume segon daquest nom.

☞ Jaume segon de aquest nō fou germa del propdit Rey Alfonso e fill del ppdit Rey en Ispere regna.xxxvij. anys. mori en Barcelona a.ij. d Noembre any Mil.ccc .xxvij.jau enlo monestir de santes creus.

Naxer

Alfonsi daquest nom.

☞ Alfonso/o Nanfos fill òl propdit Rey en Jaume de aquest nom Alfonço terç regna.viij.anys mori en Barcelona.xxiiij.de Jener del Any.de nostre Senyor. Mil. ccc.xxv Jau enlo Monestir de frares menors en Barcelona.

Alfonso ters daquest nom

Pere ters de aquestnō

☞ Ispere terç de aquest nom fill del propdit rey Alfonso alcognomenat delpunyalet: p quāt sempstant Rey porta punyal molt petit regna.Lij.anys mori en Barcelona a.v.de Jener any.M.ccc. lxxxvij.jau ēlo mōestir d Ispoblet.

Iaume primerd aquest uom.

☞ Jaume primer dquest nom fill del propdit Rey en Ispere regna x. anys.e Mori sobtosament en lo bosch de sera situat devant lo castell dorioles òles partides de emporda: cassant vna loba per lo dit bosch de fora Car caygue del caual/e sobtosament mori a.xix.de Maig del Any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.ccc.lxxxvj. jau en lo monestir de poblet.

Marti fill del propdit Rey en Pere.

☞ Marti fill del propdit rey en Ispere regna.xiij. anys mori de pestilencia en lo Monestir deles monges de Valdonzella situat fora/e prop lo portal de sanct Antoni dela Ciutat de Barcelona a.x. xi.de Maig del any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.cccc.x jau enla Seu de Barçelona.

Ferādo primer daquest nom.

☞ Ferrando primer daquest nō quis deya lauors lo Infant Don Ferrando Castella Era net del ppdit Rey en Ispere terç fill dela filla/e nebot de dos Reys de sus dits Don Joan/e Don Marti fill de lur germana: mori enla vila de Golada a.ij. de Abril del any de la Natiuitat de Nostre Senyor Mil.cccc.xv. Jau en lo Monestir de Ispoblet.

Alfōso iiii. daq̃st nom.

¶ Alfonso quart daquest nō fill del predit rey en Ferrando. Regna. xliii. anys. Morí en lo Castell del Ou dela ciutat de Napols a. xxvij. de Juny any. M. CCCC. Lvij. Jau dins vna capella ōldit castell.

Ioan. ii. daquest nom.

¶ Joan segō daquest nom fill del p̄dit Rey en Ferrando: e germa del predit rey Alfonso regna. xx. anys ab moltes turbatiōs de sos vassalls e terres Morié lo palau Epicospal dela ciutat de Barçelona a. xix. de Janer del any ōla natiuitat de nr̄e Senyor. M. CCCC. Lxxix.

Confirmatio et concessio rerū q̄ plurimar ad cœnobiū sācti Cucufatis Vallensis pertinētium his nominatarū suo ordine q̄ lotarium Francorū Regem.

In nomine sācte et indiuidue Trinitatis lotarius diuina ppiciāte clementia: Francorum Rex: Siloca pagano rū tyrannide destructa prędiorū sāctis aliquādo traditorū restaurādo nr̄e beniuolentię muniminis firmitatē eis adhibemus: id, p̄culdubio/ad nostre remedium anime q̄ futurū esse nō dubitamus: Qua ppterea omnium nouerit sāctę dei Eccl'e fidelium nostrorū tam p̄sentium q̄m et futurorū industria: Qm̄ adiēs nostrę dignitatis p̄sentiam: quidā Abbas cœnobij sancti Cucufatis: Q̄do nomine/nostrā humiliter expetijt clementiam: quatin⁹ cunctas res: Monasterij sancti Cucufatis: quod est situ in loco vocitato Octo uiano octo miliarios distās a Barçinona ciuitate quondam cōcessas vl' in post modū cōcedendas nostre regalitatis decreto cōfirmare dignaréur: quod et fecimus: Cōcedimus itaq̄ p̄dito Cœnobio omnes Res quas per p̄cepta nostorū p̄decessorū scilicet Karoli magni seu Lodouici gēitoris nostri vel p̄scriptura alioꝝ christiāi deliū cōbustas per infestationem pagānorū: Sicq̄ vt p̄notatū est p̄dicti Abbatis petitionem recipientes p̄libato Cœnobio renouabile p̄ceptum fieri iussimus de rebus omnibus ad idē Cœnobiū p̄tinentibus in p̄senti vl in post modum concedendis: Jm̄primis ipsi⁹ alodum quod in circuitu ipsi⁹ Cœnobij est/sicut sumarius comes quōdam terminauit/Villā cercitulum cū terminis et adiacentijs/Ecclesiam quoq̄ sancti Vincentij quę ibidem est fundata/cum decimis et p̄mitijs vallem que vocant Gausac/cum omnibus adiacentijs suis. Ecclesiam sancti f̄elicis que est ad ipsam villam ō Milans/cū decimis et p̄mitijs/et in Agua longa/ et in riuorubeo/et in Cerdaniola/et in Araona/ et in eor terminis/Domos/Curtes/Hortos Prata/Pascua/Vineas/Terras/Cultas/et in cultas per plura loca particulatim segregata/ et in ipsum alodium qui fuit Gotmaro p̄ei bytero/Alodium vero q̄ vocant palatioauzit/vel in ei⁹ termino/cum decimis et p̄mitijs/et Ecclesię sancti Stephani/Alodium vero que est iuxta Ripollo et circa mōte catão/et in valle mocosa/et infra muros ciuitate Barcinona/et in circuitu ipsi⁹ ciuitatis contra flumen Bisantiū et cōtra ipsos mōtes q̄ sūt sup horta et sup acutellos et cōtra flumine Lubricato/et contra ipsū mōte olorda et reis citra flumē lubricato et cōtra illam villā quam dicunt Palaliana et cōtra castrū Ceruillonum et cōtra

Carol⁹ magn⁹

Ludouic⁹ pe.

Somarius comes.

Montẽ ꝑpetrosũ ⁊ vsq; ad Castrũ quod dicit fẽlix cum domibus vineis terris cultis/et incultis/cum decimis et primitijs seu Molenarib⁹ castrum quod dicunt ffelix cũ Eccl'a ibidem fundatis sancte Marie/⁊ sãcti ꝑpetri/cũ ipso ꝙdotalocijs Eccl'iam sancti Laurentij/⁊ ipsum mõtẽ quem dicũt sãcti Laurentij ⁊ ecclesiam sancti Stephani/que est sita in latere ciusdẽ montis. Alloda quoq; que sunt intra termina Terracia/⁊ Berberarum/et castelar/ et ipsum alodum de Toldelo/quod ibi misit vuinterda quondã/⁊ etiã sãcte Crucis/et sancta Leda/et sancti Siluestri/cum decimis et primitijs/que Borellus comes ibi donauit villam Vindamenia que vocant ꝑpalatiũ in valle Dordaria/⁊ villari Tobert et ipso pugio totum cum integro/⁊ villa ꝑpinello cũ suis terminis eccl'e sancte Marie/et sãcti Stephani cũ decimis et ꝑmitijs absq; tributo sicut Gotfredus comes ibi cõcessit per scripturã donationis ꝑ anima fratris suis Sumarij clerici sicut/ et ipse precepit per suũ testamentũ vallem quã vocãt Gregoria cũ suis terminis et aiacentij. Alodũ quod vocant Tapiolas/cum eccl'as ibidem fundatis sancti Benesuet sãcte Elulalie cũ decimis et primitijs et finibus et terminis eccl'ã sancti ffelicis que est in valrano Et eccl'as sancti Benesij/et sancti Martini ⁊ sancti ffoelicis que sunt ad ipsum fallium et eccl'ã sancti Martini ad argentona cũ earũ decimis et primitijs. Alodum quod dicunt Spicellos et alodum quod dicunt Castellcto/cum decimis et primitijs et finibus et terminis/et ecclesiam sãcte Marie ⁊ sancti Joannis que sũt iuxta castrum Subiradis/et eccl'a sancte Marie que est iuxta castrum Claramonte/et ecclesie sancte Marie iuxta castrum Odena/ecclesia sãti Stephani iuxta castrũ Olerdula et eccl'a sãti ꝑpetri ad aquauiuã cum earũ decimis finibus et terminis/et in castro Olerdula/et in eius terminis/Domos/Turres/Terras/Vineas. Cultũ vel heremum/cum decimis ⁊ primitijs. Castrum quem vocant Cleriana/cum finibus et terminis/et ecclesijs que ibidem sunt/cum decimis ⁊ primitijs. Ipsum alodum quod Ansulf⁹ ibidem dedit infra terminos de castro Fonterubeo/et monte acuto ⁊ ꝑpiniana/et Kerol. Ecclesie sancte Oliue cum ipsum alodum in latitudine de ipsa guardia de Bagnaries vsq; in villa domabius/et in longitudine ò villa domenio vsq; ad ipsũ Mare simul cũ ipsos Stagnos cum decimis et ꝑmitijs. Decimas quoq; et primicias: vti cõsuetum est ipso loco ab antiquis tẽporibus accipere Concedimus vt amodo accipiat/ teneat. Et absq; vlla retractatione possideat. Alloda et possessiones alias/quod retinet/et tenuit in comitatu/Barcinonẽsi/Berundẽsi/ Ausonensi/Urgeldiensi ⁊ scripturas alias deinceps acquirere potuerint/ cum terminis et finib⁹ illoz Ecclesijs/Domibus/Curtis/Hortis/Terris/cultis/et incultis/Vineis/pratis/pascuis/Siluis/Caminib⁹ molẽdinis/aq; ductib⁹ vl'redactibus/cum exijs et regressijs. Quia hec habere ꝑmitimus illis/isti videlicet. Quibus Abbati ceteriscq; oib⁹ successoribus eius sine vlla cõtradictione teneãt/atq; possideant/et per nomen nr̃m defendat. Unde hoc nr̃e altitudinis preceptũ fieri ac prelibato sancti Cucufatis cẽno

Borellus comes Barcinonẽ.

Gofredo comes Barcinonẽ.

bio dari pcepim⁹ :p quod pdictas res nomine iure ppetuo inqetate possideant: vt nullus. Comes: pō tifex/ Juder publicus ipredictis rebus hēat potestatē causas di-stringuendi/nec obligādi/nec rō-nes exercendi/nec hoies illorum aliquis distringat/nec per homi-cidium/nec p incendiū vel raptū vel per vullum negotiū: et quod abbates discesserint: ipsi Cęno-bite intèr se abbatem eligant se-cundum regulam beati Benedi-cti et vt hęc nostrę auctoritatis lar-gitio per succedentium tempora obseruetur manu ppria subter ſr mauimus: anulo nostro insigniri iussimus Actum in compēdio Pa-latio regali. Anno Dominicę icar-nationis. D. CCCC. LXXXVij. an-no. xxxj. regnāte Lotario glorio-sissimo rege.

Signū lotarii gloriſſi-mi Regis ego Arnulfus notarius ad vicem domini Adalbaronis ar-chiepiscopi et summi Cancellarij recognoui.

Ego quidem Petrus Michael Carbonellus scriba et Archiuarius Regius ac Regia au-ctoritate Notarı pu-blicus Barcinonēcis pre insertū priuilegium illustrissimi dñi lota-rij Francoꝝ Regis: Qui huic pricipati Catalōie tūc dominaba-tur sumpsi ab libro quodā magno litteris vetustissimis: in mēbrāis scripto apud Monasterium sancti Cucufatis valleū recōdito. Hāc quidem et integro non viciato nō cācellato: nec in aliqua ipsi⁹ parte suspecto sed oi prorsus vicio et su-spitionem caręti: unque quide li-bro pleraqꝫ priuilegia atqꝫ menu-menta p predicto Hon facientia describuntur: iuraqꝫ ipsius Mo-nasterij intuentur: hoc qꝫ priui-legium exscribi feci: atqꝫ fideliter ad verbum comprobaui: et ad fu-turam rei memoriam hec in loco sui et affixi: vt igitur fides pleniꝰ impendatur die vicesimo tercio. Julij Anno a natiuitate dñi Mil-lesimo Quingētesimo Sexto cui⁹ anno die et mense hec idem priui-legium ab libro predicto sūpsi: pro priaqꝫ manu exripsi in pargame-no/et signo quo vtor artis notarię munitum tradidi Reuerendo in christo patri dño Jaufredo sord Mōasterij memorati abbati vt igi-tur fides plenior impēdatur/meū quo vtro in publicis: eisdē Anno die mensęqꝫ hic appono Sig✠-num meum.

Del comensament: e ge-stes dls Goths ans ala fiques p der en/en temps del comte Julia en temps ables hespanyes.

Goths. Gethe. Scandia Scythe. Europe. Tanal. Septētrio Ostroho

Dic primera ment se gōs he trobat scrit per lo predit misser Hiero-nym Pau Chrōista ap-prob at home molt litte-rat que los Goths foren appellats Gethe son exits de aqlla Ylla ap-pellada Scandia prop de Scytha la qual es en Europa: començāt en lo flum de Tanay sots Septentrio vulgarmēt dita Tremuntana. E dels quals Seythes qui foren los primers pobledors en Europa los dits Goths han pres lur princi-pi / e natura. E apres los dits Goths se diuisiren/ e prengueren

primera pobledo-res en Eu-ropa son stats los Scythae e aps los Gorths Ostrog-gorths.

altre nom. ço es los qui anarẽ poblar se en Orient foren appellats Ostrogetths/e los altres qs poblaren ẽ Occidẽt sõ stats appellats visigotths. E aquests Goths foren aquells qui tolgueren Hespanya als Romãs. E lo primer Rey ab lo qual los dits Gotths isqrẽ de la dita Illa de Scãdia hauia nõ Berich lo qual fo gran bataller: E mort lo dit Berich regna sobre los dits Gotths lo rey Baderich lo qual fo home de molta probitat e virtut: E apres daquest regna sõ fill Tillumer: E apres d aquest regna Zucta: E apres daquest regna Dianeu: E apres daquest regna Ealmorẽ: E apres daquest regna Athanauso: eaps regna Talesus e apres regna Eurchilo: e apres daquest regna Borvista. e apres d aqst regna Disaeu e aps Decorpeneu e apsdaqst regna Strogot: e aps regna Guima: e apres daquest regna Arriacho: e apres daq regna Auriacho: e apres daquest regna Beberich: e apres daqst regna Ermanarich: e apres daquest regnaren Tredericho: e Athanarico: e los dos regnaren en sẽps. Mas Athanarico sobreuisque: e regna apres tot sol en Hespanya: comẽsant en lany dela incarnatio de nre senyor deu Jesu Christ CCC quarãta tres: e regna tretze anys perseguint los Christians: Mas los Romans lo expelliren de Hespanya. E es veritat que en temps de aquests dos reys los Gothes se cõuertiren a la fe Christiana empero poc apres pengã: o per forza d'l Emperador Valent/qui era dela heretgia Arriana tornaren heretges: ço es en lo error de Arrio. E mort lodit Athanarico los dits Gotths: no volgueran elegir Rey ans se sotsmetteren a la senyoria del Imperi de Roma en la qual stigueren segons opinio de alguns. cxvij. anys/e segõs opinio daltres stigueren. cxviij. anys/ en lo qual temps eren Emperadors Theodosio/e gracie. En lo qual temps mateix lo papa Damaso ordenaq lo Credo in deum se digues/en los dies dels Diumenges/e festes principales/e sãct Ambros fo creat Bisbe de Mila/e sanct Augusti fo cõuertit a la fe catholica/e baptizat pmans del dit sanct Ambros/e mes e en aquest temps mateix de. ccc. xliij. sãa Hieronym traduí la Biblia de lengua hebraica/en lengua latina. E naps ços los tẽps de Arcadio/e Honorio Empadors d Roma fills del Emperador Theodosio los Gotths no tenint se per cõtents deles coses que fayẽ los dits Emperadors partiren se dela seyoria dels Romans/e deliberaren tornart cõ d fet tornarẽ a la pmera seyoria de Reys/e p quant stauen discordes en eligir rey eligirẽ dos reys en lany de nre senyor/trecẽts nozanta cinch/ço es Radagaso/ e Alarich/ e aqst Radagaso ab. cc milia Gotths passa en Italia guastant la cruelment/ab ferro/e flama/e apres apres Roma/e faient bi moltes crueltats: Nostre senyor Deu qui totes coses veu permes que lo dit rey Rhadagaso fo pres per los Romans/e morí en prese imperant lodit papa Honori/e mort lo dit Rhadagaso lo dit rey Alarich en lodit any de. cccl xxxxv. comẽça a regnar sol sobre los Gotths per. xv. anys. Aquest rey Alarich fo home molt esforçat/e liberal/pres per força de armes la ciutat de Roma donant la a sacomão a viij. dies deles calendes de Setembre del any d la sua edificatio Mil. clxij. E seguis que cõ vn ca

Visigots

No. cõ aquest gotha tolgueren hispanya als romans,

Betich. Baderich Tillumer Dianeu. Ealmox Arana. Talsus. Eurchilo. Borvista Disaeu Decorpe Strogot, Guima. Ariacho auriacho geberich Ermanarich, Fredelich no. Athananeo

Berichfo lo primer rey dels Gothsex ine cla lla dia

empador Valent

xxxvi. e un dies xxviij. anys stiguerlos Gothsotaseny ona del imperi oma.

No. quãt fo lo Credo le digues e quãr sãct Ambros o crea bisbe lotẽps del tradu cio del bibleteta e sãt Hieronym, Ebraic e atin,

No. elec trio de dos reys

Ocerus milgothi

Anno in carnatio nis dñi. ccc. xlvi.

No. quãr lecouert ren los Gothsa re christia ana.

uallier Gotth prengues dela Esglesia de sanct Hdere/e de sanct Hdau yoyces dor/e de Argēt lo dit Rey Alarich quāt ho sabe ho feu tot tornar/ab gran humiltat/e reuerencia dient yo sovengut a fer guerra als Romās/e no als sācts Apostols. Empero apres aquest rey Alarich se concorda ab lo dit Honorio Emperador quili dona per habitatio/e senoyria pacifica la Gallia qui ara es dita França/ e Hespanya/e poc apres lo dit rey Alarich mori de mort sobtada. O com deuria cascun Rey princep/e senyor/y encara cascun Christiā pestar be ab nre senyor deu. Car ell nos amonesta/e diu. (Estote parati qr nescitis die neq; horam) E nodar se totalmēt a guerrejar/ e conquistar majorment regnes/e Terres de Christiās en les quals guerres moren moltes persones en gran pill de esser damnades valria mes estar/e viure en pau/e charitat car aquesta es la porta de paradis per la qual entren los qui son bōs christians: E no sens causa/e a saluatio dles aies dya/e ha scrit sanct Hdau apostol ad Corinthios primo capl'o. xiij. Si linguis hominum loquar et Angelor charitatē aūt nō habeam factus sum vlt es sonans aut cymbalum tinniens r si habuer profetiam r nouerim mysteria omnia et omnem scientiam/Et si habuero omnem fidem: Jta: vt montes transferam charitatem aūt non/habuero nichil sū. Et si distribuero in cybos pauperum omnes facultates meas. Et si tradidero corpus meum: Jta vt ardeam charitatem aūt non habuero/nichil mihi pdest Charitas pacties est: benigna est. Charitas non emulatur: non agit pperā: nō inflatur: non est ambiciosa: nō quę-

Oga misericors dia.

Anthaulpho Roy dels Gothes.

rit que sua sunt: non irritatur: nō cogitat malum: non gaudet super iniquitate: congaudet aūt veritati. O ia suffert: oia credit: omnia sperat: omnia sustinet. Charitas nūq̄ excidit sue: prophecię euacuabuntur siue linguę cessabūt: siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus/r ex parte pphetamus. Cum aūt venerit/quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Cum essem paruulus eloq̄bar vt paruulus: sapiebam vt paruulus: cogitabām vt paruul9. Quando aūt fact9 sum vir: euacuaui quę erant paruuli. Videmus nūc per speculum in enigmatę: tūc autem facie ad faciem. Nūc cognosco ex parte: tūc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc aūt manēt fides: spes: charitas: tria hęc maior autem horū est charitas). E nores méys podem per aconseguir la gloria de paradis applicar en açolo que lo beneuenturat sanct Hieronym ha scrit en. j. libro super dieū axi. Non memini me legisse male mortuū q̄libēt exercut opa pietatis: habet enim multos intercessores r impossibile est multorum pces non exaudiri. E tornant a pseguir la historia dls dits Goths e venint a parlar dla mort dl dit Rey Alarich morint sobtosament que ençara que sia axi mort p esser stat ell tāt charitatiu/e misericor dios sia mort se creuq̄en gracia d dū. Es mort lo dit Alarich cōmença a regnar sō Losingerma appellat Atthaulpho en lany de nostre senyor. cccc. xiij. E fo aquest Atthaulpho lo segō rey dels Goths apres dl dit Alarich/e regnatres anys/e seu grā guerra en Jtalia e roba Roma/e p amorō sa muller appellada Hdlacidia la q̄lera germana del dit Emperador Honori

Don bō iraconey guerrer cō lo Emperador ni ona tā a hespanya e pos apresmo de mor sobrada.

No. que deuriem pelar lo ch testia.

No. de charitate

Alarich Roy.

Consell sauda bla a tāt ma.

Rey Atila de vngria.

¶ Vualdemer Rey dells ostrogots

Teodordo Rey Gorth fet yor deles espanyes

¶ Nota que en aquesta part morirē ccc. Mil. persones

¶ Nota Aqsta es la maior batalla q̄ may sia estada en catalūya

¶ Del engany fet lo diable a vn gra nombre de luheus

dient Sancte deus ✠ Sancte fortis ✠ Sancte t inmortalis miserere nobis. E passa lo dit terratrc mol/e gran mortaldat per tota aquella terra hon Regnaua lo dit rey lo q̄l regna. xiij. āys. E fōch gran guerrer: e animes: e guerre ja contra los Romās: e apres feu pau ablo Empador Teodosi. E en los. xiij. ās de son regnat lo rey Atila de Ungria ab ajuda d Vualomer Rey dels Ostrogots: e ab gran poder de gent dela Tremontana subiectes al dit rey d Ungria vingue fer gerra als Romās: e destruy les prouincies: q̄ los dits romans en frança possehian destruint: e cremant moltes ciutats e vilcs al Jmperi de Roma subiectes. Y venint aço a noticia del dit Theodoredo rey Gotth Senyor delcs Hespanyes ana encontinēt batallar cōtra los dessus dits enemichs del Jmpi roma que heren ja entrats en Catalunya hon fozē tots Juntscombateren se tāt agrament: e cruel que moriren entre totes parts. ccc. Mil. persones Dela qual Batalla fonch vēçedor lo dit rey Theodoredo Jatsia los dits enemichs per la sua valentia lo matassen en dita Batalla q̄ncs lig mayssia stada major en Catalūya. En aquest temps segons se troba scrit en Chroniques: fonch vn Diable que prcs forma de home: e ajusta vn gran nombre de Juheus denāt los entendre: q̄ ell era Moysses: e era vengut Aportar los ala Terra de promissio Ari q̄lls mes dins La mar hon los mes dells negaren: e aquells quin camparē se facren tots Christians conerēt lur error en la qual havien viscut.

Del Rey Turisimundo

lo qual matar en los seus.

EMort lo dit Rey Atila la comença a Regnar Teodoredo en lany de nostre senyor. cccc. xxx: xj. en lo temps aquest ō quatre sents quarāta hu. q̄ regna aquest Rey en la qual batalla lo dit Rey Atila fou vençut/e la major part de la sua gent presa/e morta/E stant aquest Rey Tursimundo en Tholosa/e hauent japosat en pau tots sos Regnes: matal vn seu seruidor p cōsell d Gurich e Theodorich Germans del dit Rey Tursimundo/es veritat q̄. lauors lo dit Rey tenia vn coltell en les sues mans/ab lo qual mata aquell quel feri/e dos altres qui foren é lo dit cōsell. En aquest tēps ço es en lany. cccc. lv. fō ēgēdrat lo Rey artus per tracte de Merli de vterpandragon Rey de Bretanya/e de Jgerna.

Del Rey Theodorich

EMort lo dit Rey Turismundo. comēça regnar Theodorich son germa del any de nostre senyor. cccc. lvij. E regna. xiij. anys. E stant aquest Rey en Tolosa fō auisat que sōcunyat Requilia Rey d Galicia se apparellaua p venir a pēdre Hespanya. e Theodorich li trames. Ambarada requerint q̄s tengues per content de son regne e que nos curas de venir en Hespanya continuāt li que sly venia no sen loaria. E lo dit Requilia responent agrament ala Ambarada dir que ell vengueria a Tolosa hon daria de si mateix tal resposta qual dit Rey veuria. E tornada dita Ambarada d continent lo dit Rey Theodorich se parti de Tholosa ab gran host/e sen vengue en hespāya. E dit Requilia se parti de

Galicia ab aquella mes gent que
poguc/e trobaren se ab dos los
dits Reys entre Astorga/e Leo-
e alli haguceren tan gran batalla
que lo dit Rey requilia sõ vençut
e gent molta sua morta ell empo
esc apa fugint p la via ò portugal
Eurich. e arriba vna vila appellada lopor
Theodo hen sõ pres/e portat dauant lo dit
rich. Rey Theodorich lo qual li feu-
leuar lo cap alli ò cõtinẽt/e pdona
als gallegos.e als sueucs/e a totes
les altres gents quel hauian acõ
panyat. E donals p llur gouerna
dor vn seu cunyat appellat Aulfo
lo ãal apres pochs dies ques vee
mes poderos ẽ la Galicia se alça
ab ella rebellãt se cõtra lo dit theo
dorich lo qual sabent aço vengue
de continent ab gran host/e a bata
lla ab lo dit Aulfo lo qual mata en
dita batalla/e lagent de aquell
vençudes/e desbaratades. E los
Gallegos/e Sueuos veent mort
lo dit lur Gouernador ab gran hu
militat supplicarẽ al dit Rey theo
dorich quels perdonas. E lo dit
Rey pesser molt benigne/e huma
los perdona/e donals licencia que
pguessen elegir daqui auant Rey
en la Galicia que fos ò sõ linatge
e li fos subiecta/e li prestas home
natge ãl seruiria leyalmẽt/e obei
ria a sos manamẽts:cõ a son Rey
e senyor subira/En aquest temps
seguis que Maximino gran sen-
yor en Roma seu matar lo empe
rador valẽtinia/e alças ab lo Im
peri ò Roma/e casas ab. Eudoxia
muller del dit Valentinia p força
la qual hauent grã dolor dela mort
del dit son marit/e ò son casament
fet per força e trames letras molt
secretament al dit Rey Theodo
rich/en les quals lo supplicaua/e
requeria/ques volgues dolre ò la
mort del dit son marit/e del seu
casament fet axi ab força per lo
dit maluat Maximino.e que si vo
lia venir/en Roma ella li donara
forma:com la pendria.e si volia
fer venjança de tan gran traycio
seria a ell molta gloria/E legides
les dites letres lo dit Rey Theo
dorich de continent/e secretamẽt
sen passa en Roma/e ab la ajuda
e consell dela dita Eudoxia pres
Roma per força de armes:e mol
t crua venjança dela mort del
dit Emperador. E sino fossen les
pregaries ò papa Leo:ell hague
ra del tot destroida Roma bon-
atura.xiiij.dies E apres sẽ torna
a Tolosa ab la dita Eudoxia que
sen porta E tenint aquest Rey sos
regnes en molta pau/e sosseg.
Remismundo Rey dels Sueuos
comença fer guerra en Hespanya
e pres:e cõpra ab engany lisbona
per traicio del majoral de aquella
qui lay vene e tot aço lo dit Rey
ò ls Sueuos trames Ambaradors
seus al dit Rey Theodorich que
staua en Tolosa per cõtractar ab
aquell ò pau enuiãt li molts richs
psents e lo Rey Theodorich los
rebe molt graciosament/e los Am
baradors poch aps sẽ tornaren
molt be cõtents ab la respostade
lur Ambarada.e seguis apres q̃ lo
rey Theodorich fo mort per mans
de son germa Eurich:axicõ ell ma
ta Turismuudo son germa major
E seguis ẽ los temps del regnat ò
aquest Rey Theodorich: ço es
en lany.cccc.lxj.q̃ en la Ciuatat ò
Tolosa en Gallia. del mig ò la ciu
tat mana. E crisãch ab molt larch
riu la qual cosa los Gotths reberẽ
per senyal de lur perdicio: Ari-
cõ se segui. E mes se segui en lany
cccc.lxiiij. que vn pintor stãt en la
ciutat de Constantinoble volgue
pintar la ymatge de Jesuchrist:a
Remismundo rey dels Sueuos

semblança dela y matgede jupiter li seca la malo qual cõfessant la culpa sua a Benodiõ Bisbe de aqlla ciutat li sana la ma Enom vull oblidar de recitar lo ques scrit del Rey Artus: ço es que en lãy. cccc lxvij. a cõseguint lo regne ò Bretanya vécc: e feu fugir los Saxõs los quals hauien guastada bretanya: e molts ne mata ab la sua ma: e cõqstã Horuega: e Dacia: e Jber/ e les altres Jlles maritimes: e Flãdria/ Bolunya/ Hozmãdia/ Turonia/ Aniou/ Jpeyteus/ Aluernia/ Gascunya: encõtrades de Gallia subiuga. facnt li valença hoel Cõte dela menor Bretanya. E axi fõ pus Jnsigne: e molt pus valentq nengu des sos predecessors: de honor de fama de poder: e del liberalitat Al qll la bondat sua hauia dat tanta gracia q era molt amat per tots los pobles. Car era molt bell robust e fort ò cors: e ò fort belles fayçõs: valét en armes: fort ardit e molt liberal: cõ es dit: e ornat de totes bones costumes loql en tant cresque Caualleria qlls caualliers ò totes naciõs venié a ell el fuié ab les armes sestrétes per lls no oits axi p conquistar: e guãyar honra de Caualleria: cõ p hauer lo amor del Rey: e p conexer la valent Caualleria de Galuay nebot de aqll mateix Artus Aquest rey Artq era axi glorios q en les festes grans ò l any tenia la sua Cort la hon los Reis a ell sotmesos Bisbes: Comtes: e barons: e caualliers se ajustaueu de totes parts es en requi ò ls dons Reals louars en lo dia de festa tots stants: e pséts en son palau lo coronauè dos Archebisbes e apres lo menauè a la Esglesia. iiij. Reys teninto deuant ell. iiij. spases tretes en les mans: e dauant la Reyna muller ò l dit rey semblãt ment coronada anauè quatre Reginces tenents quatre corones blãques: e semblantmẽt sen tornauè dela Esglesia celebrat lo offici diuinal ñns en lo palau real. E lo rey al cõuit fey a seure los Caualliers elets solament en vna Taula redona per tal que negun de ells no fos vist pus sobira: e pus noble e pus honrat de son cõpanyo. E a xi celebrades les sobiranes solénitats ab goig: e alegria licẽcia uals donant a cascu donatius dignes de memoria. E altres majors coses del dit rey Artq son scrites les quals qui saber les volra lige en les gestes dels Reys de Bretãya e alli trobara aquelles. E mesauant he legit: que en lo temps ò l regnat del dit rey Theodorich: ço es stant en lany. cccc. lxviij. sesegui vna fort persecucio/ e que en la ciutat de Viana fou fet vn orrible: e inaudit Terra trem el continuat molts dies: loql en derrocaua les Esglesies: e les cases: e lops e altres besties saluages q erẽ étrades en la dita Ciutat de Viana discorrent souent per la ciutat de uorauè los homẽs. E nores mẽys lo dia de pascha de ualla foch del cel qui parti per lo mig lo Jpalau Real En tant q per ser cessar tãt gran persecuico: e destruccio: lo Bisbe dela dita Ciutat de Viana apellat Mameto home de santa vida se posa en oracio: E instituí les Letanies menors ques digues sen processionalment lauors: E cascun ãy ans dela festa dela Assencio de nostre Señor ihu Jesuchrist Car jani hauia: e son huy en dies les quals ha instituydes aqll sanct Jpapa Gregori primer: e celebrẽ se aquestes majors cascun any en la festa de sanct March appellades letanies mojors: e dites letanies me

nerz plo dit bisbe ò viana forèco
dit es instituydes p les causes: e
rahons de sus dites ab tres dejunis e tres festes p los tres dies qs
celebré ço es dilus/dimarç/e dime
cres los q̄ls dejunis só abrogats: e
les festes: axi mateix q̄ nos san lino
les p fellens p dits tres dies cōti
nuus empoen aq̄st Bisbat ò Barce
lōa: es ordenat: e pcōsuetut q̄ lo di
lus no djunē mas abstenē se ò mē
jar carn: lo dimarç no djunē: epço
mēien carn: lo dimecres q̄ es pus
p p dia ò la dita aſcēſsio abstenē se ò
mējar carn/e djunē e axi tornāt a
la dita institucio òles dites letanies
menerz seta p lo dit bisbe de Via
na ab les dites tres dejunis los q̄ls
elle tet lo poble de viana ferē axi
Jeunés: cō vells de cōtinēt passats
los tres dies la dita p̄secucio: e tri
bulacio cessa. E pço poch apres es
ta instituit p la Esglesia romana
q̄ aq̄stes letanies dites méorz siē se
tes p tot lo mó hō ha Esglesi es ò
xpiās: e Axi se fa es obſuat huy ē die.

¶ Del Rey Eurich qui cōquista tot e les hespāyes e la major parte de frāça e molt es altres terres.

Mort lo dit Teodorich
comēça a regnar. Eurich
germa òl dit rey Theo-
dorich ē lāy ò nre Sēyor
cccclxx. e regna. xx. āys aq̄st fōch
noble rey: e de grā renō: e fama p
quāt conquista totes les hespan-
yes: e la major part ò frāça: e de
Borgūya: e Aluernia: e vençé ba
talla. Lo rey Batilo de Hzetānya
que vench en ajuda òls frāçeſos
e mata grā part òla sua gēt. e stāt
aquest noble Rey en la Ciutat ò
Barles mana cridar tots los grās
homēs q̄ ab ell staven: e dix los q̄
fossen certs: q̄ dis nou dies ell par
tiria da q̄st vida: p̄ co los prega ua q̄
p̄nguessen p lur rey son fill Al-
rich. e li fossé bōs: e leals vassalls
cō eran stats ell. E donals molts
bons cōsells dela forma q̄ hauien
tenir: en cōseruar les terres p ell
cōquistades. E dix a sō fill q̄l p̄ga-
ua e li manaua: q̄ fos obedient als
manaméts de nostre senyor deu: e
fos bo: e liberal: e gracios a tots los
seus vassalls: e specialment a aq̄lls
q̄ li hauian ajudat: a conq̄star tāts
e tants grans terres: e Sēyories
e ses a tots sos Vassalls egualmēt
justicia si volia longament regnar
E decontinent aq̄st noble Rey se
en malalti: e cōplits los nou dies
rete la anima a aquell quil hauia
creat. Apres aq̄st noble rey fou so
terrat molt honorablament en la
Ciutat de barles son plant gran-
ment p totes les hespanyes he p
molres parts del mon. En aquest
temps se despertarē los set qui ha
uiē dormit. c. lxx. anys en vna Co
ua hon seren meſos p por del Em
pador Dacia q̄ fae matar tots los
Christians. E quant se despta ren
pensaran no hauer dormit mes ò
vn die. E quāt foren ala Ciutat: e
veerē la creu en la porta: e troba
rē molres Esglesies edificades: e
tota la ciutat mudada foren molt
espantats: e cō volgueren cōprar
lo q̄ hauiē mester p a menjar en lo
pagar nols volgueren pēdre la
moneda p que no la conerié. Car
altra moneda lauors corria. E de
manarē los ò hō eran: e respōgue
ren q̄: de aquella ciutat: diēt los
noms de lurs parce: e no troba-
ren q̄ aq̄lls coneguessen. E lo Em
perador Theodosi los se feu venir
cō ho sabe de cōtinēt: e perſebe tot
lo set cō era stat/e cō ell cregues
q̄ viſq̄ssen ells tots seten vn dia
passarē òsta vida: e la gloria eterna

Del vii dormēs

Del Rey Alarich segon e dela ba talla q̄ague ab Clodon o Rey de frāça qui fō lo mēr rey christia de fran ça e dles remites à fran nsa

Mort lo dit rey Eurich
comença regnar Alarich
fill seu en lany de nrē sen
yor. cccc. lxxxix. E reg
na. xxiij. anys/e semblà
poch en les virtus a sen p're/
e trencala pau quelo Rey. Eu-

rich tenia feta ab lo Rey Clodo
neo ò françaen altra manera ape
llat cloes/e fòch lo primer Rey
Christia q̄ los franceses haguerē
E apres ò hauer hagut lógaguer
ra aquests dos Reys: aguerē ba
talla prop la Ciutat ò Hdities: en
la q̄l segòs diu lo Archabisbe dò
Rodrigo mori lo Rey Alarich
e la major part òla sua gent/e fou
aq̄sta batalla en lāy ò nr̄e senyor:
cinch cēts. enou. e segòs les chro
niq̄s dels Reys de françaes scrit
aq̄sta batalla fò en lany de cinch
cēts e tres hon es cōtengut q̄ ala
ric no morí en aquella: ans scapa
fugint/e q̄ Clodoneo conq̄sta to
tes les terres q̄lo Rey Eurich te
nia conq̄stades en los regnes de
Hfrança E a rimater li pres Tolo
sa ab tota la França gotthica excep
tats los monts Hpyreneus q̄ los
Reys gothspossenié: aq̄st rey Clo
doneo/o Cloes dient los France
sos que fozē trameses del cel tres
flozs de lir per armes: e Oli ab lo
qual fò consegrat/en la Ciutat de
Renes. E q̄ p aq̄sta causa se conse
gran/e cozonen alli los Reys de
França. E ans de aq̄st Rey les ar
mes ò França crē Cich camps ne
gres en cāpdor. E mes se diu q̄ cò
a aq̄st Rey Cloes fos rebellada la
Ciutat de Angulema/e ell vēgues
sobre aq̄lla: e li posas siti que les
murs/e les Torres totes ò aq̄lla
sobtesamēt se lexaren caure fins
als fonamēts. E vist aq̄st tan grā
miracle tots los habitadors de aq̄
sta Ciutat ab los seu capitās se po
saren en ses mans/e li demanaren
humilmēt pdo/e ell los pdona de
continēt ells rebe a son huici gra
ciosamēt. E apres hauer sabut le
rey Teodezich ò Hralia les noues
de la batalla que Clodonco hauia
gonyat ǒ Alarich/e lo grā dā que
les. Gothshauiē rebut trames
vn seu fill e vn Comte ab host
molt grā: / p venjar la mort de sò
gendre Alarich los q̄ls venguerē
sobre los françesos/e haguerē ab
aquells lur batalla en la q̄l los frā
çesos foren vençuts/e mes de. xx.
Milia ò a quells: morts/e recebra
ren totes les Terres que Clodo-
neo hauia conq̄stades òls Goths
/e tornaren aq̄lles ala senyoria ma
teixa dels Gotths. En lo tēp del
Regnat de aquest Rey Alarich
ço es en lany. cccc. lxxxx. i. per cas
sortiut: o p missio diuina se mes foc
molt gran en la Ciutat de constā-
tinoble de tal manera que tota sò
cremada/e abrasada E lauors era
Emperador zeno en Ozient.

Clodo neo pri Rey de franfa

Del Rey Gefalarich,

C E mort lo dit rey Alarich comēça regnar Gesalarich germa bastarst seu en lāy ò nr̄e senyor cinch cēts e deu ays. e regnaq̄re ays e fò molt desauēturat/e p a poch lo q̄l ana batallar sobre Narbona ab lo Rey gundemūdo de Borgūya òla q̄l fugi ses alguna vergōya finsa la ciutat ò Barcelona e ò alli se parti en fran ça ò mori cò home ò flach animo q̄ pò timocp e lo Regne

No les armes dll Rey de franfa,

De the odonchs segon Rey de Italia q̄ vengue en les hefpanyes

D Ela mort q̄ malauenturat Rey Gesalarich vēgue en les hespanyes Theodorich lo segò daq̄st nom rey de Italia p recobrar lo Regne p ca sò neta Amalarichlo q̄l li partanyia p esser fill legitim del Rey Alarich. E dela Reyna Amalasuenta filla del rey Theodo rich E comensa a gouernar en les hespanyes Teodoric en lany de nr̄e senyor. D. xiii. e tē gue la Gouernacio. xii. anys E cò Amalarich net seu fon de edat per regir e gouernar lo po ble Theodorich sen torna en la Italia Mas dire los dans e mals que aquest Theodoric seu gouernant en hespanya Car seu morir en lo carcer aquell gran e famos Senador ò Ro ma Boeci Lo qual alli stant feu lo libre appe llat de cōsolatio e altres obres E apres es stat nomenat sanct Deuen lo cors del qual sta en colunya terra de Alamanya es veritat que Al darico Rey dels vandols mana tornar totes les teres q̄ lo dit Theodorich hauia tyranic ament preses a tots los bisbes e a tots los al tres Christians bandeiats e feu los grans homes e de e mana reparar les Esglesies des truides e robades en cara per seruir a nostre senyor du feu moltes altres coses ò charitat q̄m vull omettre p no esser tā plitra la plet historia

del Rey theodo rich de Italia

Del Rey Amalarich E dela batalla hague ab Gilibert Rey de frança

Amala. rich.

APres q̃ Theodorich se fou tornat en Italia comença a Regnar en les hespanyes Amalarich. só net del q̃l dessus hauẽ parlat ço es en lany de nr̃e senyor cinch cents/e.xxiiij. e regna cinch anys e vuyt mesos/e morí en vna batalla hague ab Gilibert Rey de frança son cunyat Aquest Amalarich fon no meys enemich dels Christians q̃ lo dit son Aui Theodorich. E en aq̃st temps lo Emperador Justino que era bon christia mana que tots los dela dita secta Arriana morissen a mala mort e supplica al Papa Joan primer daquest nom que vengues ab aq̃st mater man ment a Constãtinoble. E seguis q̃ preycant vn dia lo dit sãct pare anãt a preicar vn pobre cego li demana Almeyna stant en la porta dela Esglesia/e lo papa posa li la ma sobre les vlls/e ó continẽt lo ceech cobra la vista/e a causa daquest miracle molts Jnfels en Constãtinoble foren cõuertits ala fe catholica/e apres lo dit sãct pare parti ó Cõstantinoble/e vengue en Italia/e troba alli lo Rey Theodorich ço es en la Ciutat ó Rehena/e com en aquella Ciutat lo dit sanct pare preica lo Euãgeli Car ari ho manà deu predicar lo Euangeli a tota creatura: lo rey mana pendre aquell ab tots los Christians qui ab ell anauen: e tots los feu morir de fam dins lo Carçer hon stauẽ. E per no romãdre aquest peccat impunit seguis dins nou dies: que aquest malluat rey Theodorich Arria moria mala mort/ço es que dins la sua cambra lo trobaré offegat. E trobas scrit en Chroniques que en lãy. cinch cents. xxx. j. per vn Rey dels vãdalos foren toltes a molts bisbes les lègues per ço com preicauẽ e cõfessauen lonõ de Jesu Christ e ses lengues parlauẽ per la volũtat de deu saeren molts miracles e per a q̃st miracle q̃ jesu christ les hauia fet cõ ari parlauẽ lés lègua hu de aquells bisbes sen ergulla/e de continent per judici diuinal sõ tornat mut.

Del Rey Thendio O Theodoredo/e dela mort q̃ dona la Reyna Amalasuenta.

AMort lo dit Rey Amalarich la Reyna Amalasuenta sa mare veent se viuda: e sens fills: e poch reputada per los Gothos seuvenir per gouernar la terra vn seu parent apellat Thendio/o Theodoredo qui habitaua en Toscana. Ari q̃ ab cõsentimẽt dels Gothos lo seu cozonar p rey deles hespanyes en lany dela Jncarnacio de cinch cẽts. xxxj. E regna: xvij. ãys e. iiij. mesos En tẽps de aquest rey entraren los Reys deles Gallies en hespãya: e estãt sobre Tarragona aplegarẽ se los Gothos: e prengueren lur capita Theudiselo lo q̃l pres los ports de Aspa dels fraçesos: e batalla molt virilment contra los françesos: e alli morí gran nombre ó frãçeses. E com lo dit rey Theodoredo: se vees molt poderos Seyor en les hespanyes oblidãt los benificis que dela Reyna Amalasuenta hauia rebut sou litant ingrat e desconeixent que mana bandeiar la dita reyna: e ala fi la feu morir en vn bãy. E ari aquest maluat e desconeixent rey sõch mort per

De fact Benet. cassinô De Totila Rey dels Estrogots.

les mans de vn criat ô la dita reyna stant segur en son palau en Siuilla. En temps de aquest maluat rey fôch sanct Benet lo major hermita que era en la Montanya appellada Cassino. E cô Totila rey dels Estragotths hois dir ô la sanct edat de sanct Benet que prenosticaua les coses esdeuenidores no seu altra cosa sino q̃ pres sanct Benet e volent lo cremar ab la sua cella en semps: e no ho pogues fer lâça aquell en vn forn calent; e lo dit sanct benet erin lo dia prop seguêt tot censer: e sens esser cremades les sues vestidures esa alegre per virtut de deu. E veent lo dit Rey Totila tan gran miracle ab gran humilitat; e bẽignitat: e reuerencia ana vsitar aquell en sa hermita. E sanct Benet li dix Rey Totila apartat del mal en que vius e vulles cõexer deu: e seruir lo. Car sapies: que has ô Regnar. 9. ãys e conquistar Roma. E cydes aquestes sanctes paraules de sanct Benet partis dell lo dit rey Totila molt alegre. E decontinent tira la via de Calabria: e pres teta aquella Prouincia. E dalli passa en Sicilia: e pres la per força darmes. E dalli vigue a Roma e tingue la tât assetiada que per fam li hagueren obrir les portes de la Ciutat. E entrat que fô en Roma no consentiq̃ nenguũ dan sos fet a la dita Citat E en aq̃st temps ço es a lany. D. xlij regnant lo dit rey Theodezo foren vists en la Gallia diuersos senyals Car vna cometa aparegue lo dia sanct ô Pasch ba: e lo Cel fou vist cremar: e caygue dels nuuols vera sanch en los vestimẽts dels homẽs e en la casa de vn home appar egue de dins banyada de sanch. E forẽ molt poch apres diuerses: e grãs pestilencies p̃ tota aq̃lla terra.

E esseẽt mort lo dit rey Theodeze d e/o en altra manera apellat Thẽdio prẽgueres cõtes Goths per Rey Thendisclo/o Thogilo en lãy de la Incarnacio ô D. xlviij. le q̃l rey se dona a molts grãs vicis forçant les mullers de ses Vassalls en la carnalitat desordenada: e per causa de aq̃st desorde mata molts de ses Vassalls q̃ cõsentir no ley volien los q̃ls apres no podent cõportar la sua mala vida lo matarẽ e vn palau dins la Ciutat de Seuilla.

Del rey Agila: e con fô mort per sos vasalls.

QUãt fou mort lo dit rey Theodezedo/o Tẽdio los Gotths prengueren per Rey Agila en lany ô la incarnacio ô cinch cents. l. E regna. v. anys. En lo primer any ô son regnat vẽgue sobre Cordoua: e les de la Ciutat batallaren ab ell: e desbataren lo: en tal modo: que mataren gran part de la sua gent: entre los quals hi mori hun fill del dit rey Agila: e ell fugint escapa deles mans dels Cordoucsos: e torna en mans de sos vassalls quil mataren. E en aquest tẽps: ço es en lãy cinch cẽts liij. fou tant greu Juern: e tan aspre en Hespanya quels Rius se gelaren en tant q̃ podiẽ passar sobre aquells: e los ocells constrets ô fam: e per sortuna de fret eran esmortits: e tot hom ne podia pẽdre ab les mans a ses voluntas.

Del rey Atanagildo.

REgna Atanagildo aps mort del dit rey Agila ço es en lany ô la incarnacio ô cinch cẽs. lv. ãys e Regna quatorze ãys fonch molt bõ rey: e rebel o batisme: e la fe catholica molt amaga

dament per por q̃ sos vassals nol matassen. En tẽps de aq̃st rey Atanagildo se segui: que vn Jubeu menysprecant la ymatge de nostre Senyor deu Jesu christ li dona ab vn dart vn grãcolp en lo costat ol qualisque de cõtinẽt molta sanch E aço vist per los Christiãs lo dit jubeu sonch apedregat: e ans que moris dix volia morir Christia: E axi dit jubeu mori ab gran contricio. E seguit aquest acte lo dit rey Atanagildo mana celebrar festa ò la passio dela ymatge ò jesu christ E mes en aquest tẽps se segui que vna grã Mõtanya laq̃l staua prop del Riu quis appellaua Royneros loqual es entre la frãça Gottica: e Hespãya: brama per molts dies com a bou: e partis p lo mig e dona sobre altra Montanya poblada: q̃ staua molt prop de aq̃lla: e caygue en lo Riu ab totes les cases: e Esglesies: e homẽs: e bestics en tant que periren: en dit Riu gran multitut de gent. E mori lo dit rey Atanagildo en la Ciuat ò Toledo de malaltia: cõ a bon: e fael Christia. En lo temps del regnat de aquest Rey Atanagildo: ço es en lany. sinch sẽts. lxi. seguis q̃ vn jubeu furta vna ymatge de Jesu christ dela Esglesia: e forada aq̃l la ab vn dart: e apres aportala sen en casa sua volent aquella cremar e cõ la tengues entre les sues robes amagada descobri la per metre la en lo foch: e trobas tot ple ò sanch qui era exida dela nafra ò la ymatge. E p aq̃sta causa fou ỹs lo jubeu: e fou finalment allapidat

Del Rey loyba primer daq̃st nõ: e ò Leonegildo sõfrare.

Lo rey loyba comença a regnar apres de Atanagildo en lany dela incarnacio ò cinchcẽs. lxviij. E regna tres anys: e presper cõpanyo en regir lo regne Leonegildo son germa segons alguns han scrit/e segons altres era sõ fill. E cõ se vulla sia aquest Leonegildo governaua aq̃sta nostra hespãya e Loyba la França gothica. E en temps daq̃sts dos hague vna grã contentio entre los hespanyols e Franceses sobre la pasch a de reureccio cõ los hespãyols Digues sen ques deuia tenir/a. xviij. de Març. E los frãceses/a. xviij. de Abril/E aritos vns/e les altres cultiuauen la pascha com dit es e p demostracio de la veritat nostre senyor demostra lauors vn miracle de hon apparegue que en mil lor tẽps la feyen q̃ los hespanyols Car en aquest temps en totes les piques hon acostuma de star la aygua beneyta en les quals batizen los infants daua nostre senyor ò u aygua per a batizar/e seguis que nostre senyor deu ne dona tant solament en les piques dels frãceses/e no dels hespanyols. E mori aquest Rey loyba ò malatia en Narbona.

E mort lo dit rey Loyba comença a regnar Leonegildo ẽ lãy ò nre senyor de cinch cents/e lxij. E regna xviij. ãys casas ab Theodora fill a de Severiano Duch de Carthagenia lo q̃l fou fill del rey Theodorico. E hague daq̃sta Theodora q̃venia ò li natge realtres fills hu fou sãct Leandre/e laltre sanct Jsidoro los q̃ls hu apres altre foren Archebisbes de Siuilla. E lo tercer fou sãct Fulgenci Archebisbe de Carthagẽia E mes ne hague vna filla apellada Florencia q̃ fou Monja ò sancta vida/E aquest rey Leonegildo ẽ lo

Sanct Leandre.

Sanct Isidoro.

Sanct fulgenci.

méçamét de sõ regnat hague molts enemichs/e subiuga totes les ciutats les ẽqls en les hespanyes li foren rebelles/e cõquista Sauoya/e Veneſi/e Prouença/e altres moltes terres. E vltra los dessus dits fills hague vn fill appellat Hermegildo lo ql casa ab la filla de Bilbert rey de françaloql era christia/e Hermegildo p amor sua se conuertia la fe catholica/E cõ lodit rey Leouegido fos dela secta arriana hague tan gran anuig d Hermegildo ẽsser christiaq mana loõnguessen/ e tenint lo aripres a mõestal moltes vegades q volgues lexar la fe de Jesuchrist faent lo cert q siarino bosaea q manaralo matassẽ: E cõ ja Hermegildo fos illuminat per lo sanct spit respos al rey q faes dell lo qli plagues cõ fos son pare/e sõ senyor/e que p temor dela mort ell no lexara la vertadera ley ẽ la ql du li hauia cridat/e lauors lo mal uat rey/e cruel pare Leouegildo pres vna destral que xpsi troba/e dona li abaqlla tan gran colp en lo cap q de continent dit Hermegildo caygue mort en terra. E axi Hermegildo fon martyr p la sãcta fe catholica/e mesauãt hague aqst rey Leonegildo altre fill appellat Ricaredo q regna apres dell/emori de malaltia aqst rey Leouegildo ẽ la ciutat de Toledo. Y es d notar q en aqst tẽps: ços ẽ lãy. dlxxxviij fo tan gran abũdantia d pluges qsl dluui en les parts de Venecia/e d Italia en tãt q nes lig de noe ensa sian stades mes pluges que tãt forẽ grans/e tant durat ẽ q laygapuia sobre los mars de Roma/e aquest rey Leõegildo exẽplia/e creſq sõ regne en hespãya/e fo lo pmer rey ques posa a taula tot ol/es vesti ve stidures reals p q enans tots los reys se posauẽa taula ab cauallers e anauen axi vestits cõ cauallers.

Ricaredo primer cõ méça a regnar a ps dla mort de Leõegildo pare seu en lany d nr̃e seyor d cinch cents/e lxxxx. ãys aqst seu molt bõ rey/e bõ christia/e regna xv. ãys solo. i. rey dls gothschristia Del rey Ricaredo. i. eõstruid totes les hespãyes la hereygia de Arria en laqlsou sõ pare/e los altres reys Goths p decessors seus/e seu gran be als christiãs / e reedifica/e repara moltes egleſies E a tots los heretges dles hespanyes qs volguer cõuertir a la fe catholica fae moltes hõres/e lexa ls tots lurs bẽs/e dona als moltes frãqueses/e los altres q volian star/ e viure ẽ la hereygia arriana lãça ls d tot a la hespãya/e ps los tots qnts bens tenie/e torna en les hespãyes tots les plats/e clergues q stauen ban de jats/e torna ls lurs egleſies e rẽdes. E aps qaqst noble rey hague torna t ẽ les hespãyes sãct Leã dre/e sãct Fulgẽci/e los altres plats e clergues q stauẽ bãdeiats deles hespãyes p mãtenir la fe de Jesu christ mana q picassen la fe de nr̃e seyor Deu iesuchrist/e seu cõcell for mat en Toledo en lãy d nr̃e seyor cinccents nozãta quatre d hon se seguiq la hereygia arriana del tot fon cõdemnada/e daquiauant les gothsforẽ ferms ẽ la fe d iesuchrist los ql hauian stat en la hereygia dls arrians. cccl xxj. ãy/y en aqst tẽps era Maurici Empador de Roma/e lo papa sanct Gregori pmer apgaries dlql nr̃e seyor dutragüe d iter traia Empador/e mes ẽ lo tẽps dl dit papa Gregori lo qual ẽcara regia lo papa/e era en lãy. dc. ij. forẽ vistes en nilo fluui de Egipte vnes besties o animals hauents forma humana al homens/e sembres çõ es de mig cors enauall stants sobre la ygua los quals coniurat per du-

del matisme hora nona se demen
strar en/e foren vistes/e regnāt aqst
Ricaredo/o en altra manera ap-
pellat Richardo en les hespanyes
y en lo temps de Maurici/e Ydho-
cas Empadors Joā de natio dels
Gots de la prouincia de Lositania
natural stant Menio ol orde d sāct
Benet home de gran sandeta/y ē
lengua grega/e latina molt erudit
lo qual studia per. vij. anys en Cō-
stātinoble stāt en edat d adolescēcia
e apres dels dits. vij. anys sen tor-
na en hespanya al bon fo pinegu. en
bisbe d Gerōa se ouertirē tots fos
germāns de la hetgia arriāa a la fe chri
stiāa/e morī elay d nre seyor sis cēts
en lo temps daquest rey entraren
en hespanya setanta mil hōmes
de armes dels frāçesos/y ē lo tēps
que aquests frācesos vengueré lo
rey Ricaredo era detengut d ma
latie/e per no poder anar en plōa
tremes hi vn gran senyor vassall
seu natural de Madrit que lauors
se appellaua Altidio ab moltes
gens lo qual se combate ab tota la
sua gent ab los françesos dels q̄ls
hague la victoria/e mata/e prēgue
la maior part dels dits frācesos
en calçant los fins en la França/e
mesauant aquest rey Ricaredo ba
talla moltes vegades ab los Ro-
mans/e sempre los vençe/e totes
les terres que son pare guanya p
armes aquest les guanya per amor
ari que mes tota la hespanya en
pau. E fou molt iust liberal/e pia-
dos/e aleua sos regnes de molts
tributs que lo rey Leonegildo sō
pare los hauia imposats. E morī
aquest noble rey Ricaredo en To
ledo: apres hague reebut los sāts
sacraments ab grande uocio com
a bo feel christian e feu molt plo
rat no solament per totes les hes
panyes mas encara per totes les
altres parts a hon la sua bona fa
ma s campada era.

Loyba segon com-
mença a regnar apres
la mort de son pare Ri
caredo en lany del seny
or Sicēts/e cinch ays
e regna dos anys/e cinch mesos/e
en son temps comméça la secta d
maluat Mahomad. Eximateix se
commença la festa de tots lancts p
la q̄l ordenar lo papa Bōifaci terç
demana al Emperador Ydhoca vii
temple ques appellaua Pātheon
en Roma ē lo qual los Gentils ce
lebrauen lurs festes. E aço demā-
na per afer hi Esglesia en que sece
lebras la dita festa d tots sāts/e q̄
aquella daquiauant se faes ppetu-
alment cascū any en lo primer dia
de Nouembre E norics méys en
lany. xvij. que morī papa Sauini
ano/e fo papa lo matex ay lo dit Bo
nifaci/e legui que com vn pobre d
manas almoyna a algūs navegāts
e no lin donassen dient lo Nouer
al pobre no haies cura d demanar
almeyna car no hauem aci sino
pedres. E cō lo pobre hagues dit
dons tot quant hi cha se convertes
sca ē pedres: tot quāt aura ē la nau
quis pengues menjar de continēt
se convertien pedres romanēt hi
la forma z color per lo qual mira-
cle/se legui molt d bē car lo nauxer
e tots ses compāyens se donaren
al seruici de nostre senyor deu/e
en aquest temps matex fo tan gran
fret que qualsitots les vinyes per
tot los Q. en foré cremades/e les
messes d lany p seguēt totes peri
ren. Emes en lo dit tēps papa Bo
nifaci desus scrit obtengue del dit
Ydhoca Empador dels Romans
q̄ la esgsia Romana fos cap d totes
les esglesies d lmō E q̄ la esglesia de

Del Rey Loyba. fill del bē uenturat Rey Ricaredo.

Constantinoble se scriuia primera de totas les altres/y en aquel tẽps mateix se seguiu vna gran cruel-tat ò Theodoric hquis cõbate ab fó frare Theodobert reys tots ò França lo qual los seus mataren e lansaré lo cap ò dit Theodobert per lo mur dela ciutat de Colõya hon fugit del dit sen frare sera re tret E apres pres les filles q erẽ sos nebots/e matals/e que ni hauia q encara portaua la capida blanca del Baptisme prengue/e baten les pedres/e a tet ao seu a consell dela mala dõa auia sua appellada Brũ childis Regina la qual li dona en tendre que lo dit Theodobert no era sõ frare car deya era fill ò vna puta concubina de son pare/e fos nat en adulteri/e per ço la cõsella li lauas lo Theson/e regne del dit son pare.

Del Rey Gũdemiro

GUndemiro regna a-pres la mort ò vitericgo en lãy de nre senyor ò Dc/e xiiij. ãys/e regna dos anys/e en lo pmer any de lõ regne mogue guerra als Bascons/e crema/e destruhi tota la llur terra/e mata molts de aqlls En temps de aquest rey foren pses per Lotari rey ò França tots les fills del rey Teodorico en batalla e mata aquells/e sculeuar la ma/e vn peu dela Reyna Brunichilda e seu la rossegar ẽ la coa ò vna Eu gua brauap ço cõ deyalo dit rey q̃ per causa de dita reyna erã morts dos Reys/e mori aquest rey Gun demiro de infirmitat en Tioledo.

Del Rey gisebuto e dele-ta es vicc

GIsebuto commensa regnar apsta mort ògũ demiro en lany de nre senyor ò Dc. e xvij. ãys regna nou anys fou rey molt catholic E zela tant en loseruici de nostre senyor deu que a causa sua foren cõuertits en Hespanya a la se catholica Ho-ranta mil Jubeus. Aquest rey cõ quista totes les Ciutats/Castells e Viles quis tenien los Romãs en Hespanya/e batalla ab ells mol tes vegades/e hague sẽpre victo ria: E stant aquest noble rey en Ci uilla: essent Arch abisbe sãct Jsido ro se mogue vna heretgia p gents quis appellaué Acefelos p la q̃l co sa lo dit rey mana applegar Con cell hon se aiustaren molts plats e entre aquells vengue vn Bisbe qui defenia la heretgia dels Ace telos/e sãct Jsidoro en publich con sistori disputa ab dit Bisbe per al guns dies. E per rahons vertaò res/e euidents lo feu atorgar/e cõ exer lo error ẽ que staua/ recõsilia a la se catholica/ e axi mateix tots aquells qui dita heretgia tenien/ e lo rey los perdona benignamẽt Aquest rey fo molt litterat/ e molt poderos bẽigne/e molt liberal/es forçat/e iust. E tenint los regnes ab molta pau/e concordia/emma laltis de tal malaltia que mori iatsia algus han volgut dir que mori mazinat com seuulla sia stat la Chronica no diu mes del que es enscrit/e en aquest temps durãt lo regne ò dit rey Gesebuto estãt papa Bonifaci quint fo cõgregat Consili general en espanya hò fo ordenat que totes les Jdoles fos sen trencades les quals algũs òls Romans hauien lerades cõ en ca ra Jdolatrauẽ lauors los Romãs e apres ordenaren molts Bisbats e consegrarẽ molts Bisbes: e mes en aquest temps que era papa Ho noriu primer cò papa Bonifaci fos mort lo dit rey Gesebuto entra en les Sturies/y ẽ Galicia ab la sua host/e preses aquelles prouincies

amplia lo seu regne tro a finib⁹ tre e étra als termés ò hercules grech/e ordéats é aquelles regiós/Duchs Cóptes / Gouernadors tornassé ab victoria en Castella es veritat que he legit en vna historia ò Hespanya que ha mes de.cc. anys es scrita que lo mestre Diuq en Galicia no étra lo Rey Gesebuto car iames aquella prouitia nos pogue pendre per força darmes Ans en cara huy es poblada dels primers habitadors. E en temps daquest rey Gesebuto comença a preicar Mahomet la sua mala secta en la terra ò Mecha een las altres terras dela mar q̃ ara son de moros.

Del rey ricardo segon.

RIcaredo segon apres dela mort de só pare Gesebuto cómença a regnar en lany del séyor.vij.cents e vint/e cinch anys/e regna set mesos/e morisfadri e de fort poca edat/ e per ço có regna poch nos ha cótinuat dell mesauant.

Del rey Sentilla.

DE continent que Ricardo fo mort alçaren los Gots per rey Sentilla en lany del senyor. vj. cets/ e vint e sis/ E aquest Sentilla es estat Capita ò gots en temps del rey gesebuto molt bon Caualler sforçats e molt saui/e discret en la guerra/e per ço los Goths lo prengueren per rey/e tant com regna guanya totes las terras que los Romans en les hespanyes tenien/e hague ab aquells moltes batalles de que sempre fo vencedor en tant que aquest fo senyor de tota Hespanya een lo temps daquest rey los Gascons corregueren tota la prouincia de Tarragona/e decótinent q̃ hosabe aplega tota la sua host/ e vengue cótra aquells/e óstroçals tots/e mata molts dells en calçat los per tota la lur terra deposant los de lur senyoria étant que los dits Gascons venguerena venia e per quels donas meterē lo entre mans allur cost/e despesa la vila de Olit en Nauarra: Aquest rey fo molt catholich/e molt gracios e huma a sos vassalls/e molt brau e terrible asos enimichs/e só molt amat en les Hespanyes : criadauen lo tots los pobles pare òls pobres. Morien Toledo ò molt grā enfermetat/en lany de nostre senyor: Sis cents/e xxxvj. E en aqst any prenguerē los Moros Hierusalem/e tinguerē lo q̃dos anys assetiat/e segons he trobat scrit è la chronica del Archiureal ò Barcelona apres daquest Sentilla regna son fill Reximiro mas no diu q̃ qui temps sino que apres òll regna son germa Sisanando.

Del rey sisanādo

SIsanando apres la mort de Sentilla comēça a regnar en lany de nostre senyor Sis cents e xxxvj. E regna cinch anys/e nos trobe scrita cosa algūa dell digne de memoria sino que en lo tercer any de son regnat comēça concel general en Toledo lo q̃l venguerē tots los Archabisbes/e Bisbes de totes les hespanyes/a hon foren ordenades moltes coses en seruici de nostre senyor deu/e en profit/ e augment de la religio Christiana/e aquest fo lo quart concell qui celebra en Toledo. E en temps del dit rey Sisānando morisanta Eugeni arcabisbe de Toledo. E diu mossē Diego de valera en la chronica ab de

panya que nos troba scrit aqeust Rey Sisanādo a bō mori ni bō no E io qui sas la present historia he trobat en huna gran chronica de Despanya có lodit Rey Sisanando mori en la Ciutat de çaragoça de malaltia corporal en lany de nostre senyor ō quarāta hu. e trobes scrit que en sen temps: ço es en lany de nostre senyor sisce ns. xxxviij. que Constanti fill ōheracliō Empador suceebint en lo Jmperi dels Romans lo quart mes ōl seu imperi so mort per veri que li dona Martina sa madrasta la qual ab Jsiro patriarcha de Constantinoble e ab son fill appellat heraclion germa del dit heraclion vsurpa lo dit Jmperi dels romans Empero apres lo Senat de constātinoble seu tallar lo nas al dit fill de la dita martina: cō a vsurpador del dit Jmperi e ala dita Martina la legua. E soulos dos judicats: e sagitats lo dit Jmperi.

Del Rey Sentila segon.

EN Rey Sentilla segon comença ha regnar en lāy de nostre senyor sis. cens e. xli. E regna quatre anys. En lo ql tēps n os troba res hajafet digna ō memoria sino que feu celebrar en Toledo dos Concells generals enlos quals foren cō firmades totes les coses: que p Sisnando foren ordenades: e altres moltes molt mes necessaries e profitoses/ En la ordinacio deles quals fo lo principal sāt Jsidoro Archabisbe ō Siuillaq lauors era priuat ōles despanyes E morí aquest benauenturat sanct Jsidoro molt santament en la ciutat de Siuilla a. iiij. dies ō Abrill del any de nostre Senyor sis cents quaranta tres: en edat molt prouecta. E morí aquest rey Sentilla de malaltia corporal en la Ciutat de Zamora.

laps-ses. la mort de sisnando

Del Rey Tulcas.

APres dela Mort del rey Cintila alçaren los Gothspet Rey son fill Tulcas. E comença a regnar en lāy de sis cēts e quarāta cinch e regna dos anys e tench son regne en pau per tot a quest poch temps que regna e fo molt bon chrestia huma benigne e liberal: e confirma totes les co/ ses que los bōs Reys antecessors seus hauian ordenades en les despanyes e morí en Toledo cō a bō e fel Christia/ e fo molt plorat per tots: per la gran sperança tenien segons son bō viure que seria molt bon Rey.

Del rey Lyndesindo.

DE cōtinēt quel Rey Tulcas so mort Sindesindo pres lo Regne per força en lany del senyor sis cents quarāta. E regna deu anys e en lo començament de son regnat tre/ mes supplicar a nostre sanct pare que la primacia ço es la major potestat o dignitat deles sgleses de les despāyes fos en Toledo: o en Siuilla/ olla bon al dit Rey paragues esser millor e lo sanct pare o atorga: e axi la primacia tēgue Siuilla en pau en tot lo temps de aquest Rey per quant lauors hauia gran contencio e discordia entre Toledo e Siuilla sobre aquesta primacia la qual latine dicitur Metropolis: e axi fou appellada Seuilla Metropolis hispanie. Aquest Rey confirma totes les coses que sanct Jsidoro hauia ordenat. E en aquest tēps hauia en Siuilla vn

sanct Alisonso/o Ildefonço.

Apres dela mort d'Sinda sundoro mas per Rey sō ñll Recisundo loqual cō dit es seu alçat p rey Juntament ab l odit son pare Sinda sundo. E comença sel a regnar/en lany de nostre senyor sis cents. E .lvij. Regna axi sol .xviij. anys/e xi. mesos. E en lo començament d son regne conuoca Concili en Toledo jurta la forma tēguda per sō pare. E en lo vij any de lon regnat cōgrega altre Cōcili en Toledo En aq̄st any fon expellit del regne de França lo Rey Theodorico e en loch de aquell posaren son germa Belderico que regnaua en Austria q̄ es en Alamāya/e Theodorico se mes a Monjo en lo Monastir de sanct dionys de paris. la historia francesa appella aquest Rey Terri germa d lotario loq̄l ans dell hauia regnat quant expelliren d̄l regne son germa Gilberto. En temps daquest Rey entraren los Gascons en Despanya E lo Rey aplega totes les sues hosts e vengue contra ells de tal manera que mataren molts de dits gascons. en aquest temps mezi Eugenio Archabisbe sanct de Toledo e posaren en loch d aquell sanct Ildefonso lo qual era Monjo de molt sancta vida/e d ben linatge e dercble de sanct Isidoro en temps del qual vengueren en despanya los heretges de França Gotthica appellats Pelayoe Tendio/e ab la llur heretgia corrōperē molt grā part d la gent de despanya negāt la verginitat de nostra senyora sancta Maria. E com lo beneuenturat sanct Ildefonso aço sabe disputa ab ells en publich/e cens nels ab moltes sanctes/e approuades auctoritats d̄ls testamēts vell/e nouell e ab les sues sanctes predicacions reforma la gent de despanya en lo vertader coneriment dela verginitat d nostra senyora E feu expellir los dits heretges ab gran deshonra llur deles despanyes ep aq̄st seruici set per sanct Ildefōso a nostra senyora la verge Maria ella li apparech ab gran companya d̄ls Apostols/e altres sancts anant ell a matines acompanyat de molt clerici/e de molt poble lech ab cā d̄les encenses en les mans/e en p̄sēcia d tots li dix la senyora nostra per ço com tu ab fe/e ab firmesahas cēyt los lōs d̄l teu cors ab cinta re v̄ginitat/e has confirmada en los coratges dels Christians la gloria/e laor d̄la mia virginitat ab la luz/e gracia d̄la tua paraula pren aquesta vestidura q̄ yo done a tu per que sies honrat en aq̄sta vida/e en laltra de gloria/e de sanctedat/e vestiras aquella en les festas depascha/e en los altres dies deles mies festes/e d̄ls altres sāfts principals/e d contínent nostra senyora desparegue/e lo sanct Archabisbe romas molt alegre ab lo glorios do dela vestidura que nra senyora li dona. E daq̄ auāt mana lo dit sanct Archabisbe que fos celebrada la festa ques nomenada sancta Maria de desmbre/E des que mori lo dit sāct Archabisbe nūqua fon Archabisbe qui gosas vestir aquella vestidura sino lo Archabisbe sisberto lo qual p̄ sos d̄merits fō de aquesta dignitat d Archabisbe d Toledo priuat pero en los miracles los quals son scrits d nostra senyora se recompte que aquest Archabisbe que vesti la vestidura d nostra senyora era appellat Sicario/e que las acosta tant al cors q̄l mata. E aquest Rey Recisūdo fō home molt bo just deuot liberal-

Ildefonso Archabisbe de Toledo primer Mōjo d sta vida.

gracies: e molt cõmu e tengue sos Regnes ab molta pau e cõcordia e morí sens infants enla vila de Bamba prop de palencia de malaltia que nostre senyor deu li dona lo primer dia de Setembre del any de nostre senyor sis cents setãta e cinch. E per que morí sens infants se mogue gran discordia entre los Duchs e Cõptes Gotths cõ cascu volgues esser Rey specialment lo Duch de cordoba apellat Eugurinebot del dit Rey e vrissa Duch de Cantabria: e Julia Compte de Granada: e lo noble Baro dalta sách Pdelagi per lo qual la fe christiana en hespãya fo saluada: e lo linatge real so mantengut aquests e molts altres del regne se leuaren vns contra altres esuscitaren entre ells grans guerras. E finalment apres dmoltes mortse dans seguits elegirẽ Rey apellat bamba segõs se segueix.

Del Rey Bamba cõles sues conquestes/e com morí en lo Monestir de pampliga.

VEngã ara a parlar dl noble e potẽtissimo Rey Bãba dueu saber primeramẽt que apres mort del Rey Ketisundo elegiren los Gotths quel Rey de Bamba qui era molt bon Caualler e dmillor linatge dels caualles Gotths en lany de nostre senyor sis cents setãta sis. E regna nou anys: e ãtre mesos e accepta aquesta real dignitat contra tota sa voluntat car nos reputaue digne en gouernar e tenir tan gran cosa com es poble e perço no consentiquel nomenassen Rey fins que fos vntat com se acustũaua dels altres reys Gots que foren tots los magnats caualles e gents de estima deles hespanyes en Toledo ab lo dit Bamba fo alli vntat e coronat per Rey en la Eiglesia major de santa Maria per mans del Archabisbe Eurigo: e tots li prestaren homenatge: e prometen tenir lo per llur Rey e senyor: e juraren de esser li leals. E lo Rey Bamba jura que tendria sempre la fe catholica els guardaria tots llurs priuilegis: e bones cõ suetuts e cõstums E apres que lo dit Rey Bamba fo vntat: e coronat en spanya de tot lo poble alli congregat li isque dla boca vna Abella: e vola molt alt en vers locel dque tots fozẽ molt admirats: e alguns sauis qui aqui se trobaren digueré que los Regnes de hespanya hauien esser per ell molt hõrats: e augmentats: y en lo començament de son regnat leuas contra ell lo compte d Remes appellat Pldefico: e adherirẽ se al dit Cõpte molts altres traydors e leuas ab tot son condat: e reba tots aqlls los qls stauen ab grã desig de veure lo Rey Bamba llur senyor E quant el rey Bamba sabe aquesta nouitat mena juntar grans gents: e crida a paulo caualler natural de Grecia del qual lo dit Rey molt fiaua: e mana li q̃ fos capita deles gents darmes cõtra lo Compte Pldefico quis era leuat ab la terra e la dstruhia e robaua e aquest Pdaulo era hude aquells qui hauien prestat homenatge al dit Rey Bamba en Toledo: e com fo ab la host del Rey primer la jũtas ab lo Compte Pludefico: e fundas assi Remismundo Duch de Cantabria e a molts altres traydors: e tengue ab ells manya prometẽt los moltes grãs heretats e riqueses quel alçassen per Rey deles hespanyes e tota la França Gotthiga consentis en a

ço. En aquest temps los Gascons començarē de ser guerra en la terra de Celtiberia qui es tot Arago e part de Castella: e lo rey bamba y fonch en persona cōtra los dits gascōs: e destruils en mata molts dells: pres los la terra: e posala en Senyoria sua: e los quiro mangue renemno ser guerra al dit rey sorē apellats leals vessallos. E axilo dit rey los pdona: esparti ab grās hosts les q̄ls partiē quatre parts la vna en vía ala prouincia de Nauarra ab vn cosi seu apellat Desiderio. E la segona host tremes ala terra de Cathalunya hon hauiē jurat p̄ Rey lo dit paulo. E la terra host mana fos derrerament: q̄ tolosa. E ab la quarta host lo rey bamba ana: e pres lo cami de barcelona ques ara alçada per dit paulo: e entra lla decōtinēt lo dit rey bāba p̄ força darmes. E dalli parti: e fos tots los castells: e locbs quis eren rebellats contra ell de hon hague molt gran presa de Or e de Argēt: e seda: e altres moltes Joyes: e tot ho parti cōa Rey liber al entre les sues gents sens pendre per si: ne tenir ne cosa alguna. E daquiauāt fou molt amat dels seus. E pres lo castell de Cobliure al duch Renusmundo: e algūs altres traydors: e leuals pres los ab ell: e bus aquests traydors quis appellaua Seuerino escapa de Colliure: e ana sen fugint a Narbōa: e dix al dit Paulo tot lo que lo dit rey bamba hauia fet. E lo dit paulo hague tan gran temor que no gosa esperar lo rey: e ana sen fugitiu per ala Ciutat de Nimes. E la gent del dit rey combate la ciutat de Narbona: e entra en aq̄lla per força de armes. De alli vēgue lo rey Bamba a Magalona: e cōbatela per mar: e per terra: e pres la per força darmes. E ō alla ana contra Nimes hon staua Paulo lo traydor: e ab ell molts altres traydors: e gran gent de franceses qui li ajudauen: e posa lost sobre la ciutat: e combate aquella per moltes parts tot vn dia: e vna nit. E fins lendema per hauer perduda molta gent no pogueren pendre la ciutat: e entraren li axi per força darmes: e los Gotths anauē per los carrers matatants: e ferits quāts trobauen: e los qui pogueren meterense ab lo dit paulo en vna fortalesa hauia en dita Ciutat: e pregaren ha Giraldo Archabisbe de Narbona lo qual hauien pres p̄ força que suplicas al Rey Bamba quels perdonas que ells se darien al dit Rey: e lo dit Archabisbe vengue al dit rey reuestit en habit pontifical cōsi hagues a celebrar missa e fica los gēolls en terra davant lo dit Rey e plorant li dix. senyor nosaltres eram contra tu e no som dignes ō hauer perdo car nostra error es ja sabuda per tot lo mon: y encara enlo cel per ço que hauem trencat lo homenatge que hauiē prestat: ab tot aço senyor la tua pietat sia sobre nos a hon q̄ no la merescā e no fartes la tua spasa fins ala fi e perdōa nes prestar si axi no ho fas no hi restara de nosaltres algu aqui perdones. E com lo dit Rey Bamba qui era molt benigne mogut ō pietat pdona los en esta guisa quels perdonaua la vida: e se vehes per cortla pena que deuien hauer e lo Archabisbe torna supplicar al dit Rey q̄ls perdonas la justicia e lo Rey li respos veurembo: e basta vos Arcabisbe q̄ auos sol perdō del tot: e abaço lo Archabisbe se parti del rey tenint li amerce lo que hauia manat. E ō cōtinēt lo Rey mana

Celtiberia.

Dela victoria dl Rey bāba cōtra los gascons.

Cō Barcelōa se alsa per paulo.

Nō.

Seuerio. Paulo.

Magalona.

Com entrarē la Ciutat de Nimes hō era paulo.

La oracio del Arcabisbe d̄ narbona feta al rey bābaper restauracio dpaulo e altre dela ciutat d̄ nimes:

Cõ tragueren paulo e los actes traidors de la fosa e que dix lo rey bãba.

que traguessen ò la dita forca o castell lo dit paulo e los altres traydors qui ab ell stauen e trobaren lo amagat en vn soterrani de vna coua e prengueren los per los cabells e dos richs homens e portarẽ lo deuant lo rey bamba e lo dit rey quant lo veu dix grans gracies a deu qui axi hauia abaxada la superbia de paulo e mana quel tengues sen be pres e guardat ab los altres sos companyons en la tracio fins que fossen jutjats per cort e mana soltar tots los francesos e feu los dar bens per passar la vida fins arribassen allur terras e decontinẽt lo rey mana tornar tot loque hauien enderrocat en la ciutat e soterrar los morts e curar los queeran nafrats e mana tornar ales esglesies tots los thesors que dit paulo hauia robat y encara mana que portassen dauant ell paulo e a sos companyons posats en cadenes: e uenguts lo rey dix a paulo coniurte male bestia per aquell deu quit ha fet que digues aci deuant tots si yo te fet algun dan o alguna por que haguessen color de ser contra mi tant enemiga cõ has fet: e paulo dix. Senyor per aquell deu q̃m has conjurat yo jur que nunqua de vos rebi fino molt be e mercey per vos se estat sempre ofençat chõrat mas lo diable mes al meu cor de fer lo que he fet decontinent lo rey mana traure alli en spanya lo homenatge que paulo hauia prestat en toledo iunctament ab los altres grans del regne en lo dia de la sua coronacio e ximateix hi feu traure lo juramẽt que paulo hauia de sos companyons que no tẽguessen per rey lo dit Bamba e q̃ sempre fossẽ en sa ajuda cõtra bãba fins ala mort e tot aço vist mana lo dit rey a tots los grans qui alli estauen que vehessen lo juy que en tals cas se deuia dar e que decontinent hodetermenassen e los richs homens e cauallers e senyors de palacio determenaren que paulo e tots los qui ab ell forcen es coniuraren en la mort de llur senyor natural y en dan dela sua terra e q̃ trancaran lo homenatge que li tenien fet deuien morir a mort ò traydors e lo rey determina aquels guardassen la vida per quant los hauia atorgat al Arcabisbe de Narbõa estant axi en Nimes vench noua al dit rey que gran gent de frança venia a socorrer a paulo de que lo dit rey hague gran pler e mana posar totes ses gents a punt per dar los batalla y esperas alli per algũs dies y en aquest temps vench altra noua que hun duch de frança corria la terra de Beses e decontinent lo rey bamba caualca ab molt grã preſa e ab tota la sua hoste e com lo dit Duch sabe la caualcada de dit rey lexa tota la caualcada que leua ua e voltas fugint ames anar ala sua terra de manera que lo rey nol pogue aconseguir e lo rey se volta a narbõa e mana reparar los murs e bastir e furnir les fortaleses e partis per hespanya e mana que tots los quil hauien acõpanyat sen tornassen a llurs terres e que los fos donat tot llur stipendi que els era ò gut y encara la despesa fins que fossen arribats allurs terras e pres sõ cami per a Toledo que auia sis mesos que era partit e quant arriba a dues leques ans ò toledo feu tresquilar en creu lo dit paulo e tots sos companyons e feu los raure les barbes: e traure los vlls e manals vestits de saques e caualcar en senglescamells: e paulo anaua deuant ab vna corona de peu en lo cap e tots los altres apres ell des-

Sentencia contra paulo e sos companyõs traydos al rey bãba.

calços e tots abcordes. Axi en-trenlos traydors deshonradamẽt en la ciutat de toledo e desque lo rey estigue en la ciutat de toledo rebut ab gran alegria feu reparar los murs dela ciutat e feu sobre los portals posar loses de marbre ab lettres en lati quien vulgar catala es la sentencia aquesta seguẽt

Dels epigrammas posats en la ciutat e campanas dels sglesies de toledo en lhor del rey bamba.

Lo noble rey bamba alça e millora dela noble ciutat de toledo ab la ajuda de deu y dela sacratissima verge Maria senyora nostra per augmentar y excelsar la honra e noblesa della: e mana posar en lati letres en les torres ho campanars deles sglesies que de lati en vulgar nostre catala diuen axi.

Vos altres sancts de nostre senyor qui sou honrats en aquest loch ho esglesia saluau e honrrau aquest noble poble: e alli lo dit rey bamba mana cridar los principals cauallers quil hauien seruit en aquesta guerra: e feu los donatius remunerant a cascu segons qui era e segõs los seruicis que li hauien fet: e donals licencia que len tornassen a repassar en llurs terres: e aquest noble rey bamba lo conuoca hon sen consili en Toledo en lany de nostre senyor sis cents setãta nou en lo qual concili sozé tots los prelats deles hespanyes e alli los afirma tots los priuilegis e los bõs costums que los reys predecessors sens los hauien e reparti les terres que deuien esser subiectes a cascu dels bisbes e contra bisbes hauien esser sufraganis e subiectes a cascu dels Archabisbes: e confirma la gracia e libertat que lo bisbe de Leonte del papa de no esser sufraganie subiecte a negun Archabisbe per esser cap del regne molt antich e confirma les primacias deles hespanyes a la esglesia de Toledo y en lo nouen any del regnat de aquest rey Bamba vengueren en hespanya docentas cetanta naus molt grans de alaps

e destroyren moltes terres de aquella se hi matar en moltes gents e decontinent que lo dit rey hose be trames contra ells los capitãs molt be acompanyats ó gran gẽt de armes e los Alarbs foren vençuts e preses totes les llurs naus e la major part dela gent dels dits alaps morta e presa e axi los dits capitans sen tornar en al dit rey ab gran honra e ab tota la dita presa y en aquest temps vn compte quis appellaua curigo loqual volia mal al dit rey e seruil de copa e mescla en lo vi dela dita copa tals metzines que acabat lo dit rey de beure les metzines ab lo dit vi perde la memoria e decontinent los grãs senyors qui ab ell eren crebents e se algun altre mal consellaren li que confessas per la por tenien no mozis de continent e confessat que hague mana lo aportassen en lo monestir de pampaliga e decontinent que so en lo dit monastir rebe lo habit de aquell ordre e so fet monio e visque en dit monestir axi monjo per. vij. anys. hon mozi mõjo molt

Nõ: la gran diuisi de leo e deles primacias dles hespanyes.

Del sepultura del rey bamba.

sanctament en lany de nostre senyor sis cents e noranta dos anys e apres la destruccio de hespanya en lany de nostre senyor mil e docents setanta e set dō alfonso rey de castella qui fo elegit per Emperador fill del rey don ferrando mana portar los cos del dit rey bāba de la vila de pampaliga ala noble ciutat de toledo e feulo soterrar

molt honradament en la esglesia ō sancta leocadia la noua que diu de Alcaçar.

Del Rey eurigo.

Apres que lo dit rey Bamba renūcia lo regne los gotths elegiren per rey eurigo en lany de nostre senyor deus cents vuytanta cinch e regna set anys aquest eurigo era cosmografo del Recisundo e nos lig dell cosa alguna digna ō memoria saluat tres concilis que conuocaen toledo en los quals aprova totes les coses ja ordenades en los concilis passats. En temps daquest rey muri lo Rey theodorico de frança e regna apres dell sonfill glodoneo lo tercer en aquest temps mateix foen toledo lo Archabisde Julia fo canonizat per sanct/ emori aquest rey eurigo de malaltia en toledo.

Capitol que tracta deles generacions qui tracta dels fills de nohe quines prouincies poblaren abans dela particio delas lenguas quina terra poblaren.

Sapiau que lo dit princi pi es posat per mōestar ab veritat dō agueren prin cipi e començament los qui poblaren hespanya per que ō ueu saber que del primer fill de noe apellat Sem isqueren los fills e generacions seguents ço es ciaut assur arfaxar vll Egeter e stilla qui engendra hobet q̄ hac. ū. fills la vn ha nom Jatan e laltre Jeleq en temps dels quals fo diuisada la terra Decam segon fill isquerē los fills e generacions seguents canan cus mestraym esur de canaam isqueren les generacions de sus dites enlo primer capitol. Cus mestrayme sur no foren malcyts per que del dit cus hisque saba e quilla e sabata:e altres fills:e de ia fet tercer:fill de noe isqueren vns fills somer mageg maday ianan tubal mosoch etiras e daquests daualaren assenen risach togozna e lisa seamda dauin e molts daltres e totas les ditas generaciōs apōs lo diluuiscgōs setroba en la biblia e axi q̄ho recōta lo grā arcabisbe toleda appellat Rodrigo en les sues istories e axi mateix ho hā dit altres generaciōs philosofs poblaren certes prouincias en asia sō aqstes caldea domas Soria ermenia assiria en la qual apōs niniuela grā ciutat empero totes les parts

del mõ erã vagues e buydes ço es la mes part ò alla africa e europa e com en aquell tems totes les generaciõs fossen sets vna lengua e dell linatge del fill maleyt de cã se fos leuat vn tirã al qual appellaué nãbrot lo qual se hauia subjugades aqllas gẽraciõs ptirãnia en cara p grã supbia q̃ en ell era fetes rey delas dites gẽraciõs e aqst fou lo primer rey del mõ e fins lauors en aqll tẽps totes les gẽraciõs q̃ eran crides òl fill ò nobe aguessen stat cascũs en lur habitacio sens diuisio algũa e lo dit nãbrot rey no cõtent daqlla senyoria e p la grã superbia q̃ en ell era volgues q̃ aquelles gẽraciõs ò sus dites fessen huna torra la qual es appellade ò babilonia volent p aqlla torra lo dit rey pujar al cel en la qual edificacio de torre nostre senyor deu per lo gran peccat crim contra ell comes per lo dit rey nambrot diuisi e departi aquelles generaciõs en diuersitats de léguas q̃l hu no entenia laltre p lo qual peccat lo coratge deles gents foren plens de hodie de mala voluntat: e ladõcs per la diuersitat delcs lenguas les vnes gents se acostaren ales altres de llur linatge: y axi departiren los vns dels altres per que los fills de Sem romangueren en Asia e los fills de Cam poblaren Africa e los fills de Jafet poblaré Europa ab les confinias despanya pero tots hagueren part en Asia mas per tal com lo present dictador no entenem a parlar en la presét istoria sino dela generacio de aquells qui poblaren Hespanya les tades les altres generacions entẽ aparlar delas generacions de Jafet les quals poblaren Hespanya axi com deuall hoyreu.

Capitol que tracta com Pelegri fo feu rey en Portugal apres la trahicio del comte Julia.

Als vos e dit la generacio dels Reys Gotths quina fi seu vos dire dõ hagueren començamẽt los Reys de Leo e de Castella e apres la malesa del Compte Julia. Deueu saber que apres la trahicio del Compte Julia alguns crestiãs axi com de sus es iadit se saluaren en les muntanyes delas esturies de Biscaya y esser los chrestians a iustats en les dites muntanyes los qui escampats eran se leuaren lur rey e Senyor vn gran Baro de linatge reyal dels Gotths qui era apellat per son nom propi Pelegri lo qual era molt deuot e bon Caualler: e apres per temps fo fãt rey del qual los reys de Leo: e de Castella han pres principi: e comẽçament lo qual rey Pelegri ab aquells pochs chrestians en curt temps hagueren cobrat lo regne de Leo e de Castella: e leuat als mozos e apres lo titol de Rey de Leo e de la corona de Castella ep aquesta rahó es lo primer titol òl Rey de Hespanya Leo y Castella e feu les armes de Leo e de castella e aquest dit sanct Rey Pelegri fo molt virtuos Rey e regna en los dits regnes trenta sinch anys e apres fini sos dies en lauy que comtauem dela incarnacio. D. CC. xxxvij. anys e aquest Rey lexa huna filla qui fonch anomenada per son nom faucillia la qual p mort de son pare fonch ella Reyna dels dits Regnes y la qual fonch muller del Compte Alfonso delas Esturies qui fonch appellat Catholich regna en Hespãya. xxv. anys: e apres

mori e lexa vn fill apellat per son nom Alfonso lo qual apres la mort dela Reyna sa mare fo rey dels dits regnes: encara aquest rey se intitula rey deles sturias e dels reys de sus dits descendéts tots los reys de Castella segons recita lo gran arcabisbe de toledo en les suas istorics que feu dels reys de Castella les qui vuy son reys son descendents dels reys desus dits e son estats pero hay hagudes moltes mutacions de senyors. ¶ Mes abasta que les qui vuy son de vallen dels reys desus dits que sen stats les reys qui hon senyoreiada hespãya la gran fins lo temps qui comtauem del any. M. cclxxx. e foren xxvii. reys segons en les istorics de hespanya es recitat per o les regnees de hespanya tornaren a vna filla del darrer rey la qual fo apellada per son nom dona major la ql fo muller del rey don Sancho de nauarra axi com vos sera recomptat per auant com parlarem dels reys de nauarra.

¶ Del Rey Egita.

EN Los gotths vostres q̃ era mort eurigo elegiré per rey egita gendre del dit eurige en lany de nostre senyor sis cents noranta dos e regna tretze anys a aquest rey fo mal hom e donat a tota mancra de vicis e peccats e desama molt los gotths e feu nematar molts de aquells e seguis que en lo dozen any de son regnat dona lo regne de galicia a son fill vitisa lo qual fo pijor que son pare aquest vitisa hun dia vench a rabens abdon tauilla duch de cantabria lo qual se pare del rey don pelayo e ab vna gran superbia pres vn gran basto e sens que no ley mereria li dona tan gran cop en lo cap que de aquell colp lo dit duch morí: e lo soterrat en vna vila appellada vos dozemanes e ara se appella palacios e lo dit pelayo sabent la mort de son pare tira prest al rey exita per ser li clamors del dit son fill vitisa e lo rey exita no volent lo scoltar mana que fos lo dit pelayo fora gitat e bandeiat de toledo hõ estaua: e lo dit pelayo de continẽt lexa toledo e torna sen ala sua terra e allí nostre senyor deu lo volgue guardar per reparo de hespanya este maluado rey exita feu celebrar tres consilis en toledo e guardapoch lo que en los dits cauells se hordena y en aquest temps se leua en Roma lo patrici leo contra iustiniano Emperador e li leua lo imperi e mana li fos leuat lo nas e lo bandeia de tota la sua terra e no res menys tiberi pres per força lo imperi del dit leo: e mana leuar li lo nas e la lengua: e que estigues en prese fins que morís e mes en aquest temps mori Clodonco rey de França al qual succehi en lo regne Gilibert son fill.

Dela mort del pare del rey don pelayo.

Del patrici leo qui leua lo ym perí a iustimão.

Del Rey Vitisa.

VItisa comença a regnar apres la mort ol dit son pare en lany de nostre senyor deu. dcc. e dos. E regna deu anys aquest Rey fo molt gran Tiran/e donas a molts vicis e peccats/e a tota manera de luxuria/e dona libertat e licentia ari a clergues com seculars que prenguessen totes aquelles mullers que volguessen aricō ell faca e hauia fet e temēt lo dit Rey vitisa que per les maleses los regnes se alçarien contra ell: mana enderrocar tots los murs e fortaleses deles mes ciutats e viles: e castells deles hespanyes saluant ne algunes poques les quals no gosa fer enderrocar e mana trēcar les armes e fer enderrocar les armes e fer necauechs y erades: e altres ferraments donant los entendre que aço manaua ell fer per que tots visquessen en pau. E los abominables e detestables peccats ō aquest maluat Rey e dels qui seguien los appetits e cōdicions provocaren la ira e senyoria de nostre senyor deu en tant que la major part deles hespanyes ab mort de infinides gēts fo posada bai y en lojou: e seruitut dels enemichs de nostra sancta fe catholica y la qual cosa lo diable enemich del linatge humanal dona ceguedat vniuersal en los corratges dels hespānyols per q̄ obeissen als manamēts del maluat vitisa e sembra entre tots discordia: e posa en los graus desordenada cubdicia: y enlos prelats luxuria y enlos letrats e savuis endret fluxedat e peresa ē tāt que los regnes deles hespanyes q̄ los gotths possehien que eran tan grāns que tenien ō mar a mar fins en la ciutat de Tamar la qual es ē Yphrica prop lo riu quis appella Ros que va per la ciutat de Icon en françia e la parteix per lo mitg e hagueren a perdre axicom se perderen enlo temps del malauenturat Rey don rodrigo: y enlo tēps daquest maluat Rey vitisa estaua en Cardona. j. jurat apellat Theodofredo fill del Rey recisundo lo qual hauia criat petit infant e li pertanyia de dret lo regne: lo Rey egitatement que ley demanaria mana stigues bandejat en Cordoua e aquest infant Theodofredo se casa alli ab vna dona que venia ō linatge reale hauia nom ribona e lo rey vitisa ab aquell mateix temor que son pare tenia prengue Theodofredo: e mana q̄ li fossen trets los vlls: e axi hovolia fer don rodrigo mas ell treballa de posar se en seguretat car fugisen als romans e per la gran amor que los romans hauien a son auí rey rensundo donaren li gran ajuda e socors de gēt armada abla qual sen vengue contra vitisa e dona li batalla en la qual lo vēcee pres e mana que li fossen leuats los vlls axicom ell hauia manat ō fer los leuar a son pare Theodofredo e mana quel posassen en aquest carcer que Theodrofredo hauia stat en Cordoua e alli mori de tal mort com mereixia.

Mudament de vos en Volūtat nostres peccats.

Del Rey Acosta.

ACosta fill de Theodofredo comença a regnar apres dela mort de vitisa en lany de nostre senyor set sents e nou anys e regna tres anys e dell nos troba scrit cosa alguna digna de memoria.

Del Rey rodrigo e com en son temps se perderen les hespanyes.

DOn Roderich: e en altra manera dit rodrigo vltimo Rey dels gothsen hespanya comença a regnar en lany de nostre senyor set cents e detze: e regnaset anys: e sis meses: e sembla molt en alguncs coses per ell fetes impartinentment al Rey vitisa. En lo primer any de son regnat stant ell en Toledo mana obrir vn palau lo qual hauia molt temps stat a tencat ab moltes tancadures pensant trobar hi algun thesor en lo qual no hi troba altra cosa sino vna cara tancada ab tres claus la qual per manament de dit Rey fo vberta: trobas en aq̃lla vn gran drap de lli en lo començament del qual stauen scrites letres en lati dient axi quant aquestes tancadures seran vbertes e la cara ser a vberta: e lo que en ella sta sera vist gents de tals figures quals stauen aquest drap pintades entraran en les hespanyes: e les guanyaran: e seran senyors de aquelles e q̃nt lo Rey rodrigo hague legit aquestes tals letres fo molt torbat: e hague gran enuit per hauer ell hubert lo dit palau e feu de continẽt tornar lo dit drap e cara en la manera que primer stauen. E per q̃ sapiau com stava pintat lo dit drap ves dire lo que en he trobat scrit en historics de hespanya: en lo dit drap stauen pintats homens a cauall de vista e gests molt spãtables vestits de moltes colors: e entocats de tals tocas cõ huy van los Arabs: o Moros: e tenen en les mans spases e balestes: e banderes alçades de molta diuersitat de pintures. De la qual cosa axi trobada com es dit lo dit Rey rodrigo: e tots los qui ab ell se trobaren fozẽ molt spantats. E deueu saber que en lo dit tẽps era costuma que los fills: e filles dels grans senyors se criauen en lo palau real: e entre les altres donzelles que lauors se criauen en casa del dit Rey rodrigo hi hauia vna donzella appellada caua filla del compte Julia la qual era molt bella: e gracios a e seguis que lo dit Rey don rodrigo hague de tremetre lo dit compte Julia en França per Ambaxador; e entretant que lo dit Ambaxador triga venir de la dita Ambaxada lo dit Rey don rodrigo mogut de libidinosa amor vers la dita caua: no dubta fozçare e corrompre la virginitat d'aquella. Es veritat que en altres croniques de hespanes scrit lo contrariço es que feu la dita carnal lo dit Rey ab la muller del dit Compte Julia la qual ari mateix era molt bella/e gracios a/e com lo dit Compte Julia torna de la dita Ambaxada e sabela mal ueslat que son senyor hauia fet que ell per quant era home discret dona entendre en la dita mal uestat ell no saber hi cosa alguna E explicada la dita Ambaxada/e y expedits tots sos negocis ell se partide l dit Rey sens licẽcia sua ab sa muller filla/e familia altra sua y en lo mig del Juern passa la mar e arriba a Septa terra de moros e parla ab vn Caualler Moro appellat Muça al Abolilo qual tenia aquella terra per lo Rey moro ap

deles pintures trobades è lo drap.

Del cõpte Iulia com sen passa ha Septa terra de moros.

pellat Ulit loqual lauors stauaen Arabia/e ab vn gran secret li dix que si ell volia pendre/e subjugar ala senyoria del dit Rey Moro la Hespãya ell li daria forma: com cõ qstaria/e pendria aquella E com aquest Caualler moro tegues antiga a mistat ab lo dit cõte Julia el tenia en gran reputacio/e per home de molta veritat/e bondat don a fe als paraules que li dix ò conquistar Hespanya/e ò continét ho trames a dir al dit Rey moro son senyor. lo qual Ulit hoida aq sta noua sen vengue de continent en Frãça/e trames a dir a Muça q trametes vn Capita en hespanya ab lo dit Comte Julia ab algun nombre de gent darmes sols per tentar si era veritat lo que lo dit Cõte hauia dit/e q ell noy passas ab lo dit Capita p q noy rebes algun dan E de continent lo dit Muça trames ab lo dit comte vn Caualler moro appellat Tarife ab cent de caual/e ãtre cẽts pehõs e passaren a Tarifa hon hauia altre nombre ò gẽt darmes la ql vila tenia altre nom/e p aqst capita Tarife appellarẽ la vila Tarifa/e dalli trames lo dit comte Julia asos parẽts/e amichs q li vẽguessẽ a fer socors expressãt los aqlla iniuria e malucstat li hauia fet lo Rey rodrigo/e alli en la vila ò Tarifa se cõcertarẽ tots ò fer la guerra en hespãya/e dalli ferẽ la pmera aẽtrada en Algema la ql lo dit comte julia p lo dit Rey don rodrigo/e robarẽ la tota/e correguerẽ moltes viles/e lochs ò laribera ò Gualdaquir/e ò struirẽ/e tallarẽ tota la terra leuãt los molt grã pfa ò bestiar/e pfones/e tornarẽ allur capita Muça molt alegres/e richs E en aqst temps lo dit Rey Ulit se feu venir Muça p saber cõ stauẽ los fets ò hespãya/e sabut lo dit Rey Ulit sen alegra molt/e li creq̃ la nimo ò cõqstar aqlla/e p ço mana fossen prests. doze mil de caual/e molts pehons/e apoch a poch ab naus de mercaders los feu passar en hespãya/e ajustaren se ab lo dit Tarife/e ab lo dit Comte Julia en la Ciutat de Gibraltar la qual en aquell temps se appellaua Galatarif. E com lo dit Rey Rodrigo fon certificat dela venguda dels Moros trames contra los dits e nemichs seus vn cosingerma seu appellat Jnigo. lo qual batalla ab ells moltes vegades/e tostemps son vencut/e ala fi mori en la batalla/e tota la sua gent desbaratada/e perduda. E dalli los Moros se reforçarẽ molt/e anarẽ en trant per la terra robant matant cremant/e destruint quant trobauen e en aço dauen loch les gents de hespanya que stauen desarmades anxes/e folgades dela longa pau hauien tenguda/e perço se lexaren axi pendre/e matar com a homents malauenturats/e de flach coratge. E aquestes coses axi fetes lo Comte Julia/e Tarife sen tornaren riquissims/e alegres ab les grans preses al lur Capita Muça he decontinent. los quals los mana tornar en Hespanya ab molt major nombre de gent darmes que primer. E com lo Rey don Rodrigo sabe aço ajusta molt grans fustes/E vengue contra la dita gent darmes los quals troba prop de Sidonia la qual ara se appella Xeres en la ribera de Gadalet. E los Christians stauẽ deça lo Riu/e los Moros della. Altres han escrit que aquesta batalla fonch en lo Camp de Sigonera: que es entre Lorca/e Murcia/e com se vulla que sos ni

ſta. la batalla ſe dona malauentura damẽt q̃ dura vuyt dies: ço es del hvn diumenge al altre ſubſeguent en tãta manera que nos podia conexer qual a part haguera la victoria. En lo qual temps moriren de caſcuna part infinides gents. E lo rey Rodrigo anaua ſobre vn carro: e ſobre aquell vn lit ò marfil aſſegut enſa cadira real ab vna corona dor en lo cap gornida ò pedres preciоſes/e perles/e veſtit de vna roba dor tirat/e lo carro ql portaua tirauen quatre molt grãs Caualls al coſtum òls Reys Gotths. E lo Comte Julia/e ſos parents Gotths que ab ell anauen reforçauen los Moros tant cõ podien/e dos fills del Rey vitiſa q̃ alli ſtauen ab lo Rey don Rodrigo q̃ tenien per lo dit Rey Rodrigo: ço es hu/la dreta part dela batalla real/e laltre la ſiniſtra. hauien concertat la nit ab Tariſe/e ab lo Comte Julia que aquell dia apres ells ab lur gent fugirẽ/e axi ſeria lo dit Rey don Rodrigo vẽçut. e aqueſt concert feren per quant Tariſe los promete q̃ls tornaria lo regne que lo dit Rey don Rodrigo hauia leuat de llur pare vitiſa/e los traydors per cupdicia ò regnar ho metteren axi en obra com hauien concertat no dubtãt trencar ſacramẽt/e homenatge q̃ ells preſtats aldit Rey Rodrigo E com vẽgue laltre dia ques mogueren les batalles ells fugiren ab tota la llur gent/e axi q̃ la llur gran malueſtat/e traycio les batalles del Rey Rodrigo retrahẽt fugirẽ E com lo Rey don rodrigo que era Caualler molt ſforçat vehes tan gran traicio lera locarro/e armas/e caualca en sõ cauall e comẽça a batallr molt brauamẽt e eſforçar la ſu gent/e ab aq̃ſt grã eſforç ſoſtengue molt la batalla e la força/e a la fi aqueſta ſua gent giraren les ſpalles el leraren vencer com a homens vils/e couarts deſemparats òla gracia ò du/e lauors lo malauenturat Rey rodrigo ſe perde que viu ne mort noſé pogne altra coſa ſaber ſino q̃s trobaren en la ribera ò Badalet la Corona e roba/e cauall/e ſabates guãides de pedres/e perles del dit Rey dõ Rodrigo E apres paſſat algun grã temps han volgut dir algus que lo cors del dit Rey rodrigo ſe troba en lo regne ò portugal é vna ciutat q̃s diu viſca hõ ſe troba vn marbre de ſepulchre en lo qual a vn epigramma qui diu axi: hic jacet Rex Rodericus vltimus rex Gotthꝝ. defecitq; in eodem bello tota nobilitas Gotthꝝ. e aps̃ q̃ los dits Moros no obſtants les forces e valenties òls dits Gotths tota heſpanya abſerro flamay fam: fõ deſtruida e allur ſenyora ſubiugada. E la dita batalla comença en diumenge. E finien lo diumenge prop ſeguẽt q̃ comptauen. xi. dies de ſetembre del any de noſtre ſenyor. D C C xix. per tant es de notar que en aqueſt temps ſe perderen les heſpanyes. E comẽça la ò ſolatio daglles en lãy ò nre ſeyor. D cc xiij.

Rabo per que foren prostats lo Rey Rodrigo: e son predecessor tota la vitisa Hespãya: o Hespanyes.

ESi algu diligẽt mẽt volra Jnuestigar: e dir que nostre Senyor deu per mes tan gran flagellen Hespanya: breument se pot dir que per pecats dels princeps Rodrigo: e son predecessor vitisa. Car vitisa fo Rey dels gothes molt cruel flagicios: e effeminat molts mals sembra en hespanya a pler dela carn/trencant lo fre dela pudicitia donant se a moltes fornications. E Sodomies lo seu poble/a lasciuia/e luxuria inclina fins als chrestians quels mana cõtra volũtat del pare sant que tenguessen Mullers/e en res no obeissen al dit sant pare/sino a ell/e aço sots pena de mort/e tornaren los dits chrestians tan Jrregulars E flagitiosos que bisbes/e los altres Ministres dela. Esglesia vengueren a menyprear los diuinals officis/ ecclesiastichs sacramẽts Tota nobilitat: e sauiesa dels Gothes en aqst temps era tant donada ha Fouit: Luxuria: galofraria: e a infinits vicis: que prouocaré nostre Senyor deu a Jra. E aquest Vitisa encara fo tan mal Rey: e tiran/ que vẽguessen sen y reprouat. Car no dupta de enderrocar: e subuertir: quasi tots los murs deles Ciutats castells/e vilas de son Regne/perço que lo poble resistar no li pogues/ exceptats algunes muralles les ql no gosa destruyr. E seu statut/e mana sots color d pau que tot hom generalment destruyes totes les armes/que portauẽ/ facessen daquelles falçes: e relles per acultiuar la terra: e aço per q nos leuassen contra ell los pobles algũ dia per les sobres qlls (sae licet dicat Rodericus Tudiñis in Chronica sua q Rex rodericus fuerat ille q precepit arma destruere). Es veritat que tots los historials qui daço han scrit se cõcorden que lo dit rey Rodrigo successor del dit Rey Vitisa es stat com dit es gran bataller: e fort he atot negoci expedit eno dessemblant ha la vida: e costums del dit vitisa. E per aquesta rabo que los dits princeps ab lo llur poble lera ren nostre Sẽyor du Jesu christ perço han volgut dir los dits historichs que meritament deu per mes de venir ells ab lur poble in seny reprobat: e que lo dit Comte Julia ab tracio condui los dits Moros de venir en hespanya per destruyr: e cremar aquella segons en la general historia de hespanya scrita per lo dit Rodrigo Tudensem espus largamẽt cõtẽgut pua hõn hopora specificadament veure lo qui legirla volra.

Dels cruels tats fets per los Moros presa la Hspanya als Christians qui hi romanan.

APres que la dita persecucio/o Conquesta fenc feta per los dits Moros los Christians que de aquella scapar poguerẽ fugiren vers les forçes dels Montanyes de Sobarbre/de Rippacorça de Arago/de Bierroa/de Arcida/Ozdoya/de Biscaya/de Alaua/e deles Asturies hon edificaren molts Castells/e forçes hon se poguessen receptar/e defendre de dits moros En tant que totes aquestes terres romangueren en podrẽ d dits Christiãs/q nulltẽps d lur vida los dits moros les pogue

possehir. E aquells qui romãgueren en les Asturies feren Rey .i. noble caualler appellat Pelagi segons en les Chroniques de castella es largament designat: com en aquesta mia historia mon intẽt no es estat: nies ne sera de scriure altres gestes sino tant solament dels reys d Nauarra: d Arago: e Cõtes de Barcelona. Empero encara: e desliberat tornar parlar que faerẽ los dits comtes Julia: e Moros apres hagueren conquistat la Hespanya.

Dela p sos de Carmona per Muza.

¶ Dels coses ques subsegueren apres que la hespanya fou cõquistada p lo cõte Julia: e moros

Sueu saber que apres de dita predita cõquesta feta per los dits comte Julia e Moros: de continent se ajustarẽ infinides gẽts tots los moros de les hespanyes: axi d la part del dit Rey don Rodrigo: com d la part d l cõte Julia: e los goths d sos parẽts q li ajudauen: q la terra era tota plena de gent: e Christines: e d sanch desemparada dels habitants de aquella seta tributaria dels enemichs de la fe: e dels Barbaros: e gents stranyes los quals se tenerẽ per tota la terra forçants les dones e donzellas e matar los minyons: posãt les Ciutats viles e Castells sots senyoria dels dits Moros: Car nos trobaua nẽgu q a tanta potencia pogues resistir ni de fendre la terra. E com Muça fo certificat de la victoria haguda per Tarife d los Christians hague gran enueja/e passa la mar ab multitut de gent darmas e vengue a Algezira e dalli pres sõ cami vers Medina Sidonia e pres la d centinet/e dalli vengue a Xeres e guanya la per força de armes. E dalli volgue anar sobre. Carmona e digueren li que era cosa molt forte e que no la poguera/ari hauer leugerament e lo Traydor del Comte Julia que ja staua concordat ab dit Muça li dix que ell entenia hauer Carmona sens peril algu per hauer aquella ajusta ab si tots los pricipals. Christians que ab ell stauen e anasen a Carmona donant entendre q biuenia fugint dels Moros quil hauien cuydat matar e li hauien mort vna gran part dela sua gent. E com los d la Ciutat creguessen lo que deyacu lliren lo d molt bona voluntat E ala mijanit lo Comte Julia se leua del lit ab tota la sua gent e mataren les dones velles d la vila e meterẽ los Moros per lo portal qs appella de Cordoua. E ari Muça pres Carmona. E dalli separti p a Seuilla. E com los Christians que en ella stauen stiguessen molt scamnats e poruts desempararen la Ciutat e Muça lauos sen colp e costada pres la Ciutat e la poble de Jubeus e de Moros. E dalli pres lo viatge de Merida e guanyaue tots los lochs per hon ell anaua. E com les de Merida saberen la vẽguda Muça apacllarẽse lo millor que pogueren e tiraren lo camp hon se feu la batalla en la qual muriren molts d ab dues les parts e nos conexia qui hagues la victoria E altre dia en lo camp les Moros ordenaren lurs batalles e posaren lurs spics envnes canters q dins hauia/e les dels vila isquieren a dar la batalla e les spics dels moros vengueren per les spalles e prengueren los en lo mig e alli mori la maior part dels homens dela vila. E daqui tres dies se donaren ab con dicio que sen anassen dela vila los Christi

Dela en uc la de Muza q rarife,

ans ab tot lo que tenien e daquiauant los mozes anaren guanyãt e conquistant totes les ciutats e viles e castells deles hespanyes ab tota la françа Gotthica que nols restaua res per guayar ne cõquistar sino les Asturies e viscaya: e les pusca e alguns poques fortaleses en lo regne de Arago y en lo principat de cathalunya e com Muça se vehe senyor deles hespanyes e rich ò molts grãs thesors e molts catius acordade leixar dos capitans mozos en hespanya e partir se per al Rey vlit q̃ estaua en Aphrica: e portasen absi tarise com los dos se desamassen jatsia no ho demonstrassen tarise tingue manera de anar ell primer al Rey vlit al qual dix molt gran mal de muça dient que hauia robat totes les hespanyes don hauia hagut infinits thesors que non daua al dit Rey la quinta part e que tot laltre hauia amagat lo rey Olit ò continẽt dona se ales peraules de tarise: e com muça fonch vengut deuant lo Rey vlit ab molts grans thesors e trenta milia catius que li presenta lo Rey vlit lo rebe molt mal: e gital de son palau Real molt desenradament: e mana que li fossen pagades hun millenar de doblesen remuneratio: e satisfactio dels treballs: e guanys hauia fet: e sustengut en conquistar les hespanyes e Muça vehent la tan gran ingratitut de son rey e senyor p ell hauer li fet tant de bey honre sen dona tan gran anuix que de sobres de anuix perde lo maniaren tanta nera que no volent maniar mori.

Que feu co le vi seuy orò les espanyes.

del ma. que dix tarise d musa a rey vlit.

Com alsaren per Rey lo infant don pelayo.

Estos los qui scaparen de la batalla del rey don rodrigo: e tots los altres qui fugiren de diuerses parts de hespanya sen anaren a les Asturies per quant saberen q̃ allí lo infant don ꝑelayo fill del Duch don fauilla de cantabria estaua alçat per defendre la terra: e recullia tots los qui a ell venian. Aqui han volgut dir alguns historichs que lo infant don pelayo estigue cinch anys quel alçassen per Rey: e altres han volgut dir que com la gent fugitiua se iunta ab ell lauos encontinent lo alçaren per Rey de hespanya com se vulta sia estat açoes ver que apres quel infãt don ꝑelayo se viu acompanyat ò gent ab la qual pogues fer guerra encontinen comença de fer contra los mozos molts grans dãs: e tots los historichs fan començament del regnar de don pelayo del tẽps que fonch prestat lo rey don rodrigo e compten que regna quatorze anys e axi anant lo Rey don pelayo de hunes pars en altres faẽt cruel guerra als Mozos vingue la noua a tarise qui estaua en Cordoua lo qual tant prest tremes hun mozo appellat Abrahen per capita general en semps ab ell lo germa de vitisa quis appellaua egita lo qual fonch Archabisbe de Seuilla e apres de toledo e quant lo rey dõ pelayo sabe la vẽguda de la host ò els mozos que era tan gran que no la poguer acõbatre ab tan poca gent com ell tenia acorda de tancar se en vna coua la quales en la Montanye en ribera de hun Riu appellat hyua la qual Montanya es de tota part ò pedra tallada y tambe te a coqueus dire que es tant fort que seria cosa tant impossible de pendre la ab qualsevol gran forza per

cõ tarise tarise tramet i sñ per capita general cõtra lo rey pelayo.

mõt anya hon lo rey pelayo per por dels moros se mage ab la sua gent.

gran que fos e amagaren ſi ab ell cerca mil homens los quals eſta-uen hi tant eſtibats que ab gran pena hi cabien: e mana a tota la re ſtant gent ſua que ſen muntaſſen a les montanyes e alli eſperaſſen la merce de noſtre ſenyor deu en lo qual confiaua que hauria dells e de ell mateix miſericordia. E lo ma luat de egita vengue ab las ſuas hoſts a la dita coua: e demana lo dit Rey pelayo e requerint e amo neſtant li dir que nos volgues ari perdre locament ab tota la ſua gēt en aquella coua e no penſas poder ſi ſaluar per lo grā poder qui alli eſtana aparellat contra ell e ques recordas que lo rey don rodrigo ab totes les hefpanyes nos pogue defendre del gran poder dels Ar abs e molt menys ell ſe podia dlls deffendre e quel pregaue molt q̄s volgues metre en poder de tariſe lo qual era princep molt noble: e piados e liberal e li daria molts grā coſes per a ell e als ſeus. Al qual lo rey don pelayo reſpos e dix: per quant eres Archabiſbe e home le-trat vull te dir que tu be ſabs que noſtre ſenyor deu moltes vegades fer e caſtiga ſos fills peccadors: e dura vn temps e tant com li plau lobatiment e caſtich: pero lo be-neyt ſenyor nunqua los deſampa ra ne oblida e tu ignores com ton germa vitiſa e tu enfellōis noſtre ſenyor deu ab los voſtres horrib-les e abominables peccats e dōas cauſa al deſtroyment dela noble gent dels gotths e dō totes les gēts que per hoccaſio voſtra e p la grā traicio del compte Julia ſe perde ren e hon que aqueſt tan gran dāy haie rebut la Chriſtiandat no vol deu aquella del deſemparar e yo confie en deu que nos deſliurara del poder de voſaltres y nos dara la victhoria: per ço egita lexet de mes parlar e ſes tot lo q̄ vulles q̄ no eſtime coſa negun a les tues me naſſes. E decontinent lo ma luat E gita mana a les ſues gents que tots venguesſen a combatre la co ua e comença lo combat molt du-rament e moſtra alli noſtre ſenyor deu vn tan gran miracle que totes les pedres ſegettes fletxes darts e altres armes que los moros lan-çauen a los Chriſtians ſe tornauē a ells matexes qui les tirauen: e al li moriren mes de trenta milia mo ros: e lauors lo Rey don Pelayo viſt aqueſt tan gran miracle dona moltes gracies a noſtre Re-demptor e ala ſacratiſſima e hū-mil verge madona ſancta maria mare de deu: e iſque dela coua ab tota la gent que tenia qui e ferint molt vigoroſament los moros qui alli eſtauen ne mata vna gran in-finitat que eſcriure nos poria: e los que daqui pogueren eſcapar anauen ſen fugint ab huna tan gran preſſa en vers la montanya a hont eſtauen los Chriſtians los quals lo Rey don Pelayo hauia lexats fora dela coua e com veheren los moros venir fugint e deſbara-rats donaran contra ells: e mata-ren ne vna gran parte los altres anaren ſen fugint y en lo mes alt loch dela montanya deſobre la ri bera del riu: y en apres de aço la muntanya cayguc ſobre ells e hoſ ſagals dintre lo riuen aqueſta pa lea ho batalla mata lo Rey don Pelayo deles ſues mans lo Capi ta dels moros nomenat Abzache e pres lo maluat Archabiſbe egita e no he trobat eſcrit may en nin-nuna part per molt que aie pres treball en ſercar ho que ſeu del lo Rey Don pelayo ja anomenat E per ço en aqueſt dit tal temps

Dela vt guda: de egita ala coua hon eſta na lo re pelayo.

Reſpoſta di rey don pe layo a e gita.

Del cō-bat que doua e-gitma la coua ab tota la ſua gēt e del m racle qui ſegueix

Qué feu lo rey don pe layo quant iſq̄ a la coua e viu tā gran mi ra cle.

Del que feren los chriſtiās eſtant el la mon tanya quāt ve heren los moros fugint vēr vers ella.

cō ſo rei ſō pela yo mata lo capi ta dels moros

estaua en cordoua vn moro nomenat Alcoralio qual lo rey vlit hauia fet rey de cordoua e quant labe aquesta victoria del rey don pelayo pensa per algun engan lo qual haguessen dat consell los fills del rey vitisa los quals alli estauē ab ell e ab lo gran anuig que tenia no cura del homenatge que tarifes los tenia fet e mana que decontinent los escapsassen. Enlo temps de aquest rey: ço es en lany de nostre senyor deu set cents e vint y hu lo cors del glorios sanct Augusti qui primer fonch transladat dela ciutat de hespanya delqual era bisbe lo dit sanct en Sardeya a fōch trāsladat dela dita Illa de Sardeya ē la ciutat de Pauia en la esglesia ō sanct Pere mes en aquest temps aiusta gran nombre de gents darmes zulema rey de cordoua: e mana que correguessen la terra ō romania e destroi la ciutat de bergamo e altres molts lochs e tremes vn seu capita ab gran host sobre constantinoble e tenga la cerca de tres anys e ala fi los dela ciutat se donaren tal recapte que quant pensaren que los enemichs nols podien ati prest noure ans que nos regonegueren isquen en dela ciutat molt cuytadament e donaren en lo real dels moros qui estauen segurs en ols pensauen e matarā e prengueren la major part dels dits moros e per aquesta manera delliuraren la ciutat.

dla translatio d. cos de sanct Agosti e del rey d cordoua e de los actes.

Ciutat d pargão

Dels batallēs del rey don Pelayo contra los moros.

AQest beneuenturat rey don Pelayo lo qual nostre senyōr deu hauia resscruat per consolacio e reparatio dla cayguda e general destructio deles hespanyes apres de hauer fet per ell lo nostre creador tants miracles hague ab los moros batalles campals de les quals sempre fo vencedor e nunqua vençut e guanya dels dits moros la ciutat de leo e les viles de rueda: mansilla Cangas Tineo e tots los castells e lochs de aquesta comarca. Estant aquest noble e beneuenturat rey en la vila de cāgas pres lo gran infirmitat dela qual hague de morir e morí aquest rey don pelayo en diuendres que comptarem. xviij. de setembre del any de nostre senyor deu set cents e. xxx. dos apres que hague rebut ab grandissima deuotio tots los sachraments de sācta mare esglesia.

ciutat d leo.

dla mort del Rey don pelayo.

Del titol del Rey dō pelayo.

ES veritat que alguns historichs han volgut dir que aquest Rey don pelayo se intitula rey de les asturies apres rey d leo mas altres dien lo contrari dient que desque fonch pres per rey sempre se intitula. Rey de hespanya e fan hia aquestes rahons per fundament ō la veritat ço es la vna per que fōch elegit per rey de diuerses gents de tots les ciutas e viles que los moros guanyaren en les hespanyes e com se vulla posseis poca part ō de aquelles pertanya la proprietat per la dita eleccio de ell set a en Rey e ari apres dell se intitula sō fill dō fauila yen aquest any segōs es escrit en algūes Chroniques ō

Deles tres que apres cō quistarē los moros: Carles

Dcexxx. Fransa gothica.

Liodes.

hespanya: les moros prengueren per força la vila d Auiyo e altres molts lochs de frança e que Carles martell vingue sobre ells pres la villa per força e mata e prengue la major part dels dits moros e diu se que açono es ver p quāt la chronica francesa no fa daçonēguna mētio empero diu aqsta chronica frā cesa q enlany de. Dcexxx. entrarē grans hosts de moros en frança e guanyaren la frança gothica e altres molts lochs e passaré la Garona la qual es vna gran Ribera e cremaren e dstruirē tots los lochs dela comarca per consell e ajuda d vn duch frances appellat Liodes e que charles martell vengue contra los dits moros ab gran porāça e hagueren llur batalla en la qual los moros foren vençuts e los mes dells presos e morts e que carles martell recobra tota la terra que los moros hauien guanyada e conquistada e quāt aço viu aqll duch traydor per consell del qual los moros eren entrats en frança pensāt no poder scapar deles mans d carles ell sol vengue es mette en son poder e com carles fos molt noble e piados per donaua liberalment a tots aquells qui a ell se subiugauen prestant li fidelitat acostumada de prestar per vessalls allur rey e senyor.

Repetitio sumaria del que dessus es scrit del primer pobledor de hespanya e dela celtiberia e deles altres coses subseguides e dessignades ans de dessignar los reys de Arago y de nauarra e jat sia p seruar or de successio e priorität primer sien dsignats los comptes de Barcelona.

Ergratia d nre senyor deu yo haje fins acihis toriāt scrit qui es estat primer poblador de hespanya la qual terra es nomenada iberia de hon a pso nō e corregit mes auāt als auctors approuats haje repellides les fabuleses coses apochrifes han scrit voluntariament alguns en chroniqs comes dela celtiberia. De Jberma dela venguda de hercules en hespāya d Berio dles edificacios dles ciutats d cathalūyacō es balaguer suede vrgell vic e altres e mes d hercules per lo fet de troia e dles nou barques e nom imposat Barcelona e del edificador de aquella. De la sepultura de hispanho de hercules ques diu esser en lo carrer d paradis e de aquell qui conquista hespanya Jtem de leyda de Gyrona de Toledo de sagouia de Saragoça e de nūmacia de auger catalo deles gestes de carles magnes de papa hadria per que no fonch com han scrit en la conquesta de lē guadoch e dela estada del papa ab carles maynes dela entrada e gestes de rotlan e quant comença: e lo nom de Catalans dela diuisio dels comptes e del nom de Cathalunya dela entrada del Emperador lois en hespanya e conquestes per ell fetes e del set dels pagesos d remēça e subseguēt ment haje fet mentio d tota la gesta dels Reys gothsen hespanya fins al drrer rey dels dits gothsen pretitulat rey dles hespāyes q per sa culpa cō es dsus dit pdell e totes les hespāyes procurāt holo cōpte Julia e d les grās crueltats q los moros ferē als christiās conquestants les hespanyes finalment del rey dō pelayo tāt sēble a micosa molt segōs lo meu intēt dsus posat en ser la pre

auger catalo e no oger corregit p miql gerōim oan.

sent historia quics tã solamẽt ỏls reys Gotths e dels reys de Ara-
gon: e dels comptes de Barcelona que per venir de grau en gar u suc
cessiuament als dits Reys ỏ ara
gon: e comptes de Barcelona: le-
rant a part la descriptio ỏls reys
de Castella qui inmediadamẽt hã
succeit al dit Rey pelayo ỏ neces
sitat en aquesta mia historia sera
digne cosa venir primer a parlar
dels Reys de nauarra e per ço q̃
millor ho puga ligar y expressar
dant ne aquella complida rabo q̃
dar sen pot posacitot lo quen he le
gityes scrit en chroniques.

☞ Dela persecutio feta per los Moros als Christians qui fu-giren ala Spellunca de péno qui huy es dita sanct Joã dela péya.

Primerament dire que en lo temps que lo com te Julia feu la traicio e los moros corregueren en la hespanya Christians trobaren en nombre. ccc. fugirẽ en vers los monts pyrineus e terra ỏ arago e muntanyes de sularbre e de rippagorça y entre les altres en vn ment appellat mont honcll prop la ciutat de Jacca apres pob laren se en vna terra alla prop qui appellada péna qui huy es ỏ sant Joan dela penya e alla comença-ren de ser los dits Christiãs grãs fortaleses de castells de murs e de valls per ço ques pogussen defen dre dels enemichs dela fe christia na mas ans que hagnessen acabat de ser les dites forces vengue en hoyda del Almaçor en lengua ara bica rey en lengua spãica lo qual sẽyor era a cordoua e ab ell era hũ gran capita moro appellat monca nia ço es que los christians sessor çauen ỏ ser tots dits moltes grans fortaleses en lo dit loch appellat peño e si no los ho contra stauẽ grã damnatge poguera seguir als mo ros y encontinent lo dit Alma-cor de cordoua cõ ho sabe mogut de gran ira tremes a vn duch seu appellat Abdemalich e a bun capi ta moro appellat catã als quals ma naque de continent fossen ab gran poder de homens axi de caual cõ de peu vers les parts de Arago e tota aquella terra corregussen ỏs truissen e cremassen e les forces ỏr rocassẽ totes e les christiãs mates e catiuas sens tota merce: lo qual duch Abdemalich e lo dit capita Catã forcn ỏ continent aparellats ab gran companya de homens ỏ caual e de peu e cuytadament vẽ guerensen a les dites forces y en lo dit loch de Penno tots se atten daren e aqui combateren forment e poderosa la dita força pe penno e finalment la prengueren y entre catius e morts ningun christiano escapa eseren enderrocar los murs e los fonaments de aquell loch axi com si apar huy endia e arimateir totes quantes altres forces troba ren en Arago edificades per chris tians totes les egualaren fins a ter ra.

mõsãio

penno.

Almaçor de cordoua.

abdema lich.

calan.

catani

péno,

☞ Dela edificatio ỏla esgle sia de sant Joan dela penya.

En aquest temps hun sant home appellat Joan lo qual era hermita habitãt en la spelunca o splugaỏ la qual dessus haueu set mẽtio hõ hauia hũa gran penya en la qual lo dit hermita edifica huna molt ỏ

Almaçor de cordoua.

nota esglesia a honor de deu e de sanct Joanbaptista epso vuy es apellada sãct Joã dlapẽya e aq̃ servuit a nr̃e senyor deuñi sos darrers dies deuotament e sancta. E apres la mort d aquest sanct hermita vẽgueren dos cauallers dela ciutat de Caragoça germans qui viuien molt sanctament la hun hauia nõ vot : e laltre felicio e aqui sanctament eab fermafe catholica serui en a nostre senyor deu hõ estigueren lonch temps fins a tant que nostre senyor deu los appella al seu regne celestial segons que pus largament en llur vida es contengut. E morts aquests dos sancts homens hi vengueren altres dos homens de bona vida dels quals la hu era appellat Benedit e laltre marticllo los quals seguirẽ los vestigis e costums bõs dels altres sancts homens qui hauien seruit a nostre senyor deu en aquell loch e per la habitatio de aquests sants homens tots los christians hauien gran deuocio en aquesta Spellũca e lauors regnaua en nauarra lo rey garcia Ximenez e la reyna ennecha muller y en aragos enyoreiaue lo compte Aznar e lo Rey Abdaramen moro en la ciutat de Osca en lãy de nostre senyor. Decc xcj.

Benedito martdello.

Garcia ximẽes Rey Abdaramen.

Del compte Galindo.

Seguida la mort del predit Compte Aznar sõch compte de Arago son fill Galidolo qual seu ser un castell qui ha nom Atares te pobla molts viles : e llochs e nozres menys edifica a honor de deu : e d sanct Joãhun monestir en lo loch appellat sanct Marti de certico q̃ es en lo loch de Acõmuer : e ab voluntat : e consentiment del Rey de Nauarra appellat Fortunyo Garcia lo dit monastir dota : y en noblide molts teres axi bosc atges com altres que los monjos del dit monastir poguessen hauer llur vida e veus aci los dits dos cõptes de Arago ço es lo primer appellat Aznar : e lo segõ Galindo com nos sos lauors Arago realme sino tãt solament cõdat lo qual dominarẽ los Reys de Nauarra qui seguiren.

Aznar galindo ẽpte d arago

Dela Geneologia dels Reys de Nauarra qui dominaren en Arago hauent hi comptes car primer hi hague en Arago cõptes que Reys. vt sequitur in prime sequenti pagina.

Garcia ximenes primer rey de nauarra. — nauarra. Fortunyo garcia fill seu.
Ennecha sa muller. — Fortunyo Garcia ters rey de Nauarra.
Garcia Enneychofill llur. — Sancho Garcia fill seu.
Garcia Enneychos egon rey de

LO primer Rey d Nauarra quant ala suprema senyoria es nomenat Garcia ximenez comença aquesta regnar en lany de nostre senyor dccclviiij. E mori en lany de. dccc xcj. d aquest nostre ben scrites les gestes per ell fetes sino que regna xxxiij. anys començã a regnar en lany de nostre senyor. Dccclviij. En lany. xvij. del regnat e dl imperi de charolo caluo fill de luis pia dos fill de Carolo magno rey de França e mori en lãy. Dcccl xxxj.

¶ Lo segon Rey de Nauarra per recta linea deuallat es descrit garcia eximenez fill e nos lig que haia fet cosa alguna digne de memoria: sino que defensa tant quāt viscque totes les terres per lo dit son pare tengudes en tal forma que moros nunqua lo pogueren sobrar ne leuar lin nenguna: e regna dotze anys: e succeí li son fill nomenat fortuny garcia: e morí en lany del senyor. Dccccliij.

¶ Lo terç Rey ò Nauarra per recta linea deuallat es nomenat fortuny garcia fill del dit garcia enneychol o qual mort lo dit son pare començ a regnar en lany mateix ò Dcccclij. y en lo temps de aquest Rey morí lo dit primer compte ò Arago appellat Aznar al qual succeí galindo fill seu lo ql pobla molts lochs en Arago de voluntat e consentiment del dit Rey fortuny garcia edifica com ja desus es escrit lo monastir de sanct Marti ò sarcis siue certico el dota de possessions per substentatio dels monjos nos lig daquest rey alguna cosa digne de memoria regna lo dit fortuny garcia. xvij. anys. e morí en lany de nostre senyor. Dccccxx.

Dels Reys ò Nauarra

Sant lo Rey ò Nauarra per recta linea deuallat es appellat Sancho garcia fill del dit fortuny garcia Regna. xx. anys en Pampalona y en vida sua morí en arago lo dit compte galindo e lauors regnaue en les esturies lo Rey ordanyo qui lauors fo vençut e desbaratat per lo Rey de Cardona appellat Abdarramen en lany ò nostre senyor deu. Dccccxx. E lauors la nanto moriſca per la victoria obtengue contra lo dit Rey ordonyo prenent major audacia passant los monts pyracnaus conquista fins en la ciutat de Tolosa axi que per la terribilitat: y espantament dels moros nengu nols gosa fer resistentia e fugint los christians ò llochs hon hestauen per la dita tribilitat e crueltat reculliren se en la spelluca axicom allur refugi singular qui poden esser. Dc. homēs e mullers: e fills e tots llurs bens lla hon era edificada la esglesia de sanct Joan baptista e a honor ò du e de sanct Joan cresquer en: e milloraren la dita esglesia de sanct Joā baptista y encontinent ab gran deuocio penedits e confessats febelment de llurs peccats e ab grans cants e melodies diuinals e ab grā contricio de cor humilment e devotat ransladaran lo cors ò l sobre scrit sanct Joan hermita e sotera ren lo en vna molt bella tomba sobre la qual lo nom e la vida del dit sanct era notificada e contenguda ab letres antigues molt ricament entre tallades la qual tomba fōch mesa entre tres saltes de iuuocatio de sanct Joan baptista e ò sanct julia e de sancta Bassilissa ja enans a qui edificats. ¶ Subseguent ment los dits christians induits de mes abundosa: e acostumada deuocio e dificaren hi dos altars menys de aquells qui ja hi eren construits la hu a honor de sanct Miquel: e a iuuocatio de aquell e laltre de sanct Climent y esteblíren hi monastir e constituiren hi Abbat per nom Transnico e clergues qui per llur propria auctoritat e voluntat e a honor e reuerencia de nostre senyor deu e dels sants qui aqui estan y jauen. Renunciaren als ò lits carnals e mūdanals e tot aço

ſcheren q̃ tal que deu clos ſancts de aquell loch los preſeruaſſen de les grans percecucions moziſqs e caſcu dels dits chriſtians edifica aqui ſen domicilie axi hi ſo feta en breu temps conuinent poblacio:e nozes menys feren conſegrar lo dit Monaſtir per lo Biſbe de Aragó appellat Ennecho en lo dia de ſancta Anna e cõdit es lo dit Sãxo Garcia Rey de nauarra regna en Pampalona. xx. anys. e axi mozi en lany de noſtre ſenyoz. Dcccxl.

Seguex ſe lo linatge del Rey de Nauarra.

Ximencz.	Rey de Nauarra.
Garcia quint Rey de Nauarra.	Dona Toda muller ſua.
Ennyego fill ſeu	Garcia en neychofill llur.
Ennyego Areſta ſiſen	

QUint Rey de Nauarra per recta linea deuallat ſonch appellat don Ximenez Garcia ab ſon fill dõ Garcia e lo qual eximenes garcia era fill del dit Sanxo garcia e altre recomptament no troban en nengun volum de chroniques de aqueſts dos pare e fill: ſino que moriren ſens infants ideſtiberis ne ſucceſſoz cari tota la terra romas deſolada ſens ſenyoz ne regidoz y en aqueſt temps era Compte de Arago apres mort del Compte Galin do fortũyo Eximenes lo q̃l ab los altres nobles e popular del Regne de Nauarra elegiré en rey vn noble baro dl Compte Bigoz ra appellat Ennego Ariſta.

¶ Sile Rey de Nauarra ſo appellat Ennyego Ariſta lo qual cõ dites per defecte dela linea deuallãt del primer Rey d Nauarra appellat Garcia Eximencz per lo compte de Arago e lo popular de Nauarra ſonch elegit en Rey de Nauarra era natural del comptat de Bigorra lo qual era vengut en aqueſtes parts per deffendre los chriſtians deles crueltats e terribles perſecutions dels mozos e lo qual hauia vẽçut e ds baratat molt tes e diuerſes vegades aquells e p la gran noblea d cozedarmes que en ell e ales gents dela terra en ſemps coucordants ab fortunyo Eximencz compte de Arago ſegõs es de ſus expreſſat elegiren lo dit Ennyego en Rey de pampalõa lo qual era tan abrũuat e tan fort e tãt animos codatios de bauer batalles continuament ab los mozos que a penes eſtaua hun dia ſegur e paço metteren li ſobre nom Areſta car aricom la areſta acoſtada al foch en vn moment crema axi lo dit Rey Ennyego ſabent que los mozos de uien bauer batalles ab ell tantoſt en vn moment era ab ells:e combatia tan brauament: e animoſa q̃ per caſcuna vegada quels venia a combatre ne mataua tanta infinitat que dels dits mozos que tots li tenien tanta pozque en les mes vegades que venien a palear ab lo dit Rey dauen en fuyta e axi per aqueſta raho ſonch cognominat cõ dites enneygo areſta lo qual bac per muller dona Toda dela qual bac hun fill qui ſonch appellat Garcia Enneycho e mozi lo Rey don Enneycho Areſta mas no es ſcrit en quin any e ſo ſoterrat en ſanct Saluadoz de leyre altres hã ſcrit que ſonch ſoterrat en la eſgleſia

Fortũio eximẽes cõpte d arago.

Rey de pampalona.

del monastir de sanct Victoria: e tots podẽ dir veritat si translacio del cors si ha subseguida e mort en lany del senyor. Dcccc.liij.

Dels Reys de Nauarra.

Gracia En Enneycha Garro neygosegõ muller sua. Uuarca seten rey de nauarra.

SEten Rey de Nauarra p recta linea deuallat fõch appellat Garcia Enneychofill del dit Rey Enneycho Aresta: e regna ab la dita dona Toda mare sua: e fonch molt liberal Baro: e valeros en hauer batalles ab los moros: e semblaua en tots sos actes e nobleses a son pare en temps daquest Rey garcia enneycho la christiandat hague pres gran refermament: e grã creximent en les tres per les victories innumerables obtengueres ells dits ẽneygo aresta: e garcia enneychofill seu contra los moros: e la vora los dits christians qui en la desus dita spelunca o coua seren recullits per molt gran pahor e tribulitat dels moros exiren se daqui e anaren sen a poblar en los lochs los quals ells hauien desemperats ja enans per la rabo damunt dita. e lauors fonch multiplicada la deuocio en la dita coua per los christians. Perço lo compte de arago fortunyo ximẽez qui gran deuocio hauia en la dita coua hun dia be acompanyat de sos vassalls faent romiatge mes se en cami per visitar aquell sanct loch e lo Abbat sabent la venguda de son senyor cor millor e pus ordenadament poch ab tots los monjos faent professo exili a carera feta p la hu al altre aquella reuerencia ques pertany ab gran: alegria entraren sen en lo dit monastir e loch e lo dit Abbat apres hague mostrat al dit cõpte de arago les riqueses e lo monastir ell dit Abbat: e los seus monjos supplicaren en aquell humilment que per honor de deu e de la sanctedat del dit loch e per pietat ó llur pobresa e per esguart de la sua noua venguda li plagues enriquir lo dit monastir de algunes terres e honors en les quals poguessen pexer llur bestiar: y ells hauer vida temporal y encontinent lo dit compte enclinat benignamẽt ales dites pregaries e suplicacions ab tanta instãcia e ouocio fetes encõtinent donals: e atorgals vn terme appellat Spluga de gatells propdorol pregant als dits Abbat: e monjos del dit monastir q̃ en lurs bones obres e oracions tenguessen ell: e tota la sua terra fetes e dites aquestes coses venchsen lo dit cõpte a son senyor lo rey garcia enneycho desus dit al qual recompta lo romiatge li sbe hauia fet ala dita santa coua e comper la dita sanctadat della e per sa deuocio que ell hi hauia donat lo dit terme de la qual cosa lo dit Rey fonch molt alegre e pagat e hague molt gran desig ó visitar la dita sancta coua e vn dia ab sos nobles e richs homens e caualles e ab lo bisbe de arago appellat fortunyo vench visitar lo dit loch e fo rebut molt honradamẽt e marauellosa e confirmals la dita deuocio quel dit cõpte los hauia fet del dit terme e ampilant aq̃lla donals hun boscatre apellat auento hon pogues sen fer pexer llur bestiar e millor sustantar llur vida car en aquest temps y encara anti gament ari viuiẽ los ecclesiastichs

Fortũio ximẽez cõte de arago.

e encara los seculars estima ser pus justa vida e santa la agricultā que tota altra ;e nores menys lo dit rey offerí al dit monastir a honor de deu e dels sancts ól dit loch D. diners dargent e hoy dia la missa lo dit Rey prega charament lo dit Abbat e monjo del dit monastir que en lurs benes hebres e oracions lo tenguessen per reconegut e que volguessen pregar deu e los sancts quien lo dit monestir hauien elegit lur sepultura que li donassen poder ó regir son poble rectament e sens tyrania e li donassen victoria contra los moros: e rebuda benedictio del dit Abbat pus da quit tornassen en pāpalōa: e a poch de temps lo dit Rey garcia enneycho per moltes gracies de nostre senyor deu per ell rebudes e per la devocio hauian al dit sanct loch recomportant labors a deu: e als dits sancts les victories per ell dit Rey obtengudes contra los moros: e supplicat humilment al dit Rey los dits Abbats e monjos q̄ gran enuig e treball sufferien per los munts qui per ell: e lo compte de arago los eren estats donats p̄ tal com no podien defendre ne cō trastar que negunes pesas sa cabāya: o pastura de bestiar per lo dit Rey mogue de pietat donals priuilegi que ningu metia cabanya ho pastan de qualsevulla linatge fos de bestiar en los tinents dels dits murs que sens neguna pena dubte ne plet real pogues ser degollar: e matar vaques: e qualsevol altre bestiar quidins los dits termens fos entrat sens licencia llur e aço fonch fet en lany de nostre sēyor. Dccc. cinquanta nou e apres poch temps lo dit Rey morí se ab gran honra e solempnitat soterraren lo en lo dit monastir lo qual la uors sōch e amara huy en dia es appellat sanct Joan dela penya: car los manyes regnaua en lany. Dcclxviij. morí anno domini. Dcccxv en lo qual any succehi a ell son fill e axi regna aquest Carles manyes xxxvij. en lo temps de aquest carles manyes seya en la cadira ó sant Pera leo terç lo qual comēça pēdre lo pontificat en lany. Dcclxxxij. e fonch papa. xx. āys e cinch mesos e. ix. dies e axi morí Anno domini. Dcccxvij.

Dels Reys de Navarra

Sanxo Auarca
vuyte rey de
Navarra.

Garcia Tremo
los fills seus.

EL vuyte Rey de Navarra per recta linea de ual lar fonch appellat Sanxo Auarca. E per entendre millor aquest nom auarca com li fonch imposat recitare la historia la qual é lo Real archiu ó Barcelona he trobat continuada en e per tal forma e seterrat lo dit rey com a sa dona enneycha sa muller p̄ciada e hun dia per gran desauentura passant la dita Reyna per la vall danyar aguo yt de moros donaren li salt e matar en tota cōpanya qui ab ella era e los moros feriren la dita Reyna ab vna lança p̄ lo ventre e tantost morí e aço fet en continent passa per la dita vall vn noble baro deles muntanyes de Arago y esguardāt la terrible mort tal dat q̄ a q̄ crā chrestians viu p̄ la ferida que ala dita Reyna per lo ventre appariavna ma de cria-

Del miracle cō nasque lo Rey don Sāxo.

tura y encontinent apea e obri la dita dona Reyna per lo ventre e molt cortesament trague la creatura viua del ventre de sa mare e absil la aduit e bateja la aquimateix imposant li nom Sancto Garcia lo qual cria e nodri molt ricament e apres per alguns anys la gent dela terra procurãt ó senyor murmurauen es complanyen molt e no sens rahoque nos pensauen ne sabien que hereu fos roma en la terra. E hun dia cõuocats ensẽps los nobles e Caualliers ab la gent popular e ó la terra p leuar rey algun noble Baro volgueren tenir parlament: e lo noble Baro qui la criatura hauia delliurada de mort sabent lo nouell parlament quis ó uia tenir per lo general dela terra encontinent seu vestir la dita criatura ab ric com a pastor: e seu li calçar Guarques e ajustats tots los seus parents amichs e vassalls be e honradament appellat en lo dia assignat fonch en lo predit parlament e entrant per lo Palau hon se celebraue lodit parlament fon be aculit e rebut per lo dit general e tengue la criatura entre les sues cames: e dix cuytadament Barons prencu aquesta criatura: e despullau li les vestidures que porta e leuau lo Rey com certament aquest es vostron senyor car vos altres no ignorau que la Regina sa mare per gran desauentura muri prenyada era e yo so aquell qui passant per la vall hon mori viu la criatura trahét la ma per loloch ó la ferida del ventre de sa mare e sens negun perill aquella yo tragui viua beneyt ne sia deu en testimoni e presentia de mos parents e vassalls qui aci ara son presents e houeren e qui lo contrari volra dir aparellé se ó entrar en lo camp ab mi car so prest e aparellat ó combatre e dites aquestes paraules: leuaren se tots aqui congregats e digueren altament viua viua que aquest es senyor nostre: e no altre e encontinent li despullaren les vestidures que tenia e vestiren lin ó reals ẽ ab grã goig e alegria fonch feta gran festa tot aquell dia a honor dell. E per ço com vench calçat e vestit com a pastor appellarẽ lo Sãto Guarca aquest fonch molt marauellos home e cõbatia souint molt forment los moros e conquista de cãtabria fins a nagera: e entro a mont docha: e entro a tutela e tota la plana de Pampelona: e gran partida deles montanyes e apres conquista totes les montanyas de Arago e de sobrarbre e feu hi edificar moltes forces: e castells per constrenyer e inuadir: e propulsar los moros: e feu moltes: e diuerses batalles ab ells: e tota vegada fonch vençador: y esdeuẽch se vn dia que ell estant deça les mõtanyes sabe que los moros tenien assitiada la ciutat ó pãpelõa molt destretament en temps diuern: e confiant lo dit rey dela gratia de deu: ab les gents de cantabria qui no tenien fredors ne callors com eren ne tostemps vsats passa les muntanyes qui eren cubertes ó neu. En hora de Alba molt abriuada ment e vigorosa comanãt se a deu feri tan formẽt en los siti ó ls moros que tots los desbarata: e los aparella de tal manera que no pogue tornar negu dels dits moros en llur terra e ab gran victori a loant deu: e los sancts de paradis leua lo camp per que fonch preseruada la dita ciutat del gran perill en q̃ estaua empero aquest rey Sãro Guarca hauia vassalls pochs mas eren bons y experts e corag-

Nõ. dõ hauia pochs vassalls nabõs animos e cor ley als.

josos de hauer batalles e guerres contre los enemichs y eren vsats de portar darts e anar a peu los ò cauall e arimateix lo dit rey ab sos vassalls anaue auegades a cauall e no perdonaue a negun treball que nengun home pogues sofferir pus que entenes hauer victoria e honor dels enemichs dela fe e per ço era amat de sos vassalls per tal cõ anaue ab ells a ricom si fos llur cõpanyo es metia en egual dells en tots afferi dar mes e calçaue auegades a uarques e sabia que eren treballs e per ço era molt amat de ses gents e pngue molts lochs en cãtabria entre les quals lochs ni ha huy en dia hu appellat Sãxo auarcha e hague per muller la Reyna dona burracha dela qual hague fill appellat garcia e quatre filles deles quals: la hũa hague nõ burracha e casa lo ab lo Rey don Alfonso de leon e laltra hague nom Maria e dona la per muller al rey Ordonyo e laltra Sanxa e dona la al Rey remiro e laltra Blasquita e dona la an monjo compte de vizcaya aquest rey Sanxo auarca edifica molts monestirs y esglesies e feu molt òbe al dit mõastir ò sanct Joan dela penya e lauors era bisbe en lo comptat de Arago Oriol e Abbat de sanct Joan dela pẽya Transmiro regna empo lo dit rey Sanxo auarca. xxviij. anys e morí en lany de nostre senyor. Dccccxxxviije soterraren lo ab grãdissima honor en la esglesia del dit monastir de sanct pau dela penya.

Dõ vrraca fo muller de aquest rei aurca ab. fill e iij fill.

Garcia tremolos { loyda reyna fill al Garcia auarca. ix. rey de nauarra. { la de don sanxo rey de castella.

Sanxo fill seu. { Garcia.

Sanxo segon de se rey ò nauarra y emperador. { Ferrando. Gonçalbo. Rẽir obestart.

Dona major al ge

Aquest rey de Nauarra de uallant per recta linea fo appellat don Garcia tremolos fill del dit Rey sanxo auarca. E fonch li imposat aquest cognom Tremolos per tal causa ço es que com deuia entrar en batalla ho hauia a ser caualcada ho algun altre acte per illos cõtra moros tota vegada tremola uaela gẽt lo appellaue garcia Tremolos: no per que fos coart questa en lo mõ hauia bo e valent caualler aquest hi pogue reu comptar aquest rey fonch molt bo e piados e valent e bẽigne e tan liberal que a cosa li fos demanada nunque hi podia dir de no e per ço semblaue axi a son pare en anar de peu com aquells de peu e de cauall y era axicom a compan ab sos vassalls e calçaue auegades Auarcs e pcolli fonch imposat cognom Garcia Auarca y er a lauors Bisbe de Pampelona don Sanxo e Abbat en sanct Joan dela penya don sortunyo e regna lo dit noble rey be e noblement en. xxv. anys e passa desta vida en lany. M. xij. soterrarẽ lo en lo predit monastir ab grandissima honra e solemnitat.

¶ Desen Rey de nauarra de uallãt per recta linea fonch appellat sanxo segõ lo qual fonch fill òl dit garcia tremolos e pres p muller la fil·

la del compte sanxo de castella appellada dona maiora/s geloyda la qual feu e ordena constitucions molt bones les quals en aquella terra son appellades furs fins en aqll temps ço quis faca en la terra e jutiaue a arbitre dels presidents en aquella e per no hometre lo que es scrit en altres histories de hespanya dich primer que dins lo compte de castella era situat hun cõptat appellat Isportell del qual era cõptat hun noble Baro appellat Diago lo qual pobla vna ciutat e impo sali nom Burgos e aquella ennobli de honrats Barons e richs ho mens e caualliers e daltra natura de gent notables e aço so en lany de nostre Senyor. Dcccl xxxiiij. e lo cami de sanct Jaume qui per por dels Arabians passaue per a quella terra appellada Alaua e p les Asturies mudal lo dit compte e feu lo passar per Nagera e p vicu escha e per manya e per les encon trades. E per quant no es de nos tre propsit levem aquesta mate ria e tornem al dit Rey Sanxo del qual e dels altres qui succes siuament regnaren en Nauarra y ẽ Arago entenem a parlar: aquest Rey Sanxo senyoreja nauarra e Arago e lo ducat de cantabria e to tes les terres que son Aui Sanxo Nuarca senyoreja e conquista e per la senyora sa muller senyoreja cas tella e leo fins a portugal per ço cõ per succes sio paternal li era prouẽ gut e per la sua fortelesa valentia: e virtut Basconya se sotsmes al seu principat e subjuga a qui lo compte de Sobrarbre lo qual sonch vas sall seu: e regõegueré lo p senyore p la immensitat de terres que pos sehia e senyoreiaue se feu anome nar Emperador lo qual hague ola Reyna sa muller tres fills lo ma jor hague nom garcia e los egõ fer rando e lo tercer Gonçalbo e hac hun altre fill duna noble dõa Day nar lo qual sonch appellat remiro. e com en aquell temps per pahor dels Arabes tot hom tengues los cavalls en les cases hopalaus hon lurs mullers estauen aço per tal que pus prestament los poguessin hauer e de aquells seruir com mes ter los fos o necessitat los no cons trengues. Lo dit Emperador si cõ mana a la predita muller sua tene dore conseruador per ell en lo cas tell de nagera vn seu cauall lo qual de belesch bonesa e daltres virtuts caualline tots altres cavalls so bre puiaua molt es sauanta ten ell comen adiutori de vida ol qual ca uall se anamora molt son fill Gar cia e hũ dia prega a la reyna sa ma re que li degues dar lo dit cauall la qual cosa li atorga francament e alegre mas hun caualler qui ser uia a ella dita Reyna vehent que si lo atorgament del dit cauall ve nia a acabament seria molt despla ent y aço no per mes sino p lempe rador son marit per les rahons de sus dites cõsella a la reyna que p res del mon no consentis ho do nas lo dit cauall a hom viuent fi es quiuar entenia la ira de son marit e sobre aço la reyna conexent lo consell del dit caualler esser sa e p fitos reuoca la atorgament que ha uia fet al dit garcia del dit cauall dela qual cosa ell sonch molt anu jat e mogut de grã ira a cõsella a sos germãs ferrãdo e gõçalbo que acu sassẽ la Reyna lur mare al rey llur pare dient li que la reyna noli ser uaua la fe conjugal car faca mal sos fets ab lo dit caualler e paria be vez per la gran familiaritat que entre ando sos era dela qual cosa los dits dos germans no volgueren esser

Compt at d cas tella, del pob lador d burgos. Dels cõtd sãt ãe. nauarra Arago. cãtabria

cõpte de sobarbr

Empe rador.

principals accusadors mas cõsentiren de aiudar e donar alguna fauor a ell sobre la dita diffamacio: e decontinent lo dit garcia de gran ira mogut no hauent vergonya ne temor d nostre senyor deu: e ol mõ dix a son pare que la dita reyna fa mare vsaua de carnalitat ab lo dit caualler: e que aço sabien be sos germans e lo dit rey donant d cõtinent fe a tals paraules com fan alguns que ab la primera infamatio condamnen les gents mana sa muller esser presa e be guardada ẽ lo dit castell de Nagera e sobre aço seu aiustar e conuocar corts generals e finalmẽt feu diffinir que ella sa hauia escusar per batalla; sino q̃ seria juriada a metre la al foch: mas lo predit remiro fillastre seu quiera molt valent e noble baro e molt fort en armes vehent la innocentia desa madastre e la voluntaria diffamatio qui li era estada imposada offeris de entrar en lo cãp contra tot home per la dita reyna e daço promes fer totes aquelles seguretats qui en semblants coses fer sen acostumades e apropiquãt se lo dia d la batalla hun mõio molt sanct Baro vench al dit Emperadore dix li senyor si la reyna es acusada a tort vulla u aquella dlliurar e sia pdõat a aquells qui la hã acusada a lqual monjor espos lo dit Emperapor lo que vos ara haueu dit plau ami molt pus justicia hi sia obseruada y en continẽt los dits diffamadors confessaren e digueren al dit sanct Baro que falsament e iniqua hauien acusada llur mare e que lin demanauen perdo e lauors lo dit sanct baro manifestau al dit Emperador: dela qual cosa lo emperador fench molt content e alegre e dlliura encontinent la dita muller sua del crima ella imposat e prega la lo dit Emperador que degues perdonar a fos fills lo dit fallimẽt qui ells comes cõtra ella: e la reyna respos q̃ li playa molt ab tal condicio que son fill garcia no dominas en castella la qual p̃ successio comes desus escrit li cra preuenguda e axi fench la cosa mesa en executio per discus de temps. car lo predit garcia hague pezhere tat lo regne de nauarra tant com sestenia de lonch e de nagera fins a mõt docha e Arrosta ab totes ses viles: e dona a ferrando tota castella a gonçalbo tot sobarbre e d trõ ceda fins a matireto e loarre: e sãt e met ei ab totes ses viles e pertinencies e seu lo dit remiro hereu lo qual era son fill astre çoes en aragoe aço seu confirmar per lo Emperador son marit aquest emperador per la gran deuotio que hauia en sanct Joan dela penya ordena que axi com lo monastir del dit sãt Joan era ordenat de clergues seculars sos ordenat daquia uãt y en noblit de monjos negres e mudals hi del monastir de Clunyego del horde de sanct Benet qui lauors excellia e stoia en la christiandat e p̃ aço e per altres rahons justes: feu moltes e diuersos gracies al dit monastir de sanct Joan dela pẽya e lauors era bisbe en aragomẽtio e abbat del dit monastir paterno e mori lo dit Emperador en lany d nostre senyor mil e trenta quatre e e soterraren lo ab gran honor en ouiedo. E sta memoria cõ en tẽps daquest predit rey çd es en lãy mil e sis fam e mortalitat tan forment cresque e pres quasi tot lo mõ que les vius per gran treball e anuix de soterrar los morts en tãta multitut morien tan gran fench aq̃sta pestilentia que entre aquells qui moriren per fam e aquells qui mo

Aquest muda la clereçia de sãct Joan de la pẽya en monjos.

riren per epidemia de cent per sones non vi sqneren deu y es cert q̃ en lany. Mil. rrrrii. se mes foch en la ciutat de Paris lo qual se crema tota que nengun consell ni aiuda no pogue donar e lauors era papa Benet noue.

Com fina que no bague compte en Arago. Aci comensan a regnar Reys en Arago.

Fins aci hauem parlat de les gestes dels Reys de Nauarra e dels comptes de Arago ensemps e aço per tal com tostemps compte de Arago fonch sots mes al Rey de Nauarra perço es estat conueniẽt que de tots fins aci pus clarament que de tots fins aci pus clarament per lassem. Eper lo departiment dels regnes dessus dits lo dit remiro hague per heretat lo Comptat de Arago soltament e sens neguna subiugatio don fonch fet e leuat Rey per que cosa rahonable sera que daquest e de sos successors qui sens mija regnaren en Arago la p̃sent historia ho Chrõica façã sens nengun altre aiustament.

Comtat d arago

Dela partido deles terres ço es de Nauarra e de Arago e del Rey don remiro.

Remiro primer rey de Arago. — del cõpte ò prouença.
Sanxo bestart. — Sãra muller ol
Ermessendis Reginas filla ol cõpte de Bigorra. — compte de Tolosa.
Gonsalbo Rey de Sobarbre e ò Ribagorça. — Ferrando Rey deleo.
Teresa muller — Garcia rey de nauarra.

Apres mort del dit dõ Sanxo Segon qui fõc en nombre lo dese Rey de nauarra e feta la partio e diuisto deles terres per la dita dona major geloyda muller del dit rey y Emperador don Sanxo en e per la forma ja dessus expressada lo dit remiro bastart com a rey senyoreja en aragoqui lauors fonch regnes feu a ell peruengut com dit es per titol de deuatio a ell feta per la dita dona major Geloyda madrastra sua la qual no li volgue esser ingrata ans la rabo euident e iusta la força fer tal donacio a son fillastre cõ aquell donãt marit e fills seus en les corts generals appellada sobre lo fals crim de adulteri a ella imposat la mantenga e la dona per innocenta y exempta de aquest crim hoffe rint se entrar è batalla cãpal cõtra tot home qui lo contrari tingues segons en lo precedent capitol es largament contengut. E segõs he legit en chroniques de hespanya papa benet vyte tremes les insignies reals al predit Rey remiro lo qual fonch vnctat en rey dels aragoneses: venint a parlar de Gonsaluo fill ol dit Emperador qui regnaue en Sobarbre e ribagorça y en les altres terres per la dita dona major mare sua a ell donades: e assignades seguis vn dia que ell anant a caça hun caualler seu appellat ramonet de Gafeuenyan lo mata a grantraicio en lo pont de moncluse fonch sotarrat en lo monastir de sanct victoria lo qual gõçalbo no lexa fill ne filla per tant lo general dela terra vehent que tots los vassalls eren romasos axi desconortats: e priuats de rey lur: e senyor pensaren que nengun home ol mon no podie elegir per rey e senyor

Sobre e bre ribagorsa.

Ramonet de gafauenya matagõ galbo.

Ermesi. regina.

Sanxo garcia Sanxa muller del comte de tolosa. teresa fi del cõte de proẽ.

Garcia bisbe de Iacca.

ocupensaren que negun home del mon no podien elegir per Rey e senyor lur millor que lo dit Rey remiro lo qual de manifests nobles era dotat el qual comes desus escrit era germa tant solament natural del predit Gonçalboe lo Regne del qual pertanya per la descendentia malculina mes al dit Remiro que a negun altre Axi que elegiren per lur Rey e senyor lo pdit rey remiro lo qual pres p muller la filla del compte de Bigorra appellada Ermessen e per baptisme Galberda dela qual procreados fills lo primer hague nom Sanxo e laltro Garcia lo qual fonch Bisbe d Jacca e dues filles deles quals la vna hague nom Sanxa e donala p muller al cõpte d tolosa e laltra teresa e donala per muller al cõpte de Prouença appellat Guillẽ bertran e daltra part engẽdra fill bort appellat Sãxo al qual dona ayuar exauierre latre abtotes lurs viles e aqui li posa titol de compte e donali aquestes terres ab tal condicio que aquelles tengues en feuy ẽ directa Senyoria per lo dit Rey Remiro: e com a feel e bõ vassall obtemperas tostẽps als manamẽts del dit Rey pare seu: e Senyor: e de tots los successors de aquells sots pena de perdre totes les ditas terres gõyadores e applicadores ẽ cõtinent al dit donador: e als seus si ells e los seus contrafaen en alguna manera. Ea aquest Rey Remiro fõch molt bon Rey e de gran coratge e sempre garreja ab moros esquiuãt guerrejar ab christians e tota vegada garrejant era vençador e pobla la terra d moltes viles e castells e per quant com lo poder dels moros era gra epoder os feu cõfederacio e auinença ab lo Rey don Sãxo de nauarra que en totes necessitats hagues ajudar e valer al rey remiro e per occasio de aquesta cõcordia: e auinença al dit rey remiro fonch forçat ser donanto al dit rey Sanxo de darosta e pitiella ab totes lurs viles. Aquest rey Remiro fonch home molt piados e feu molt de be a pobres: e caualliers e a monastirs y especialment al Monastir de sanct Joan dela penya e lauors era Bisbe en Jacca garcia fill del predit Rey remiro e abbat en lo predit monastir de sanct Joã dela penya Blasch oyes de notar com lo predit Rey remiro en lany de nostre senyor dv mil serãta tres assetiahun loch de moros appellat grados e tenint lo siti sobre lo dit loch lo rey don Sanxo de castella cosi del predit Rey remiro ab grã multitut de moros e abciti Roydi aç per mala voluntat queli hauia e perço com ajudaua als nauaros vench a correr e dstruyr la terra de son cosi lo rey Remiro e altornar passa per lo dit loch de grados e mata lo predit rey remiro son cosi lo qual era d edat de serãta tres anys e lauors les gents del predit rey remiro leuaren se del siti e portaren lo cors de lur senyor a soterrar en lo predit monastir de sanct Joan dela penya y escert que lo predit Rey Remiro regna trẽta huyt anys e morí en lauy mil. lxx

Del don sanxo e de sos fets que feu segons se amostra.

Rex aragõne.

Sãro en vulgar laime sancius segon rey de Aragon.

- Pere.
- Alfonso.
- Remiro.

Sanxa muller del compte de tolosa.

Tercsia fonch muller del compte d Proença

Garcia Bisbe de Jacca bestart

Guillem Bertaan.

Dona felica regina.

Segon Rey de Arago de uall ãt per recta linea fo appellat Sanxo fill del p dit rey remiro e quãt moris on pare lo rey miro era sadri de xviij. anys lo qual apres so appellat Sanxo remirez e fonch home molt animos e bellicos contra los moros y entotes coses molt auenturos hague per muller dona felicia de la qual hague tres fills pere Alfonso e Remiro lo qual fonch mõje de sant ponç de thomeres e mes hague de la predita dona felicia dues filles la vna appellada Sanxa e dona la per muller al compte de Tolosa e laltra appellada Taresa dona per muller a don guillem Bertran compte de proença e altres menys aquest rey Sanxo engẽdra. j. fill bestart qui fonch bisbe d Jacca appellat garcia e ans de escriure la gesta del dit Rey dõ sanxo recõptarem; en qual manera so set Rey de nauarra cosa es certa que quant morí lo rey Garcia de Nauarra romãgueren dell dos fills e la hu hague nom Sanxo e laltre Ramon lo qual Ramon de cupiditat Jnhoneste a e contra nostre senyor deu excitat per tant quer egnar pogues en lo regne lo qual pertanya a son germa sanxo com a primogenit mata aquell en lany de nostra senyor Mil set anta sis; e vn fill del dit sanxo appellat remirotement se que per semblant judici q̃ feu de son pare no passas en ell absẽtas del dit regne e vench sẽ en Valentia la qual senyoreiaua lauors lo cytruidiaç e les gents del regne de nauarra vehent e regoneirẽt que de senyor traydor nengũ ne rriment filial no poria exir leal e volent esquiuar que a home de tã grã deshonor ne de tan gran infamia no fossen sots meus vassalls cõ ay tal home e de tal natura null temps no deu apparer de posaren lo dit ramon dela honor real dela qual iniustament vsaue y elegiren per senyor e rey de Nauarra lo dit sanxo remitez lo qual fonch rey de nauarra e ỏnagera e fins a mõt docha e de Arago e de sobarbre; e delsjãt que nom de troy dor no pogues hauer en la terra bẽdeja e gita ỏ tots sos regues; e terres lo dit ramon e aquest don Sanxo remirez abrassaue; e acullia molt alegrament los homens de per atge e altres gẽts sots meus aell; e no pogue sostenir ne soffrir les deshonors que son cosinger ma lo rey don Sanxo de castella faea car hauia mort lo dit rey Remiro son Pare en Grados per ço cõ mort son pare lo dit rey

Rey de nauarra de nagera de Aragõe d sobarbre.

de castella hauia tolt a don sanxo rey de nauarra gran partida ò sos regnes e terres: e per aquestes raons ab los Aragoneses e Nauarros se hague molt valerosament e animosa contra lo predit don Sanxo rey de castella e tenint lo predit rey de castella assetiat lo loch ò via na vench allilo dit rey don Sanxo ab moltes gents de armes e agreu

batalla e molt gran e nostre senyor deu qui nunqua fall a la veritat foren vençuts los castellãs e lo rey de castella a gran vergõya e deshõre sua ab hun sol cauall fugi molt poderosament ab pochs dels seus alguns han scrit que lo cauall era sens sella e frè ab cabestreen lo qual fugint caual caue lo dit rey dõ sanxo vencedor loant nostre senyor õu dela gran victoria passa e bze pze nent e destruynt la terra de son enemich e cobrant ço que primer tenia de Nauarra e tenint a gran afronta los castellans que remedine gu dar noy podien lo rey de castella pq veya no li podia esser soberch ne par enuia a pregar lo rey Abdarramen de oscha que trencas la treua al Rey de Arago e que faes guerra contra ell e seu ho ar ie comença a cozrer la terra de Arago lo qual rumpiment de treua lo predit rey de Oscha vehe mal per aci eli costa fort be segons que dejus es escrit en lo capitol qui tracta de dõ pedro son fill e no res menys la treua e pau que no volia donar lo dit Rey don sanxo al predit rey don sanxo de castella com vengue que lo predit rey de oscha li hague rõpuda la treua ar ico ma bõ rey amames hauer guerra ab mozos que ab christians majormẽt pus hauia obtengut gran honre e victoria cõ se fos venjat del predit rey de castella cobrant totes les terres li hauia leuat fae sdel regne de nauarra lauors li lexa de gracia tota la terra ò castella e feu treua e pau ab ell e regna aquest rey Sanxo remirez en Aragoa nans que fos rey de nauarra sis anys e lauors ẽtra la ley Romana en sanct Joan dela pẽya xj. Chalendas de Abril en la segõa setmana de quaresma feria tertia z hora prima z tertia fon Toledana hora. vj. fo romana en lany de nostre senyor mil setanta hu e daq auant tenguer en la ley romana aquest rey sanxo remirez fo com es predit bon rey e auanturat e molt virtuos segons entre les altres cõ questes apar en les seguents. En lany de nostre senyor mil huytanta pres lo castell de couinoy en aquest any mateix pres praticlla e lauors los mozos cremar ẽpina e feu batalla molt grãy molt agrament contra mozos en çaragoça en lany de nostre senyor mil huytãta tres pres grados: y en aquell any mateix moziren molts christians en roda e pobla ayerba e feu batalla en pedra passada ab los mozos en lo dia de nadal del any mil huytan

Aquest rey sanxo no volgue hauer guerra ab christians sino ab moros.

ta quatre: E los cossos sanct indaleti e de sanct Jaume discipol de aquell lo qual fonch bisbe aps dell dela ciutat durcia la qual es ara appellada Almaria y en lati a apella Acitana vt in catalogo sanctorum continetur fozen portats aquests dos cossos sancts per reliquies de sanct indaleti: e de sant Jaume no ỏ. s. Jau. major ni. s. iau. mẽor altres sants hi ha haguts appellats de aquest nom Jaume ala esglesia del monastir de sanct Joan dela penya e seu los hi portar aqst rey don Sanxo r emires acompanyats de gran processo en la qual anaren lo dit Rey don Sanxo e dõ pedro fill seue lo reuerent Abbat del dit monastir appellat Sanxo e molta notable gent quils acompãyaua ab gran honor e so aquesta processo lo dia dela cena de nostre senyor du Jesuchrist feria quinta Nona aprilis Et feria. vj. apres Pascha pres lo predit Rey Arguendas Et. x. chalẽdas Junii ps set Castells e lo dissapte apres seguent seu batalla en tudela et. xix. Chalendas Septembres seu Batalla en morella e remembrant seẽll cyt Ruydiaz era estat ala mort ỏ son pare don Remiro en Grados hon lo Rey ỏ castella hague batalla ab ell qui era alli e so vencut lo Eyt en lany de nostre senyor Mil huytãta huyt y en lo mes de Maig lo dit rey edifica lo monastir de montaragoe la canongia de Jacca e de sauloen lany de nostre senyor mil huytanta nou y en lo dia ỏ sanct Joan baptiste ỏl propdit any pres lo dit Rey ab son fill don pedro la vila de monço y en lany mil Nozanta seua ell tributaria Osca e so en aiuda ablo Rey don Alfonso en castella en Toledo cõtra moros. En aquest mateix any lo dit rey don Sanxo r emir ez pobla Estella e seu molt de beal Monastir ỏ sanct Joan dela péya al qual dona les esglesies e altres lochs en Nauarra y en lany de nostre senyor mil nozanta hu lo castellar qui es sobre çaragoça en lany de nostre senyor Mil Nozanta dos cobra sancta eulalia emerita y en lany de nostre senyor mil nozãta tres pres Almenara: e pobla luna y en lany Mil Nozanta quatre pres nabal e puix don Sanxo sobre Oscha y edifica lo castell de Marcuello e de loarre e Alquezar y en lany de mil nozanta dos tant opprem e lo Rey don Sanxo Oscha quel Rey moro li promes dar Parias a ell e los mozos cautelosament tremeteré a don Alfonso aquell qui pres toledo quels ajudas a defensar contra lo rey de Arago e daria a ell les paries doblades e romandrien sues e lo rey don Alfonso mal remembrant dela ajuda que li feu lo rey ỏ Arago com fonch a toledo atorga als mozos çoque demanauẽ e tremes lo compte don Sanxo ab tot son gran poder e vinguerenalla en fins a Bitoria e sabent ho lo Rey de arago e ab sos fills pedro e Alfonso e totes les gẽts anaren a ell e no lsates ans sen tornaren a castella en continent ana posar lo siti a Oscha per aço en lany ỏ nostre senyor mil. xciiij. assitia la dita ciutat dosca ab los aragonesos e nauarros E hun dia ell anant engir e entorn dela dita ciutat cercant per hóla poguera entrãr viu flach loch en lo mur defora e caualcant sobre son caual ab la ma dreta esignant ab lo dit dit per acis pot entrar hosca e la manega dela cota demalla que portaua se obri e hũ mozo ballaster qui estaua en aquell loch ab vna saget a per la manega ỏ

M. xxxviii. fo e dificat lo monastir de mũtaragoe canõgia de iacca e ỏ saulo

la dita cota ò malla ferirē lo cōstat e ell no digne rcs mas anassen per la hoste feu Jurar son fill don pedro per rcye les gents se maràuellaren daço molt e molt e jurat que sonch per rcy seu li promctre que nos leuare del sitis fins que hagues hoscaa mans sues dièt li moltes ò coses queli hauien a venir e conort tant la predita sua host seu se traure la sageta e morí pero per la sua mort no sespanta son fill quen vallgues menys ans mes gran animo a les gents dela predita host quen restaren molt contents e acōsolats e mort lo dit Rey lo qual regna. xxx. anys en lany mil. xciiij. portaren lo cors a muntarago e aqui estiguerc sez uat sis meses e dos dies per ço que les gents no sen anassen dalli per fer honor al cors e les moros prenguessen conort e apres ab gran honre portaren lo al monastir de sanct Joan dela penya e sotterraren lo deuant lo altar de sanct Joan. ¶ Enlo temps del dit Rey don Sāro ço es en lany. M. lxxiij. sonch forzagitada del Regne de nauarra e de Arago la ley Gottica e començaren daquiauant de jurar per la ley Romana e per les constitutions dels Emperadors romans en aquest temps mateix sonch elegit compte e senyor de rosselloe de valspir ꝛ del castell de cobliure en girard qui era noble e valcros cauallcr dela terra mate xa nebot de. G. Ramon compte de cerdanya fill desa germana aqst girart sonch lo primer compte de rossello e tingue lo comptat molt poderosament. xxvii. anys ꝛ aquest compte pobla perpinya hon no hi hauia sino dues cabāyes apellades cabāyes den Bernat perpēya e lo dit compte donats per ell grans priuilegis e franqueses als habitadors ꝛ cēyi lo dit loch ò molt forts murs.

Nō. lo ß mer cōpte de rossello elo comēcamēt dla vila de perpiya.

Alfonso. — Agnes regina.

Remiro monjo. — Pere.

Pere primer terç — Delizabeth. rey.

Del Rey en Pere e dels sues gestes. s. ante vnionem Regni Aragoñ. cum comitatu Bar.

Ercer Rey de Arago de uallant per recta linea fo appellat Pere lo qual se ta la honra ò la predita sepultura les gents del dit Regne de Arago leuaren aquell en Rey pridie nonas iunij del pedit any mil xciiij : ¶ Encontinent que lo dit don Pedro o en nostre vulgar catala pere sonch set Rey volent ebeyr al man amēt paternal romas en lo sitiab tota la gent en lo puig

apcpellat de Sauxo lo qual es axi appellat per tant com lo pare de don Sanxo satenda alli ab la host cassetia la dita ciutat Doscha e aquella assetiada ab gran treball e lesio p sis mesos ço es Maig. jūy Juliol Agost Setembre e Octubre e lo Rey de Osca Abderramen de mana ajuda a Dalmaçaben Rey de Caragoça dient li que sifer non volia se metia en grāper ell que có a ell haurien tolta la terra tolrien la a ell. E lo Rey de saragoça tremes per dos comptes a Castella christians qui eren sos vassalls q̄ venguessen ab tot lur poder per a judarli e seruir lo al hu dels cōptes debien don garcia de cabra de Nagera e lautre don gonçalbo e aquest don gonçalbo noy pogue venir mas tremes hi gran gent darmes e lo compte don Garcia hi vē gue personalment ab. ccc. ò cauall e molts christians ò peu a seruir al rey ò saragoça e aiustaren se tantes de gents que los primers eren passats a gallago e acuera e plein lo cami de gents que los darrers eren encara al tabars: E aquest compte don garcia tremes a dir al rey don pedro ques leuas del siti sino que ell ne christia negu non comparien tā gran cera lo poder dels mozos qui venia: e lo Rey don pedro com a bō caualler totes aquestes paraules estima poch desijant mes seruir a a deu e exalçar la fe catholica que no dubtaren la temorò la grā multitut dels Sarrahins. E stant en aço hun vassall seu appellat fortūyo qui era bandeiat exit fora òl regne sabēt aço no dubta venir al rey don pedro per seruir lo ab. ccc. peons e portaua deu carregues de maces de gascunya car lauors en les batalles vsauen molt de tal artellaria com eren les maces e llauors lo rey don Pedro con exent tan gran seruici com aquest caualler li seya de continent li perdona el rebe molt alegrament y entre les altres valēts e esforçades gēts en batalles eren aquests ables dites maces e hun noble baro appellat don Barba torta e lo rey don pedro con sabe que los Mozos erē prop feu metre a punt tota la sua gent darmes e dona la dauantera a son germa linfant don Alfonso sanchez ab don Castan de Bicn: e don Barba torta. En lo mig fo dō Ferrich don Bacalla don Garcia de Trosillo lop ferrandiz de luna e gomez de luna e lo dit fortunyo ab les maces ēla postremera e lo Rey dō Pedro ab dō Pedron: ab Ximenez Aznares doceyço ab Sāxo de péya: e ab altres molts bōs de nauarra: e de Arago: y en lo loch appellat Acoraz deuāt Osca lo rey ò saragoça ab tot son poder comē ça la batalla e lo infāt dō Alfonso ferit an cuytadamēt ab los primers q̄ls mozos feren entreuall de manera que axi cōpli lo rey don Pedro ab la derreria ab la presa cō los primers e dura tot lo dia la batalla ēntro q̄ la nit los departi: e so pōs lo compte dō Garcia ò castella ab molts daltres christiās los q̄ls no pnien mort cō los Mozos òls q̄ls no ni hague negu q̄ fos pōs a merce car axi cō los pnié axi los matauen e venguda la nit lo rey de saragoça se retregue en saragoça ab aquella sua gent que pogue e los christiās jatsia estiguessen molt cāsats de batallar per oy la victoria qué sperauē hauer nols empatraua res ans los crexié los animos: e esforçarē tāt ede tal manera q̄ lo dia seguent pésant hauer altra batalla no saberen ne veherē los mozos sino los ferits: e los morts: x axi corregue-

Rey de osca rey de saragosa.

Don ferich don bacalla a don garcia d trosillo ch

Rey dō pedro ab dō Pedrō cal trea.

rétro Almudeuer: e quãts moros trobauen matauẽ. Aq̃st dia mateix fola Batalla de Antiocha del grã peregrinatge: eseguis que bun caualler ò Alamãya del linatge quis deya venir dela casa de mõt cada quies en Alemãya fou en les dues batalles en aquesta forma q̃ en la batalla de Antiocha hõ anaue a peu pres lo sanct gordi en les anq̃s del caualle vencuda aquella: e vèch sen ab lo dit caualler ala batalla ò Osca: e alli aquell sanct Gordi vehe ren visiblemẽt ab lo p̃dit caualler en les anques del seu canall: e lexal allí hõ huy en dia hi ha esglesia de sanct Gordi òles boq̃res e lo caualler pẽsa q̃ tota la batalla era vna. E no conexia: ne entenia lo lẽgatge òls q̃ alli erẽ ni aq̃ls no enteniẽ la sua lẽgua p esser Alemãy es veritat que alguns lo entengueren parlant ell en latí car molt sabia ò gramatica e alli recõpta aquest miracle òls glorioses sancts gordia: e lauors pus fonch conegut lo rey dõ pedro: e los christiãs hague rẽ ne grã pler faẽt ne infinides gratics a nostre senyor deu e rec̃eptaren lo faent li grãdissimes honres. ¶ E per maior cõfirmatio òl dit miracle ò sanct Jordi e òl lliberat yo dit Archiuer insertar en la p̃sent historia vn transumpt de q̃ he trobat en aq̃st Real archiu de Barcelona ò vna epistola appellada segõs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castellae Aragões carta tremesa p lo reuerendissimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gracia dela seu de Valẽcia al molt noble baro don pere ramõ de mũcada senyor de vila marcant hões feta mentio no sola mẽt òl dit sanct Jordi mas encara de sanct Jaume q̃ni x̃i mateix fouen cita batalla: la q̃l epistola de mot a mot diu axi.

miracle Del miracle de sanct Jordi e sãct Jaume q̃ ajudarẽ ells christians en les batalles de Osca.

Sanct Jordi.

¶ Epistola hones feta mẽtio cõ sanct Jaume e sanct Jordi foren vists ajodãts enla batalla de Antiocha.

SEnyor molt Spectable vostre letra he rebuda en la qual desijau saber la genealogia: e principi dela casa de mũcada: en aquests regnes de hespanya per ço que yo prehiqui lo dia de sanct Jacine per que senyor vos auis cõ se lig en les histories de hespanya la qual yo legí en Caragoça quen tany mil Horãtaset cõ lo rey pere de Arago fos sobre la ciutat ò Osca e fes vot no partir del setge fins la Ciutat fes sua en aquell cas Abderramen rey de Osca ampra a Dalmaçaben rey ò çaragoça: e a tots los altres reys de moros de hespanya que li venguessen en socors de q̃ tots los dits reys ab infinida multitut de moros foren cõgregats en çaragoça e començaren vers Osca: e tenia la Ost dells moros òu legues fins q̃ foren ẽ vista de Osca llauors lo rey Pere recolli tota la gent per exir contra los moros seguis que aquell dia mateix lo exercit dels Christians de frança e Alemanya godofre de Bollo prengueren la ciutat de Antiochia vn mes enãs que prenguessen Hierusalem en la qual Batalla fonch vist sanct Jordi faent gran bregapresa donchs la ciutat dit vn caualler Alamany a sanct Jordi certament he ò uem fer graties a deu car yõ so trobat en molta bella Batalla mas may viu caualler fer tantes virtuts cõ a vos ne viu tan bella batalla cõ a questa Respos sanct Jordi dõchs yous ne mõstrare vuy en aq̃st dia vna altra pus bella en la qual vos

A des crita la genealogia e principi dela casa de mũcada

osca.

M.xcvi Rey en pere de arago.

Abderramen rey de osca. Dalmacaben rey ò saragoca.

Godofre de Bollo. Sãct Jordi.

Ciutat d Anhiochia.

e yo guāyarē major honor e pres lo p la ma:e dins aquella hora se trobaren en Osca entre la gent ol rey pere qui ja volia comēçarla batalla entre los quals era sanct Jaume armat ē vn cauall blāch lo qual feu moltes graties a sanct Jordi cō lier a vēgut ajudar ab aquell caualler ō que sanct Jaume comēça cridar Arago sanct Jordi e axi mescla la batalla y en tal manera ferire n en los moros quels encalçarē fins als portes ō Caragoça:e matarē .L. mil moros. E finida la batalla ōsparagueren. s. Jordi. s. Jaume:e trobaren se ajustats tots los christians en vn puig e lo caualler hun poch apartat que cerca ua son cōpāyo sanct Jordi e interrogat q̄ era dix en lati cō era Alamany de la casa de montecatheno e cō aq̄ll dia era stat vençador en dos Batalles çoes en la de Anthiochia y en aquella dosca e com lo hauia portat vn caualler qui hauia nom Jordi lo qual hauia fet maraue lles en la vna y altra batalla De q̄ lo rey pere mar auellat pres lo dit caualler al costat e tornaren sobre Osca e prengueren la. En lo qual dia apparagueren sanct Jaume y sanct Jordi a hū sanct home en sāt Joā dela penya dient que digues al rey cō ells eren stats en la Batalla e que hagues per recomanat a quell caualler Alamāy e quil heretas en son Regne del qual caualler dauall ala casa ō mūcada en hespā ya la q̄ la fet tātes virtuts y victories:e cō tots sabē molt me cōanaua la senyora dōa maria muller vra la qual yo tinch p special filla. E no entenia lo lenguatge dels qui alli eren ni aquells no entenien la sua lengua per esser alaman y es veritat que alguns lo entengueren parlant ell en lati car molt sabia gramatica e alli recompta aquest miracle ōls glorieſos sancts gorgia:clauors pus fonch conegut lo rey dō pedro:e les christiās hagueren ne grā pler faēt ne infinides gratics a nostre senyor deu e rec eptaren lo facent li grāduſſimes honres. ¶ E per major cōfirmatio ōl dit miracle ō sanct Jordi e ōs lliberat yo dit Archiuer insertar en la p̄sent historia vn transumpt de q̄ he trobat en aq̄st Real archiu de Barcelona ō vna epistola appellada segōs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castella e Aragōes carta tremesa p lo reuerendiſſimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gracia dela seu de Valēcia al molt noble baro don pere ramō de mūcada senyor de vila marrant hōes feta mentio no sola mēt ōl dit sanct Jordimas encara de sanct Jaume eq̄ni arimatheix foren cita batalla:la q̄l epistola de mot a mot diu axi. Sēor molt spec'le vra letra e rebuda. ꝛc. y en aquesta batalla moriré ōls moros mes de trenta mil axi ō peu cō de caual:e dels christiās moriren entro a dos mil e trobarē ne molts morts dels cops dels maces:e p lo que es dit del caualler fort st yo feu grans hōres e gracies lo Rey dō pedro al predit caualler fort tūo qui aps fo cognomenat Maça e lo qual fo de gran linatge en arago:e rete la hor:e gracies a nostre senyor deu dela victoria dels moros a ell dōada:e tornassen lo dit rey dō pedro a posar lo siti sobre la dita ciutat de oscha la qual sabuda la victoria haguda dels moros cayguequasi en despacio:e aps viij. dies retes la dita ciutat altramēt al p̄ dit rey dō pedro o enlāy ō nostre senyor mil norāta set. vj. chalēdas ō cēbris. Aq̄st rey dō pedro rebe lo cyt ruydiaç en cōanda:e promete

Arago fact lor dl. Sāct Iaume

caualler alamāy delacasa de montecarheno

xxxx. Moros moriren en batalla e dels christiās .ij. mil. del cognom de maça

cō se rete al rey don pēdro ciutat de osca.

lide ajudar li en totloch hon fos mester en aqll temps lo cyt era mal volgut del rey dō Alfonso rey de castella per ço cō lo cyt pres lo jura mēt del dit rey dō alfonso lo qual negu de castilla no gosa pēdre que no fos en cōsell dela mort dō germa lo rey dō Sāro lo ql mata Bellidos adolfos en Camorra y en aqst tēps lo pdit dō alfonso era malvolgut de son germa lo rey dō sancho estaue ab lo rey moro de Toledo: e los de castella pensant que ell hagues fet matar aquell: e no volgueren anans rebre a dō alfonso entro que jura a aquells del regne q̄ no era stat cōsent a la mort de son germa. E aquest iuramēt pres lo Cyt e desplague molt al Rey e pço li fo mal abell: e vēgues metre en comādadel pdit rey dō pedro de Arago e apres lo Cyt vench sen ab. ccc. cauallers per les mūtanyes d cuera e de albarrasi: e feu se molt fort en vna penya que huy en dia es appellada la penya del cyt e ab ajuda dl rey de Arago: e de don pedro roiz de ſagra senyor de Albarrasi lo cyt pres valēcia e aço sabēt moros dla mar venguerē ab grā poder de tota barbaria e ab los moros dla terra deça cercarē lo Cyt en valēcia y estant lo Cyt axi molt costret dls dits moros tremes a supplicar al rey don pedro com a Senyor que li degues ajudar y les gēts de arago: e de Nauarra: e los moros qui erē en Oscha y en aqlles partides los quals hauiē tolt la terra posada ē lur mās e leuada als moros al liurēguts cōsellaren al rey dō pedro no anas a valentia per ell no volch fallir al cyt hauent pietat e dolent se que tan bon caualler se perdes no volent se lunyar del seruey de de uen presentia d totes ses gents promette als missatges del cyt que a. xij: dies lauors primer vients seria ab ell ē valentia e axi en continent lo rey dō Pedro ab tots aquells nobles e cauallers Aragonesos: e nauarros qui eren estats en la Batalla de Oscha los quals eren ab ell lexada la ciutat de Oscha fornida en la qual romāgueren en fortunyo garces de biell fill de don castan de Biell bon caualler lo qual feu primer los senyals de cornelles e fonch appellat princep de Oscha e don ferrich d liçona e Pedro verga ab altres bōs cauallers e peons a nauers valentia ab son germa infant dō alfonço lo qual staua en orde de combatre y expellir los moros dela terra e anans del dia que li promes so alli e dōaren la batalla en nom de nostre senyor deu ab cyt Abuchar major de tots los reys moros qui eren alli e mataren lo e vencren la batalla e moriren hi dels moros axi de peucō de cauall cerca cinquāta mil homene. E aquest rey don pedro fonch molt animos cō dit es y de grā pbitat e feu grās dōatius e e gracies al monastir de sanct Joan dela penya hague moltes y diuerses batalles ab moros: e tota vegada vēce aquelles. E tot quāt poch hauer doze dargēt tot ho dona a monastirs e cauallers e hague per muller dona Agnes e hague della hun fill appellat Pedro e hu na filla apellada helisabet e tenia dos germans hu appellat Alfonso e laltre appellat remiro era monjo del monastir de sanct ponç de tomeras en Frāça situat e no res mēys lo predit rey don pedro e lo rey don Sancho pare obtengueren priuilegi recondits en lo real archiu de Barcelona cōtinens en effecte que ells e tots los Reys de Arago e los proceres ço es Barōs nob

Belidos adolfos

Cuera. Albasi Plya dl Cyt Senyor de Albarasi.

fortūyo garces d biell.

Princep de osca

dela batalla de la ciutat de Valēcia.

Nō. priuilegiō papa. gregori e p vrbā q̄ les es glesies decime e primicies de leste rres sa trasi cō quista des fiel dela reis de arag e dels p ceres so es barōs nobles cauallers d lur regne.

les ecauallers dl regne dlsp̄edits Reys poguessen dar delesconq̄s tes q̄ sarie mozos dls terres dls Sarrahis totes esglesies saluāt Cathedrals eper ses ops e necessitats tenir aquelles. E mes li atorga totes les decimes e primicies fossen sues e de sos successors reys de arago e daço ses seguit que les decimes son coses pfanes en Catalū ya segons enlop̄redit e dius insert priuilegi de papa vrba es larga mēt dlignatres veritat q̄ per quāt en lodit libre dels seus y encara en altres libres e Regestes dl dit real Archiu es transcrit altre priuilegie gratia dla p̄pdita cosa mateixa atorgat per papa gregori al sete rey dō Sātorey d arago pare del p̄dit rey dō pedro e dell iberat yodesus dit archiuerqui los dits priuilegis he vist tēgute legit ferne trāsumptos e incertar aci aq̄lis de mot amot los quals serā agut p vertaders originals cō yon face se los he verdaderamēt ab lurs originals cōprobats. Gregori⁹ Ep̄⁹ seru⁹ seruorū dlsancto charissimo sui in Christo filio regi excelētissimo ei⁹ q̄s successorib⁹ rite substituēdis imp petuū tue dilectissime fili deuotiōis affectū p venerabilē fratrē nostrū Aymericū pinnatēsis monasterij abbatē acceptis literis circa sacro sanctā romanā ecclesiā agnitā letitia haud modicamētis exhilarat⁹ est anim⁹ sed vt verū fatear eisdē p lectis ire perturbationis nimie comotiōe imutat⁹ nec inmerito er earū nāq̄ initio dilectiōis t reuerētie quā erga sanctā rōanā ecclesiā semper habuisti: t habes magnitudinē cognoui quātūcūq̄ in ea cōfidas quā duate t fideliter animetue salutationē ei⁹ orōnē cōmitas aduerti ertē vero earūdē tātā rerū cōie ci abulionē que mēti meę lōge a statu suo dimote maiorē qnā credi possit immiter et stupor ē tescilicet p bonorū numerositate malorū multiplicitatē p ferre t per turbat a prosperitate tribulationum innocentiam tuam Canteruas vnde au-

Sāct⁹ sāct⁹ } Greg. Ip̄apa
Ip̄etrus paulus⁹ Septimus.

¶ Urbanus Ep̄⁹ seru⁹ seruorū dei petro charissimo sībi in christo filio hispāiarū regi excelētissimo ei⁹ q̄s successorib⁹ rite substituēdis imp petuū tue dilectissime fili deuotiōis affectū p venerabilē fratrē nostrū Aymericū pinnatēsis monasterij abbatē acceptis literis circa sacro sanctā romanā ecclesiā agnitā letitia haud modicamētis exhilarat⁹ est anim⁹ sed vt verū fatear eisdē p lectis ire perturbationis nimie comotiōe imutat⁹ nec inmerito er earū nāq̄ initio dilectiōis t reuerētie quā erga sanctā rōanā ecclesiā semper habuisti: t habes magnitudinē cognoui quātūcūq̄ in ea cōfidas quā duate t fideliter animetue salutationē ei⁹ orōnē cōmitas aduerti ertē vero earūdē tātā rerū cōie ci abulionē que mēti meę lōge a statu suo dimote maiorē qnā credi possit immiter et stupor ē tescilicet p bonorū numerositate malorū multiplicitatē p ferre t per turbat a prosperitate tribulationum innocentiam tuam Canteruas vnde au-

rilia et consilia precipue precedere deberet irruere siquidē cum inter moder nos regnorum rectores quorum plerosq; animarum suarū negligentes vel penitus oblitos vt pote ab omni iniquitatis itinere deuios plana via ad mortem ducentis sequi ingemiscimus te fere solum diuino afflatu spiritu angustias ad vitam ducentes elegisse videamus cum justitie rigori constāter insistere Ecclesiarum tranquilitati et paci studiose inuigilare pupillorum et horfanorum deffensioni iugem operam dare pagane gēti depressioni et coartationi christiane vero exaltationi et amplificationi cum summa incessanter strenuitate insudare; et vt breuiter concludam cum totius mali propulsioni totiusq; boni excercitis efficaciter incumbere gaudeamus: ipsi tamē pcioforum fructuum agnoscentes arborem efficiosius venerari ac extollere deberent cui scilicet regni antistites quibus pro assidua expientia tantorum meritorum rue specialius veneratioi tuisq; obsequis esset insistendum in te vt prēt atratarum literarum pandit series insurgunt. Et quia humili Christo conformatum pacientiq; clypeum nolle abij cere vident tanquam e rectis contrate calcaneis tuam ō primere ⁊ contundere mansuetudinem nō erubescūt verum neillorum temeritatem soli tibi tantarū in iuriarum de decus arbitreris inferre aduertere tua potest prudentia eo non minus in apostolicā auctoritatem peccare dum ea quę prędecessor meus Alexander videlicet Secundus ⁊ mea post illum paruitas cui patris celebris memorię regis sancii rationabiliter concessit petitioni friuolis suis rationacionibus in irritum conontur reducere cassonotentes labore nodum in cyrpo inucnire Sed ne verbis diutius minoremur his ad eorum causas demonstrandas que costituturi sumus premissis ad ré veniamus quoniam igitur prędictorum episcoporū tantam videm⁹ indiscretionem ⁊ tam nullam dispensationis recogitationem quę jam pridē vt superius diximus cōcessa sūt modo p̄fatis priuilegij munimie firmiates ex auctoritate omnipotens dei patrv ⁊ filij ⁊ spiritus sanctiꝫ beatę marię semper virginis beatorumq; Appostolicorum petri ⁊ pauli: necnō ⁊ sacrosanctę romane ecclesteet ad vltimum nostre diuinitus concessa paruitati estatuimus tibi charissimę fili petre tuique regni successores ex genere tuo rite substituendorum juris esse vt ecclesias villarum tam earum quas in sarracenorum terris capere potueritis quā earum quas ipsi in regno vero edificari fecitis vel perque volueritis mōasteria sedib⁹ dūtaxat episcopalibus exceptis distribuere liceat vobis ⁊ ne apud matrem cuius voluntatibus ⁊ preceptis exequendis semper promptissimus astitisti repulsam in parte aliqua piatua patiat petitio tui quoq; regni proceribus eandem licentiam concedentes: eodemq; illāpriuilegio ⁊ eadem auctoritate corroborantes sancimus vt ecclesias: quas in Sarracenorum terris iure belli acquisierint vel in propriis hereditatibus fundauerint sibi suisq; heredibus cum primitijs ⁊ decimis propriarum dumtaxat heredi tarum dum modo cum necessariorum administratione diuina in eo ministeria rite a conuenientibus personis celebrari faciant eis liceat retinere vel quarunlibet uemonasteriorum ditioni subdere tu au

tem serenissime rex tuiq; posteri et super ni patris et eius que tanquã specialibus filiis tante prerogatiue dona vobis confert semper memores matris tales ñeri laborate vt ipsis in nullo abutentes sediam memorati regis sancci per omnia cõuersationẽ sequentes post momentalis regni gubernacula feliciter ad regis regnum perpetuo congregati peruenire mereamini consorcio hanc ergo nostram costitutionem perpetuo cupientes stabilitate teneri omnibus notum esse volumus quod quisquis contra eam temere venire voluerit totius christiãitatis expulsus consortio anathematis iudicio subiacebit qui autẽ pia illa veneratione seruauerit et apostolicę benedictionis gratiã et eterne retributionis cõsequatur abundanciam Amẽ. datum Rome. xvi. Chalendas mai per manꝰ Joãnis stẽ. Romane ecclesie diaconi cardinalis et presignatoris domni vrbani pape Secundi Anno dominice incarnationis Millesimo Nonagesimoquinto indictiõe. iii. Annopõtificatus eiusdem domini octauo.

Sanctus Petrus Urbanus — Sanctus Paulus Papa.

Apres a. xv. deles Chalendas de Setembre ẽ lany de nostre senyor mil e cent e vint y cinch al nostre redemptor fo plasent appellar al seu Regne los predits fills del predit rey don pedro y en aquest mateix any tertio Chalendas Octobris passa d'aqsta vida lo predit Rey dõ Pedro en edat de. xxxv. anys e fonch ab grã honre soterrat en lo monastir de sanct Joan dela penya.

Del Rey Alfonso: e de les sues gestes scilicet ante vnioné regni Aragonum cũ comptatu Barcinone.

Alfonso lo grã batallador. — Urraca regna.

Quart rey de Arago dua llat per recta linea fonch appellat Alfonso germa del predit Rey dõ pedro succehint en los Regnes de nauarra e de Arago e vltra son nom pe esser ell molt valent e donat a batallar li fonch imposat altre nom ço es don Alfonso lo gran batallador car en tota hespanya nos trobaua tan grã batallador caualler tã animos que vint y nou batalles vencee casas ab dona vrracha filla del rey don Alfonso de Castella aquell qui pres toledo e fonch senyor dels altres regnes de Nauarra e d'Arago per natura d castella per la muller Aquest don Alfonso pobla lo burch de Pampalona ẽ lo camp seu duruinya e donals privilegis molt bons e pobla Soria Almaçan Berlanga e Bilforado es seu appellar Emperador de hespanya y en lany de nostre senyor Mil cent. xxix. pres erea de mores e dona grãs e acceptes priuilegis als pobladors de allie per ço com de gascunya e vltra los ports hauia alli nobles cauallers qui prouaren molt de manaren les esglesies que alli edificaren per lo monastir de Selua maiore lo Emperador aricom aquell qui sens lo papa ho podia fer per los dos preinsertats priuilegis apostolicals a torgals ho per lo dit monastir los quales de monjos negres e buy lo

Soria Almaçã Berlãga Exea. Selua maior.

Tauhst

Castell.

Caragoca.

Gasto ō bearn

comte alphe.

Gascōs de bearn

parroq; ā nostra dōa del pilar.

Cotiea

Cōpte ā dyteus

miramo smelin.

m.cl xx x.

Calatayu

Tirasona.

Riu de borrat.

De dōa vrracha ala qual era gelosa sonma rit lo rei.

Soria.

Ferādo

Remiro

pessehexé e pochs dies apres ẽpngue Tahust ;e dona la esglesia al monastir desanct Joan dela péa. Epoch apres pobla lo castellar sobre Caragoça de Almugauers que ja sen pare lo rey Sāro hauia poblat en aquest mateix any ana assitiar Caragoça ab los seus naturals de Aragoe de Nauarra e ab dō gasto de Bearn ab los Gascons qui si puarē molt;e ab lo cōte Alpche era vengut de França a seruir a nostre senyor deu e al Emperador estant ento siti de çaragoça los mozos ò Tudella faent a aquells del host qui alli portauen vitualles grans dans e moltes caualcades el Emperador no podent mes sostenir aquestes caualcades e dans dona sis cents homēs a cauall al cōpte Alpche que anassen a tutela e saeren per manera que lo compte semes en celada prop de tudela ab trenta homens a cauall e cent pabons del compte comēçaren a correr les bestiars e los homens que trobauen e los mozos de Tudela qui veheren aço segons hauien acostumat ser exiren a ells de manera que pochs ne romāgueren en lo loch e anāt vers aquests lo cōpte exi òla celada qncls mozos nol veheren y entrassen per tudela car les portes eren hubertes e anassen alla major foz tales a e pres aquella e apres que la bagua mās sues retenguda exiren a les portes e com venien los Mozos axils matauen els prenien de manera q̄ noy romāia mozo que no fos mort o catiu e com lo emperador sabe aço restan molt alegre e cō a bon home e piadcs dona tudela al dit compte Alpche p̄ heretat que fos sua e torna al siti de çaragoça e foren vencuts ell e quant exiren ab elle aquells qui romangueren dedins coma desesperats dela vida apres molts combats reteréla ciutat e apres lo dit Empador auēt esguart al que hauia fet casc u dona adon gaston de Bearn per heretat sua tota la perroquia de santa Maria del pilar a aquell en aq̄ll temps era de Christians. Arimateix dona al compte Alpche hun loch hon posas lo qual es appellat locallich del compte Alpche. Aq̄st Emperador vence la batalla ò cotanda en la qual se mostra esser caualler de gran corage e valent lo compte de peyteus qui era alli ab .d. homens de cauall e mori aqui lo fill de miramor melin ab innūerositat de mozes. Eper ço diē pijor fonch que la ò cotanda. Aq̄st don Alfonso en lany de nostre senyor mil cent trenta pres darrecha calatayu tarragona riu de borrat alli aquella ab bones guardes anassen vers castella e apres los castellans treballaren tant que lopredit rey cobra aquella e no passaren molts dies apres que lo rey dō alfonso vehent que la predita burraca no tenia bona carrera mette excusa que parents eren e no volia viure en peccat per ço ab aquella sen ana a soria e alli rete aquella als castellans lo parentesch llur e raquest lo rey don san appellat major hauia fills don ferrando rey ò castella e don remiro rey de arago don ferrando hauia .i. fill dō Alfonso qui pres toledo pare de dona burraca ; don remiro hauia .i. fill don Sanxo qui morí en lo siti de Osca pare daquest don Alfonso marit de dona burracha axi que

llur parentela eraen lo terç grau e lauors los castellans vehent aço forzen ne mal contents e moguts ò ira altra vegada ley hauien torna da conuocaren cozts generals de mana ment della en les quals pzo posa la dita dona burracha cõ era despullada de tota la sua terra p ço los requeria per la naturaleta encara q̃ haguessen prestat sagra ment y homenatge al dit Rey Al fonso de Arago per la terra de cas tella que era della dita dona vrra cha tornassen li aquell pus ell no la volia tenir mes p muller e lauors los castellãs cõ se volgues teng ue sen la terra per lo dit rey Alfonso guardãt drets e naturaleta tots cõ cordablement e vnits reteren to ta la dita Terra ala dita Reyna dona burracha. E apzes que lo cõ te peransures per tots los castal lans hague retut la dita terra ala predita reyna senyora sua natural anassen al emperador en Arago: e presents deuãt ell vestit descarlata e caualcant en vn caball blanch te nint enla sua ma vna soga ho choz da dirli axi senyor la terra quẽ do nas he retuda ala senyora Reyna senyora natural mia. Ara ret auos les mans e la bocha e lo cors qui a vos feren homenatge per ella que façats dells la justitia que ser ne volrets. E lo Emperador mogut de gran ira volgue encontinent p mulgar sententia cõtra lo predit compte sino que los letrats e conse llers del dit Emperador ley veda rendient li senyor aquest compte peransures no ha errat ans ha fet lo que ẽuia car ha retut a cascu lo q̃ era deguty ell era obligat. Ala reyna la terra per ço comera sua e a vos senyor Emperador lo sacra ment: e homenatge queus hauia prestat. E axi senyor cossellam vos lin façau algunes gracies: e pze mis e oydes aquestes peraules: e consellencontinent lo dit Empera dor executa tot lo que dessus li es stat dit: e consellat e açomateix se vsa encara huy en dia en hespãya per aquells als quals semblant fe los esdeue. En aquest tẽps hauia en castella hun cõpte appellat dõ gomez de camp despina lo qual en temps del rey don Alfonso rey de castella pare dela dita dona vrra cha stant vidua se parla matrimo ni dela dita dona vrraca: e no ley volgue donar lo rey son pare: e a quest compte apres que hague vist la reyna partida del Emperador tẽch hull per casar se ab ella axi cõ dabans era stat parlat: e no per casament sino per altra manera en cubert feu la Reyna ço que ell vol gues: eab ella hauia vn fill appellat Ferrando furtat Axi que aquest compte cuydant esser segur ò el casa ment comença de guerrejar p lo regne de castilla contra los Ara gonesos los qui encara tenien les majors fortaleses de castella. E a rimateix vn altre cõpte dõ pedro dela Ara treballaua secretamẽt ac quirir la amor dela reyna sens ca sament: e obtengue axi com volgue la dita amor de sos donada. E per ço estant la Terra axi indefesa: e desordenada don Alfonso de Ara go per aquests e altres respectes aiustada gran multitut de gẽt dar mes sua entra p castella e los cas tellans ab los comptes don gomiz e don pedro dela Ara en lo loch ap pellat campo despina prop de sepul uega exiren als Aragonesos: e or denaren lur batalla la primera do naren al cõte don Pedro ò l Ara ab la senyoria ò l rege. Ala òrreria axi com era major al Compte don gomez. E com començaren de dar

Peransures comte.

Del retiment de la terra ala reyna e ãls retimẽt ãl sagramẽt y omẽatge del senyor Rey.

Don gomez de camp ãpina.

Compte del Ard.

Batalla entre los Aragonesos e castellãs

don pedro declara Lexada la senyoza als primers colps cobeiant hauer la reyna lexals en lo camp e nassen ala reyna qui era en Burgos e compte don ganiz ab los altres castellans estiguerē molt fortment en la batalla: e trigaren tant com pogueren mas hagueren a esser vençuts: e mori lo compte don gomez ab altres molts: e hun caualler daquells dolea qui tenia lo peno del compte mort lo cauall e les mans tallades ab los braços tenia la senyoza cridant O lea e apos de aquest dō Alfonso ab lo Aragonesos passa ducro: e per la terra de camps anassen per los atalāt e destruynt la terra y en gallicia criauē don Alfonso fill de dona vrracha e del compte Ramon de tolosa ab lo qual dona hurracha casa primerament que ab don Alfonso de aragō en lo temps del pare della don Alfonso de Castella per que no era plasent al dit Compte Ramon de Tolosa la sogre rey de Castella: mort lo dit Compte no volgue lo rey de castella quel regne vegues a son fill ans en sa vida casa la dita dona hurracha vidua ab dō Alfonso de Arago desijant: e volent tant era bon caualler que ell regnas en castella o fills qui proceissen dell per ço que lo Regne de castella fos be defes dels mozos e aquest infāt don Alfonso ab los leoneses e gallegos isque a batalla contra los aragoneses entre Astorga e leon en lo loch appellat via anguis: e via anguis obtengue victoria lo rey don Alfonso darago ab los predits aragoneses vençuts e morts e fugits los Lecneses e Gallegos: e cō lo rey don Alfonso hagues estat grā temps en castella ço es per mes d'vn any fallint li moneda ppagar lo sou als Aragoneses: e nauarros

Burgos

Olea.

Alfonso fill de dona hurracha e del comte ramō de Toledo.

Infant don Alfonso isque a batalla.

Com lo rey Alfōsomeses mās en los tesorsdles esglesies

creheut esser senyor: e possehidor del regne de castella mete les mās sanctuaris esglesies: e monastirs e retengues vers si los Thesors de les esglesies venent y empenyorāt les heretats: e poccssions de dites esglesies: e coses pres: e aripaga lo sou als aragoneses: e jatsia q̄ lo predit don Alfonso catholich: e victorios per les grans victories les quals li dona nostre senyor deu empero tostemps fonch presumidor que de aquest sacrilegi hauia fet en enleoy en gallicia nostre senyor deu lon punire e haudes aquestes duos victaries tornassen en castella destruynt tots los vasallos del compte don Pedro prenent alguns dells qui fugien reculliut se ab la reyna a montço prop de palencia: E axilo rey don Alfō so los lexa estar e tornassen per Arago: e per ço com lo compte don pedro anauc ja descobrint la sua mala obra que feya ab la reyna creheut casar se ab ella com a reyna nacua per la terra: e los magnats: e altres del dit regne veheut aço esser cosa mala: empetxaren li aquell casament ab lo gran contrast que li faeren. E lauors tremeteren a portugal per hauer lo predit infāt don Alfonso fill de dona hurraqua e de don ramon comte de Tolosa lo qual infant en temps d'la batalla era fugit en Portugal: e cobrat quel hagueren alçaren lo en rey de castella contra voluntat de sa mare dona hurracha e d'l compte don pedro quiu destorbaue mas aquest don Alfonso ab la ajuda de's seus foragita dela terra lo compte don pedro: e tengue presa la mare en les torres de leon fins a tant q̄ ella feu lo que lo predit son fill volia E per ço com les fortaleses dela terra se tenien per don Alfonso dara

Nō.

Monso palensis

Infant dō alfōso fill de dona hurracha.

go aplegaren ço es lo dō Alfonso de Arago: e lo don Alfonso de castella hu contra altre les lurs gēts e hosts per hauer batalla pero anc que del tot se aplegassen lo predit don Alfonso de castilla ab contell de sos prelats tremes a pregar dō Alfonso de arago cō a pare li volgues donar son regne: e noli volgues aquell tolre per força pus rao: e dret no ley acompanyauen car ell era aperellat de ajudar: e seruir lo com sa fill a pare. E don Alfonso de Arago feu gracies a deu del consell: e conerēça hauia dōat a son fill don alfonso de castella: e a ricom aquell qui era piados a aqlls quili demanauen gratia: respos q̄ si aço hagues fet en lo principi nū qua li sora stat enemich ni contrari ans amich vertader: e pusq̄ gracia li demanaue que era prest: e aperellat de ser lin: e per tal que dissentio alguna daqui auant nos seguis entre los regnes regoneguer en la terra qui era de nauarra ço es de ebro fins a burgos loqual per força hauia tolta al rey don Sancho d castella a son cosinger ma lo rey dō sanxo de nauarra fill del Rey don garcia remirez e feren cartes los dos Reys e lo regne de castella: e d Nauarra: e cascu preses ses cartes be fermades e molt be assegurades: e tota la altra terra de castella manaretre soltaméta don Alfonso darago daq̄uāt nos volch apellar Emperador sino rey de arago de Pampalona e de nauarra apres daço en lany de nostre senyor. M. cent. xxxiij. ajusta tota la sua gent e ab ell don Bastode bier n don pedro Bisbe de saragoça don Steue Bisbe de Jaccay en lo mes de Octubre entraren en la terra dels moros: e talant: e destroynt vengueren a Valencia: e apres passaren en Xuquer e talaren en Denia e apres passaren en Murcia: e daqui en almaria la qual en aquell temps era appellada Urcia y é lo peu d vna muntanya: o serra posaren: e ficaren lurs tendes: y en loloch apellat lalçacar tēgueren Nadal ab grā goig: e ab compliment de viandes. e fet aço passaren en Granada tal lāt e destruynt apres foren prop cordoua a rimateix talāt e destrouit e lauors lo Rey de cordoua senyor de tots los reys moros de hespanya ab tot son poder isque a dar batalla en loch apellat Aruçol e foren vençuts los moros e fugi lo rey de cordoua e moriren hi tantes gents dels moros que no hauien compte: e nunqua so Rey en hespanya qui tant guanyas de moros ni corregues ni talas tant mal los faes com aquest rey Alfonso ni apres en lany mateix fetes: e vençudes algunes Batalles: e retuda la terra al rey de castella e posats en pau anant a Pampelona per les grans calentures vench li correu que lo rey moro de Leyda ab gran gent de armes e poder de moros hauia corregut mōtço e laltre terra y encontinent tira la via de mōtço e tremes en Nauarra: e arago letres manant a tots sos vassalls que encontinent venguessen a fraga: y ell hi ana ab. cccc. de caualle dara batalla contra los moros de uant fraga en lo mateix any ço es d. M. cxxxiiij. quarto nōas Febrarij e lauors los moros acordaren que mes valia ab aquells dir la batalla ans de ajustar se ab ell mes gent e donaren la batalla e mataren lo. Altres diu hē que de vergō y aperço com era stat vençut aqll qui tostemps era estat vēcedor passasen en bier usalem per nnll temps apres se troba mort ne viu altres

xuquer Denia. Murcia almaria Lansa d dor. Granda Cordoua.

Rey de cordoua

Artusol

M. cxxxiiij.

Rey moro de Ieida.

Aci mori lo rey dō alfōso en batalla.

Diuisio deles terres.

Dō sanxo d castella rey don sanxo de na Narra rey.

Alfōso rey de arago de pāpalōa e de Nauarra.

Valēcia

dien que apres de grantẽps vẽch en Arago e parla ab algũs amichs intrinsechs seus e altres hã volgut dir que en la predita batalla se perde que no so cõcegut e qui tots tẽps so vencedor so vençut e aço per só gran atreuiment e sobres de ar- gull e menyspreu dels enemichs que tenia tan gran cor nols estima ua res per que tot son fet a orada- ra sonch imputat en sos derrers dies car negu per gran senyor e rich que sia no deu tenir tan gran presumptio com aquest Rey don Alfonso tenia y en aquesta batalla proua molt lo bõ caualler Gomes de luna e aquest rey don Alfonso fo perdut o mort en edat de .xxi. any e regna .xi. anys e morí sens in sanct. E trobe yo en lo primer li- bre dels seu recondit en lo real ar chiu de Barcelona en cartes qua tre que lo rey Alfonso se pretitula- ua Rey de arago e de pampalona e de ripagorça hoc sclz modo ade fonsis Aragonensum t pampilonẽ tium etiam Ripacorcẽsiũ Rex Ac tũ. era .M.CLXVIIII. inmẽse Octo bris in obsidione bajone.

Com los Aragonesos tragueren del monastir y elegiren en rey don remiro monjo.

Remiro de aquest nom segon qui so monjo del mõas. tir de thomeres. { Ramon Be renguer com te de Barce lona marit de aquesta

Dona pero nella al burracha fill. da aquest remiro. { Perone lla.

Mort ho perdut lo dit Rey Alfonso en la batalla los regnes de Arago: e ỏ Nauarra romangueren sens ber cter per vn any e aquells ỏls regnes e governadors ỏls dits regnes e per quant no podien es- ser bedefesos per aquells tracta- ren: e ordenaren que elegissen per Rey don Perathares Senyor ỏ Borge y en aquesta electio tots los Aragonesos foren concordes e lo dit Perathares encara no cle- git per Rey crehẽt que ell seria lo rey desconegues en continent cle- uant se en grã superbia no gurdãt la gracia que los ỏl regne ser li vo lien per la qual cosa molts dels ara gonesos restaren mal contents e p ço manaren convocar corts gene rals en lo loch ỏ Borge entes qua ls corts lo predit dõ Perathares crea esser segur del Regne y en ara go hauia dos nobles molt richs: e poderosos appellats don Pero ti zon de catharcyta: e pelegrin de castellezuelo volẽts guardar lo be e vtil del Regne e natural esa qui deuia esser rey e per la superbia: e menyspreu que lo dit perathares tenia no essent encara rey ab gran vigilantia informaren ab molts ỏl regne que fora cosa millor e pus ac cepte a nostre senyor deue a tot lo Regne que elegissen en rey don re miro germa e fill dellur senyor lo qual era monjo en lo monastir de sanct ponç de thomeres del orde ỏ sanct benet situat en la prouincia ỏ narbona dins la comarcha de Be sers e axi tots concordes los arago nesos elegiren en rey lo predit don remiro lo qual com era ỏ poca edat son parelo rey don Sancho feu en- trar e pendre per monjo en lo põdit monastir de thomeres del orde de sanct Benet y estant en aquell de-

Quint Rey de Arago.

Monastir ỏ sãt pons de thomers

uerament fo elet en Abbat del monastir de sanct tagundo primitiu e fundat en lo regne de castella del dit orde de sanct Benet y estant elet de bo en millor puiant segons que mereyia fo elet en Bisbe de Burgos e apres fonch elet en bisbe de Pampalona capres per son germa Alfonso Rey de Arago lo qual volia que fos prelat en Arago fonch elet en bisbe de Barbastre e deroda y estant aqui elet no p ambició de honor mas persola necessitat del regne e per que millor fosse regits e defesos fonch elet com es dit per los del regne en rey de Arago e seguis la electio en aquesta forma com los nauarros venguessen a les predites corts generals ab voluntat: e proposit de elegir en rey don Perathares los Aragonesos qui estauen mal informats e descontents del dit perathares no volgueren rebre ab aquella honra e cortesia que deuien e hauie acostumat los nauarros e vehent aço don pero tizon de cathareyta noble de arago leuas en peus e ab gran alegria e honre rebe los Nauarros e conuidals que menjassen ab ell: e sabent lo predit don pedro tizon q̃ don perathares era en lo bany altres diuen ques leuaua lo capana ab los nauarros per ferli reuerentia e los porters com anicis e de poch seny com moltes vegades san semblant no curant excusar lur senyor del lauament en que estaua: respõgueren superbamẽt que no podie entrar a veure aquell car occupat era de faenes dla qual resposta ells foren molt despagats e mudas lur voluntat e proposit dient a com nos es senyor nos lexa veure que sera quant sera rey e molt indignats anaren se n a menjar: e apres los nauarros contenents ab los dits Aragoneses qui seria rey e vehét la voluntat e propositdels Aragoneses qui no volien altre rey sino lo predit don remiro ordenaren alli que mudassen les predites corts a Montsoe ab tal ordinatio, e prorogatio e mutatio se pertiren los nauarros e Aragoneses deles dites corts quis tenien com dit es en lo dit loch de Borge e lodit perata-res com se fonch regone gut romas cnuergonyit y empaguit axi per la sua superbia e presumpto com per la mala resposta dels dits porters e penjant lo tracte e lo terme de-les corts los Nauarros pensaren sils seria expedient que consentissen en rey don remiro monio e acordaren que no per dues rahons la primera que dubtauen que don remiro sabes regir lo regne p ço cõ era estat religios e sabia mes de orde e coses fratres ques que no de regir vn Regne la segona per ço com los nauarros tenien por ol emperador don Alfonso rey de castella lo qual mort ho pdut lo predit don alfonso rey de arago en continent volgue assetiar Bitoria e altres lochs qui eren de nauarra e p ço dubitauen que dõ remiro lo mo jo ho sabes deffendre axi com aqll qui no era estat criat en armes ne ẽ actes dcauaileria la pual y es molt necessaria e major mẽta rey ho pn cep qui regnes ho altres terres ha a deffendre e les perdudes cobrar ho guanyar dnou ab moltes altres virtus que ha hauer e aquesta virtut es la pus excellent e pus noble al rey ho princep: e per ço cõcordaren tots los nauarros ab consell den sanxo dela rosa bisbe de pampalona e de ladron fill de emecho veliz e de Guillem aznares de tores que tremetessen p lo infant don garcia fill de don remiro fill de don

Duas rahons q̃ mogueren los nauarros en no cõsentiren rey don remiro.

Nõ. con mala resposta fa molt de mal.

Sanxo qui sóch Rey de Nauarra lo qual mata son germa ramon ól qual es seta pus larga mentio en la Chronica de don Sanxo remirez qui mozi en lo siti de Oscae aquest infant Garcia era cosi ól cyt ruydiac e criauel en Valencia y era valent caualler e sens voluntat dels Aragonesos tremeteren per aquell e arimateix de llur cap los Aragonesos tractaren que tremetessen per don remiro lo monjo e pensant esser ne segurs ar i com en Borge era estada la cosa parlada ab los nauarros tremeteren a nostre sanct pare en roma que plagues a la sua sanctedat atozgar e dar les licentia que pogguessen traure ól ozde de sanct Benet don remiro mónje lo qual per defecte de natura hauien delliberat pendrel p lur rey e senyozn natural la quall licentia lo papa atozga ab gran maturitat de liberatio e consellen alguns chzoniques han scrit que lop redit don Remiro era missa cantant altres que no era encara en sacres ozdés e conuocades les cozts de monçoé loterme estatuit los nauarros no hi comparagueren e encontinent los Aragonesos qui hi comparagueren faeren leuar acte de llur cómparacio e anaren senalaciutat ó oscha qui era dita cadira e al elegirén en rey don remiro monjo al qual exit que so del monastir de thomeres casaren lo ab la filla del compte de peyteus appellada dona hurraca per ço sens consell dels aragonesos los nauarros hauien elegit en rey lo dit infant garcia comé çaren tenir mala voluntat los vns contra los altres Aquest dó remiro fo bon rey e molt franch als fillos dalgos de manera q̃ molts lochs del Regne dona a nobles e a cauallers e per ço no l prearen res nel tenien: ans seyen guerres entre ells en lo regne e matauen: e robauen les gents del Rege e no sen volié estar per lo Rey lo qual vehent se axi meny spresat e poch temut dona en gran pensament com daria remey a tanta perdition de son regne e no gosaue açoreuelar a nengu e per dar remey e pau a son regne tremes vn home al monastir de sát Isonç de tomeres ab letres a aql qui era estat son mestre com costuma: e regles de monjos negres q̃ doncnal monio algun bon mestre dels ancians: e segons lo persona daquest don remiro mereria dona ren li sozt bon mestre grã clergue e sauien les quals letres li recomtaue tot lo estament de son regne e la mala vida que passaue ab los majozs de son regne pregant lo que li consellas que farie en castigar y ser senyozn de aquests qui li perturbauen tot lo regne e lo mestre rebudes les letres ab gran pler: e legides aquelles pensa que seria irregular si li cósellaue que sabes Justitia appella lo missatger en hũ ozt que ell tenia en lo qual hauia moltes cols y en presentia del missatger trague vn ganiuet que tenia e tenint e legint les letres talla totes les cols majozs qui eren en lozt: e romangueren solament les méozs e fet aço dix al missatger vesten a mon senyoz lo rey e digues li ço q̃ has vist que not do altra respostaa e lo missatge ab despler com respossta no li hague dada tornassé al rey e recompta li que neguna respostaa no li hauia volgut fer dela qual cosa lo rey sonch molt anuiat pero coz lo missatger li compta la manera del tallar de les cols pensa en si mateix quel hozt podia esser só regne les cols eren les gents ó son regne e dix que per esser bones les cols

Letra atorgada per lopa pa que don remiro monge isque al monastir per esser rey darago.

carn hi hauia mester y encontinét tremes les letres per son regne a cauallers y a homens dels lochs q̃ fossen en les corts generals ell hauia conuocades en la ciutat de Osca per causa de vna campana volia fer en la ciutat d̃ Osca la qual sos hoyda per tot sõ regne car mestres hi hauia del Regne de franca qui la farien e com aço oirẽ los nobles e cauallers digueren anẽ veure aquella oradura que vol fer lo nostre Rey axicõ aquells quil preauẽpoch e comforen a oscha lo rey mana appellar certs e secrets homens en la sua cambra armats qui faessen ço que ell los manaria e com venien los Richs homẽs manuels appellar a hu a consell e cõ entrauen encontinent los manaue escapsaren la sua cambra pero appellaue aquells qui li eren culpables d̃ manera que.xij. richs homẽs e daltres cauallers hague escapsats ans ques dinas e haguere axi mateix tots los altres richs homens: e cauallers escapsats sino sos estat sentit per alguns dels altres qui estauen defora: e deuien ẽtrar: e fugiren dels quals morts ni hague cinch del linatge d̃ luna lop ferrench. Hu Ximezes pero Martinez Ferrando e Gomez de luna ferriç beliçana per verga gil de Trossello ecro Cornell Garcia de penya ramon de sezes per de luesta. Michel Azlor e Sanxo sonco ua caualler e aquells morts no podẽt hauer los altres qui crẽ fugits posa son Regne en pau e apres comẽça plegar ses gents contra Nauarra dient quel regne de nauarra deuia esser seu p̃ si mateixos elegit rey sens voluntat dels aragonesos y estiguc ren en batalles: y en guerres per vn any e agueren mes durat sino fossen estats los prelats nobles cauallers e gents populars del regne de nauarre: e del regne de arago qui moguts de charitat: e pietat: e perque pau e concordia fos entre los nauarros: e aragonesos los quals eren estats tots d̃ hu na voluntat axi en aduersitat com en prosperitat applegarẽ se e amigablement concordaren y elegirẽ tres homens sauis e tements deu de cascun regne ço es d̃ Arago dõ Caral don Ferriç doscha e don pe iathares: e del regne d̃ nauarra dõ ladron don guillem Aznatez de oteyça: e remenez Aznarez de Torres. Axi que tot lo que aquests sis elegits ço es tres de cascun regne farien e ordõarien cascũ Regne ho hagues per ferm: e agredable. e dot aquest poder ells tots sis arbitres se ajustaren en vado lõgo e los drets allegats e rahons fetes per cascuna part conuenguerense que faessen e fermassen de aquesta cõcordia trasactio e auinẽça certs capitols en los quals era contengut en effecte quel rey remiro tengues per fill lo rey Garcia: e lo rey remiro que fos sobre tot lo rey garcia sobre tots los cauallers e que la maluolença procurada per lo enemich d̃l humanal linatge hauia procurada e mesa entre ells e lurs gents hagues sen cleuassen contra mores empo que cascun rey conegue ses terres axicom dõ Sãro lo major les hauia de pertides La q̃l transactio concordia e auinẽça cõcordada y en scrits a perpetua memoria mesa publicaren aquella en pampalona generalment als reys dessus dits e aquella tengueren totes les gẽts per sãcta bona e agredable: e aquella loaren approuarẽ e confirmaren e la charta dela diuisio de aquests regnes so mesa en lo monastir de sanct Joan dela pẽya

Dels escapsats ni agueu. del linatge d̃ luna e sõscrits tots. xii, e altres.

Don Sancho dela rosa bisbe de pāpelona.

perço que alli fos perpetualment conseruaday en laltre diaseguent lo predit rey remiro so rebut segōs la conuinença desus dita per don Sancho dela rosa bisbe de pampalo na ab son ceuent: e ab tot lopoble dela ciurat honorablement e deuo ta seu processo per lorey: e tot son regne car lauors los bisbes tots eren religiosos: e conseguentment los canonges delcs lurs esglesies e cabedrals tots viuen sots regle: ereligio com se pratica huy endia en Caragoça: y en altres ciutats de hespanya. E apres prega lo pre dit rey garcia al dit Rey Remiro que pus ell era parey ell fill que li donas alguna cosa sua ōla qual fos hereetat axi com se pertany a pare dar a fill elo dit rey dō remiro per la gran affectio tenia de cōplir les auinences e no fallir a aquells dōa li Garac: Roncal Quadreta: e val terra a vida sua ab aytal empero pacte e cōdicio que apres mort sua los lochs dessus dits tornassen al rey de arago: e daço linpresta sa cramentt: e homenatge a costumō hespanya: epassats tres dies stāt en Pampalona lo rey remiro hac de consell lo rey don garcia de na uarra que demanas al rey de Ara go que li soltas lo homenatge que fet li hauia p los lochs dessus dits e quant ley hagues soltat ques al ças: e si soltar no ley volia pus era en son poder que retengues lo rey de Arago pres e fonch axi orde nat mas hun home del consell ōl rey de nauarra appellat Ennecho de Ayuar ben caualler vehent la maluestat quel rey e lo regne ō na uarra hagueren daço e gran infa mia anassen denits ala posada del rey de Arago: e reuela a ell tota la cosa encontinent lo rey ne so molt torbat: e appella don Caral: e dos altres consellers: e foren de acort que lo rey se partis dalli: e que no entenes al tracte ordenat: e axi ab v. de cauall cerca hora de mija nit partis de pampalona: e anassen al monastir de sanct saluador de ley re: e lera manat que bon mati totes ses gents fossen ab ell: e axi hofac ren e quant açosab e lo rey de na uarra son molt animat e cō vcent que lo rey de Arago sabia tot son proposit de manera que tot quant hauien adobat sora destorbat: e p ço comēça de ser apezellar son reg ne pensant hauer guerra ab Ara goe don remiro anassē vers oscha e aplegales sues gents no ab volū tat de fer guerra mas ab propositō mostrar al reg ne que pus en pau e honestament era son regne volia tornar seruir a den majorment p? hauia hagut vna filla de la reyna burraca la filla ōla qual fonch apel lada peyrouella o peronella: e ha gut acort sobre aço tremes missatg er a don Alfonso de castella fill de dona burracha e del compte ramō de toledo significant li son prepo sit: e que li volia comanar son regne e sa filla e fo lo missatge don Caral Arch tofelit qui tots sos secrets sabia evolia molt de mal al rey de nauarra e no recordāt se del set de la guerra que crea lo rey de nauar ra hauer ab lo rēy de Arago per la maldat dessus dita: passa per nauar ra: e com fonch en hū loch apellat ouanos lo rey de nauarra trames alli gent darmes e prengueren lo predit don caral: e apres romāgue ren en dubte que farien dell si ma tarien: ho no: e fonch consellat al rey de nauarra que mes valguere li tolgues tot quant tenia que ma tar lo que ab los bens de aquest po gueren mantenir. ccc. homens de cauall en guerra contra Arago e re

be aqst cosell ỏ manera q̃ dó caral
pga al Abbat de sanct Saluador ỏ
Leyre amich molt grãs eu q̃ li aju-
das pagar lo rescat: e lo dit Abbat
pagar lo grãrescat daqst dó caral
vene tot lo tresor ỏl seu mõastir: ab
lo pu del qll: e ab loq̃ lo dit dó caral
tenia lo seu rescat so pagat: y ell ỏl
liurat lo q̃l aps satisseu e dõa al dit
monastir molt mes q̃ no valia lo dit
tresor e lo rey don remiro cõ sabe
q̃ lo dit dó caral era pres romas ne
molt trist y encótinét tremes altre
missatger al p̃dit alsõso rey de cas
tella son cosiptm: e lo rey de castilla
respos liq̃ era cótét pẽdre en comã
da sa filla q̃ era cosina sua: e son reg
ne sins q̃ aquella fos casada: e lauors
lo rey dó Remiro tremes sa filla a
don Alfonso rey ỏ castella: e pochs
dies apres lo dit rey dó remiro ap
plegat tots los majors ỏ son regne
seu los p̃star los homẽatges q̃ guar
darien sa filla: e li dariẽ p marit aqll
qli pertãgues pregir son regne en
cara li prometeren q̃si sa filla casaua
sens voluntat de aquells del regne
ỏ aragon q̃ no ho feretas lo regne: y ell
metres en la esglesia de sanct pere
de osca e los seus capellãs seu cler-
gues q̃ diguessen les hozes acostum
dels mõios negres y ereta molt be
aquella esglesia e sots mes al mona
stir de sanct ponç de Thomers cs
honerastat monjo: y encara segõs
diẽes huy endia sustr reganea al dit
monastir de thomers e seruint ari
a nostre senyor deu visquen bona
e sancta vida p algũ tẽps e fama e so
soterrat en la ppdita esglesia en lãy
de nostre senyor mil cent: e trenta
cet e lauors don Alfonso de castella
muda lo nom a dõa peronella: e feu
la appellar hurraqua e apres vol-
guecasar son fill ab ella mas los ara
gõesos no volgner cõsentir e tenẽt
le dita hurracha en son poder feu
prestar homenatge p aqlla a ell ma
teix q̃ la terra ỏ arago fes sets me
sa a ell: e tots los lochs dela serra
nia faerẽ aqst homẽatge e de anar
a cozts al rey de castella e aqlls ỏl
regne de Arago sabẽt aço tractarẽ
casament de aqlla ab dõ ramõ berẽ
guer cõte de barcelona molt noble
saui e valent caualler lo q̃l apres so ca
sat ab dita hurracha nos volgue in
titular rey sino tãt solamẽt pncep ỏ
Aragocõte ỏ barcelõa e de proẽca e
los Aragõesos no podẽt hauer dõa
hurracha p fer ne lo dit casamẽt ha
guerẽ p̃stat homẽatge en semps ab
lo dit cõte ỏ barc. al rey dõ alfonso
ỏ castella p calatayu daroça e p los
altres lochs dela serrania de anar a
cozts loql homẽatge so obseruat sins
q̃ dõ alfõso e altra mãera apellat
ildefõsor cy ỏ aragon fill del p̃dit dõ
ramõ Bñgr pncep de arago y de
dona hurracha pço cõ aqst dõ alfõ
so de castella tenia sitiada cuença
de mozos e p̃ga dõ ildefonso de ara
goq̃ li vẽgues ajudar e defet li aju
da e p ço lo p̃dit rey de castella sol-
tali lo homenatge e aximateix als
aragoncsos e pnguerẽ cuenta e de
aqll tẽps ença aqst dõ alfonso ỏ cas
tella se apella emperador segõs en
altres chzoniques es p̃ largamẽt
contegut.

Al fina la generacio masculi-
na dels Illustrissimos Reys de A
rago: e comença la generacio dels
nomilissimos comtes ỏ Barcelõa.

¶ Dela espasa de sanct Alarti

AIxs de venir a parlar ỏ la
generatio pncipi: e suc
cessio dels comptes de
Barcelona per la gran
deuocio tench yo sobre escrit ¶ de

Altremi
satge tre
mes al
rey de
castella
per lama
teixa co
sa.

Mutãto
del nõ
Peroneí
lar

Nõ. cõ
lo com.
re remõ
bfigr a
pres que
fo casat
ab dona
peronell
a o hura
cha no e
volgue
intitularse
rey sino
princep
darago.

re Miquel carbóell al glorios sanct Bisbe e caualler mossen sanct martri en la confraria del qual regint aquella los cotoners dela ciutat de barcelona quintenen capella en la esglesia del monastir ó sanct Augosti dela dita ciutat meso scrit de ma propria per confrare ó deuotio he deliberat en lo present libre de escriure aquella espasa p aquella ab la qual estant caualler e anant a caual lo dit sanct Marti vehent vn pobre tot nuu: e tremolant demanant li almoyna mogut de pietat trague dela Beyna que tenia sen yda la dita espasa: e talla la mitat del manto: o mantell que tenia vestit e cobri dit pobre lo qual era Jesucrista ell inconegut lo qual apres en la nit li aparague ab gran lumi naria e multitud ó Angells: e sant Marti dormint en son lit se desperta oint la veu ó jesuchrist dient martin⁹ aduch cathacuminus hac me veste coterit volen dir aquestes peraules Martiinstruit en la fe no encara batizat ab aquesta vestidura ma cubert Aquesta espasa segons se troba escrit en scriptuaes antigues vengue en mans del comte de barcelona appellat ramon Berenguer qui ólliura la emperatriu de Alamanya del crim de adulteria ella falsament imposat e apres de ma en ma es venguda als succesSors del dit comte ñns als reys de Arago entre los qs vegueen mans del serenissimo don Marti de Arago e mort lo rey en Marti en más dela reyna margarita muller del dit rey en Marti e morta la reyna margarita seguis que dita espasa son venuda en encant publich e la qual son cóeguda p vn criat dels dits rey en Marti: e reyna Margarita apellat Bñt sauila nadiu del mas çauilla ó la proquia ó sanct andreu ó lanas ól bisbat ó Vich y se intitulaua ciutada ó Barcelona e aqlla cóprap dar la ala dita confraria ala qual dona a. xj. ó Hoébre del any. M. cccc. xxxvj. Ep qnt ó dita donatio no sen feu acte algu lo dit Bñt çauila ab chart a publica feta en Barc. a. xv. ó Setébre del any ól a nati. ó nre séyor. M. cccc. lviij. ratifica: e ferma aqlla en poder ól discret Antoni Joa not. publich ó Barc. e seguis apres q la reyna Maria muller ól Serenissimo dó alfonso rey ó arago fill ól serenis. dó ferrádo primer rey ó arago pga la dita cófraria li comana es la dita espasa e p esser reyna los pchs fozémanament qaqsta espasa apres la dita cófraria no la pogue cobrar fins atát q la dita reyna Maria passa ó aqsta vida e veus aci en quina forma e modo dita espasa ses trobada: e venguda ala dita confraria.

Del. xi. Cóte de Barcelóa ramó Berenguer q destitura la emperatriu de Alamanya del crim de adulteri falsament imposat e dela fertil pomposa e rica taula de Barcelóa.

La historia de aquest ramon berenguer es scrita aci é carel. lxxviiii.

Segós he legit en chroniques: e histories dela taula aqsta ó Barcelóa escrites de aquesta taula cóms aci ses diuulgat: e molts an cregut: yécara vuy édia creué aqst ramó berénguer q no solamét succei al póit son pare ramó bñguer cap de Estopa en lo qual dit comptat de Barcelóa: y en les dessus desig nades Terres per lodit son pare posseides mas écara en grádissimes virtuts e majorment en batalles: e armes certificat: e pregat que per la sua virtut: e fortalesa delliuras del grá perill enq estaua la empera triu de Alamanya accusada ó crim de dulteri per dos potentissimos: e molt estimats homens de peratge

alemãys molt priuats al empera-
dor de Alamanya: e per causa dela
dita accusatio lo dit empador ha-
uia cõdamnada a mort la dita em-
peratriu si dins vn any no troba-
ua caualler o home depatge qui p
batalla la dellíuras de dit crim: en
tant que lo dit comte dõlliberaaq̃lla
dellíurar dl dit crim: e p entrar ell
en major animo en cãp ò batalla cõ
tra dits dos Alamanys pensa ò po
der primer parlar ab dita empatriu
mas no troba lo modo fins a tant q̃
nostre senyor deu lo qual continua
ment ab gran deuotio pregaua: e
faca p̃gar lo inspira: e ajuda metét
li en lo entenimentò anar a la cort
del dit empador desfressat com a re
ligios vestint se lo habit ò religios
e aricom a religios a compãyat so
lament de vn seu criat gentil home
appellat roch abzuna ana ala dita
cort hon esser junct condubí: e cõ
corda ab los gẽtils homẽs q̃ tenia
en guarda dins vna fortalissima to
rra la dita emperatriu tãcada que
ell entras en dita torra com a pare
confessor p cõfessar aquella: e axi ẽ
trat dins la dita torra confessa di-
ta emperatriu la qual oida de con
fessio conegue lo dit comte desfres-
sat la dita ẽperatriu esser falsamẽt
acusada de adulteri: e p ço li dix q̃
alegras q̃ab la ajuda e gratia ò nr̃e
senyor deu p ell e p vn seu criat se-
ria delliurada empero volgue li do
nas la fe e promets abjuramẽt no
reuelas digue al emperador ne ap
sona del mou lo seu nõ appellat ra-
mõ berẽguer comte de Barcelona
fins fossen passats tres dies apres
ell se fos partit dela dita cort: e tor
nat en son comtat e partint se lo dit
comte dela dita emperatriu troba
dit criat seu quil sperauaarimatcir
desfressat ab lo habit de religios e
narra li tot lo fet cõ passaua diét li
q̃n cor se sentia ò encrar en lo cãp ò
batalla q̃ dies hauia estat abastit: e
fet p̃q̃l feuol p sonc e y volguessen ẽ
trar p cõbatre ab los dits accu
sadors q̃ tots dies hi veniẽ y stauẽ
prests: e armats en combatres cõ
tra los defensors e que ja era hora ò
cõparer duãt lo dit emperador: y ẽ
trar dos en dit cãp ò batalla e no
tornar atras: tãs mour que o eu los
ajudar a l'p̃ ells deffensauen bõa cau
sa e lo dit criat respos que era cõtẽt
e no mãcara entãt q̃ lo dit comte se
dspulla lo habit e mes sa apũct a ca
uall cõ a bõ caualler armat cõ era
mester e comparague deuãt lo dit
empador ab lo dit seu criat q̃s auia
arimatcir dspullat lo habit: e sera
mes apũct armat a cauall als q̃ls
lo empador los assigna jornada p
entrar en dit cãp ò batalla e venint
lo dia assignat lo dit cõte feu cercar
lo dit seu criat p entrar los dos cõ
era cõcertat en dit cãp: e no podẽt
se trobar lo dit cõte animos mũta
tot armat en sõ cauall: e tira la via
del dit cãp e cõ lo empador q̃ alliera
vẽgut viu no esser hi vẽgut sino hu
dix al cõte de bar. axi véju tot sol
hon es aq̃ir altre caualler cõpãyo
vostre e ses e amagat p paor ò mo
rir en dit cãp e lo dit cõte lo excusa
respondt q̃ era malalt e q̃ p ço ell no
staria de no combatre hu apres al
tre que deu era ab ell qui li daua
molt animo de combatre los dos e
Axi lo dit comte sou tant valent: e
animos que no se paordi: ans pri-
mer se senya sacnt se lo senyal dela
creu en lo front y en la spasa que te
nia senyida la qual se afferma esser
aquella dessus designada del glori
os sanct Marti e axi estãt a cauall
entra en lo dit cãp tot sol comanãt
se a deue ala sacratissima immacula
da verge maria e al glorios sanct
Marti e primer combate ab la hu

dels dits acusadors lo pus fort de tal modo qnel bolca mort en dit camp tenint la dita spasa nua en la ma car ja hauia romput la lansa al tre acusador vehent que son compā yo era axi mort son aterrat e no go sa combatre ans quasi plorant de mana venia al dit emperador faēt continuar per lo secretari del dit emperador com ell: e son compāyo mort hauian accusada falçament la dita emperatriu e no gosa comba tre sino que presta obedientia en cō tinent al dit comte dient deuant lo poble lo que dalt hauia fet continu ar per dit secretari y ēcara alli ma teix se desdix dela dita acusatio per ells dos falsament feta contra di ta emperatriu y exint lo dit comte del dit camp victorios volēt sen tor nar a la sua posada lo dit empera dor ab molts nobles e caualler s e multitut de gent lo acompanya a la sua posada e com lo dit cōte tre ballas no fos conegut spera la mija n it del dit dia e dues hores apres de dita mija nit secretament parti ò dita sua posada tornāt sen a grās jornades sens pendre comiat en sō comptat hō com bi son arribat ma naque en totes les esglesies axi de la ciutat de barcelona com en to tes les altres esglesies de dit com tat fossē fetes moltes e deuotes gra cies t te deum laudamus a nostre senyor deu qui li hauia tant aiudat e tornat sa: e alegre: e victorios en son comtat. ¶ Ara tornē parlar ās segui apres que dita Emperatriu del dit falç crim fon delliurada sa pian los lectors de aquesta historia que vehent lo dit Emperador lo dit fortissimo: e victorios caualler jatsia sens tornas com dit es seus pē dre comiat hauēt axi vigorosamēt batallat ab gran alegria: e triūpho trague aquell del dit camp com dit acompanyant lo ala sua posada si tuada en la entrant dela ciutat hō lo dit emperador son palau tenia e aqui ans de partir sen lo dit empe rador deuant la multitut de la gent quil acompanyaua loa e magnifica molt lo dit comte de fortitut: e ani mositat e daltres virtuts que dir: e expressar nos porien e lendema ò bou matí lo dit emperador per co neixer: e festejar lo dit compte li tremes molts nobles: e caullers per que li diguessen ò part sua quil pregaua vengues a dinar se ab ell car hauia fet appellar vn gran cō uit de pagos flaysans e molta vola taria e de moltes e diuerses mane res de viandes acompanyat de di uerses struments e sons de musica com los dits nobles e caullers fo ren junts en la dita posada son los denunciat que lo dit victorios ca ualler dues hores apres la mija nit del dia de la dita victoria secretamēt sen era anat e nos sabia non: ne q quin cami hauia e axi los dits nob les e caullers ho reportaren al dit emperador lo qual encontinēt se feu venir la dita emperatriu di ent lisi coneria aquell caualler qui la hauia delliurada respos senyor ells aquell qui coma frare religios entra en la dita torra em confessa crehent yo fos frare confessor diēt li yo tots los peccats yo hauia co mes contra nostre senyor deu e ās yo hagui confessat interrogam si hauia comes peccat de adulteri q per causa ò aquell peccat yo stava presa e cōdemnada a mort si dōchs dins vn any no trobaria algū defen sor q per batalla me ò sliurass de tan pessimo crimbē escodrinya molt e treballa yo ley atorgas si l hauia comes car ell era confessor: e nou reuelara per la pena quels hi va ò perdre la lengua. E tant ell no sco

driya/e persuadi no pogue traure de mi altres mots sino que daua la mia anima al diable si tal peccat yo hauia comes. E lauors ell volgue li donas la fe: e ab juramentli pro metes que lo seu nom no descobri ria fins atant que tres dies apres lo dia ò dita victoria fossen passats dient me lo seu nō: lo qual passats aquells yous dire / per ço senyor lexem passar dits tres dies yous ho dire lauors lo emperador dix que era content que ella no ven gues a menys del que hauia pro mes al dit caualler quiari la hauia delliurada/ e vengut que fonch lo ters dia la dita Empatriu dauant la gran cort del dit emperador / e stant lo dit Emperador assegut en vna cadira en son senyal narra to ta la gesta com passaua / e que era apellat lo dit caualler qui la hauia delliurada ramon beranguer com te de barcelona/e hoydes aquestes paraules dela dita Emperatriu estant en aço lo dit Emperador desijant lo cōcixer mana que molts caualler s cercassen ari en la dita ciutat com forza e si l trobauen quel detengnessen car ell lo volia con eixer e tant nol cercaren nol po gueren trobar e lauors lo Empera dor dix al Emperatriu sapies en cert que yo nunque posare ab tu en taula ne en lit ans me apartare de tu si donchs tu quit ha delliura da en continuent not mets en cer ca e quel faces venir e yol conegue eli faça la hōre que mereix que no crech se tropia en lo mon tal / e tan fortissimo e virtuos caualler car iot sas certa que yo may poze repo sar ne ser res de be fins a tant yo tal caualler conegue e conegut tāt com yo poze ala sua virtut que es mirable yo satisfare. E la dita em peratriu desijant obeyr a la volun tat del dit emperador moguda de rabo e virtut entengue anar ala ciutat de Barcelona hō creya trobar lo dit comte ramon berēguer e per anar hibe acompanyada e cō a emperador pertany seu se venir per a companyar los quatre carde nals ab tots los seus bisbes: e tre centes caualcadures/ e ab moltes vitualles partint se del palau del Emperador/ e faent son cami dins quaranta dies peruengue en hes panya/ en los monts pyrineus/ e uengues a noticia del dit comte ra mon berenguer encontinent lo dit comte conuoca tots los nobles ōl dit principat caullers homens ò peratge gentils homens / e ciuta dans honrats dela dita ciutat de Barcelona qui ari hōrats tostēps son estats nomenats com iaya diffe rentia qui son dits honrats jatsia cascu de quin grau hoz de: e ftamēt sia pus tenga casa en Barcelōa es mostre hi haja hinstat per vn any e vn dia se pot e acostuma dir se ciuta da per priuilegi dela dita ciutat / empero no que tots se diguen hon rats encara que no sian de sonrats mas los qui ja de llur natura e pro sapia han vindicat lo nom de hon rat e noy ha mester altra proua ne constitutio per dir se honrat: e ari cōuocats prepōsals com la dita em paratriu era dassa los munts pyri neus ab gran caualcada e cōpany ia de cardenals / e gent honrada p venir en aquesta ciutat de Barce lona e cōdubir lo que sen torna s ab ella al palau del Emperador son marit quil desijaue molt conexer lo / e fer li moltes gracies e hōres per lo que hauia fet de delliurar la dita emperatariu del fals crim li era estat imposat e perço era neces sari que tots faessen vna gran festa a dita emperatriu quils esperara

en la ciutat ò geronae dallibeacõ
panyadasen venguera ala dita ciu
tat de Barcelona: e per tant que
la festa fos pomposa: e sen par las p
tot lo mon volia: e manaua appare
lassen taules be fornides: ede toua
lles: torcaboqs: taualloles bacines
dargẽt perpendra ayguamãs: ede
diuersitat devidre com taces: bro
cals: e ampolles e de vexella dargẽt
daurada per tenir sal e de moltes
cadires: e banchs en que la gent
segues qui hi volgnessen seure: e
nozes menys les viandes: qui esta
rien en dites taules fossen vadells
capons flaysans e gallines perdius
e tota manera altra devolataria e
e carnerolos vins fossan blanchs
e vermells de diuerses maneras lo
pa molt blanch e be assahõate del
millor formẽt que trobar se pogue
ra manjar blanch Arrosses: e fide?
fruytes confits: e potatges: de di
uerses maneras laygua sin volian
beure ab dits vins fos decisterna
e totes les coses qui esterien en di
tes taules per a menjar posades fos
sen com sepertany be appercelades
e meses sobre plats dargent: e lay
gua en pitxers dargent eles taces
hon beurien fossen dargent daura
das e de vidre e copia de coltells p
tallar e molts trinxhants e seruí
dors qui seruissen en tot lo que hi
fos mester empero que dites tau
les tẽguessen circa dotze milia pas
ses començant del portal de sancta
eulalia dela dita ciutat qui esta pp
la plaça quis diu vuy del blat sobre
lo qual portal esta huy la preso qs
diu del veguer: e tirant totes les di
tes taules fins al castell quis diu ò
Moncada e aqui finissen totes les
dites taules axi apparellades for
nides e apunct com dit es no man
canthi trompes trabals xeremies: e
tota la millor musica que trobar se
poguera: e costas ques vulla e tots
los dessus dits nobles caualler
homens de peratge ciutadans hõ
rats e gentils homẽs a vna veu res
pongueren senyor comte sia feta la
vostra voluntat que encara no sal
tres vos seruirem en bens y en per
sones y en tot lo queus sera profit
y ẽ cõtinẽt fet aquest rahõ ament ẽ
tengueren los conuocats en pre
parar: e posar totes les dites coses
en son degut orde: E preparades e
posades totes: e sengles coses dss?
dites lo dit comte acompanyat òles
dites persones: y encara òles mes
formosas gentils: e hõrades dones
e senyores destat del principat de
catalunya e ab mes de. M. caualca
dures e ab molta gent de peu par
tiren dela dita ciutat de barcelo
na ços del dit portal ò sancta eu
lalia passant prop les dites taules
meses e fornides ò totes y sengles
coses dessus dites arribaren al dit
castell de montcada e aquis dina
ren frescament e dinats partiren
daqui e tiraren la via de gerona hõ
trobaren la dita emperatriu a cõ
panyada de quatre cardenals e de
molta gent honrada axi de peu cõ
de caualles veritat que ans que lo
dit comte de barcelona hi arribas
la dita emperatriu per honre sua cõ
aquella qui sabia les primors e seri
monies en tals coses fer acostuma
des sabent que lo dit cõte era ja pp
la ciutat de gerona tremes dos òls
dits cardenalls al dit comte de bar
celona ab molta gent noble e de pa
ge en mig dels quals lo dit comte
anaua e la dita emperatriu auisada
que lo dit comte venia caualca ab
los restants dits dos Cardenals
e gent noble e de peratge: e isq̃
dela ciutat de Gerona al encõtra
e acostant se lo dit compte ala di
ta emperatriu e volent descaual-

car del caualll la dita Emperatriu prohibi que no descaualca ne volgue li besas la ma; sino ques acostas al cauall hon ella caualcaua: e confabulas ab ell del perque ella venia e lauors la emperatriu: e lo compte de Barcelona collocats ẽ mig de dits cardenals ab tota la gent axi del Emperatriu com del dit comte apoch apoch prenents algunes posades hon manjaren: e dormiren fent lo camu dela ciutat de Barcelona majorment q̃ aq̃ll dia eren tots dinats arribaren al dit castell de moncada hon trobaren totes les dites taules meses: e formades de totes e sengles coses dessus dites e descaualcaren e ab gran brugit de trompas: e taballs e tota la dita musica sa dinaren: e dinats reposaren circa vna hora e passada la hora caualcarẽ e venint axi ab trompes e tabals: e tota la dita musica vehents les dites taules tantes e contigues tenints de dit castell de moncada fins ala dita ciutat de barcelona totes formides: e acompanyades com dessus es expressat estauen admirants: e de bien que nunque hauié vist tã grã manificencia: e opulencia e que be monstraua: e lo dit Compte dela noble ciutat ò Barcelona esser lo pus liberal: e magnanim comte ò lmon. E arribats que foren los dits. Emperatriu cardenals e comte ramon berenguer ab tota la dita ciutat de barcelona lo dit cõte p quinze dies cõtinus feu fer ab grãs dispeses sues en la dita ciutat grãs torneigs iustes diuerses maneres de jochs: e destresses; e fictes batalles en labor: e gloria dela dita emperatriu la qual per tots los dits xv. dies ensẽps ab los dits cardenals: e tota la sua gent estigue en la dita ciutat a despeses del dit cõte de Barcelona: axi en lo maniar e beure sumptuos com en totes les altres coses necessaries a ells e a lur familia caualls: e bestics E passats los dits. xv. dies los dits emperatriu cardinals: elcomte ab tota lur noblesa: e familia: ab gran alegria acompanyats de trompes xeremies; clarins; tabals: e moltes altres maneras de sons e musica partiren dela dita ciutat per anar al emperador de Alamanya qui ab gran desig los esperaua: e arribats que foren en Alemanya per lo dit emperador tots foren rebuts ab tãta multitut de sons: e major que no es dessus specificat; E fonch al Emperador tant accepte la conexença hague del dit compte de Barcelona que tant desitjaue conexer que vltra los grans joyells: e or: e argent li dona referint li moltes gracies del honor li hauia fet volgue q̃ lo comtat ò prouença qui lauors era del dit emperador que fos del dit cõte de barcelona e de sos successors ja era abans com se casa ab la filla den gisper t comte de prouença: e donant e confirmant li aquell ab tots emoluments profits drets: e titols largament. ¶ Per ço no diguen los malparlees: e legoters als Reys duchs comtes barons nobles Caualers gentils homẽs: e als altres com miren taules ab viandes magres: e mal aparellat. ¶ Açoes taula de Barcelona denigrant aquest qui es stada tãt opulẽt: e magnifica que nos lig ne es memoria ò homẽs q̃ tal ne major sia stada diguen doncbs los qui volran dir: a ço es taula de Barcelona ço es be opulent: e Maguifica plena de tot lo que y es mester vt nichil sup̃

¶ Dels Comptes de Barcelona: e de lurs gestes.

dilecto ñlio meo ildefonsoregi aragoñ ⁊ comiti Barcinoñ qui in testamento eiusdā viri mei vocaris R. ⁊ omni posteritati tue omne regnū Aragoñ integriter ciuitates quoq; ⁊ castra villas ⁊ ecclesias ⁊ monasteria. Terras etc. actū Barcinoñ. xiiij. kalendas Julij Anno dñice. incarnationis. M. clxiiij.

De Bernat primer cõpte de Barcelona.

Bernat primer compte de Barcelona.

EVenint ala descriptio dels comptes de Barcelõa he trobat esser estat primer dels altres cõptes descrits en moltes chroniques fetes ò aquells vn noble e virtuos Baro appellat don Bernat al ql lo emperador lois rey de França fill de charles magnes en lany de nostre senyor. Dcccxxx. en temps de papa Eugeni segon tremes vn sanct home Abbat appellat elisachar lo qual persuadi al dit bernat compte de Barcelona e li digues que seruant la fe al emperador roma no consentis enres que li digues aymo gouernador dela aquitãia quis diu guiayna encara que aquell fos al li gouernador per lo predit emperador lois com lo dit elisachar no hauia pogut conduir que lo dit Aymo tornas la terra ço es la ciutat de Gerona la qual huy es dita vich per ell abengan presa e destroyda: e no la volia tornar al Emperador: ans ab ajuda del rey moro Abdetanan sesforçaua pendre li Barçalona: e altres terres de hespanya: e axi lo noble Baro Bernat Compte de barcelona persuadit per lo abbat elisachar defenegouerna: e regibe lo seu cõptat de barcelona. E dir yo de quin linatge ve aqst cõpte bernat ne que seu aprés ne abans ne quant moris res en scrits auctenticament ñns aci trobar no he pogut tants libres non he cercat sino lo que aci e dalt ne scrit referit ho Blondo en les sues decas e no res menys ò aquest Bernat compte de barcelona es feta mentio en la vida del dit Emperador lois e per ço se pot creure: que ans del propseguent compte guisfre sonch compte de Barcelõa lo dit Bernat no obstãt moltes chronistes en lurs chronicches aquest compte bernat hajen omes lexat: e de aquest bernat platina orador fa mencio en lo libre ha compost ò viris pontificum en la vida de papa Eugeni segons.

Aymo gouernador del aquitãya

Abdetanan rey moro.

Guiffre segon compte de Bar.

Nõ. que segons positte.

SEgon compte ò Barcelona sonch appellat dõ guiffre noble e virtuos caualler senyor del castell de Arria en lo territori de vila franca de conflent del comptat de rosscello aquest guiffre segons lo proces dela historia de charles maynes: e de lois fill del dit charles encara que en chroniques yo no haje trobat scrita la sua genealogia sino q̃ aquest caualler era molt rich home e molt be armat de sauiesa e altres virtuts e per la sua noblesa: e sauiesa hague del Rey ò frãça lo comptat de barcelona venen a creure algũs historichs moderns accutissimos: que aquest sonch natural ò ducat de Bauaria en Alamanya: e

no dela vila de Arria situada en la terra de conflent com han scrit altres: e mes dié aquesto hystoriehs moderns que aquest caualler procehir de casa molt generosa en lo dit Ducat de bauaria dela qual se parti en compãyia: e serucy ò carles: maynes emperador quant conquista aquella prouincia de alemãya venint sen lo dit carles: e son fill lois conquistants en rossello: e cerdanya contats situats en lo princi pat de catalũya: e alli en la terra de vilafranca de conflent lo dit lois Emperador Charles maynes: e ra ja passat desta vida com moris en lany de nostre senyor. Dccc xiij a. v. deles calendas del mes de Febrer li dona lo dit castell de la qual arria e aprescper dar li mes honre senyoria: e renda li comana lo comtat de Barcelona en lany ò nostre senyor. Dccc. xl. loqual regi molt sauiament en gran pau: e tranquilitat per molts bõs anys e tenint: e posseynt axi lo p̃dit cõptat en pau seguis en lany de nostre sẽyor dat. dccc. Lviij q̃ dẽant per lo rey de França junt que fonch en narbõa ab son fill appellat guiffre pelos de pueril edat a companyat dels Ambaradors del rey de frança e de molta gent hu òls caualleros de aquesta ambarada mogut ò supbia: e enueja prest lo comte griffre per la barba volent li fer vltrage: e lo comte encontinent ab la spasa q̃ portaua sincta traent aquella dela beyna dona tan gran colp al caualler que mori subtadament e los altres Ambaradors portants pres lo comte de Barcelona al rey ò frãça no dubtaren per lo camí ço es propia vila appellada de sancta maria del puig de frança de aluernia. passar lo en laltre vida ço es leulo dltany ò nr̃e sẽyor. dcccl viij òla q̃l mort del cõte ò barcelona lo rey ò frança ne fo molt irat per quant amaua molt aquest comte guifre: e hauent pietat del fill del dit comte pres aquella son carrech donãt lo a criar al comte de Flandes vassall seu: e comana lo comptat ò Barcelona: hun seu criat frances appellat salamo quilting ues fins lo dit guifre preuengues a edat ò gouernar dit comtat: e per quant en aq̃ll temps antichs segõs historiehs moderns approuats han scrit molts noms son stats p̃ los gotths: gent barbara corrumputs dels quals huy en dia los homens de bon ingenie de elegant parlaria ho vulgar vsar no volen sino ò aquells propis noms ho cognoms dels quals ha vsat la lengua romana segons la q̃l direm josfre e no guifre Jsbere e no peroy: guillem e no gem ne gimoy e axi dels altres veritat es que alguns han volgut dir que aquests uoms donzell: e gentil home son e rits de Alamanya: e son se corrumputs car donzell diu lo borgunyo picart flamench: e alemany domisen. Lo Catala Jsprohençal: lengadoch diu corrompent lo vocable de domizeu donzell. E lo frãces per gentil home diu Scuyer: e lo Aragones scnderoeiues loburgũyo picart flamench: e Alemany p caualler diu e lo frances Xiualler lo Catala diu caualler: e lo Aragones diu caualler o: e no resmenys yo he trobat scrit en vn libre molt antich per aquest nom guiffre jaufre: e ara en mon temps es tot mudat car diem josfre e no guifre: ne jaufre.

Carles Maynes mori en lany. Dcccxiiij. a. v. dles calẽdes d Febrer

Del Senyor Compte Guiffre pelos.

Guiffre pelos comtat.
Terç comte de Barcelo. Radulfo monjo de ripoll.
Comtessa filla del comte ò flandes. Guiffre mozijo ue. Super comte ò vrgell.
Mir succeyêlo

TErç comte ò Barcelóa fonch appellat dó Guiffre pelos fill ól dit guiffre: e fonch cognomenat pelos per vn senyal de pels que tenia en la sua persona. Aquest guifre pelos mort son pare los ffranceses lo portaren pres al rey de frança: e comptaren li có mauien mort lo compte guiffre pare del predit guiffre pelos: del ql fonch molt anujat lo dit Rey majorment esser mort per tal rabo: e dix que per temps sdeuenidoraql la mort porja portar gran per dua a son regne. E hauent compassio ól dit guifre pelos qui era de molt poca etat rebe lo dit fadri: e comanal cóte ó flandres: e manali quel no dris molt diligent ment e curosa. e com lo fadri hague stat per algun temps en la cort del dit comte: e so crescut vna donzella filla del dit comte se anamora del dit fadri: en tant que lo fadri constret de amor lsbidinosa emprenya aquella: e aço no sabe home del mó sino la muller del predit comte de flandres mare dela donzella: e com ho sabe jatsia quen restas molt anujada dins son cor: empero per esquiuar vergónya e ósonor que sen pogues seguir cómillor sabe: e pogue cobriamagadament lo prenyat de sa filla que nengun home non conegueres: e pensant que pus lo mal era fet: altre cósell no si pogues donar: e per ço volia mes dar la per muller a aql qui carnalment la hauia cóegudacobrant per lo comtat de Barcelona seu prestar sacrament al dit fadrija crescut que cobrãt ell lo pdit comtat de Barcelona pendrie per muller sa filla en continent prestat lo dit homenatge la comtessa vesti lo fadri ab vestiment de peregri: e ab vna dona anciana lo tremes a samare en la ciutat de Barcelona e axi lo fadri sen torna ala sua patria: e có la mare viu aquell resta molt alegre: e contenta: e cóegue que era son fill per ço có hauia pels en los ochs hon homens non han acostumats de hauer: e perço sóch cognomenat có dites pelos: e passats alguns dies la mare feu ajustar secretament tots los barons: e nobles de tota la sua terra qui hauien conegut son pare: e lis feren stats febels: e mostrals son fill: e com lo veheren fozen ne molt pagats: e alegres: e pensaren en ab quanta malesa era mort só pare: e aquimateix ells reberen lo dit guiffre pelos ja adult per senyor: e li juraré fabeltat seruar axi com a llur senyor que era e apres que fonch jurat feu ajustar tots los seus Barons nobles: e cauallers y mes encara lo poble dela ciutat de Barcelóa en cert loch hó fonch en salamo qui lauors era có te de Barcelona lo qual era frãces e com tots fozen alli tots ajustats trague la la spasa e mata lo dit comte salamo de cuant tots: y enconti nent ensenyoris del comptat ó barcelona e aquell regi e gouerna dela ciutat de Barbona fins en hespanya tant com visque mas decótinét que ell so senyor del comptat remembras dela deshonor que hauia fet al comte de flandres: e a só linatge em prenyãt li comes de ssus explsat la filla estant en la sua cort amat e trac

tat com ſi ſes vn llur fill e volent obſernar lo ſacrament hauia fet a la muller del dit comte que no pendria altre muller ſino la predita dõzella ſi lo comptat de Barcelona ell cobzaue integrament tremes ſes miſſatges ſolemnes en frança per amenar la filla del cõte de flandres ſpoſa ſua en Barcelona la ql emanaren: e fo rebuda honozablement: e ab gran pompa e apres da ço los amichs del comte e comteſſa de flandres procurarẽ que aquest guifre pelos comte de barcelona hagues la gracia del rey de frança e la ſua amiſtat entant que aquest guifre guiat e demanat per lo rey de frança ana aſeruir a quell perrẽ tegratio de major gratia: e amor e com hague eſtat per lonch tẽps enla cort del rey de frãça molt honradament e molt volgut y eſtimat hague correu que los moros corrien la ſua terra e de aquella hauien conquiſtat quaſſi la major part: ere but lo correu refferin de tot ab lo rey de frança appellat charolo calno e demana li conſell e ajuda per que pogues forçagitar del ſeu comtat los dits moros e lo rey de frança eſtant lauors molt ocupat ẽ grã negocis la negatiua li dona per reſpoſta. Empero atorga li que ell podia conquiſtar la terra que hauia parduda e defendre laltra que li era romaſa que lo comtat de Barcelona fos ſeu perpetualmẽt e dlos ſe⁹ infeudant li aquell de ſeu honre ab tots drets e pertinentics ſues e ſo aquesta donacio e infeudatio ỏ feu honrat feta en lany de noſtre ſenyor. Dccc. ſetanta e qnatre: e p cauſa de aquesta infeudatio en les cartes e ſcriptures ques fayen en lo cõtat de Barcelona hi poſauẽ lo nõ del rey de frança qui regnaua enla fidela carta o eſcriptura dient axi regnãte rege lodouico iuniore ho aquell altre rey que regnaue aricõ ſe compte en diuerſes cartes y ſcriptures recondides en lo real archiu de Barcelona. Y es de notar per les ſcriptures ques troben recondites en lo real archiu de Barcelona que lo comtat de Barcelona fins en aquest temps lo rey ỏ frãça per aquell temps e aquell baro quell plaea lo comanaue car nunqua lo volgue ſeparar dela corona real apres de totes aquestes coſes lo comte guifre vench en catalũya ab gran poder de gents darmes les quals son ſogre lo comte de flandes li comana ariqne pertint de flandres vengue en Cat halunya per recobrar la terra la qual los ſarrahins ſe hauien ocupada e vengueren ab lo comte de Barcelona entre los altres nobles e caualers ẽ B. de mediona qui apres fonch cõte e era caualler frances pere Alamany caualler de Alamãya gibert de belloch Berenguer apellat de barcelona. B. caualler de Anglaterra en daltres e forçagita los moros quis hauien ocupat la ciutat ỏ Barcelona fins a Narbona e fet aço tengue tot lo ſeu comtat ſegurament a tota la ſua voluntat tenint e poſſeint aquell franch e quiti de tota ſubiectio ala qual en lo temps abans era obligat per lo rey de frãça qui apres com de ualls es contẽgut lo enaloa e renũcia tot ſõ dret que hi tenia aquest comte guifre a lahor e gloria de noſtre ſenyor deu e dela ſacratiſſima mare ſua e ſenyora noſtra verge ſancta maria e difica lo monaſtir de Ripoll ſots inuocatio dela predita ſenyora noſtra en lany de noſtra ſenyor. Dccc lxxxviij. e aquell dota de moltas terras poceſſions: e riqueſes: e hague de ſa muller filla del comte de

Cõ fondar e infeu dar lo comtarẽ barcelona.

flandres quatre fills appellats humir qui apres de son pare succehi en aquest contat laltre raolfo/o radulfo qui fonch monge de ripoll : e apres Bisbe de vrgell al qual radulfo lopredit comte guisfre dõap heretat ge lopredit monastir de ripoll cõ ó aqsta dõacio appar en lo reyalarchiu ó Barcelona e laltre guisfre e mori joue metzinat/e fo soterrat en lo monastir de ripoll e laltre Sũyer qui fo comte de vrgell apres obit de son pare e aquest sunyer fo lo primer comte que nunca sia stat de vrgell aquest comte guisfre fonch molt bon home valeros e benigne lo qual posa tota la sua terra en bon stamẽt e gouerna lo comtat de Barcelona .xxxv. anys cõptant del any que mori son pare appellat arimatetr guisfre fins en láy que passa desta vida mori en edat de cozanta anys en lany de nostre senyor. Dccccxii. e en aquest any ó nou cents e dotze. Imperante cõrado primo anno sui imperii primo ordo cluniacẽsis incepit sub Abbate Bernone eiusdem ordinis ꝛ mõnasterij fundatore quiquidem berno sanctus ad extrema deueniens episcopos plures aduocans segz reum ꝛ indignum Abbatem fuisse judicans ab ordine se ipsum de posuit odonemqz et sanctum successorem constituit qui cum hoc audiens fugere voluisset a fratribus captus ꝛ cõr a suo Abbate violenter adductus quamuis dudum renitens: episcoporum tandem cẽsura Abbatie regimen coactus assumpsit qui ꝛ miraculis claruit.

Del comte don Miro tenet accentum in prima sillaba vt miro.

Dõ miro quart cõte de Barcelona. { Oliba cabreta. / Miro.

Guisfre.

QUart comte de Barcelona fonch appellat don Miro fill del predit guisfre pelos lo qual don miro regi son comtat simplament e be. xvij. anys e hague tres fills de sa muller la hu appellat sinofre qui succehi en lo comtat : e laltre oliba cabreta qui fo comte ó Bisuldu e de cerdanya e laltre miro qui fonch Bisbe e comte de gerona lo comte de barcelona mori en edat ó xxxv. anys en lany de nostre senyor Dccccxxix. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll ab gran honor e fonch bon comte car tant com viscque defene molt virilment son comtati el regi en justicia: y en pauiat llares no hagues acquisit en son temps.

Guisfre. V. cõte de barcelona { Maria.

QUint comte de Barcelona fonch appellat don guisfre fill del predit dõ miro y es veritat que aquest guisfre: e als altres dos germãs oliba cabreta e mir fols donat Tudor lo predit don Suyer comte de Urgell : e oncle llur per quãt tots tres germãs eren en pupillar edat lo qual Tudor gouerna locõtat p xx. ãys ó barõl dit guisfre e los cõtats ó bisuldu: e de cerdanya del predit oliba cabreta: e locõtat de gerona del predit mir y en temps de a aquest tudor fonch altra vegada e

Dela fi
gõa edi
ficacio mõ
nastir de ri
poll.

dificat lo predit mon astir de ripoll
ço es en lany de nostre senyor. Dcc
cc. xxxv. E passats que foren los pre
dits. xx. anys dela tutela qui dura
fins en aquella edat als p̃dits tres
germãs pus foren fora dela predi
ta tutela car cascu dells podia be
regir la sua terra lo dit tudor jurta
la ordinatio testamẽtaria del pare
dells restitui a aquells totes les ter
res p ell gouernades ço es a dõno
fre lo comtat de barcelona e a don
oliba Cabreta los comtats de bisul
duze de cerdanya e a don mir lo cõ
tat de gerona e feta aquesta restitu
tio lo predit comte sunyer feretra
gue en son cõtat e torna que fonch
poch apres ell fina los derrers
dies ço es en lany de nostre senyor
Dccccli. E fo soterrat en lo predit
monastir de ripoll del qual comte
Sunyer romangueren tres fills bor
tell: e Ermangouze mir en llurs cõ
tats e per no admirar se algu daq̃st
nom oliba cabreta pos aci com fo
imposat lo cognom de cabreta es
de notar que cõ aqnest oliba parla
ua ab algu fallonament: e ab yra
sempre mouia hu dels pens en sem
blança de cabra qui vol cauar: e p
ço la gent appella aquell oliba ca
breta aquest comte oliba cabreta fo
baro molt poderos e molt sauien
tre los altres barons dela terra e
lo predit comte gufre lo predit cõ
tat de Barcelona. xviij. anys sauia
ment e be morí sens fills en edat de
L. anys ço es en lany d nostre seny
or. dcccc. lxiiij. E fo soterrat molt
honradament en lo predit monestir
de ripoll. E hague per muller la fi
lla del rey Sancho Auarcha d Na
uara appellada maria ẽ chrõiques
he trobat scrit cõ en lany. Dcccc.
lxiij. com los Christians romãs ap
pellauen lo princep maior llur: e
singular emperador los Grecbs

Del cog
nom de
Cabreta

Dccclxx
iiii.

Dela di
uersitat
del nom
del princ
cep ma
ior

Monarcha los Sarrahins vltra
maris Solda los Sarrains atra
marins ço es de hespanya.

Bozrell. vj. cõtrell.
te de Barcelõa
Ermengou.
Ramor Boz.

SJse comte de Barcelõa
fonch appellat don Bor
rell cosíngerma del p̃dit
dõ Sinofre qui mori sens
fills lo qual don Borrell era cõm
te d vrgell com mori dõ sinofre. E
iatsia lo predit don sinefre hagues
germa dõ oliba cabreta cõte d bisal
due d cerdãya q̃ segõs rahore dret
deuia millor succehir al predit cõ
te sinofre en lo predit cõtat de bar
celona que no aquest cosíngerma
seu don Borrell empero volen dir
alguns historichs antichs que p
ordenatio dels Barons dela terra
no volgueren succehis oliba Ca
breta germa seu per ço com no era
be catholich. Aquest cõte Borrell
fonch compte de Barcelona: e de
Urgell: e gouerna los dits cotats
per algun temps en pauze tranqli
tat e estant ell dit comte borrell ab
sent del predit comtat de Barcelo
na seguis que en lany de nostre sen
yor. Dcccc. lxxxv. v. Chalẽdas Ju
lij. regnant lothari rey de Frauça
en vn dia mateix los mozos assetia
rene prengueren per forza dar mes
la ciutat de Barcelona hon hague
molt gran scampament d sanch dels
christians qui hi moriren e sabent
lo predit comte de Barcelona era
en mans de mozos: e encontinẽt ab
gran exercit de gent sua e del p̃dit
comtat e terres circumuehins po
sa siti ala dita ciutat: e lençant ne
tots los mozos cobra aquella en
lo dit any de nr̃e senyor. Dcccc.

Delẽps
que fon
presa p
los mo
ros la
ciutat d
barcelõa
Dcccc l
xv.

Lxxxv. Apres en lany de nostre senyor. Dcccc. xciij. lo predit comte borrell com animes e valent caualler volgue exir a batalla contra les moros qui tenien occupats: e corrien tot lo valles: e guerrejant contra los predits moros q̃ no solament lo dit valles: mas encara tota la terra del p̃dit comtat de barcelona hauien correguda e destroyda fo pres ab. D. cauallers p los dits moros en lo castell de Bãtha pp Caldes hon lo predit comte: e los D. cauallers fozẽ ogollats: e morts per los moros los quals poch apres tenints sitiada la ciutat ó Bracelona ab trabuch lansaren lo cap del dit comte borrell en lo mig ola predita ciutat hon es huy endia edificada la esglesia ó aquells glorioses martirs de Jesuchrist sanct Just e sanct pastor la qual lauors era apellada la seu de Barcelona dins los murs vells: e poch apres los moros entraren la ciutat e prẽgueren la bon hi mataren los moros gran nombre ó christiãs: e no passa molt tems que los moros desemparaven la ciutat robant aquella: E hãscrit los historiehs que en lany de nostre senyor. Dcccxc. mori oliba cabreta cosingerma del predit comte borrell ajudant li batallar contra los moros ól qual oliba cabreta romangueren tres fills la hu apellat bernat y hera tal del comtat de bisulduc e laltre Guifre y hereta del comtat de cerdanya: e laltre oliba qui fo monjo del monastir ó la verge maria de ripoll e apres Abbat ó dit monastir e apres bisbe de Vich e regidor del monastir de sanct miquel de cuxa e lo predit comte borrell gouerna los dits comtats de barcelõa e de Vrgell. xxviij. anys e mori en edat de. lxxx. anys ço es en lany comes ja dessus scrit de nr̃e senyor. Dccccxciij. E romãgueren dell dos fills ramon Borrell: e ermengou. Dcccc. xciij.

Del comte don Ramon Borell.

Ramon Borrell. viij. comte de Barcelona. } Berenguer.

Aquest comte de Barcelona fonch appellat dõ ramon borrell fill: e succes sor en lo comtat de barcelona del predit borrell en lo temps del qual los moros de lailla de mallorques de Leyda de fraga e de Tortesa posaren lo siti có tra la ciutat de Barcelõa e la prengueren e robaren: e axi robada la lexaren e poch apres lo predit dõ ramon borrell la cobra e p exalçar la fe christiana: e per destruir la secta mouisma ana ab grã exercit vers la ciutat de cordoua contra moros en lany vuyt de la sua gouernatio e anaren en sa companyia molts bisbes entre los altres los seguents Arnolf Bisbe de osona e don ethio bisbe de barcelõa: e notho bisbe de Gerona: e molts nobles barons entre los altres hi ana narmengou comte de Vrgell germa del dit ramon borrell lo qual ermengou en la batalla que hagueren ab los moros com abon caualler morien lãy de nostre senyor mile hu: E daqui auant per ço có morien aquesta batalla fonch cognomenat ermẽgeu de cordoua e de aquest ermengou hiromas hun fill apellat arimatetr ermengou qui apres dell succei en lo comtat ó Vrgell e apres poch dies lo comte Borrell ab gran hó

Dccxc.

re e sa: e salue sen torna dela batalla en casa sua y en aquest temps era comte ò bisuldu bernat trenca ferro axi anomenat per quant era baro molt fort e valent en armes e axi mateix era comte de Cerdanya guifre germa del predit Bernat trenca ferro: lo qual edifica lo monastir de sanct martide canigo e a quell enriqui de moltes possessions fructuoses: y engendra de sa muller cinch fills lo primer fonch appellat ramon guifre qui apres mort del dit guifre comte de cerdanya succehi enlo comtat de cerdãya e lo segon guifre gutredi qui fonch Arcabisbe de narbona e lo tercer Berenguer guifre qui fonch Bisbe ò Gerona e lo quart. G. guifre e fonch Bisbe de vrgell e lo quint guifre qui fonch comte de berga. da mes auant es de notar q̃ en lãy de nostre senyor. dcccc. enou en la munt anya de montiubich qui es deuant lo castell de portprop Barcelõa hauia hun monastir de monges ò sanct pere lo qual aquest dõ ramon borrell muda e de noue edifica en lo pla qui lauors era fora la muralla vella dela present ciutat de Barcelona car la ciutat lauors era molt poca e no tenia sino la p̃dita muralla vella huy en dia en derocada la qual staua quasi sobre vn Muiol prenent del portal de la placa nou a e trauessa per lo trench qui diu dela seu o dela casa dela almoyna e passaua per dins lo palau major real fins ala plassa del blat e tirava dela plassa del blat per lo carrer de beseya e feria ala deuallada del forn de vila de colls al regomir e per lo regomir circuhia lo palau del Gouernador qui es stat appellat palau menor e al: y ara se appella lo palau dela Cõtessa: y en altra manera dela reyna margarita e tirava vers la deuallada del pou nou e prenia lo palau del Arcabisbe ò Tarragõa circuint lo castell nou e los banys nous tirant per lo carrer vuy appellat dela palla e venia a cloures al dit portal ò la plassa nova. E açó era tot lo circuit ò la ciutat de Barcelona qui apres sesampliada e ses feta tan gran cõ vehẽ e lo qual monastir de nou edificat p̃ lo predit comte borrell fonch appellat com huy en dia se appella monastir de les monges de sanct pere de les puelles de Barcelõa e fonch edificat p̃ lo predit comte borrell ẽ lany de nostre senyor. Dccccxciij. y en temps ò papa gregori quinti en lo qual temps comença de gouernar lo comtat de Barcelona lo predit comte borrell lo qual ordena que totes les monies visquessen en observãça: e dõa ẽ aquest monastir rẽdas e moltes possessions fructuoses ab les quals les monies ò dit mõastir passassen lur vida e mes hi per Abbadessa vna sua germana quis appellaborrella e axi la pmera Abbadessa qui es estada de aquest monastir de sanct pere es appellada sor borrella la qual visque en lo predit mõastir e gouerna aquell molt religiosament e sanctament lo predit don ramon borrell mori en lany de nostre senyor mil e xvii. en edat de. L. anys e gouerna son comtat. xxiiij. anys: e fonch soterrat en lo monastir de ripoll: e leixa hun fill qui li succehi appellat berenguer.

Lo circuit dela muralla vella de la ciutat de barcelona.

Borrella primera abbadessa de .s. pere de barcelõa

Berenguer borrell. viij. cõte de Barcelona. — Guillem Berẽguer. — Sãxo berẽguer

Ramon berenguer.

Don Berenguer Borell.

VUyte comte de Barcelona fill ol pdit ramō bozrell e fo apellat segōs se troba scrit en les cartes aqst noz Bnāgr solamēt ee altres se troba escrit Berēguer bozrell: so home ol curats e pcos e segōs yo he trobat scrit en totes les chzōiqs q ol sant mēcio tāt cō visque no feu res qe repoztas hóre ans es estat lo pus sutil e olsnōrat cōte q nūqua sia stat e lo cōtat o Barcelōa: en tēps del ql cōte Bnāgr bernat trenca ferro cōte o Bisuldu passāt loriu del roy ne p grā o sauentura cay guc en lay gua: e mozialli offegat en lany de nre. S. M. e. xx. e poztaren lo seu cozs al monastir o ripoll: e aqui fo soterrat e tenc aqst cōtat. xxxj. āy ehac o sa muller hū fill apellat guillem bernat gozdo loqual feu herer ter o son comtat. En temps daqst mateix cōte o Barc. bnāgr sobredit. B. cōte o sardāya ol ql es feta mēcio en la gesta ol cōte don ramon bozrell mozi en lany de nre senyoz Mil. xxv. e gouerna son comtat. xxxvj. āys: e fo soterrat en lo monastir o sanct Marti o canigolo ql ell mateix hauia edificat en temps en cara daqst mateix Bnār cōte o barcelona nolibāo bisbe o Vich fill on olibano: o oliba cabzeta dess? scrit ab grā cōpāyia o Bisbes plats: e religioses molt honradamēt edifica lo mōastir ola verge maria o ripoll la quarta vegada en lāy mil. xxxij. e aquell ēnobli o molts heretats e bastis la sglesia ol menastir: y enri q̄: e ornalo altar maior o maragdes e saffirs robins e carbōcles: e dals tres pedres pcioses: e lo pdit cōte Bnār procrea o sa muller tres fills la hu fo apellat ramō bnāgr: e succeí en lo cōtat de Barc. aps mozt o sō pare e laltre. B. bnār: e fo cōte o māresa e gouernal be segōs son poder e mozi ses fills: e laltre Sāxo bnāgr e fo poz del mōastir o sanct Benet o bajes: q lauors no era Abat: e cō mozi soterrarē lo aq aqst cōte bnāgr o Bar. regilo pdit cōtat o Barcelona. xviij. āys. e mozi en lāy o nre senyoz mil. xxxv. en edat o. xl. āys e fo soterrat en lo mōastir o Ripoll.

Ramon Berenguer cognomenat vell ordēa los vsatges o Barc.

Ramon Berenguer de aquest nom primer. ix. comte de Barc. — Bere ramon. Berenguer ramon.

Almodis. — Ramon Berenguer.

Radalmurs.

NOue comte de barcelona apellat dō ramō Berenguer cognomēat vell no o dies mas o sauiesa: e bōs costūs fill ol dit bozrell: y iatsia aqst ramō Bnār fos home o poca statura era empo molt valēt cauallr: e animos ari q̄ p la sua sauiesa virtut: e animositat: e justicia: e p grā zel q̄ tenia en totes coses cōcernēts seruey o nre senyoz deu: e redreç ola cosa publica del pdit cōtat nre S. deu pmes q̄ hague tā grā poder entre los Barōs de hespanya y entre los mozos qls. xij. Reys de hespanya mozos li faeren traibut cascun any tāt com visque e ans q̄ moris succehi en los comtats o bisuldu: e de cerdanya qui antigament foren ol comtat de Barcelona aqst es aquell ramon berenguer quiab

viij. cōte de barcelona.

xj. reys d hespanya mo rostribu arts en aquest comte.

dla mort de bnāt trenca ferro.

Quarta edifica cio del mō nastir d ripoll.

consell de sos vassalls stabli: e ordena los vsatges ò Barcelona car lauors ẽla sua terra noy hauia altres leys ab les quals se pogues sen regir sino gotthicas les quals bona mẽt obseruar nos podien y es veritat q̃ en lo consell general que aq̃st noble baro p diuulgar y ẽnoblir la sua bona fama celebra enla ciutat ò barcelona hi foren p̃sents entre los altres huncardenal e legat de nostre sanct pare lo qual cardenal era appellat hugoe molts bisbes: e prelats barons e nobles de catalũya e ari ab aquest consell general foren estatuits los predits vsatges p los quals fonch y es encara huy ẽdia regit lo predit comtat Aq̃st valent baro hague dues mullers apellad̃s ços es vna almodis laltre dal murt e crea ò sa muller malatis tres fills dels quals lo primer fonch apellat pere ramone lo segon berẽguer ramon e lo primer e lo segon foren cõ auibres qui naturalment com nereu matẽ llurs mares p que lo dit pere ramon mata la sua madrastra dalmurs per lo q̃l peccat se creu que lo dit pere ramon mori en hespanya sens fills e lauors era comte de vrgell narmengou pelegri e per ço fonch axi apellat com mori peregri en la ciutat de hierusalem en lany de nostre senyor mil. xxxviij. e regi lo prop escrit comtat. xxviij. anys e romangue dell hun fill apellat ermengou de Barbastre e p ço fo ẽ lo siti ò barbastre hó seu molt bes affers e gouerna lo cõtat ourgell. xxviij. anys e mori en lany de nostre senyor mil. lxv. e hague vn fill apellat ermengou de gorb e per ço fonch axi apellat cõ edifica hun castell situat prop la ciutat de balaguer apellat gorb ab lo qual conquista la predita ciutat Balaguer viuent encara o noble baro ramon berenguer comte de Barcelona y en aquest temps era comte ẽ bisuldu bernat guillẽ gordo fill den bũt trencaferro e regi lo predit comtat de bisuldu. xxxiij. anys en vida de aquest ramon berẽguer comte de barcelona lo predit bũt guillem gordo mori ço es en lany de nostre senyor mil. liij. e fo soterrat ẽlo monastir de ripoll enlo vas ò son pare Aquest comte bũt guillẽ gordo prop crea de sa muller dos fills guillem trony q̃ hac la nari l curta: e plana e bũt guillẽ q̃ succehi enlo p̃dit cõtat de bisuldu p tal cõ era benigne baro e piados e lo germa guillem trõy p tal cõ era home furios algũs barons matarẽ lo era comte de cerdãya en ramon fill den guifre e tẽgue son comtat. xl. anys e mori en lany de nostre senyor mil lxviij. e romãguerẽ dell dos fills la hu fo apellat guillẽ ramõ e laltre bẽris mort lo predit guillẽ ramon comte ò cerdanya romas hereter ẽ lo p̃dit cõtat guillẽ ramon son fill lo q̃l ,per crea de sa muller dos fills guillem iorda e bũt guillem e lo p̃dit henrich germa del p̃dit ramon fonch molt noble caualler y engendra dues filles la vna fo muller del comte ò pallas del vezcomte de laltres e lo dess? dit valeros e noble baro ramon berẽguer comte de barcelona regna en lo comtat. xxxxij. anys e mori ẽ edat de. lxx. ãys en Barcelona en lany de nostre senyor mil. lxxvj. re posen los se? ossos en la seu ò barc. ẽ vn sepulchre ò marbre situat ala paret qui es en lo entrant ò la sacristia: e instituhi hereu seu vniuersal lo terçer fill seu ramon berenguer: y es de notar que en lo temps de aquest ramon berenguer vell hauia enlo comtat ò barcelona ves comte e vescomtessa axi com en algun regne hi ha rey y visrey: e teniu ne aucto

Vsatges de barcelona.

Ermengou de gorb.

Cõte de bisuldu

Ãs mort den. B. G. Gordo.

Ramon comte ẽ cerdãya

G. Iorda Bñt, G.

aprouat lo qual es lo real Archiu
ðla ciutat ð Barcelõa hõ son recõ
dits los libres registres ifrumẽts
y escriptures veres autẽtiques car
entre les altres scriptures hi ha
dos altres libres scrits en pgamin
de letra antiga historiats e pretitu
lats ço es la hu prim⁹ liber feudo
rũ e laltre secũd⁹ liber feudorũ ẽlo
pmer se mõstra en cartes. cccxliiij
cõ hi hauia ẽlo cõtat no solamẽt cõ
hauẽ dit cõte y cõtessa mas vez cõte
ssa hõ diu axi in christi noie ego v
dalard⁹ bernardi vice comes bar
cinonẽsis ⁊ ego vxor ej⁹ guissla vice
comtissa comutatores sum⁹ vobis
dño rey mũdo gratia dei cõitib ar
cinonẽsi ⁊ dñe almodi gracia diui
na comitisse etc.

Ramon Beren guer cap desto. } de barcelona. } Mahatis.
pa daquest nom } Ramo b eren } guer.
o segon. xiij. cõ.

x. cõte ð Barcelo nã.

DEse Comte de Barcelona
fonch apellat don Ramõ
berenguer cognomenat
cap destopa fill ðl pdit dõ
Ramon berenguer vell hac p mul
ler vna noble e molt religiosa dõa
apellada Almodis fonch p ço axi
cognomenat cap destopa p los ca
bells tenia en lo cap molt spessos: e
molt bells e fo home benigne molt
piados alegre animos: e gran de p
sona y en aquest temps viuia lo cõ
te e Ermengou ð gorp cõte ð vrgell
predit e bernat guillem comte ð bi
suldu Bernat gordo e Guillem ra
mon comte de cerdanya e gouer
nant lo dit comtat ð Barcelona lo
dit comte ramon cap destopa molt
sauiament: e ab iusticia: e ab gran a
mor queli portaua tot lo poble: en
barẽguer ramõ germa seu mogut
per lo spirit diabolich de gran ini
quitat: y enueja per ço cõ llur pare

dlamon ðl cote ð Bor, fera p lõ ger ma ab traycio.

hauia mes honrat lo predit ramõ
Berenguer que no el berẽguer ra
mon car institui her eu seu vniuer
sal aquest ramõ berẽguer qera ter
cer fill cõ el dit berenguer ramon
fos lo fill segonnat de llur pare se
guis q̃ vn dia anant lo dit comte p
son camí: e passant per vn loch anti
gamẽt apellat pertica situat entre
Berõa e sanct Celoni lo qual loch
huy endia es apellat lo Bozch del
comte aquest Berenguer ramõ a
magada mẽt e cõ a germa cruel ma
ta lo dit comte son germa e mort q̃l
hague dissimula ala gẽt del comte
e sua quil aconseguirẽ com aq̃ll ha
uia trobat mort de que mostraua
ferne gran dol: e axiplorãt ell: e los
altres aquell seu portar ala ciutat
de gerona y exint tot lo clero p re
bre lo dit cors acompanyat quasi ð
tot lo poble ðla ciutat de gerona lo
cabiscol volgue començar a cantar
aquell respons qui diu: Succurri
te sancti dei: occurite angeli sonch
miracle que nunqua pogue dir ne
començar tant nos pforçaua sino
aquell altre respõç: vbi est Abel fra
ter tu⁹ ait dñs ad Chaym. De que
se seguí que tot lo poble hague a dir
que lo predit Berenguer Ramon
hauia mort lo dit son germa p en
ueja e ambitio de dominar: y esser
senyor e per ço tot lo poble axi del
dit comtat de Barcelona com de
catalunya ajustat consell general ð
termena que lo dit Berenguer ra
mon quis hauia ocupat lo cõtat fos
expellit de senyorejar aquell: e axi
ho executarẽ ecõtinẽt elegirẽ: e re
berẽ p llur cõte e successor en lo dit
cõtat hũ fill del pdit ramõ beren
guer cõte de Barcelõa apellat axi
cõ son pare ramõ berẽguer elo p
dit ramõ berẽguer ðposat expellit
del pdit cõtat de Barcelõa cõ a fu
gitiu anãt p lo mõ mut cõ nre señor

Nõ ðla mort a magada ment feta al cõ te ð bar. per son germa

deu volgue en aço mostrar altre miracle car apres fonch deposat del predit cõtat encõtinẽt pde la par aula q̃ nũqua la cobza e apoch tẽps mozi pobze e pagri en la terra san cta de hierusalẽ e axi podẽ dir ver taderamẽt q̃ lo p̃dit cõte ramõ be renguer cap de stopa regi lo p̃dit cõ tat de Barcelõa set anys e mozi ò tal mozt cõ es dessus exp̃ssat que notenia mes de. xxv. anys ço es en lany mil vuytãta tres regnãt hen rich rey de frãça y jau lo seu cozs en la seu de gerona.

Del cõte dõ Ramõ berẽguer al qual peruẽgue lo cõtat ò proẽça

Ramon Berenguer de aq̃st nõ terç Comte de Barcelona. Bezenguella.

Dolça sa muller
Ramõ berẽguer
Berenguer ramon.

Dolça Gilpert copmte de prorn ca e de millan.

xi comte de barcelloua.

Vze comte de Barçelo naso apellat ramõ berẽ guer fill ò l predit ramõ berenguer cap de stopa e dela cõtessa Mabaltis e mozt son pare axi malamẽt cõ es dessus ex pressat los nobles Barons de ca talunya elegiren p comte ramõ be renguer fill seu lo qual fo baro molt liberal piados e molt amat e ò grã renõ e fama: e hague p muller na Dolça filla dẽ Bilpert cõte ò pro ença la qual li portaẽ dot lo cõtat de procença e de Millan e vnils al comtat de Barcelona: e procrea aq̃st cõte ramõ Berẽguer desa mul ler vna filla apellada dona Beren guella: laqual fonch casada ab don alfonse rey ò castella fill ò l cõte dõ ramõ de Tolosa: e dela reyna dõa bui racha lo qual don Alfonso per ces molts terres hauia cõquista des: e applicades als seus regnes sefeu nomẽar es volgue pretitular Emperador deles hespanyes e a cõ sell dels prelats e magnats de sos regnes se feu cozonar ò cozona im perial en la ciutat de toledo: e per ço ineptemẽt hã scrit algũs ẽ cro niques que lo predit don ramõ be renguer dona sa filla per muller a dõ Alfonso emperadoz dels hespã yes. E aquest comte don ramon berẽ guer luita la ciutat ò mallorques ab nauilis dels pisans: e ñalment la pz: e hague moltes batalles ab mo ros: e obtengue de aquells torstẽs victoria: e coquistãt moltes forces e molts castells: e moltes nobles ò mozos e seu a ell tributari los reys e princeps de Valencia de tortosa e de leyda e procrea ò sa muller dos fills don ramõ berẽguer: e dõ berẽ guer ramõ. E aquest dõ ramõ berẽ guer cõte de barcelona se pretitula en priuileg s gracies, puulõs instru mẽts: e scriptures no solamẽt comte de barcelona mas encara marqs dels hespãyes e cõte de bisuldu: e de proẽça axicõ entre les altres es criptures recõdites en lo real arxiu de barcelona ço es en lo pmer libre dels seus encartes. cclxxiij. se mõs tra aq̃sta pretitulacio diẽt axi. Raimũd⁹ dei gr̃a Barc. t hispaniaruz marchio bisuldunẽ t puincie cões dilecto vẽrabili Barcinonẽsiũ epo oldegario tuisq̃ succelsoribꝫ inppe tuũ q diuinã clemẽtiã ꝺ bñ pla citum suum me honorare t exalta re dona ta est ad honoz̃ ipsius t ec clesie sãcte t apostolorũ principis petri dono t per hanc scripturam donatiõis tradoecclesi esedis tarra cõensis quein honoz̃ beate tecle virginis oli fũdata fuit t tibi olle gario episcopo tuisq̃ successoribus pontificibus qui eandem ecclesiaz sub obedientia sedis apostolice re xerint ipsã ciuitatẽ tarracõeq̃ diu

per multos annos sub destructiõe t heremo absq; cultore et i colatu transit etç. la qual donacio fonch feta en lany ỏla incarnacio ỏ nostre senyor Mil cent y ỏtset es veritat segons enlo capitol prop seguẽt es contẽgut lo Arch abisbe qui lauors era de tarragona torna la dita donacio al comte de Barcelona fill ỏ aquest ramon berenguer: y en vida de aquest comte ramon berenguer era comte de Urgell narmengou ỏ Borp lo qual mori en lany ỏ nostre Senyor mil. xcij. E tench son comtat. xxviij. ãys: e apres dell succeni en aquel comtat son fill apellat narmengou lo qual gouerna lo dit cõtat. xij. ãys p tal cõ ab. cccc. homẽs decauall: e ab molta gent de peu mori en mallorques: e fonch cognomẽat Ermengou de malorques en lany ỏ nostre senyor mil. cij. del qual romas hun fill apellat ermengou lo qual fonch comte ỏ vrgell e per ço com estech per lonch temps en castella en la heretat de sa mare fonch apellat ermengou de castella y era comte de cerdanya don guillem ramõ e gouerna son comtat. xxviij anys e mori en lany ỏ nostre senyor mil. xcv. E romas hereter en sõ cõtat son fill guillem Jorda lo qual apres mort de son pare fonch en la terra de hierusalem e aqui ell feu molts nobles: e fonch baro molt ardit en armes e molt tengut per cruel per los turchs: e per los altres moros quil temien mes que a princep del mon e aquest cõte guillem jorda feu edificar lo castell appellat Archas prop lo castell ỏ tripoll: e aqui fonch ferit ỏ segetta lo qual mori sens fills: e apres dell fo comte en cerdanya son germa don berenguer guillem lo qual tinguc lo comtat de cerdanya. xviij. anys e mori sens fills en lany de nostre senyor mil. xcvij. e lexa lo comtat de cerdanya al dit ramon Berenguer comte de Barcelõa: y era axi mateix comte de Bisuldu Bernat guillem lo qual tenguc aquest comtat de Bisuldu. lx. anys y en vida ỏl predit comte ramon berenguer de Barcelona ell mori en lany de nostre senyor mil cent. exj. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll: e per tal cõ mori sens fills lo seu cõtat de Bisuldu torna al comte de barcelona e axi lo predit ramõ Berenguer si feu pretitular comte de barcelona e marques de proença e fonch home de gran justitia: e amador de pau e regna. L. anys e stãt ell en la sanitat sua y en son bon enteniment sana e integra memoria renuncia als bens temporals: e hereta del comtat de barcelona son fill apellat com ell mateix ramõ berenguer del marquesat de proença laltre fill Berenguer ramon e aps heretats que fozẽ los dits dos fills seus offerls al sagrat horde ỏl acualleria de hierusalem per gracia spcial de nostre senyor deu sabe lo dia dela sua mort e vole morir sens propri e passa desta vida enla casa dels pobres ỏ barcelõa lauors axi apelada: e ara hospital ỏ sãcta creu e mori religios en edat ỏ. lxx. anys ço es en lany ỏ nostre senyor mil cxxxj. e soterran lo molt honradament en lo monastir de ripoll.

Deleom re dõ R. berẽguer qui renũcia ala bens tẽporals es mes en lorde de la cauallaria de ierusalẽ.

Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo comte de barcelona fonch vnit al regne de arago.

Ramon Berenguer dagst nomquart Comte ỏ Barcelona } la al'Hurraca / Jldefonso

Dona Peronel } Sancho

Dotze comtes ò Barcelona appellat Don Ramon berenguer lo qual gouernaua lo comtat: mort son pare Ramõ berenguer: aquest ramon berenguer fonch molt noble Baro molt valẽt: e saber e de molt gran ingeni: e de gran consell: e ò gran coratge: e ardit: e molt saui: e de gran e integra memoria: e en tot sos fets molt madur e temprat E era de statura grã: e molt be format de tots sos mẽbres que no era home que de bellesa: granesa: e valentia: e altres dons de natura lo passas: e so molt noble: e molt virtuos. E casas ab la ñlla de don Ramon Rey de Arago apellada Comes dessus espressat en lo Capitol q̃ tracta del rey Remiro ¶ Baronella alias burraca cõ la mare hagues nom burraca ab la q̃l pres en Bot lo regne de Arago en lany de nostre Senyor Mil. cent trẽta set. Aquest noble baro: cõ visque nos volgue pretitular rey mas princep de Arago: e comte de Barcelona: e fonch ala conquesta dela ciutat de Almaria ab lo rey Don Alfonso he castella: e ab gran gent ò ducat de genoua qui hi vengueren per mar: e aquest comte don ramõ baranguer fonch aquell qui primer combate la predita ciutat de Almaria ab. Lij. homẽs ò cauall armats e hauia dins la ciutat vint mil moros e mes posant les sues tendes prop aquella entant que tots los moros se aterriren e perderen llur forces tots spãtats en tal forme q̃ lo predit comte don ramon berenguer la conquista: e suppedita ala sua gran senyoria en lany ò nostre senyor mil cent quoranta set: per veritat segõs se trobe scrit en chroniques y en la seu de barcelona cascun any a. iij. de agost festa dela inuencio de aquell glorios protomartir sanct steue sen sa sermo solemne als confrares dela confraria ò l dit sanct steue la capella del qual es fundada per dits confrares en la predita seu que en lany dela incarnacio de nostre senyor mil cẽt quarranta non estant lo comte ramõ berenguer en la seu comtat de barcelona se segui aquest miracle que seu nostre senyor deu a pregaries del dit sanct estcue a don galceran galceran de pinos senyor dela vila de baga estant pres en lo regne de granada ab vn seu seruidor serni per causa dela dita conquesta de almaria hon ell fonch personalment ab lo dit comte de Barcelona car seguis que stant ell pres ab lo dit sãt cerni prega ab deuocio a nostre senyor deu e al glorios protomartir sant steue lo qual era patro ò la sua esglesia de baga que li faessen tata de gracia de liberar lo de preso faẽt algũs vots entant que saent se sanct steue li apparague en forma de diaca el ho per la ma dient li nostre senyor ò ha exaudida la tua oratio e hã tres mes a tu per liberar te de preso e vehent açò lo dit sanct cerni inuoca nostre senyor deu e sanct genis aduocat seu qui ari mateix apparague aqui e tragueren los en con tinent ò preso portant los miraculosament al port de salou hon trobaren lo rescat que los vassalls del dit don galceran galceran de pinos per liberacio dela sua persona trametiã al rey de granada lo rescat era aquest: ço es cent mil dobles dor: cẽt cauallo blanchs: cent draps ò seda de tohir cent vaques bragades: e cent donzelles verges les quals dõzelles serẽ filles dels dits vassalls qui p traure de preso e cobrar llurs filles en mans de infels y empenyorar e vẽdre tot quant tenien y lo qui tenia

tres filles ni daua dues lo q̃ tenia dues ni daua vna: e lo quin tenia vna: e laltre vna posauē les asorts e aquella quila sort tocaua daua sa filla entant q̃ab lacrimes: e plors ells compliren lo nombre de cent donzelles: e tots ab tot lodit rescat arribaren al port de salou per recollir sa en vna nau qui alli era p tirar en granada hon trobaren cō dit es lodit dōgalceran galceran ō pinos llur seyor ab lo dit fact certi q̃ ab gran goig rebe tot lodit rescat e vesti molt honradament totes les dites dōzelles e les colloca ab dot rahonable en matrimoni: e lo que resta de dita moneda distribui e gualment entre los dits sos vassalls sabent los franchs de intolerables drets que li seyē: e dona ala esglesia la mitat de tots los delmes que los dits sos vassalls fer aell e rentenguts: e moltes coses fozen fetes per lo dit don galceran galceran de pinos dignes de memoria q̃ per no esser prolix couelerar. Apōs com lo predit comte don Ramon Berenguer del viatge fo vengut posa siti sobre tortosa ab gēoucsos e ajusta a qui docents mil homens darmes e combate forment la dita ciutat de Tortosa e finalmēt aq̃lla conquista en lany de nostre senyor mil e cētquarāta y. viij. edifica a qui vna esglesia episcopal y en lāy. M. cxlix posa siti contra la ciutat de Leyda en lo qual siti hi fo present entre los altres Barons e nobles Barmengou de castella comte de Urgell e com aquella hague fortment en gran manera combatuda cōquista la en aquell mateix dia ōl predit any çoes en lo. viij. dia ōles Calendas de Decēbre. En lany. M. cent cinquanta quatre cōquista fraga e mirauet castell molt fort apres en lany mateix cōquista ciurana molt marauellosa força: e tota la muntanya: e molts daltres castells qui son en la ribera ō ebro e finalment de tortosa fins a cerago ça: y eralça lo nom ō Jesuchrist p. ccc. Esglesies y en lo predit any de mil e ent. cinquanta quatre lo p̃ dit comte de Urgell Barmangou de castella mozie tengue lo seu cō tat. iiij. anys romas dell hun fill a pellat Ermengou lo qual apres la mort de son pare succehi en lo cō tat de Urgell Aquest virtuos Baro comte de Barcelona com sabe q̃ son germa Berenguer ramō marques de proēça fo mort lo qual mori per cossaris dela mar en lo port de Malguyr ensenyoris ōl dit marquesat: e recepta vn fill ōl dit marques enebot seu per nodrirlo: e regi lo predit Marquesat molt be: e e destrubila ciutat ō Arles la qual li era molt contraria dela qual derroca moltes torres: e tolguc. xxx. castells als Bauchens qui son pobllats vna legua luny del castell o vila de sanct remigi en proença qui eren sos enemichs e aqui basti maraueilosament castell de fusta sobre nauili en lo riu del Royne en loq̃l castell mete. CC. caualiers e altres gents darmes e seu lo p̃dit castell nauegar per lo dit riu ab chordes lo seu posar deuant lo castell ō trē ta talla lo q̃l era dels dits Bauchens e dona tan gran terror en aquell: e atots los poblats ē aquella terra que encontinent se rete: e lo predit comte de barcelona lauors hagut a mans sues feu lo ōrrocar e poch apres tracta que lo emperador de Alemanya dona sa neta al nebot de aquest noble baro e obtengue del dit emperador lo marquesat ō prouença per aquest nebot seu e p los successors de aq̃ll p tostēps aquest victorios cōte ō barcelona

Almaria Tortosa Leyda.

Fraga. mirauet. ciurana.

Alamort den Er. emegou comte d Vrgell.

malguir

Arles.

Bauchs

Del castell ō fou ta bastit sobre nauili en lo riu del royne.

Nō. per q̄ lo regne d arago fa ix caps de reys moros p insignies o armes

no solament com hauem scrit pres torrosa mirauet e fraga mas encara Jtona enles quals quatre prouincies o regions regnauē quatre reys moros ço es en cascuna hun rey e atots quatre leua los caps de les espalles. Y es de notar que per tanta victoria per aquest comte de Barcelona haguda ò aquests quatre reys moros estatuí: e ordcua lo predit comte que daqui auant lo regne de Arago fes per insignies o armes quatre caps de reys qui significasen aquests quatre reys moros entre les quals armes hi sta la creu vermella de sanct Gordi e que aquell qui ses rey de Arago fes hū scrit tot blau ab la creu blanca en la part dreta del scrit e designen aquestes armes del rey de arago ço es lo blau ocel ela creu designa aquella creu que appareguē lo cel al predit comte de Barcelona cisēt rey ò Arago jatsia: nūqua se volgue pretitular rey sino princep de arago ne volgue mudar les insignies o armes del comtat e comte de barcelona ans de aquelles soles vsa: e no deles del regne ne del rey ò Arago com aquelles que reputaua mes insignies de totes altres e son aquestes armes del comtat: e cōte

Armes del rey darago

Armes del comtat d barcelona.

Fills e filles del comte d Barcelona.

de Barcelōa quatre pals vermells o sogaiants en camp dor hague ò la predita dona Jsabel la muller sua dos fills hu appellat Jldefonso o Alfonso qui apres obit dels predit ramon berenguer: e peronilla succehi en los regne de arago e cōtat de Barcelona e laltre fo appellat Sanxodit fill seu e per ço aqst don sanxo hague per heretatge los comtats de rossello e cerdanya: e mes hague dela predita Jsabel dues filles la vna dona per muller a don Sanxo rey de Portugal e laltre dona an Ermengou comte de vrgell sobre escrit e regna aqst excellent comte de barcelona ramon Berenguer cō a rey o princep de Arago. xxvj. anys: e gouerna lo comtat com a cōte. xxxiij. anys: e morí en edat ò. xl. ays en lo burch o Allerch de sanct Dalmau prop la ciutat de Genoua en lombardia en lany de nostre senyor mil cent seranta dos. viij. Jd' Augusti regnant lo rey lois de França pus jo ue any. xxvj. essent Papa Alexandre tercç: e lexa gran plor al poble e gran perill ala terra: e goig als moros: e desolacio als pobres: e sospirs als religiosos en la hora dela sua mort isque lo ladre dela coua e lo robador se ò mostra e lo pobre se amaga: e la clerecia calla. e los laradors sozen robats e lo enemich se enorgulla e victoria fugi fins a tant que don Jldefonso fill seu rebe lo regiment del seu regne e fonch translatat lo seu cors en lo monastir de nostra dona de ripoll: e com haje legit en chroniques coses subsegui des en lo temps de aquest noble baro don ramon berenguer comte de Barcelona e princep ò Arago les quals son dignes de memoria pos aci alguncs ò aquelles e primerament dich que apres que lo predit rey Berenguer hague pres ols moros totes les muntanyes de prades edifica lo noble monastir de poblet

Del tēps que regna e mor.

situat en lo principat de catalunya lo qual fonch començat. vij. id⁹ septembris en lany de nostre senyor mil. cliij. sots lorde de cistells y en lo temps ò papa eugeni tercer en lo qual monastir en fauor del fundador de aquell e a instantia e requesta sua sant bernat lauors abbat del monastir ò clarevalls trames aqui monjos del monastir de font freda e posa sobre a quells Abbat a pellat guerau home ò molta virtut e sanctedat e dona exorna aquest monastir de molt thesor e rendes el seu obrar marauellosament de aqst tems lo predit don ramon berenguer no cessa de ser monastirs y esglesies y seunc tres cents dins lo principat de Catalunya en les qls posa o monjos negres o blanchs carencara en aquest tems en aquest principat de Catalunya no hauia de monjos blanchs sino lo monastir ò sanctes creus los altres eren monjos negres del horde de sanct Benet los quals hagueren principi del monastir de ripol primer monastir de cathalunya e de sanct pere de rodes òl bisbat ò gerona e de aquest tems les esglesies eren poblades e regides e curades e per ço com continuament eran contra los moros els extirpauen e combatien y eren dades grans rendes e molts bens per ço creseren en gran nombre e per quant he scrit que lo monastir dela verge maria de poblet es estat fundat per aquest comte ò Barcelona ramon berenguer en lay de nostre senyor. M. cliij. enlo qual monastir han acostumat los reys de arago tenir llurs sepultures e per la deuocio que tinch al predit orde de cistells he deliberat aci de escriure tots los monastirs del dit orde de cistells ço es en quin temps son estats fundats: e primerament dich q̃ es estat ifundat y principiat lo monastir de roda en lo regne ò arago en lany mil. cliij. y en lo mateix any de mil. cliij. es estat fundat lo monastir de sanctes creus en lo principat de catalunya y en aquest mateix any rette la anima a nostre senyor deu lo glorios sanct bernat y en lany de nostre. M. ccc. xliiij. es estat fundat lo monastir ò sancta se en lo regne de arago y en lany de nostre senyor. M. crlvj. es estat fundat lo monastir de varda en lo predit regne y en lany ò nostre senyor M. crcv. es estat fundat lo monastir de sancta maria de la pedra en lo predit regne y en lany ò nostre senyor M. ccxcviij. es estat fundat en lo regne de valentia lo monastir de vall digne los quals monastirs son en nombre set e son tots sots inuocacio òla sacratissimia verge mare de deu madona sancta maria e del predit orde de cistells lo qual orde comença en lany de nostre senyor mil:xcviiij. E per quant en lo propscrit capitol hauem parlat de la dõacio feta per lo comte de Barcelõa pare de aquest ramon berenguer comte de barcelona e princep ò arago al bisbe de Barcelona apellat odaguer e a la seu de tarragona de la ciutat de Tarragona nom vull oblidar vna altra donacio de la predita ciutat de tarragona feta per lo arcabisbe de Tarragona lo quales del tenor seguent. Ad noticiam omniũ volum⁹ peruenire qualiter egobernardus tarracõcñ. Archiepiscop⁹ ad honorem dei ⁊ ap'lor principis petri laudo dono ⁊ trado ass̃ esu domini Eugenij. romani pont. ⁊ consilio suffraganorum nrorũ ⁊ voluntate canonicorum nostrorum ciuitatem Tarraconeñ. cuz territorio suo tibi raimũdo illustri cõiti Barcinoñ. estaragonensiũ principitor

Fundacions de poblet e altres monastirs del orde de cistells. Roda Sancta creus

Del obit de sancta e. Verola. f. maria. dela pedra.

valldigne.

tose Ilerdeç Marbioni propter ipsius ciuitatis restaurationem ad fidelitatem et vtilitatem nostram nostrorumç successorum et ecclesie sancte ecclesi cut beato Oldegario et ecclesie sancte eccle dōat a esta venerabili patre tuo raimū. arcinonē sum Bisuldentiū ac prouintie comite. etc. Actū mēse Augusti apud tarraconā in eclesia sancte Ecle Anno ab incarnatione diū. M. clj. Eper ço juxta certi strumēt ò transactio e cōcordia la jurisdictio es ptida car la mitat es del senyor rey per lo comtat de Barcelona e laltra mitat es del Archabisbe ò Tarragona e per ço hi ha dos officials apellats veguers bu per lo senyor rey altre per lo archabisbe segons largament es contengut en lo dit instrument nonas julij anno incarnacionis diūice. M. clxxiij. Et fuit cō dita ciuitas Tarracōe sdm aliquos pteucrum grecianorum et sdm alios et verius per scipiones.

Comensa ací la genealo dels Reys de Arago apres la bunio set adel comtat de barcelona al regne de Arago.

Ildefonso Alfonso.

Sanxa.

Sanxa.

Ildefonso.

Alfonso.

Constança.

Elionor.

Ferrando.

Apres obit de dō ramō berenguer pretitulat cōte de Barcelona e princep de Arago succehi: a ell e a dona Ildefonilla Ildefonso alf Alfonso locast fill lur e per ço fōch apellat lo cast com so bretotes les altres virtuts que hague fonch aquesta de viure en cōtinencia estant en adolescentia: e lo qual romas molt sadriapres mort de son pare e per ço la terra estaue en gran perill per la sua juuētut lo cōte e marques de pençacolinger ma seu apellat ramon berenguer p reuerencia de son pare del qual hauia rebudes moltes graties e honors en temps passat segons dessus es narrat en la gesta de don ramon baranguer pare de aquest Ildefonso sabuda la mort del prēdit don ramon berenguer vengue ala ciutat de barcelona per suplicar al defecte de aquest rey Ildefonso fins hagues la edat per la qual sabes o pogues regir son poble e terra sauiamente e bé lo qual comte ramon berenguer gouernalos dits regnes y contats molt be a vtilitat dela republica per tēps ò dos anys e cria e adoctrina aqsiest rey Joue en be regir sō poble e terra: e passats los prēdits dos anys p alguns affers crescuts e occorrents en lo comtat o marquesat de prouença fo ell forçat tornar sen ala sua terra e axi hague adcsemparar lo regiment dels prēdits regne: e comptats de son cosingerma e com fonch en lo pdit comptat o Marquesat car alguns appellen comtat altres marq̄sat la terra de prouēça hague hauer batalla ab los homens de niça en la qual fonch ferit molt greument de quen aconsegui la mort en lany de nostre senyor Mil cent seranta sis e per ço com morí sens fills prengue lo comtat o marquesat de prouença al prēdit rey Ildefonso qui lauors era de molt tendra edat e constituit aquest rey en tanta jouētut lo comte ramon de Tolosa feu li moltes injuries ò les quals apres lo

Ramon berēguer comte ā prouēsa

Com lo compeat o marq̄sat de prouēsa prengue al rey de arago.

predit cõte ne reporta mal. Aquest don Ildefonso aquell homenatge hauia prestat dona peronella mare sua quant staua sots poder: e administratio de don Alfonso de Castella segons es notat en la historia ól rey don remiro monio estant molt oppres per los moros qui tenien assetiada cuenca sol tal i lo homenatge per lo qual ell e sos lochs li eren obligats per quant lo predit rey don Ildefonso demanat per ell ana ajudar li e com a bon coualler dona remey al siti don parti ab gran honor e victoria e mudales armes e senyals de aragoe pres les armes que fa lo comte de Barcelona qui son quatre bastons aquest rey Ildefonso pres per muller dona Sancha qui seu lo monastir de sirea filla del grã Emperador dõ Alfonso de castella e mes aquest rey Ildefonso pobla ter olevni al cõtat ó Barcelona los comtats de rossello e ó pallas. E per auant aço li seguique cõ lo predit rey Ildefonso volgue entrar é lo comtat de proença per visitar: e conexer aquell: e fos en lo castell ó Albaron hon era vengut posar ab lo Archabisbe de Tarragona apellat hugo: e ab don Pere Bisbe de vich Don ramon comte de tolosa no content deles injuries que en temps passat li hauia fetes tolgue lo dit castell de Alberon al rey Ildefonso e per voluntat diuina en continent vench don Bertran dalbaus: e prenia lo Rey Ildefonso sus al cauall e passant lo riu del royne venguerensen al castell de arlet hõ lo rey fonch rebut molt honradament e lo qual Bertran liura al rey ildefonso gran pertida d el dit comtat de proença y encontinent lo rey se ensenyori de aquest comtat lo qual tant com visque gouerna liberalmẽt: e ab iustitia e ab grã Potẽcia e pobla aqui molts castells entre los quals ni ha hu quis apellat coll e seguis mes auant que regnant lo rey ildefonso en son regne e comtat lo predit Bertrãdalbaus mori per alguns traydors enlo dia sanct de pascha: e fonch portat lo seu cors a soterrar en la esglesia de Magalona en lany de nostre senyor deu. M. clxxti. dela mort del ql lo rey ildefonso fonch molt irat: e anujat: e no volgue esser repres de desconexença o ingratitut per aql assenyalat seruey que lo dit bertrã dalbaus li hauia fet en temps passat metent se en son cor de venjar la mort del dit bertran venguessen a posar siti al castell hõ los traydors qui hauiẽ mort lo Bertrã dalbaus se eren recullits apellat mozull finalment que p força darmes pres aquell e a tall despasa feu morir los dits traydors los quals se eren en senyorits de moltes forces de proença y encontinent recobra tota la terra e aquella tengue tant cõ visque pacificament e poderosa apres volent se venjar deles injuries que lo comte de tolosa don ramon li hauia fetes aiusta gran gent a ride e a uall com de peu e vigorosament: e prompta vengue ala ciutat de tolosa ab lestandart real extes e tallat e destruit viles lochs e terres ól dit comte de tolosa estech per alguns dies deuant la dita ciutat y sperãt lo predit comte ó tolosa si li volgue re exir a batalla e pus a batalla no volgue exir partis daqui ab grã honor: e ana a veure lo rey ó Anglaterra quiera a bordeus en guiayna: e al tornar passa per la terra del predit comte de Tolosa cremant: e afogant a quella: e semblant ment se atenda deuant la predita ciutat de tolosa per donar mes deshonor al predit cõte e partint daqui a grã es

Com lo rey de arago muda les armes e ps bastõs.

Del monastir de Sixena. Terol.

Vnio ól comtats de rossello e de pallas al comtat de Barcelona.

Don bertran dal baus.

Cõ mori bertrã dalbaus e ãla vẽge quin feu lo rey ildefõso

Com lo rey ildefũso se nia del comte ó tolosa don ramon.

pau torna sen en sa Terra ab gran honor y encontinent hague guerra lo rey ildefonso ab tots los reys de hespanya: e tota vegada hague victoria: e honor per la sua gran victori: y en special hague molts guerres ab lo rey de castella: e vna vegada ab gran host corregue enuestie valerosament y tambe destruhi gran pertida de castella ola qual inuasio lo rey d castella fo molt dolent e fae grans ajusts d gets darmes axi de cauall co d peu: e vegue sen ala vila d soria y entra dins la terra del rey Alfonso d Arago prenent: e matant homens: e sembres e bestiar y tot quant podien robar y encontinent lo predit rey Alfonso o Ildefonso de Arago sabent aço molt cuytadament isque d lloch honera: e denit ne de diano atura entro q fonch prop dls enemichs esperant horaconuinent feri vigorosament en la host dels enemichs e aquells vence: e vltra aquells q hi moriren be .iiij. mil ne catiuaren: e tot ço que hauien los pres e tolgue: e ab gran victoria sen torna al loch de bo era partit aquest rey Ildefonso procrea de sa muller tres fills: e tres filles ço es lo primer per qui apres dll succehi en lo regne de Arago y en los comtats de barcelona e de cerdanya de rossello e de pallars laltre fill fonch apellat Alfonso qui succehi en lo comtat de proença e laltre fill fonch appellat Ferrando qui fonch Abbat de munt arago Deles filles la vna hague nom costança: e fonch muller del rey de hungria e pertal co lo rey de hungria morí poch apres hague consumat en fac de Esglesia lo matrimoni la predita costança sen torna en Arago Elaltra hague no Elienor elaltra Sanra: y encontinent per la discordia que era entre los reys christians alguns reys hauien feta amistat e treua ab los moros per que lo papa celesti terç no volent q pau e amor fos entre los reys de hespanya q no haguessen treua ne pau ab los moros mas q tots amigablement se auenguessen e fossen contra ells e lo predit rey Ildefonso rebut lo manament apostolical proposa en son cor que a honor d nostre seyor deu anas a sanct Jaume de galicia: e saent son romiatge se pozia metre pau: e amor entre los reys de hespanya christias e axi com ho hague pensat axi upposa en hobra car faent son romiatge mes concordia: e pau entre los predits reys de hespanya per los quals fonch feta gran hore al pdit rey Ildefonso e aço feu per que pogues complaure a deu: e al manament apostolical obeyr jatsia no los pogue tots obeir mas la major partide: E quant hague complit son vot: e sa promissio e los mes dls reys de hespanya Inclinats: e induits a pau: e concordia tornassen en sa terra en la qual hauia gra carestia e les genet moriren de fam y extenes aquesta fam quasi per tot lo mo e lo predit rey Ildefonso mogut d pietat e de misericordia a honor d nostre senyor du visita la sua terra e feu gran be a molta gent qui morie de fam: e visitant axi la sua terra venguesen a Perpinya ho fench parlament als nobles: e barons de proença: e lauors era comte d vrgell Armengou lo qual morí en la ciutat de Valencia ab don Galceran de salas son germa per christias en lany de nostre senyor. M.clxxxiiij. e apres algun temps stant lo Rey Ildefonso en la vila de perpenya fo tocat de greu malaltia hon seu e ordena son derrer testament Instituint hereu en son Regne de Arago

Del rebato donat p lo rey darago al host d rey d castella.

Del fills e filles del rey don Ildefonso

Manament de papa celesti terç

parlament real en perpenya.

testament real.

y en los comtats de barcelona de Rosselloe de cerdanya e de Bisuldu e de pallars lo dit don Pedro y en lo comtat de proença son fill alfonso. E seguis en son temps ço es en lany mil cent. lxxij. que hague començamento principi lo solda ò Babilonia que hũ homepaga era en la ciutat de domas lo qual primeramẽt era alcauot en aps caualler: e de caualler nouell Princep christia de palestina lo qual comab los sarrahins vsas de caualleries en les parts de egipte mata ab traicio molano rey de Egipte en tant que fonch apellat solda de Babilonia: hon si volem mesurar los preu deles coses per juy e no per opinio tot poder qualseuulla per exalçat que sia terrenal deu esser extimat vil car mals homens e indignes cõ aquest Alcauot sonjut lo acõseguiren car aquest Alcauot la vida del qual era en los bordells la caualleria era en tauernes lo studi era en jochs de taules y en altres coses voluptuoses males ari exalçat lobtosament segue entre los princeps ans major dels princeps tenent la cadira de glozia de tot Egipte: e aps impera quasi a tot Orient y ẽ aquest tems mateix en lo mes ò no embz fo feta gran inundacio day gues inaudita quasi per tot lo mõ la qual enderrocaviles e lochs e absorbi tot lo qui era sembrat p que en lo propseguẽt any se segui molt gran fam per la qual cosa les gẽts venien a dir que antichrist era nat car molts senyals e grans destructions eren vistes en aquest temps en lo territori de vrgell en lo loch apellat cerucra plogue sanch la ql espanta molta gent e ò poz moltes ne moziren. En aquest tems mateix famine extimable fonch majorment en gallia per la qual a sostenimentdels pobres sozen venuts: y empẽyozats los ornaments deles esglesies e lauozs aparagueta liberalitat e la Almoyna en sostenir los pobres: en aquest mateix any mozi en ramon folch vescomte de cardona car lauozs cardona era vescomtat apres en lany dela natiuitat ò nostre senyoz. M. ccc. lxxv. a quatre ò Decembze fonch eregit en comtat la causa per que mozi era vna nafra que pres a collroig e lo vescomtat romas a marquesa fi la sua muller den ramon mir comte depallas de la qual apres engendra. B. qui fo vez comte de cardona: e fonch apellat. B. folch car tots los dela casa de cardona de aquest nom folch só cognominats. En lany de nostre senyoz mil cent. lxxiij. fonch comẽçat en cathalunya lo monastir de vallbona de dones per vnhermita apellat Pere de vallbona home ò sancta vida lo qual per consell de dona Berenguera soz den ramon deceruera amena dones de nauarra les quals sots dona Orga primera Abadessa ol dit monastir col loca en lo qual monastir lauozs se vestiren moltes nobles dones e de clar linatge entre les quals Ermessen de Rubio la dita dona Berenguera deceruera dõa aluira dager filla sua y ermessen de fontanes totes aquestes successiuament sozen Abadesses del predit monastir de vallbona e con seguẽtment dotarẽ y ennobliré aquell monastir ò moltes rendes e ornaments. E mes auant en lany. M. cccl xxx. en lo qual any mozi lo rey loys de frança A dotze Chalendas Octobzis y en lo qual any fonch celebrat concili a Tarragona en lo qual entre les altres moltes coses fonch ordenat que daqui auant los notaris en les cartes no metessen lo Chalendari

Del comencament o petuciri del solda de babilonia.

Del mal qui se seguí per les grãs plogues.

Del plogue sanch lo re o rerori d vrgell.

orga primera abbadessa de vallbona.

dels reys de França lo qual acostumauē metre ans haguessen a posar en aquells lany dla incarnacio de Jesuchrist com no fos cosa pertinent ans molt prejudicial als cōtes de Barcelōa: y encara als Catalans que enles cartes se hagues a fer mencio del rey de França que enaquell temps no tenia negū dret enlo comtat de Barcelona ne en les altres terres del principat de catalunya com dos reys de frāça ho hauiē lexat e apres a qualseuol dret li pertangues en aquell: ni en aquells: aquell sanct rey de França apellat Loys nou⁹ transigit renūciat e diffinit com apar per carta publica de transactio eccessio diffinicio y renunciacio q aço feta e fermada per lo predit sanct rey loys al glorios: e gran conquistador rey de Arago apellat Jaume primer quinto Jd⁹ Maijen lany de nostre senyor Mil docents cinquāta vuyt la qual carta esta recondida enlo real Archiu de Barcelona en lo armari pretitulat negociorum catalonie in sacco de .A. Apres en per terç rey de Arago post vnionem ha fet estatut e perpetua ordinatio en les corts generals celebrades ē la vila de perpinya a .xv. de Decembre en lany mil. ccc l. que daquiauāt los notaris e qualseuol altres persones hajen scriure axi ē cartes com en totes altres coses q̄ faran lany dela natiuitat de nostre seuyor e no dela incarnacio com se solia scriure per ordinatio del concili de tarragōa e arimateix de les chalendas id⁹ y nonas daqui auant los notaris no vsassen sino planament: e clara per que tot home ho entengues posassen en llurs cartes instrumēts testaments y escriptures lo dia mes: e any en aquesta forma ço es aço fonch fet a .xxviiij. de Nouembre del any dela natiuitat de nostre senyor .M. cccl xxxvj. e ari de totes e sengles coses hō se haja posar Chalendari fugir a chalendas id⁹ e nonas finalment tornant a parlar del predit rey ildefōso nom occorre mes adir sino que en edat de .xxxvij. anys passa de esta uida enla vila de perpinya a en lāy de nostre senyor mil cent noranta sis e fonch aportat sen corsal monastir de poblet lo qual ell noualment hauia reedificat com fos stat fundat segons dessus es scrit per lo noble comte de Barcelona e princep de Arago don ramō berēguer pare de aquest glorios rey don Ildefonso y enlo temps de aquest rey Ildefonso ço es en lāy mil. clxxxvj e scent enla cadira de sanct pere vrba terç mori hugo pmer mestre dels caualers del temple del q̄l succehi girardo de bisordia es de notar q̄ en aquest any de .M. clxxxvj. comença lorde de calatraua per lo rey sancho de castella e no res mēys es de notar com enlotēps del predit rey Ildefonso seēt enla cadira de sanct pere papa clement terç ço es en lany mil cēt vuytāta vuyt morien ramon de creuera durgell y lera dos fills entre los quals diuisi tota la sua heretat: ço es ē guillem de ceruera fill major fonch senyor de ceruera lo segon fill Jaume fonch senyor de Juneda: e fonch soterrat lo dit ramō enlo monastir de poblet molt pōposament la q̄l Monastir com es dessus expressat fonch edificat primer per dō ramō berenguer comte de Barcelona e segonament acabat aquell per lo p̄dit Ildefonso fill del predit comte ramon berenguer.

Del principi del mōastir de calatrena.

Pere fill de Jl defonso:
Elianor muller de don Ramon comte de Tolosa pus vell germa.
Jaume.
Maria filla del senyor de mont paller.
Sanxa muller del Comte de Tolosa pus joue. germana.
Constança primera muller del rey de hungria apres del rey de Sicilia don frederich germā.

Elianor muller del comte tolesa

Sanxa muller del fill del comte de Tolosa.

Romō berēguer cōte d pnca.

Del Rey en Pere cognomenat catholich fill del rey Jldefonso.

EN los regnes e comtats los quals possehi lo Rey Jldefonso succehi e regna son fill don pedro cognomenat lo catholich per ço com fo amador de la esglesia exceptat q̄ en lo comtat de Prouença succehi don Alfonso germa del predit don Pedro lo qual fo noble baro e hague per muller la neta del comte de Foltauuer dela qual procrea hū fill apellat ramon berenguer aq̄st rey don Pedro fo baro molt curial e molt noble valent liberal saui e diligent e per tāt que tot q̄nt podia hauer en qualsevol manera donaua de ques segui que hague empenyorar moltes coses del patrimoni real e marida totes ses germanes la primera apellada constança donap̄ muller a don frederich rey de Sicilia lo qual poch temps apres fo exalçat en emperador de Alamanya e procrea aquest dō frederich dela predita constança vn fill apellat henrich e morien Jerlem lo qual henrich com fonch gran hac p̄ muller la filla del duch de Austria e p̄ tal com aquest henrich se leua contra son pare lo emperador frederich estech pres permanament ò son pare en carcer en lo qual morie sens fills. La segona germana apellada elianor dona per muller a don ramon comte de tolosa dela qual no romangueren fills e la terça Sāxa apellada dona xal fill del sobredit comte de tolosa anomenat ramon lo joue procrea de aq̄lla vna filla la qual fo muller de Alfonso comte de piteus quiper part de sa muller hague lo comtat ò tolosa son lo ōrrer cōte ò tēt e no aguerē infans et anque bona vacansia dit comtat de tent fou incorporat ala corona de frāça germa de don lois rey de frança e succehi en lo predit comtat de proença son fill ramon berenguer e lo predit rey don pedro pres p̄ muller la filla del noble princep don guillem de montpaller apellada maria neta del emperador de constantinoble molt empesa en adat dela qual hague hun fill appellat Jaume lo qual nasque en la vila de mont paller miraculosament car veent lo poble que per ser la dita reyna maria tant empesa en edat nos tenia sperança sino sobre de miraclepoder se empnyar deliberaren tots axi eccleslastichs com seculars de recorrer a nostre senyor deu axi ab oracions com ab dejunis e professons quotidianes pregāt lo volgues fer gracia a ells ò aconseguir fruyt dela dita reyna a ella accepta qui succeis en be gouernar la terra qui romania desolada si dela dita reyna non proceya en tant que danada obra secretament ab interuentio dels caporals dela dita vila e algūs prelats e con

Cōte de proence.

Cōstāca muller de dō frederich rey de Sicilia

sellers del dit rey: e reyna que vna nit en loch de vna anamorada ol dit rey en pere hauié dat entédre dormira abell posarē hi la dita reyna e lo dit rey en la nit jaent en lo lit stant la cambra sens lum p̄ que axi era empres pensant vsar ò son cors ab dita anamorada vsa ab la dita reyna sa muller dela qual p̄ esser tant vella gran temps hauia sé era lunyat deno vsar ab ella carnalment ò ques segui que en aquella nit ell la empreynya e venint la matinada la cosa fonch ò̄scuberta car conegue la reyna esser li posada en loch dela anamorada loa nr̄e senyor deu e cregue q̄ en aço lo. s. sperit hi hauia obrat e que no sen podiase guir sino be e lexa la reyna que no si acosta apres per copula carnal: e acompanyada dita reyna de homens: e dones dignes de se: e ò dos notaris qui de tot leuauen: e scriuien actes: e cartes publiq̄s quant vench en lo nouen mes ella parí. j. bell fill lo qual ab grā alegria apor taren ala esglesia de sancta Maria deles de montpeller hon lo baptizaren emeteren li nom Jaume lo qual cō es scrit en la sua cronica fon gran conquistador: e molt amat e volgut p̄ tot lo poble: e per causa de aquest aiustament matrimonial la baronia de mont paller peruengue al rey de Arago aquest rey don Pedro mogut ò deuocio e per exalçar la sua bona fama ana en roma a visitar los sācts Apostols hon fo rebut molt honradamēt p̄ papa Jnnocent tercer lo qual veēt la noblesa e virtuts grans sues corona e vnta aquell lo par e sanct innocent tercer en la esglesia ò sanct pau ozicit: e lauors lo predit rey a honor: e glozia de nr̄e senyor deu e dela sancta esglesia de roma dona a la esglesia romana lo jus patronat que hauia en totes les esglesies ò la sua senyoria cō los reys de Arago fins en aquest temps hauia. cxxiiij anys hauien vsat de aquest priuilegi car fins a lauors lo pare sanct ne altres prelats no podian dar alguna ò les esglesies de sos regnes e terres sens consentiment del rey de Arago e per aquesta donacio lo pare sanct per honor dela casa de Arago constitui bi que ell e tots sos successedors leuassen hun papell o hon fossen posades les clās de sanct pere ab la mitra e les armes del rey ò Arago e daquiauant sos p̄titulat Sanfanener del papa: e apres que lo predit rey fo tornat en arago los barons nobles cauallers de Arago digueren que aquella donatio: e renunciacio del jus patronat era nulla: e inualida per no esser feta ab la solemnitat ò guda ço es ab llur consentiment com la gracia dels p̄uilegis atorgats per los ātecessors papes al rey de arago se estengues ari a barōs nobles com a cauallers del seu regne qui han defensat: e recuperas aquell dels moros qui ocupat lo tenien los christiās hāedifiñcat les esglesies dotāt aquelles de bēfiñcis rectories e altres dignitats ab assignations de rendes e lauors lo rey veent que aquells barōs nobles e cauallers iustament par lauen respōgue e digue que ell a son dret hauia renunciat: e no al dret dels barons nobles e cauallers e dit ço faeren llurs cartes e instruments de protestacions los originals de les quals protestacions recendirē enlo monastir de sanct Joan dela penya y los originals dels quals p̄uilegis y encara molts trāsumtos de aquells nunqua son stats restituis ela esglesia romana ans les p̄dits originals stan per ver titol recondits en lo real Archiu situat en

Donāte del sus patrōat a nostre sanct pare.

Dels p̄uillegis dl ius patronat dles esglesies reconsits enlo real Archiu de barcelona.

laciutat de Barcelona dels quals yo qui fas la present historia ne insertat enlo present libre atras en cartes. Liiij.e.lv. dos priuilegis ço es bu de papa gregori septimo e altre ò papa vrba secūdo y ē lo tēps antich aquests priuilegis: o transumpts de aquells solien estar enlo monastir de sanct Joan dela pēya en lo regne de Arago. E no se yo si enlo dit Monastir hi hauria encara transumpts de dits priuilegis per quant trobauem moltes scriptures de coses antigues faēts per lo rey de Arago car he oyt dir que per guerres subseguides en arago molts priuilegis instruments e scripturcs ātigues los enemichs hā cremat: e destruit: E cō se vulla sia yon he fets liurar a diuersos Aragonesos transumpts dels predits dos originals priuilegis: e los reys de Arago en virtut ò aquells souint han dat licēcias a ria Arago nesos valencians mallorquins catalans com a altres persones ò llurs regnes: e terres de eregir de nou y edifficar monastirs: y esglesies e son daço los reys de arago en possessio segons de aquestes licencies ab insertio de dits dos priuilegis se mostre clarament en los registres recōdits en lo predit Real Archiu e no solamēt los predits originals se troben transcrits ē los registres mas encara en llur propria figura specialment aquell de Papa Urba qui es scrit de letres Longobardes ab bulla de plom ē seda verda penjant hon son Impresses les Imatges ò sant pere: e sanct pau Jatsia en lo de papa Gregori hi defallega lo plom empero mostre ē si cō lo de Papa Urba que so expedit: ē registres dela seu apostolica. E tornant a parlar del rey don pedro qn cami seu partint ò Roma: e venint sen en les sues terres trobe yo passa per la terra del comtat de Prouença hon li digueren que lo comte de Fontcalquer tenia preslo cō te de prouença germa seu: e aquell tenia pres malament: e a gran tra yci o y encontinent lo predit Rey don Pedro aiusta los Barons: e magnats de Prouença e ab ells ensemps corregue tota la terra del predit comte ò fontcalquer: e finalment recobra lo predit comte de Prouença a voluntat sua es ver q̄ enās que dalli partis mette en pau y en amor los predits comtes e tornāt sen lo predit Rey don Pedro passa per la vila de montpeller hō se segui gran discordia entre lo predit rey: e los homens dela predita vila per la qual discordia molts mals anuigs: e damnatges sucitaren entre aquest Rey: e sa muller car per aquesta discordia lo predit rey sesforça que lo casament dell: e ò sa muller fos separat/ ep aquesta rahō lo predit rey / e la Reyna sa muller sorenen Roma: e deuant lo pare sanct lo predit Rey p̄posa sos clams e la predita reyna son dret e finalment lo sanct pare per dret / ò iusticia pronuncia que aquest matrimoni nos podia separar: e a major corroboratio: e fer mes a confirma aquest matrimoni / e no passarē molts dies q̄ feta la cōfirmacio del predit matrimoni la p̄dita reyna se en malalti ò la qual malaltia morí ē roma. Ep merits daq̄sta reyna nr̄e seor deu seu al p̄dit rey moltes gracias car aq̄st rey tenia grā amicitia ab lo rey Alfonso ò castella. E com aquest rey alfonso corregue / e destroy lo Regne de Castella e prega ē aquest rey de Castella son car amich lo rey de arago q̄li dōas cōsell e ajuda sino que tenia per perdut son regne: y encontinent lo Rey ò

Del cōte de tolcalquer qui tenia pres lo comte d proence germa del rey darago.

dela confirmacio matrimoni di rey e reyna e la mort dela reyna

Fo vencu. enbatalla de larcos lo rey d castella per los moros.

sa muller: y encontinent lo predit comte fonch exit de preso se rete a la caualleria del temple: e aqui morí. En aquest temps lo Rey en pere qui era ennoblit sobre tots los altres reys de animositat: e fortalesa de caualleria: e ó tota la hora noble baro se leua contra arnau Archabisbe de narbona qui assauoria alguns heretges hitants en la prouincia de Narbona e lo predit rey per manament de nostre sanct pare dona Badarres: e carcassers: e tota la sua senyoria en feu al comte de munt fort apellat simon q̃ era frances e vassall del rey de frança lo q̃l li presta homenatge: e iurament de fidelitat hon com aquest Simó volgues desheretar la comtessa de tolosa germana del predit rey ẽ Pere qui hauia amonestat e pregat que se abstengues de damnificar ala ditager mana sua ales quals pregaries: e amonestaments lo predit comte no volgue obeyr ans cõtinua sõ proposit de mal afer contra la germana del predit rey de Arago: e lo predit rey per major excusacio sua tremes sos missatges al pare sanct sobre lo dan e desheretament que lo predit comte de munt fort faea a sa germana suppli cant ala sanct edat sua volgues scriure daço al predit simõ e axi ho feu lo sanct pare mas res no hi valgue e per ço lo predit Rey axicõ aquell qui no podia sustenir que mal prengues sa germana vengue ab gran poder en ajuda del comte ó tolosa ab lo qual era lo comte ó foix ab molts altres Barõs tots ensemps pugnant feren fugir lo predit Comte de Montfort en tal forma que l faeren encloure en lo castell Muret situat prop Tolosa e aq̃ lo predit Rey ab los comtes: e altres barõs nobles caualleres: e Magnats homens quels acompanyauẽ

Com lo rey de Arago vengue en ajuda dl cõte de tolosa.

hague batalla ab lo dit Sẽyor Cõte de Muntfort: e fo la batalla tan gran que los comtes de tolosa e de foix vencto: e altres ó llur cõpanyia que lo rey de Arago tenia lo puoy de la batalla meteren se en fuyta: e desempararen aquell: e lo Rey de Arago com a valent e animos caualler vench la intencio que la gent sua li faea cobrar cor: e ó llibera a abãs morir ab honre que viure ab deshonor p̃ tal com nulli temps en batalla que fos no gira cara/ e axi batallãt ab la spasa en la ma mori en aquella es veritat que altres chrõistes diuen qne son cunyat lo comte ramon de tolosa li tremes a dir que li ajudas com ell hagues guerra cõtra lo rey de frança: e lo Archabisbe ó Narbona don Arnau per ço com emparaua algũs heretges: e apres per casament de vna filla del rey de Arago per que lo comte tat de tolosa romangues en la casa dara go lo Rey empeuyora molt es villes: e pres les decimes de sa terra: e algunstresors deles esglesies: e passa lo port: e simon de munt fort q̃ tenia la guerra per lo Rey de frança recullis ab la sua gent en muret e lo Rey de arago anal cercar ab lo comte de foix: e altres comtes de Bascunya: e volies retre al rey de ó Arago ala bona merce de frança en ol volch rebre lo rey los frances sos vents se morts exiren en la al bereda e no estigueren per res en tro que foren ab lo Rey e mataren lo/e los altres dessus contenguts. E moriren ab ell molts Barons de Arago entre los quals morirẽ Az nar pardo son fill. Gomez de luna e Miquell de lusia: e altres molts de arago mas negu de catalunya a noy mori lo predit Rey en pere en/e dat de. xxxx. anys en lany de nostre senyor deu mil. ccxiij. Era

Que lo cõprar ó tolosa e romangue en la casa de arago

Ala mort del rey ẽ pere qui morí pp lo castell ó muret

milleſimo.cc.lij.e regna.xvij. anys ſaent enla cadira de ſanct pere papa Innocent terç / e ſonch ſoterrat en lo monaſtir de Sixena lo q̃l ſa mare dona ſanxa hauia edificat e inſtitui couent de dones del orde del hoſpital ỏ hieruſalem. Lo rey deſſus dit era anat en aquelles partides per rahode dar ajuda tãt ſolament a ſes germanes ſegõs que es deſſus dit: e al comte ỏ Toloſa no pas que donas ajuda a negũ infel: o enemich dela fe chriſtiana: en la qual ell molt feel: e ſens tota taca eſtech: e perſeuera tot ſtemps vers noſtre ſenyor deu e per commemorar algunes coſes dignes ỏ memorials les quals ſon eſtades en tẽps ỏ aquest rey en ꝑpere pos aci primerament com en lany. M.c. xcviij. comença lorde dels preicadors en les partides de toloſa ſots lo glorios ſanct domingo preicant los heretges: e de paraules: e de exẽples en aquest temps mateix nam fos q̃ vol dir alfonſo comte de proença germa del predit rey en pere ſe casa ab Maria neboda del comte de fontealquer dela qual engẽdra ramon Berenguer qui apres ſonch comte de proença/ en aquest any mateix lo rey en pere deſſus dit dona obra ſegons deſſus es expreſſat que frederich rey de Sicilia prengue per muller cõſtança germana ſua/ y en aquest mateix temps enlo trenta dia de Maig ſonch fet terratremol enles partides de vltramar tres dies abãs dela aſſencio ỏ nr̃e ſenyor e vna veu terrible ſonch oyda: e gran partida dela ciutat de Acha caygue ab lo parlar ỏl rey e mori gran multitut de poble: e apres de aquest terremol ſe ſeguiſt erelitat dela terra ço es ſeq̃dat: e mala anyada: e mortaldat de gẽts y en aquest temps ſe leuaren los tartres ỏ tot tapoſq̃ haguerẽ mort llur ſeyor dauid rey ỏ india lauors primerament exiren de aquelles ptides en deſtructio dels pobles e començaren de hauer ſenyoria: en aquest temps mori dona ſanxa Regina de Arago muller de Ainſos rey de Arago defunt filla del emperador de heſpanya e mare del p̃dit rey en pere la qual jau enlo monaſtir de Sixena lo qual ella mateira hauia fundat: e noblement dotat: e mes auant ſe ſegui en aquest temps vn grã miracle ço es en heſpanya enla ciutat de leo vn preure enla nit dela natiuitat ỏ noſtre ſenyor vſant carnalment ab huna fembra dementre preſumis cantar la primera Miſſa ne era cõtrit ne confes e faea la conſecracio hagues cantat lo pater noſter ſobtoſament vna coloma ab impetuoſitat volãt vengue: e mes lo bech enlo calzer e abſorbi ho tot: e prenent la hoſtia dela ma del preu ere vola: e anassen e axi com ſes deuench al preuere en la primera miſſa axis es deuench en la ſegõa lauors lo p̃uere temẽt e tornãta sõcor hague cõtricio e cõfessas e preſa pẽitẽtia comẽça la terça miſſa: e apres del pater n̄oſter la coloma retornant mes lo bech en lo calzer axi com primeramẽt tot q̃nt hauia abſorbit tot ho rete: e volãt alonga dues hoſties al peu del calzer lauors lo preuere veent aquestes maravelles feu ſempre bones obres e ſanctes. Y en aquest temps ſeent en la cadira de ſanct pere papa innocent terç fo celebrot p aq̃st papa concili general en la ciutat ỏ roma en lo qual foren. ccc. xiiij. biſbes entre los quals foren dos patriarques: ço es lo de Coſtantinoble: y mes auant tambe de hieruſalem mas tambe lo de Antiochia detengut tambe per greu

Dõna ſanxa mare de aq̃ſt rey en pere edifica lo naſtir de ſixena.

malaltia noy pogue veir mas tres mes y lo bisbe adadelos alcadria encara constituit sots senyoria dels tarrabins seu ço que pogue: e tres mes hi hu germa seu diacha. Eprimats metropolitas. lxxi: e abats: e priors conuentuals. dccc. Elegatis ço es del Emperador dels Romas e del emperador dels Grechs e del rey de franca: e del Rey de Hierusalem: e del Rey de Anglia: e del Rey de Cipre: e del Rey d Espaya e gran multitut d Reys: e priceps e aquila sact sinodus ordea moltes coses profitoses: e confirma moltes constitucions de temps passat: e ramon comte de tolosa: e Ramo fill seu fore condemnats co heretges: e molts altres heretges: e fauctors d aqlls foren excomunicats.

I

Jaume primer fill de pere Alfonço fill primogenit obijt sine liberis
- constança
- ysabell
- Maria
- Alionor filla del rey de castella muller
- Andreua als Violant filla del Rey d vngria muller

Del predit Rey en Pere romas vn fill a ell hereu vniuersal apellat Jaume cognoegat auenturos per tal comentores coses empreses gues hauia bona ventura aparia nostre Seyor deu ses part ab ell no li estaua res dauat en les batalles guerres que no acoseguis victoria ede totes coses la millor: enos creusia stat nunqua Rey esser tat amat per son poble: com aqst. Car era molt tement deu tractaua tots sos vassalls molt humanamet: e ab amor donantics moltes libertats e franqueses: e guardaua molt a qui daua les dignitats: e officis d sos regnes: terres primer ab consell examinaua la vida de la persona aq comanaua regimet: o administracio algua: e souint seseguia q tal hauia dignitat: o offici: o benefici q no sopesaue pqnt ell los pgaua: e no volia dar aquells a homes vicioses: o de mala fama ne dls qls sos pgat: e ari les dignitats: e officis stauc tot step en mas de virtuoses e bones psones: e cascu lauors studiaua en esser bo: e virtuos e les coses publiques er en millor regides: y es veritat q aqst rey Jaume qnt era en pueril edat fo comanat p esser be criat al cote d mo sor q deuia dar sa fill la muller: al predit infant en Jaume ab tota la terra q lo dit cote hauia coquistada apres mort del pdit Rey en pere mas p tal co lo pdit cote d mut sor seu co ses ples quals co dites lo pdit rey en pere mori lo sanct pare mana q lo pdit infant en Jaume fos liurat ala sua gent natural y entretat entre los Aragoeses hague dissencio car vns volie q fos rey don ferrando Abat de muntarago germa del rey emperelo qual jatsia fos Abat empero anaua vestit co a caualler e no co ecclesiastich co fan huy edia alguns qui no curen sino de rebre la reda e no fan la seruitut ordenada: e ari aqst Abat no curaua sino d pedre les redes de mutarago: era tant volgut / y tant amat que la manaue part dels Aragoeses lo denouen per rey e lo senyor d Albarraz i appellat don pedro ferrandiz de sagra: e molts dls pobles dl regne contradeyen ho tant co guardauen dret e naturalez a del infant en Jaume al qual pertayia la real dignitat e per aquesta occasio lo pa

reſanct tre.nes legat vn cardenal apellat meſtre pere de bonauét al predit comte de munt fort lo qual Cardenal rebe lo predit infant per liurar lo als ſeus ſots meſos empero totes aqueſtes coſes procura hiſpan Biſbe de ſogorb a deſpeſes ſues propries e del ſenyor de Albarrazi e com lo dit cardenal ſo ab lo predit infant enla terra ſeu ajuſtar tots los barons dela ſua terra en locaſtell ò montço e deuant ells comana lo predit infãt per nodrir als temples. E per quant aqueſt infant era ſens regiment e ſens natural diſcretio per la ſua gran infanteſa mogues gran diſcordia entre los barõs e les ciutats e viles dela terra mas lo predit cardenal deſijant q̃ pau e amor ſos entre ells pacifica la dita diſcordia: e feu ſer los p̃dits Barons: e vniuerſitats jurar de ſeruar fidelitat al predit infant axicõ allur ſenyor natural: e cõſtituit treſ procuradors en la terra ço es en catalunya hu e altre deles muntanyes de Arago entro a ebro: e laltre de ebro entro a caſtella Ala qual coſa los Barons e les vniuerſitats cõſentir no volguerẽ perço lo predit Cardenal ordena que fos procurador general en les dites terres dõ sanxo als apellat nono sanç comte de roſſello Auoncle del predit infant fins q̃ lo predit infant fos de edat q̃ pſimat e ixpogues regir ſos regnes e terres lo qual comte regi la terra be e noblement tant com tengue aquella. E quant lo predit infãt ſonch de edat q̃ pogue regir la terra feta ſolẽne feſta: e honor per la ſua noble caualleira la q̃l rebe en terraçõa ſon leuat en rey e ſenyor dela terra e aq̃lls quiy erẽ ſtats cõtraris es volguerẽ alçar anar enſẽa terol e apres ſe ſcamparẽ los vns tirarẽ a valencia q̃ lauors era ò moros altres en caſtella p quãt lo rey los perſeguia lo qual apres paſſat gran temps los perdona e lauors tornaren en la terra: e tornats que ſoren lo Rey ẽ Jaume p cõſell ò algũs mals cõſellers: e gouernadors ſeus p̃s dõ perehões: e altres familiars ſeus q̃ en la ſua puericia li hauiẽ ſets moltes hõrs: e ſeruituts e oblidant ſe de tot ſeu los dar mort e p tãt es ver lo puer bi vulgar q̃ diu qui a infant o a joue: o a vell: o a femba ſerueix pt ſon tẽps car ò l vell la mort es molt prop: loiſant/ olo joue nos recorda ò l beẽfici rebut/ la ſemba molt mẽys: car es variable: e p ço dix be aq̃ll metria ficador: no lo ſeruire trib⁹ juuẽi ſenio mulieri ſi ſener hic obit in mẽor hic puer mobilis illa mulier mãet. E fetes aq̃ſtes coſes lo rey ẽ jaume ſe caſa ab la filla ò l rey ò caſtella apellada Aliãor: e p crea ò lla hũ fill apellat Alfonſo: e p quant ſonch trobat q̃ aq̃ſt matrimoni nos podia ſuſtẽir p eſſer los dos en grã grau ò parẽtela joã Biſbe ò ſabina e cardenal ſepara: e ò partia q̃ll: e lo p̃dit Alfõſo fill llur mori ſẽs fills lo q̃l ſonch ſoterrat ẽ lo mõaſtir ò Veruella e fet lo diuorſi ca ſas ab la filla del rey ò hũgria apellada Andreua la q̃l ap̃s hague nõ violãt neta ò l Empador ò cõſtãtinoble ò la q̃l p creat tres fills ço es pe q̃ ſuccebi ẽ lo Regne jaume q̃ ſonch p̃mer rey ò Mallorq̃s: e ſaro q̃ fo biſbe ò toledo e p exalçar la Chriſtiãdat: e p mãtẽir lo nõ de deu ſo en heſpãya cõtra mozos e ap̃s moltes batalles q̃ hague cõtra mozos morí ẽ ſeruici ò deu Maruchos jaẽ: encara lo p̃dit rey ẽ jaume procrea ò la p̃dita Andreua alias violãt muller ſua quatre filles: la p̃mera hague nom violãt la q̃l fo muller de don alfonſo fill p̃mo genit del rey de caſtella lo q̃l apres ſo elet emperador ò Ala

¶ Eua. q̃ſt rẽps que regna lo dit Rey en Iaume ſecnt en la Cadira de ſan Pere. honorius papa. fil. qui fonc elet papa en lany M.ſ.cc. xvii. que mori Innocent papa tert. Simon de mõtfort del qual es feta mencio en la hyſtoria de.

manya mas per certs respectes no obtengue limperi. E laltra constā ça: e dona la per muller a dō manuel germa de dō Alfonso Rey d castella. e laltra isabel: e casa la ab en phelip fill primogenit dalfi dol Rey Lois de Fraça. E la quarta hague nom Maria la qual no fonch casada: mori dōzella: e jau ē la seu d çaragoça ēcara he trobat ē chroniqs aprobades com aquest Rey en jaume vltra los dessus dits tres fills: e quatre filles dela noble dona teresa lo primer fonch apellat Jaume de xericae laltre Pedro de Ayerbe qui foren fills legitims per tant cō la mare ho gonya deuant lo papa E foren axi appellats de xerica: e de Ayerbe perquant lo rey ē Jaume llur pare en lo heretament qls seu en son derrer testament fet en montpeller a. vij. deles chalendas de setembre de lany de nostre senyor mil. cc. lxxij. en lo predit Archiu real de Barcelona recōdit hereta lo dit Jaume del castell e vila d xerica e lo dit pedro del castell: e vila d Ayerbe e posals vincle axi en los dits castells: e viles cō en los altres castells: e viles en lo predit heretamēt ex pressats si algu dls dos defallie q quants fills masles e descendents en recta linea d aqlls legitims masles q morissē sens fills legitims masles tornassen totes les dites coses en lo predit heretamēt contengudes al predit infant ē pere fill primogenit seu qual fill: o net de aquell: o aquals seu o altre de ell dit infant en perelegitim masle en recta linea descēdent qui sos Rey de Arago: e de valencia segons p? largament: y expecificada aquest vincle en lo predit heretament: es contengut: e son anomenats ells dos e llur mare ē lo dit heretamēt ab tals peraules Jtē fil̄ios nostros Jacobum r petrum quos legitime sucepimus ex domina berēsia egidii de Bidaure Jnstituimus nobis heredes in castris r villis que r quas dedimus eidē cu cartis p vt in ipsis plenius cōtinet videlicet Jacobum predictū in castris r villis de xerica r de to. etc. Jtem predictum petrum filium nostrum et dicte domine Teresich instituimus heredē nostrū in castro r villa de Ayerbe. etc. Encara lo predit rey en Jaume procrea altres dones dos fills Lo primer fonch apellat Ferrando sanches de castro e lo segon Pedro Ferrandiz dixer E aqstos dos fills dōrrers foren bons en temps daquest rey en Jaume e ra comte de vrgell Ponch d cabrera fill den guerau d Cabrera: e mori lo predit ponç en lany de nostre senyor mil. cc. xliij. E apres dell fo comte son fill Aluaro lo qual hague dues mullers ço es la filla de don Pedro de muntcada dla qual dona per muller a Sanxo de Altillo e laltra muller fonch germana del senyor Roger compte de Foix la qual se anomene Cicilia dela qual hague dos fills e la hu se anomenaue Ermengou: e laltro fill se anamenaue Aluaro lo predit comte Aluaro lo qual fonch molt noble baro: e tambe fonch molt liberal y estremadament valent: e molt en gran manera deligent: e industrios lo qual per la discordia que ellague tan grandissima ab la primera muller: e per que la lexa ell hague molts anuigs: e treballs: e per eti guesa mori en for en lany de nostre senyor deu. Mil. CC. xxvij. Plexa lo Comptat en gradissima tribulatio: e discordia: e lo p̄dit rey en jaume pres lo p̄dit cōtat d vrgell amans sues loq lja en tēps de pōç de cabrera P Compte de Urgell

hauía guayat perrabo de Aurebí ya filla de don ermengou cõte de Vrgell laqual ỏ gracia specialrestitui lopredit cõtat a don Ermengou fill del predit aluaro lo qual hague per muller lafilla de dõ pedro de muntcada: e dona a Aluaro germa del predit Ermengou lo Vezcõtat ỏ Ager e ỏzcastello: e hague per muller la filla de don ramõ de de Cardona: e lauors era compte del comtat de empuries Hugo qui fonch noble caualler: e regilo ỏdit comtat molt sauiamẽt: e fonch ab lo predit Rey en Jaume enla cõqueſta de malloꝛques hon mozicõ a bon caualler e apres ỏll fonch cõte de empuries en ponç hugo lo ql fonch molt noble caualler e molt sauí: e molt vẽcedoꝛ de ſos enemichs e hague grans guerres terribles ab lo vezcomte de rochaber ti: e ab Noliuer de Termens. Loqual oliuer entra vn dia: a cozrer lo cõtat de Dampuries ab cent homens a cauall: ab molta gent de peu mas lo predit comte de empuries ab grã poder de ſos vaſſalls encalçant lo enclogue lodit Oliuer en vn loch appellat etc. e daq nos mogue fins a tant que hague pres lo dit Oliuer ab tots ſos caualleꝛs e apres lo dit cõte de Empuries ſo ẽ aiuda del predit rey en Jaume en la cõqueſta de Valẽcia ab. L. homẽs a cauall a propies deſpeſes ſues. E aqueſt rey en Jaume volent imitar los veſtigis: e bons coſtums de ſos pdecellozs cõença de moure guerras e batalles cõtra mozos: e volẽt mõſtrar tot ſon cozt: e intẽcio tenia de ſubiugar la natio mozisca: e reduir tota aquella gent que poguera a la ſancta fe catolica: per tal que lo ſanctiſſimo nom de noſtre ſenyoz deu Jeſuchriſt fos loat exãlçat e mantengut conuoca cozts generals hon fozen congregats Archabiſbes: Hiſbes prelats: Barons nobles cauellers gentils homens vniuerſitats de ciutats e viles: e daltres gents en gran nombre hon fo determenat: e clos que en lo nom de noſtre. S. deu Jeſuchriſt e dela ſacratiſſima mare ſua lopredit rey en Jaume anas a cõquiſtar lo regne de malloꝛques lo qual en aqueſt temps era de mozos y encontinẽt lo Rey en Jaume aplegat tot compliment de nauilis ab molta noble caualleria ỏ catalũya e de Arago e gẽt valeroſa de peu vengue a poſar ſiti dauant la ciutat de malloꝛques e aquella apres de algũ tẽps pres perforça darmes ab la ajuda de noſtre ſenyoꝛ deu en lo dia dela feſta de ſanct Siluestre chalendas Januarij del any de noſtre ſenyoꝛ mil. ccxxix. ſtant papa gregoꝛi noue hon moziren molts mozos: e entre mozts: e catius nengu non eſcapa. E entrant lo predit Rey poderoſament p la ciutat prẽs lo rey mozo per la barba en vna carrera dela predita ciutat qui no paſſaue e lauors ſubiuga ala ſua ſenyozia tota la Illa: e ẽcara feu tributaria aci la illa de menoꝛques e oꝛdenada la terra e ſtablida de bons deffenadoꝛs: e ſgleſia epiſcopal: e altres eſgleſies en les predites ciutats e illa de malloꝛques dotades de oꝛnaments ſuptuoſos e rendes: tornaſſen ab gran iucunditat: e victorios en Catalunya loant: e glorificant noſtre ſenyoꝛ deu: e la ſacratiſſima mare ſua: e apres de altre temps lo predit Rey en Jaume cõuocades coꝛts generals ſobre la cõqueſta volia fer del regne de Valencia lo qual en aqueſt temps poſſey en los mozos: e feta delliberacio: e concluſio en aquelles que en nom de noſtre ſenyoꝛ deu: e dela ſacratiſ

Dela cõqueſta de mallorques ſe troba en la feſta de ſanct ſilueſtre ãy mil. ccxxix.

Conuocacio de corts generals p cõquiſtar lo regne de mallorques.

Altra cõuocacio de corts per conquiſtar valẽcia.

sima mare sua fes la conquesta ab gran gent de cauall e de peu p̃ mar e per terra assitia la ciutat de valẽcia: e finalment com molt la hague oppримida per artellaria: e altres destruiments retes a ell en lo dia dela festa del glorios Archangell sanct miquel en lany de nostre senyor mil dosents trenta vuyt es ver que primer cõquista burriana situada en regne de valencia anno domini. M.ccxxxiij. e conquistada la ciutat: no cessa fins a tant hague cõquistat ab gran treball: e perdicio de persones tot lo regne de valencia. E encontinet edifica en la ciutat e regne de valencia esglesies e piscopals e altres molts loant sempre: e glorificant nostre senyor deu e la sacratissima mare e crexent li tots dies lo animo de conquistar e regnes: e terres de moros per ço vn dia hagut consell e deliberacio de sos nobles: e fidelissimos vassalls en altres corts generals per aço conuocades: e ab gran multitut de homens a cauall: e de peu vẽgue a posar siti a la ciutat de murcia la qual e lo regne de aquella tenien a rimateix moros: e conquista aquella: e tot lo regne en lany de nostre señor. M.ccixiiij. e fete gracies innumerables a nostre senyor deue a la sua sacratissima mare de les victories que tots tẽps hauia obtengudes contra moros en continent edifica en la ciutat esglesia perço que le nõ de Jesuchrist fos loat e exalçat: es veritat que feta a ãsta ꝑ̃sta ỏ murcia lo ꝑdit rey ẽ iaume lo dona en casament a sa filla violant la qual casa ab lo infant don Alfonso de castella per tal com la conquesta del regne de murcia se pertanyia al rey de castella p̃ concessio apostolical la qual ciutat de murcia lo ꝑdit infant don Alfonso de castella tẽgue per lonch tẽps assetiada e sos vassalls consellar en li ques partis dalli que no la poziẽ hauer: e partissen: e aquest rey en Jaume assitia aquella e la pres segons que ỏ sus es dit. Aquest virtuos baro rey en Jaume fonch princep excellent virtuos valent e ardit: e molt gracios benigne e piados: e molt valeros bataller: e so pare de fills orphens guarda: e de fẽsto de vidues sartador de pobres sostenidor de barons e homens de honrat linatge de ser etats als q̃ls donaua volenterosament: e liberal viles castells e terres de q̃ hagues sen vida honrada per conort de llur pobresa: e deya que com ell donaua staua mes alegre: e content q̃ com no donana: e dena al infant en pere de portugal qui era bandeiat dela sua terra la Illa de mallorques de tota sa vida per ço que pogues viure ab honor lo qual infant ab ajuda del Archabisbe de tarragona conquista la Illa de Euiça qui era de moros la qual conquesta feu per aquest rey en Jaume lo qual a rimateix dona a Bret de Marzella qui era noble caualler bandejat lo castell de sanct Lorenç: e lo castell de estagell: e molts daltres semblãts gracies feu les quals serien ỏgues ỏ comptar exalça en les terres que conquista de moros lo nom de Jesuchrist per dos milia esglesies que hi edifica: encara vitra les dites esglesies edifica molts monastirs ỏ diuersos religions e sperital mẽt Benisaça qui es prop de Morella el pobla: dels Monjos de poblet e a tots los monastirs dels frares predicadors: e menors de tots sos regnes qui en son temps se edificarẽ hi posa les primeres pedres nostre senyor deu sempre loant e glorificant e bi dona molt de sos thesors segõs

Dela cõquista ỏ murcia ab altra nouo cacio de corts.

Dela donacio en casamẽt del regne murcia.

Lauhora del rey ẽ iaume e com era liberal e donados

Deles esglesies e monastirs edificats per lo rey en Iaume.

del seu sermo: Surge Illuminare Hierusalē qa venit lumē tuū ⁊ gloria domini sup te orta est. E aqstes paraules dites ell explica: e acaba son Sermo molt marauellosamēt. Y encara aquest excellentissimo: Rey en jaume hague altre special do de nostre senyor deu axicō los seus Apostols car ell entēgue: e sabe persimateix sens mestre: e Instructor les diuinals scriptures per gracia del sanct spirit: e preicaua ē totes festes del any ēqual seuol ciutat: o loch ell se trobas: a honor: e gloria de nostre senyor deu e dels sancts molt deuotamēt: e marauellosa allegant de pas en pas les sacres scriptures: e aquelles splanāt que si fos vn gran mestre en theologia millor dir sermonar explanar declarar no poguera e nūqua volgue oyr Missa ab cortines estāt tots temps agenollat ab dos genolls dient se la missa molt luny del altar retent se indigne prohibint āqlos ò casa sua no oyssen missa òls cācells cō sanles dones cardeya q̄ per ço eren fets los cancells: que noy entras homene dona loant molt lo p̄uere diēt missa quis tancaua molt be enla dita capella. E mes auant quātagracia li seu nostre sēyor deu que nunqua fonch rey ò Arago q̄ ni princep en catalunya qui visqs mes que ell regra. lxiij. anys baroniuolment axi que en lo derrer any dela sua fitant rell cō era portaua armes es monstraua bon caualler contra sos enemichs E dix vn dia quant los sarrains vengueren correr la terra de xatiua q̄ ell iria contra ells enla sua mula caualcāt e quels faria fugir a tots ab la cua dela sua mula mas los mozos sen tornaren que nol gosaren sperar quant era inflamat aqst sanct rey ē Jaume en seruir a nostre senyor ihu jesuchrist: e mori martyr si mester fos p̄ mantenir la sancta se catholica dir nos pot ne escriure tāt hi era ences que jatlla fos vell e de grans dias vn dia apres hague fet obediencia al predit papa Gregori qui era vengut a Alio del Royne perque lauors se tractaua es ordenaua quels chrisitians sabessen passatje contra Mozos en la terra sancta empero no volent p̄ayer sa persona en seruir a deu: axicom hauia acostumat en sa juuentut mas regoneixent les gracies que li hauia fetes en les sues cōquestes volia passar enlo predit viagte personalment: e aqui finir: com a catholich Chrisitta sos derrers dies Lo q̄l passatge no plague a deu ses cōplit per los chrisitians aquella vegada p̄ la qual cosa ell sen torna enconti nent en sa terra. E aqui ordena en seu ser charta publica a sō secretari çoes dela composicio: e diuisio de sos regnes: e terres que faca: per q̄ tots romanguessen en pau e cōtēts Pere; e Jaume fills seus que hi ser maren; e consentiren. E laqual carta/o trausumpto de aquella es recondida en vn dels armaris del Archiu real de barcelona hon està les testaments ò facto en dita barca. E fou feta en barcelōa. xij. Calendas September Anno dñi. M. cc. lxij. E entre les altres coses es contēgut en dita charta; que son fill en pere lo major de dies sos Rey ò Arago e de valencia. E comte de Barcelona apres sos derres dies. E quel fill segō don Jaume fos rey de Mallorques. E comte de Rossello. e de Cerdanya: e Senyor de Mompeller. La qual cosa desplague molt a tots los seus vassals. E troba q̄ james en sos dies no feu cosa que desplagues als vassalls: e sos mes sos sino aquesta tant era just e gracios.

¶ Depos Gregori. x. qui era en Aleō del Royne.

E esdeuench se vna vegada que el estāt malalt en Muntpeller de grā malaltia la verge gloriosa Mare de deu li aparegue ab gran goig: e dix li ques leuas del lit sens tot mal. E encontinent se leua que nengu mal no senti. Per lo qual miracle a honor de la predita mare de deu dona gran Thesor per ornar la Esglesia de valuert E trobas q̄ molts sancts de paradis no tan solamēt ajudauē a ell quant hauia batalles ab Moros mas encara ajudauē a sos vassalls quant se cōbatien ab predits moros. E seguis vn dia com ell hagues trēesos algūs nobles homēs e caualers en lo Regne de valencia entre los quals eren lo noble en Bernat Guilem de entença e altres caualers de Arago: e catbalunya: e fossen en vn Mūt qui ara es apellat sancta Maria del puig: e tot lo Morisme vengues cōtra ells en la batalla que entre ells fou molt gran los aparegue aquell glorios caualler de Jesu christ sanct Jordi ò molts caualers ò paradis acompāyat quils ajuda a vençre la batalla per la q̄l ajudan engun Christia noy morí. E aquest vituos era deuot a nostre Senyor dū: e a la sua beneyta Mare: e a tots sos sancts de paradis. E entre les altres paraules bones que deya Sēyor ver deu tot poderos sens mensprear les prosperitats daquest mon: e sens Senyor que no hajam paor de les contrarietats dequest mon Senyor deu tu sies defenedor: e guarda de tot lo poble q̄ mas liurat per regir. Sēyor ver deu en ten en la mia ajuda: e tu Senyor tecuyta de ajudar a la mia flaquesa Gloria sia al pare: e al fill e al sanct sperit per tots tēps senyor deu tumé senya a fer la tua voluntat. Car tu Senyor est deu meu eplacia a tu Senyor que yo sia tonseruent Ajudans deu qui est salut nostra gita la tua yra de nos. Per les quals paraules e oracions lo seu deu viure longamēt al seu sanct seruici car visque per .lxxxvij. anys E en la suasi lo predit sanct Rey rebe molt deuotament habit de la sancta religio de deu. ço es q̄s feu monjoblanch del monestir de Poblet E anans que ell se vestis lo habit se feu vēir en la vila d'Azezira hō era detengut ò malaltia son fillen Pere: e dix li. O fill car sapies que yo men vaig a deu mō creador qui aura merce per la sua misericordia: e ariyot do la bēedictio et liurelo regne que deu me hauia comanat lo qual he yo regit ablo seu poder: e ab la sua gracia e merçe. Prech te fill meu: e amōest te per Jesu christ en tu haja dreturа: e misericordia: e hajes amor: e charitat ha les tues gents Cō lla hon ha amor: e charitat es deu vertaderamēt per que fill te prech que en tu sies aquestes coses: perço que deu sie ab tu: e visq̄s fill char pdurablamēt abell. Fill meu yot liure la mia espasa en senyal d'dreturа ab la qual tu departesques mal de be: e liuret la mia Senyere ab la qual te do nostre Seyor deu victoria cōtra tos enemichs. E prech te fill meu: que avises los barons teus Caualers e les tues fehells gents quiban ami amat coralment e han mes cors: e bauer al seruey de deu e meu: e al teu eralçament hajes merçe dells quant sera mester per que deu la haja de tu: e amels per que ells amen atu: e hajes paciencia e humilitat qui es començament de tots bens prech te fill que tu dies amar ton germa qui es saui/e boe de honesta vida/e not faça enueiares que yo li haja donat/e man vos ab dosos q̄us a meu aric̄o yous he amats. E aço fet lo p

dit sãctrey seu portar duãtsi la santa:e vertadera creu de Jesuchrist que ell hauia en hu dels seus cofrẽs e com la tench dit fills cars meus al vertader deu me coman que clã ala sua gloria benergueus deu lo pare lo fill:e lo sanct spirit. A deu misericordios deman que ell vos faça regnar longament segons la sua oreta:e la sua sancta misericordia. E apres lo predit sanct rey se despulla ses vestidures reals humilment loant deu:e cantant altamẽt hun cant qui comença veni creator spíritus.e vestit lo habit de mõjos blanchs de Poblet qui eren alli. E aquim ateir ell rebe molt deuotament:benignament:e humil lo pcios e sanct cors de Jesuchrist:e tots los sancts sacraments ab grã deuocio. Apres daçomana:e pga son fill en pere que hagues memoria dela sua anima:e que complis tot çoque ell hauia ordenat en son testament cõ pertany:y en altre manera a honor de nostre senyor deu y en redempcio dels seus desfalliments. Estant ari enla agonia dela mort ell guarda vers lo cell plorant:e dix. Yo senyor deu meu entrare enla tua casa:e adorare lo sanct Temple teu:e confessare lo teu sant nõ seu yor en les tues mãs coman lo meu sperit car tu senyor mãs remut qui est deu de veritat. Senyor deu tu est poder:e tu est regne:e tu est sobre tots los reys e totes coses son subjugades al teu imperi/yo senyor rebi de tu lo regne lo qual teret:e clãte merce senyor que la mia anima sia collocada ẽ perdurable lum deuãt tu/e clamãt a deu merce rete la anima son creador/e son cors fou soterrat molt hõradament prop lo altar de madona sancta Maria enla seu de valencia Mas apres fo translladat al monastir de poblet/axi com ell ho hauia manat aquest sanct rey com dit es regna:lviij.anys e mori de edat de lxxxij.anys enlo loch de Algezira dilluns a.xxvij.de Juliol qui es lo tercer dia apres la festa de sanct jaume:e sanct Lugat en lany de nostre senyor mil.cclxxvj. Apres la mort daquest senyor:e anãs per vn any per tal com la sua fi se acostoua tota hespanya seu gran dol:e no sens raho car gran gent de moros vengueren en hespanya com sentiren a proismar la fi al pdit glorios rey los quals moros mataren lo noble Baro don Sanxo Arcabisbe de toledo fill seu/e don Nuyo noble Baro de Castella/e molt daltres Barons molt nobles/e lauors se perderen molts castells en hespanya e gran mal fonch fet per los moros en aquella/E per quant en vida del predit sanct Rey en Jaume se fundala sant orde dela verge Maria de la Merce dela redemptio dels catius christians semble a mi esser cosa pertinent en aquest loch descriure en quin temps se fũda aquell ne qui fonch lo fundador/ne lo primer qui pres lo abit del dit orde ne qui ley dona ne encara qual papa confirma aquest sanct orde dela merce/perço dich que lo primer fundador e instituidor so lo glorios etãt estimat/e amat rey lo rey en Jaume vulgarment apellat lo grã cõquistador/e amador/e defenedor dela sancta fe catholica lo qual encara que no sia canonizat per hauer ell tan sanctamẽt viscut/e obrat/e fets miracles en sa vida p tots los chronistes e historics/e altres qui dell han scrit es apellat rey sanct/no es donchs poca la gloria:e hõre a tots los religiosos del predit orde dela merce q̃ p tal rey/e senyor e sanct aquest orde sia fundat lo qual rey en

* Dela vera creu e dels sacramẽts dela esglesia q̃ lo rey en Jaume esteu por-

orario del rey e iaume estãt ela agonia dela mort.

Quant cẽpa regna, ne quã vis gue emori.

me ensemps abla regla ò sanct Augusti que lo papa li dona per lopre dit orde fos sots aquesta regla de sanct Augusti: e aquella tengues: e obseruas la dat. dela qual bulla fo en perusa a. xvij. de Janer festa ol glorios Abbat: e confessor sanct antoniço es serto decimo chalendas februarij. Anno anat. domini. M. ccxxx. pontificatus sui Anno octauo: et a fundacione predicti ordinis Anno vndecimo mensibus quinq; et diebus septem: e per memorar los actes e literats homes dignes ò memoria quis facen: e concorre gue deu dies lo temps dels tals predits. xxiij. anys que regna lo dit sanct rey e Jaume scriure a quells que ala memoria mia vendran: e faent mentio de aquells papes qui en lo propdit temps fore regnant lo predit Rey en Jaume per ço pos aci que en temps de papa honori terç Jnmedat succes sor de papa Jnnocent terç lo qual papa honor fonch fet papa en lay M ccxvij. e segue deu anys set mes sos e tretze dies foren entre les altres coses les seguents la ciutat de hierusalem en lany. M. ccxix. fo del tot destruida: e derrocada per cozdiri fill del gran solda exceptat lo temple del senyor que romas integre: e aquesta fonch la quinta ò structio: e volent destruir lo sepulcre ò nostre senyor deu Jesuchrist pregat: e supplicat per los christias cessa de no ser hi dan y en lay. M. ccxxiij. Loys fill de Philip Rey de França en aquest any mort son pare en son loch succeit regna quatre anys y en continent que regna entengue ab summa diligencia de complir la testamentaria voluntat del rey son pare y entre los altres legats paga aquests ço es al rey ò Anglaterra apellat Joan paga se-

Del rey loys de franca e a son pare philip.

xanta mil liures de Argèt de moneda de paris e ala Milicia del temple qui lauors flozia: e apres tots los templers son estats destruits altres tants seranta mil liures de argent dela dita moneda e al hospital de hierusalem altres tantes cinquanta milia liures e molts altres legats seu lo predit rey phelip de grans sumes de moneda los qls si scriure los volgues ocuparé molta scriptura: es empero de notar los ques segueix en temps del predit papa honori: ço es que Joan Rey de hierusalem anant a sanct Jaume de galicia passa per Barçalona e aqui per lo predit rey en Jaume e per Sancto Rey de nauarra qui trobaua en Barcelona hon era vegut per veure lo predit Rey en jaume e per tots los prelats Barons e ciutadans fo acullit molt honorablement: e mes se segui è aquest temps ò papa honori que ell mana a Loys Rey de França e a conrado Cardenal legat que conuocasse Concili general en paris en lo qual mana esser reuocada per auctoritat apostolical la indulgencia la qll era estada instituida en lo concili de letra contra los heretges de Albages e aprouà Ramon comte de tolosa catholich en la fe lo qual ell e tots los seus se eren reconciliats a la esglesia: e feta pauper tractamèt del Archabisbe de Narbona ab ell a ço es ab la esglesia y en aqst tèps mateix fo fet tan gra terra tremol en catalunya e signatmèt en barcelona molt grà seccada que totes les fonts per honve layguaala ciutat se exaugaren y astech grà tèps la ciutat freturosa daygua car p lo gran terratremol les venes de la terra estauen vbertes e fins fore tornades a llur esser layguа no pogue manar ala ciutat. ¶ En aquest

temps mori Guillem folch vezcõte de Cardenalo qual era stat fill de ramó folch vezcomte arimatcir de cardona e de ísabel filla de ermengou comte de Urgell muller sua Aquest guillem folch lexa dos fills lo major apellat ramon folch succeiento vezcomtat de cardona lo segon fonch senyor de malda ó sancta linea: e de Lorens: e mes lexa tres filles la primera appellada Gueralda la qual fo muller dẽ bertran sagua senyor de berga: la segona apellada Sibilia: e fo muller dẽ guillẽ de Angles ola senyor de bell puig. La terça apellada Beatriu fo muller del senyor de mata plana en aquest temps ponç de Cabreta comte de Urgell ab riger Bernat vezcomte de castell bo: e ab lo comte de foix: e ab lo comte de pallas: e ab molts altres barons de Catha lunya: y de Arago saent li valença saea guerra al predit Rey en Jaume per tal com no li restituya lo cõtat de vrgell lo qual lo rey en pere pare del predit rey en Jaume se auia pres: Y en lany. M. ccxxv. la glorioſa sancta clara instruida en les coses diuinals per lo glorios sanct frances ch so tenguda primer en la ciutat ó Assis ón la qual ella era natural en gran veneratio: e aps ertenent se la fama de la sua sancte dat per tot lo mon fins en lo temps de papa honori terç e de papa gregori noue los quals per la sua fama e virtuts moguts de zel diuinal donaren en aquella moltes gracies: e honors e finalment apres mort sua Papa Alexandre quart in sancto rum catalogo eam aggregauit et eius dici festum pridie idus auguſti quod est. xij. Auguſti celebrari mandauit. En lo temps mateix óla predita sancta clara viuia sancta beluſabet filla del rey de Hungria espoſada de lathigani comte ó turingia la qual enceſa en tan gran amor de deu p la sua doctrina e instructio sancta obtengue del predit Papa Gregori que renuntia al spos terrenal: e ala gloza mundana: e pres spos celestial so es nře senyor deu Jeſuchriſt: lexãt totes les vestidures que portaua põposes prenẽt ne altres humils e méys pread ala jactancia sua que tenia en les riqueses axi com era noble en lo mon se feu al mon inoble e axi com a perſona de aspre vida e gran sanctedat deſliurada del fluix e gran mal de la ſolicitud terrena ab totes ses forces cõ a bona christiana se dona tota a les obres de pietat en les ql maraueloſament e sanctament perſeuerant fins ala mort fini sos derrers dies: e per ço lo predit Papa Gregori la canoniza com feu lo pdit papa Alexandre sancta clara: e mana fos celebrada festa de aquella en lo. xiij. del es chalendes de Decembre que es a. xviij. de Nouembre Papa Gregori. ix. fonch succeſſor immediat al pdit papa honori terç en lany. M. ccxxvij. segue quatorze anys e tres meſos. E aquest papa gregori noue canoniza en lo darer any del seu pontificat aquesta sancta beliſabet filla del rey de hungria: e sanct domingo mestre prouincial general de lorde de predicadors e sanct Anthoni de padua ól orde ós menors: y en lo temps de aquest papa gregori mori Huno sanc comte de roſſello ſens infants e fo soterrat en la eſgleſia de sanct vicent de bãy elles: e lexa hereu del comtat ó roſſello: e de tot ço del seu lo predit sanct rey en jaume en aquest temps mori en. S. esparet Arcebabiſbe ó tarragona lo qual fonch ala conqſta de mallorques empzat per lo predit rey en Jaume lo qual acompan

ya ab gran gent darmes al qual Archabisbe succehi en Ramon Guillem de muntcada. Aquest archabibe ò Tarragòa guillem Ramon de montcada apres poch temps passa ab grans nauilis contra los Sarrahins dela Illa de euiça: e la pres engira los Sarrahins e la pobla de Christians en aquest temps fonch en Catha-lunya tan grandissima gelada que en tota la terra noy romangue arbre ne ninguna herba vius: e moltes gents se estertiren per fret: e comença a.vj. deles chalendes de Janer e dura set dies continus. En aquest temps en hespanya: y en França e majorment en Equitania fonch tan grandissima fam quels homens manjauen herbes com abesties: e lo seste del forment en Poyties valgue cent sous e aqui mateix molts morien de grandissima fam: y eren cremats del sanct foch. E enaquest any mateix valgue en Barcelona la quartera del forment. lxxx. sous e del ordi. lx. sous. En lany mil. ccxxxj. morí en la ciutat de padua lo glorios sanct Antoni lo qual era natural de hespanya nat en la ciutat de hulyxbona e del horde de frares menors visque en lo predit orde molt sanctament y en vida y en mort ha fet: e fa cascun dia grans y admirables miracles. E per experiencia se veu tots dies que los qui son posats en gran tribulacio o congoxa de alguna cosa hauran perduda reclamant lo ab deuocio o faent dir vna Missa enla sua Capella ab los seus responsos: o encen ent li algun diner de candeles aconseguexen repos en llur animo en tant que la cosa perduda se troba. Aquest sanct Antoni fo canonizat per lo predit Papa gregori. En aquest mateix temps pa gregori quiprimer se nomenà ne vgolino y era bisbe de hostia: y cardenal hauent differècias ab federich emperador volgue celebrar concili pero perque lo dit Emperador hauia tancats y presos los passos trameteros cardenals la hu nomenat Jaume bisbe de prenestina: e otho ab molts altres plats vltra mar en socors dela sancta isglesia los quals per manament del empera-dor foren presos enla mar dels pisans y submergits en dita mar: y perseuerant lo Emperador de perseguir la esglesia lo dit Papa gregori lo excomunica en aquest mateix temps ò papa gregori fonch vn home en sicilia segons se lig ques nomenaue nicolau pescie loqual viuia en mar com si fos peix ni màco podia estar molt fora de la ygua: e reue la molts coses secretes del mar als homès. En aquest tems de papa gregori noue comença la guerra ò predit sanct rey è Jaume ab lo rey moro de mallorqs la causa fo aquesta que pertint de tarragona dues sagnies de catalans faent lur via per la mar vengueren a vna illa apres de mallorques apellada euiça hon trobades vna galera e vna galiota del rey moro de mallorques carregada de fusta ya fer galeres a qlles pses fugint vèguerè è catalù yay la qual cosa lo pdit rey ò mallorqs irat pngues vna nau ò mercaderies molt richa la ql era de mercaders de Barcelona venguda de Bugia la ql ò scarregaua aq mateix en aps armades galeres ò moros a qlles cosseiant pnguerè vna altra nau ò mercaderies molt rica la ql era de mercaders ò barcelona que anaua en cepte la qual cosa lo Rey en Jaume ab los prohomès ò barcelona entesa encontinent tre-

mes al prenominat Rey mozos Embaxadors pregantlo li retes ses naus ab totço q̃nt hauié dso dl llur En altra manera quel desafiaua mas lo Rey de Mallorques ha gut consell dels senyors mercaders genoueses pisans e pensals posants quel poder del Rey de Arago era no res al seu denega als missatgers la demanda llauors los missatgers o Embaxadors partit de alli: e venguts en la noble Ciutat de Barcelona en presencia del senyor Rey en jaume e de tots los senyors Barons: e prohomens de Catalunya relataren llur Missatgeria: o Embaxada dela qual com lo senyor Rey hague entesa la intencio del senyor Rey empero fonch molt alegre y content: per çoque a na per veure la religio christiana ab molta caualleria e a batallar per ço encontinent ell conuoca cortes generals en Barcelona ans dla natiuitat d Jesuchrist: a tots los plats barós: e ciutadãs dl seu regne y a vn parlamẽt e cõsell sobre lo passatge d mallorqs ẽ tãt dins poch tẽps tots los barós plats caualers: e ciutadãs dcatalũya ajustats ẽ Barcelona al parlamẽt lop̃dit rey ẽ jaume duãt aq̃lls p̃posada la injuriosa vitupacio q̃l rey moro d mallorqs li hauia feta e cõ ell p vẽjar aq̃sta ijuria e dãnatge hauia p̃posat ab grã armada anar cõtra aq̃lls li atorgarẽ dpassar ab tot llur poder p̃meramẽt lo Archabisbe d Tarragona hi p̃mes dpassar ab cẽt homẽs a cauall e ab. M pabõs: lo bisbe d Barcelõa ab. rc. Cauallers e mil peõs: lo bisbe d Girõa ab. rrr. cauallers e. ccc peõs lo ardiacha d Barcelõa. r. cauallers e. cc. peõs: e lo sacrista ab. rrv. cauallers: lo sacrista d girõa ab r. caualiers: e tots los altres p̃lats cascu segõs son poder se offeri d passar ab lo rey é jaume cõ mils arreat pogues: ẽ aps los cauallers dl tẽple p̃meterẽ d passar ab lo p̃dit rey en jaume ab. rrr. cauallers: e. rrr. balesters a cauall. Jtẽ en nuno sanç cõte d rossello ab. cc. Cauallers: e ab multitut d peõs. Jtẽ lo cõpte d empuries ab. lrrr. cauallers e. rr. balesters a cauall. Jtẽ é ramõ vezcõte d mõtcada valẽt caualler ab. c. cauallers: e ab multitud d homẽs de peu. Jtẽ é guillẽ ramõ d mõtcada ab. rrv. cauallers e molts peõs. Jtẽ é bernat d sancta maria d torroella d montgri. rr. cauallers e ab molts peõs: e moltes altres valẽces p altres fozẽ setes al rey en jaume occupariẽ molta scriptura si aci les hauié totes a posar. E oydes totes aq̃stes valẽces dls seus barõs: e vassalls del rey so molt alegre: e celebrades festes d nadal ab grã alegria mana an ramõ d plegamãs ciutada d Barcelõa q̃ aparellas: fustes: e altres arreus d mar. Los noms p nicioses e diabolichs de Guelpos: e Gibellius a gran interit e dstruccio de bẽs: e persones d tota la Jtalia suscitarẽ en lany. M. ccrrrvij. p dos germãs alamanys stants en grã discordia: e tumult lo p̃dit papa Gregori: e federich Emperador procurant ho aquest Emperador per que lo foch dela discordia se en sẽgues major com dõchs lodit federich Emperador per seguis ab ánimo de enemich lo predit papa gregori: e per aço totes les ciutats de Jtalia stiguessen en armes y en aquelles hagues mes grandissima diuisio desijant saber quals eren de la sua part: equals ab lo papa p q̃nt la factio: e diuisio era feta en dues parts: ço es vna tenia lo nom de Guelph: e laltre part tenia lo nom de Gibelli: arique Guelph fauozia ala esglesia molt terribla ment: E

Gibel alemperador de ques seguí que los florentins prēgueren los dits dos noms en llur diuisio car la major part de florença qui tenia lo gouern o sceptre fauoria al papa: e los nobles al Emperador pço aquesta major pars mes é exili e bādeja tots los nobles caualliers de florença affauorints ala part dels gibellins E aço fet los pisans qui fauorien al Imperi expelliren dela llur ciutat tota aquella part dels guelphos. E per exemple dels quals guelphos: e Gibellins moltes ciutats faeren açomateix de ques seguiren ala republica grans damnatges e plagues a nostre senyor deu que aquest odi inueterat e diuisio de tals / ho semblants noms fos extincte fora gitat no solament ō les terres de nostre sanct pare mas en cara de totes les senyories: e potentats. E diu se que de aquesta perniciosa e diabolica nominatio ō guelphos e Gibellins Bartol iurisconsult. ne ha fet vn tractat a. De tēps de papa celesti quart.

pres viuint Papa Celesti qui fon creat Papa en lany de nostre senyor deu. M.cc.xlj. qui segue tant solament deuuyt dies: e apres vaga la seu apostolica per .xxj. mesos cō per captura dels Cardenals la electio de Papa fonch dilatada no he legit si haja res seguit digna de memoria. En lany. M. ccxxxxiiij. fonch feta electio de Papa qui fon appellat innocent quart e segue. xj. anys y tres mesos e sis dies dins los quals recordem hauer legit esser fetes les coses seguents. En lāy M.cclij. pridie Kalendas Maij ço es en lo derrer dia de Abril lo glorios sanct Pere de la patria de verona del orde de frares preycadors solemne: e gran preycador: e defensor ō la fe catholica cō ab vn cōpāyo seu frare venguessa Mila glo cami encontra Arrians heretges cōtra los quals diuersos vegades ell hauia preycat per ser los venir alver tader lum dela fe catolica: e aquests en continent pus lo conegueren lo mataren de que aconseguí corona de martiri p sanctedat del quale molts miracles lo predit Papa innocent en lo seguent any ço es de M.cc.liij. lo dit sant pere in sancto rum martirum numero aggregauit. En aqst temps mateix de sanct pere martir floria lo grā hystorich e Theolech del orde ō predicadors appellat vicent historial natural ō Burgunya ha scrits molts libres e los de que tinch recort son quatre volums siue specula de omni scibili materia. s. doctrinale Morale Naturale t historiale que vsq; ad annum domini. M. ccliiij. perduxit. En aquest mateix temps concurria hū frare del orde de cistells appellat marti de gran doctrina: e singular vida tengut p tota la cort romana en gran reputacio ha compost historia breu la qual la apellada martiniana Jatsia los frares de p hicadors segons se diu aquesta laor attribueixen a hun Bisbe de llur orde appellat Marti. En aquest mateix temps floria Alexandre de villadei del orde dels menors e mestre en sacra Theologia aquest mestre Alexandre compongue aquell libre vulgarissimo lo qual volgue que sos nomenat doctrinal de deu ēaqst tēps mateix viuia Alexādre e ō ales irrefragable e grā doctor ō patris lo ql mogut de deuocio en los darrers dies dela sua vida rebe lo habit de lorde dls menors ō ari mor religios ablabit ō. s. francesch Com fos accutissimo docte per manament del predit papa innocent compongue vn libre apellat summa de theologia copiosissima e molt es

De Alexandre dictador del doctrinal.

timada e laqual diuisi entre parts y encara ha postillat lo vell / e nou. Del tẽps de papa Alexandre quart. ell testamcnten lany d nostre señor mil. cclv. fo elegit ffpapa Alexãdre quart e segue sis mesos e cõces dessus es dit aquest papa canoniza sancta Clara de Assis dereble d sanct francesch: en aquest temps de papa Alexandre quart lo predit sãt Rey en Jaume partint de montpaller ab gran cauallaria ana alugdun per visitar sanct lois Rey de françа lo qual hauia poch era vengut de vltra mar: e visitant aquell vees ses cosines ço es Margarita Reyna de françа muller del dit sanct rey: e sa germana muller de Carles filles de Ramon Berenguer comte de proença: e Joana muller de Alfonso germa del dit Rey filla del comte de Tolosa totes aquestes tres doneseren exides dela casa de Arago. En aquest temps fon gran secada en hespanye a grã fam e moltes persones moriren de fam equasi no romas bestiar en tota la terra perço com per secada totes herbes e arbres erẽ morts: en lãy de nostre senyor. M. cclxij. mort lo dit papa Alexandre succehia aqll vrba quart gallicus lo qual segue tres anys vn mes: e quatre dies e instirui lo Offici de corpore christi ab les Octaues: e processons: e celebres en la festa dela visitacio dela verge Maria Item en la festa dela trãsfiguracio y en la festa dela concepcio dela verge Mare de deu: e mes en la festa de corpore christi: e axi en aquestes quatre festes del ãy se celebre lo dit offici: en lo temps de aquest ffpapa vrba ço es en lãy de nostre senyor. M cclxiiij. floria albert grande nacio de sue sosratipon ensis episcopus y del orde de preycadors: e fonch home de infinida etãta doctrina que excellia totes los mestres d paris hon per molt temps legi publicament theologia e philosophia en tant que molts d rebles seus foren dotats d molts es virtuts e sciencies: y entre los altres aquell gran illuminador dela esglesia sanct Thomas de Aqui a. ri mateix del orde de preycadors ha scrit molts libres que seria larga cosa aquells aci explicar visque lxxx. anys E morí en la ciutat d colunya en lany de nostre senyor mil cclxxx. Al predit ffpapa vrba succehi ffpapa Clemẽt Quart segue tres anys nou mesos. Exij. dia y era natural de Narbona dela qual fou Bisbe apres dela mort de sa muller dela qual hague filles: e fo primer juriste que excellia tots los juristes d françа e aquest papa fo home d molta doctrina: e sanctedat: e tot lo temps dela sua vida despes en dejunis vigilies oracions: e altres bonnes obres. Del tẽps de papa clement quart q̃ hague muller

Ffper demonstrar major dela bona vida sanctedat e humillitat de aquest papa clement: e sia eximpli als qui seran promoguts en la esglesia sancta en dignitat / officis / beneficis y d molta rẽda e rebuda pos yo aci lo quem occorre hauer viste legit ab bon perdo dels legidors los quals prech me tenguen p excusat car tot lo que yo posare o dire d ecclesiastichs no seguardara sino als mals car cert es que nia aguts e ni ha de bons fan la distribucio de llur renda millor que yo no poria dir ne scriure e axi yo no posare aci res en perjudici dels bõs ecclesiastichs mas dels molt mals dels quals ni ha ja hagut: e ha huy en dia alguns ricassos desmesiats de plens de superbia no considerãts don venen ne hon estan ne a hon hãanar / e viure eternalmẽt

Uns per esser reputats homens ò honore monstrar que no son descẽdents de pagesos ne manestrals ne de infimo linatge tot llur studi metten ò conuertir tot lo que hãguan yat: e aplegat dels bens del crucifix en compres de censals terres e proprietats e renda per quen engrexen algu o alguns de llur linatge quis facẽ ciutadans o cauallers los quals valria mes fossen Menestrals: o artistes/o pagesos qui visquessen be segons llur state e ferlos hia bon prou e be que no aprés cõtot los fa mal prou: e mal be: e llauors san parlar la gent dient nols plang auque bens eren mal acquisits: e robats com fossen ò los pobres de Jrsuchrist als quals per titol ò berencia pertãyen car los hereus dels bens de Jesuchrist son los pobres: e aquests tals ecclesiastichs ariengrexats: e plens de pecunia seguexen Jesuchrist no ab pobresa com diu sanct hieronim isti auro suffarcinati christum pauperem sequũtur/o miserables que distribuit ari la pecunia com dit es los valguera mes esser stats pastors de guardar bestiar en les muntanyes o: hauer hagut altre minimo offici que no esser se meses en tan gran labarintho ò perdre llurs animes per hauer tan mal administrats e ò stribuits los bens del crucifix y encara los tals ecclesiastichs no hã cõsciencia ne vergonya de casar llurs germanes: o nebodes: e ales vegades filles llurs si ni haura prenentles per nebodes ab homeus de honor o juristes/o ò casa de Rey per queslẽ estimats donãts en aquells del bens del crucifix en mes suma o cantitat que no deurian: e seria prou donassen com donar haguessen segons lo linatge don venen de cent en dos cents fins en trescents liures com seu aquest benauenturat Papa Clement qui per esser home docte: e de sancta vida fon promogut en la suprema dignitat que es Papa en la qual viuint tota la renda leuant ne primer tot lo q̃ era mester per son viure: e familia poca que tenia distribuhia entre pobres. E q̃ sos parẽts e amichs no exorassen ne creguessen que q̃ell esser sublimat en tan gran dignitat los donas grans riqueses: si no tant solament tant com llur cõdicio: y estament requeria seu vna epistola avn seu nebot quis tenia q̃ benauenturat en aquesta vida de hauer aconseguit honcle Papa la qual epistola es del tenor seguent.

CLemens Episcopus seruus seruorũ dei Dilecto filio Petro Bosso de sancto Egidio salutẽ etc.

Multis de nostra promotione gaudentibus: nos soli sumus qui certius immensitatem oneris experimur. Et iccirco quod aliis gaudiũ nobis metum subministrat: et fletũ sane vt scias qualiter his auditis ò beas te habere: scire te volumus quod humilior solito ò bes esse neq; enim quod nos vehementer humiliat debet nostros extollere maxime cum honor hui? seculi momẽtaneus sicut ros transeat matutinus nec ad nos te nec fratrem tuum vel ex aliis nostris aliquem venire volumus sine nostro speciali mandato: Quia spe sua frustratus: si secus venire presumeret oporteret redire confusus. Sed nec in tuo sacroris nuptiis gradum queras propter nos altiorem. Nec enim nos haberes propicios nec in aliquo Adiutores: si tamen eam filio Militis simplicis desponsauc-

ris in trecentis libris turon tibi proponimus subuenire. Et si altiora quęsieris: nec a nobis denarius speres vnum: et hoc ipsum secretissimum esse volumus. Et tibi et matri solummodo notum esse illud etiam scias quod nullus nullāq; de sanguine nostro sub nostri sublimatione obtentu inflari volumus sed tam mabiliem quam secilliam illos viros hēre volumus: quos haberent si essemus in simplicicleri catu. Sibiliā visita et dic ei quod locum non mutet sed remaneat apud sulam ꝛ omnem maturitatem ꝛ hitus honestatem obseruet ꝛ preces nobis pro aliquo non presumat assumere nāct ei p quo ñerēt essent inutiles Et ipsisque rogauerat dā nose. Et si forte per aliquos ex hac causa munera offerentur ea respuat si vult nostram gratiam retinere Saluta matrē ꝛ fratres non scribimus tibi nec familiaribus nostris subbulla sed sub piscatoris sigillo quo romani pontifices in suis secretis vtuntur Datis. per usij in festo per petuę ꝛ fęlicitatis.

HAnc epistolam sanctissimus papa clemens quartus nacione narbonensis ante guido fulcodij vocatus vrbano quarto surrogatus sedit ānis tribus mēsibus nouem diebus viginti vno hic pri⁹ erat iure consultus ꝛ coniugatus qui ab vxore liberos suscepit qua defuncta ad episcopaut⁹ dinde ad cardinalatū ꝛ tandē ad ipsa pōtificatus dignitatem cuectus est misit cuidam nepoti suo: quam scriptam comperies in quodam libro Sacbristię mōasterij ꝑdicatoꝝ Bar. folio. ccxx xx. estq; ligatus cum chathena recondatus intra Armarium vulgo dictū ōls missals Obit bic papa clemens Anno domini. M. cc. lxv.

En aquest temps de papa clement quart foren grans mortaldats en catalunya: e lauors morí en guillē senyor de cerucra sens infants: e foren legitims y naturals: e lexa ceruera al predit sanct rey en Jaume: e distribuit tot quant hauia entre los Monastirs de poblet: e de sanctes creus e dels templers fo soterrat a poblety en aquest temps mateix moriren en pere de mōtso en. B. de cardona: e molts altres barons. En lo temps de aquest sanctissimo ꝑpapa clement: ço es en lany de nostre senyor. M. cclxviij. excellis sanct Bonauentura del orde dels menors general ministre e theolech eminentissimo e cardenal Bisbe Albanensis: ultra la sua sanctedat soper tot lo mon hagut per home de gran auctoritat e ingeni clarissimo lo qual ha scrit sobre los quatre libres de sentencies e ha cōpilat la bistoria major e menor de sanct francesch e les cōstitucions del orde: e diuersos altres libres ha scrit fructuosos a eccleslastichs: e seculars. E per los molts miracles afets y encara per hauer trobat del seu cos incinerat lo cor incorrupte papa sixto Quart ha canonizat aquell en lany de nostre senyor. M. cccclxxxij. Mesauant en lo temps de sanct Bonauentura florla altre angeliche gran doctor sanct Thomas d aquid el orde d predicadors dereble de Albert gran y en lo studi de ꝑparis hague en doctrina lo primer loch fo de linatge de comtes e de grans senyors de apulla: e ha scrit innumerables libres qui son gran lū: e doctrina no solamēta mestres en Theologia mas ha tota persona Christiana: e ha set grans y innumerables y diuersos mira-

cles ariē vida comen mort e fina sos derrers dies en lany de nostre senyor deu. M. cclxxiij. Fes stat canonizat per lo sanct pare Papa Joā. xxij. E nores mēys en aquest temps de papa clement ço es en lāy mil. cc. lxx. viuia lo senyor pere de tarantasia natural del ducat ò burgunya a rimateir del orde de preycadors gran theolech e doctor: e apres munta a papa e fonch apellat innocentius quintus e preicant en senyant: e scriuint molt en paris fo reputat per molt gran: e saui doctor. En lany de nostre senyor mil cclxxj. fo creat Papa Gregorius x. segue quatre anys dos mesos: e deu dies e per aquest papa gregori en lany. m'l. cclxxij. a londres se tēgue concili general en lo qual loch sanct Bonauentura stant cardenal Albanensis rette la anima a nostre senyor deu en aquest temps de papa Gregori decimo com lo sanct rey en Jaume que ramon berenguer comte de foix fos ò tengut en preso per lo rey de frança appellat phelip son gēdre: e que lo predit rey phelip se hauia pres tot lo comtat de foix vengue molt acompanyat: e honrada mēt a Tolosa hon era lo rey de França e pregat que leyas lo Predit Comte e quel restituis a son comtat la qual cosa lo rey de França p amor del rey de Arago benignament atorga: e atilo compte de foix reconsiliat al rey de França recobra la sua terra e fonch fet encontinent noucll caualler p lo rey de frança ē presencia del sanct rey en Jaume mort lo dit Papa Gregori succeyi papa Jnnocent quint anans apo ellat petrus de tarantasia segue cinch mesos y dos dies en aquest temps de Papa innocent quint lo predit rey en Jaume feu donatio a

De pere de tarantasia.

De tēps de papa gregori x.

a Jaume fill seu menor del regne ò la gētil Illa ò la ciutat ò mallorqs ab les illes de de manorques: e de Euiça lo qual regne lo predit rey ē Jaume en edat de ado' escentia cō quista dels sarrains aricom dessus es exp̄essat. Jtē li feu donatio dels comtats de rossello: e de cerdanya de conflent de vallespir e de cobliura e dels vezcomdats de Milan e de badarre e dela baronia de montpeller en franch a lou la qual donatio apres fonch en gran dan: no es an franch alou monpaller ans es eper seu dela sglesia de magalona C Papa Hadria quint succehi al predit Papa innocent segue. xl. dies. Apres succehi en aquest sanct Papa Adria Joan. xxj. Papa de natio portugues segue vuyt mesos Entemps de aquest papa Joan. xxj Ferrando sanxis fill natural ò l predit rey en Jaume posa discordia entre lo rey en Jaume son pare infant en pere primogenit germa seu animant tots los barons del regne que faents guerra al rey e a son fill lo priuassen del regne: e dela vida per ço que ells fos rey prometēt als dits barons de seruar lot luri priuilegis e franquesas y en cara ampliar los aquells si per fauor lur podran acenseguir lo regne de cara goab tant los barons ligats ab couinença sa erē guerra al predit rey en Jaume car huc comte ò empuries sa ea guerra al rey en catbalū ya e ferrando sanxis son fill bort la li sa ea en arago ab remende vrrea del qual hauia la filla per muller lauor lo rey ariopprescar hauia a guerra ab sarrains en lo regne de valencia encatalunya ab los barōs en Arago ab ferrādo sanxis fill seu e ablos nobles restituy pere primogenit fill seu en la gascunya manāt li anas quant lo senyor ò que es pre

dit ferrando sanris y ell tria en empur da contra Huch comte de Empurics. Ab tant lo predit fill seu primogenit Jsbere ab gran host de caual: e de peu assetiāt ferrando Sāris en hun seu castell apellat Antil lo hō sparaua socors dela couinēça de cathalunya: e de Arago Mas con lo secors no vēgues en vn cāp hon sopres e per manament del p̄dit infant en Jsbere so pres: e negat en cinqua. Car ipres lo castell: e fe ta iusticia dels mals factors cessa la guerra dels Aragoncsos. En aps lo predit Jsbere fill primogenit del rey en Jaume ana paris per hauer vistes ab phelip rey de França p̄ō manar lo regne de Sicilia loql son hōcle Carles acupaua. E rece but per phelip rey molt honorabla ment rebuda de aquell molt gracio sa re spostat or nassen en cathalūya e lauors lo comte de Empories que aquest Jsbere primogenit era tant e xecutiu: e q̄ no li podia fugir de mal i venia: e perdo vers Bertroua en p̄ sencia del rey en Jaume pare seu li perdona molt gracios ament. E punits los Malfactors qui erem de la dita conuinença cessa la guerra en Cathalunya dels barons de cathalūya: e en Arago dels nobles de Arago per lo bon esforç del predit pere primogenit E lo rey en Jaume restitui als barōs: e als nobles e als cauallers tot ço del lur abcō dicio que ho tenguessen en feu seu e tots los seus successors foré excellents doctors: ço es Buillé durā ōl ordes ō p̄icadors cognoméat speculador e fo bisbe ō prouēça: e dexeble de hostiench/e en canones prestantissimo doctor. ¶ Item Joan Balleslis ōl orde ōls méors doctor ō Jsb aris de nacio de Angleso s: e es estat cognomenat per la sua integritat de virtut: e sciēcia. Arbre de vida. E mes Joā guarra ōl mateix orde de dels menors doctor de paris: e Mestre de Scot e ha scrit sobre los Quatre libres de Sentēcies. ¶ Jtē Buillem del la mara del mateix orde de dels menors en Sacres letres eruditissio ha scrit sobre lo mestre de Sentencies e ha fet addicions a les obres de sanct bonauentura. E contra sanct Thomas de aquipoc ha defunt ha fet hū libre lo qual ha apellat Correctori. E mes Rigaldus remensis del mateix orde dels menors home molt litterat e ha escrit moltes coses preclarissimes en sacres letres. Apres fo succes sor immediat al dit papa Joan Nicolau papa terç qui fo creat papa en lany de nostre Senyor. M. cclxxvij.. E segue tres ays e meso s: e jaē aq̄st tēps ō papa Nicolau era passat ōsta vida lo predit rey en Jaume lo qual coses ō sus scrit mori en lany. M. cc lxxvj. e perço del predit papa ne de aquells qui floris en en son temps non fas mencio per esser en aquest temps mort lo dit Rey en Jau. Car lo meu intēt es estat descriure solamēt tots los papes e los lettrats homens: e actes qui foren en tēps del dit predit rey en Jaume tants com ala memoria mia venguessen. podem doncbs dir q̄ aq̄st Rey en Janme per hauer ell tant regnat: e viscut ha conseguit en temps de só regnat papes. xj. en nombre segōs son dessus nomenats per son temps e ordenats. E negu nos marauell si en les altres vides dells reys ōssus de signades yo no he tēgut lorde q̄ en aquesta he tengut de dessnar hi tots los qui en temps ō aquest rey iaume son estats: e del tēps que an segut en la cadira de sanct Jsbere: e ō molts litterats e actes subseguits Car ami ha aparegut per la vitut: e santedat daquest rey en Jaume ex

tendremes ala plom en aqst loch q̃ enlos altres. E ara la vull mes extendre enlo fet del Calendari de a Era que fan en castella. E aci en ra aquest real Archiu de Barcelona a questa. Era trobe yo en moltes scriptures antigues per la qual molts se enganen en lo cõpte lo qual ignoren/e es aquest hauem a cõsiderar per be comptar que aquesta Era es estada principiada. xxxviij. ãys ans dela incarnacio de nostre Senyor deu Jesuchrist: E ari ajustaré sobre lany dela incarnacio. xxxviij. anys. E aço ajustant lay dela Era correra en aquell ãy Empero si volem saber lany ò la incarnacio en lo Calendari dela Era lauors no ajustaré ans remouré dits. xxxviij. any. e aço remogut lany dela incarnacio es en aquell any. Car si trobau Era haueu a remoura si trobau Anno incarnacionis haueu a justar. Car aquest es lo vertader cõpte per saber la Calendari dela Era e lo Calendari dela incarnacio e per millor entendre pos ne Exemple. lãys ò la incarnacio cõptauẽ Mil. cxxxj. Ajustant hi. xxxviij. ãys ò lcõençãent ò la Era cõptar sa Millesima. C. lxviij. En aqsta forma cõptant en aquell any que cõptarem ò la incarnacio trobaren lo Calẽdari dela Era a jnstãt: o trobant lo calendari dela incarnacio remouent com dit es. xxxviij. anys. E perçoll volen comptar: ço es en aquell loch del instrument priuilegi: o charta o altra Scriptura hon nos troba escrit Anno incarnationis sino tansolament Era com per exemple hauẽ posat Era: ço es Millesima Centesima Sexagesima nona. Per saber lo Calendari ò aqll ãy remouré cõ dit es xxxviij. ãy. E lo restant tot ajustat trobarem esser lany ò la incarnacio ço es. Mil. cent. xxxj. com dit es: e axi dels altres. Car nos ha mes a fer sino ajustar: o remoura en aquell loch hon es escrit Anno incarnationis Ajustar en aquell loch hon es escrit Era: Y en aquesta forma lo Calendari nos pot errar. Encara per major claricia ò trobar en lany dela incarnacio lo Calendari dela Era trobe yo escrit vns versos del tenor seguent.

Ut sapias erã dñi p̃sentib⁹ annis
Anno dẽ nos adiũga sibi q̃ternos
Sic incarnare noſces ò virgine natũ
E tquota fuerit totã forte nouem eã
Mesauãt si volras saber lo Calẽdari del compte dels Reys loys phelip. O loys Junioris sapies lo ser vt sequitur. Car sino diu sino tempore lodouici. Encara q̃ no hi diga senioris bas entendre senioris Del empero Loys joue sempres diu lodouici iũioris seu roberti Regis aquests noms de Lodouico philipoet Roberto son noms de Reys de françа Començant a comptar ò l temps que aquesta terra se tenia en seu per lo rey de françа. Car lauors en los instruments chartes: e actes se acostuma ua de posar hi lo nom ò l Rey qui regnaua en Françа apres empero que la Terra es stada enalobada: e quitada es estat abdit lo nom del rey qui regnaua en françа E axi per entendre lany dela incarnacio es mester saber en quin tẽps començaren regnar dits Reys he trobe yo dels dits reys: loysos que lo rey Lois vell lexãt los altres predecessors seus loisos que son esta molts daquest nom lois comença a regnar en lany Mil. cent: e set. Ari en lo priuilegi charta instrument o escriptura trobaras actuz est hoc v. idus Octobris Anno. xx. viij. Lodouici regis comptaras lo temps ò l regnat daquest rey lois ques ha entendre del vell prenent lo dit temps

que comença a regnar ço es com dit he Any. M:cvij. aiustāt hi. xx viij. anys del seu regnat seria justa ment en lany de tal priuilegi carta instrument: o scriptura. mil cent xxv. E ari del luis regis iunioris comptant del seu regnat quifou en lany. mil. cxxxvij. E ari dels altres reys comptant del principi dellur regnat nos poza errar lo calenda ri.

Del rey en pere cognomenat dels frances os alias lo gran: e del fet de sicilia com partany al rey de Arago: e comte de Barcelona.

Pere fill ol rey en Jaume primer:
- Alfenso primogeuit q decessit sine liberis.

Isabel muller del rey de portugal.
- Jaume rey de Sicilia primer e apres rey de aragon.

Costança muller o robert rey de hierusalem y de Cicilia.
- Frederich rey de Sicilia.

Constança regina filla de māfre rey de sicilia.
- Pere.

Seguida la mort del sanct rey en Jaume vulgarmēt apellat lo gran conquistador Altrement: de bona memoria fon successor seu en los regnes de Arago e de valencia: y en lo comtat de Barcelona son fill en pere lo grā perço fo apellat lo grā per quant ell empara grans fets contra molts reys christians e moros: e contra la sglesia: e cōtra tots plegats: y encara cōtra son germa en Jaume rey o Mallorques ecōte de rossello e de Cerdanya: y senyor dela baronia de munt peller q̄ son molt desobedient al dit rey en pere sonfrare segons largament en auant se lig. A quest rey en Pere com aquell qui era de bō litatge y virtuos e molt sauir pare e mare tots temps tengue lo cor fortissimo contra moros: e contra mals christians: e galosos per ço cō era bon Christia ardit eva'ent. E per no tenir: e senyorejar tāts regnes e terres com fan altres reys que res nols basta se faca per tots los reys senyore vassalls: e gent ar ie clesiastica com secular molt tembre e amar e sempre obtengue victoria de tot lo que emprenia contra sos enemichs. E per les moltes injuries fetes a son pare lo rey en Jaume per en guillem galçarā senyor de hostalers assetia aquest castell de hostalers huy endia apellat hostalrich e aquell pres el cō̄sca ala sua real corona. E no res menys recordant se deles moltes altres injurics: e damnatges fets: e procurats al dit rey en Jaume pare seu e a la terra cōtra tot dret y equitat per en guillem ramon Dodena e ço aquell feu negar en les hones o la mar y semblantment feu negar en lo riu de cinqua cō Ja en la pp scrita historia es cōtēgut ferrādo sāres fill bort ol p̄dit rey ē Jaume pare del predit rey en pere e aço feu lo dit rey en pere per bona entrada en continēt que son rey. E iatsia lo regne de valencia hagues integrament conquist. tlo propdit rey en Jaume: e los moros quibiromā guerē hagi essen Jurat fieltat seruar a llur senyor lo rey de Arago empero molts castells: e forces ol dit regne se reballaren es alçaren contra lo predit llur rey: e senyor entre los quals castells son hu molt fort a gran marauella apellat muntesa mas aquest rey en pere abgran poder de gent de armes vengue cō

Asseia o stalrich en pres el se confisca.

feu negar en G. ramō do dena e ferrando sanxes fill bort del p̄dit rey e iaume.

tra los predits castells: e aquells pres e los mozos rebelles quey trobaseulos tallar: a pesses vna gran part: e los altres expelli de tot lo rengne en e p tal forma que tot lo rege daquiauant son preseruat ò perill Apres totes aquestes coses lodit Rey en Pere no volèt esser desconexent del amor paternal ãs hauent a memoria loque lo dit sanct Rey en Jaume pare seu hauia ordenat en son testament creent aquell esser sanct encara que no sia canonizat com la vida: e mort sua ne sandela sua sanctedat gran testimoni ab gran companyia de Archabisbes Bisbes: e prelats: e daltres notables: e virtuoses psones axi de gran com de poca cõdicio en sos propris brassos ab gran deuocio: e quasi plorant porta lo cors del dit sanct Rey en Jaume pare seu asoterrar ala Seu de valencia prop laltar dela gloriosa verge maria mare de deu: hon li fon feta solẽne sepultura e apres lo dit cors son transladat al monastir de poblet segons lo dit sanct Rey en Jaume ho hauia manat en son testament e feta la dita sepultura en la seu de valencia lo dit Rey en pere conuoca crots generals en la ciutat ò çaragoça hon lodit Rey en Jaume de Mallorques son germa sou present e aqui lo dit Rey en pere son cozonat: e vnctat Rey ab aquella honre: e solemnitat en semblants cozonacions acostumades fer: e segons la festa e solemnitat de cozonacio de Reyses en son orde largament scrita en vn libre recõdit en lo Real Archiu de Barcelona e apres passat vn gran temps lo predit Rey en pere vẽgue a perpinya e requeri son germa en Jaume Rey de Mallorques que li prestas sacrament: y hometatge de fidelitat per les terres que tenia per ell e lo Rey en Jaume ò Mallorques encontinent li presta lo sacrament e homenatge de fidelitat e semblãtment lo seu prestar per sos vassalls e sots mesos mesauant se segui que com nanfos o Alfonso Rey de castella tractas malament sa muller germana del predit Rey en Pere e deseximents fossen entre la hu e laltre donats lo predit Rey en pere entra ma armada dintre castella set Jornades cremant: e destruint la terra e menassen absi la predita Reyna germana sua: e don ferran dofill del Rey de Castella primogenita gran desonor del pre dit rey nãfos de castella los ẽls lo põdit rey en pere guarda be dins lo seu regne: e passat algun temps lo predit Rey en Pere confederas ab dit Rey Nanfos e restitubi la reyna e son fill. E com per algunes demandes de Jurisdicions e altres drets que lo Rey en pere pretenia hauer en e sobre lo comtat de Urgell son guerra: e discordia entre lo rey en pere de vna part: e Armangou la uoz comte de vrgell: e lo comte ò foix dela part altra lo predit Rey en per e assetia lo castell de ponç: y enderroca la vila de põç e finalmẽt pres lodit Castell de ponç e lo dit comte de vtgell y en guillem ò põç ab alguns caualers del comte de foix e poch temps apres lo rey en pere desliura als dela preso: e rete al dit Armengol lo comtat de vrgell de gracia per tal com aquest Armẽgol seu totço que deuia al dit Rey en pere e apres per algunes questions noues e demandes que lo dit Rey en pere faca als nobles de catalunya la major part ida ò aquells en semps ab lo comte de vrgell e ab lo comte de foix mogueren guerra contra lo dit rey en pere e ajustarẽ

Del portar del cors dal sãct rey en Jaume ala sepultura per lo rey ẽ pere.

Corõatio del rey en pere enla ciutat de saragosa.

Dela guerra entre lo rey en pere. e los cõtes durgell e de foix.

Dela diligencia del rey en pere cõdicio.

llur tractament contradit Rey en pere y ell sabent lo ajustament ols dits nobles ables ciutats e viles de catalunya cuytadament de nit e ò dia no feu altra cosa sino venir al lech hon eren ajustats: e assetia lo dit Castell de Balaguer ab gran potencia e destreta per lo qual destreyamẽt los nobles e barons qui dins eren sofferien gran fretura de vitualles com tant cuytadament hi vengue lo rey ab les hosts que de res foznir nos pogueren eratãt diligent aquest rey en pere que passanc tota diligencia de homens viuents. E perço diligencia: e fortalesa de animo e bõ ingeni lo trabi en de totes coses dela fanga y esquiuaua dela sua cort tot homegalloso: e legoter: e mentider y stant a xi los dits nobles: e barons assetiats e de estrets queja quasi perian de fam mal llur grat reteren se ab totes llurs terres ala merce òl rey en pere los noms dels quals nobles eren aquests. Primerament roger bernat comte de foix fill dẽ gast de muntcada nar mengou comte de Urgell. Aluaro germa seu ramon roger son frare ramon folch vezcomte de cardona Arnau roger comte de pallas guillem ramó vez comte de vila mur. Ponç ò Ribelles. Ramon de Anglesola Pere ò montcada Berenguer ò puiguert guera u Alamany de cerucllo: e sõ frare en Bernar roger ò erill buc de terroia guillem Ramon de Josa Jaume de Pere mola Guerau: e Berenguer despes Gispert ò Guimera Guillem de ballera Ponç sacosta Ramó ò Horados: e molts daltres nobles e cauallers e lo predit comte de foix estech pres en lo castell de Siurana ab grosses cadenes: e los altres nobles: e cauallers tengue presos ab grillons: e ab cadenes per diuersos castells: e lochs de sa terra mas apres no passa molt temps tots los absolgue deles presons: e rctels llurs terres graciosament. Posats que sozen los homés de Catalunya en pau: e amoz ablo Rey en pere quils hauia desdenyats: y era causa de llur discordia e guerra ab ell prepesa de anar visitar lo Rey Phelip de frança cunyat seu e axiaquest Rey en pere ho executa car ab molt gran: e bella cauallaria de sos vassalls e sets mesos hague vistes ab lo predit Rey de frança e apres molts parlamẽts hagueren lo Rey en pere li demana ab gran Instancia lo vezcõtat tenolledes e lo comtat de carcassona: e de gaualda: e milan e de Barrades: e algunes altres terres. E daltra part lo requiri que renunciàs a totes demandes que hagues contra son germa en Jaume Rey ò mallorques per raho òla senyoria de muntpeller e per altres terres que possehia les quals se pertanyen al comtat de Barcelona. E lo rey de frança res daço no li volgue atorgar: e lo Rey en pere tornassen molt descontent en sa Terra e volent lo predit Rey en pere imitar los fets e nobleses de sos antecessozs Reys de Arago e comtes de Barcelona ab grans nauilis armats ab molts bons e honrats homens a caual e a peu desa terra recollis apozt sangos: e vengue sens a hun castell en Barcelona appellat Alcoyll ab molts altres sozces de la Barbaria al predit castell propiques conquista: e pres empero hague anans algunes batalles ab los Mozos: e tota vegada los vẽce baroniuolment: y en lo predit castell de de Alcoyll stablie sglesia sots invocacio de sanct pere per tal com lo dia de sanct Pere pres terra en

Dels vistes del rey d Arago ab lorey de frãca

Comtat de Carcassona e de gaualda, e milã de Barrado

Comensament de la guerra del rey de arago cõtra lo rei de tarsa

lo propdit Castell estant lo rey en pere ab gran pler: e goig en lo predit castell tremes sos missatgers: o Ambaxadors solénes a Papa marti quart de nacio de Turonesos qui fo: ceat papa per mort de papa Nicolau terç: en lany. M. cclxxxiij pregant: e requerint lo dit Papa que com ell entengues ab la ajuda de deu subiugar tota Aphrica: e sé bzar hi lonom dedeu e la fech zistiana queli plagues dar perdoa ell: e a aquells qui abell eren: e daqui a uant hi iríen: e daltra part fer liso cors e ajuda: e lo Papa induit de mal consell no rebe axicom deuia benignament los predits missatgers: ans ab superbia los denega tot ço que demanauē: e feu los sort agre resposta q̄ sen tornaré malcō tēts alrey en pere en barbaria ere cōptaré li cō los hauía aculits lo sāt pare: e la resposta agra q̄ls hauia feta ó la qual cosa lo rey fon ch molt anujat e pochs dies apzes vengueren al rey en Pere Ambaxadors de Sicília los quals li recomptaren en qual manera era stat vençut lo Rey conradi de Sicilia y en qual manera era stat scapçat en Napols per lo Rey Carles cruelment. E cō lo Rey Carles hauia injustament subiugada assi Sicilia la qual sepertanyia de dret al predit Rey conradi: e com lopredit Rey Carles a diuersescruels morts hauia exposats los nobles Barons / e la gent popular dela Terra de Sicilia e com los francesos fayentors dies diuersles mals greuges/e desonors ari en corrompze la virginitat de les donzelles/e desmaridar dones maridades/e forçar dones viudes com en altra manera als Sicilians per que la terra clamaua cridaua/e plorauа/e sengluts ó greus suspirs gitaua a deu/e al predit Rey en pere que del greu captiuatge e oppzession en que era abandonada la de gues preseruar / e delliurar com lo Rey en pere ari com aq̄ll a q̄s pertany ja per dzeta linea/e succes sio hagues fer socors/e refugi singular e lo Rey en pere entesa la de solacio e miseria dels Sicilians / e entesa encara la denegacio hauia feta lo pare sanct als seus Ambaradors sobze la ajuda/e perdo que ell li demanaua axicom dessus es contengut gira lopzepolit que tenia cō tra moros/e mudal en socors/y ajuda dels plors/e dels lachzimes/ e dolors que los Sicilians gitauen a grament/e sofferien / e decontinent mana als missatgers que sen tornassen al Rey Carles/ans cōtra aq̄ll se rebellassen ari com a occupadors injust de llur Terra perço com ell hi seria deu volent molt prest e encontinent los missatgers ab gran goig a llur terra sen tornaren e cō tra lo Rey Carles se reballaren q̄ la qual Rebelliolo Rey Carles qui gran potencia de homens a caual e a peu hauia apellats contra pallio loco Emperador de Constantinoble qui ab ajuda dels Genoueses hauia foragitat del imperi Baldui gē dredel Rey Carles ab aq̄ll mateix poder assetia la ciutat de Mecina e lo Rey en pere hauēt piet at ó los Sicilians partide Alcoyl ab tot son hostol don hagueren gran goig los moros qui jas tenien per perduts e arriba en la ciutat de Palerm dō hagueren gran goig los Sicilians y entre les altres honors que li fa eréfovna assenyalada que del grau dela mar hon arriba fins ala ciutat e per les carreres ó la ciutat tot hó anaua sobze draps dor/e de seda e lo rey en pere apzes cuytadament vengue ala ciutat de Mecina hon fo rebut ab gran goig / e cōtentacio

Del ambaxadors de Sicila al rey, de arago.

Cpm lo ey en pere lexa lo propos sit tenia coutra e giral cūta lo rey Carles.

que major esser no podia es veritat que ans de anar hi ell foren trameses ala ciutat de Mecina molts cõbatents p aiudar a defendre aq̃lla dels combatens. E lo rey charles sabent que lo rey en Pere era entrat en Mecina: e quel hauien rebut per Senyor en continent se leua del siti per recullir se en mar: e fugir al poder del Rey en pere y é tretant ques recullia lo rey en pere a manera de lampser ien la ressaga dels enemichs per la qual ferida molts dels fuginto moriren: e molts ne ells ab fornitments de vituales qui ab temps no poguerẽ esser reculits prengueren e vençut lo Rey Carles e del regne forasgitat lo vencedor Rey en senyoris ól regne ó Sicilia: e ari a cauallers cõ a vniuersitats e singulars persones del predit Regne llurs priuilegis e libertats confirma: e feu molt de be a la gent menuda: y encontinent trames a dir ala Reyna de Arago dona constança muller sua que ab sos fills vengues al predit regne a la qual fon feta gran honor cõ a llur senyora: e reyna: e la predita reyna era filla de manfre Rey de Sicilia lo qual lo predit Rey Carles mata es ocupa lo Regne: e los fills dels predits Rey en Pere: e Reyne Constança eren apellats: lo primer Alfonso: e laltre Jaume: e laltre frederich: e laltre Pere segõs deius son pus largamẽt designats estant lo Rey Carles ari en Calabria ab gran dol: e deshonor sua: e dels seus: encara alli tractaua molts tractaments contra lo predit rey en pere vencedor per que aquest valeros rey en pere volent ell de tota Calabria erradicar: e remoure e tot home quil reclamas tremes hi molta gent de caual: e de peu la qual era tal que no temia fret ni calor ne de portar armes continuament ne se anuiauen: e conquistarẽ gran partida de calabria: e moltes batalles que hagueren ab lo Rey Carles venceren entre les altres vna molt gran hon mori lo comte de Lenço germa del Rey de frances y estant ari apres molt rapta-ments per lo hun Rey ab laltre fets per la raho dessus expressada fo fermat e finit per cascuna de les parts ab sacrament: e seguretats fetes entre ells en poder del Rey de anglaterra apellat eduart que ab dosos los predits Reys cascu ab cent homens a caual Cauallers se haguessen a combatre en semps e aquell qui obtidria en la batalla o hagues victoria del altre que hagues soltament sens negun a cõtradictio lo regue de Sicilia e no res menys que per negun temps nos anomenas Rey e aço son assignat cert dia en lo loch de Bordeu de la senyoria del rey de Anglaterra: ó les quals coses fetes entre aquestos dos Reys sobre la predita batalla foren fetes chartes y entre les altres aquelles quitracten. xii: persones eletes ço es. vj. de cascuna pt los quals daren la forma: e loch e temps del camp de batalla: e de la promesa: e obligacio que la vna pt a laltre fa de comparer: e entrar en lo predit camp de batalla ab segells pendents les quals cartes en sa propria figura se troben huy en dia recondides en lo real Archiu ó Barcelona les quals yo pere Miquel Carbonell compenedor de la present historia he vistes tengudes: e legides e cõ aquestes cartes inserts en aquesta historia de uall hon se parla del obit daquest rey en pere totes aquestes coses fetes lo rey é pere feu aparellar grã nauiu del qual fo Almirall hun noble Ba

Del sagramẽt y segueretat fetes entre lo rei en pere y lo rey carles p lo camp de batalla quas donarẽ.

Roger de loria Almiral dela armada nauaf dl rey de rago.

ro e valent natural de Sicilia apellat Roger de loria lo qual sera criat en cort del Rey en Pere loncb temps hauia per tal quel Regne d Sicilia fos pus segurament preseruat de poder dels enemichs e aps secretament tornassen en Catalunya ab gran victoria e honor e lo rey en pere estant en Catalunya lo dia d la batalla se acosta: e negũ aparallament no feu de anar bien aquella per que lo camp hon se deuien ferles batalles era fort inconuenient: e sospitos a ell per moltes rahons. E entre les altres per la traicio passada contra lo predit Rey en pere car lo rey carles mudãt d proposit d no exir en locãp d batalla e tracta ensemps ab lo Rey de frança que tolguessen la vida al rey de Arago quant entraria en lo camp: e per ço lo Rey de frança son nebot: y ell vengueren a Bordeu no ab sent caualliers com era empres: mas ab viij. mil homens darmes als quals encontinent lo Rey Eduarde Angleterra liura a tot llur comendament la ciutat de Bordeu e lo dit Carles feu ordenar lo camp apres la sua posada en tal forma que de aquell loch ell podia entrar: e ferir en lo camp a tot son auentatge: e aço contra rabo e justicia: e juy de caualleria: e dels pactes conuenguts ẽtre ells e vn caualler d Agres seneschal del Rey de Angleterra Baro de gran valor al qual lo Rey en Pere enuers Tolosa en lo parlament del rey de frança dona Siscaualls conegues aquesta malicia e traycio contra lo rey de Arago tractada e aço mateix entenent: e duart Rey de Angleterra manat auia a ell que ho leras fer aquella batalla per correr molt cuytat certificaal Rey de Arago que no podia tenir lo camp segur pregant lo que no vengues ala batalla car si ho feya seria li gran perill lauors lo Rey en Pere quasi feu semblant d postposar aquell fet. E per aço la part contraria se pensa que per pahor sen estigues de combatres ab ell e quant lo dia dela batalla assignat se apropinquas lo predit Rey molt secretament a semblança de mercader siterçaualcant cuytadament vengue al predit loch ço es en Bordeu hon se deuien ferles batalles: e son hi en lo dia adiat de la batalla lo qual era lo primer dia de Juny del any. M. cc. lxxxiij. encontinent lo Rey en Pere armat molt marauellosament isque com si degues entrar en batalla estigne aparellat: en lo camp hon fonch lo seneschal de bordeu: e molta altre gent del dit loch: e dix altament: en seneschal yo so lo Rey en Pere de Arago qui vench a comparer al dia dela batalla deuant vos o deuant aquell quins deuia tenir lo camp segur de part del Rey d Anglaterra e vos podets los tenir segur. E lo dit Seneschal respos: yo no us puch tenir lo camp segur: ne lo Rey de Anglaterra si present sos pus no hic es la altra part ans vos man de part del Rey de Anglaterra que ã continent me isqats del camp e daço lo rey ẽ pere cqri el ser feta carta publica e aps lo rey brocaso caual cõ a valẽt caualler plo campen gir y entorn cridant altament: es aqui lo Rey Carles o home q ell yo so lo Rey de Arago apellat de fer: e complir tot ço ques conue al juy dela batalla. E aquestes paraules e altres per ratificar son dret dix moltes: e diuerses vegades: requirint lo notari alli era que de aql les coses: e dela comparacio sua: e dela sadiga: e contumacia del Rey Carles li degues ser carta: o car-

Les paraules dites al seneschal p lo rey en pere.

tes publiques a memoria perdurable y encontinent partis daqui e a jornades tirades de nit e de dia vé gue sen en la terra ab gran goig e honor y entretant que lo Rey en pere en les coses dessus dites ente nia en Roger de loria qui en Sici lia era romas ab los fills del Rey ẽ pere vẽgue deuant Napols ab gale res armades per desbonor: e dam natge ser als enemichs del Rey ẽ pere estant lo ꝑdit Roger deuant Napols ab lo seu hostol Carles prí cep de Salern primogenit de Car les Rey qui fonch de Sicilia ab molts nobles caualers: e altra gẽt triada la millor en armes de Na pols mes se en les sues galeres per anar cõtra lo predit Carles ab les sues Galeres se acosta al dit Ro ger e gran batalla entre cascuna part hagud a lo predit Roger ob tengue palma de gran victoria: e pres lo predit Carles ab totes les galeres sues: e neguna persona no escapa e ab grã goig e alegria ame nales sen en la illa d̃ Sicilia: e liura lo predit Carles ab los altres Ba rons seus al infant en Jaume fill d̃l Rey en pere de la qual cosa lo rey en pere hague molt grã goig e pa gament: e tota la sua terra a rima teir com bo saberen. E apres dal gun temps per la denegacio d̃l cas tell de Albarrazi que li feu Joan munyoch Baro del Regne de cas tella: e per moltes altres iniuries quel predit Joan Munyos feu al senyor Rey: e ales sues gents lo predit Rey en ꝑere assitia lo pre dit Castell dalbarrazi e mentre ẽs tenia lo predit siti lo Rey de frãça e de Castella li tremeteren mena ces ab veraules cubertes que del predit siti se leuas mas lo ꝑdit rey per menaces de negu ne en altra maner anos volgue leuar del ꝑdit siti entro que aquell hague pres.

Roger de loria cõpren carles primogenit de Carles rey de Sicilia ab totes les sues galeres

Del fill del Castell dalbarrazi.

Estant lo Rey en pere en lo pre dit siti sabe que Carles Rey de hie rusalem: e de Sicilia era mort e no ho volgue reuelar a negu mas dix que vn dels millors caualers del mon era mort. E apres daço lo rey de frança tremes lo Condestable ò Senestara Senescal de Tolosa ab don Joan nuns de la Ara qui pre nien Arago e lo rey en ꝑere anas sen vers Tarasçõa per donar la ba talla e nols aconsegui: e aquells a naren sen per Nauarra per ço com lo Rey de nauarra ajudaua al rey de frança y entra per Arago per valldossella: e cremaren vll: e ũlle ra: e hauia vna Torra ẽ vll la qual tenia rimen dartieda: e no era de grã fortalesa pero lo dit rimen dar tieda deffenia la molt be que no la voliaretre: e meteren sobre pitges opals: e lançaren la meytat de la torra y en laltra meytat romas Al cayde: e tenia que manjar: e amaua mes morir com a bo que no la vol gue retra: e abscales pujaren en la partida queromasa hiera: e lo pre dit rimen dar tieda a aquells qui hi pujauen com altra cosa no los po gues tirar los tira la capellina: e totes les armes que tenia: e feria aquells qui pujauen: e nol volté ma tar per ço com lo cap lur manaua que tan bo: e leal Caualler no duia morir: e prengueren aquell: e por taren lo en frança: e a temps fo solt e no gosaua tornar ẽ Arago ò ver gonya hauia com la Torra hauia perduda e lo Rey en ꝑere arima teir hauia vergonya cò no li hauia pogut socorrer. E ò́struits aquests dos lochs ab fauor de alguns ca ualers de aquella comarca qui e ren parents de is de Saraça de Na uarra entraren per la vall de ꝑin tano e anarẽ entro al Taylo: e Ar

Del rey de franса qui pre nia Ara go.

Vall de pinzano de naua rasca è trada p los fran ceses q̃ entraren a correr Atago: facren illi molt de mal.

bues: e cremaren los dela part de-
la vall de Arago: e entra a verdu:
e cremaren lo mercat e prenguerē
Saluaterra: e feren hi vn bell ca-
stell: qui encara huy en dia sta en
peus molt fort: e aquell tengueren
los franceſos entro que fo feta la
pau: e tenie el per lo rey de França
en Bertran dela Ylla. E en aquest
temps stant axi lo rey en Pere en
grā treball vn caualler appellat en
Pere martines de belea/ volēt ser
uir al reye al regne dix al reye en pe
re que li donas lettres de creença
per lo rey de castella qui faē aiuda
al rey de frāça se apparellaua per
entrar en arago e lauors: los frāce
ſos entrauē ja per Catalunya: e ab
ses lettres anassen al rey de Caste
lla: e reconta li cō era vengut a ell
per ço lo rey de Arago li volia do
nar Calathaiu e ses pertinēties: e
no faes donar guerra contra ell.
E lo rey de castella dix li que li pla
hia e lo Martines en continent de
licentia del rey de Castella per por
tar la bona noua sen torna vers lo
rey en pere qui era a Hyrona con
tra los frāceſos: e dix que ara no
dubtas del rey de Castella açò li de-
ya per que non hagues despler si lo
pacte li hagues exprimit que auia
fet ab lo rey de Castella. E passat
vn mes que lo rey en Pere hauia
haguda victoria dels franceſos lo
Calat a. rey de Castella tremes al Rey en
Pere que li donas Calataiu: e ses
pertinencies axi com li hauia pro-
mes: sino que faria guerra contra
ell. E daço fo molt marauellat lo
rey e fo appellar don Pero Marti
nez de Belea: loqual li comptat la
veritat e dix que ell sen iria tantost
al rey de Castella. E com liso de-
uant dix li. Yo senyer so vengut de
uant vos per manifestar: que del
queus prometi per lo rey de Ara-
go nunqua lo rey ne ha sabut rec
fins ha rebut vostres lettres: ma
yo com a vassall e natural seu pro-
metti açò: per que no perdes lo re-
gne. E lo rey de Castella dix li. E
tu juraras açò esser axi: e repos que
hoc: e que fes dell ço que li pla-
gues. E lo Rey de Castella cone-
rent la bondat hauia feta per lo rey
de Arago no perdes la terra feu li
merce/ e dix li. Anas vos en mala
hora que a vostre tractament ha-
uē perdut lo regne de Arago.
C Axi matex en aquest temps Ro-
derich Vizcarra Caualler/ e capi
ta del regne de Murcia per lo Rey
en Pere vench que lo Rey son se-
nyor de totes partides stava en
gran presſa si dix. Senyor dats me
lettres de creença per lo rey de Gra
nada/ si pora ser algun tractament
ab ell. E dona lin/ e pensa com mils
pora seruir a son Senyor al perill/
en que estaua/ e anassen al Rey de
Granada. E donades les lettres
dix li/ com son Senyor lo Rey de
Arago lo hauia tremes a ell per rō-
pre la treua que hauien/ e per desa-
fiar lo. E lo Rey de Granada ha
gut acort/ dix lo mal qui ara es en
tre los Reys Christians no ha-
ia a venir sobre mi. Prech te que
a caps ab lo Rey de Arago/ que
ni alarch la treua per altres cinch
Anys. Axi com la hauem/ e dar li
de sou a quatracents Homens/ a
Caual per hun Any. E fare a tu
bee merce. E Rodrigo Vizcar-
ra promes li de fer ho. E lo Rey
de Granada paga li encontinent lo
sou e loqui ell le hauia promes lo diu
Rodrigo Vizcarra ab aquest sou
con molta alegria sen parti del rey
de granada e molt alegre sen torna
al rey en Pere e recōpta li tot com
era stat: de que lo rey ne pres gran
alegria. E mes que cō veya la gran

la ma
e al rey
de Cast.

li

alegria: e mes com veya que ab tã grã amor e fidelitat ſos vaſſalls pugnauen: e traballauẽ en ſò ſeruey e honor: e p ço ſi be ho hauia molt meſter p ſtar en tãta guerra: e pſſura: dona li lo ſò q̃ li portaua òl rey d Granada: e encara li atorga tot ço q̃ demanaua. E fetes totes aq̃ſtes coſes lo rey en pere req̃ri lo rey en jacme d mallorq̃s ſò germa q̃ p vigor òl omẽatge ab lo q̃l era tẽgut e ſtret p raho dles tres q̃tenia en feu p ell ò gues hauer viſtes ab ell p ço cò lo rey d frãça faes grã appellamẽt cõtra ell. E les q̃ls req̃ſte lo rey en jacme d mallorq̃s no volch obeir: p la q̃l coſa lo rey en pere vẽch a ppeya e apꝛs lo rey en jãc d mallorq̃s e ſa muller e ſos fills: e en malrich vezcõte d narbona e tots ſos cõſellers. E lo rey en jãc no volgue ſtar pẽs: e p vna clau a gucra o alballoq̃es ẽ lo caſtell d ppẽya q̃ lauors no era obrat ne acabat axicõ huy en dia es en tãgrã fortitud q̃ es fet inexpugnable: car ſino p fã pẽdre los enemics aq̃lls no porie: fugi e ſcapa a grã dſonor ſua. E encõtinẽt lo rey en pere ſẽ mena la reyna d mallorq̃s e ſos fills e los altres pſos. E q̃nt foa figueres liura la dita reyna a algũs barõs d catalũya q̃ erẽ òl linatge dla dtã reyna: e los fills e los altres ab ſi pſos los ſẽ mena a barcelona: mas vn caualler appll'at vilar exellat dles ptides de carcaſſõa lo q̃l auia ſtat p molt tẽps en catalũya a magadamẽt furta los fills òl rey d mallorq̃s: e a menals al rey llur pare: em polc les altres pſos ans q̃ iſq̃ſſen dla pſo: e haguerẽ arẽbre: e era ladonchs cõte d empories ponç huc e fo ab grã amiſtad ab aq̃ſt rey en pere el ſeruiẽ totes ſes neceſſitats. E aq̃ſt cõte ha guerra ab ẽpoç guillerm de torroella fill de dõ bũt de ſancta eugenia ab lo q̃l guerreia lõgamẽt p lo feu del caſtell de torro ella q̃l inegaua: e cò en pòç guillerm li volgues furtar e tolre lo caſtell ab molta gẽt de torroella en la q̃l deſcõfita mori lo pdit pòç guillerm dix vn dia q̃ ab lo pũy ſẽ daria p les barres del dit cõte. E aq̃ſt cõte de empories ſo deuet chriſtia e ſem pẽtenia e ſtudiau a en les diuinals ſcritures e en la ſua fi deſpullas òl cõtat e mettes en lorde dels menors: e lexa lo cõtat a ſò fill huguet: car axi erẽ appellats en aq̃ſt tẽps huguet: e huc: e ara en lo tẽps q̃ yo pdit archiuer ſas la pſent hyſtoria ſò appll'ts hugo. E lo q̃l huguet ſe leua contra lo rey e pere: e ab ell guerreia p lo feu de torroella p q̃ lo pdit cõte vna vegada deſtrohi e derroqua la vila de figueres: e lo palau de aq̃lla lo qual hauia fet lo rey en pere: lo q̃l per aq̃ſta raho ajuſta moltes gẽts cõtra lo pdit cõte en la ciutat de Gyrona e ab conſell de alguns Barons mes elle ſa terra ſoltamẽt en poder del rey en pere clamãt li merce humilment. E lo rey en pere tengue l pres p algũs dies: e volgue e mana q̃ hagues a tornar en cõdret la dtã vila: e tot quãt hagues hagut q̃ tot ho hagues a retre: e q̃ tornas lo palau axicõ dabans era: e q̃ perſonalment hi hagues portar tots jorns pedra e morter a la obra: e q̃ enderrocas los murs de caſtello: e lo caſtell de Carmenço. E per tal cõ lo rey en Pere hague anar a Valentia per ço com los moros li rebellauen la terra lexa lo predit conte en Barcelona: e apres lo dona a manleuta que dins. xxx. dies ell hagues a tornar en poder ſeu. Ara lexẽ ſtar lo fet del comte de Empories: e tornẽ a parlar del fet del regne de Sicilia. En lo qual per lo bon dret que lo rey en Pere comes deſſus ſcrit hi auia: e per altres moltes rahõs ſo deſpullat lo rey Charles de aq̃ll:

Dela preſa dl rey ẽ iaume de maiorques muller e fills.

seguis q̃ no contrastant aq̃st bon rey
dret q̃ lo rey de Arago hi tenia p lo
sanct pare papa Martí. iiij. natural
de fraça en plẽ cõsistori: no applat
lo rey en pere: priuãt lo dels regnes
e terres e honors sues. Ipo sant ver
en totes les terres sues: e dalt re pt
dona pdo a pena e a culpa a tot chri
stia q̃ fos cõtra lo rey en pere: e ses
terrs: ne ajuda ne fauor li donas. E
aq̃st perdo dona special mẽt al rey d
fraça/ e inuesti Charles cõte de ve
loys fill del rey de fraça d tots los re
gnes e terres del rey d Arago. Dela
q̃l sẽtẽcia e inuestitura cõsta p char
ta publica recõdida ẽ lo real archiu
de Barcelona: e yo Archiuer q cõ
pũch la p̃sent hystoria he vist e legit
aq̃lla. E aq̃la p̃s lo dit papa martire
uoca e torna tot lo q̃ hauia fet cõtra
lo dit rey en pere al pmer stat e hage
goi/ resta sõ amic absolẽt lo del excõ
minicatõ q̃ hauia seta cõtra ell. E es
ver. q̃ ans da q̃sta reuocatio e absolu
cio pmulgada la sẽtẽcia e seta la inuesti
tura lo p̃dit charls se ptitula es seu
appellar rey d Arago: e mezcla les
sues armes d fraça ab les d Arago/
ari ppriamẽt cõ si ẽ plena e acabada
possessio sos dels regnes del rey en pe
re. E so hi ordenat a donar les dites
indulgẽties e pdons vn cardenal le
gat del par e sanct applat Carlet: e p
lo pdo dessus dit tãta gẽt se ajusta cõ
tra lo rey en pere: q̃ tota la terra ha
gue grã pahor. E lo rey de fraça ab
dos fills: ços a saber phelip primo
genit: e charles d veloys dessus no
menat: e ab. xx. homes d cauall/ e ab
infinida gẽt d peu: e ab lo p̃dit legat
del papa vench a ppenyia p entrar: e
conq̃star la terra del rey ẽ pere. A les
q̃ls gẽts stranyes/ lo rey en Jacme
d mallorq̃s germa del rey en pere do
na fauor e ajuda cõtra la couinẽça q̃
hauia feta ab sõ sẽyor lo rey en pere
germa seu. E oydes los rumors: e ta
bustols: e ser edats dels gẽts seus nõ
bre q̃ en la vila d ppenya se erã ajusta
des p la raho dessi dita lo rey en pe
reab aq̃ll poch poder q̃ auia vẽg ue
sen al coll d paniçars: e aq̃ell se at-
tẽda p cõtrastar al rey de fraça: e a
tot sõ poder. E stãt lo rey en pere en
lo coll d paniçars lo rey d fraça ab
tota la sua gẽt se pti d ppenya: e vẽ-
gue sen a la ciutat de helna: e aq̃lla
cõbate fortmẽt e dstreta: e finalment
ab grã treball aq̃lla ps: e tots q̃nts
dintre erã feu morir a mala mort: c
be es ver loq̃ es scrit dels fracesos:
q̃ sunt feroces natura ac superbi vo
lẽt dir q̃ sunt d natura feros les sup
bos. E s veritat q̃ les gẽts del rey en
pere molts dan̄atges e moltes pica
des los donauẽ demẽtre q̃ les gẽts
cõtraries erẽ en Rossello/ e p pahor
q̃ hauiẽ del rey en pere q stana attẽ
dat en lo coll d paniçars conẽgueles
a passar p la vall d banyuls. E atte-
neu cõ comẽçarẽ bellum affers q̃ to
tes q̃nts eglesies trobauẽ totes les
robauẽ/ e dstrouien/ e altres greus
crims comettien e feyen per los qua
les e per lo desereta ment q̃ de mana
uẽ injustament sofferiẽ greu passio/ e
pena/ et ribulatio segõs q̃ dius es cõ
tegut. E q̃nt lo rey en pere sabe q̃ los
fracesos passauẽ p la vall d banyuls
dolẽt/ e dspagat pti del coll d peniçars
e vẽgue se a peralada/ e ab cõsell dẽ
dal mau vez cõte d rochaberti/ e dal
tres richs homes seus feu exir los
habitãtes d peralada: e apres la feu cre
mar e enderoçar p tal cõ nos podia
offendre al poder grã dels fracesos
e set aço vẽgue sen a castillo d Em po
ries hõ hauia lexats molts cauallers
seus. E stãt lo rey en pere en la vila d
castello d empories los fracesos se a
costarẽt en tãt q̃ foze en lo cõtat de
pories e la uors tots los nobles e ca
uallers e la gẽt mẽuda del cõtat obeirẽ
al podor del rey d frã. e lo rey en pere sabẽt

Perdo a pena y a culpa cõtra lo rei d arago

Del rey de fransa venit ab gran poder a ppenya e dalli cor tegue ed strui la terra fins a girõa affectãt aquella

Com lo cõtat de Empories obei al rey de frãca, lo qual êtra en la vila de Castello d empones.

aço partis da q̃ ab tota sa cauall'ia/ e vench sen a tenir frõtera a Byzona: e dieu se q̃ acautela lo cõtat de Empozies obei al rey ò frãça p tal q̃ amagada mẽt donasse damnatge a ell: e a ses gẽts axi cõ faerẽ. Car per cascũ loch hon los frãceses stauen grã infinitat ne mataré. E en con tinẽt lo rey ò frãça entra en la vila ò castello Empozies: e cõfirmals tots pulegis q̃ haguessẽ ò frãqser: e tots llurs bons custums per tãt cõ frã camẽt se crẽ retuts. E en cara los frãceses cozreguerẽ entro alces pozt es ò Bisiuldo: mas aq̃ nõ poguerẽ entrar p ço cõ lo pdit loch era be sta blit: e tota la frõtera ò aq̃ll: de molt bõ bataller axi ò cauall cõ ò peu: e mẽtre aq̃stes coses se faen vẽch grã accozrimẽt als frãceses ò cõplimẽt de viãdes: e daltres coses ab grã na uili ò molts galeres: e daltres vexells diuerses q̃ era arribat a la marina ò Roses sens lo q̃l accozrimẽt no po guerẽ llur volũtat cõplir. E lo rey en ꝓpere veét aço feu exir tots los homẽs ò Byzona saluats aq̃lls q̃ e rẽ necessaris en defensio ò la ciutat e pga charamẽt lo noble en Ramõ folch vezcõte ò Cardona q̃ ab aq̃lls cauallers ell ò fenes aq̃lla ciutat cõ tra la cruel e maluada gẽt q̃ li venia dessus. La q̃l cosa lo noble en ramõ folch axicõ a vertader: e leal vassall feu: e cõplie pst ab si lo noble en Ra mõ ò Anglesola: e Guillerm ò iosa: e Arnau ò cabzera molt valeroses: e expts en armes: E mes se en la pdita stablida. E p tal q̃ ajudar nos po gues lo rey en ꝓpere ò les forces: e lochs q̃ arriba ò la mar crẽ ò Roses a Barcelona los frãceses tots los derrocarẽ: e cremarẽ. E cõ algües Galeres del rey de frãça anassen escãpades per la mar per ser mal: e dan a les gẽts del rey en pere vẽch en Ramõ Marãt ciutada de Bar celon a Almirall de. xij. Galeres al port de sozmigues hon erẽ. xxx. ga leres dels frãceses: e dona tã abzi uada mẽt batalla ab les sues q̃cõ dit es er: en. xij. galeres q̃ finalmẽt totes les ò barata: e pzes: e mozi grã mul titut de frãceses: e totes ab si les mena a Barcelona: e negũa psona nõ escapa. E a cap de algũs dies en Rog er de lozia q̃ ab nauli ò galeres e ravẽ gut de Sicilia fresca mẽt vẽch a Roses hõ tot lo nauili del rey de frãça era: e axi cõ a valent e espt ba llador: e valent mẽt e espt ab les sues galeres feri en lo hostal dels france ses. E finalment mozts e cõsumats molts ò ls frãceses los q̃ restarẽ vius pses a tot lo hostal Roger de lozia sen mena a Barcelona: ab grã victo ria e honoz: e lo hi ps lo almiral del pdit hostal appll'at Guillerm de le bia: lo q̃l se reme p gran q̃ntitat de moneda. E per aq̃sta grã victoria los frãceses romagueré molt trists en faer en grã dol: empo nos volgue ren star p aço q̃ cõtinuar llur mal p posit. E ps de aço lo rey de frãça vẽ gut a gyzona assitia aq̃lla ciutat. E era tãta la multitut dela gẽt q̃ ab si amena q̃ tota la enuirõa en la vigi lia de sanct ꝓpere: e tota la nit: e tot la mati: e tot lo dia cõbatela ciutat fortiment. Mas los de dintre appe llarent en tal manera los de foza q̃ aps no si acostaren de bon coz. E p lo gran pdo q̃ lo par e sanct hauia do nat sobze aço tãta ò gẽt hi vẽgue q̃ a dos o tres dies fozẽ doblats. Veritat es q̃ stãt la ciutat axi assetiada los frã ceses no donãt reuerentia a deu ne a als seus sãcts locos ò sanct Narcisq̃ per reliqes ab grãstaua en la esglesia de sanct phelix mutillarẽ e ò struire: e totes les altres reliquies daqui e dels altres esglesies lançaren: e vil ment consumaren. E lo rey en ꝓpe re ab los enginyos e tract: mẽts ab

Del ẽder ro. e cr ramẽt ẽ tota ls forces, e lochs de la mari na co es d. Roses fins a Barcelona.

Cõ Roger de lozia pre tor lo ho stol dels frãceses

aguayts: e en altra manera tāts ne mata q̄ ol coll de paniçars entro a Byzona no trobaren sino homens morts: e tots dies los ola ciutat e riē los apalatis amagadamēt: e pale sa mataué ne sens cōpte. E cōtinuamēt los tolien caualliers: e altres cosses a fastig: e pesar lur. E lo rey en Pdre tots dies feria en la host ades daça ades dalla: mas tāta era la multitut ola gēt strāya q̄ ja fia ia ens nombre ne mataſſé molts: a males penes se apparia vna vegada ses duench/ q̄ cō grā multitut de frāceſos fossen anats vers Banyoles p cozrer: e destrouir la fra lo rey en Pdre ab aq̄lla cōpanyia que tenia en los traceſos: e era ta gran la multitut ols frāceſos q̄ aq̄ cuyda esser ol barat: e vēçut lo rey en Pdre q̄ apenes no pogch reuenir. Mas lo poder ō deu q̄ null tēps falli a rey d'Arago: ne fallira segōs en libres: e cronicques: e histozies escrit: ia ajuda el preserua ō esser vençut. Mozirē bi. xij. pſones: e ola altra part moltes: e aq̄sta vēço se cuyda es deuenir p tal cō la sua gēt nocra be appellada p la q̄l cosa lin fugirēt molts. E so fama en la host q̄ lo rey d'Arago era stat mort en la batalla damūt scrita p q̄ la gēt ola stablida ō Byzona hague pabor molt grā. Mas ēcōtinēt saberē la veritat ō q̄ haguerē grāplere goig. Ap̄s algūs dies nre senyor deu volēt punir lo rey ō frāça e ses gēts ols cruelta ts q̄ fetes hauiē cōtra ell: e los sanets e veniar lo rey d'Arago ols tozts: e injuries articles enuiats maladiccio ō Moſq̄s: escriuts ol cozs ō sanct Marcis recōditen la esglesia ō sanct Feliu ola dita ciutat ō Byzona. E daq̄stes mosques se pot dir esser vn grā miracle: e vna ols maladictiōs ō Pharao: e crē dites Moſq̄s de tal figura e colos q̄ ola vna pt crē blaues: e ola altra verdes: e en cascūa pt se demōstraua vermellura. E crē ari verinoses q̄ tāt est q̄ caual: o altra bestia tocaué encōtinent mozié e mettien se p los narils: e p les oreilles ola gent: e oles bestics q̄ null tēps nō exiē entro q̄ eren morts: ola q̄l plaga tāta mozalitat se mes en la dita host q̄ torna a sozt poch nombre ō gent. E no tā solament Cōtes e altres Barons hi mozirē: hoc en cara lo rey de frāça ne pres febra molt grā/ e so grauement malalt. E stāt ari en la ciutat hauia grā fretura ō viādes/ e malaltia sozt grā. Car entre la pudor q̄ aq̄lls ola stablida venia ola mozaldat ols frāceſos e ola treturagrā q̄ sofferiē grā mozaldat se crois. Pder q̄ ab volutat/ e cōsentimēt del rey en Pdre lo pdit Ramō fol ch vez conte de Cardōa. fol ch vez conte de Cardōa. Tractador de Pau Ramon fol ch vez conte de Cardōa. obtē facta pau ab los frāceſos q̄ les liurarie la ciutat/ ab q̄ls leyas anarsians e segurs ab tot ço q̄ sen poguessē portar. E axi fo let/ los ola stablida exirē dela ciutat/ ab tot ço q̄ portar sen volguerē/ e liurarē aq̄lla ales frāceſos en la vigilia ō sctā Maria de setēbre. E p̄ la ciutat de Byzona la maladicio ols Moſq̄s cō mes ana ua mes creixia en los frāceſos. E per aq̄sta plaga: e p grā fam q̄ sofferie ce pa e vi: e daltres viādes: e per grā mozaldat q̄ en ells era lo rey de frāça ne les tuc gents no podien sofferir aqui mes star per ço cōde negu na part nols gosaua venir negun a viāda per pabor del rey de Arago: e oles sues gēts qui diligētmēt no aspiauen. E dolēts e vencuts plozosament començarē a partir daqui. E lo rey en pere q̄ nols era Lunya des ades: e sozt menut feria en ells e mataué tants q̄ marauella era. E lo rey ō frança p la gran malaltia sua no podia anar caualcant: e hauien lo portar en son lit: e mētre q̄los frāceſos eren en lo comtat ō Empories q̄ sen tornauen lo comte ō Em-

Com lo poder de deu non qua fallit ne fallira a Rey de Arago.

Deles Moſq̄s Vermoses q̄ tremes nostre Senyor deu cōtra los frāceſos en ajuda del rey de Arago, exarisdors de sā Narcis.

han dit los antichs: y encara en aquest temps que la present hystoria se scriu ho dien los moderns: que com lo Rey é pere se trobas ari opres per lo Rey de frança com de sus es scrit no podent se ajudar dels Aragonesos convoca tots los catalans manant los sots la fidelitat a ell pstada que tot home de edat e disposta portar armes vassall seu o stant en Catalunya lo seguis per anar defendre la terra contra los franceses e jatsia los Catalans en aquells hores stiguessen mal contents del Rey en pere qui en temps passat per gran ira que tengue contra los catalans q̃ no li hauien volgut subuenir de vna gran quantitat de pecunia quils demanaua p lo passatge o host ol que faca contra lo rey Carles de Sicilia y encara per esser ell Rey tant absolut e fet asa guisa e per la sua suppresma juridicio crema totes les Constitucions priuilegis libertats y scriptures faents ari per los Barons nobles: e caualliers com per les vniuersitats: e singulars persones del principat de catalunya empero y seruar lo juramẽt de fidelitat pstada a llur senyor tots comparaguen deuant la sua real persona seguint lo seu exercit tots armats e aquesta forma ço es que portauẽ les làces sens ferros e les beynes sens spases e puyals solament portauen ari los de peu com de cauall cuyraces e cerucelleres e altres armes d̃ fenidues: e lo rey en Jsbere com los vee ari venir desarmats demana als per quina causa anauen ari mal aconduits a la guerra: e respõguerẽ tots vnits e ab grã humilitat senyor vos nos haueu cremat totes nostres libertats constitucions priuilegis e altres scriptures q̃ eren atorgats e fetes en nostra defensio e vtilitat e nosaltres per no rompre lo juraments de la fidelitat se guiam vos ari mal armats com stam e q̃ sapiã perdre persones: e bens vos seguirem en tota part quens manareu e lo Rey en pere rebẽt la llur humilitat e obediencia mogut de pietat tornals tot lo q̃ dmanarẽ e hu entre les altres coses stãt lo pdit rey en Jsbere en la ciutat d̃ Barcelona p celebrar corts gẽral als catalans la ciutat de barc. los suplica fos merce sua d̃ atorgar apruar: e cõfirmar priuilegis atorgats ala pdita ciutat de barc. p los seus antecessors e les cõsuetuts antigues les q̃ls tenia la ciutat e aq̃lles scrites li donarẽ e la uoz del rey en pere ho feu axicõ la ciutat lon hauia suplicat: e feu ho tot registrar é son registre lo q̃les recõdit en son real Archiu situat é la ciutat de Barc. e sõ vulgarmẽt apellades locals d̃ Barc. comẽçãts. Recognouerũt pceres Barcinone et antiq̃ sapiẽtes in jure eſſnẽ dat. barc. Tertio Jdus ianuarij Anno domini millesimo Ducẽtesimo Octogesimo tertio. Y en aquesta manera los catalans mitigaren la ira de llur Rey: e senyor: e satisfaeren al deute de la fidelitat a ell pstada: e obtẽgueren ab humils suplications lo q̃ volgueren cõ son tẽguts ser los vassalls a llur senyor car la millor cosa q̃ podẽ hauer los vassalls cõ sõ reyats p lur senyor sõ humils suplicacions les q̃ls sõ les millors armes q̃ lo vassall pot hauer p placar la ira d̃ son Rey e senyor e fer tornar les coses en bo. E tornãt al fet dels frãsesos pos d̃ mot a mot loqs troba escriten la historia d̃ aq̃lls e sõ les peraules aq̃stes aps dl q̃ dss es scrit dl mãcamẽt d̃ los Aragonesos allur rey e senyor veus la vsana: e lo baby dl rey d̃ frãça: e d̃ Carles quis faca appellar lo Rey de Arago

Lo cale de barcelõa o reconoue runt pro ceres.

en quina miseria e deshonor se con
nerti e lo Rey de Arago ab gran
goig de la victoria tornassen en sa ter
ra: e leua lo camp: e part daltres
Joyes: e riquses quey romangue
ren dels franceses que tota la gēt
de Catalunya anc toen riquida: e be
neuentura da: cdegran goig conso
lada. E lo rey en Pere nenguna
cosa non volguere beure ans franca
ment: y liberal la ler: pendre: eha
uer als seus sots meses y subdits.
Confusos veuçuts e cōsumats los
franceses la ciutat de Gyrona ro
mas stablida dela gent francesa em
pero soempres entre los frāceses q̄
erē ē la establida romases: e lo rey
Ilur que sdous temps cert nols po
dia hauer accorregut de viandes
e daltra ajuda que poguessen retre
la ciutat a Alfonso fill primogenit
del valent rey en Pere e com nen
guna ajuda ne socors no pogueissen
hauer del rey de França dins lo
dit tēps desemparar: e retrē la ciu
tat de Gyrona al predit Alfonso fill
primogenit del Rey en Pere la q̄l
apres hague cobrada aquella la feu
reparar y en dreçar molt fortment
per quant la trobacremada: e der
rocada. ¶ Aquest valent Rey pro
crea de sa muller appellada Constā
ça filla del Rey mānfred de Sicilia qua
tre fills e dues fil les lo primer fill
fonch appellat Anfos qui vol dir
Alfonso qui apres mort de son pa
re succehi en lo regne de Arago y
en los altres regnes e terres lal
tre fonch appellat Jaume qui aps
dela mort del rey cupere pare seu
fonch rey de Sicilia: e apres mort
del predit Anfos qui mori sens in
fants fonch Rey de Arago: e dels
altres regnes y terres. E laltre so
apellat frederich qui axi mateix so
Rey de Sicilia segons deuall es
contengut Axi que dos germans

Cō los
frāceses
desempa
rarē e re
teren la
ciutat a
Girona
al fill pri
mogenit
del rey
de Ara
go.

Dels fill
e filles q̄
lo rey e
pere pro
crea de la
muller.

prēgueré p̄ muller dues germanes
fielles del Rey Carles de napols prin
cep de salern ço es Jaume pres dona
Blancha e frederich pres dona e li
anor dela qual dona elionor procrea
lo dit frederich vn fill apellat Pe
reqni apres fonch rey de Sicilia e
lo quart fill dels dits rey de Arago
e Constança fonch apellat Pedro
Deles filles de aquest rey de Ara
go e constāça la primera hague nō
Isabel e fonch muller del rey de
Portugal la segona hague nō cōstā
ça: e romas abla marc en lo regne
de Sicilia: e ab son germa en Jau
me la qual hague per muller lo rey
robert de Sicilia: e de Hierusalem
estant lo rey en Pere vencedor en
sa terra fort cansat dels treballs: e
anuigs que soferts hauia en mol
tes mancres com es dessus conten
gut mana que Carles princep de
Salern lo qual estaua pres en Sici
lia ab molts nobles Barons: eca
ualers seus vengues en Catalūya
per que mils e pus segur amēt seria
guardat aquí que no en Sicilia e lo
predit Carles ab sos cauallers vē
gut en Catalunya lo predit valent
rey mana que diligentment fos tē
gut: e guardat en lo Castell nou de
barcelona e apres hagut acort sobre
la custodia del predit princep vol
gue: e mana lo predit valeros rey
que diligentment fos tengut e guar
dat lo dit Carles en lo castell de ciu
rana situat en lo comtat de prades
q̄ es força molt marauellosa: e grā
honstech pres e molt diligentmēt
guardat per vn gran temps: e aço
fet lo Rey en cellēt en pere no obli
dant se dela traicio que lo predit
Rey en Jaume de Mallorques li
hauia feta segons dessus es larga
ment espressat mana ser e aparel
lar grān auili per anar a mallorqs
contra son germa mas ans que lo

dit nauili fos aparellat de tot lo vir
tuos rey en Jspere fonch de tengut
de gran malaltia Estant lo Rey a
ri malalt en vila Franca de pene-
des ordena volgue: e mana que son
fill Alfonso primogenit en perso-
na sua complis son proposit que ha
gues a conquerir lo regne ò mallor
quees e daçol prega charament: e
affectuosa donāt son consell lo qual
Alfonso volenteros de complir lo
manament del pare ab molt bō hó
a cauall: e a peu vench seu ala ciu-
tat de mallorques e de aquella: e ò
tot lo regne se ensenyori poderosa
ment y encontinēt feu exir ò la ciu
tat: e regne en ponç Laguardia q̄
per lo rey en Jaume de mallorq̄s
gouernaua lo regne: e tota altra p
son a qui per aquest rey en Jaume
hi fos e regnant lo predit primoge
nit nalfonso plenament e podero-
sa en lo regne de mallorques lo po
deros rey en Jspere: en edat de cin
quanta cinch anys deuotament e
humil penedit: e confessat ab grāc cō
tricio de sos peccats: e no volēt re
bre lo corpus domini que vn religi
os penitencier seu hauia pres de
les mans del rector ocurat dela es
glesia de dita vila de vila franca q̄
alli era present per ser li reuocar la
opinio tenia de no rebre lo corpus
domini per lo recort tenia ò la grā
persecucio e dan hauia fet ala esgle
sia e al pare sanct apres hauer lo a-
monestat lo dit religios rememo-
rant li la passio de Jesuchrist e cō-
duint lo q̄ rebes lo corpus domini
dix lo dit rey ab grās lachrimes sē
glots e suspirs pare penitencier: o
confessor pus aries yom coman ala
misericordia ò nostre senyor deu q̄
ha dit no vull la mort del peccador
sino que visca es conuertesca sum
lurat lo sacratissimo corpus domi
ni per mans del dit curat a quis p
tany: e al qual yo so subiecte cy en cō
tinent dit curat pres lo dit corpus
de mās del qual lo dit rey lo rebe
ab gran correctio: e humanitat E
molt poch apres a nostre sēyor deu
tremes lo seu spirit morit en vila
franca de penedes tercio Jd⁹ No
uembris en lany de nostre senyor
mil docents huytanta cinch: e le-
ra la terra abbon regiment ja tsia q̄
la terra tota romas per la mort ò l
virtuos Rey en Jspere ab gran tri-
bulacio e angustia: e ab gran guer-
ra ab la esglesia: e ab tots los ma-
jors: e pus poderosos princeps del
mon e molt honradament fonc so-
terrat en lo mōastir ò sanct es creus
del orde ò cistell: e regna molt ma
rauellosament tetes vegades ha
uent victoria contra sos enemichs
e ari regna nou anys tres mesos: e
quinze dies apās los dols plāts
e dolors que en la terra apres mort
sua dura rene sozen hom no pozia
albirar ne pensar per la qual dolo
rosa mort e molt amargosa la rey-
na Constança sa muller: e sos fills q̄
en Sicilia eren romasos: e tota la
terra faeren gran dol: e parlant
per vn grandissim temps e apres la
predita Reyna ab tots los nobles
e barons e la gent popular del reg
ne de Sicilia ensemps cōcordants
cort general e solenne tenguda en
la ciutat de Jspalerm leuaren Rey
e senyor llur en Jaume fill del vir-
tuos Rey en Jspere: e de la predita
Reyna sa muller a qui present de
la qual electio tot lo regne fonch
alegre: e pagat major ment comse-
ment de tan virtuos princep hauiē
concordablemēt elegit per lur sen
yor: y en aquest temps çoes ò l pō
tificat de Jspapa honori quart qui
fonch creat papa en lo propdit any
de mil. cclxxv. fonch ordenat per
lo predit papa honorique los fra-

Cō tenguerencort general en la ciutat Jpalerm los Sicilians hò leuaren ey e senyor per mort dl ey ē pere faume fill seu.

res declarme los quals en aquell temps portauē los habits barrats ço es blāch: e negre q̄ portassen les capes sobiranes blanques y extes ses: e los Scapolaris: y les gonelles de burell: e per quāt ē aquesta historia yo Archiuer dessus dit he fet mencio del camp de Batalla donat entre lo Rey en Pere: e Rey carles e haie trobat en lo real archiu situat en la ciutat de Barcelona moltes cartes en pergami e ab segells pendents segellades: e altres scriptures en les quals es feta expressa mencio de aquest camp de batalla: e deles vistes que anans foren per entre los propdits reys en la vila de perpinya e dela promesa e obligacio que feu la vn ipart al altre he deliberat a perpetual memoria aci insertar de mot a mot sols ò les cartes aq̄ella ponen es feta mencio de totes les coses e per lo camp de batalla dessus nomēat en lo peu dela qual son tots los segells pendents axi del rey carles com ò les quaranta persones vassalls de aq̄ll quis obligauen e prometien fer tenir e seruar les predites coses e a ço mateix ab la mateixa solemnitat prometia lo rey en pere ab altres xl. persones al predit rey carles la qual carta feta per lo rey en Pere al rey carles no es ē lo real Archiu com se creguesia romasa en poder del dit carles o de son nebot lo rey Pbe lip de França lo transumpt de la qual carta feta per lo rey carles al rey en pere romasa en lo real archiu ò barcelō a segellada ab. xlj. segells pendents ço es vn segell del rey carles e quaranta segells deles. xl. persones qui per aquell se posaren en la obligacio mateixa de venir a tota effecte en lo dia prefigit lo entrar dels rey carles en lo predit camp ò batalla es del tenor seguent.

Carolus dò gracia Rex hierusalem Sicilie ducatus Apulie et Principat' Capue almevrbis Senator princeps Achaye Andegauie provincie forcalq̄r et tornador comes. Ad noticiam presētiuz et memoriā futurorum Pridem inter magnū cum principem petrum Aragonuz regem Illustrem et nos mutuo, p cedente tractatu quod rex ipse eligeret ser personas ò suis Militib⁹ viros probos et fideles et nos eligeremus ser de nostris militibus viros probos et fideles qui omnes duodecim milites per ipsum regem petrum et nos taliter electi corporali prius per eos prestito juramento legaliter et bona fide tenerentur eligere locum comunem et statuerent terminum ad pugnā faciēdā inter ipsum regem petrum et centum de suis militibus ex parte vna et nos ac centum de nostris militibus ex parte altera pro eo quod nos tanq̄am petitor eidē regi petro oposui⁹ et oponim⁹ q̄d ipse intrauit regnū nostrum ilicite contra racionem et malo modo et nobis prius non diffidatis et hoc parati eramus et sumus, p barce de nostro corpore et centum ò nostris militibus contra suum corpus et centum de suis militibus ipseq̄ rex Petrus tanq̄ defensor nobis respondit et respondet quod in ingressu Sicilie vel in aliquo quod fecerit cōtra nos rem non fecit, unde sua legalitas minus valeat vel verecundiā habere ò beat in curia seu coram aliquo probo viro et q̄d pugna de nobis et centum de nostris militibus si bi placet nos de fide prudencia et legalitate ac armorum experiencia jordani de insula Joannis vicecomitis de tremblay jacobi de Bussono Eustafij de Ardicurt joannis de nisi et Bilij de salsi

Militū familiariū ⁊ fideliū nostro-
rum plenarie confidentes ipsos ele
gimus fecimus constituimus ⁊ or-
dinauimus: eisq; per nostras paten
tes literas exhibuimus plenariaz
potestatē: quod ipsi vna cum Guil-
lermo de Castro nouo: Roderico
Exameni ō Luna/Petro de Que
ralto/Exameno de Arteda/ Radul
pho de Manuele de Trapano Mi-
litibus ⁊ iudice Raynaldo de Ly-
mogijs de Messana ipso tamen iu-
dice Raynaldo per ipsum regem
Petrum ad hoc posito: et pro vno
Milite computato familiaribꝰ ⁊ fi
delibus ipsius regis Petri per cuz
ad hoc electis factis constitutis et
ordinatis prout per patentes lite
ras ipsius regis Petri pendēti ce-
reo sigillo munitas euidenter appa
ruit ⁊ apparet corporalibus inter
ipsos duodeciz hinc ⁊ inde electos
pro parte ipsius regis Petri ⁊ no
stra ac ipsorū taliter electorū hinc
inde receptis ⁊ prestitis iuramen-
tis legaliter ⁊ bona fide possent elu
gere: et eligerent locum cōmunez
⁊ terminum statuerent competen-
tem ad pugnam faciendā inter ip-
sum regem Petrum ⁊ centum de
suis militibus: ac nos ⁊ centum de
militibus nostris: certumq; prefige
rent terminum in quo ipse rex Pe
trus cum centuz de suis militibus:
et nos cum centum de nostris militi
bus cōmode esse possimus et simus
in loco quem predicti duodeciz per
ipsum regem Petrum: et nos tali-
ter electi ad pugnaz huiusmodi fa
ciendam vnanimiter ⁊ concorditer
ducerent eligendū. Dedimus etiā
eisdem sex militibus familiaribus
⁊ fidelibus nostris plenariam po-
testatem; quod ipsi securitates ne-
cessarias ⁊ quas inspicerent oppor
tunas nomine nostro prestare ⁊ re
cipere: ac predicta omnia ⁊ singula
quę sub hypotheca bonorum nostro
rum rata ⁊ firma habere: ac inuio-
labiliter obseruare promisimus: tra-
tare eligere/ordinare/statuere/pos
sent libere ⁊ firmare. Adiecimus au
tem quod si aliquis vel aliqui expre
dictis nostris sex militibus infirmi
tate vel alio casu quolibet emergen
te in predictis: vel aliquo predicto-
rum personaliter interesse non pos
set: vel non possent totidem quot
ex predictis nostris sex militibus es
sent taliter impediti; eximerentur
de numero predictorum quinq; mi-
litū ⁊ vnus iudicis pro milite com
putati per eundez regem Petrum
ad predicta taliter electorum: et re
liquā per eundem regem Petrū
q; per nos electus vnanimiter ⁊ con
corditer ea omnia ⁊ singula possent
libere perficere ⁊ cōplere. Et hoc
idez seruaretur si aliquis vel aliqui
de pdictis quinq; militibus ⁊ vno
iudice pro milite cōputato per eun
regem Petrum electis essent infir
mitate vel casu quouis alio impedi-
ti: ita videlicet vt totidē eximeren-
tur de numero predictorum sex mi
litum per nos taliter electorum: et
reliqui: qui forent residui tā per ip-
sum regem Petrum q; per nos ele-
cti: ea omnia ⁊ singula possent perfi
cere libere ⁊ firmare. Et ea omnia
⁊ singula; quę predicti quinque mi-
lites ⁊ vnus iudex loco militis com
putatus per eundē regem Petrū
electi: ijdemq; sex milites a nobis e-
lecti: vel ex eis omnibus electis ab
vtraq; parte aliquo vl aliquibus ex
vna vel alia parte impedito seu pre
peditis: et totidem ab vna parte vl
altera exempto vel exemptis. Resi
dui concorditer ⁊ vnanimit in pre
dictis omnibus ⁊ singulis tractarēt
ordinarent/eligerent/statuerēt/fa
cerent/firmarent ⁊ curarent subie-
dem hypotheca bonorum nostrorū

rata ⁊ firma habere ⁊ inuiolabiliter obseruare promisimus ⁊ iurauimus: tactis corporaliter euāgeliis sacrosanctis. Securitates etiā omnes ⁊ iuramenta prēstare: obligationes ponere ⁊ cautiones cuiuscunq; generis prebere: quas prēdicti duodecim ab eodem rege Petro ⁊ nobis electi vel residui ex eis aliquo vel aliquibus ab vna parte vel altera exempto vel exemptis a nobis ducerent postulādas: prout nōc omnia in patentibus literis nostris in testimonium inde confectis. Et pendenti sigillo nostro munitis eidem regi Petro proparte nostra exhibitis. Quarū est data regū Anno domini Millesimo Ducentesimo Octogesimo. Tertio die. xxvi. mensis Decembris. xi. In dictis regnorum nostrorum Hierusalem. Anno sexto. Sicilie vero Octauodecimo plenius ⁊ apertius continentur.

Idem autem rex Petrus p̄dictos Guillermum de Castro nouo/ Rodericum Exameni de Luna/ Petrum de Queralto/ Examenum de Arteda/ Radulphum de Manuele de Trapano milites/et iudicē Rainaldum de Lymogijs de Messanē. Ipso tamen iudice Rainaldo per ipsum regem Petrum ad hoc posito/et pro vno milite computato familiares ⁊ fideles suos ad hoc pro se elegit fecit constituit ⁊ etiam ordinauit. Dans ⁊ concedens eidē pro parte sua cōsimilem per omnia potestatem/prout in patentibus literis ipsius regis Petri. In testimonium inde confectis: et pendenti suo sigillo munitis nobis propar te ipsius regis Petri exhibitis. Quarum est data Messanē. Septimo Kalendas Januarij. Anno ab incarnatione domini. Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo plenius cōtinetur. Et licet data tam p̄dictarum ipsius regis Petri et nostrarum: quā etiam p̄sentium ⁊ aliarū pro parte ipsius regis Petri p̄sentibus consimilium literarum videatur in annis domini discordare; eo quod earumdem literarum nostrarum data facta est secundum Romanę ecclesię: totiusq; terre Italie regnique nostri Sicilie consuetudinem generalem. Anno domini. Millesimo Ducētesimo octogesimo tertio currente: ⁊ earumdē literarum dicti regis Petri data facta est anno domini Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo: secundum consuetudinem regni Aragonum ⁊ quamplurium aliarū partium vltra montanarum horum annorum descriptione diuersa/ scilicet Octogesimi tertij ⁊ Octogesimi secundi: quamq; secundum diuersitatem regionum in positione ac vocabulo discordante; vno tamen et eodē in existentia permanente: nullum tamen propter hoc aliquibus dubium generetur. Sed sic firma singulis certitudo: quod tam predicte de potestate ipsis duodecim tradita ipsius regis Petri ⁊ nr̄e q̄ p̄sentes ⁊ ipsius regis Petri vis cōsimiles ⁊ correspondentes litere fuerunt vno ⁊ eodē anno mense ⁊ die ⁊ in dictis confecte: prefati quoque quinque milites et vnus iudex pro milite computatus per eundem regem Petrum: ac prefati sex milites per nos electi facti constituti/ ⁊ etiā ordinati in regali palatio Messanen. pariter congregati ⁊ ad perfectionem huius negotij procedentes: post tractatus multiplices/ discussiones diuersas/ examinationes varias: indagines; subtiles perpenso: ac diligenter deliberato cōsilio inter eos ex potestate ipsis ab eodē rege Petro ⁊ nobis per easdem literas tradita vnanimiter ⁊ concor- M.cc. lxxxiii.

Loc⁹ destinatus ad pug.

diter elegerunt quod ꝓdicta pugna inter nos ꝛ centum de nostris militibus ac dictum regem ℙdetrum ꝛ centum de suis militibus facienda fiat in posse regis Anglię: videlicet in Vasconia in tritorio Ciuitatis Burdegalensis in aliquo cāpo vel platea ipsius territorij quē vel quam idem rex Anglię magis conuenientem pro vtraq; parte viderit ad pugnam ipsam de ducentis militibus faciēdā: et quod locus ipse. In quo ꝓdicta pugna fieri debet sit circūdatus ꝛ bene clausus palis ꝛ clausuris alijs opportunis. Ita q; nullus pedes: vel eques locuz ipsum possit intrare vel exire nisi per portas. Statuerunt etiam prędicti duodecim per eundem regem ℙdetrum ꝛ nos electi prędicto regi ℙdetro ꝛ nobis terminū ad prędentandum nos cozā prędicto rege Anglię eadem ciuitate Burdegalensis ad ad pugnam huiusmodi faciendam nostrum quemlibet cum prędictis nostris centum militibus primum diem mensis Junij primo futuri huius. xij. in dictis. Adiacerunt autē ijdem duodecim per eundez regem ℙdetrū ꝛ nos electi: quod id: quod de prędentatione dicti regis ℙdetri ꝛ nostra cozam eodem rege Anglię facienda dixerunt ꝛ superius est expressum: sic volunt intelligi: quod ipse rex ℙdetrus: et nos in prędicto loco ꝛ termino nos debeamus coram eodem rege Anglię prędentare ad pugnam huiusmodi faciendam. Et si ipse rex Anglię in eodez loco ꝛ termino personaliter esse nō posset. Ijdez rex ℙdetrus ꝛ nos prędentemus nos cozam eo: quē idem rex Anglię miserit specialiter ad recipiendum prędentationem huiusmodi loco sui. Et si ipse rex Anglię in eodem loco ꝛ termino prędens non fuerit: nec aliquem ad hoc speciali ter miserit loco sui: dictus rex ℙdetrus ꝛ nos teneamur: nos prędentare cozā eo qui vicem dicti regis Anglie gesserit in loco predicto. Ordinauerunt tamen ꝛ statuerunt prędicti duodecim: quod prędicta pugna per prędictum regem ℙdetruz ꝛ nos facienda in loco predicto: nō ñet cozam aliquo de gente ipsius regis Anglie: nisi ipse rex Anglie personaliter esset prędens. Saluo si ad pugnam ipsam aliter faciendam ipse rex ℙdetrus ꝛ nos essemus in cōmuni concordia ꝛ assensu. Quod si in prędicto die prędictus rex anglie in prędicto loco: prędens non esset idem rex ℙdetrus ꝛ nos teneamur ipsum regem Anglie vel responsionem suam de veniendo vel de nō veniendo ad locum ipsum a die prędicto dato vsq; ad triginta dies expectare: et vt ipsius regis Anglie prędentia modis in hoc omnibus procuretur: voluerunt/ ordinauerunt et statuerunt prędicti duodeciz quod idē rex ℙdetrus ꝛ nos quilibet per se promittamus ꝛ iuremus: quod legaliter ꝛ bona fide pro posse procuremus: ꝛ sine fraude vel ingenio quolibet diligenter ꝛ sollicite faciamus ꝛ facere studeamus quod ipse rex Anglie ad prędictam statutam primam diem primo futuri mensis Junij in eadem ciuitate Burdegalen. sita in Gasconia prędens sit: et personaliter: et guadias per ipsum regem ℙdetrū ꝛ nos cozam ipso offerenda: ipse rex Anglie recipiat ad pugnam huiusmodi faciendam.

Ordinatio p. xij electos p pugn. faciēda.

Ordinauerunt etiam ꝛ statuerunt prędicti. xij. quod idez rex ℙdetrus ꝛ nos cuz nostra vtriusq; comitiua donec in Vasconia mozam traxerimus pro pugna huiusmodi faciēda: et etiaz per octo dies post omnē terminum completum proceden do inde et eundo quo vtriq; nostrū

placuerit nos ꝛ dicte nostre comitiue in personis animalibus ꝛ rebus: quas nos ꝛ ipse comitiue nostre nobiscuꝫ duxerimus ꝛ portauerimus ad pugnam huiusmodi faciendam: nos adinuicem nullatenꝰ offendamus: dictiꝙ duodeciꝫ treugas ꝛ securitates vtriusꝙ nostruꝫ nomine sibi dederunt ꝛ fecerunt adinuiceꝫ ac eidem regi ℙetro ꝛ nobis treugas et securitates indixerunt easdem: vt eas donec in Vasconia pro eadeꝫ pugna facienda manserimus ꝛ etiam per octo dies post omnem terminum percompletum procedendo inde ꝛ eundo/quo vterꝙ nostrum placuerit treugas ꝛ securitates ipsas nos ꝛ comitiue nostre inuiolabiliter obseruemus. Ordinauerunt insuper statuerunt: et etiaꝫ firmarunt predicti duodecim ꝙ predictus rex ℙetrus ꝛ nos legaliter ꝛ bona fide debeamus promittere ꝛ iurare: quod quicunꝙ nostruꝫ predictorum duorum regum/videlicet predicti regis ℙetri ꝛ mei Caroli legitimo aperto ꝛ bene probato corporis cessante defectu ad prefatos diem ꝛ locum prefato regi ℙetro/ ꝛ nobis statutos ꝛ prefixos ad pugnam huiusmodi faciendam defecerit et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius vndecime indictiõ. et in eodem loco qui est ciuitas Burdegaleñ. sita in vasconia in potestate regis Anglie cum eisdem suis centum militibus presens non fuerit ad pugnam huiusmodi faciendam/ab eadeꝫ prima die primo futuri mensis Junij/ qua sic defecerit/ et in eadem ciuitate Burdegalense presens nõ fuerit vt est dictum in antea/toto tempore vite sue se tenere debeat pro deuicto periuro/falso/fallito/infideli/ꝛ proditore/ et quod nunꝙ sibi ascribere debeat nomen regni/et honorem quinimmo ipso facto remaneat nomine ꝛ honore regio ꝛ cuiuslibet alterius officij seu dignitatis exutus spoliatus ꝑpetuo ꝛ priuatꝙ/ ꝛ tanꝙ de uictus/periurus/falsus/fallitus/ infidelis/ꝛ proditor infamis sic perpetuo habeatur. Et si hoc aliquis ei opposuerit publice/ vel occulte negare non possit/sed confiteri publice teneatur/prout hec omnia per predictos .xij. electa ordinata/ statuta ꝛ firmata in duabus consimilibus patentibus literis pendentibus sigillis eorumdẽ duodecim cõmunitus inde confectis/vna ex eis prefato regi ℙetro. Alia vero nobis tradita ad cautelam plene satis ꝛ euidenter apparent. Nos autem prefatus rex Carolus nolentes in his de contingentibus quicꝙ omittere: vel aliquem pro parte nostra interuenire defectum: quinimmo volentes predicta omnia ꝛ singula per prefatos duodecim electos ordinata statuta ꝛ firmata ꝙtum in nobis est complere totaliter ꝛ inuiolabiliter obseruare: bona ꝛ spontanea voluntate nostra legaliter ꝛ bona fide promittimus ꝛ iuramus tactis corporaliter euangeliis sacrosanctis: quodsi ad eosdem diem ꝛ locũ eidem regi ℙetro: ꝛ nobis per eosdem duodecim prefixum ꝛ statutum ad pugnaꝫ huiusmodi faciendaꝫ defecerimus/et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius. xij. indictiõ ꝛ in eodem loco: qui est ciuitas Burdegalensis: sita in Vasconia in potestate regis Anglie cuꝫ eisdem centuꝫ nostris militibus personaliter presentes nõ fuerimus ad pugnam huiusmodi faciendã prout per predictos duodecim ordinatuꝫ ꝛ statutũ est ac superius continetur ab eadem prima die primo futuri mensis Junij huius vndecime indictiõ. in qua sic defecerimus: ꝛ in eadem

Alia o dinatio pro hu. iusmod duello a egendo

rup torie pro missoie & iura a m esti i hoc du. llo regi b.

Nomia xl. militum pro parte regis caroli obligâtium,

ciuitate Burdegalensicum eisdem nostris centum militibus ad pugnā ipsam faciendam personaliter p̄sentes non fuerimus in antea toto tempore vitę nostrę nos tenebimur p̄o deuicto periuro: falso: fallito: infideli ⁊ proditore: et quod nunq̄ nobis nomen ⁊ honorem regni alcribamus. Quinimmo volumus ⁊ consentimus erp̄resse quod ex tūc ipso factore maneamus nomine ⁊ honore regio ⁊ cuiuslibet officij seu dignitatis alterius exuti spoliati perpetuo ⁊ p̄riuati ⁊ tanq̄ deuictus/periurus falsus/fallit⁹: infidelis/et p̄roditor infamis simus ⁊ perpetuo habeamur. Et si hoc aliquis nobis opposuerit publice vel occulte nullatenus hoc negemus: ne negare possimus/sed hoc confiteamur ⁊ teneamur vbiq̄ publice confiteri. Et hęc omnia eo permaneāt firmiora: quo plurium fide clarorum testimoniis et assertionibus fuerint roborata: infra scriptos quadraginta milites affectuose rogauimus et rogamus: quod ipsi hęc omnia: quę nos facturos ⁊ cōpleturos p̄romittimus p̄o nobis ⁊ nostro nomine p̄mittere debeant ⁊ iurare. Nos autem p̄fati quadraginta milites/ Jordanus de insula/ Joānes vicecomes de Trēblay/ Jacobus de Bursoī. Eustasius de Ardicuit/ Joannes de Hisi/ Bilius de Saua/ Joannes de Mōtesorti comes/ Squillacij ⁊ Montis caueosi/ Henricus comes Vadimōtis. Oddo de Tuchiaco/ Bouchardus de Monte morancis/ Joānes de Barris/ Oddo de Suliaco Anselmus de Caprosia regni Sicilię Marescallus/ Robertus de Alcretia/ Lodouicus de Kaeris/ Kainaldus Eolardus/ Amelius de curbano/ Kōsorsacus de Castellana/ Gosfridus de Dornay/ Gossarcus de Frenis/ Joānes de Lagonessa/ Simon de Bellouidere/ Goffridus de Milli/ Birardus de hyuort/ Guillermus de Barris hubertus de Aurelianis/ Joannes de sacis/ Joannes Elignet/ Francus de Visamala/ Thomas de Bisanci/ Tibaldus Laleman/ Gualele standart. Mainus de alenis/ Simon de caprosia/ Aymericus de Souz/ Teodiscus de Cuneo/ Bertrādus de Artusio/ Adam de haumes/ Joannes lesuillā et Stephan⁹ de Simimilli/ Ad p̄eces et requisitionem eiusdem regis Caroli bona ⁊ spōtanea voluntate nostra p̄romittimus ⁊ iuramus tactis corporaliter euangeliis sacrosanctis: nos legaliter ac bona fide p̄ posse facturos ⁊ curaturos/ quod ipse rex Carolus p̄fata omnia ⁊ singula per eum p̄romissa ⁊ iurata firmiter adimplebit ⁊ inuiolabiliter obseruabit. Et si quod absit contingeret/ quod ipse rex Carolus legitimo aperto: et bene p̄bato corporis cessante deffectu ad p̄dictos diez p̄fixum ⁊ locum statutū deficeret ⁊ in eodem primo die mensis Jnnij primo futuri huius vndecime indictionis in eadez ciuitate Burdegalensi sita in Basconia in posse regis Anglie cum eisdem centum suis militibus personaliter p̄sens nō fuerit ad pugnam huiusmodi faciendā p̄out per eosdem duodecim ordinatum ⁊ statutum: et per ipsum regem Carolum p̄romissum est firmiter iuratū. Nos ex tunc incontinenti societatem: et seruitiuz ipsius regis Caroli/ velut de dictis p̄romissionibus ⁊ conuentionibus extunc deuicti periuri/ falsi/ falliti/ infidelis: et proditoris totaliter ⁊ perpetuo deseremus/ ne vnq̄ postea toto tempore vitę nostre cum eo erimus/ nec sibi p̄stabimus in aliquo auxilium consilium vel fauorez verbo vel opere publicum vel occultum. Et nos

prefatus rex Karolus/si quod absit in premissis omnib⁹ legitimo/aperto & bene probato corporis defectu cessante defecerimus ex nunc volumus & consentimus expresse quod ipsi predicti quadraginta milites/ab omnis fidelitatis homatgij. Et quolibet alio iuramẽto/quo nobis tenentur prorsus sint liberi & remaneant perpetuo absoluti. In quorum omnium testimoniuz & euidentiam pleniorem. Nos prefatus Rex Karolus & nos predicti quadraginta milites me Henrico comite vademontis. Duntarat excepto pro eo quod proprium sigillum ad presens nõ habeo sigillo predicti domini Lodouici de Kaerue: in hoc vtor presentes literas de mandato volũtate nostra inde confectas/pendantium sigillorum nostrorum appensionibus duximus muuiendas. Datũ tactuz regi. Anno dominij millesimo ducentesimo octogesimo tertio/die penultimo mensis Decembris. Vndecimç indictionis/Regnorum nostri predicti Karoli regis Hierusalem. Anno sexto: Sicilię vero octauodecimo.

M.cc lxxxiii.

Notables documẽts deu tẽir tot. y. princep e senyo

Eper quant cascun ala ioznada erra per no tenir la sauiela ques per tany vull posar acilo que hauia homes de recitar de aquest rey en pere. Com aquest rey fos detat ò molta sauiesa/e de tres documents no dubtaue empendre guerres/e totes co es dignes ò memoria. E son los dits tres documents aquests. Lo pzi ner q̃ tot rey/princep o senyor: e encara qual seve l persona de qual se vol gran e conditiosa: qui vol empendre lo fet de guerreiar o fer alguna arduacosa deu inuestigare saber qui li deu e pot ajudar: e de qui deu guardar. Lo segon que tenga tanta pecunia que ab aquella pusca conquistar/o portar a conclusio lo que hacomençat. Lo terç que tots los fets faça tant secretament: que ni muller ni fills/ni germãs ni amics/ni seruidors ni persona del mon per coniuncta amiga ecar alisia no hosapia sino tan solament lo seu cor.

Eari al qui tendra dits tres documents succehiran tots los seus fets millor que no sabria dir ne damãar.

Eper quant yo dit Archiuer so deuot de⁹ glorioses sanct Domingo e sanct Francesch e tenc per mi edificat carner esepulchre com antigament se lia esser vas del meu bon pare en lo claustre del monastir de preicadors de Barcelona. E apres hi he fet vna capella del crucifix. He deliberat sumariament scriure en la fide aquesta hystoria del Rey en pere fill del rey J de fòs o com aquest sanct domingo en lany de nostre senyor. Mccviij. stant papa Innocẽt ter fundalorde de les preicadors tãt solamẽt de. xij. frares inuitant la vida den Iere dẽptor Jesu christ. E apres en lay seguẽt de M. ccxvij. aqst orde de preicadors per lo dit papa Honori fou approbat e cõfirmat/lo qual papa Honori a rimatei xen lay ò nostre senyor M. ccxvij. Fou principiat ò edificar en la ciutat de Barcelona lo Monastir de preicadors vulgarmẽt appellat de sancta Catarina ab ajuda de sanct Domingo. Cap de lorde per ell principiat. Lo qual morien lany de nostre senyor. Mil e ducents. xxxiij. En la ciutat de Barcelona. E sanct Francesch morien la ciutat de Acisi dela prouincia de Italia: donera natural. En lany de nostre Senyor Mil e docents vint y set.

Del Rey Hamfos alias Alfonso fill del Rey en Pere dels Frances os.

{Hamfos. ij. oalfonso fill del rey en Pere. ri.}

QUantlo rey en pere vulgodit dels frāceſos paſſa deſta vida: ſō fill primogenit apellat Hāfos/ qui en vida del dit ſon pare/e per manament ſen era paſſat en la yſla de Mallorca: e aq̄lla hauia tolta e leuada a ſon honcle lo rey en Jacme de Mallorques: qui contra jurament de fidelitat per ell preſtat al dit rey en Pere ſon germa era vengut en ajuda del Rey Phelip de França. E per ço era en carа en Mallorques: com deſſus es expreſſat: e ſo ſempre cognomenat lo larch: franc/ e liberal per quant mes dona en ſa vida: que rey del mon qui lauors regnas ſegons la valor del que tenia e poſſehia. E per ço deya vulgarment que mes Ealls hauia dats que no hauia dies en tot lo temps que regna. E aqueſt Rey Hamfos tāt era voluntari e liberal que nunqua dona repulſa a qual ſe vol perſona li demanas. No deya altra coſa al demanant ſino ço que tu demanes ſia teu pus no ſia primer donat a altre. E per aqueſta tan gran liberalitat ſua que ſabia a prodagalitat. Car nunqua ſtaua alegre ſino com dona ua/ diminui molt lo patrimonij real En tant que ſupplicat per los braços de la cort general q̄ lauors ſe tenia en la vila de Mutçō. vij. idus nouēber. Anno dñi. M. cclxxxix. feu vna cōſtitutio per recuperatio e cō ſeruatio del dit real patrimoni del tenor ſeguent.

¶ Item cū nos recepcrimus. Jnuenture noſtra regnuz noſtrū: et nō habuerimus conſiliarios nobis et terrę nr̄ę vtiles: ⁊ multa cōſumpſcrimus ⁊ dederimus de regno nr̄o: in tātū q̄ ea quę dedimus facitū partem regni/ quibuſdā per violentiā: quibuſdā per fraudem/ ⁊ quibuſdaz per dolū ⁊ iuuētutē q̄ reſtituamur de omnibus redditibus ſicut de caſtris/ villis/ Manſis/ villrijs/ terris/ Molēdinis/ furnis/ balneis/ iuriſdictionibus/ ⁊ omnib⁹ aliis rebus quę pertineāt ad regnū noſtrum ⁊ ad curiā noſtrā quę ſint imobiles: ſiue ſecus quę dederimus vendiderim⁹ impignorauerim⁹ cōceſſerimus vel quę enſrāquerim⁹ vel permutaueri mus vel q̄ per aliū modū alienauerimus: poſtq̄ dictus dñs rex petrus foelicis recordationis pater nr̄ finiuit dies ſuos alicui vel aliq̄bus: ita q̄ incōtinenti omnia abſolute reſtituātur nobis. Nos enim predicta reuocamus: ⁊ volumus q̄ ſint caſſa ⁊ vana. Nobis tamen ſoluentibus et reſtituentibus preciuz: quod perteſtes legales poterit in veritate oſtendi ex illa cauſa ab illis fuiſſe facta: et preciuz etiam quod ſcriba noſtra inde habuerit: et nobis etiā reddentibus ea: quę ratione permutationis ſiue cambij habuerimus. Ueruntamen ſi aliquis: vel aliqui potuerint oſtendere conſilio nobis dato in hac curia per Aragonenſes et Catalanos: q̄ illud nobis haberent: ex iuſta cauſa vel per ſeruitium vel per alias res q̄ ipſum conſilium noſtrū poſſit ⁊ debeat reſtituere eis illas res: quę eis videantur ſore iuſtę ad reſtituendum: ita q̄ nō recedant de Monteſono: donec de illis perſonis. Quę ibi modo ſunt predicta ſint facta: et expedita: et illi: qui non ſunt hi citentur. Quę veniant et etiam determinent infra

breue tempus illic vbi nos erimus ipsis sequentibus curiã nostram.
In hac tamẽ reuocatione nr̃a non intendimus aliquãr̃ em quã nos restituiremus: quamq; dominus rex Petrus felicis recordationis paternũ acceperit ab aliquo vel p violentiã/vel iniuste: quia illa restitutio nobis multũ placet: et ipsam acceptam. ¶ E lo dit rey Hãfos regit la iurisdictiõ dela sua primogenitura: sabuda la mort del dit rey en pere pare seu/denuntia aquella al poble dela ciutat de Mallorca: e a tot lo regne/e tots ensemps festa de grã dolor e dolorosa celebrarẽ. E lexãt lo regne de Mallorques en bona dispositio tornassen en Catalunyia per pendre la corona e dignitat real: e encontinent cõuoca cortes generals en la ciutat de çaragoça. En la qual molt honrada mẽt lo dit rey Hãfos fo coronat e alçat rey: axi com es de costuma en aço tots temps obseruada E aqui los Aragoneses mes per força que per grat faeren li loar: e confirmar la vnio que hauien feta en temps de son pare lo rey en Pere ab priuilegi bullat ò bulla ò plom per bona e ouradoza perpetuamẽt e les cortes acabades tornassẽ e hague tractamẽt ab algũs caualers e richs homẽs de Arago qui forẽ en son seruey cõtra la vnio/per la q̃l cosa hague lo regne grã guerra entre lo rey e los dela vnio tant quãt visque lo dit rey Hamfos que hanc no la pogue sobrar ne desfer ans venc ha la ralla de esser dit rey Hãfos desposseit del regne. Car vna vegada los Aragonesos hauian tractat e cõcordat entre ells q̃ obeissen a Charles de Valoys fill del rey Phelip de França. Lo qual papa Martí quart hauia intitulat rey de Arago: segons dessus en la vida del rey en Pere pare del dit rey Hamfos/ es largament expressat. Pero no vengue a acabament per ço que lo rey Hãfos los hauia atorgat per força tot ço que aquells dela vnio li demanarẽ: e entre les altres coses horribles e disordenades li demanarẽ foren aquestes sabents a infidelitat que si no seruaua los priuilegis: axi per ell com per lo dit rey en Pere pare seu a la predita vnio atorgats e les ordinations que sobre aquells ells hauien fetes que ells pogues sẽ elegir altre rey: e a ell forçar gitar del regne e que semblãt pena fos posada als seus successors si les ordinations de dita vnio transpassauẽ. E daço com volgueré e demanaren lo dit rey ¶ del honest e maluat priuilegi que lo rey Hamfos no! deuia atorgar: ne los vassalls donar. Car si lo rey per sa suprema iurisdictiõ aut alt. fera indignat e trãcara priuilegis e venir a contra furs constitutions vlatges vsos e consuetuts: elibertats los bons vassalls e fidelissimos no deuẽ tenir ne cercar altres armes cõtra llur seyor sino supplications. E axi ab humils supplicatiõs deuẽ tenir tot llur studi de apartar lo de tal indignatiõ: e fer tornar les coses en be. ¶ Aquest Rey Hamfos apres algun temps volent resemblar a sos predecessors. Stant Papa Nicolau quart: loq̃' fo creat Papa lany Mil docents vuytãta vuyt: aplega e ajusta gran Hauli: e ab. dcc. homens a caual e vint mil. homens a peu ab tots sos Barons e gent de Catalunyia sen passa en la ylla de Menorca: ab molt scampament de sanc dels sarrahins e prẽgueren aquella qui dela se de Mahomet era ensutzada ala fe Christiana torna: e reduhi e conquista en lany prop scrit de Mil docents vuytanta vuyt: e era aquell dia de dita conq̃sta festa del glorios .s. Entoni.

La qual ylla de Menorca denaiada e mūdada per grā diuina dels serra hins so encōtinēt poblada ò rpiās e aq̄ ço es en la villa appellada ciu ta dlla; situada en lo cap òla drā illa feu edificar dit rey Hāfos vna bona eglesia sots inuocatio òla gl'iosa verge Maria mare ò deu aduocada nra a hon ab solēne pcesso e ab grā alegria p los plats e pueres en lo dia dla festa òla drā sacratissima mare ò deu quies a.ij. ò febrer foc celebrada missa cātada faēt grās a nre senyor deu qui aq̄lla secta de mahomet era ensutsada hauia tornada ala fe xpiana e mesauāt feu edificar altra egle sia ar imateix sots inuocatò òla glo riosa mare de deu en lautre cap dela ylla dins locastel e vila ò Mahō de rāt/ loq̄l castell ha vn bell port natu ualmēt fet dins lo q̄l ha tres illas/ ço es la pmera es en la ētrada òl port appellada la illa òl rey. Laij. quista dauāt lo mirador dela p̄dita vila de mahomet appll'da illa òls peniats: p ço la segōa es appll'ada illa òl rey p lo miracle q̄nre senyor deu mōstra a lli al p̄dit rey hāsos: loq̄l ab la sua gē te stava attēdaat pp aq̄st drā segona illa e no tenié ni trobauē aygua q̄ be uessē e q̄sitots morié ò set: e lo rey hā sos q̄ tres dies hauia dejunat ab to ta la sua gēt: e stātari dit rey ab grā deuotò sulpirāt p̄gāt e suplicāt a la sacratissima verge Maria mare de deu òla q̄l ell era molt deuot li vol gues fer tāta ò grā pregar a nre se nyor de Jesu christ q̄ll seu li demō stras algū loch dò poguessen pēdre aygua p beure ell: e tota la sua gēt car no tenia aygua pa vuyt dies e si nō hagues sē forcle forcat a grā ver gonya del dit rey e dels christians lexar la ylla als moros: e tornar sē a Catalunya de hon ell dit Rey era erit ab tāta gent cō alli era per pen dre aquella ylla e poblar la de chri stiās hon faria edificar eglesies hon seloaria tostemps lo nom de deu: e ab altres promeses seu se seguiquc en lo tercer dia de sos dejunis so ex audit oint circa la mija nit vna veu qui li dix/ Hāfes tu mateix caua en la ylla qui sta dauāt e trobaras ay gua. E oyda aquesta veu lo dit rey Hāfos qui en aquella hora ò mija nit stava a genollat ab genolls mus en terra dient oratio: alça los vlls per veure de honeria aquella veu: e no vehe res. E jatlla se retes indigne de veure rex e esser exaudit: empe ro confiant de la grā diuina creent aquella veu esser dela glorioса mare de deu la q̄l nūqua delempara aq̄lls qui la tenen en bona deuotio: no cu ra de posar se a dormir ans demana na al seu Cambrer si tenia o sabia ha gues alli algun cauech p cauar en a quella ylla hon trobaria aygua se gons ell sabia per reuelatio de no stre senyor deu. E lo cābrer respos que nō tenia ne creia trobar ne e la uoz lo rey mana li q̄ él loch ò cauech li donas altra cosa per cauar alli: la terra e lo cābrer no troba altra cosa li donas sino exada e passa encenti nēt ab lo dit rey en la dita illa: e lo rey meteix de ses mans volgue ab aquella exada cauar la terra empe ro abans quey tocas dix al Cam brer agenollem nos e besem la terra e faç amo oratio deuotament a la ma re de deu queus faça tan de gratia pugam trobar la vena òla terra per hōt vendra la ayguaq̄ hauen mane ster p op s nre: e de tā grā exercit. E besada la terra: e feta deuotament llur oratio: lo Rey Hamfos ab les sues propries mans: e ab la predi ta Exada caua en la terra dela di ta ylla molt fōdo e no trobāt aygua stauē lo rey e cābrer ab grā anuig le rey cauaua e lo cābrer la terra apar tava tostemps invocāt los noms de

ɟcius e tot la ſua abcneyta mare la
verge maria exir innocãt lo rey no
vollaua de cauar: en tant que ab la
espasa den tan gran colpen vn es
quirt lo cheque laygua brolla en
tanta manera que hagueren apar
tar de vna part per ter li loch: e
brollant la laygua ten camí: e ti
raua com muy sacen la mar: de que
lodit rey Hamfos: e tota la ſua gẽt
feren gracies a noſtre ſenyor deu
de tan gran miracle. E puis tẽgue
ren molta aygua. La qual nunqua
apres ſes tancada: ans encara huy
en dia brolla: nos moguerẽ de la ylla
ans aquella com dit es prengueren
ab gran campament de ſanch de
la gent pagana e poca de la chriſtia
na. Per tant lauers cara dita ylla
lo: e es appellada la dita ylla ol rey
La tra ylla qui es en la entrada ol
port ans daqſta: per ço es appella
da Ylla plana com en ſi te planicta
que noy hares muntanyos hon ſe
fa molta herba appellada ſe dela
ql ſe pexen es engrexen molts caus
los dla dita Ylla terça Ylla es apel
lada dels penjats per ço com alli
pexen e penien les perſones ſentẽ
ciades a mort per llurs delictes: e
feta la dita conqueſta dela dita illa
de menorca per lo dit Rey Hanfos
ſeguis que fonch concordat entre
lodit Rey de Angleterra de veu
res ab dolos cert dia aſſignat ẽ gaſ
cunya en lo qual dia caſcu ols dits
reys com mils pus honradament
pogue fonch pſent e apres ol molts
e varis tractaments fonch concor
dat que lodit rey namfos ſoltas lo
rey carles tenia pres cõ en la prop
dita hiſtoria es contengut ell em
pero dit Rey carles metent en po
der del dit rey namfos en recena
dos fills ſeus ço es a ſaber robert e
eloise. vii. Barons dels pus no
bles que foſſen en Ampurdan: en Ha
pols per tal que lodit Charles per
ſonalment pogues tractar pau e a
mor entre lodit rey Hãfos e la egle
ſia: e los altres princeps ſos enemichs. E aço fet tornalen en ſa ter
ra: lo dit Charles delliurat ol dit pre
ſo e los fills ſeus: e los Barons de
mũt dits per recena ol dit Charles
en preſo del dit rey Hamfos meſos
lodit rey Hamfos ab tractamẽt del
dit Charles trames ſos miſſatgers
ſolẽnes al ſanct pare per tractamẽt
dela pau damũt dita. E mentre que
la pau ſe tractaua en Ytalia. E no
reſtaua ſino per lo ſanct pare Nico
la u diuulgar e fer ho obſeruar per
calcuna part vn accident inopinat
ſe esdeuench al dit rey Hamfos car
com ell hagues conuidat molt hon
rat Baro: e molt honrat prelat: e al
tre gent de diuerſos eſtaments vo
lent tenir feſta honrada en la ciu
tat de Barcelona: ebó mati lo ql po
den dir dolors: e deſpegat per les
coſes ſubſeguẽts ell ſe leuas e liſos
apparellat ſon caualle enſellat or
nat de diuerſos ornamẽts: e fos pu
jat ẽ ell per bornar en la dita ciutat ab
molts daltres caualliers ſẽblãtmẽt
ab ell. E comẽças a brocar ſõ caual
greumẽt ſe ſenti mal ẽ ſa perſona axi q̃
ẽcõtinẽt tot deſcubert ſen ſe duallar
ol caualle leuar al palaue polas en
lo lit. Del ql accidẽt axi cõ aboe ver
tader chriſtia e apres ẽbrcus dies mo
rien edat d. xxvij anys a xvij. d Ju
ny ẽ lay. m. cc lxxxij. humilmẽt rece
but labit ols frares minors. Aqueſt
rey nãfos regna ſes q̃ no hac muller
ne, per ço fills ne filles vij. anys. E q̃
quãt aqſta hiſtoria ol rey Hãfos en
molts libres d chroniqs es ſtada ſcri
ta ab molt abreuitat e poſada a tro
ços he hagut treball pẽdre aqlls: e
ajuſtar los ab orde ſaẽt neuna cõpi
latio cõ es d cercar ẽ la ylla d menor
ca ſi ſe trobare p̃ extẽſamẽt ſcrita.

Et tandem ley trobi e aqlla fiu trãs criure de mot a mot cõproui. La ql es del tenor seguẽt.

Conquesta de la ylla de Alenorca: a mi tremesa axi dela dita ylla.

¶ Aquesta es la conquesta feta per lo molt alt senyor rey Ramfos de la ylla de Manorcha.

¶ Apres q̃ lo molt alt señor en Jacme rey de Arago ha pressa e conq̃stada la ylla ò Mallorqua: e tolta de mans de serrahins: la ql conquista en lany de nre senyor. m. ccxxix. Uehent açolo Almorarif señor òla ylla ò manorcha vèch dcuãt la p̃sencia del dit molt alt senyor rey p̃metẽt e jurãt li q̃ ell lo tenia p senyor natural seu: e q̃ li faria trahut tots anys: axicõ aqll qui volia esser ò aq̃ auãt home seu: e que li taria trahut tots anys axi com aquell qui volia daqui auant esser home e natural seu: vahent açò lo senyor rey jaquilla ylla ò Manorcha axi cõ a home e subdit seu: e esser sen tornat lo rey en Jacme en Catalũya e hauer regat en aquesta vida per. lxij. anys: e hauer viscut. lxxxij. anys passa de sta vida a. xxvij. ò juliol en lany òla incarnacio òl ml de deu. m. cclxxvi. E jaqui p̃ hereter en son regne e terres son fill lo rey en Pere molt alt e molt virtuos senyor: lo ql attenẽt aqlla paraula scritap lo saui Salomo: qui diu: Et cnorpatris est filius sapiens: volent doncl: e resemblar al pare e multiplicar la sancta catholica pose en son cor q̃ axi com lo nom de Jesu christ per lo seu pare era stat mũtiplicat e loat ẽ la ylla de mallorcha: e attenẽt aqlla paraula dita per Jesu christ. Nõ q̃ incepe rit: sed qui perseuerauerit: volgue en aquella perseuerar e començar. E per ço q̃ la pose acabar e aportar a perfecio tench son cõsell en la ciutat de Leyda ab los comtes/ barõs e caualers: Arcabisbes bisbes e altres prelats de son regne: e ab tots los regidors dels ciutats e vilas. E com tots foran ajustats e en lodit cõcili aplegats lodit molt alt senyor rey en Pere dix e preposa a aquells en la forma e manera seguent. Egregis nobles magnifichs e molt sauis señors e molt faels vassals meus: axi com lo molt alt señor rey e pare meu en Jacme de recordable memoria ha conqstada la ylla de Mallorcha: elo nõ de deu hi es inuocat/ lohat e beneyt yom he posat en lo meu cor que per semblant conquiste yo/ ecõquistar faça la ylla de Manorcha: per que axi mateix lo nõ de nostre senyor deu Jesu christ e dela sua sacratissima mare/ verge madona sancta Maria/ e de tota la sancta trinitat/ e cort celestial hisia inuocat/ lohat e benehit: perqueca ramẽt vos prech: e us amonest q̃ mi vullats acõsellar e secors e ajuda prestar: per ço q̃ so q̃ ara comẽs pusca a pfecio aportar: boynt açolos q̃ en dit consell eran ajustats hũ apres altre per orde començarẽ a respõdre/ dir al senyor rey per ay tals paraules. Deu q̃ es donador de totas gracias vos leix senyor lo vostre desig. e proposit cõplir e acabar/ offerint e fahent a aqll les pferts seguẽts.

¶ Les profertes seguentes forã fetes al senyor rey p̃ sos barõs e ciutats.

¶ Primeramẽt promes ala dita cõquesta e empresa lo cõte de Empuries diẽt axi señor yous promet a la vostra empresa. l. he mẽs acaual. c. ballesters e. cc. homens scud. ts.

¶ Lo segon so lo cõte de Cardona diẽt señor yous promet ala vostra

empresa.l. homens acauall.c. homens a peu e.cc. quarteras dordi e.c. quarteras de forment.

¶ Lo terç so lo comta de Prades dient. Senyor yo⁹ promet ala vostra empresa trecents homens scudats. c. Ballesters e.c. quarteras de forment.

¶ Lo quart so lo comta de Urgell dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa. D. homēs a peu e.cc. quarteras de forment e.cc. de ordi.

¶ Lo cinque so lo vezcomte de Rocaberti dient: senyor yo⁹ pmet ala vostra empresa. cc. homens acauall e la mia persona.

¶ Lo sise so lo Arcabisba de çaragoça ab la ciutat ensemps dient senyor nos vos prometem ala vostra empresa. xxv. homens acauall e.ccc. almugauers e. D. florins en or.

¶ Lo seten so lo arcabisba de Tarragona ensemps ab la ciutat dient. Senyor nos vos prometem ala vostra empresa deu cossors ò galeras.

¶ Lo vuyte so lo bisba de Urgell: dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa. ccc. quarteras de forment e.cl. ballesters.

¶ Lo. ix. so lo bisbe de Tortosa ab la ciutat ensemps dīt: senyor nos pmatem ala vostre empresa. v. cossors de galeras quatre lenys grosses per portar totes vitualles .c. ballesters e.cc. homens scudats.

¶ Lo. x. so lo bisba de Barcelona: ab la ciutat ensemps dient: senyor nos vos promatem ala vostra empresa quinze cossors de galeras armades epagades a tres messos.

¶ Lo xi so lo bisba de Mallorca ab la ciutat ensemps dīt: senyor nos vos pmatem ala vostra empresa x. cossors de Galeres armades e v. naus grosses e.x. homens a cauall/ cascun de aqsts hauent sotasi. xxv. homens scuders.

¶ Lo. xij. so. lo Bisba de Leyda ab la ciudat ensemps dient/ senyor nos vos promatem ala vostra empresa. M. homēs soes. c. acaualle. dcccc. a peu.

¶ E per semblant: foran fetas per moltes e diuerses vilas e castells: e per molts nobles e Cauallers: e burgueses moltes e diuerses prosertas: les quals serīā longas de recitar: per que lo molt alt senyor rey vahent lañdelitat que tots sos vasalls li hauiē: eles grans promatenças que fetes li hauian si comença a metre en obra e executio la dite armada ho hostol.

¶ E hauer lo dit molt alt Senyor rey en per e mesas las dites coses en executio e hauer aplegat tot son hostol en lo port appellat Fangos per pendre la colla: en loql se atrobaren e partiran justades. cxxxvj. velas. E ans que partis lo senyor Rey feu cantar vna missa del sanct sperit: e esser dita recollis en la sua galera: e comēçase fer vela e per semblant totes les altres fustas. E per voluntat de deu arribaren al port de Maho dela ylla de Manorcha: la qual li seya trahut conñāt venir en sas terras. E per ço que partint daqui dreta via anas a Alcoll: e antrants dins lodit port ab les bāderes alçades algūs mozos dela dita ylla lançaren e tirarē algūas setgetes dins la galera del senyor Rey de laql cosa lo senyor rey so molt irat e jura que ell los faria penadir: si

deus lo leraue tornar de aq̃st viatge
E sabent aço lo Almorarif que era
stat fet al senyor Rey mostras fort
irat de uers les sues gents per ço q̃
posques millor pacificar e mitigar
la ira del senyor rey. E ordena grãs
presents e diuerses vitualles p ço
q̃ las ni presentas e ab q̃tre caualls
ensemps ab ell sen ana deuãt la pre
sencia del senyor rey per fer li reue
rencia: e demanar li venia e perdo
de la injuria qui per los seus mozos
li hauia stade feta: los quals dits
quatre caualers foran aquests.
Abdulla senyor de Tozralafuda.
Ali senyor de Binisayda.
Mahomet senyor de Alcayõs.
Binici chae senyor de Bintabini
Los quals dits Morarif e caualls
feta llur supplicatio e Misatgeria
e donat al senyor rey lo dit present
e obtinguda de aq̃ll venia e perdo lo
dit Morarif sis informa ab huns e
ab altres. E sabe certament que lo
senyor rey anant ab son hostol per
pendre alcoll. E tantost isques de
la galera e tornassen en terra e en la
nit seguent ell tremes al senyor rey
de al coll vna Atzaura scriuint li en
tal manera. A tu poderos senyor
de alcoll lo teu amich lo almorarif
te fa a saber per aquesta letra que lo
rey en Pere de Arago es arribat en
la nostra vila de Manarcha e hauem
sentit e sabut q̃ va contra tu. E car
dels darts qui son vists mils se guar
da hom q̃ dels amagats de mestrant
a tu senyal de amistansa e afecio te
amonest que tengas tos vass..lls en
amor: per ço que siats rots de aq̃st
cruel leo en Pere de Arago desiu
rats e preseruats e puschats vos de
ell de sendreus deus te valle ari cõ
desigam/vuylles no ser reposta. De
part del Almorarif senyor de Ma
norca amich coral vostra.
E Hauer hauda e rebuda la dita le
tra lo senyor de Alcoll tantost feu
manar sots pena de mort: que tot
hõ se degues axir del dit loch e feu
degues aportar tot so que portãqui
bosos e de pfit. E apres hauer stats
vij. iorns lodit senyor rey en lo dit
port seu vela e ab son hostol partis
daqui per anar a Alcoll. E esser en
torn. l. millas en mar veran vna ve
la o fuste/la qual prengueran e to a-
quella atzaure/que lo almorarif de
Manorcha hauia tremesa al senyor
de Alcoll/en la qual atrobarãles le
tres responsiuas q̃ lo senyor de Al
coll seya al almorarif de Manorcha.
E axi mateix sabe la veritat per a-
quels qui bieran com lo Almorarif
les hi hauia tremesses secretamẽt.
De la qual cosa lo dit senyor Rey so
molt irat e jura que esser tornat del
dit viatge: ell conquistaria la dita
vila de Manorcha es veniaria das-
so que ser li hauia. E esser arribat
lodit senyor rey ab son hostol a Al-
coll ne y atroba nagun sino alguns
mercaders christiãs q̃ li ferãrela-
cio com lo hauian desemparat e en ã
tupts. Per la qual cosa lo senyor
Rey mana: e feu abatre la dita vi-
la pus le nõ de Deu e de Jesuch hauli
no bi podia esser loat. E partis da-
qui ab son hostol molt trist e desecon-
solat: e costeria la Barbaria/e na-
uegant axi per costa en contra vna
Galera: la qual li tremetian los de
son regna fent li a saber: e notifi-
cant li com les Franceses eran en-
trats en son regne e que prestamẽt
hi volgues tornar. Sabent aço le
dit Senyor Rey de continent feu
la via de retornar sen en son Re-
gne. Lo qual esser bi arribat: e
hauer hosabutles dits Franceses
tantost sen isqueran: e fogiren tor
nant sen en llur terra. E stant lodit
senyor Rey en son regne per volun-
tat de deu hochi per le gran amig

Com lo rey è Pere stant malalt, mana a son fill Nafos q̃ conquistasse a Menorca.

e deipler que hauia: com no hauia posc̃ut cõplir son desig. e propolit que hauia pres lo gran Febra. E vabent que ell se apprópinca ua ala mort e que no podia scapar de le dite mal altia seu se venir deuant son fill Hamfos qui era de edat de .xxi. anys primogenit seu: e dir li tals paraules. Amat e cordial fill meu be crec sabs la injuria q̃ lo almoxarif de manorca me ha feta com a naua a alcoll per la qual cosa yo iurie votiq̃ yria conquistar aq̃lla. E segõs veus deus no es plasent ans me vol appellar al regna seu: per q̃ dich e manq̃ en cõtinent q̃ yo hia passat de aquesta vida tu hi vuyllas anar: e la vuylles conquistar en manera: q̃ de aqui auant lo nom de Jesu christ hi sia lo hat e beneyt/ la qual cosa lo dit Hamfos li promes e vota de continent de uant ell. Per la qual cosa lo pare li dona aq̃la benedicio/ e apres pocha hora lo dit Rey rate la sua anima a deu e sen ana en paradis: ari com a vertader catholich: e defanador de la santa fe q̃era. E passa desta vida lo dia de santa Martia hora de vespras en lany de la incarnatio del fill de deu. M. cclxxxiij. E esser mort lo dit rey en Pere lo dit seu fill Hamfos romas rey e corenats de edat de xxvij. anys. E no oblidant so que hauia promes e votat a sen para: en lany. M. cccl xxvj. Comensa a fer gran hostoll per passar en Manorcha e conquistar aquella. E sabent açolo Almoxarif de Manorcha tement se dasso que lies vench e recordant se dela injuria que seta li hauia fet ferim a quatre reys de Barbaria amichs seus sochs.

Lo rey de Bogia.
Lo rey de Bona.
Lo rey de Tirimse.
Lo rey de contestina.

¶ Tramatent los misatgers e fahẽt los a saber com lo gran Leo rey de Arago seu grã hostol per venir a prẽdre e conquistar la ylla de Manorcha. E que los plagues trementre li socors e ajuda ques posques defensar de aq̃ll. Los quals dits quatre Reys hauer rebudes les dites noues: e hoits los dits misatgers Trematerã al dit Solda noucents homens a cauall e sinch milia a peu. ¶ Hauer fet lo seny or rey Hamfos lo seu hostoll e hauer aq̃ll aplegat a port sangos a hõ se ajustaren. cxxij. velas partint se de aqui: arribaren en la ylla de Mallorcha a hon stech vij. dies. E en loseten dia lo dit seny or rey ab grã professo del Bisbe e de molts capellans e de diuersos religiosos reculis donant li lo dit bisbe la benedicio: e partis daqui. E deus q̃ algunes vegades vol provar los seus perso: reye que si seran sorts en llur tribulatio com hagues nauegat e sos ab son hostoll sobra lo cap appellat de artuig se leua la tremuntana tan fort: e tan terrible: q̃ tot lo dit hostol se despergi: e cascun hac a venir la sua via per restaurar se: e alguns arribaré a porto Petro Altres a porto Colom/ altres a Labrera: altres al cabde la pera. E lo seny or rey ab deu Baleras mig negades arriba al port de Mahon: e entrãt per lo dit port veran de part de tremuntana multitut de mores que paria cobrissan la terra: per la qual cosa lo seny or rey li conuench pendre terra en vna ylla/ qui es al mig del dit port: la qual ylla es appellada la ol rey: en la q̃l stech per. xij. dias sperant q̃ lo dit seu hostoll hi fos tot arribat/ dins lo qual dit temps lo dit Almoxarif ha garnit tot lo dit port de Calcuna/ p. rt de moltes gents infacles/ qui parian sossan la gosts anant sobre la terra

molt ordenadement. Estant lo se-
nyor rey en la dita ylla per lo dit dos
ius temps sperant sen hostoll hac
gran fretura de aygua. Per la qual
cosa manaren cauar en la dite ylla
per ço q̃ trobassen aygua. E mana q̃
lo diuêdres saguen en reuerencia e
honor dela passio del fill de deu tot
hom dejunas. En lo qual dia lo se-
nyor rey se possa en oratio dient.
Senyor tu qui a Moyses donat ab
la verge en la rocha donist e faist a-
ixir aygua viua e corrent qui allode
lla e abunda lo poble de yrael pla-
ciet senyor q̃ ara vuylles a nos do-
nar e habundar aygua viua que pu
guan beure e assodellar nos per ço q̃
puscham loteu sanct nom loar e mul
tiplicar e puscham batallar contra
aquestes infaels e aquells subjugar
e venir ala tua sancta fe catholica.
E feta la dita oratio lo dit senyor rey
pres en la sua mayna Arada e caua
lla hon hauan comensat a cauar: e
al terç colp q̃ donа isque aygua viua
molt abundant e molt fina: la qual
encara viuy en dia nihа gran quan
titat de que lo dit senyor rey vabent
la gran misericordia q̃ deu li hauia
feta sabent na Llabors: e gracies a
ell hague e per semblãt tots los del
seu hostoll. Per la qual cosa vas-
tlo dit senyor rey que deus en tal op
pressura li hauia ajudat: e que era ab
ell. E attania q̃ ell era aqui per multi
plicar lo nom de Jesu christ e la san
cta fe catholica si tench cõsell ab ses
comtes Barons nobles cavallers
patrons e marincrs dien los yrals
paraules. O barons nobles e fiels
vassalls meus deus nos ha aportats
assi per ço com vol conquistẽ aques-
ta terra: e q̃ lo seu sanct nom hi sia
lohat e bencyt. Per q̃ elegits e con
cellats que deuem fer/car tots son
assi de hun coratge per la honor e
labor de nostre senyor Jesu christ.
E lleuant se en Monosans per tots
dit arri. Molt alt senyor rey tua es
la potencia e sobrenos es poderos
sa feta la tua voluntat. E defet acor
daran e concellarã que desembar-
cassen e prenguessen terra ala part
de Tremuntana per ço com es pla
na e podian anar millor q̃ dela part
de mig jorn/qui trobaran espẽya. Per
la qual cosa lo dit senyor Rey feu
metre tot lo seu hostoll en ecems e es
ser tots armats en lonõ de deu pren
guessen terra ala part de Tremun-
tana/qui es dotricampos. E encon
tinent gitats los cavalls en terra
los cavallers ab la gent a peu ce es
ballesters e scudats/començarã fort
mẽt e terrible batallar cõtra la mo-
risma: qui bi era cridãts tostemps
ab grans veus Arago/sanct Jordi
e sanct Anthoni ajudats e siats ab
nos. E per ço cridauen sanct antho
ni com aquell dia era la sua bencyta
festa: e batallãts aritsorment hũ mo
ro molt virtuos e fort donа hun grã
colp a hun cavaller appellat mossen
Jordan Sanctserra e lleua li la cura
en rodo: e lo dit mossen Sanasterra
ab altre cama alsas sobra sen cavall
e dona li tan gran colp al cap quel
mig partí stro ales mamelles: e da
uer dura dala dita gran batalla per
algun temps de que corria la sanch
dels moros que matavã sobra la ter
ra q̃ paria hagues molt plegut los
dits moros vabents que del tot los
matauẽ e que los christians los ven
sian començaren de fogir e derran-
car e lo senyor Rey e la sua gent va
bents que los moros se giã dona so-
bra ells encalsant e matant los. En
tant que los dits moros se retrague
ran e sen pujaren alt hun puig poc
en lo qual huy en dia ha vna alcha
ria appellada sanct Jordi: e vas en
tes los dits moros que lo rey e la
sua gent los encalsauẽ tostemps cri-

Anthoni/ vuyllats nos ajudar ferisorment contra los dits moros. E aqui era molt pus sort batalla que les altres primeras. E açopertant có hi eran sobreuingutes molts moros de aquells qui stauen ala part de migjorn e no eran stats en negu na batalla car segons aps se sabe los moros erã sobra. xij. mil. E ajudant la sanct esperit e los benuyrats sanct Jordie e sanct anthoni lo seyor rey vence la batalla: qui so molt sort e terrible: e los moros valents que los venian els matauen e degollauẽ a tots no bauent na merce an agun mes se en ells tan sort spaordiment que començarẽ a fogir e tostemps a caminarẽ stro sorã al castell ò sancta Agatha: a hon quãts moros hic bauia se meterẽ. E lo senyor rey obtinguds e guãyds per gracia de oc les dites batallas e canlat elle totas las sues gents sis repessa e romas aquella nit al pla del verger. E vabent: e sabent quela dite derrere batalla se era moguda en culpa de mossen Tornamira qui bauia mes en grã peril seu lo prendre e mana que li leuassen lo cap majormẽt que sens sabude e consentiment seu no bauia fet: empoa suplicatio de tots los barons e cauallers lo senyor rey li perdona. E en aquesta derrera batalla so atrobat que morz e passats. iij. mil. moros car pços es appellat lo puig del degollador que la sanch hi corria: ari com ariu hi passas. Enlã dema lo senyor rey sabent labors e gracias a nostre senyor deu ò la victoria q̃ dada li bauia: feu soterrar tots los cossos dels christians qui hierã morts: bauent gran cõpassio e dolor de llur mort: ari com aquell qui era llur vertader senyor els amaua molt. E ordena e mana: que tots dela sua host per les animas ò aquells qui hi erã morts dejunassen dos dies. E feu cantar dues missas so es vna a reuerencia e honor dela humil verge Maria: e altre de requiem per les animas dels dits defunts. E bauer stat lo senyor Rey aqui cinch dias per refrescar e reposar tota la gent qui dles sorts batallas q̃ baudes bauian eran molt cãsats e viats caualca en son cauall e anà deuers lo dit castell de sancta Agade en lo qual segons dits es se eran mesos tots los moros q̃en aquesta ylla eran. En lo qual camistech dos jorns per so/car no volia cuytar la sua gent ans la manaua repausant e reguint ne cãsant la laltre per so com eran de Janer e feya grans frets e no podian a caminar per les sangas dels camins/ vabent lo Almorarif que lo rey venia ab só host per traurel de castell spaordit: e no sabent a bon mates ab los moros: qui hierã tench consell. E so acordat que hi anassen los Moros: seguents soes.

¶ Lo senyor de Binidosa.
¶ Lo senyor de Binimoden.
¶ Lo senyor de Binicodrell.
¶ Lo senyor de Binimoama.

¶ Los quals essent deuãt lo senyor rey lidiguerã com ells erã tremesos asa senyoria per lo Almorarif lo qual li volia retre: e donar lo castell ab certs pactes e condicions: so es que lexas anar lo almorarif e totes sas mullers e fills sals e segurs: lla hon anar volria. E per semblãt totz aquells moros: qui ò la preient ylla anar sen volriã ab tots llurs bauers e bens: pagant empero cascun de aqlls al seyor rey set dobles e mitge e aquells qui pagar no las porã fossan ses catius empero que lo dit senyor rey sos tengut donar los bonas e suficients fustas. Los quals

Nota.

dit: pactes e cõuinença lo senyor rey los atorga e li plagueràbe. E sots aquesta forma e manera lo dit castell li fo donat e liurat. E los mozos quisic volian anar ir es reculiã en les fustas del Senyor Rey seyan prest viatge que en hun jorn ne seyãdos e tres viatges. Car diu se que com eran amitgãt golf llansauen los en mar e tornauen per altre viatge. E per aquells mozos qui hi cromãgue renso feta relatio al senyor rey que en cascuna batalla que hauian hauda veyã hun sort caualler ab sobrauesta blanca ab senyal vermell quil trauessaua dalt abair: e per trauers quies lacreu: lo qual jurgaren e cregueran: que era lo benuyrat sanct Jordi. E loqual incessantment invocauen: les quals deyan quels faria e mataria a tots qui deuãt liverian. E per semblant dixeran e ferã relatio al seyor rey que en les dites batalles apres dit dit caualler sanct Jordi veyan anar en layre hun home vell ab barba larga e blãcha e tania hun basto ocressa en la ma. E lo qual ab la ma dreta senyaua los christias e ab lo basto denaue als mozos que quants ne feria mataua loqual presumirec cregueren que fos sanct Anthoni: car aquell dia era la sua festa: e fo tot stemps cridat e invocat e hauer presa e conquista dala dite ylla lo dit senyor rey per saber la veritat pres informatio e atroba que hauian morts dels mozos tres milia e octocents e setata e sis. E dels christians ni hauia morts trecents e trenta quatre. E axi mateix atroba que romangueran en la present ylla vitra aquells quisen anaren: e sichis queren. x. milia. xx. milia. homens vitra los infants e sobays per ço: car no foran bastants pagar lo que hauian pagar al senyor rey: e al no lit. Als quals lo senyor rey fes ser lo mur del alcasser: e principiar lo mur de ciutadelle e de Maho. E lo dit Rey Anfos morien la ciutat de barcelona jouc: ço es en edat d vinte set anys. xvij. de Juny. Any de nostre senyor. M. cclxxxij.

Deo gracias.

Aci acaba la cõquesta de la ylla de Menorca per mi Pere Mich. Carbonell feta transcriure del vertader original. Lo qual huy en dia comptam. xj. de Febrer del any. M. cccclxxxxvij. Se troba recondit en la ylla de Menorca.

Xxx. milia perroquies son en summa: totes les quis troben instituides e fundades è catalunya. E aço es ver.

Jsen rey de Arago post vnionẽ.

Jacme segon bague quatre mullers e cinch fills e cinch fllles.

Maria filla del rey de Castella regina e pos pola per lo rey renunciada.
Blãca filla del rey Charles regina.
Jãc primogenit.
Alfonso cõte de vrgell qui aps soch rey d Arago per renunciatio dla primogenitura.
Joan Arcabisbe d Toledo e apres patriarcha Alexandre e Arcabisbe d tera gona.
Pere comte de Ribagorça e de Empories.
Maria germana d rey de Cypre regina.
Maria mullr del infant en Pere de Castella.
Elicen de Moncada germana de don G de Moncada regina.
Costança muller de

don Joan fill del infant Emanuel. Blanch a prieres. sa de Saxens. Violant muller del princep dela Morea sed tarāto { Isabel muller d̄ duc de Austria. e apres muller d̄ dō lep de Anna senyor de Gozb.

Del Rey en Jacme fill del rey en Pere. E de la pau dels francesos.

A lo temps q̄ morí lo rey don Ramfos o don Alfonso: fill primogenit del rey en Pere dels francesos. E segon genit fill en Jacme rey de Sicilia trobāt se en lo seu regne de Sicilia: lo general de Catalunya ensemps ab los altres regnes concordants ordenaren que lo comte de Empories ab dues galeres: e .j. lēy armats anassen en Sicilia per portar les agres nouelles dela mort d̄l predit rey don Ramfos o don Alfonso: e menassen lo predit rey en Jacme de Sicilia cognomenat lo justicier: per ço com no planya fer justicia de si matexa a altre ne de part a part en Catalunya. Hon com locōte de Empories ambaradors so arribat en Sicilia: e hague recomptat al rey en Jacme d̄ Sicilia: e dona Constança reyna de Arago sa mare la mort del rey don Alfonso germa seu: e fill dela predita Constança tota la terra seu grā dol e plant passat lo dels establit lo gouernador en lo regne de Sicilia Frederich germa seu: partis del regne ab locōte de Empories: e vengue en Barcelona hon fo rebut honradament ab grāt honor e encontinent feu celebrar misses per tota Catalunya: e per tots los regnes e grās Almoynes: feu per les animes del rey en Pere senpare e del rey don Alfonso son germa: e comuoca cortz generals en la ciutat de çaragoça hon loren presents lo Arcabisbe de Tarragona lo bisbe d̄ çaragoça: e molts altres bisbes: e prelats: nobles: barons: caualleros: ciutadans: e altra gent en multitud copiosa. E aquilo rey en Jacme de Sicilia fo coronat e vnctat en rey de Arago: feta festa honrada. xi comes acostumat en semblāt coronatio e vnctio. E durāt les cortz generals foré fetes constitutions e ordinations a profit dela terra. E apres de alguns dies lo rey de Castella dona p muller al rey en Jacme sa filla appellada Maria: no contrastāt que fossen en molt acostat grau de parentela. E pensa lo Rey en Jacme daquest matrimoni ne tes molt despegat: emperoper les importunitats grās e prometeneres quel rey de Castella li faea: e per la grā ajuda e fauor que pensaua hauria del rey de Castella contra sos enemichs inclinas a ter aquest matrimonij. Car lo rey d castella primerament li promes: q̄ ell acabar ab lo sanct pare/que aquest matrimoni passaria: e confirmar se pora sens peccat e li promes q per null temps no li faldria: com que li volgues e ajudas contra la egleſia: e tots sos enemichs. Les quals offertes e prometeses foren decepto ries. Car com fossen ajustats en vn loch appellat Logronyo lo rey en Jacme: lo rey de Castella/en Jacme rey de Mallorques honcle del predit en Jacme: e lo rey Charles e tots aqui ajustats per tractar pau e amor entre lo predit Rey en Jacme e la egleſia: e los altres reys enemichs del Rey en Jacme lo predit rey de Castella corrumput de grans promeneres de moneda per lo predit rey Charles secretament: per

manera de conuidar e hauer collo qui ab lo rey en Jaume en altra manera entenia a pendre aqll e liurar lo al rey Charles per tal que sens pau e ses amistat los fills del preõ. rey Charles: e los altres barons q̃ lo rey en Jacme tenia preses: pogues sen exir de la preso. La qual cosa lo rey en Jacme mũançãt la grã de nostre senyor deu conech subtilment. E axicõ a saui lo senyor dissimula en tot açono saber hi res. E stants axi en lo loch del Logronyo/ lo rey de Castella tremes de bõ matí missatge al rey en Jacme q̃ li plagues venir a la sua posada. Car ell volia parlar ab ell secretament. E lo rey en Jacme inspirat per nostre senyor deu: e sabent com dit es la cosa per lo rey de Castella contra ell tractada: dix al missatge que sen tornas: car ell no seria tantost: e tornat que sens lo missatge dix a alguns homens seus Barons e caualliers: quil hauien acompanyat al predit loch de Logronyo/ veus pro homẽs quel rey de Castella vol parlar ab mi secretament/ yo men ire a ell: essi tãt sera que yo mestiguen massa vẽguessets vos a tres ab vostres companyes armats tocãt a les portes fortment: essi no les volien obrir aquelles: trencassets e cluebits per acorrer a mi: com alguna cosa se tractas cõtra mi. Axi com dit es seseu quel dit rey en Jacme stant ab lo rey de Castella en la cambra e quaix se apropinquas lo maluat tractament van venir los dits Barons Caualliers del dit rey en Jacme: com ja fos hora de dinar e abriuadament tocaren a les portes dients horaes de dinar diets al senyor rey que sen hisca. Car la vianda se perd. E com no veessen exir vã trẽcar les portes e anaren als porters quey trobaren per tal com los contrastauẽ de entrar/ entraren sen en la cambra del rey de Castella: hó es en los dits reys e prengueren lo dit rey en jacme per la ma dient. Senyor venits vos ne que horaes de menjar e cert so li ajudat en bon cas. Car ja era en taulat e bastit lo maluat tractamẽt. E encontinent lo rey en Jacme appellada la reyna sa muller/ filla del rey de Castella ab sos Caualliers: partis daqui sens que no pres com jat de negu: e vench sen en sa terra/ non com copula carnal entre lo rey en Jacme e la reyna Maria sa muller no fos seguida per esperar la dispensacio de consanguinitat: la qual lo dia assignat: ne encara apres no pogue hauer lo rey de Castella com hauia promes: per ço lo rey en Jacme axicó a saui en yor no volgue hauer cop ula carnal ab aquella. sino q̃ la tracta ab honor real segons q̃ dell se pertanyia entro que entre elle la Egleia: e lo dit Charles segõs que dins es contengut so feta pau. E lo dit rey Charles veent que lo seu enteniment no hauia pogut hauer acabament tracta per altra manera vertadera quela dita pau se faes en catalunya en vn puig appellat dela Talaya: lo qual es ans dela jonquera prop lo Castell Matrõig: hon lo rey en Jacme e rey Charles se ajustarẽ: e aquien certs capitols amigablement se concordaren dela dita pau: dels quals vistes e capitols de pause feren charres closes e segellades: les quals son recõdides en lo real Archiu de Barcelona. E les quals yo Archiuer qui fas la presẽt hystoria de vistes/ tengudes/ elegides. E es veritat que vltra aquestes chartes quis troben sen faeren altres del thenor mateix en res no diferents: e axi foren duplicades: e aquests restaren vers lo rey en Jacme: e les altres axi closes e segllades

ab lo segell de cascun rey restare[n]
vers lo predit rey Charles qui le[s]
sen porta e presenta al sāct pare B[o]
nifaci vuyte en son plen consistori
per tal com lo sanct pare hauia fer
mar cōsentir e loar los predits ca
pitols ōla pau hon forem los Amba
xadors del rey en Jacme ab pote-
stat amplissima ō fermar la dtā pau:
estāts tots axi ajustats en lo predit
cōsistori lo papa Bonifaci: e los car
denals e lo rey Charles e Ambaxa
dors del rey de Arago la pau ferma
ren e portaren a son degut effecte.
E encontinēt fermada la dita pau
lo dit papa Bonifaci ordena q̄ Gui
llerm de Ferris cardenal vengues
en catalunya: e en les altres terrs
del rey de Arago per diuulgar la
pau: e remoure lo entredit/ que era
en les dites terres. Lo q̄l hi hauia
durat. xiiij. anys per causa dela pre-
sa del regne ō Sicilia que feu lo rey
en Pdere pare de aquest rey en Jac
me. E breument aquestes coses or-
denades lo dit rey Charles ab sa fil
la dona Blāca e ab lo predit legat
venint per publicar la dita pau forē
en la vila de Pderpinya. Estāts a-
qui p recrear e reposar llurs perso
nes lo dit cardenal de grā malaltia
fo oppres: per la qual dins breus
dies morí en la dtā vila. E fo soterr-
rat molt honradament en lo mona
stir dels frares menors. E per cau-
sa dela mort del dit cardenal la pu-
blicatio dela dtā pau se hague a per
longar. E encontinent lo rey Char
les tremes a dir al pare sanct: q̄pus
lo dit cardenal era mort a altre de-
gues cōmenar son loch e veus. E lo
dit pare sanct delpegat dela mort ōl
dit cardenal mana als Archabisbes
de Ambrun: e de Ālarat que segons
la cōmissio feta al dit cardenal de-
guessen exequir la pau dessus dita.
E lo dit rey Charles ab sa filla do-
na Blanca e ab los Archabisbes: e
ab lo rey en Jacme: e ab tots los ba
rons e caualers: axi del rey Char
les cō dela terra del dit rey en Jac
me ajustaren se a Vilabertran en lo
dia dela festa de tots sancts del any
Mil docents Nozāta cinch. En lo
qual dia e any los dits Arcabisbes
publicaren la pau damunt dtā: e no
resmēys absolgueren lo dit rey en
Jacme: e tots aquells qui ab ell erē
e tota la terra del vet e entredit en
que stauē: e de tots dans e dānatges
que en qualse vol manera fets sossen
per lo dit rey en jacme e sos sotsme
sos ala egleisia: e al rey de franç a:
o a q̄l seuol altre rey o persona: per
les rabons e causes damunt exprcs
sades. En la qual vila lo dit rey en
Jacme pres per muller dona Blā-
cha filla del rey Charles. Car axi e-
ra pres en los capitols dela pau da
munt dtā per millor aquella obser
uar. Aquestes coses fetes lo dit rey
en Jacme solta lr ācamente los fills
del dit rey charles e tots los altres
Barons que pres os tenia per rebe
nes del dit Charles. E nozesmēys
lo dit rey en Jacme renuntia a tot
dret e a tota demanda/ que en q̄l se
vol manera hagues o pogues hauer
o li pertengues en lo regne de Sici
lia axi com era conuengut e concor
dat en los capitols dela pau dessus
scrita. E mana als missatgers ō Si
cilia/ qui aqui eren vēguts per aço
que daqui auāt obeissen a la egleisia
hon com los missatgers de Sicilia
hagussen oit tā estrany manamēt
de grāra moguts deuāt ell tots se
esquinçaren e diguerē apres moltes
e inhonestes e horribles paraules.
S enyorpus tāt ses que vos nos des
empasts placiaus quens donets se-
nyor o queus ajats aquí volets que
elegiscam per senyor. E be hauē oit
dir q̄ moltes vegades ses deuē que

vassall desépara sō senyor mas noq̄ senyor desemparas james vassalls/ axicom vos sēyor null temps hoha uem vist/ne oit dir sino ara. E moltes altres paraules digueren axicó a desemparats contra lo rey en jacme: reptant lo de fe. E tornaren la paraula dessus dita altra vegada dient. Senyor dehits nos qui voleu que elegiam per sēyor dats nos rey pus que vos nos desemparats/ e lo rey en Jacme respos ab gran dolor q̄ hauia en son cor nostre germa frederich es romas en Sicilia per gouernador sets ne ço queus vullats. E encontinent los dits missatgers ennegriren les veles: e totes les galeres en que eren venguts: e totes les exarcies de aq̄lles: e ells ximateix e llurs cōpanyies vestits de negre partiren sic de aqui e tornaren sen en Sicilia: e recomptaré a frederich axicō los hauia esdeuengut. E tantost los nobles e general dela terra se aplegaren e tots ensemps concordes elegiren en rey e senyor llur lo dit frederich germa del dit rey en Jacme. Lo qual se retēch acord sobre la procuratio que tenia e regia del dit regne per son germa lo dit rey en Jacme. E peniāt lo dit acordi lo sāct pare Bonifaci octauus: e frederich dessus dit foren ensemps per tractar pau entre ell e la egleśia. E apres molts tractaments promes lo pare sanct a frederich de donar li per muller la filla del emperador de Constantinoble neta del dit rey Charles. E aço promes deuia esser fet: e complit a cert dia: e apres que li guanyaria lo dit imperi a messio dela egleśia: lo qual se para ua es pertanyia la dita dona neta del dit Rey Charles per dret hereditari: empero que lo dit frederich li desembargas lo regne d'sicilia a la egleśia: e no anātas a la coronatio de aquell. E com les promettences damunt dites per alguns accidents e entreuenimēt lo pare sanct no pogues portar a acabament a gran importunitat dels Sicilians: lo dit frederich fo coronat rey e senyor de aquells. E apres daço passats alguns dies lo predit rey en Jacme ab sa muller la reyna dona Blanch avengue en Catalunya ia ben a dintre: e per manament de nostre sanct pare tremes al Rey de Castella la filla de aquell appellada Maria. La qual ell hauia sposada per muller segons dessus es contengut: e axi la tremes ab couinent honor: mas no real/ axicom a filla d'rey se pertanyia. E apres de totes aquestes coses lo dit rey en Jacme posa en son cor de visitar les alteses dels apostols: e de presentar se deuant lo papa. La qual Rey en Jacme apparellat gran nauili armat ab molt honrat Baro al port de Roma: al qual isque a carrera lo Rey Charles ab tots los Cardenals e ciutadans de roma. La qual reeberen molt honradament: e ab gran alegria. E feta reuerentia p̄ lo rey en Jacme al sāct pare cert dia fo assignat als dits reys e Cardenals secretament esser ab lo pare sanct. El qual dia foren tots presents: e foren ordenat per lo pare sanct e per los Cardenals que lo dit rey en Jacme fos braç e defenedor dela dita egleśia de Roma e Senyaler e Admirāt dela armada de aquella e que anas cōtra Sicilia per pendre aquella e restituhir la a la sancta Egleśia d'roma. E lauors lo dit sanct pare dona al rey en Jacme la conquista del regne de Sardenya e de Corsega: e moltes altres gracies/ e entre les altres li dona les decimes de sos regnes e terres per quatre anys. E en aquest ter medi lo dit rey en jacme dona sa

germana dona Violãt per muller a Robertfill ỏl rey Charles ỏlsus scrit. Etotes aq̃stes coses tetes. Lo dit rey en Jaume sen torna ab grã honor ẽ sa terra. E apres lo dit rey en Jaume stãt en sa terra ab cõsell dels nobles barons e vniuersitats: ab grã poder de homẽs de cauall e de peu poderosamẽt se aplega: e lo regne de Murcia cõquista. En aq̃st tẽps lo infant en pere germa ỏl rey en Jaume molt bõ caualler contra lo rey en Ferrãdo ỏ Castella en aju da de dõ Alfõso lo ỏsceretat q̃ diguẽ en la hystoria del rey dõ Alfonso de Arago/e ab Hexeno de Urrea/pero cornell/dõ Pero fernãdez de ça gra senyor ỏ Albarrazi e de altres richs homẽs de Arago. Arimateix foren ab ells lo Infant en Joan son auon clo ỏl rey ỏ Castella: e ab ells lo rey de portugal: entraren per Castella destragant e prenent e anãt per ter res de Leõ. Nostre senyor deu tre mes malalties sobre ells/e moriren ne molts: e specialment morido en fermedat lo infant en Pere ỏ Ara go en lo siti de vter de fumas. E en aquella hora los Aragoneses ab lo fill de don Ferrando tornaren per Arago e portaren lo cors del infan teen Pere: e sotterrarẽ lo en lo ca pitol dels frares menors de çarago ça: e lo rey de Portugal tornassen en son regne. E tant faeren special ment dõ Eximen de Urrea que per manera de dir mal deyẽ per Caste lla aq̃st vulgar. Males vareas passen per la tua casa: e es semblant daço q̃ faeren mas apres p conuinẽça al in re te part/segons q̃ deius es scrit. E mi rau si fo grã honor a la casa ỏ arago quel rey en Jaume tolgues al rey ỏ Castella pus poderos rey q̃ ell tal re gne cõ es murcia: e aqui vegues e officials cõstituits p ell en catalũya sen torna pegadamẽt e alegre. E cõ lodit rey en Jaume so vẽgut en cata lunya lo pare sanct tremes los mis satgers a ell: requirẽt lo q̃ p vigor ỏ la cõuinẽça entre lo pare sãct e ell feta e promesa ab aq̃ll maior poder q̃ pogues de homens a Cauall e de peu/ a despeses empo ỏ la eglesia de gues cõquerir lo regne de Sicilia ala eglesia. E com lodit rey en Jau mes a aço no pogues defallir segons les conuinẽces de la pau dessus dtã satisfet e pagat primeramẽt a ell lo sou e a sos cauallers e cõpanyies re cullis ab grã poder de sos valẽts e vassalls a palamos: e de retamẽt vẽch sen en Roma: hõ molt hõrradamẽt axi per lo pare sanct e cardenals cõ p altra gent de la ciutat so rebut: e aqui stãt per algũs dies so ordenat en quina mãera faria lo pdit rey en jaume sos affers. E ordenats los dits affers ab sa muller dona blãca: e ab lo rey charles son sogre: e ab hũ le gat del pare sanct qui a pagar lo sou al rey en Jaume e ases companyies era deputat: vench en Napols: hõ la Reyna dona Blanc ha Muller del dit rey en Jaume pari vn Jn fant: qui hague nõ don Alfons. E stãt aqui tremes a dir a son ger ma lo Rey Frederich de Sicilia: que en nenguna manera no li appara gues dauant. Mas que tengues a prop sa terra: e ben stablida. E no hagues temẽça ỏres. Car noy ana uaper occupar li sa terra: sino per seruar ço que hauia pmes al sanct pare: e los Sicilians sabent a ço in duiren e animarẽ lo rey Frederich que esforçadament los defenes lo regne/ es combate ab son germa lo rey en Jaume en la mar. E enconti nent lo rey Frederich ab gran poder de molta Gent de son Regne: mes se en les Galeres que hauia fe tes apparellar: les quals creen per nõbre. lx. E no hauia en arago ni en Catalunya q̃ no hagues germans o

fills ab lo Rey frederich/ e molt be apparellats. E per aço dubtauē los Aragonesos e Catalans/ e cósellauen al rey en Jaume que no donas batalla: pero ell volent seguir/ ço que hauia promes deya que no dubtassen que los maiors e los millors ab ell eren: e que no pensaua que los seus naturals entrassen en batalla contra ell / dels quals com la batalla se dona/ dien que molts se gitaren en la mar com veeren lo rey de Arago senyor llur natural. E lo rey de Arago sabent que son germa de tot en tot volia hauer batalla ab ell/ altra vegada tremes li adir per vna barcha armada que en negun cas del mon/ no volgues hauer batalla ab ell cō el faria en guisa que son Regne no hauria algun damnatge per la sua venguda. E cō per totes aquestes Inductions lo Rey frederich no volgues abstenir de son proposit: lo Rey en Jaume feta primer amēt inhibitio a tot hom qui no era natural en totes les Galeres qui eren apparellades les quals eren cinquanta en nombre/ no entras per que ell tot sol ab sos vassalls volia hauer batalla ab son germa. Laço fet/ e lexada la muller en Napols lo dit rey en Jaume ab les companyies naturals en les galeres se mes per intentio tot avegada de no encontrar se ab son germa si fer se pogues. Mas lo Rey frederich a gran importunitat dels Sicilians vers son Germa la costa: e mesclades les vnes galeres ab les altres tāt fort batalla hi fo feta/ que la mar vermelleiaua de sanch de la gent: qui morta e nafrada hi era sobre la mar. A la fila madreta de nostre senyor Deu ajudant les Galeres dels Sicilians: foren vencudes çoes que foré totes preses: saluada aquella hon era lo Rey frederich. E aquella axi mateix fora presa/ sino qlo vēçador rey mana que sen anas. En la qual batalla lo rey en Jaume fo ferit ab passador/ per lo peu: quil cosi ab la cuberta de la Galera. E mētre dura la batalla sols nos moch lo peu/ ne feu semblant que fos ferit de la qual cosa tot hom se dona grā marauella. E recōptes que alguns dauen de Consell al Rey en Jaume que donas per mals los seus naturals: qui eren stats en la Batalla ab lo Rey frederich. E lo Rey en Jaume com a piados e saui senyor respos que per res no u faria. Car aquell mateix linatge romania en son regne e en son seruey/ e que no plagues a deu que en Aragone en Catalunya/ ne en Regne seu hagues traydor negun. Mas tals vassalls bandeiar los perpetualment de tota la sua terra ab confiscatio de tots bens era iusta e pertinent cosa: e axi ho feu: empero los bens de aquells nols se atura: sino que tots los dona als Parents pus pobres dels bandeiats. E saent lo Rey en Jaume laors e graties a nostre Senyor Deu: ab tot son Host e Victoria vēch sen en Sicilia: e stant aqui lo lo Legat e la host francesa: qui en Napols eren romasos passaren sen en Sicilia ab gran goig e pagamēt e mentre que en acord stauen/ que farien algunes companyies deuāt lo Legat digueren al rey en Jaume: que vn Castell qui prop dells era se retria si ell hi anaua dōla qual cosa lo rey en Jaume ne fo dolēt en son cor e per tal q̄ donas a entēdre al legat lo dit rey q̄ cor atjos era d' conq̄rir lo regne d' Sicilia: partis dalli e vench sen al castel qui a ell se volia atre/ lo qual li fo liurat p lo Castella de aquel/ e encōtinent lo rey se cupen jar p altre crim q̄ li allcuaré si be tot hō crea q̄ no ho feu p altra cosa sino

per hauer lo dit Castella la força a
ell sens esser absolt del sacrament
e homenatge tenia prestat al Rey
frederich/ o almenys que no de-
uia liurar lo dit castell sino per for
ça. E açó fet vengueré companyies
del dit legat e/ digueren al dit rey
que altre Castell se retria si la pre-
sentia sua vehialo castella de aquell
castell. E encōtinent lo rey en Jau
me se acosta al dit Castell: e alçant
lo braç dret strenguela ma e dix ba
callar ret me lo Castell/sino penjar
te. E lo Castella entes ho be/e co-
neguequel Rey li signaua: que no
ley retes: e tantost li respos lunyat
vos daqui sino ser vos: ne lunyar
per força. Car senyor traydor no
so stat. E açó dia scudesparar mol-
tes ballestes per ques lunyaren de
alli per força. E acostant se lo temps
dela paga del sou: e lodit Legat no
hagues compliment de Moneda:
iatsia que de dia en dia/ e molt prest
aquella degues venir lo rey en jau-
me absescompanyes se parti daquí
e venchsen en Barcelona. Mas pri
merament mana a vn Caualler ap-
pellat Bertran de Canyelles. Lo
qual era poblat en Penedes: que
ab dues Galeres anas al rey Char
les per portar absisa muller la Rey
na Blanca en Catalunya. E com lo
dit Caualler fo al Rey Charles: e li
hac dit ço que dir li deuia de part
del dit Rey de Arago: lodit Rey
Charles respos e dix. Cert lo Rey
de Arago no si es hagut leyalment
en aquests affers: cō si ell hagues
volgut lo Regne hagueraprés. E
lo dit Caualler respos axi. Si Deu
me sal tot hom: qui axo digue ment
auolmēt e falsa per lo mig de la bar
ba e offir me aqui de present mante-
nir lo contrari: e ser dir a tot hom:
vn apres daltre: que mon senyor lo
Rey de Arago: si es hagut be e le-
yalmēt: axi com fer deuia: e noy ha
nengu qui hi respongues. E lo rey
Charles no curant: satisfer a les
dites paraules: mana que encontin-
nent li fos liurada sa filla la Rey-
na de Arago. E quant lo Caualler
ne fonch partit lo Rey Charles
ajusta tots los Caualliers e les al-
tres gents: qui a les dites paraules
foren presents: e dix los. O Caua-
llers/ e nous es gran vergonya que
deuant vosaltres aquest Caualler
Catala haia desmantit a mi: e vosa-
altres e negu no li haia respost/ fora
açó es deuēgut a cauallers del rey
de Arago/ certes no. E lauors se feu
affaenat de rebre les grans desaña
ments: o cuydaments/ e lo Rey
Charles los respos. Ara es hora
com siches partit. Si Deu me ajut
gran deshonor es a mi e de vosal-
tres. E apres algun temps lo Rey
de Portugal dō Dionys cobdiciant
quel dit Rey en Jaume. E lo Rey
de Castella fossen amichs: e ben vo
lents: e pau e amor fos entre ells
hun dia los dits tres Reys: ço es
de Castella/ de Arago/ e de Portu
gal se ajustaren en Teraçona/ e fae
ren vnio contra lo Rey de Grana-
da: e lo dit Rey en Jaume rete la
Ciutat de Murcia al dit rey de Ca
stella: mas retench se Oriola Guar
damar/ Alaquant/ Elig/ Criuillen/
Xamola/ Xavall/ Delda e de Houel
da/ e Fauanella/ e molts daltres ca
stells requers: e lo Rey de Caste-
lla dona a sa filla appellada Elio-
nor per muller al Infant en Jau-
me primogenit del dit rey en Jau-
me/ e eren los dos casats en fort po
ca edat constituits. E fo ari em-
pres entre los dos Reys de Arago
e de Castella/ ço es que lo Rey de
Arago assitias la Ciutat de Almā-
ria. E lo predit Rey de Castella as
sitia Alzazira Dalffadra. E açó fet

cascun dels dits Reys sen tornaren en llur terra. Epres dalguns dies cascun seu son pertret e apparallament per complir los empreniments dessus dits: per que lo dit rey en Jaume ab gran e marauellosa armada per mar e per terra assitia la dita ciutat de Almeria: e lo dit rey de Castella aximateix assitia alzazira dalffadra: e manasen ab sillo Rey de Arago la Reyna dona Blancha. E estant la dita ciutat de Almeria: assitiada per lo poder del dit Rey: la qual moltes vegades era stada forment combatuda per aquell poder mateix gran multitud de gent moriſma: axi de Cauall com de peu cõtra lo poder del dit virtuos rey en Jaume peresuahir / e desbaratar aquell: si pogues vench ab grãs crits e adulamẽts. Mas lo virtuos Rey ab sa valent gent: e tostemps vençadora aquella multitud moriſma barõiuolment vence. E per tot vn dia encalça/ocient aquella incessantment: e segons arbitre comu moriren hi aqll dia entre de Cauall e de peu sis milia Moros. E aço solo dia de la festa de Sanct Barthomeu Apostol: en lany de nostre senyor. Mil. trecents e deu. E pagat e alegre loant e beneint deu lo dit rey en Jaume ab sa compañia sens que negun mal no pres: tornassen assitiar la ciutat de Almeria. Estant la dita ciutat en gran constrenyment: vench altra vegada gran gent e innumerable de moros per semblant manera dessus strita contra lo dit Rey en Jaume e ses gents. Mas deu ajudãt ab mes gran deshonor e venciment: e ab mes mortaldat que la primera vegada trists e dolents sen tornaren. E lo Rey de Granada veent manifestament la destructio de sim a teix e de ses gents: tracta ab algũs Barons de Castella / inhonesta copia de moneda mũançant: quel dit rey de Castella se leuas del dit siti e sentornas a sa terra: e lo dit tractament fet / aquell denuntia lo rey de Castella ab sos missatges al rey de Arago. Lo qual pensant que sens gran poder no postar en lo dit siti / pensant en cara que negun socors / ne negun a ajuda no hauria del Rey de Castella: tracta pau entre si mateix e lo rey de Granada: e vn dia ment reques tractaua aquesta pau: vn moro qui de aquesta pau era tractador ab. xxx. genets vench al dit rey de Arago guiat: e dix li: q̃ ell ab sa companya volia parlar ab lo dit rey e tractar la dita pau secretamẽt e en continent lo dit rey en Jaume mana a tots sos barons e cauallers quels fahessen loch: e lo dit Rey tot sol ab los moros stech: e parla vna gran peça: de la qual cosa tot hom hac gran despler: e ley tengueren a gran oradura per molts perills que si pogueren esdeuenir. E aplegada tota sa gent recullis: e vench sen en Catalunya dolent e despagat en si mateix per lo tractamẽt dels promets ences quel dit Rey de Castella hauia fets. Mas als Castellans nols es ara açode nou / car per priuilegi ho hã antigamẽt acostumat e pus q̃ costum ho hã ẽ natura los es tornat: per q̃ no sen pozien star. Es veritat empero que gran fam e grã malaltia se mes en lo Hoste del dit Rey en Jaume en la fi del seu partiment de Almaria. E lauors lo Sol sofferi deffalliment: en lo dia de la Purificatio de nostra dona Sancta Maria: en lany de nostre senyor deu Mil. trecents e deu. E dins aquest Any morí la Reyna dona Blancha muller del Rey en Jaume rey de Arago. De la qual procrea cinch fills e cinch filles: los quals son.

Lo primer fo appellat Jaume: qui renütia e resigna lo dret ò primogenitura e succssio en los regnes e terres en mans del dit rey son pare no volent cósumar lo casamẽt entre ell e la filla ò rey ò Castella appellada Elionor: per quant inspirat per nr̃e senyor deu volgue renütiar al mõ e vanitats: e põpes de aq̃ll e metres en lorde ò l hospital de hierusalem. Dela q̃l renũciatio e resignatio sen seu charta publica. La q̃l yo Jsdre miq̃l Carbonell Archiuer ò l senyor rey be vist/e legit de mot a mot scrita en pgamie closa e segellada ab segell real de plom pẽdẽt en fils de seda groga e vermella recõdida en lo real Archiu ò Barcelona les claus del q̃l yodit carbonel tench vna ꝛ insolidũ ab Francesch Carbonell e Coarchiuer meu: dela q̃l charta he pres algũes clausules açi insertes: qui sõ la substãtia ò aq̃lla: e aço p reposar los animos ò algũes psones/ q̃ han pregat cercas en lo dit real Archiu Sl tal renunciatio e resignatio hi sora tenit a gran marauella a q̃lla esser axi en fet seguida. Ecomẽça la dtãcharta axi. In Christi noie. Nouerint vniuersi q nos infãs Jacobus ꝛc. Fatẽtes nos excessisse statẽ viginti triũ ãnorũ ad eũ p quẽ reges regnãt: ꝛ quem nosse viuere: cuiq; seruire regnare ꝛ nr̃z dirigẽs intuitũ vt ei vt puramẽt ꝛ seruire ipsũq; sectari liberi? valeam? q̃tenus curis ꝛ sollicitudinib? tpalib? exutꝛ optimã partẽ elegisse videamur/ q̃ a cõtẽplationib? xpi minime auferet. Jdeo diuina nobis gra inspirãte/licet mr̃imoniũ p verba de pse ti nup cõtraxerim? ꝛ in facie eccl'ię solẽnizauim? cũ inclita dõna infãtissa elionora illustris Ferdinãdi bonę memorię regis castellę filia/ante tũ inter nos ꝛ ipsaz infantissaz carnalem copulã subsecutã ad frugem me liorꝛ vitę suspirãtes/q̃uis p vos dictũ dñz regẽ prem nr̃m varijs instãtijs mõiti ꝛ inducti vt regni vr̃i post dies vr̃os regimẽ deberemus subire cuz dei spiritu: q̃ nos ad hęc ducit resistere nõ possim? :sz viã nobis securã ꝛ salubrẽ elegerim? :religionẽ videlicet p̃fiteri ꝛ in ea altissimo famulari toto tpe vitę nr̃ę añ ipsius religionis ingressũ in manib? vr̃i dñi regis p̃ris nr̃i p̃dicti ius pmogenitureę ꝛ successionis pest vos in regnis ꝛ terris vr̃is q̃ nũc habetis ꝛ i antea obtinebitis dño cõcedẽte libẽtia ꝛ resignam? /ip̃ique iuri cedim? ꝛ renũtiam? ex pacto/nõ obstãte q; ad regimẽ p̃dtm̃ post dies vr̃os p̃latos nobiles/menaderios milites infancõnes ciues ꝛ hoies villaꝛ vniuersitatis regni Aragoñ. iurati fuerim? ad instãtiã ꝛ vr̃i mãdatũ/ita q; cetero vos dtũs dñs rex p̃ nr̃ tanq; nobis ex dtã cã ò medio subductis ò dictis regnis ꝛ terris vr̃is: q̃ habetis ꝛ in antea habebitis: dño cõcedẽte possitis ordinare ꝛ disponere/vt decet ꝛ vobis videbit expedire/ nulluscq; nos ò inceps adea possim? ex aliquo iure rõne vl' causa habeꝛ regressũ. Et vt hęc firmẽt roborẽ plenioriò iure nr̃o/plene certificati ꝛ instructi: nõ vi nec dolo inducti/sz libera ꝛ spõtanea volũtate iur am? p crucẽ dñi ꝛ ad sctã dei q̃t tuor euãgelia manib? nr̃is corporal'r tacta dictã resignatõnẽ cõcessionẽ pactũ ꝛ renũtiatõnez seruare ppetuo/ꝛ eis vl' eorũ alicui nullo iure/nulla rõne vel cã imppetuũ cõtraire ꝛc. Q̃ ò est actũ i ciuitate Tarraconę in domo fr̃m mũnorũ ciuitatis eiusdẽ. xj. cal'. ianuarij. Anno dñi. M. cccxtr. Elo. ij. fill del dit rey ẽ ia ume e reyna dona blãcha fo appll't alfõso lo q̃l hague per muller la filla del noble dõgõbald de Ẽntẽça e neboda de don Armẽgou comte de Urgell: e apres fo rey ò Ara

so. Car lo dit don Armẽgou mori en lo temps ỏl dit rey en Jaume sens infants. Lo qual tant cõ visq̃ hague guerra ab ramõ ffolch vesc comte ỏ Cardona e lexa lo comtat de Urgell/aquest Alfonso segon fill del dit Rey en Jaume ab condicõ que lo dit Alfonso hagues a pẽdre per muller la filla de aqst noble don Bombald de Entẽça neboda sua la qual hauia la heretat de sans Dãtillo aui seu. E daltra part fos tengut de donar c. milia liures a cll. E axi lo dit Alfonso succehi en lo comtat de Urgell per sa muller pagades empero cẽt mil. liures cõ es dessus cõtengut. Lo terç fill fo appellat Joã e fo Archabisbe ỏ Toledo: e apres Patriarcha de Alexãdria e Archabisbe ỏ Tarragona. Lo. iiij. fill fo appellat Pdere e fo cõte de Rippagorça: e cõte ỏ Empories: e aqst cõfo en edat ỏ cinquãta aqtre anys: collocats tots sos fills: dilluns a. xij. ỏ Setẽbre en lãy ỏ nre seyor. M. ccc. cinquanta vuyt en lo monastir dels frares menors rebe lo habit ỏ sanct frãcesch en Barcelona: e lo. v. fill fo appellat Ramõ berẽguer: qui fo cõte de prades. Es veritat q̃ aqsts dos germãs derers cãbiare llurs cõtats ẽtre ells: e axi lo cõtat ỏ empories fo ỏl Ramõ berẽguer: e locõtat ỏ prades fo ỏl Pdere. Delcs. v. filles ỏl dit rey en Jaume e ỏla dita reyna dona Blãcha/la primera hac nom dona maria e fo muller ỏl infãt en Pdere ỏ Castella. La ij. hac nõ constãça e fo muller ỏ dõ Joã fill del infant don Manuel. La. iij. appellada dona Isabel fo muller ỏl duch ỏ Austria. La. iiij. appll'da dona Blãca e fo prioressa ỏ Syrena: e la. v. appellada Violãt/ fo muller ỏl fill del princep ỏla Morera e ỏ Tarãto. La q̃l mort aqst son marit se casa ab don Lop ỏ luna seyor ỏ Sogorb/ loq̃l en tẽps ỏl rey en pere net ỏ aqst rey en jaume fo fet cõte ỏ luna p lo dit rey en pere/e lauors li dõa luna. E passat algũ tẽps io pdit rey en jaume a pres mort ỏla dtã reyna dõa blaca pres p muller la germãa ỏl rey ỏ Xi pre appellada dona maria: ỏlaq̃l no pcrea filles ne filles p çocõ era empesa molt ẽ edat e visq̃ molt poch tẽps ab lo dit rey en jaume. En lo tẽps de aqst rey en jaume ỏ arago çocs é lãy M. cccc. infinits nauilis ỏ xpians ab los cauall's ỏl hospital huy ẽ dia appellats ỏ sãct joã ajustats ỏ diuersos pts ỏl mõ ẽ sublidi ỏla tra sctã cõtra los serrabins vẽgueré en Rhodes: e p volũtat de deu aqllailla fo psa e subjugada als xpians: la q̃l defensio fo liurada e comanada als cauall's ỏl hospital: e aço p talq̃ tẽgues se lo pas satge ỏ hierusalẽ segur laq̃l illa ans al psent dia es possehida e defesada virilmẽt p los hospitalers: e mes ẽ aqst tẽps gasto cõte de foix e de bearn dona lo castell de vall moll ané ramõ folch ves cõte ỏ cardona: q̃ era cosin germa ỏ son pare p çocõ lo dit ves. cõte hauia molt despes en recobrar la honor o baronia de mũtcada e castellvi/lo q̃l es prop ỏla vila ỏ martorell q̃s hauia pres aps la mort de donaguillelma de mũtcada tia llur. En vida de aqst rey en jaume mori lo rey en jaume ỏ mallorq̃s hõcle seu lo q̃l lexa aps mort sua. iiij. fills e. ij. filles. Lo. j. hac nõ jaume q̃ en vida ỏ son pare renũtia lo dret dela pmo genitura e successio ẽlo regne/ pq̃nt renũtia al mõ e mes se ẽ lo rde dels frares menors/ e lo. ij. hac nõ Sãro/ q̃ fo rey ỏ mallorq̃s/ e lo. iij. fo appll'at dõ ferrãdo/ e lo. iiij. fo apl'lat phelip deles filles la pmera fo appll'ada ysabel q̃ fo muller ỏ dõ joã manuel aps empo mort ỏl dit rey ẽ jaume ỏ arago e la segona filla hac nom Sãra. La qual fo muller del rey Robert.

E mort lo dit rey en Jaume ó Mallorques regna apres en lo seu regne/e terres lo segó fill seu dó Sanxo/per tal com lo primer fill com es dessus scrit resigna: e renuntia lo dret dela primogenitura e successio en lo regne e terres: es mes en lorde de frares menors. Apres se segui que lo rey en Jaume ó Arago: a les corts generales: que tengue en la ciutat de Gyrona cita to dessus dit rey don Sanxo de Mallorques. Lo qual volent obeir ala voluntat del dit rey en Jaume son senyor: axicó de dret era tengut: vengue molt honradament ala ciutat de Gyrona: hon foren ajustats tots los prelats richs homens/Barons e Cauallers/Sindichs: e procuradors deles ciutats e deles viles de Catalunyía: e deuant tots en general lodit rey dó Sanxo de Mallorques regonegue tenir en feu: e sots senyoria del dit rey en Jaume lo dit regne de Mallorques: e les Illes a aquell adiacents: e mes los cótats de Rosello/e de Sardanya: e la baronia de Muntpeller/e daço li feu homenatge: e sacrament de fidelitat per si e per sos successors. E a major fermetat foren ne fetes chartes publiques a perpetual memoria les quals e los processos fets: có lo rey en Pere de Arago net ól dit Rey en Jaume de Arago se pres es confisca totes les terres del rey ó Mallorques son en lo real Archiu dessus nomenat. E apres daço fo acordat e finat aqui mateix que don Alfonso comte de Urgell fill ól dit rey en Jaume de Arago general procurador seu anas a cóquerir lo regne de Sardenya e de Corcega: en ajuda: dela qual conquesta lodit rey dó Sanxo de mallorques li promes de ajudar ab vint Galeres apropries despeses sues: capres ho cóplimolt be. E tengudes e finades les dites cozas lo rey en Jaume se en vench a Tarragona: e aqui pres per muller dona Elicen de Muntcada germana del noble Ot de Muntcada: en lodia de Nadal en lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e dos. E en aquell mateix dia don Alfonso fill seu para lo Estandart en Barcelona per fer lo viatge ó Sardénya. Apres daço lo rey en Jaume parti de Tarragona e vench en Barcelona: e a requesta del noble Huch jutge de Arborea: e Vezconte de Bas tremes a Cristany en la ylla de Sardenya ab tres nauilis appellats en aquest temps coques/ço es los noble en Dalmau vezcomte de Rochabertien Guerau de Rochabertien Bñt de Castellet/e huc de sancta Pau ab. cccxx. homens a cauall en lo mes ó Maig: en lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e tres: per tal com lo comu de Pisa hauia tremesa companya de cauall e ó peué la illa ó sardénya a é ófeni mét óaqlla. E en aqst mateix mes lo dit don Alfonso: parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres: e ab molt altre nauili de Naus e Coques: e altres Uerells de la Mar/per venir a portsangos: hon hauia assignat dia ó reculir totes les companyes: e aquiso lo Rey en Jaume personalment. E tots sos Fills: e molts Prelats e Richs homens de Catalunyia: e de Arago: e del regne de Valentia. E aqui vench lo noble en Francesch Carros Almiral ab vint Galeres: quis armaren en Valentia: e axi mateix hi vench Huguet de Lotzo Almiral del Rey don Sanxo de Mallorques ab. xv. Galeres: quis eren armades en les marines sues e moltes altres Naus e Nauils per portar Caualls e Cauallers: e altres Homens de peu:

e apparellamẽts de cõbatre. Parti lo dit don Alfonso de Portofangos lo primer dia del mes de Juny del dit any. M. ccxxiij. ab dona Theresa muller sua ab. xx. galeres e ab. xxiiij. naus: e ab moltes altres nauilis menuts tants que bastarẽ a trecentes veles e mes. E lo cinquẽ dia del mes de Juny del prop dit any fo al port de Mahon en la ylla de Menorques hon hague a venir per lo temps qui li fo contrari. E alli hague acord que per ço com hauia ardit axi appellat en aquest temps quel comu de pisa tremettia companyia de cauall e de peu en la ylla de Sardenya se degues mudar en la sua galera: per ques cuytas ab les galeres: e que anans fos en la dita ylla. E axi fo fet parti lo dit don Alfonso ab tot son hostol de galeres: e ò naus: e daltres vexells maritims del dit port de Mahon a. xix. dies del dit mes de Juny: e al quatorzen dia del dit mes solamẽt ab les galeres fo al cap de sanct March prop de Orist. ny en la ylla de Sardenya. E aqui hac Ardit del jutge de Arborea que los nobles vczcõte de rocha berti: e los altres qui primers eren passats ab les tres coques erẽ en hun loch appellat quart: a vna legua de Castell de Caller ab cõpanyia quel dit jutge los hauia liurada per vedar que viandes no entrassen en dit Castell. E aqui hac de cõsell sen passas al port de Palma de sols: e lexa vn leny armat per denũtiar a les naue/e al altres nauilis q̃ faessen aquella matexa via. E applegat tot lo hostol lo dit dõ Alfonso assitia vila de egleses. La qual ab grãs treballs e affans ypres. E passat algun temps lo dit don Alfonso hac grãc sobergabatalla ab los enemichs lo dimecres de la cendra en lany de nostre senyor. M. ccxxiij. Los quals enemichs eren mes de Mil. e ccc. homens a Cauall: e dos milia ballesters: de les quals era cap lo comte negre: o segons altres hystories Mamfre de donoratico. E lo dit don Alfonso no era sino ab cccc. xciij. homens a cauall/ e Mil homẽs de peu: e quasi tots malalts/ ab la ajuda de nostre senyor Deu lo dit don Alfonso vençe: e obtẽch victoria contra los enemichs ò. Mil. cc. homẽs entre ò caualle ò peu en sus. E ò la part del dit don Alfonso noy moriren sinos sis homens ò paratge e sis de peu: e ab gran victoria lo dit don Alfonso leua lo cãp: e feu laors e gracies a deu quitan senyalat miracle li hauia demonstrat. Apres daçovench assetiar lo castell ò Caller e mentre quel tenia sorment e destreta assetiat vn dia apres menjar que tot hon dormia e nos talayauen de res tot lo poder del dit castel de Caller vench aferir en la host ò l dit don Alfonso: e en aço demõstra nostre senyor deu manifest miracle al dit don Alfonso. Car no mes de. xl. homens a cauall ab alguns ò peu ò ls seus venceren tot lo dit poder. Lo qual ab gran ò honor e vituperi sen torna en lo dit castell q̃ll tots morts e consumats: e en aquest conflicte moriren ò ls enemichs mes de ccc. homens tant solamẽt de cauall vltra aquells qui hi morirẽ de peu e ò la part del dit don Alfonso no hi morir en sino dos homens ò cauall qui ferint ab los enemichs sen entraren en lo castell de Caller. Los quals eren appellats Bñt Cẽtelles e Guillem dena montaguda. En altre dia aquells del castell demanaren treua per soterrar llurs morts. La qual a ells fo atorgada: e soterraren aquells que pogueren/ e dels altres sorenneplens dos pous ab terra que hi lançaren dessus per tal q̃

no donassen pudor a la host: e apres
daço lo Mamfre ò mana q̃s pogues
veure ab lo dit don Alfonso per tal
com ere parent seu. E lo dit don Al
fonso respos li que ab ell nos podia
veure sens batalla. Apres se segui
que al dit Mãfre vengue malaltia
dela qual morí. En la fi òl mes ò ju
ny del prop dit any vencuerén lo
dit sitti vint galeres p lo rey en Jau
me treme ses al dit son fill don Al
fonso: dela qual cosa los enemichs
foren atterrits e començaren a par
lar tractaments: e finalment fo ari
auẽgut quel comu ò Pisa liurar ia
totes les forces q̃ hauien en la ylla
e que tendrié lo castell de Caller en
seu per lo rey ò Arago/e daço farié
homenatge los ancians de pisa. E
so fet a.xij. dies del mes ò Juliol òl
any de nostre senyor. M. ccc xxiij.
La senyera ò don Alfõso noblemẽt
acompanyada de nobles caualler s
entra ẽlo dit Castell: e fo posada en
la Torra sobre la porta del orisany
e laltra senyera fo posada en lo cã
panar òla eglesia maior: e en Bñt
ò Boradors Caualler: e en Guil
lerm Olomar ciutada ò Barcelo
na anaren en Pisa per pẽdre home
natge dels ancians òl comu ò Pi
sa e ordena lo dit infant que lo no
ble en Phelip de Luça qui era ven
gut ò Sicilia romãgues Gouerna
dor en la illa ò Sardenyia ab.cc.ho
mens a caual/e ab cincẽts peons.
E aço fet a.xxvij. dies òl mes ò Ju
liol del prop dit any lo dit dõ Alfon
so parti del loch ò Bonayre ab tot
son hostol e vẽch sen al loch ò sanct
Marti hon stech dos dies: e apres
parti daqui: e fo ẽ Barcelona lo se
gon dia ò Agost: hon fo rebut per
lo rey en Jaume son pare: e per los
altres qui eren molt honradament
e ab gran goig e alegria. E apres
algun temps dona Theresa mullr
del dit don Alfonso morí. Del qual
romanguer en doe fills e vna filla lo
primer fo appellat Pere: lo qual fo
jurat en Rey e en primogenit en la
ciutat ò çaragoça: ans q̃ la dita do
na Theresa morís encontinẽt que
lo dit don Alfonso fo tornat de Sar
denya. E laltre fill fo appellat Jau
me: qui fo comte ò Urgell: e vezcõ
te ò Ager. La filla fo appellada Cõ
stança: e fo muller òl rey en Jaume
de Mallorques. Lo qual fo dispossẽ
hit per executio de justitia de son re
gne e terres per lo rey en pere ò Ara
go cunyat seu: ço es germa òsa mu
ller. La qual fo filla del dit Alfonso:
qui apres mort ò son pare lo dit rey
en Jaume fo rey ò Arago. E es cert
que viuint lo dit rey en Jaume mo
rí don Sanxo rey ò Mallorques.
Lo qual fo home simple e en negun
temps no volgue esser enemich de
la casa ò Arago. Car deya que may
ne pres bea negũ quin fos enemich
per esser se vnida al comtat ò Bar
celona: lo qual es stat totstemps que
lan possehit Christians temẽts deu
comtat molt be afortunat. E per ço
es scrit encara que sta cosa apochri
ta q̃ la ciutat de Barcelona qui es òl
dit comtat es stada edificada en Co
stilla tiobe fortunada. E per ço lo
dit rey Sanxo de Mallorques tant
com visque volgue obeir al mana
ment òla casa ò Arago/e axi era en
pau son regne a don Jaume fill de
son germa don Ferrando qui mo
rí en Grecia fots aquesta con ditio
li lexa lo dit regne: que per tal com
lo dit dõ Jaume era de poca edat ab
voluntat e coneguda de dos homẽs
bons de Mallorques/e daltres dos
de Puigcerda/e de son cõsell lisos
donat Tudor e curador: entro que
per si mateix pogues regir sa terra
per ço tots los dits bons homẽs ele
giren en tudor e curador al dit don

Jaume/don Phelip honcle seu: lo qual no volgue pendre lo Carrech dela dita tudoria fins atant/qué so foz̃at per nostre sanct pare. E vsãt lo dit don Phelip dela dita Tudoria en la terra del dit don Jaume se mogue gran discordia. Car alguns volié obeir al tudor: e altres no. E finalment per ço que aquesta discordia se apagas lo dit don Phelip tracta q̃ la filla del dit don Alfonso appellada Constãça hagues per muller lo dit don Jaume nebot del dit don Phelip: e quant ço so fet la discordia dels vassalls so apagada: e lo dit don Jaume so elegit rey de Mallorques. Lo qual regi sa terra: no axi com Rey/mas axi como a tyran: per la qual cosa e per altres que seu a son cunyat lo rey en pere de Arago: segons que dessus e dius es scrit so justamét e digne despossehit de son regne e terres. Aquest Rey en Jaume de Arago so molt sa ui Baro: axi q̃ aquella damnada vnio qui fon feta e cõtinuada per los Aragoneses contra lo rey en Pere son pare en temps del rey don Alfonso só germa oblida e seu oblidar per sos vassalls en lo principi de son regnat. Per la qual cosa hague pau: e amor entre ses gents en tota sa vida catholicamét e duota en la Ciutat de Barcelona la vigilia de tots Sancts en edat de. lxvj. anys: e so so terrat molt hõradamét en lo monastir de sanctes Creus en lany de nre Senyor Mil. cccrvij. Lo qual regi sa terra ab gran justitia e misericordia per. xxxvij. anys que regna/ e lera per eu seu é los regnes de arago e Valétia: e de Sardenya/ e del comtat de Barcelona lo dit dõ Alfonso/ e en cara sényor de sos germãs/ e hereta la altre fill don Pedro locõtat de Ripagorça/ e de Emporics lo qual hague per compre. E la altre fill Ramon Berẽguer/ hereta del comtat de Prades. La derrera muller del dit rey en Jaume segõs dessus es contengut so appellada Elicẽ donzella filla den Pere de Muntcada senyor de Itona. La qual era de edat de. xxx. anys/ e no hauia axouar o dot: ab la qual se pogues casar. Aquesta donzella era stada parlada a molts cauallers e ciutadans de Leyda: e altres dsimple stamẽt: e no la volien pẽdre; e lo predit rey en Jaume pres dla qual no procrea infants: e la qual suplica al dit rey en Jaume son marit q̃ li donas licencia dedificar vn monastir en lo qual apres obit dl dit rey/ stella conenia sobreniure e pogues sostenir la vida. La qual cosa lo rey molt graciosament atorga ab tant dona licẽtia ala reyna de fer son voler/ la donchs la reyna comẽça edificar lo Monastir de pedralbes prop Barria. En lo qual colloca menorets: e apres mort del dit rey en Jaume per sos dies la dita reyna dona Elicen morí loablemẽt en lo dit monastir. Lo rey empero dessus dit morí molt abans cões en lo temps dessus scrit. Es de notar q̃ en lo temps del predit Rey en Jaume de Arago sehent en la cadira de sanct pere Clemẽt quint: lo qual era Guasco: e so creat Papa en lany dnostre senyor Mil. cccv. E segue bryt anys los templers: los quals hauié florit en tantes riquesses e honors de consentiment dl dit papa clemẽt foren presos cinch dels dits templers molt cautelosament q̃ no sospensauen. E en vn mateix dia e hora per Phelip rey de França marauellosament catholic en tot son regne: e per semblant en lo regne de Arago per lodit Rey en Jaume: e tots los altres regnes e aço per manamẽt del dit papa clement tots foz̃é encarcerats e detes

gnts ab pa e ab aygua e ab molt vi tuperi e llurs bens mobles e inmobles foren detenguts per ma real. Car abans per lonch temps era stada feta inqsitio per lo dit rey Phelip sobre ells molt diligẽtmẽt e oi creta; ço es dela manera dela vida de aquells e del orde: los quals per inquisidors a aço deputats homẽs aprouats e dignes de fe: ans per lo rey mateix en propria persona foren attrobats Sodomites hereges e ydolatres. Car axi com fovertadera ment attrobat e ho confessaren de llur propria boca. Si volien rebre algu en llur abhominable congregatio hagut, primerament any dela llur mala probatio era li demanat si volia romãdre ne fer professio en llur religio. Lo qual si cõsentia era manata vn mestre llur / qui era stat instruit a rebre a ço. E com fos vẽgut a aqll e promes de fer professio era menat en vna cãbra molt secreta e lunyada de tota gẽt; e prest et lo maestre e quatre d aqlls pus forts e pus poderosos de tots couenia q aquell juras la ma del jurant posada sobre son cap: que perpetualmẽt se abstẽdria que no yauria ab fembres. Phrometẽt: e jurant en la manera demunt dita que si era demanat per alguns dels frares de aquella mala cõgregatio que jagues ab ell: e cõmetes aquell vici per lo qual vingue la yra de deu en los fills de desesperatio q̃ noy contrastarié en res. E axi so prouat que eran sodomitas. En apres era monstrada vna figura de cap: o lo cap mateix de vn primer mestre llur començador de aqllorde ornat marauelosament dehor e pedres preciosos: loql cap o figura de cap cõuenia a aquell adorar e dir de tu: e per tu hauẽ hagut tots bens hauem e haurẽ en esdeuenidor e axi eren ydolatras. Encara mes foren attrobats culpables en vn vici terrible: e lo qual deu esser lunyat e extirpat de tota christianitat; e tot ver e perfet Catholich: ço es que deuant aquell malestruch era lançat lo lenyal dela creu en terra ab la ymatge de Jesu christ formada en la creu: la qual conuenia q̃ aqll mezqui calcigas ab los peus e que escupis dessus e q̃ digues en tu creent he errat. Car de tu per null temps no he hagut negũ be ne esperara en present ne encara en sdeuenidor. E axi eren hereteges. E com aquell mezqui hauia fetes aquestes legees e maluestats a la fi lo maestre aquell deuant lo qual ay tals coles eren fetes cõuenia q̃ besas en tres lochs / ço es en la boca / en lo lombri gol opentenyll / e en lo cul detras / e apres de aço era hagut honorablemẽt entre ells. Mas si algun fael en Jesu Christ / e en la fe catholica fermament perseuerãt no volgues fer aquestes horribles apostasies e ora durcs no james oydes demantinẽt era matat / ne apres de aquell no podia: esser atrobada algũa memoria e axi tremeteren molts Martyrs a la gloria de paradis / e creteren sma texos a ifern apostatats e homeyes. Aquestes horribles e abominables apostasies lo mestre llur Thesorer de vltra mar del Rey de França e sens nombre dels majors lurs. E qui eren mes exaltats en riqueles e honors no forcats p forçanep injuria quasi voluntariament confessaren que ay tals eren stats del comẽçament en ça de llur orde abhominable: e aquesta confessio so feta en molts lochs deuãt molts nobles clergues e religiosos preicadors e frares menors presents encara molts notaris publichs dela esglesia de Roma. Los quals posaren la confessio de aquells en forma publica perra-

ho de totes aquestes coses descar
denals legats e lectors del papa so
ren tremesos al rey pe frança per
tal quel papa hagues a mans sues
los templers e los bens de quells
mobles e immobles: e que ordenas
dels templers e dels bens llurs en
facs segons la sua volũtat. La qual
cosa lo rey de frãça no volgue fer
ans scrigue a tots los instituits se?
per tot son regne/ e de strament ma
na que guardassen mes: e pus dili
gentment que debans les persones
dels temples fos certa e segura
custodia e comenalos llurs bens im
mobles a certes e sufficients perso
nas quels conreassen entro a tres
anys per cert preu. Aquest mater
stabliment fo fet per tota la senyo
ria del dit Jaume rey de Arago/ en
tant q̃ lo dit papa Clement: lo qual
per sos legats tremesos en Arago a
rebre los bens dels tẽplers no pogue
obtenir res de aquells. Axi mateix
fo sabut per tots los altres regnes
del mó hõ templers fossen poblats.
Aquesta gesta dels temples he pres
yo dit Arcbiuer de vna gran chro
nica pretitulada flos mundi de mot
a mot axi com en aquella es conten
gut. E per quãt dela dita gesta dels
temples han scrit alguns tot lo con
trari en volrie fos allegat/ yo ca
llar lo que altres ne hã scrit dignes
de gran renome fama. E per seguir
yo lo que historich o chronista deu
scriure e posar ab veritat/ no vull o
mettre lo que he legit de aquests
Templers scrit per lo Arcbbisbe
de Florença appellat Antoninus en
la bystoria: bones scrit tot lo con
trari del que dessus es contegut.
Diu aquest sanct Arcabisbe de Flo
rença: en lengua latina explanada
per mi en vulgar Catala: que en lo
temps de papa Clement quint: ço
es en lãy Mil.cccvij. stant lo dit pa
pa ab la sua cort Romana en la ciu
tat quis appella en lati Pictauen
sis del regne de França; lo Rey de
França appellat Philip seduit de
sos officials denuntia al dit Pare
sanct que lo maestre del tẽple e man
sions e seus frares de la dita religio
dels Templers esser infectes en al
gües errors e inuoluts o mezclats
en peccats e crims: axi com li era
affermat per los dits Templers.
tot aço segons ell scriu es falsamẽt
imposat e confícte per auaricia: per
ço que aquells religiosos templers
qui llur principi fo en Hierusalem/
e apres multiplicats e diffusos per
França e altres prouincias hauien
locbs opulents e grans riqueses: e
possessions: fossẽ despullats de llurs
bens: axi com es stat fet. Lo princi
pi de aqst mal prouengue del ques
segueix. Hun prior de Muntfalco
de Tholosa del dit orde/ o religio
dels Templers home de pessima vi
da: e heretge per sos notables ex
cessos fo pres en Paris: e mes en
carcer perpetual per lo maestre del
dit orde. En lo dit carcer era deten
gut vn altre del dit Orde appellat
Hosre de natio de Florentins: ple
de peccats e crims. Aquestos dos
encarcerats: plens del spirit mali
gne e molt astuts en mal se concor
daren de accusar falsament lo dit
maestre/ e tots los dela sua religio q̃
fossen del carcer liberats: e ab
algũ emolumẽt per cobrir la llur
mala vida se sustentassen: lo q̃l a ma
la mort apres morir en. Car hu fo
penjat: e laltre violentment morí:
com merexien. Aquest doncbs com
fossen en lo carcer denunciaren als
officials del dit Rey de França que
los religiosos del orde dels Tem
plers eren illaqueats de heretgies
e peccats e crims enormes. Axi si
era procehit en inquirir contra aqsto

procurant e hauent ho lo Rey del dit pare sanct grans riqueses: e molt as possessions dels dits templers facilment lo rey de França obtenir poguera. La qual cosa com fos al Rey de França denuntiada lo dit rey aquella insinua al predit sanct pare supplicant lo q̄ plagues a la sua santedat de abolir e anichilar lo dit orde com aquel qui era implicat en heretgies: e errors nephādissimes. Es empero cregut que era lo Rey de França mes induit a extorquir pecunia/e bens ō aquells: e per odi concebut contra lo maestre dels tēpliers/que no per zel de la justicia. E lo dit papa Clement per remoures la infestatio que li faea lo rey de França solicitant lo per la observatio de la promesa li hauia feta lo dit papa vltra sa voluntat/ço es de raure ōl libre dels papes/la memoria de papa Bonifaci octauo: e fer cremar los ossos e ossa de dit papa Bonifaci: com se fos offert lo dit Rey de prouar que lo dit papa Bonifaci era infecte de heretgia: e illaqāt en molts altres peccats e crims. E axi per aquesta promessa: la qual ell no volia ne nunqua executa veent la malicia que tenia lo dit Rey de França contra lo dit papa Bonifaci: e per complaure al dit Rey en açoque li demanaua dels Templers sens altre discussio de materia de aquelles coses que obūcien contra aquells ço es si erē veres o falses dona loch a la petitio del rey de França atorgant per lettres apostolicas q̄ tots los Tēplers dispergits per lo mon cert dia prefigit fossen presos/e tots lurs bens de aqlls fossen sequestrats los quals en totes parts del mon/ hauien grans possessions e bens e lochs molts. Axi que tot lo que los templers possehien en Frāça lo rey de França ho prengue: e ho confisca a la sua cort. Lo maestre del temple qui era en Paris encontinēt lo rey de França lo feu pendre/e incarcerar. Lo qual maestre era appellat Giachi natural del ducat de Burgunya noble de linatge/ e mes feu pendre e encarcerar ensemps ab lo dit mestre stants. lx. Caualliers del dit orde nobles. E ren opposats a aquests templers alguns articles hereticals e vicis contra natura/e que feu pien en la creu de nostre senyor deu Jesu Christ. E que en la professio dells jurauen ajudar la religio dells indiferentment e injustament o justament. E la consecratio de llur mestre se faea occultamente dubitable de la manera indebita de aquella. E q̄ los llurs antecessors son stada causa per traitio: que los christians perdessen la terra sancta e donades algunes proues sobre los dits Articles lo rey de França los feu turmentar ab diverses formes de turments per ço que atorgassen los dits excessos e Articles. Los quals com de tot en tot aço negassen/e diguessen q̄ falsament eren coses confictes foren longament detenguts en lo carcer a gran llur dān atge. Finalment per que prenguessen cōclusio los pcessos de les dites inquisitions. Lo rey de França feu traure de la preso e foza la ciutat de Paris los dits Caualliers: e posar aquells en vna grā e alta casa o basti da feta tota de lenya: tot lo poble aquells mirāts: e feu los tots ligar nuus en pals e posar sots los peus de aquells en les cames foch. E axi a poch a poch en los altres membres superiors hu apres altre cremant: denunciant los apertamēt: q̄ si atorgauen aquells excessos: dels quals eren impetits es penedien serē deliurats. E entretant que stauen axi turmentats en lo loch: los amics e

parents llurs los pregauē que confessassen: e atorgassen tals defectes llurs: e q̄ no sofferissen axi vilment esser tractats e cruelment morir. Mas aquells en manera alguna volgueren complaure ne assentir a les persuasions de llurs amichs e parents sinoque plorant e cridāt per lo gran dolor que passauē per lo turment se excusauen: affermants de tals crims a ells calumpnioſamēt ampoſats esser innocēts: e de tot en tot liberts. Jnuocauen encara nostre senyor deu/e la verge gloriosa e altres sācts en llur ajuda: axi que ab aquests tals turments: finiren llurs derrers dies: forē emperò dels dits Templers reseruats lo mestre principal dl dit orde: frare Delphi e frare hugo parald/e vn altre dls principals del mateix orde los quals foren officials e thesorers en algun tēps del dit rey de frāça. Aquests foren portats a la Ciutat Jpictauen sem deuāt lo Jpapa: aqui era personalment lo rey de frança: e fou los promes: que si atorgauen totes e senglas coses dels quals eren acusats: foren per aquesta vegada absolts e preseruats de la mort/diu se que algunes coses dels dits excessos articulats confessaren: e daqui foren tornats en Jparis: hon foren per nostre sanct pare destinats dos legats Cardinals a pronuntiar sobre les dites coses sentencia contra lo dit orde per la dita confessio feta deuant lo dit Jpapa a fer alguna punitio contra lo dit maestre del temple/e compāyons seus: e per açolo dit maestre e dits companyons seus foren posats en la ciutat de Jparis en altes trones/per que fossen vists per tot lo poble/e allí los fo legit deuant lo poble tot lo proces contra ells: formal e legit lodit proces lo maestre del temple se leua en peus: pregant q̄ tot home stigues ab silenci e dix ab gran clamor aquipublicament: que aquelles herergies/e crims: dels quals eren impetits: e processats nunqua les perpetrar è ne en ells eren cō la llur religio erastada: e era de sancta vida: e conuersatio e de se catholica. Mas be confesseua ell esser digne dmort: e era apparellat aq̄lla sufferir ab paciēcia per ço: com per temor e persuasio/ oblandices dels predits papa Clement rey Jſpelip de França aq̄lls crims en alguna part hauia confessat dolosament e ab mētida. E dites aquestes paraules fo interrumput/ q̄ nols lexarē mes parlar: ans aqui pronuntiandacōtra ell: e los altres la sententia los Cardenals e altres prelats se partiren de aquell loch. E hagut consell ab lo dit rey: lo dit mestre del tēple/e hu de ses companyons: foren posats al supplici del foch ardent a poch a poch cremant aquells: e lo maestre del dit axi stant cremant expressament affermaua q̄ la llur religio tostemps era stada/e era catholica e justa recōmanant se sempre a deu/e als seus sancts. E lo dit frare delphi/en la manera mateixa parlant rete lo sperit a nostre Senyor. L altre dessus dit appellat frare de pald absoncompanyo per temor de esser turmentats/ne de passar tan cruel mort confessaren contra los dessus dits/e altra vegada affermaren lo que hauien dit deuant los dits papa e rey/ço es de alguns errors/e malvestats dela dita llur religio. E axi escaparen que no foren turmentats/ne prengueren mort. L os quals apres miserablemēt passaren de aquesta vida/molts emperoopinant veyen aquells innocēts e sens justa causa esser stats condennats/per ço que los bens de aquells se poguessen vsurpar. Apres per

lo dit papa Clemēt/les tēplers qui restaren fozen puniigiats e los bens de aquells applicats a la Casa de sanct Joan/o hospital. E de aquests deuallen vuy en dia los cauallers/ appellats de sanct Joan assenyalats en los pits de creu blāca. Mas per quant los dits bens erē ja occupats per lodit rey de França e per altres reys e princeps del mon ce nuēgue aquells rembre ab molta pecunia. E per ço la dit arcligio es feta molt pobre. Moltes aduersitats apres sostēgue lo dit rey de França ab sos fills/los quals se creu li es deuengue per la injusta occisio de dits tēplers: e per la captura de papa Bonifaci/ la qual lo dit rey de França procura esser feta. Molts estimāts aquells axi injustament esser cruel morts han los honrats com a Martyrs prenent de aquells deuotamēt los cossos e ossos. E açoes lo qué ha scrit lo dit Arcabisbe de Florença. Veritat es que segons posa Joā Bocaci en lo libre q̄ ha fet de illustribus viribus: la principal causa que porta aquests Templers a total ruina so la gran superbia que prengueren p̄ possehir e tenir tātes terres bens e riqueses: e recit aqui de moltes legeses e heretgies: de que foren impetits. Si fozen tals o tantes encara que lo dit archabisbe de Florença e Joan bocaci hauien scrit lo que les ha paregut daquests Templers se ha a creure que justamēt foren codemnats per lurs demerits segons es largament contengut en lo proces cōtra ells fet: recondit en lo real Archiu de Barcelona: en lo qual son cōtenguts les llurs heretgies e letgeses per ells per molt grā temps secretament fetes/ en que foren trobats. E perço encara lo vulgar diu/ guardau vos del secret dels Templers.

Del Rey Alfonso fill del Rey en Jaume.

¶ Alfonso fill del rey en Jaume segon.

Theresa Reyna filla del noble dō Bombard de Entença.
- nita de Alfōso e Theresa.
- Elienor reyna filla de don Ferrando rey d Castella.

Alfonso primoget nit de Alfonso/ e Theresa.
- Ferrando Pri mogenit de Alfonso e Lionor. Joan segon genit.

Pere segō genit de Alfonso e Theresa/ e aq̄st succehi.
- Jaume terç genit de Alfonso e Theresa comte de Vrgell.
- Constāça. iiij. genita de Alfonso e Theresa.
- Elisabet. vj. genita de Alfonso e Theresa.
- Frederich. v. genit de Alfonso e Theresa.
- Sancho. vij. genit e derrer de Alfonso e Theresa.

EMort lo predit Rey en Jaume succehi a ell en los regnes e terres don Alfonso. Lo qual fo appellat lo Benigne: per tal com so lo pus cortes de paraula e lo pus familiar / e mes auinent a sos sotsmeses que altre rey sta stat. Axi les so com vn cōpanyo: e fill llur. Lo qual feta la sepultura de son pare conueca grans Corts a çaragoça/ e aqui ab meltames honre q̄ null temps Rey hagues en testa de corōnatio fo corōnat: e vnctat en rey. E per quant no tenia muller/ cō la primera muller dona Theresa era ja morta: dela qual es feta mentio en la hystoria del dit rey en Jaume p̄s per muller la filla de don Ferrando rey de Castella appellada Elionor. La qual era stada sposada de longer

ma lo Infant en Jaume/quis mes stant sposat en lorde de sanct Joan dellhierusalem segons es largamẽt recitat en la pp dita hystoria: ear lo matrimon del dit infant en Jaume ab ladita Elionor no pogue venir a acabament. Aquest rey don Alfonso apres hague presa aqsta derrera mullr no seu saynes ne ardues ne comunals/per quant stigue quasi tostemps malalt. E procrea daquesta darrera muller dos fills appellats ço es lo primogenit ferrando: lo qual fo Marques de Tortosa: e lo segon genit Joan. En vida de aquest rey dõ Alfonso morí don Frederich rey de Sicilia hõcle seu lo qual procrea de sa muller/qui fo filla del rey charles de Napols tres fills. Lo primer fo appellat Pdere/q succehi en lo regne de Sicilia. Laltre Joan qui fo duch de Athenes/e lo terç Guillerm: qui fo marques ò Rendaç e comte ò Malta. Loqual rey Frederich de Sicilia feu testament en loquales apposada la clausula de la herencia: la qual conte en effecte que lo dit rey Frederich instituhi hereu seu en lo regne de Sicilia lo fill maior appellat Pdere ẽ tal forma que si moria sens fills masles de legitim e carnal matrimoni procreats: en aquell cas succehis lo segon fill Joan. E si lo dit Joan moria per semblant manera que succehis. Lo terç fill Guillerm: e si lo dit Guillerm moria sẽs fills legitims lauors volia q̃ a ell succehis lo Rey de Arago: qui lauors fos: com la successio hagues loch: de la qual clausula hereditaria lo dit rey Alfonso hague transumpt autentich per demonstratio de son dret tota hora: e quant lo dit vincleo substitutio hagues loch: en la sua persona del dit Rey Alfonso: o de sos successors.

Es ver que la vnio en temps dels predecessors de aquest rey era moguda e suscitada per los aragenesos en temps de aquest rey Alfonso nos mogue nes suscita: e creu sene fou causa ò star axi reposada la gran sauiesa del rey en Jaume pare daquest Rey Alfonso: qui a bones: e belles mãeras la apaga. E mes ne fou causa la gran benignitat daquest rey Alfonso: qui res de lurs priuilegis: e libertats nols trenca. E encara se creu ne fou causa la absentia ò aqlls qui foren mouedors e capitecis de la dita vnio: los quals: per la maior part eren morts. Aquest Rey don Alfonso era hereu e successor seu en los regnes de Arago de Valentia: e de Sardenya: e en lo Comtat de Barcelona don Pdere fill seu. E hereta del cõtat de Urgell: e vezcomtat de Ager. Laltre fill appellat don Jaume: los quals procrea de la primera muller dona theresa. E apres los altres dos fills que procrea de la derrera muller: appellada dona Elionor/ço es lo maior appellat ferrando del Marquesat de Tortosa: e de la ciutat de Albarrazi: e laltre appellat Joã hereta dins la sua terra/sens empero titol de alguna dignitat. E finalment com a rey Catholich aqst rey Alfonso rete la sua anima a deu en la ciutat de Barcelona stant de edat de. xxxvij. anys: ço es diuendres a hora de mija nit vigilia de la cõuersio del gloriós apostol de Jesu Christ sanct Pdaul: que comptauen. viij. deles Calendes de Febrer/en lany de nostre senyor Jesu Christ. Mil/cccxxxv. E fo soterrat en lo monastir dels Menorets de la ciutat ò Leyda. E gouerna sos regnes e comtats. vij. Es veritat q̃ regnant aquest rey Alfonso ço es en lany Mil trecents trenta e vuyt: en lo dia de la festa de la annunciatio de la sacratissima verge Maria mare

de Deu quis celebra cascũ any en la gleſia de deu: a. xxv. de Marts. ſo principiada la obra de la egleſia: apellada de ſancta Maria de la mar de Barcelona.

Del Rey en Pere: fill del Rey Alfonſo.

¶ Aquest rey en Pere vulgarment appellat del punyalet hague quatre mullers/e de les. iij. hague quatre fills e quatre filles: vt hic ſcribitur.

Pere. iij. Rey fill del rey Alfonſo. Joã primogenit del rey Pere e de elionor filla del rey de Sicilia.
Maria regina filla del rey de Nauarra. Marti segõ genit del rey Pere e Elionor filla del rey de Sicilia.
Elionor regina filla del rey de Portugal. Alfõſo terç genit daquest rey Pere: e Elionor: mori en poca edat.
Elionor regina filla del rey de Sicilia appellat Pere. Elionor fila de aquest rey Pere e Elionor: e ſo muller ỏ dõ Joan fill ỏl rey de Caſtella.
El queſt Pere/ fou fill de frederich rey de Sicilia. Iſabel filla ỏl rey en Pere/ e reyna Fortiana: e ſo muller de don Jaume cõte de vrgell.
dita elionor fo germana ỏl frederic rey de Sicilia rey. Alfonſo comte de Mozella fill dels dits Rey Pere: e reyna Fortiana e morie puer il edat
Sibila regina filla dẽfortia ſimpleca valler.
Cõſtança filla dels dits Pere Rey e Maria reyna: e fo muller ỏl rey frederich de Sicilia e viſquey/ poc e mori aquesta Cõſtança ſens infants.
Joana filla dels dits Rey e Reyna: e ſo Muller/ de dõ Joan comte ỏ Empories.

Erectio monaſterij vallis ieſu xpi.

Aquest Rey en Pere ab charta feta en Barcelona a. xrij. de Deembre: del any de la Natiuitat de noſtre Senyor. Mil. ccclxxv. Com appar en lo ſeu regiſtre intitulat Gratiarum. Mil trecents. lxxxv. vi. folio. xlv. cõſtrui: e dota lo monaſtir de vall de Chriſten lo loch appellat Canoues ſituat en la horta del loch daltura del Biſbat de Gogorb: donãt los renda en lo regne de Valentia ſegons en dita charta es largament contengut e açi he delliberat altra vegada ferne mentio.

¶ Encontinent ſeguida la mort del rey Alfonſo ſuccehien ſos regnes e terres en Pere fill ſeu. La qual hague quatre mullers. La primera apellada Maria ſecundo genita de phelip rey/ e Joana reyna de Nauarra: dels quals Pere e Maria helegit los Capitols Matrimonials en lo real Archiu ỏ barcelona fermats a vj. de Janer feſta de epiphania del any M. ccc xxxvj. De la qual hague quatre infants: ço es tres filles e vn fill/ e vna deles filles moriren en pueril edat: les dues filles majors foren caſades: ço es/ Conſtança ab dõ frederich rey de Sicilia: e porta en dot la dita Cõſtãça al dit dõ frederich. xxv. mil. vnces mõeda ỏ Sicilia valẽts. c. mil florines: cões cõtẽgut in ſecundo diuerſorum regeſto ipſi9 domini. regis petri folio. xxx. Car communament tots los dots de les filles dels reys de arago no prenen maior ſũma de dits cent milia florins per cascũa filla e Joana fon: caſada ab don Joan cõte de Empories coſi ger maſcu. La. ij. muller apellada elionor fo filla de dõ Alfonſo rey de portugal: de la qual no droc rea infants. Car viſque poch tẽps. La an

terça muller fo appellada arimater Elionor filla del rey en Pedre de Sicilia de la ql perea tres fills. Lo.i. fill fou appellat Joā qui fo duch de Gyrona e cōte d ceruera: e aps rey de arago. Lo.ü. fill appellat Martī lo ql hagne per muller la filla dl cōte d Luna appellada maria e ço fo intitulat cōte d luna: lo ql apres fo rey d Arago p mort del dit Joā germa seu q morī sens infāts masles jatsia li vna filla appellada dona violāt sposada del rey luys d Napols: la ql renūtia al dit rey ē martī bōcle seu tot lo dret q li ptāgues en los regnis d Arago/valentia/Mallorques e altres terres: com appar daquestare nunciatiō feta ab consentimēt de sa mare reyna de Arago apellada violant muller del dit rey en Joan per charta ab son segell real pendēt segellada data en Barcelona a.xij. de octobre del any. M.cccc: la qual yo he vista e legida e recōdida ē lopre dit real Archiu de Barcelona en lo armar de Catalunia: e closa per lo honorable ē Bñt capllana scriua dls dits rey e reyna de Arago. Lo.iij. fill appellat Alfonso morien edat d infantesa: e mes pres a dela dita elio nor: la qual casa ab don Joan fill dl rey de Castella le uors infant: e aps rey de Castella per mort de son pare: dels quals Joan e Elionor fo fill don Ferrādo aui del serenissim rey don Ferrando huy beneuenturadament regnant. Al qual don Ferrando de Castella com es contengut en la Hystoria de aquel fo declarat: e sentētiat en la vila de Casp per les nou persones en aço electes la successio del regne per mort del rey en Martī a el pertanyer: segons en lo dit Real Archiu es largament expressat. La quarta muller fo appellada Sibilia: e apres cognomēada la Reyna Fortiana q era viuda e filla de vn simple caualler natural de Empurda appellat Bernat d Fortia. Dela ql viuda Fortiana, per ca vna filla e vn fill: la qual filla appellada Isabel casa ab don iaume cōte de Urgell. Lo fill appellat Alfonso fo comte de Mozella/ qui morī molt sadrī. Aqst pere rey de Arago fo home molt virtuos e molt liberal a sos vassalls e sotsmesos: e aqlls decorā e ēnobli e enfrāquic liberalmēt molts subjugations. En les quals per los seus predecessors subjugats e illaqueats eren. Especialment los enfranquiquels vene los vsos e costums mals: ço es intestics erorquies/Eucucies: e Arsics/ho encara lo bouatge rebouatge e herbage a tots aquells qui volgueren e cōprar ne pogueren. Es ver que los dits mals vsos e costums: ell vene per socorrer e recobrar lo regne de Sardenya. Lo qual per la tyrania del maluat jutge de arboreа e iniquitat grandels fets quis eren rebellats contra ell/e quasi tot lo regne se hauien vsurpat sino solament calleri: e lalguer per la qual cosa: e rahō li conuengue ans de totes coses conuocar Corts Generals: en les quals feu la seguent prepositio.

In curijs generalibus regis Petri propter rebellionem judicis Arborej.

¶ Statim cum audieritis clangorem Buccinę dicite regnabit Absalon in ębron: secundo Regum. xv. Capitul.

¶ Vant nos pensam en la malesa que los peccats han nos trobam que peccat de desconexença es molt greu peccat e despla sent a deu com de aquell diu messen

sanct Bernat: desconerença es enemiga de la anima buydament e de merits: dissipatio de virtuts. Destructio de benifets. Vent qui crema/e seca font de pietat: ros de misericordia: aygues de gratia. E peccat de desconerença es: quant ve que algu oblida los beneficis: que ha rebuts dalguna persona/es leua contra aquella. E per aquesta manera molts son stats Desconorents/e per peccat de desconorença fortment punits. E axiu trobam q̃ alguns foren desconorents.

A nostre señor deu q̃ls auia creats. Altres a llurs maestres: los quals hauien adoctrinats.
Altres a llurs pares: per los quals son engendrats.
Altres a llurs senyors per los quals son heretats.

¶ Deym primerament que alguns foren desconerents a nostre senyor deu quils hauia creats: axi com los Demonis: qui de pura gratia: sens algun merit que no hauié hagut nostre Senyor Deu los crea/e apres quels ha creats los mes en gloria. E ells desconerents la gratia que deu los hauia feta/q̃ls hauia creats e los hauia mesos en gloria: no tenents se per pagats: desconegueré simatcix: cuydant mes valer/e mes poder que no saien/e principalment Lucifer qui exies de matí: qui deyes en lo teu cor. En lo cel meu pujare sobre les steles de Deu exalsare la mia cadira/pujare sobre les altes dels mil: e sere semblant al altissim. Empero al infern seras tirat en lo pregon del Lach. Veus com foren punits los Demonis per peccat de desconerença com de gloria: hon eren stats creats foren gitats daquella e derrocats en infern a perdurables penes.

¶ Deim enapres que algũs son desconerents a lurs Maestres. Los quals los hauié adoctrinats. Jdus es tengut lhom apres Deu/quil dona la Anima e lo senye lo pare e la mare quil engenra/al Maestre que a neguns altres. Car li dona doctrina e nodriment/qui embelcix/e referma lo seny natural. E per tal sã/a honrar los Maestres. Axiu diu Catho. Metue Magistrum/qui vol dir: tem e honra lo Maestre. E axi Judas e Nero foren desconerents a lurs Maestres. Car Judas trahia só maestre Jesu Christ oblidat de tot benifet de doctrina que li hagues donada. E axi matcix Nero oblidat lo benifet de Doctrina: que son. Maestre Seneca li hagues ensenyada feu lo occir. E sin foren punits nou qual dir. Car judas se penia apres q̃ hague trait son maestre Jesu Christ. E Nero apres algũ temps dela mort de Seneca só maestre: se mes vn Coltel per los pits e ab dos desesperats moriren a mala mort.

¶ Deim encara que alcuns son desconerents a lurs Pares/per los quals son engendrats axi com chã: e per tal fou punit/e daço parla la scritura. Genes. ix. capit. Hon diu/que Noe jahia descubert en la sua tenda/e com ho hagues vist Cham son fill nol cobri: ans lo denuncia a sos frares Seme Jafet/qui eren de fora. E aquests donãt reuerentia a lur pare: no veeren les vergenyes de aquell mas cobriren lo. E quãt aço hac sabut Noe malchi a Cham/e los quidell exirien. E dix maleyt sia Cham: seruẽt sera dels seruents dels seus frares.

¶ Deim en apres que altres son desconerents alurs senyors per los q̃ls son Heretats/e axiu so Absalen: e

per ço fon punit. Car fon vençut en la Batalla/e fuscbe. E penjant en vn Arbre vench Joab/e ficà li tres lançes en lo cor e morí. Aquest Absalon fon desconerét al rey Dauiu son pare e fon senyor quel volch de seretar e descreta de la major parti da de son regne. E ajo tractant e ordonant trames a dir als Trips de Jsrael la paraula/que hauem comé çada/que es aquesta/tantost que oyrets lo seo de la bozina deits regnara Absalon en cbzon. Applicare aquestes paraules al nostre propósit podem dir/quel jutge darborea: no contrastant que hatia reebut de nos e de nostra casa. Jutge de arborea se deya primer. Apres fo erigit en Comte de Bociano: moltes Obzes troban que ha peccat per peccat de desconexença en les quatre maneres damunt dites.

¶ Primerament quel jutge darborea es desconexent a deu com li ha contrastat

Apres es desconexent a son pare com li ha son castich passat.

Apres es desconexent a son pare cõ no li ha son manament seruat.

Apres es desconexent a son senyor com li ha trencada sealtat.

¶ Deim primerament quel Jutge de Arborea es desconexent a Deu com li ha contrastat. Car guardant que ell es ò natio Sard desca: e es natio que tostemps es stada en seruitut: e que el hauia pujat en senyoria de homẽs/e en molt grau e en aquella terra. E en tant com ha contrastat a nos qui per puisio de deu som stats rey e senyor en aquella terra: e a nos se vulla egualar dient aquestes paraules que dix Adonias. iij. regũ primo cap. Ego regnabo/que vol dir: yo regnare/ e hon en Sardenya/e gitar nelo rey de Arago de aquella. E axiu fa per obza/e faent ajo contrasta a la volũtat de nostre senyor. Axiu diu moss. sanct Paul ad Romanos. xiij. ca. Qui potestati resistit/Dei ordinationi resistit. Que vol endir qui a la potestat contrasta a la ordinatio de deu contrasta: ço es principat o senyoria que no vengue de ordinatio de Deu. E que fa contra aquella fa sa damnatõ de que ha punitio.

¶ Deim en apres quel jutge de Arborea es stat desconexent a son Maestre cõ li ha son castich passat. Car lo Jutge darborea pare d aquest tremes sos dos fills al senyor Rey nostre pare per tal quels nodris: ço es aquest qui ara es Jutge: e son frare mossen Joan de arborea/e lo senyor rey nostre pare per tal com los amanuacõmanals a dos Caualers Catalans/e donals per lus maestres ąls nodrisse a les nostres maneres: e los mõstrassen seruir al senyor Rey nostre pare e nos: e amar la nostra Natio/e ell per iniquitat ha fet tot lo contrari. Car tostemps ses lunyat de seruir la nostra Corona: e ha tostemps lunyats de si: e auorits tot hom de nostra natio. E parria que per aquesta desconexença que ha feta a deu/e a nos que ỏgues esser punit axi com foren Nero e Judas qui foren desconexents a lurs maestres pero placia a Deu que ell no vulla punir: axi en la anima com seu a aquells.

¶ Diem en apres quel jutge es stat desconexent a son pare com no li ha son manament seruat. Car q nos es cert que son pare era leal e don seruidor al senyors en Jaume e Alfons Aui e pare nostres. E per aquesta rabo los tremes/daça a nodrir ell/e laltre frare seu axi com damunt vos hauem dit. E manals que fossẽ bons e lealy seruidors lur se no

stres: e amassen la Corona e Ratio nostra/ e volch quel fill Major seu: qui hauia nom Pere/ qui apres sa mort son Jutge darborea rebes ca uallaria de ma del senyor rey nostre pare/ e volch que tots tres sos fills prenguessen mullers de nostra natio: axi fou. E lo senyor Rey nostre pare los amaua e los honraua mes que a negu de sos sotsmesos apres ses fills. E apres la mort del senyor Rey nostro Pare nos/ nos amparam dells: axi com de fills: e sem los Caualers a ell e a son frare: e li donam titol de Comte de Rociano: e son lo primer comte que nos cream e li facm molt honradament la festa: e en landema nos manjam ab ell en la sua posada. E tot aço los facm perdonar los honors: e que coneguessen que nos los amauem: e ells oblidats tots aquests Beneficis: e honors/ han nos fetes moltes males obres segons queus direm.
E per tal com no ha seruat lo manament de son Pare/ de rabo Deu hauer la maledictio que dona Noe/ a son fill Cham/ ço es que tot ço que fos dela sua generatio fossen seruidors dels seruidors de sos fills.

¶ Diem en apres quel Jutge de Arborea es desconexent a son Senyor: como li ha trencada Feeltat: tot sotsmesos aso senyor es costum que fa sagrament de Feeltat quant lo senyor ne reeb senyoria. E aquel quifa sagrament de Feeltat li promet seruar .vij. Coses. Axi com escrit in Feudis de noua forma fidelitatis. E entre les quals es la vna le xant les altres quest ses deuendra quel senyor perda alguna cosa injustament/ o per cas fortunat lo Vassall li deu ajudar a cobrar la. E com sia cobrada quela retenga a tostemps encara lo vassall deu seruir son senyor de Persona: e de bens. Car deu lo seruir/ e socorrer de cor/ e de boca. Axi mateix posar a perill de mort per son senyor. E nos podem dir tot lo contrari del Jutge que axi com nos deuia ajudar a cobrar: ço que lo Rey de Castella injustament nos hauia tolt/ ell seu liga ab aquell contra nos: per tolre nos a Sardenya ens moch guerra: e se es forsa e se es forsat de desheretar nos en. E axi com nos deuia seruir de sa persona ha fet tot lo contrari.
Car axi com personalment nos deuia ajudar ell ses posat personalmēt ab son Poder/ e ses combatut a nostre Senyal: e nostre Locotinē don Pedro de Luna: e lo ha Mort ab altres seruidors nostres: e ses captangut dells pus letjament apres que fozen morts que no es costumat entre bones gents de sos enemichs E axi com nos deuia ajudar de sos bens ell se ha retengut nostres diners/ ço es lo Trabut/ ques deuia donar cascun Any be de .xv. Anys.
E axi com nos deuia ajudar de boca/ ell ab ses falses Paraules e Inductions ha tirat los sarts a la sua part e ha los fet rebellar contra nos.
E si ha fet de cor: les obres quens ha fetes ho demonstren/ que ha fet son poder/ e sa de desheretar nosen. Per que podem dir que aquest jutge de Arborea nos ha trencada la Feeltat/ dient als Sarts les paraules que hauem comēçades de nostra proposito.
¶ Tantost com oirets lo so dela bozina: deits regnara Absalō en ebrō. E Absalon vol tant dir com Amargor del pare: e significa lo Jutge: qui es amargor nostra: qui podem esser dits son pare: per la Senyoria que hauem sobre ell. Lo qual nos ha fet passar en Sardenya vna vegada per la sua rebellio: en lo qual passat.

cara fer gran hostol de homens de Cauall e de ꝑeu. E junct que fo a port fangos ab moltes Naus/Galeres/Galiotes/Balaners/Barques Lenys/e altres Nauilis passa en Sardenya: e conquista aquella ab grandissims treballs e innumerables despeses: e ab gran Conflicte de Batalles hague ab la generatio Sardesca: e ab los Genoueses/qui per los Reys de Arago: e en chronicas son Cognomenats/Moros blanchs. Los quals eran perdits Sarts soldejats. E los quals Genoueses per la desamistat antiga: que sempre hãhagut e han ab los reys de Arago e Catalans venien voluntaris/en contrastar e oppugnar al dit rey ab molts Nauilis de grosses Naus/e Galeres. E he trobat scrit en aquest Real Archiu que altra vegada los sarts se rebellaren en tẽps de aquest rey en ꝑere/lo qual aquesta vegada noy ana. Ans hi tremes vn gran hostol/del qual fon Capitalo famos e mes amat Caualler del dit Rey: appellat Benet de Cabrera. Lo qual obtengue victoria dels dits Sarts: tornãts los a obediencia e fidelitat del dit Rey e senyor lo rey en ꝑere. E apres gran tẽps se seguique lo dit Rey en ꝑere feu leuar lo Cap al dit Benet de Cabrera: per certs Delictes. En los quals son trobat/segons appar en ꝑroces: recondit en lo dit Real Archiu set contra lo dit Benet de Cabrera. Aquest Rey en ꝑere fo cognomenat en sa vida per los Vassallos lo rey en ꝑere del ꝑunyalet/per ço com tostemps portaua en la correya penjat vn ꝑunyal molt petit. E per semblant yo dit Archiuer he delliberat portar punyalet tant com viure e jal començ portar encara quen sia motejat del punyalet. E so aquest: aquel Rey qui funda: e dota lo Monastir de Vall de Jesu Christ del orde de Cartuxa: situat en lo loch appellat Canoues/de la Horta del Loch Daltura del bisbat de Sogorb en lo regne de Valentia: com appar per charta feta per lo dit rey a vint e dos de Decembre del any de la Natiuitat de nostre senyor Mil trecents. lxxx. e cinch. En lo dit Real Archiu Recondida. E nores menys yo dit Archiuer he trobat en lo predit real Archiu. que en lo temps daquest Rey regnaua en Sicilia Don Frederich. Lo qual morí sens Jnfants/en lany de nostre senyor Mil. trecents setanta e nou. ꝑder Mort del qual: e per dret de substitutio lo dit Regne de Sicilia peruengue al dit Rey en pere/com yo ari bo trobe continuat en dit Archiu: ço es/en lo registre pretitulat Curiç Mil trecents setanta e set. setanta e vuyt. folio. cẽt e seze. E en vn altre registre pretitulat Curiç. Mil. trecents setanta e vuyt. ix. folio. cent seranta e dos. E regna lo dit Rey en ꝑere cinquanta e dos anys. Morí en la Ciutat de barcelona: a cinch de Janer del any de la Natiuitat de nostre senyor Jesu Christ. Mil trecẽts vuytanta e set anys. E jau en lo Monastir de ꝑoblet.

¶ Es veritat: que lo prop Rey en ꝑere es aquell qui haposat en grã orde la casa de Arago: component/scriuint de simateix: com es ja dit per esser ell hom molt litterat/bell Scriptor/e gran Astrolech/totes aquelles coses. Les quals en la dita casa son necessaries: saent ne hũ gran Libre pretitulat/libre de les ordinations de la real casa de Arago. E encara per Ell e per altres Reys de Arago zelants llur honre: e be de la Republica/son stades

seteres altres ordinations/e additions a les dites Ordinations. Les quals totes com es ja dit se troben en lo dit real Archiu de Barcelona: e ab aquelles la dita Casa es regida e governada os deuria regir e governar. Jatsia en aquest temps dela Compositio yo fas de aquesta Hystoria no sien les dites ordinations totes seruades / mayorment en los attributs e titols quis donẽ ales persones: ans es tot el ordepre posterat/ que no si pot dir mes: ne prouehir/ pus la real Majestat aquí toca ho comporta. E encara se troba en lo dit Real Archiu de la ciutat de Barcelona/ com aquest Rey en Pere hague regnat cinquanta anys. Empra e seu demandes a sos Vassalls de moltes quantitats de pecunia per la gran festa que faea de gracies a nostre Senyor Deu quil hauia fet regnar vn Jubileu: qui eren cinquanta anys. Car lauors lo Jubileu de anar a Roma era de Cinquanta en Cinquanta Anys. Apres ara en mon temps lo Sanct pare la mudat: ço es que sia de vint cinch en vint cinch anys. E axi per celebrar aquesta festa exborsa e tragué de sos Vassalls vna gran suma de Moneda: com appar en vn registre intitulat. Demandarum: recondit en lodit Real Archiu de Barcelona.

AQuest Rey en Pere: qui era de Bona Complexio: e era stat molt be criat: nunqua volia star ocios. Car deya que lo ci es enemich de deu: faen viure el hom sempre en peccat si donche no era de ci de bones letres/ o de treballs o negocis iusts e honests: e no donats a Vanitats e Coses despla sents a nostre senyor Deu compongue scriui e ordena de ma sua hun a gran hystoria/ o Chronica del Rey Alfonso pare seu. La qual per esser ell stat lo Scriptor e Componador de aquella en cara que altres ne hauien scrit: esta ja per mi dessus scrita: majorment com he trobat continuat en altres Chroniques / y o dit Archiuer: qui no planch mettre lo treball en aquestes Coses quis redunden en labor e gloria de nostre senyor Deu/ e honre gran dels reys de Arago en pendre animos los vassalls e pobles de amar e honrar llur rey e senyor: e a aquell seruar fidelitat/ he deliberat yo dit Archiuer de mot a mot com sta scrit transcriure aquella en lopresent libre. La contextura: de la qual Hystoria he trobat diuisa en sis Capitols de cascu dels quals yo he fet libre diuisint la en sis Libres: e en cascun libre he fet Capitols/ no curant de ser aquesta Hystoria en sis Capitols: com he trobat continuat en lo Original sino: com dit he ser primer Libre/ e apres Capitols en cascun Libre/ per compendre millor la Hystoria scrita per lo dit Rey en Pere. E segons yo trobe fins aci no es algu se sia curat en lo transcriure de diuisir los dits sis Capitols en Libres e apres en dits Libres Capitols: segons la sua contextura demostra. Per ço yo dit Archiuer per contentar e saciar lo meu Animo: e encara los animos dels legidors/ he delliberat ser la predita diuisio primer per libres: e apres per Capitols: e en aquella forma millor que sabre e pore: no ajustant hi res de mi mateix: sino la diuisio de Libres e Capitols. La qual Hystoria o chronica es del Tenor seguent. Empero per maior Declaratio fas hi la present intitulatio.

CHronica del Rey en Pere: hon es scrita tota la Hystoria de son pare lo Rey Hanfos. E es hi feta mentio de alguns actes del Rey en Jaume e fa Muller: e dellurs fills. E es dita Chronica del Rey en Pere per ço com ell mateix les compógue escrisq̃ de Ma sua propria stant ell Rey de Arago: hon tracta/ no solament dels dessus scrits. Mas encara dell mateix començant dela sua Natiuitat en auant.

Libre primer diuisit en cinquanta capitols.

¶ En lo primer Libre tracta entre les altres coses dela Conquesta de Sardenya: feta per lo Pare del Rey en Pere stant Infant e apres fon Rey de Arago/ appellat Hanfos o Alfonso.

Capitol primer del primer libre: qui tracta del thema que fa lo dit Rey en Pere ab tres excellents propositions: e de la intitulatio dels dits libres: fet per lo dit Rey en Pere/ e per mi diuisit en sis libres: e ab algunes mẽtions de coses gestes/ ans de venir al thema.

¶ Non nobis domine/ non nobis/ sed nomini tuo da gloziam.
Psalmo. cxiij.

AQuestes Paraules nos en Pere per la Gratia de Deu/ Rey de Arago/ de Valentia/ de Mallorques de Sardenya/ e de Corsega/ Comte de Barcelona/ de Rossello: e de Cerdanya. Propria mẽt podem pendre en lo comença ment de aquest Libre/ en lo qual se contenen moltes Gratics quel nostre Creador nos ha fetes per la sua infinida misericordia e boncsa: e apportar les dites paraules a nostre proposit. Nos prenem tres propositions: les quals apportaran les paraules a nostre proposit per manera de conclusio. Les quals propositions e veritats son aquestes.

¶ La primera Diuinal excellencia: per sa sufficientia fa: e manten tot creat.

¶ La segona gratia es donchs congrueucia: que a la alta potencia sia attribuit e dat.

¶ La tercera Real presidencia per ell recebut ab clemencia vol que deu sia loat.

DEbim primerament: que la diuinal excellencia per sa sufficencia fa/ e mãten tot creat lo seu y de aquesta veritat es aquest. Que la natura diuinal per sa infinida excellentia e immensa sufficiencia e bondat es principi primer de de tota creatura: e la gouerna/ e la soste. E per la sua Prouidentia se fan totes les obres qui se deuenen en lo mon: la rabo de la Veritat es: com deu es omnipotent. Unde Genesis primo. In principio creauit Deus coelum & terram. E no solament nos ha creats/ mas conserua ts. Car sino era la Conseruatio sua tots tornariem en no esser. E com tot ço qui es creat ha dependentia del Creador/ e pot ne hõ donar exẽple: com ari com lo Vexell te la Licor. La qual es dintre/ e aqui se conserua: per lo seu alt e poderos Redemptor e Creador. E pus propri exemple pot hom donar en vn segell stãt en la cara a supficia de la aygua

Com ayt ant com lo Segell staria en la cara de la ayguaaytant la Imatge del Segell seria: e ell lleuat de la ayguadesaliria esser. Axi propriament es de la Creatura: la qual ha Dependencia de son Esser / e de son Creador. E aço declara lo Apostol primo Corinthiorum. octauo capit. Com dix. Unus est deus pater: ex quo omnia ⁊ nos in illo: et vnus dominus Jesus Christus: per quem omnia et nos per ipsum: hu es deu pare de les creatures/ ex quo omnia per Creatio: e nos en aquell/ ço es: per conseruatio/ et vnus Dominus Jesus Christus: per quem omnia: ço es per redemptio/ et nos per ipsum: ço es per regiment e endreçament en nostres bones obres e Virtuts com tot lo be deualla de Deu. Unde Jacobi. j. Omne datum optimum: et omne donum perfectum descendens a patre luminum. Tot do noble: axi com es do de natura do de dignitat Real: do de victoria de enemichs: e do acabat: axi com son los bens de virtuts: e Merits: tots venen e deuallen del Pare de les Lums de gracies e de virtuts. Appar donchs la primera Propositio.

La segona Propositio es gratia es dõchs cõgruẽtia: quia la alta potẽtia sia attribuit e dat. Lo seny de la propositio es aquest: que fort es cosa couinent: e de raho que la potentia del Criador sia tot lo be que Hom ha attribuit/ primerament per tal com ço que es propria a deu/ li deu esser per la creatura/ attribuit/ com en altra manera li tolria hom la perfectio: donchs com lo primer Principi/ qui es Deu Omnipotent faça do: e orden totes les coses creades/ li deu esser donchs tot attribuit. E per tal Monsenyer sanct Paul/ primo Corinthiorum. quarto capitul. per manera de interrogatio diu. Quid habes/ quod nõ accepisti. Que has tu creatura jatsia que sia be de natura/ o be de vẽtura o be de fortuna/ o sauiesa en regir y gouernar/ o esquiuaments de peccats/ o euasio de enemichs/ o victoria que tu nou hajes de la prouidentia/ o bendat del Creador. Com no ha Hom res per si mas per deu. La segona raho de la veritat de la Propositio es com negun hom se deu attribuyr be. Lo qual ve dell. Com donchs tots los bens/ qui son en nos/ no sien en nos de part nostre. Unde Apostolus secundo Corinthiorum. tertio capit. Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis. quasi ex nobis/ sed sufficientia nostra ex deo est. Com donchs ne pensar be obrar o acabar sia de part de Deu en nos: e no de part nostra per la nostra impotentia: fragilitat/ e paruitat. A la Potentia donchs diuinal deu esser tot attribuit. La terça raho es com les paraules se deuen concordar ab lo fet en altra manera seria mentida/ e falsia: donchs com tot lo Be venga de la prouidentia Diuinal concordant les paraules dels bens declaratiues e Narratiues: a aquell se deu attribuyr qui fa/ e es fet/ e dona lo be. Aquest es lo creador: per que a la sua prouidentia deu esser tot attribuit. E per ço deya aquella sancta dona Judith. capitulo. vndecimo eiusdem libri. Tu solus bonus et potens es in omni regno. Tu senyor sol es poderos en tot lo regne celestial/ terrenal e infernal com tu sol ho regeirs/ gouernes heu proueirs. E en aço appar la segona veritat e propositio.

LA tercera es la Real presentia per ell rebut ab clemencia vol que Deu sia loat. Lo seny de la veritates aquest: que nos dit rey en Pere de Arago qui som posats Presidents e Regidors en en lodit regne per los dons diuersos e graties multiplicades que ha uem rebudes en la nostra vida de la supernal clementia pietat/e bondat volem tot attribuyr a deu: e a ell loar com noy haja res ò part nostra mas solament de la bòdat diuinal. E aço siguardam los grans fets qui son stats en lo Regne de Arago en temps nostre: com axi: com altre Dauid: al qual stech dit secundo regum. xj. Non recedet Gladius de domo tua. Axi en lo temps del nostre regiment: quaix continuadament colt ell de enemich/ode stranyo de vassall/ o priuat/ no es partit de la nostra casa. E be primeramèt les guerres e tribulations nostres: son stades figurades per les Guerres: e affanys de Dauid/com ell no solament hac ab los Reys veins seus guerres. Mas ab lo seu poble qui s leua contra ell ab Absalon son fill: axi no solament haucm hagudes guerres ab los reys qui han veynat ab nos e han los regnes contiguus ab lo de Arago. Mas encara ab lo nostre poble propri: qui fayen Capitans de nostre sanch: ço es de nostres frares Germans. E axi com la bondat del creador deliura Dauid de la ma de Saul Rey dels Philisteus/e de la ma de absalon/e del poble qui s era leuat contra ell. Axi la misericordia del Senyor ha deliurat nos e nostres regnes de la ma ò tots nostres de'enamichs. Perque podem nos dir ab Dauid aquella Paraula qui es scrita primo Regum. decimo septimo. Dominus eripuit me de ore Leonis: e de manu Ursi/ Com Deus nos ha deliurat de la ma del Rey de Castella: qui era leo deuorant per sa Mala Conditio/ e propietat/e per son Senyal com en sa Bandera fa Leo: e de la Ma del Ors/qui es Animal Immunda/ essignifica persones Enuejoses/e malicioses que per llur malicia se leuaren contra nos/e nostre regne dels quals la larga e misericordiosa bondat de Deu deliura a nos: e nostra casa. E axi com altre loch contra lo qual Cinchs Reys eran conuenguts/ell fo deliurat per Abraham e la sua Substantia. Sicut habetur Geneſi. decimo quarto capitulo. Axi nos de la ma del Rey de Castella/e poder del Rey de Portugal/ de Nauarra/de Anglaterra: e ol de Granada/ sem per la ma/e Braç poderos de Abraham/qui es Interpretat pare de molta Gent/ço es lo Creador/qui es Pare de tota Creatura: som deliurats ab tota nostra Substantia del Regne/ço es/ de nostres Lochs/ axi com largament se conteen los proces del present libre. Perque podem nos dir al Nostre Creador ço que deya Dauid/ Psalmo decimo septimo. Eripuit me de inimicis meis fortissimis: et ab his qui oderunt me. Com donchs aquestes graties/e moltes e diuerses daltres hajam nos rebudes de la bondat Diuinal propriament ell ne deuem loar/e a la sua Misericordia tot appropriar/ dient les paraules presents/ les quals son primeres del dit Thema. Non nobis domine/ non nobis sed nomini tuo da gloriam.

EN les quals Paraules son monstrades dues Coses/ço es molt euident cognitio de humanal Fragilitat: com diu. Non

nobis domine non nobis. Deguda exaltatio ala Supernal Majestat. Com diu. Sed nomini tuo da gloriam: debim primerament que nra molt euident cognitio de humanal fragilitat. Com diu. Non nobis domine non nobis. Com nos dit Rey en Pere de Arago hauem aquesta conexença clara e euident de nos e dels altres purs homens: que no son bastants quãtes de part nostra a algun be/per que diem les paraules/non nobis domine non nobis. ço es no a nos per nostra ppria prudentia no a nos per astutia ol nostre poble. No encara a nos per nostra subtilitat: no a nos Per dictament dels nostres Consellers. No a nos per la multitud del poble a nos subiutgat. No encara a nos tots del real linatge. No a nos per diuersitat de nations a nos subiugades. No a nos de lo rde dels Cauallers: qui porten la creu. No a nos per les companyies dels Pabons. No encara a nos del Regne de Arago nadius. No a aquells qui daltres Regnes e terres son venguts en aiuda nostra/sia donada/ e atribuyda gloria. Com tots no som sino pols e terra: e som poble ol senyor quins ha creats: e Quelles del seu Pariment: vt habetur psalmo. lxxviij. E per aço hauem esser per ell guiats e endressats/e per tal a ell deu esser donada la gloria e honor: per que en lo Thema/Sed nomini tuo da gloriam: hon se demonstra degu da exaltatio a la supernal Majestat com al creador es deguda la gloria e honor per tal com ell sol es infinit en potentia. Per que algu no li pot contrastar sol immens en sauiesa. Per que tot be ha dell deuallar. E Sol piados e misericordios sens mensura. Per que ell ha de miseria/tribulatio/e affanys el hom del liurat Sol eternal e immortal: eim mutable sens tot defalliment. Per que a ell deuem molt honrar. Per ço diu lo Apostol prima ad Thim. j. capit. Regi seculorum immortali t inuisibili soli Deo honor t gloria. Nos donchs rey per la sua grã e larga pietat regnant en lo regne de Arago: qui hauem reebudes diuerses gracies: e multiplicades en nostra vida de la bondat infinida ol nostre creador hauem pensat/e propost que aquelles haiam o deiam en scrits posar/e fer ne libre no pas a iactantia nostra ne labor. Mas per tal que els reys succehidors nostres leginten lo dit Libre: e oint que diuersos per ills/e multiplicades guerres ò poderosos enemichs nostres per ferma Esperança/e ab pacientia ensemps/que hauem baguda en la gran bondat e misericordia del nostre Creador hauem passats: e som nestats delliurats ab gran honor: e victoria prẽguen exempli: que en llurs tribulations deuen sperar: e confiar en lo llur creador/daqui venen tots bens/victories/e gracies/ e supportar/e sufferir les dites tribulations ab gran pacientia quant deu les dona segons mostrẽyer sanct Jaume en la sua Chronica podemõstra. Car sens pacientia/ e sperança en deu obra nẽgnna es bona ne perfecta. E axi prenẽt les coses nostre senyor deu: qui a aquells qui en ell confien: no sab fallir per la sua alta e infinida bondat e pietat delliurar los ha de aquells: axí com nos ha delliurats moltes e diuerses vegades: segons que deuall en lo present libre seconte largament: segons diuerses edats/e affers nostres e guerres. Los quals son partits per Capitols/e Parraphos.

AQuest libre volem: que sia intitulat. Libre en que scō tenē tots los grans fets qui son entrecenguts en Nostra Casa dins lo temps de la nostra vida: comēçant los anys natiuitat/empo lē anys q̄ vingā a nre themas er mētio del senyor Rey en Jaume Aui nostre: e dels fills que hague/e com lo Jnfant en Jaume primogenit seu renuntia al regne/per lo qual lo se nyor rey nostre pare hac la primogenitura/e fon rey per lo dit rey en Pere compost/per mi diuisit en. vj. libres ab algunes mentons de co ses gestes ans de venir al Thema: e per ço hic es feta Mentio/com nostre pare per successio de temps pres per muller la senyora infanta dona Theresa mare nostra. Per lo qual matrimoni hac lo comtat de Urgell e vezcomtat de Ager. E com apres per lo renūtiamēt del dit infant en jaume son fet primogenit de arago.

¶ Item hic es feta mentio de la conquesta de Sardenya quel dit Pare nostre stant Jnfant/ e viuent lo dit senyor Rey en Jaume pare seu feu: la q̄l es digne de recōtar moyormēt cō lo dit sēyor rey pare nre no visq̄ sino vuyt anys apres que son rey. Car partida del temps que visque so malalt/e finalment so hydropich del qual mori e nos curam fer mentio alguna dels grans affers: qui so ren en la sua casa del temps del seu regiment.

¶ Item hic es feta mentio del fet de la cozonatio del senyor rey Hanfos: com fos vna de les notables ses tes quis facisen en la casa de Arago/e no deu esser mes en oblit. Car solament hic es feta mentio del dit senyor Rey nostre pare en aquests dos fets: qui foren fort notables/ço es de la conquesta de Sardenya: e de la sua cozonatio.

¶ Aqui comēça la hystoria del rey Hamfos pare del rey en Pere scriptor de la sua hystoria.

Capitol hon es expressat la començament de la hystoria del rey en Jaume e muller/e fills e filles de aquells.

LO senyor rey Hanfos pare nostre fon fill del rey en Jaume: e de la reyna dona Blancha filla del rey Charles auie Auia nostres. Aquestos rey e reyna Auis nostres hagueren en llur vida deu fills ço es cinch masles e cinch femelles. Lo primer dels masles qui fo Primogenit hac nome Jaume. E lo segon Alfonso: qui so pare nostre. E lo terç en Joan e so patriarcha de Alexandria/ e Archabisbe de Tarragona. Lo quart en Pere e fon Comte de Rippagorça e d'empories. Lo cinque en Ramon Berenguer: e so Comte de les Muntanyes de Prades. La primera de les femeles hac nom dona Maria: e so muller del infant don Pedro de Castella: qui mori en la Vega de Granada. La segona hac nom dona Constança: e fon muller de don Joan fill del Jnfant en Manuel. La tercera: hac nom dona Jsabel e muller del duch de Austria. La quarta dona Blancha: e fon Prioressa d'Sirena. La quinta hac nom dona Violant e fo Muller del Dispost de la Romanya. E per tal com nos no entenem a sino dels Regiments que a nostre honra e aprit de nostres regnes e terres conuen ari para tots los Barons e Caualers: com vinguer en a nostre Parc/pus hauem dit quel predit Jnfant don Jaume era Primogenit e successor

del Rey en Jaume nostre Aui volem tan solament parlar daquestos dos/ço es del infant en Jaume e de nostre pare/e lexarem a parlar dels altres nostres honcle e Tiesper tal com no vendria a nostre propòsit.

E oirem primerament del stament de nostre pare entro que hac lo dret dela primogenitura per les raho-ns que dauall seguiran. Nostre pare lo rey Ramfos nasch en laciutat de Napols/hon los damũt dits rey en Janme/ e reyna dona Blancha Auis nostres eren nats. E fo nodrit per los dits rey e reyna: entro so en la dita edat de sis Anys fins a set anys. E no era de res heretat mas com fo en la dita edat a la reyna dona Blancha mare sua pres linpietat/axi com se pertany de bona mare vers bonfill:e compra li Bunyol qui era de don Pedro Ferrando dixer:e aqst lech fo lo primer loch que ell hac. E a cap de algun temps tractas Matrimoni entre lo dit Infant Ramfos pare nostre ab la Infanta dona Theresa mare nostra. La qual fon filla del noble en Gombald de Antença. E lauors nostra mare hauia en dot lo Comtat de Urgell/e el Uezcomtat de Ager: e la Baronia de Alcolèa:e de Antillo per succcssio de son Pare. Les quals Heretats li peruengueren per la manera que araus direm.

Lo Comte Narmengou: morí sens fills e lexa dona Constança neboda sua filla de dona Elionor sa sor e muller de Sanch Dantillo. Lo comtat de Urgell: e lo Uezcomtat de Ager. E la dita dona Constança fo muller den Gombald de Antença: deles quals fon filla nostra mare dona Theresa. Axi dels dessus nomenats li peruengueren les dites heretats:e axi lo dit matrimoni vench a perfectio. E fet lo dit Matrimoni lo dit infant Ramfos Pare nostre se appella Comte de Urgell:e Uezcomte de Ager. E axi stech en son Comtat entro sus que fo primogenit appellat segons que dauall direm. Mas en aquest endemig comptarem quants Infants hague ren:e com hagueren nom:e com fo-zen appellats:e enque fozen heretats los damunt dits Pare e Mare nostres enfre tot lo temps de la llur vida/hagueren daquell Matrimoni. vij. fills. Es a saber/ Cinch Masles e dues femelles. Lo primer dels Masles hac nom Alfonso e visque hun Any tan solament: e morí en Balaguer: e fon soterrat en la dita Vila:en la eglesia de Santa Maria Dalmata. Apres nasque nos e nasquen lo primer Diumenge de Setembre. ço es a cinch dies de Setembre en lany que hom comtauc. Mil. trecents denou. E nasquem en la predita vila de Balaguer:e nengu segons que apres hauem oit comptar nos pensaua que visquessem. E per ço en lodit Dia nos batejaren en la Cambra en vna Conca:e batejans en Jaume Capella de nostra Mare:e fo nostre padrin en Bot de Muncada. Lo terç hac nom Jaume. Aquest fon comte de Urgell/e Uezcomte de Ager. Apres nasch Constança Germana nostra/e aquesta fo muller del Rey de Mallorques. Apres nasque Frederich e visque poch temps:e so sot terrat en lo Monastir dels Frares Menors de la ciutat de Barcelona. En lany. Mil. trecents dnou. Apres daquest Frederich nasque vna filla que so appellada dona Helisabet/ e nasque en la ciutat de Saragoça/e visque poch temps:e fo soterrada en lo Monastir que es appellat de Jesus: que es de lorde dels dits Frares menors que es en lodit

Monastir dels frars Menors de çaragoça. E puix nasch vn fill qui hac nom Sanxo. E per aqst mezi nostra mare/e fon soterrat en lo dit monastir dels frares menors de çaragoça. E axi mateix hi fon soterrada nostra mare.

Capitol del infant en Jaume com ne/per que renuntiaa la succesiue dret de Primogenitura.

OAmunt hauem dit que parlarem en quina manera vench la primogenitura a nostre pare el rey Amfos. E puix com hac los regnes. E axi es cert quel dit Infant en Jaume honcle nostre qui era primogenit del dit senyor Rey en Jaume Aui nostre era fort en justitia: estãt primogenit feu de grans justicies per tota la terra. E segons que hauem oit dir/lo dit infant don Jaume fo en Deroça: e faca aqui inquisitions contra algũes persones generoses/ delas quals dchia hom que entenia a fer justicia. E lo rey en Jaume qui lauors era en Catalunya a tremes li Chartes fort spesses/ que ell en tot cas se partis de aqlls processos que entenia a fer. Per la qual cosa ell fonch molt torbat. E hac sen a saquir/e lauors dien alguns: que volch renuntiar al Regne: empero ja era tractat Matrimoni dell/e dela Infanta donaelionor Filla del Rey de Castella don Ferrando: la qual depuix fon Muller de nostre Pare segons que auant vos direm: per lo qual tractament lo dit infant don Jaume era a Terol facn aqui enantaments de Justicia. Lo senyor rey en Jaume vench de les parts de Arago: e anas sen dcuers Valentia. E lo Infant don Jaume isquelia carrera a Calamotra/e mentre sen anauen per la Plana de Cella: continuament quaix Pare ell lanauen sora cami: parlant ab duy solament: e lauors lo Infant don Jaume: comença a dir a son Pare: com volia renunciar al Regne. E daço lo Rey en Jaume fo molt despagat: axi que tots dies se partia lo Rey en Jaume fort mogut/ e torbat de son fill. E cabe en lo llur consell e parlamẽt en Gonçalo Garcia: qui molt repres: e fort stretament lo Infant don Jaume. E finalment lo senyor Rey en Jaume tench sa via enuers Valentia/e lo Infant en Jaume romas a Terol/ e apres algun temps com lo Rey partis de Valentia/ e faes la via de Tortosa. Lo Infant en Jaume li cri a carrera a la plana de Burriana/ e altra vegada recapitula son proposit de renuntiar. E finalment lo Rey en Jaume li dix que en tota manera/ hauia acabar son Matrimoni en saç de eglesia. E es ver que ja en aquest temps fo atrobat en los Cofrens dela Cambra del Infant don Jaume hun habit de Predicador. Car en aquell orde se volia mettre. E lo Rey en Jaume se en esquiua fort. E lo Confessor del Infant/ quiera Predicador sen hac a fugir. Car era en sospita que ell no indubis l infant a mettres en llur orde. Puix fo ordenat per lo Rey en Jaume Aui nostre/ quel Matrimoni se acabas per ço car ho hauia jurat al predit Rey de Castella que fara acabar lo dit Matrimoni e so empres del dit Rey en Jaume e de tots los Barons e Caualers de sa Cort/ que en la Villa de Gandesa lo dit Matrimoni se faes. Per que en lo predit Loch de Gandesa: so lo damunt dit Rey en Jaume ab sos fills e ab tots los Barons e Prelats richs homens

e caualleros honrats ciutadans/e altres persones dels regnes:e de catalunya ab lodamũ dit Jnfant don Jaume:a dona Elionor per solennitat delmatrimoniquis deuia fer. E lo dia que fo assignat que lo dit matrimoni se deuia complir lo Jnfant en Jaume sen ana al rey en Jaume son pare e ana li a dir secretamẽt recapitulant son proposit que ell volia entrar é orde: e que no si podia altre fer.

Capitol. De les pregaries fetes per lo Rey en Jaume a son fill que no renuntias.

DEaquestes paraules lo damunt rey en Jaume son torbat:e mogut:e pensas q̃ lo dit infant en Jaume digues aço per qualque mouimẽt:e val formẽt rependre. E apres la reprehẽsio val pregar:que ell no mettes en tan gran scandol elle tota la terra. Car gran mal sen poria seguir. E axi pregal que en tot cas: que ell que la prẽgues nubcialmẽt/ e que ois missa ab ella/e que no volgues quen romangues perjur. Car ell sabia q̃ell ho hauia jurat al rey de Castella quant se tractalo matrimoni que ell bo faria complir.

Capitol. De oyr de la missa del Jnfant en Jaume e infanta dona elionor ab benedictio ecclesiastica.

EArilodamunt dit infant en Jaume y prat edolẽt en sõ cor hague oyda la missa ab la infanta dona elionor: per tal quel dit Matrimoni se acabas en faç de eglesia/e en areme ni de Luna Archabisbe de Tarragona en la eglesia maior de Gandesa donals la Benedictio: e oyden la missa entro que foren al donar dela pau. E quant lo dit infant en Jaume hague presa la pau/nõ volch donar de aquella a la dita infanta dona elionor:e lo dit senyor rey en jaume dona lin. E com la Missa e benedictio fo acabada lo rey en Jaume ab la infanta:e los prelats: e altres gents quey eren tornaren sen a casa mas lo infant en jaume anassendret al loch dezledo a dinar:e axi partis de aquẽ:e lo rey en Jaume e altres romãgueren quasi enuergonyits:e confusos.

Capitol deles pregaries altres e requesta que feu lo rey en jaume deuant los Barons a son fill que no renũtias:e de la offerta feta per aço.

APres lo rey en Jaume vench al Camp de Tarragona/e so a Riudoms:e aquiell appella lo vey comte de Cardona:e quaix tots los Barons de Catalunya/e a bells en semps moltes vegades:prega e requeri lo infant en Jaume que per copula carnal complis lo dit Matrimoni: e ques tolgues del proposit de renuntiar: e que regis la terra. E es ver que iatsia tots los barons e richshomens pregassen lo dit infant daço/nols era molt greu lo renũciar. Car lodit infant regia rigorosament els tenia en gran temor. Ecõ lo rey en Jaume hague son fill molt pregat ques gitas del cor aqll renuntiar si li dix per que ho sabia. Car si entenia quel seu regiment li fos enuios ne li contrastas als anantaments quel infant sabia:o volia fer que ell ço es lo rey en Jaume desampararia tot lo regiment es mettria en lo monastir de sanctes creus e quel infant li donas solamẽt aquella priuisio que entenes que li bastas e que desampararia tot lo regne. Car be vehia que la terra seria mils

regida per sō fill qui era joue: e mils hi podia trabellar que per ell/final ment lo dit Jnfant nos volch mudar de son enteniment. E lo rey en Jaume feu fer chartes testimonials de aquestes coses als dits Barons/ e Richs Homens quey eren: puis vengueren a Tarragona. E aquilo Jnfant en Jaume renuncia/ epres lo habit del hospital/ perço que en cōtinent fos profes en lo orde dels Hospitalers. E en continent los Prelats/ Barons: e altres alli ajustats atorgaren lo Jnfant Hanfos en Rey apres Obit del dit Rey en Jaume.

Capitol com el Jnfant en Jaume renuncia la Primogenitura: e com lo Jnfant Hanfos fon atorgat en la dita Primogenitura del regne.

EAri fet lo dit Atorgament/ en senyal de primogenitura: lo rey en Jaume mana a fos fills altres qui eren aqui que besassen la ma al Jnfant Hanfos nostre pare: E ari fon fet. E apres besaren la li los Richs Homens/ e altres: e tantost hac li hom apparellades armes Reals/ que eren vengudes de Barcelona: e jaqui les armes Comtals: e intitulas infant Hanfos del molt alt senyor rey de Arago/ Primogenit/ e del Procurador general/ e Comte de Urgell. E com lo dit Jnfant en Jaume hac tengut vn temps lo habit del Hospital, ço es dels Templers: lexa: e pres lo habit ō Munteſa: e ab aquell stech/ e perseuera tro al dia dela sua fi.

Capitol del habit de Munteſa: que pres lo Jnfant en Jaume/ lexant lo habit del Hospital, ço es dels Templers que primer hauia pres.

LO Rey en Jaume Aui nostre apres algun tēps anasseu a çaragoça hon appella Prelats/ richs homens: e altres persones: segons que es acostumat/ per Cort general de Arago: e aqui appella lo Jnfant en Jaume son fill. Lo qual no volch venir. E lauors lo rey en Jaume preica: e recompta la manera del renunciamēt del Jnfant don Jayme: segons queus hauem recomptat: e trach a testimoni les dites Chartes testimonials dels Barons/ e richs Homens. E ari prega en general los dela Cort que pus aquell fillera fora del setgle hes era mes en orde que iurassē per Rey: e Successor seu apres son obit lo primogenit seu: lo qual era lo Jnfant Hanfos: e en aquest cas. E finalment ans que la Cort se partis: lo Jnfant Hanfos nostre Pare fo jurat per los Aragoneſos en Rey: e successor apres obit: com dit es del dit rey en Jaume.

Capitol dela Jnfanta dona Elionor filla del Rey de Caſtella/ com sen torna en Caſtella apres del renunciament del Jnfant don Jaume.

LA Jnfanta dona Elionor Muller del dit Jnfant en Jaume: durant aquest Temps: stech a Tortosa/ e aturay be vn any. E puis lo Rey en Jaume mē nalassen per çaragoça: e per Calatayu: e acompanya la tro a Theca Aldea ō Calatayu/ e aqui foren Cauallers: e Barons/ e altres molts Richs homens: e Companyies de Caſtella: qui la sen menaren en Caſtella: hon stech continuamēt trop

temps auant que lo Senyor Rey Hanfos nostre pare feu matrimoni ab ella en Terraçona: segons que per auant vos direm pus largamẽt.

Capitol dela cort general que tenge lo Rey en Jaume en Gerona: e com pres per muller dona Elicen.

EN lo dit Rey en Jaume apres vencha a Gerona/ e aquí tench cort general als Catalans. E foy lo Rey en Sancho de Mallorques: e aquis tracta lo viatge de Sardenya/ e lo dit rey en Sancho li proferi Valença de moltes Galeres: e moneda. La qual feu molt be: e continuant lo dit viatge stant lo dit rey en Jaume en Tarragona: que pres per muller dona Elicen de Muncada Sor del dit noble Hot de Muncada lo dia de Nadal/ aquell dia mateix lo Infant Hanfos nostre pare: para el Standart a Barcelona per lo dit viatge d Sardenya.

Capitol del Infant Hanfos fill del rey en Jaume quant ana al regne de Sardenya.

ARa recontarem breument del viatge quel senyor Infant Hanfos feu al regne de Sardenya/ axi com a Primogenit e General Procurador del Molt alt. e poderos senyor Rey en Jaume pare seu. En Barcelona en lo mes de Maig del any. Mil trecents vint e tres/ a requesta del noble don Hugo Jutge de Arborea: e Vezcomte de Bas: lo senyor Rey en Jaume: trames a Oristany/ en la Illa de Sardenya ab tres Quoques los nobles en Dalmau Vezcomte de Rochaberti/ Guerau de Rochaberti/ en Bertran de Castellet/ e Huguet de sancta Pau ab cẽt vuytãta homens a Caual/ e de peu en la Illa/ en defaniment de aquella.

Capitol com parti de Barcelona lo senyor Infant Hanfos/ e ana a portfangos.

EN lo dit Mes de Maig lo dit senyor infant Hanfos parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres/ e ab altre Hauili de Haus/ e Quoques/ e altres Veixells: per venir a Portfangos: hon hauia assignat dia de recullir a totes les Companyies. Hon lo Senyor Rey en Jaume/ so personalment: e los Infants Fills seus/ e molts Prelats/ e Caualleros: e Barons/ e altres molts richs Homens del Comtat de Catalunya: e del Regne de Arago/ e del Regne de Valencia. E aquí vẽch lo noble en Francesch Carroç/ Almiral del Senyor Rey ab vint Galeres: qui eren armades en Valencia. E semblantment hi vench Huguet de Tozo Almiral del Rey en Sancho de Mallorques ab vint Galeres: que eren Armades en les Maritimes del dit Rey en Sancho. Encara hic vengueren altres Hauils/ e moltes Haus/ e Quoques/ e Veixells de la Ciutat de Barcelona. Axi mateix de la Ciutat de Valencia: e de Mallorques. Les quals lo dit Senyor Infant hauia fets noliejar per portar caualls/ e Caualleros/ e Barons e altres molts homens de peu/ e trabuchs/ e Arneſos/ e altres molts apparellaments de combatre.

¶ Capitol del sermo que feu lo Rey en Jaume stant a portfangos al Infant Hanfos: e altres per raho dela conquesta de Sardenya sae doza: e dels Tres Consells que li dona.

STant lo dit senyor Rey en Jaume en lo dit Loch de Portfangos: per donar doctrina al dit senyor Infant Hanfos sobre los affers de la conquesta que li era acomenada feu en Presencia de tots los dits Prelats/Barons/richs homens/Caualers/e altres: qui deuien seguir lo dit viatge sermo larch be ordenat: segons ques pertany: unformant lo dit senyor Infant fill seu sobre ço que fer deuia en los affers de la Conquesta: e donant li consell de moltes coses quis podien es deuenir sobre los affers dela dita Conquesta/entre los quals cõsells li mana tres coses seguents.

¶ La primera qui li dix: que ell li acomanaua hun Priuilegi: lo qual nostre Senyor Deu per la sua gran misericordia hauia fet: e atorgat ala casa de Arago. Lo qual era bullat ab Bulla deor/e era clar e net: e no corrumput/ne viciat en res. ço es/que la Bandera dela casa Real de Arago null temps fo vençuda ne arrancada de Camp semblant que so ver: que sen perde vna per sa follia: e volch ho dir per lo Rey en Pere Rey de Arago/e Senyor de Montpeller. Qui per sa follia son mort a Mozell. E mana al dit fill seu que li era be mester: quel dit Priuilegi li tornas: e li retes axi sancer: e bo/com ley hauia acomanat.

¶ La segona: que era cert: que en totes les Conquestes quis eren fetes en temps passat per los grans senyors del Mon eren entreuengudes batalles. E com lo dit fill seu faes la dita Cõquesta ab just titol dela sancta Esglesia de Roma deuia presumir e pensar que ab la voluntat de Deu aconseguiria victoria del dit Regne de Sardenya. E que sobre aquella Conquesta hauria Batalla o Batalles: e seu li ay tal manament. Fill com seretsen la Batalla ferits primer esforçadament: e poderosa/o morir/o vençre. O vençre/o morir. O morir/ovençre/e aco dix tres vegades.

¶ La terça so: ço es que li dix. Fill trobat ses moltes vegades que per senyde vn Caualler se ganyaua hun Batalla. Per que vos com deurets venir a la Batalla hayats tots los vostres Caualers: e si ni hauia algu quiy fallis sperats lo per dues rahons. La primera/car per aquell pozicts hauer lo Consell que dit es de guanyar la Batalla. La segona: que li farietz gran minua: que no hagues gloria dela Batalla vençadora: axi com los altres quiy serien.

¶ E fet/e complit lo dit sermo lo senyor Rey en Jaume senya e benehi lo dit senyor Infant Hanfos fill seu: e li dona de part de Deu la sua gracia/e benedicio/licencia: e axi a tots los Caualers/Barons/richs homens de recullir se/e de partir del dit Portfangos per passar al dit Regne de Sardenya.

¶ Capitol del partir que feu lo Infant Hanfos de Portfangos ab la Infanta dona Theresa sa muller: per anar al Regne de Sardenya.

PArti dóchs lo senyor Infant de Portsangos primer dia del mes de Juny del dit any ab la senyora infanta dona Teresa muller sua en la Quoqua den Hernat e den Arnau Ballester Ciutadans de Barcelona que auia nom sancta Eulalia ensemps ab .lx. Galeres. xiiij. Naus e daltre Nauili menut: tant que bastauaa .ccc. veles/epus/ e al cinquē dia fo al port de Mahó en la Illa de Menorca/hon per contrari de temps hac a entrar: e per baralla quis moch entre Aragonesos e Catalans penjay tres homēs als quals en nulla manera no volch per donar per precbs que li fossen fets per richs homens ne per altres persones. E aquivenguerē en Pere çafont/e en Francesch çafort ciutadās de Mallorques ab vna galera armada/ e foren en lo viatge ab lodit senyor. En lo qual port ó Mahó stech lo senyor Infant ab lo dit hostol quatre dies. E hac acordque per tal com hauia ardit quel comu de Pisa tremettia Companyia de Cauall e de peu en la Illa de Sarnya aques mudas en la sua galera: la qual hauia nom sancta Eulalia: per ço ques cuytas ab les galeres/ e que abans fos en la dita Illa: e ari fo fet.

Capitol quant lo Infant Manfes parti del Port de Mahó ab lo hostol per anar en Sardenya.

PArti lo Senyor Infant ab tot son hostol de Galeres: e de Naus grans: e altres Uexells del dit Port de Mahó a nou dies del mes de Juny: ca .xiij. dies del dit Mes tant solament ab les Galeres fo al cap de sanct March quies prop Oristany en la Illa de Sardenya/e aqui hac ardit del jutge de Arborea quels nobles vezconte de Rocaberti: e los altres qui primer eren passats ab les tres Naus erenen vn loch qui ha nom Quart a vna leugua de Castell de Caller ab companyia que lo dit jutge los hauia liurada per vedar que viandes no entrassen en lo dit Castell. E aqui hac de Consell que fen anas al port de Palma de Sols: e jaqui hun leny armat per denūciar ales Naus/e altre Nauili que faessē aquella via/e vinent al hostol deles Galeres mes se vna gran fortuna de vent ala Prouença en vers hora de mija nit. E passant lo feu qui es en la Illa de sanct Pere/e la Illa major perdes vna Galera de Mallorques qui feri en vna Roca: en la qual era lo noble en Ramon de Peralta: e moriren hi vnnall de Caualler/ e sis mariners.

Capitol quant lo Infant Manfes arriba en lo port ó palma de sols.

ENtra lo senyor infant en lo dit port de Palma de Sols ab les dites Galeres a .xiij. dies del mes de Juny a hora de mig dia: ca aquell matcix dia a hora de Uespres hi fezē totes les Naus: e altres Uexells. E al .xv. dia del dit mes ell pres terra en lo dit loch. E foren meses enterrats cōpanyies ab lurs cavalls e Arneses: e hac de acort q̄ posas set gea vila de Esglesies de Sigero/hon lo comu hauia fet mes son esforç de companyies: les quals dubtaua q̄ cozreguessen la Illa. E aqui foren alguns Sarts q̄ li faeren homenatge per tots los altres Sarts de la Illa. E apres quels cavallers hagueren reposat per algūs dies tramesa la dita vila de esglesie per veure lo continent/qui aquells qui hi eren

farien. Lo noble Artal de Luna fill del noble dó Artal de Luna ab trecents homens a Cauall. Lo qual stech per vn dia dauant la dita vila parant los batalla/quenullhó nols exi/e tornassen.

Capitol del setge que lo infant Hanfos posa a vila de Esglesies de Sigero.

PArti lo senyor Infant del loch de Ysalma de sols per anar a vila desglesies a.xxv. dies dl mes de Juny/ e son dauãt la dita vila a.xxviij. dies del dit mes e ordena que tot lo nauili vengues en la plana de Lanyelles/ qui es a deu milles dela dita vila/ eque aqui posassen les viandes e Trabuchs/ e altres appellaments de combatre e axi fo fet. E lo dit senyor posa setge a la Vila ab los nobles e Cauallers de cada sua en la partida de la Esglesia de sancta Maria de Valuert. E los nobles don Artal/e Artal de Luna ab altres caualliers de Arago en vn puig/qui es dauant la torre Ysisana/el noble en Ramó de Yaraltra ab altres richs homens e cauallers de Catalunya/e de Arago en vn puig/ qui es de sol ponent dela dita vila; els nobles en Ysere Queralt/e en Hertran de castellet en la Vall dauant la porta de sanct Antoni: els nobles en Guillerm de Angleſola: e en Joan Xemenez de Urrea: e altres cauallers dauant la porta de Montebarlao: en la partida de Verç solixent erẽ los Sarts que lo Jutge de Arborea hi hauia fets venir.

Capitol del homenatge: e regonerença que feu lo iutge de Arborea al Infant Hanfos.

EN lo setge de la vila de Esglesies a tres del mes d Juliol vench lo jutge de Arborea ab cõpanyia de sarts a cauall e de peu/ e feu homenatge al senyor Infant/ e rego-nech a tenir tota la sua terra en feu per lo senyor rey a cens de tres milia florins de Or pagadors cascun Any en la festa de sanct Pere/ e de sanct Paul. E encara promes que pagaria vuy tanta milia florins de or: los qual o hauia promesos al Senyor rey en ajuda dles messions que hauia a fer per la conquesta del Regne de Sardenya:

Capitol del homenatge prestat al Infant Hanfos per los Barons de Auria/marques de Malspina/e altres gents de Sardenya.

EN lo dit setge/ e en lo dit mes vench micer Barnabao de Auria/e altres barons de Auria: los quals faren homenatge al Senyor Infant per los castells/e lochs que hauien en la Illa d Sardenya. E semblantment hi vengueren los homens de la ciutat de Sacer: e lo marques de Malspina: e tots facrẽ homenatge al senyor Infant. E no fon loch en tota la Illa que no lobeissẽ/ saluant los lochs quel comu de Pisa hauia stablits. Es a saber castell de Caller/vila de Esglesies: lo Castell de Joyosaguarda: lo Castell de Ergulos. Lo castell de Villastre. Lo Castell de Quirra. Lo castell patres/ e terra noua.

Capitol del combat donat a vila de Esglesies/e no fo presa.

AN lo dit Setge fo acordat: que fos donada Batalla a la dita Vila e tremetteren

per los homens dela mar eſo com batuda a.xx. dies del mes de Juliol: e no poch eſſer preſa mouré hi algunes gents de ſoza e de dins. E la dōchs fon ordenat que daqui auant no fos combatuda. Mas que la tinguessen asſetiada: e que la trabucassen ab ginys. E axi fonfet q̄ tiraren dos ginys.

Capitol del acord que fo fet entre lo dit ſetge de tremettre. xx. galeres a damnificar les gēts del comu de Pisa.

EN lo dit ſetge fo acordat que en Franceſch Carroç almirall/e los nobles en Ramon de Peralta e en Bernadi de Cabrera/ ab vint Galeres anassen en les parts de Pisa per fer aquell dan: que pogueſſen a les gēts de aquell comu/e fozen al port del vllastre: e prengueren lo caſtell. E puyx fozen a Terra noua: e combaterenla. E perque era ſtablida de bona gent: e molta/no la pogueren pendre. E finalment per contrari de temps no pogueren anar lla hon era acordat e tornaren ſen en lo Golf dauant lo caſtell de Caller.

Capitol del altre acord que tremeteren poſar ſiti al Caſtell de Caller.

ITem ſo acordat q̄ totes les galeres e altres nauilis qui eran en lo dit loch de Canyelles poſaſſē les viandes que tenien dela cort: e q̄ ſen anaſſen en lo dit Golf de Caller/e aço per lo Juern qui ja començaua: e q̄ ab lo noble en Gueraude Rochaberti/e ab aquells/ qui ab aquell eren al loch de quart poſſé poſar ſetge al caſtell de caller. E axi ſon ſet/ques poſaren dauant lo dit Caſtell en vn puig: qui hanō Bonayre. Loqual muraren/e enfoztiren.

Capitol dela gran mortalitat meſa en la hoſt qui era ſobre vila de Eſgleſies.

AStant lo ſenyor Infant/en lo ſetge de Vila de eſgleſies ſe mes tan grā malaltia en la ſua hoſt q̄ totes les gents fozen malaltes/e y moziren molts nobles Caualliers/e ciutadans honrats/e Homens de peu a tan grān ombre/que a penes trobauen quils volgues ſoterrar/nis trobaua quiſes guaytes ni hagues cura ſino de penſar ſino ſimateix cō pozien viure. E aço dura aytant com lo dit ſetge ſe tench e lo dit ſenyor Infant en malalti tā fort que null temps aytant com en Sardenya ſtech no ſo ſens Febra. Semblantment hi ſo malalta la Senyora infanta e y mozi ren totes les Donzelles: qui ab ella eren anades que no romas viua mes vna. Ans hac hauer a ſon ſeruey Fembres Sardes/e altre naſcio. Axi que ſegons: ques pot Arbitrar la meytat deles gents mozi ren en lo dit ſetge: e dels altres romangueren fort Pochs: que no ſoſſen malalts: e ala Mort venguts moltes vegades per malaltia. E aço ſeſdeuench per lo iuern: qui ſo molt pluios/e les fangues eren grans en la hoſt/e molt fret/e gran pudor/ e infectio. E dins aqueſt temps vench Frare Marti Perez Pozos Caſtella de Ampoſta/ quel rey trames al Infant ab companya de Cauall: e depeu. Lo qual ſo mort a vna Baſtida/que hauia feta per vn Cayzel deque ſo gran Tala. Car era bon hom. E dins aqueſt Temps fozen vint Galeres de Piſans a canyelles qui eremaren totes les viandes qui hic eren del dit ſenyor.

Capitol del tract e auinçena feta entre lo Jnfant Hanfos e los Cartans de Vilade sglesies de donar se per ço/ com mozié quasi de fam dins la dita vila.

EN la entrada del mes de Janer fozét tractats parlaments entre lo senyoz Jnfant els Capitans de vila de Esglesies per raho de grãs mozts e malalties dins la vila e tan gran fam que els caualls quey moziren e asens/ Cans /gats: rates erbes de totes maneres menjauen. E gitaren de la dita Vila les dones/homens vells e Jnfants pochs per tal que mes se poguessen tenir. E tota via les hi feu tornar lo senyoz Jnfant. E finalment fo ari auégut entre lo senyoz infant e los dits capitans q̃ si ells dins hũ mes qui seria complita. xiij. dias del mes de Febrer apres seguẽt/no hauien hauda tal ajuda per que pogues sen leuar per fozça lo dit senyoz del dit setge que el's li lliurarié la vila ab conditio que aquell's /qui anar sen volrien sen anassen lla: hon se votgues sien ab tot ço del llur. E ari fon set e fermat.

Capitol dela deditio: o liurament per fam de la vila de Esglesies al senyoz Jnfant.

EPper la grã fam e destret que aquells dela dita vila sofferien: no poguerẽ sperar lo dit termine: ans lo. viij. Dia del Mes de Febrer: del Any Mil trecents. e xxiij. Liuraren la vila al senyoz infant/e tots los soldats: qui hic eren sen anaren ab tot ço del llur en lo Castell de calller ab companyia de homens a cauall quil senyoz infant los liura quils guiaren cutro al dit Castell. E com lo dit senyoz Jnfant fo en la dita vila troba que noy hauia vianda a aquell dia.

Capitol del temps del setge de vila de sglesies: que stiguelo infant Hanfos ab grans treballs.

AXi fo lo temps quel Senyoz Jnfant stech en lo setge dela vila de Esglesies del temps quey posa lo dit setge/entro que la dita vila fon restituida: o li so retuda. vij. mes ose. x. dies. En loqual setge sofferi molts treballs de malalties de son cozs: e mozts de Vassalls/e affrontes dels seus quels donas ço que no hauia: e a salts e batalles dels enemichs. E tot aço sofferi per que pogues venir a fi daço q̃l senyoz rey pareseu lo hauia trames pacientmẽt e benigne: e ab gran cõfiança dela misericozdia de deu.

Capitol del setge de Caller fet per lo Jnfant.

Apres que hac stat dins la dita vila. vij. dies parti de aqui: per venir al setge del Castell de Caller e iaqui aquila senyoza Jnfanta entro a. cc. homens a cauall/quisans qui malalts per guardar la vila. Empero los richs homens nol volié seguir sinols fahia pagar/e pmes los/ que no entraria en lo dit setge entro paga los hagues feta: si dõchs gẽts stranyes no hi venien/per q̃ hagues a socozrer a aquells qui hi eren per quel conẽch romanir a vn loch/qui ha nom Selico: qui es a quattre leugues del dit castell/e aqui stech vij. dies e ha ardit del iutge de arbozea/ que quaranta e tres Galeres e altres Nauilis molt de Pisans hauien stats a Terra noua ab moltes

gents de cauall e de peu Tudeschs e altra gent de que era cap e major lo noble en Manfre fill del Comte de Guido de donoratico. Lo qual era cosin germa del senyor Rey en Jaume fill de sa tia: e que les dites Galeres: e altres Uexells hauien leuats. cc. homens a cauall de aqlls qui erē a terra noua per tal que pus poderosament se pogues cōbatre: e leuar del setge ò Caller lo senyor Infant. E per aqsta rabo los dits richs homens e cauallers consenti ren quel dit senyor sen anas en lo dit setge: e so. a xriiij. dies del mes de Febrer/ quel hi entra/ e trames a vila de Esglesies als richs homens e cauallers manament sots se de na turalesa/ que no lexassen la vila: ans la guardassen e quels comanaua la senyora Infanta/ de que hs grā dol entre ells com se pensauen que lo se nyor Infant se combates: que ells noy fossen.

Capitol deles. xx. Galeres ar mades per lo Infant Ranfos volent combatre les Galeres dels Pisans

Apres quel Senyor Infant so en lo dit setge de Caller/ acordaques combates en la mar ab sos Enemichs si sofferir bo volien. E feu apparellar. xx. galeres car les gents no bastaren a mes que entre les galeres del Rey de Mallorques: qui sen erē tornades a les gents qui erē mortes no sen pogue ren mes armar. E lo. xxv. dia del dit Mes per que hac ardit que les Galeres dels Pisans eren a Cap de Carbonara: e puja en la sua Gale ra: e parti les altres Galeres per richs homens e cauallers/ e ab tot tes les. xx. Galeres vench dauant lo cap de Sencalia appellat de bata lla. E les Galeres dels enemichs venguer en semblantment appella des. E com foren a dos trets de ba lesta nos volgueren mes acostar. E per que les Galeres del senyor In fant eren mal armades de gents del rem no les podien seguir. Mas to ta via estigueren ferm en lendema que so a. xxvj. del dit mes/ les dites galeres e veixells ols dits enemichs sen anaren a sancta Maria magdale na/ e aqui prenguerē terra/ e posarē lurs caualls e altres companyies. E lo dit Senyor Infant exi deles Galeres/ e hac son consell. E sobre açoque hauia a fer/ e so acordat que tramettes. xxv. homens a cauall de la geneta: qui cōtinuamēt stiguesē entorn los enemichs: per saber ço que sabien/ e llur captanument/ e que dos en dos a tres hores del dia: e a tres tantes de nit vēguessen ab ardit cert al senyor Infant. E finalment hac ardit que ells sen venien a Decimo quies Vila/ e aqui foren lo dia de Carnestoltes/ a. xxviij. dies del dit mes de Febrer.

Capitol del consell donat al Infant Ranfos: qui paras batalla a sos enemichs/ e quels cōbates.

E Lo senyor Infant veēt qls Enemichs eren tan prop. Car noy hauia sino. xv. mi lles hac Acort ab sos Richs homens Cauallers altres perso nes: que mellor era/ quels paras batalla: e ques cambates ab ells que si entrauen en lo castell de caller: con fiant mes en la justicia ò deu/ que en lo poder deles companyies: qui li eren romases. Car la major partida eren morts per malalties volch star a aquell Jubi.

Capitol dela batallā e consli degrā qlo Infant Ranfos hague ab

los enemichs en la trauesa del cami: qui va del loch de decimo al castell de Caller.

DImecres a. xxviiij. dies del mes de Febrer/ e primer dia de quaresma per çocō hi hauia barceist lo sēyor Jnfant rebut a reuerentia de deu lo offici de la cendra/e sabent claramēt q̄ los Enemichs venien/e eren. Mil. dos cents homens a cauall en sus e dos milia ballesters/e altra gent de peu dels quals a algu de aquells quierē entorn de si non volch reuclar/ ordena quel noble en Frances Carroç romangues per guardar ab les galeres les naus e altres veixells. E semblantment la host: qui era grā e tenia molt. E aquells qui erē dins lo castell fort poderosos romā guerē ab lo dit noble entre malalts e sans entorn. cc. homens a cauall: e tota la gent de peu/o la major partida: e en hora de mija tercia lo dit senyor parti del dit letge ab. cccc. xciij. homēs a cauall entre armats alforrats/en rocins sarts/ e entro a .xij. homens de peu/ dels quals la major partida eren fort flachs per les malalties que hauien haudes.

E trauessant per lo cami: qui va de Decimo a Castell de Caller per encontrar se ab los enemichs vēgueren los genets: qui li direren q̄ los enemichs eren aqui. E encontinēt quels nobles e los Cauallers: qui eren en la deuantera se cuytassen: e que ell los seguiria ab la reguarda/ e fo axi fet que en la treuessa del cami/qui va del dit loch ō Decimo al dit castell ō Caller/en lo camp qui es dit Lucisterna/appellat lo adjutori de nostre senyor deu: la deuantera feri en los enemichs/ qui hauiē fetes tres squerres ō batalles/e ells los reeberen tant fortmēt que totes les senyeres dels richs homens foren derrocades: qui eren ab lo Senyor Jnfant: saluat vna den Guillē de Ceruello/e fo los ops quel senyor Jnfant los fos prop/ qui quaix en semps ab la deuantera feri. E per colpa de hun Caualler del noble en Joan: e Ximenez Durrea senyaler la donchs del Senyor Jnfant e caualcaua vn Cauall/ mal enfrenat/e ell/ qui era gornit ō lorriga/e no podia ferir los colps/ lexa caure la dita senyera: e vn caualler de la part dels enemichs pres la/e sobre lo cobrar hac grans affers de armes: e affers de armes/ e assenyaladament lo senyor Jnfant cobra la ab la ajuda del noble en joan Exemenez durrea: e den Benet de Boxadors/e dē Garcia Biscarra/e de Roys Sanches Dayuar: e daltres pochs. E liurada al dit en Benet ō Boixadors e no guardant la batalla: qui era tā gran. Car ja eren morts dels Enemichs mes de. ccc. homēs a cauall torna en la batalla/ e altra vegada feri lo dit senyor infant primer e deuant tots/e mes se tant en mig dels enemichs: q̄ nengu dels seus no li podiē acorrer. E ell axicom a leo/e bon caualler apres que hac trēcada vna lança q̄ portaua: no guardāt q̄ls enemichs lo tenien en mig: qui erē molts el ferirē ō spases. Car solamēt en la gorgera hauia. xix. calps ō spasa el hauien derrocat del cauall: e la sua senyera geya en terra als seus peus: mes mans a la sua spasa/ qui ha nom Vilardell/e encontinēt se vēcceren/e començarē a fugir. E son feta gran mortaldat entre aq̄lls: qui morirē ab armes: e altres qui negaren en lo Estany ōl castell en ques mettere rē moltes gents/ axi q̄ foestimat quē morirē dels enemichs entorn. Mil e docētes persones/ entre de cauall e de peu/ e aq̄lls qui escaparē fugent

metterē se dins lo castell de caller ab hauol continēt/com a gent vençuda e feren ne mes morts sino sos lo caure dl Infant. Car aqlls quil veeren caure se aturaren ab ell. Lo senyor Infant en la venço dels enemichs se leua e soliurat lo cauall dē Senet ō Boradors quil ayda apujar/e leua la sua senyera/e ajustarē se los caualiers/e ab alegria de victoria loant nostre senyor deu/e costaren se al senyor Infaut: qui era stat fort colpejat e hauia perduda molta sanch ō vna nafra q̄ hauia enlopolc propla orella dreta. E foren regonegudes les companyies/e trobarē q̄ deles gēts sues hi hauiē morts vj. homēs de paratge/entre los quals era lo noble Halamany de Luna: e fortaner de binyech/e Gonçaloça corbella/en Sanahuja e vj. homens de peu.

Capitol com lo Infant Nanfos sen torna en lo serge ō Caller victorios dela batalla.

APres que la batalla fon feta lo senyor infant sen torna en lo serge de Caller: hon fon reebut molt honradament e alegre. E troba q̄l noble en Frances ch carroç ab los homens dela mar hauia barreiada la pota/e la paliçada en hauia trets vers ells que y hauia/e hac penjat vn hom dela gencta qui era fuyt ōla batalla que hauia comptat en vila desgleyes hon era la infanta/quel senyor Infant era stat vencut e mort. Eles galeres e altre naüli ōls pisans com veeré llur host desbaratada fugirē saluat tro a deu galeres: qui romangueré/que assaiaren de metre viandes en lo castell e non poguerē ser. Car tota via los foviedat.

Capitol dels Ginys trabuchs valls e verdesca/ que feu fer lo infant circuint tota la host/e leuāt lo cami que fayē del castell de Caller a Hures los enemichs.

LO senyor Infant apres que aço fo stat feu dreçar ginys e feu murar e valejar tota la host oins lo qual mur e val mes la esglesia e monastir de sant Sadorni: e trabuca lodit castell dins. Lo qual hauia molts ginys qui tirauen a la host/e tots dies de mati e vespre era palatiç o batalla entre les gents de la host/axi de cauall com de peu de ques seguien moltes nafres e morts e per tal com los Sarts de tot lo regne de Caller apportauē viandes a la host: e per ço q̄ no pogues sen esser garrejats ordena lo senyor infant q̄ cent homens a cauall stiguessen ala vila ō Palma. E com aquells ōl castell veerē q̄ en la partida del Capita/no podiē res fer/ferē vn pont ab gran verdesca/e sores en lo passatge dela aygua/qui entra del stany en la mar/e puix a Cauall e apeu/e ay tātes hores com se volien anauē en les viles dela curatoria ō Hures. E aço nols podia esser vedat. Car ells no hauiē de anar sino. x. Milles e les gents del senyor infant hauiē ne de anar mes de. xxxv. Milles. Car hauien a vogir tot lestany. Per q̄ lo senyor Infant feu fer vna verdesca en lo mij aqui era dela mar al Stany a dues milles de sancta Maria Magdalena: en la qual continuamēt feu star deu galeres e. lxxx. homēs a Caualle. ccccc. homēs de peu: e ō aqui auant null hom del castell no pogh anar/ne venir en la dita partida de Hures: dcq̄ foren fort destrets.

Capitol dela mutatio dela Infanta dona Teresa ō vila de esgle

sies al Castell de Munt real. E de la Gent de Caller: exint contra la host: e fo vençuda.

APres lo senyor Infant ordena: que fos trames sa companya de homés a cauall a Vulla de Esglesies/ que traguessen la senyora Infanta dona Theresa dela dita vila/ e la menassen al Castel de munt real qui era del Jurge de Arqorra. E açoper que les gétes del senyor Infant eren poques en la dita vila. E les gents del Castell de Caller eren Moltes: e que ab aquells dela vila no faciessen algũ pati. E foren bi trameses cent cinquanta homens a cauall/ qui la dita Senyoria menaren al dit Castell. E lo dit en Manfre de Donoratico sabét per spies que tenia en la host q̃ totes aquestes companyies ne sallien vn dissapte en lo mes de Abril ab tot lo poder del Castell de Caller de homens a cauall e depeu/ en hora de mig dia/ mentre les gents ỏ la host ço es que els homens a Cauall vengueren a la porta ques deya del Almiral/ els homens depeu a la partida Jusana deuers sanct Sadornitã soptosament: que abans foren als murs dela host: que null hom pogues esser muntat a cauall. Saluãt que alguns tancaren la dita porta: e la tengueren tant quey foren ajustats tro/a. xx. homens a Cauall de la gent del Jnfant. E la donches fo vberta la dita porta: e molt bỏ hom quiy era a peu ferireu en los Enemichs: e vencerẽ les. E seguint los en la fuyta anciren los mes de. ccc. homens a cauall. E moriren de la part del Jnfant dos Cauallers en Bernardi ỏ cẽtelles/ e en guillem dena Muntaguda. E lendema aq̃ll del Castell demanaren Treua per soterrar los lurs morts. E fon les donada/ e soterrarẽ aquells que pogueren/ e dels altres foren omplits dos pous ab terra quey fon gitada pẽr tal queno donassen pudor en la host.

Capitol dela mort de Manfre de donaratico: e del foch quis mes en la host del senyor infant.

EN apres lodit Mãfre demana ques pogues veer ab lo senyor Jnfant. Car era son oncle Coringer madel senyor Rey en Jaume. E lodit sẽyor Infant respos li que ab ell nos veuria sens batalla. E puix seguis q̃ aldit Manfre vench malaltia: de la qual morí. E en aquest temps pres se foch en la host tan gran/ que tota crema/ e molt hom hi pres grã dan.

Capitol deles. xx. Galeres tremeses: per lo Rey en Jaume al Jnfant Hanfos: al qual los enemichs se donaren. E dela entrada feta per lo senyor Jnfant al castell de Caller.

EN lan del Mes de Juny dl dit any. Mil. ccc. xxiij. Vengueren en lo dit setge. xx. galeres: que lo Senyor Rey en Jaume hi trames de la qual cosa los enemichs foré molt esmahits/ e començarẽ a parlar tractaments. E finalment fo axi auengut: que ells liurarien totes les forces que te lo comu en la Jlla ỏ Sardenya/ e que tendrien lo Castell de Caller en feu per lo Senyor Rey. E daço farié homenatge los anciãs de Pisa per lo comu. E fonfet/ que a. xij. dies del mes de Juliol del dit any Mil. ccc. xxiiij. Lo senyor Jnfant: ab alguns richs homens e Cauallers/ trames la Senyera al dit

Castell: la qual entra honradamẽt/ e son pujada/e posada en la torra sobre la porta del Orisany. E altra senyera fonposada en lo campanar dela eglesia major del dit castell. E fonfeta grã amistat entre les vnes gents/e les altres q̃ totes foren fets/ axi cõ a frares. E lo senyor Infant ordena q̃ en Bñt de Boixadors caualler/e en Guillerm Oriomar conseller anaſſen Ysa per rebre lo dit homenatge dels ancians del comu e quel noble en Phelip de Soluça qui era vengut de Sicilia romangues gouernador en la Illa ab docentos homens a cauall/ e ab cinchcentos seruents.

Capitol de la tornada del Infant Hanfes a Barcelona/e p ques expedia xi prest/dels noms dles notables persones/quicompanyant lo dit Infant e batallant/vns moriré en Sardenya/e altres no.

EA.xviij. dies del mes de Juliol del dit any. Mil. cccxxiij. Lo senyor Infant parti del loch ò Bonayre ab tot son Hostol/ per tornar sen en Catalunya/e fo al loch de sanct Macari hon feu recullir los cauallers/e les companyies e stech hi dos dies. E puix ne parti e fo en Barcelona. Lo segõ dia del mes de Agost apres seguẽt: hon fon reebut per lo senyor rey en Jaume pare seu: e per los altres/ qui aqui eren honradament. Deo gratias.

Es ver quel senyor infant pare nostre dessus dit sen vench tan juarçosament: e feu los dits pactes per tal com hac ardit dela part daça quel dit Infant en Pere frare seu tractaua/que si nostre pare moria della en Sardenya/q̃ell se apoderas dela terra/e fos rey apres nostre dit aui/ e que nos fossem del seu heretats.

¶ Molt affers de armes: e daltres coses foren fetes enlo dit viatge: e e moltes tribulacions/hi sofferi lo senyor Infant/e les sues gents/qui nos porien o serien longues massa de recomptar

Los nobles e Barons de Aragho/qui anarẽ ab lo dit Infant Hanfos/e los quals hi morirẽ son aqsts.

Artal de Luna
Alamany de Luna
Bombau de Beniuent
Artal de Luna.

¶ Los qui no hi moriren.

Pedro de Luna
Ramon de Paralta
Joan Eremenez de Urrea
Anton de Foces
Pedro sent Vicent
Ramon Lornell
Lop Ferrandez de Lucenich
Jaume de Arago
Phelip de Saluça.

¶ Los de Catalunya: qui hi mouren son aquests.

Dalmau de Castellneu
Guerau de Rochaberti
Gilabert de Centelles
Pere de Queralt
Ramon Berenguer de Ceruello
Ramon Alamany
Galceran de sancta Pau
Ramon de Lordoua.

¶ Los qui no hi moriren.

Dalmau vezcomte de Rochaberti
Guillerm de Anglesola
Bernadi de Cabrera
Berenger Arnau de Anglesola
Guillerm de Queralt
Guillerm de Ceruello
Ramon de Ribelles
Huguet de sancta Pau.

¶ Los de Valẽcia qui no hi moriren son aquests.

Francesch Carroç
Berenguer Carroç.

¶ Los qui hi moziren son aquests.

Bernat de Vilaragut
Ramon de Vila noua
Pere Boyl
Ramon Ruy sanchez dayuar

¶ Capitol dela mort e sepultura del rey en Jaume: e del juramét que feu lo rey Hanfos als Catalãs dellurs priuilegis elibertats: e de la sua cozonatio.

EN set de la Cozonatio del senyoz rey Hanfos nostre Pare se feu/es segui en tal manera. ço es, que mozt lo dit senyoz rey en Jaume Aui nostre: qui passa desta vida en lo segon dia del mes de Nouembze del any dela Jncarnatio de nostre senyoz deu Mil trecents vint e set: que es cõmemoza tio defunctozũ en la ciutat de Barcelona. E fon soterrat en la esglesia dels frares menozs dela dita Ciutat. Vench lodit senyoz rey nostre pare deles parts de Arago per ser soterrar lo cozs del dit senyoz rey en Jaume. E fon poztat/e soterrat en lo monastir de sancter creus/hon son personalment lo dit senyoz rey Hanfos/e gran res dels prelats nobles/e moltes altres gẽts notables de nostres regnes. E apzes la dita sepultura lo dit nostre pare sen tozna a Barcelona: e feu als Catalans ço que ser los deuia/jurãt llurs priuilegis/cõstitucions/e viatges/e altres frãqueses/. e fo regonegut per Rey/e per Comte de Barcelona. E fet aço anassen en Arago per coronar se rey/ala qual cozonacio assigna lo dia de Pascha en que cozria el any dela Jncarnatio ò nostre senyoz deu. Mil. cccxxviij. La qual Cozonatio se feu en la ciutat de çaragoça en ay tal manera: ço es que lo dit senyoz rey nostre pare feu de la sua ma. xviij. Caualers nouells tots nobles de sos regnes/dels ẽls son lopzimer don Jaume Senyoz de Xerica. Losegõ so lo fill del jutge ò Arbozea. Lo qual jutge hauia nom Huch: e lo fill hauia nom Pere. Los altres. xvj. richs homens fozen ordenats en aquell nombze se gõs llur honoz/e valoz. Los quals Barons faceren tants caualers nouells ẽtre tots muntaré en nombze decent vuytanta Caualers nouells. E lo dit senyoz Rey Hanfos tench festa general a tot hom tres dies arreu. ço es/lo dissapte q̃ son vigilia de pascha: e lo diumenge: e lo dilluns apzes segueñts. E lodissapte en hoza fosc ant lo dit senyoz rey parti dela Aljafaria de çaragoça ab tots los dits. clxxx. Caualers nouells ab grans lums: qui stigueren cremant mẽtre ell passaua troq̃ so ala eglesia de sanct Saluadoz: hon los reys de Arago se acostumen de cozonar: dauãt lo dit senyoz anauan Carro ab. v. brandons molt grans tro q̃ soen la dita Esglesia: estech lo dit senyoz tota la nit en la Esglesia/ axicó es acostumat. E lendema matí q̃ era dia ò Pascha parti dela dita esglesia: e fon manat ala Aljafaria/axicom es acostumat der rey coronat. E null hom aq̃ll dia no caual ca sino el noble en Ramon Cozrnell qui li caualcaua dauant/portant li la sua spasa. E apzes del dit senyoz rey caualcauen tots los dits. clxxx. Caualers nouells. ço es/los. xviij. nobles pzimers/e los altres apzes/ tots de dos en dos vestits/e apparellats/axicom es acostumat de Caualers nouells. E có lo dit senyoz so en la Aljafaria fon li aqui feta grã

festa: e fonc solemne. Car alli eren molts prelats nobles/e cauallers/e Missatgers de ciutats/e viles notables dels dits regnes. El senyor Infant en Pere germa del dit senyor rey seruien aquell dia de offici de major dhom a la taula real. E dura la dita festa trop apres lo Dilluns apres seguent. E foren hi fetes de grans dons: e grans balls/e grans alegries: axi com se partany a bon senyor e a Rey nouell. E aci han fi totes aquelles rahons que sic son recomptades dels dits senyors en Jaume/e Anfos Alui/e pare nostres. E tornarem a nostre thema: çoes dels grans fets qui son stats seguits en nostra casa en tot lo temps de nostra vida.

¶ Capitol bon lo predit Rey en Pere torna al Thema. Non nobis domine: sed nomini tuo da gloriam. Car torna parlar dels gestes sues. ço es/primer dela Natiuitat sua: e per que li fo imposat lo nom de Pere: e qui foren los padrins: e del loch hon es nat.

EPrimerament debim: que nostre pare lo senyor Infant Anfos comte de Urgell: qui despuix fon rey apres la mort del senyor rey en Jaume pare seu/ e Aui nostre segons que ja dessus en altra part es tocat: hac vn bell Infant: e aquest hac nom Anfos: e fon feta gran festa e gran alegria/ en Balaguer/e no visque sino dos anys. E no gayre apres nasquem nos: e fom nats/complits los set mesos que fom engendrats: e nasquem tan feble: e tan exequios que nos pensauen las Madrines: ni aquells qui foren a la nostra naurença que poguessem viure. E nasquem en Balaguer a .v. dies de Setembre del any de la incarnatio. Mil. cccxix. E son padri nostre messenyer Pot de Muntcada: e vn clergue appellat Jaume capella de nostra Mare: qui despuis fon rector de Alcala de Xiuert. E per ço axi com damunt hauem dit cuydau en se que no fossem nats a dies. E cuytarē nos en la cambra materia hon fom nats de batejar. E lo dit messenyer Pot dit: haja nom aquest Infant Pere per tal que messeyer sanct Pere lo faça viure: e li recapte de deu gratia: que pus haja nō Pere: haja les bones vētures: que hac son Besauilo rey en Perc. E veus la raho per que haguem nom Pere. E aqstes paraules nos dix Messenyer Pot de Muntcada per auant. E fom nats en la Casa baixa del Castell de Balaguer: qui es al cap del gran Palau. E incontinēt hagueren nos Dides: e alletaren nos: axi que en menys de vn Any/ nos encombriren set dides.

Capitol del matrimoni fet del Infant en Jaume Primogenit del Rey en Jaume ab la Infanta donalionor filla del rey de Castella: e dela renunciacio feta per lo dit infant en Jaume del dret de Primogenitura. E del passatge fet per lo rey Anfos stant Infant a la Illa de Sardenya. E dela forma que fon jurat en rey de Aragō lo Infant en Pere fill del predit rey Anfos. E dela mort dela reyna dona Thereса mare del predit infant en Pere.

QJatsia que en lo proces quis seguesqueix en lo present libre sien contengudes algunes coses dels quals ja dessus es largament feta mencio. Empero per continuar lo temps seguent son hi tocades algunes coses de aquelles que ja dessus son declarades/no per via de scriptura: mas per alguna superfluitat que es hagu-

da continuar en lo present proces. Lo qual non deu esser viciat si algu nara hobic es recoptada altra vegada. Car es se fet per continuatio de scriptura del present proces: e trobarsan cascuna cotinuada en la sua veritat. En lo qual temps dela nostra natiuitat lo dit senyor Rey Hanfos pare nostre era infant: e cote de Urgell segons q dessus es dit. El Infant en Jaume frare seu: e honcle nostre era primogenit delse nyor rey en Jaume: e per dret de primogenitura deuia succehir en lo realme de Arago e vsaua: com a primogenit: e general procurador per tots los regnes: e terres: e per tractamets de matrimoni deuia pedre per muller la Infanta dona Elionor filla del rey en ferrado de Castella. La qual per tps quis seguiso muller del rey Hanfos pare nostre. E com lo matrimoni se degues solenizar en fac d Eglesia entre lo dit Infant en Jaume: e la dita Infanta de Castella/en la vila de Sandea: en laqual so personalmet lo dit senyor en Jaume Hui nostre: e Missatgers solenes del rey de Castella. E encara molts: e diuersos prelats/ e Barons: caualliers: e Missatgers deciutats/e viles notables de regnes nostres lo dit matrimoni so complidament acabat en fac de esglesia/ axi com era stat promes per lo dit senyor rey en Jaume: q res no falli: si no en aytant: com lo dit Infant en Jaume no volch q lo dit matrimoni fos per carnal copula cosumat: ans alli matcix fetes: e complides totes aquelles coses q promeses eren stades per lo dit senyor rey en Jaume al dit rey de Castella: renucia de set als dits regnes de Arago d Valencia de Sardenya: e de Corsega: e al Cotat de Barcelona. E a tots drets q hagues per dret d primogenitura. E aqui encontinet pres lo habit dl orde del Hospital vulgarment dit dels Templers. Lo qual orde d ma del Castella de Hmposta frare Sancho Dords. Jatsia que ell demanas lhabit dels frares d Mutesa. Mas lo dit senyor rey en Jaume Hui nostre: veet q aquell habit hauia spay de vn any a ser professio: eq sen pogues apenedir. E siu faes fora gran scadol del regne: volch q prengues el habit dl orde del hospital. Per tal com lodia quels frares los reben se fan professos: e no sen poden de alli auant penedir. Mas per so com tatost reebut el habit del hospital/leixa aquell: e reebe lo dit habit de Muntesa/com a fer aco ja hauia obtenguda lo dit senyor rey nostre Hui bulla del Papa. E encontinet nostre pare succehi en lo dret dela primogenitura/ e per la dita renunciacio son rey d Arago/e nos arimateix Rey per aquella rao mateixa com si la dita renunciacio no fos/lo dit pare nostre feza romas en titol de Infant/e Comte de Urgell. E apres lo dit senyor rey en Jaume visque algun temps: e lo dit senyor rey Hanfos pare nostre/per ordinacio: e manamet de son pare passa en la ylla de Sardenya ab granauili: e ab gra gent de Cauall/e d peu/ e feu la Conqsta del regne de Sardenya/ en. xvj. mesos quey stech. E tornat dela dita Conquesta/pres terra en Barcelona/lo primer dia de Agost del any de nostre senyor. Mil. ccc. xxiij. Hon era lo dit senyor Rey en Jaume. E apres lo dit nostre pare pare stant Infant/ana per los seus realmes/e terres/e fon li feta gran honor per tots los lochs hon entra ua/e per fer li major honor/e per esguart dela conquesta q nouellamet hauia feta les gents de cascun lech exien li a carrera ab armes: e dan-

çant segons q̃ la gent de cascũ loch era a la cosa puo sufficient. E apres poch de temps lo senyor rey nostre pare ladonchs Infant a instigacio dela senyora Infanta nostra mare: suplica al senyor Rey en Jaume pare seu quenos fossem jurats per senyor en lo Regne de Arago apres dies lurs. E en aço la senyora infanta nostra mare instaua ab la Reyna madona Elichsen muller del dit senyor rey en Jaume/ que aço se degues cõplir/e venir a acabamẽt. La qual nos hiso bona: e finalmẽt vench a acabamẽt. E aço atorgat lo dit senyor rey en Jaume mana Corts en Arago/e en aquelles corts ỏmana q̃ nos fossem jurats per primogenit segons q̃ damunt hauem dit. E en atorgar aço cõtrastant hi lo infant en Pere Comte de Ribagorça/e mossenyer Eximenez Corncll Senyor de Alfaiari. E finalment neXi menez Cornell atorga ho/per çocõ la infanta nostra mare li promes: q̃ li seria dada la gouernacio de Arago/e aris seu/pero a poch de temps so li tolta. E encõtinẽt lo dit infant en Pere sen ana/e nons jura/perço com si donaua dret per primogenitura/com si morts lo dit senyor rey nostre pare a ell pertenia la primogenitura. Mas apres vn any lo senyor nostre pare tractãt lo dit seyor Rey en Jaume seua nos jurar per lo dit infant en Pere per primogenit. E apres poch temps la senyora infanta dona Thereса mare nostra fina sos dies en la ciutat de çaragoça/hõ morí de part en lo. xxiiij. dia de Octobre del any ỏ nostre senyor deu. Mil. ccc. xxxij. E fon soterrada en lo monastir ỏls Frares menors de çaragoça/en lo segõ dia de Nouẽbre apres seguent/que es la commemoratio dels Defuncts. Lo Senyor Rey en Jaume Aui nostre/qui era fort vell/fina sos dies en la Ciutat de Barcelona.

Capitol tractant encara de la coronacio del rey Nanfos: e cõvengue a la sepultura del Rey en Jaume pare seu/e del ques accostumat fer en la noua successio/e del matrimoni q̃ feu lo predit rey Nanfos ab la infanta de Castella dona Elionor.

Apres mort del dit senyor rey en Jaume lo dit seyor rey pare nostre succehi en lo realme ỏ Arago/e vench sen encõtinẽt de çaragoça/ honera a Barcelona per esser a la sepultura de son pare/qui fon soterrat en lo monastir de sanctes Creus. E veus hon jau honorablement/e encontinent feta la dita sepultura/ tornassen del dit monastir a Barcelona/e feu als Catalans ço q̃ ser los deuia: com a senyor nouell. E apres dells sagraments de sceltat/e homenatge de tots los seus ỏ Catalunya: e aps pocs dies anassen en Arago/e feu grimateix als Aragonesos. ço q̃ ser los deuia/aric om a nouell senyor. E fon coronat rey com es dessus expressat en la ciutat ỏ çaragoça/e en la esglesia de sanct Saluador/aric com es acostumat pus honradament que algu de sos predecessors. E feu cauallers nouells. xviij. richs Homens de la senyoria/e so lo primer don Jaume de Exerica/e lo segõ so lo fill del jutge de Arborea appellat Pere/e dey en li domicello per ço com lo pare era viu/e aquells Barons faerẽ tãts Cauallers nouells q̃ foren en nõbre clxxx. En lo seguent mes de Febrer del any dela incarnatio de nostre senyor deu. Mil. cccxxviij. lo dit pare nostre pres per muller en la Ciutat de Terraçona la infanta ỏ Castella dona Elionor/de que dessus es feta

mencio. Car fo Sposada del Infant en Jaume qui renuncia al dret de Primogenitura germa nostre. E encontinent partint de Tarragona fet lo dit Matrimoni: vench sen a Saragoça/e despuix aual lassen en lo regne de Valencia: hon stech continuament tro en lo mes de Decembre apres seguent: e alli la dita reyna hac el Infant en Ferrando. E encontinent la dita Reyna Madastre nostra ab aquells qui ley consellauen tracta moltes e diuersses persecucions nostres: segons ques seguexi.

¶ Capitol deles donations fetes al Infant don Ferrando fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella en prejudici del Infant en Pere primogenit.

Primeramét la dita reyna ab Consell de Dona Sancha de Velasco/qui era Mayna sua: e era dona: que sabia molt en lo Consell de nostre pare: e de Mossenyer Ramon Zornell: e de Mossenyer Gonçalbo Garcia: e de algus altres: quis forçauen a complaure ala dita Reyna. E encara en Bernat de Serria aqui son acommanat lo Infant don Ferrando: tractarenc metteren en obra. E encara se feu de fet: quel dit Infant fo heretat dela Ciutat de Tortosa per donacio perpetual que liu son feta. E son li donat Titol de Marques. E a fer aquesta Donacio: dona fauor lo Infant en Joan Poncle nostre: qui era Patriarcha de Alexandria: e Archabisbe de Tarragena: e la Ciutat de Tortosa deses tant com poch: que no fos separada dela Casa de Arago. E finalment per grans Sparzdimets que sozen fets al Noble dela dita Ciutat de Tortosa: e per corrupcio de alguns majozals/e Regidozs de aquella: quen prengueren dons/e seruieys consentiren ala dita donacio. E prengueren lo dit Infant per senyoz natural: e de alli auant senyoreia la dita Ciutat tro al dia dela sua mort. E apres lo dit senyoz Rey pare nostre feu Donacio al dit Infant don Ferrando dela vila de Alicant: e de la Vall Delda: e de Houella: e de Oriola/e de Guadamar: qui son en Regne de Murcia en preuey o prejudici propri nostre: qui hauien les rendes dela dita Vall per Donacio del senyoz Rey nostre pare ala prouisio de nostre menjar: e dels dla nostra casa: e dela ciutat de Albarrazi ab totes ses Aldees.

¶ Capitol dels homenatges prestats al Infant don Ferrando: per causa dles predites donacions.

Efetes les dites Donacions de tots los predits lochs/qui son claus d tots nostres Realmes: lo dit senyoz nostre pare per aquelles maneres quels parech feu fer Sagrament: e Homenatge a tots los Barons de tots sos Regnes de ajudar e mantenir lo dit Infant en Ferrando en les donacions dessus dites. E tots bi firmaren: saluat mossenyer Hot de Muncada: qui per Prechs ni per menaces consentir noy volch veent que allo era en gran Preiudici nostre: qui esperauem esser Rey apres la mort del senyoz Rey nostre pare: axi com per la gracia de Deu som stats.

¶ Capitol dela perpetual donacio: atorgada per lo Rey Alfonso/per prechs dela reyna elionor al

Jnfant en ferrando deles viles de Xatiua ara Ciutat/de Algezira: de Muruedre de Maella/ò Burriana e de Castello. E cò los predits lochs noy volguer en cõsentir/ans recorregueren ala Ciutat de Valencia: quils ajuda de tal modo: q̃ la predita donacio no pogue hauer loch.

AFetes aquestes coses apres algũ temps lo dit senyor rey nostre pare a gran inductio dela dita reyna: e altres dessus dits atorga de fer donacio perpetual al dit Jnfant en ferrãdo deles viles de Xatiua que ara es ciutat/de Algezira/de Muruedre/de Maella/de Burriana/e de Castello/ e per tots los dits lochs trames sos missatgers specials indubint la gent dels dits lochs que juralssen per senyor llur lo dit Jnfant. E en aço no pregueren paciencia los dits lochs: ne ho volgueré atorgar ne consentir ans hi hac Alguns lochs qui volguerẽ allapidar los Missatgers. E de aço hagueren recorrimẽt ala ciutat de Valencia/quels ne ajudas/ com en altra manera se tenien tots per perduts. E com lo dit senyor rey nostre pare vee quels dits lochs en aço consentir no volié ells forças queus faes fer a ma dela ciutat: e aço proposa lo dit senyor nostre pare ala di Ciutat/e retengueren se acord. E llur acort fo ay tal: que nou faessen. Car siu sabien llurs Priuilegis ne valrien menys/e romangueré traydors: e que seria perdicio/e destructio llur. E tengueren ne molts: e diuersos Concells en la casa dela confraria de sanct Jaume. E apres fina la cort llur/e ordenaren que tota la Ciutat estigues apparellada a les armes: e que la gent fos partida per deenes/e Centenars/e Millers: e al primer Hom quel dit senyor Rey forças per preso: o per mort si consentir no volien ala dita donacio/que tantost hun hom/qui per ordinació llur staua ala porta dela cambra del dit senyor. E altre al cap dela Scala: e altre al Portal/e altre al pont/ e altres en les Cases de Munteça: e altre ala Carneceria noua. E altre ala porta dela Seu. E altre en lo Campanil: mettessen Sengles Scrits/e al cop repicassen les Campanes/e bisques tota la Gent dela Ciutat/e anassen a cascuna posada dels Consellers del dit senyor. Mil homens: e quels aucissen ab totes llurs Companyies: e tota la altra gent dela Ciutat anassen al real del senyor Rey/ e que morts tota persona que sia trobas de cala del dit senyor: sino tant solament lo senyor Rey: e la Reyna: e lo Jnfant don ferrando. E haut aquest Acord/e Consell/hac ni algu dells/qui digueren/qui ho diria aço/e en Guillerm de Vinatea: qui era hom cs forçat e hom assenyalat en la Ciutat dix. Anem que pus que son fetes les ordinacions yo me aucnturare de dir que noy planyer ela mia vida/e sim mata lo Senyor Rey/ morre per Lealtat/car ixi puix que yo me auentur de dir ho beus podets vosaltres auenturar de anar hi. E axis seu quey anaren lo dit en Guillerm de Vinatea/e los Jurats e Consellers/e com foren dauant lo senyor Rey nostre pare e la Reyna nostra Madastre/e tot llur Consell e Prelats/ e Sauis/e Caualers: e altres Barons e richs homens de sa cort/ en Guillerm de Vinatea proposa e dix que molt se marauellaua del senyor Rey nostre pare/e aximateix de tot son Consell/que ay tals Donacions facs/ne consentis com hauia. Car allo no volia al re dir/sino tolre les Priuilegis/ e separar lo

regne de Valencia dela corona de Arago. Car separats les Viles/e locbs tant appropriats com aqlls eren dela ciutat de Valécia/Valencia no seriares: per que ells no consentien en les dites donacions/ans bi contradirien: e ques marauellauen fort dell/e de son consell que en tal punct los posassen dauant. Car posauen los en punct de esser traydors: e altre senyor noy mudariem si a mi senyor sabiets tolre lo cap del coll: ne sin sabiets a tots matar/mas certific vos senyor q si nos mozim q no escaparaalgu de aquests qui son açi q no muyren tots a tall de spasa/ sino vos senyor/e la reyna el Infant don ferrādo. E hoint aqstes paraules lo senyor rey nostre pare dix ala reyna/ha reyna aço voliets vos hoyr/e ella tota syrada plorāt dix. Senyor no cōsentiria el rey don Alfonso de Castilla hermano nuestro q el no los degollasse todos. E lo senyor rey respos. Reyna reynael nre poble es franch/e no es ari subiugat com es lo poble d Castella. Car ells tenen a nos com a Senyor/e nos a ells com a bons Vassalls/e companyōs. Estant en aquestes paraules e departiment/ leuas lo senyor rey e tots los altres del Consell que no si feu altre pus. Mero los dela Ciutat no saberē ells aquell consell tant secret que non sentis lo senyor rey e la reyna/e los altres de son Consell: e per dubte de morir: ari cō erē bons en consellar ques fessen les dites donations tractaren/e sesforçaren ques reuocas tot/ e aris feu. E lo senyor rey ho feu durament. Car volauera que tots aquells qui aço consellauen/ fossen castigats de per lo mal consell que li dauen: qui era destructio/ e perdicio del dit regne de Valencia/e per conseguent dela corona de Arago.

Capitol dela charta que los bons Consellers faeren fer per lo rey Alfonso ab juramēt que de. x. anys no faria Donacio alguna perpetual sino a sos fills.

Es cert/que ans quel matrimoni del senyor rey nostre pare se fes ab la dita Infanta de Castella lo cōsell de nostre pare/e tots los seus pobles se pensauē que per aquel matrimoni peruengues ala casa de Arago/e a tots sos regnes gran profit: pensant que la casa de Castella seria vnida de gran amor ala casa de Arago. Ari que mals ne guerres de aqll regne nos seguirien ab los nostres. E tantost quel dit Matrimoni fon fet: e hague Hom vist lo mouiment dela dita reyna/e de dona Sancha e deles altres qui la consellauen aquells bons Consellers qui amauen la nostra Honor: perço com la dita reyna analaueja com heretaria ses Infants quāt quels hagues. E strenyeren se fort ab lo senyor Rey nostre pare/e supplicaren/e li consellaren que faes Charta ari com de fet la feu. En que prometia/ e jurauaq de Deu Anys ladonchs primer vinents ell no faria Donacio alguna perpetual sino als fills seus: dela aql charta la dita reyna hac sentiment tant nos era fet secret. Per la qual rahō se seguiré molts/e diuersses enfrontes/ los quals serien lonchs de recomptar. Empero les dites donacions se faeren al dit Infant en Ferrando per la manera dessus declarada/no contrastants qualseuol Priuilegis e Contraris a fer aquelles.

Capitol dela inquisicio e persecucio feta per la reyna dona elionor cōtra aqlls officials del rey don Alfonso marit seu/e cōtra tots altres q fossē parcials a son fill astre en Pere.

Apres de aço lo senyor Rey nostre pare anassé a Tarragona: e la Reyna punya a perseguir nostres Officials/e tots aquels qui vellauen en la honor/e be nostre. En especial donaren comiat a mossenyer Miquel Perez çabata: qui era bom molt amat per lo senyor Rey nostre Pare/e a Mossenyer Garcia de Loriç: qui era The sorer. E partiren se del senyor Rey tantost com so en Barcelona. Car la dita reyna les perseguia: els hauia ja començada de fer inquisicios e venguere sen a nos: qui erem en Arago: hon stiguerem tota vegada: e fozem defesos.

¶ Capitol dela altra persecucio gran/feta per la predita Reyna/ no solament contra los Affectats al Primogenit en Pere/mas encara contra ell e lo Infant en Jaume fillastres seus. E dela Sentencia de mort donada contra en Lop de Conçut. E com apres dita persecucio cessa.

Ell dit senyor Rey nostre Pare: apres alguntemps anassen en Arago: e pujassen a Terol/e hauia citats los dits Miquel Perez çabata: e Mossenyer Garcia de Loriç: e en Lop de Conçut: qui personalment vengnessen a ell: e algu noy volch venir/ sabent la persecucio dela reyna/ sino lo dit Lop de Conçut: qui aconseguilo senyor Rey en vna Aldea de Terol appellada Todos. E lo dit senyor rey dix li. Lop noy at tures. Car la reyna te perseguit/ tornaten/e ell dix/que no hauia fet res/per que degues esser perseguit car en si hauia lealtat e Veritat. E com fozen a Terol la dita Reyna ab lo senyor Rey nostre Pare ob-tench quel seu pendre. E apres alguns dies lo dit senyor Rey deuallassen en lo Regne de Valencia. E alli procehiren contra lo dit Lop/ e lisaeren Turments. E so li finalment dada sentencia de mort. so es que fon rocegat/e penjat com se deuia que ell hauia fets fatilleries ala dita reyna que no pogues Infants concebre james. E fet aço lo senyor Rey trames commissaris en Arago contra los dits mossenyer Miquel Perez çabata/e mossenyer Garcia de Loriç. E encara se esforçaua lo dit senyor/que nos fossem trets de poder de mossenyer Miquel perez senyor de Burrea/ e mes en ma de den Exemen Cornell/senyor del Ferreri. La qual cosa lo Archabisbe de çaragoça/qui hauia nom mossen Pere lopez de Luna: no perdent lo cognom de Luna per esser promogut en Archobisbe) com veya fer lo contrari per los qui son de baraca sa/e no hodeurien fer. E los dits mossenyer Miquel Perez çabata/ e mossenyer Garcia de Loriç desenneren/ e estauen tots pera morir per nostra vida. E per nostra honor e mossenyer Vidal de Vila Roua: Comanador de Montalba/ amant nostre be venc haçaragoça/hon era lo Archabisbe de çaragoça per dar li a sentir com lo senyor Rey volia cobrar nos: e nostre frare el Infant en Jaume Comte de Urgell e trer nos de poder dels dits Archabisbe e Cauallers dient: que si en tot cas nos volia cobrar/que li hoporia vedar/ com de dret null Hom no poria tenir los Fills contra voluntat del pare: ni ho poder menys hopodie cotrastar. Axi q̃ vessen quin remey pozien pendre q̃ no fossé liurats nos e nostre frare lo dit Infant al senyor rey nr̃e pare. Car si nu erem encontinent serié morti no per lo dit senyor

nre pare/mas per la Reyna nostra madastre;quins mezinaria pus nes fossem en poder del senyor rey nostre pare. Sobre aço haut Consell los dits Archabisbe comanador: e e Cauallers ordenaré que los dits cauallers nos menassen prop la frōtera del regne de frança: si tant se fos que per força nos volgues tolre dellur poder. E per ço los dits mossenyer Miquel de Burrea/Miquel perez çabata/e mossenyer Garcia de Loriz empararen se de nos: e per fugir a aquella persecucio feren nos anar a Exea:e apres pujam nosen en les Muntanyes de Jaca: a fi que si el senyor Rey nostre pare continuas çontra nos nens volgues als fer quens en passassem en lo realme de frança. Mas lo dit senyor rey cessa:per tal com aquells qui ho tractauen veyen ql̄s mals tractaments no hauien loch.

¶ E romāguem de aquí auant sens persecucio:emperono gosauen exir de Arago be que fossem Primogenit:ejurat:e tota la terra de Arago nos amaua:ens volia gran be:e les desplabia fort la Persecucio/e greuges quens feya nostra Madastre. Ari que algunes vegades nosaltres e alguns de nostre Consell: tremeten al senyor Rey nostre pare/per significar li algunes coses:e aquells qui per nos hi anauen: no li gosauen ne li podien parlar/tant era tengut a prop. Mas lo dit Senyor Rey prenia escusa: que volia anar a Caça/ e ariu feya; e ari com era en la Caça en Loch ja ampres: aquell qui per nos li era tremes parlaua ab ell largament dels Affers nostres/ e tornauano tota vegada tal Resposta que nos/ e tot nostre Consell ne stauem molt alegres/e pagats.

¶ Capitol del comiat donat a dona Sancha Auia dela Reyna dona Elionor/ trahent aquella a mal son grat/e dela predita Reyna de tots los Regnes de Arago/ e Valencia;e senyorics del senyor Rey.

Com lo senyor Rey nostre pare hac estat algun temps en lo Regne de Valencia/ja tots los vassalls: e Gents dela terra murmurauen contra dona Sancha. Car no tractaua sino mal. E lo Patriarcha / e daltres de Consell del dit senyor tractauen/que isques dela terra/o del Regne. E lo predit Patriarcha cōuoca concili a Tarragona als Prelats/e Clergues de sa Prouincia. E lo senyor Rey nostre Pare/el Patriarcha anaren a Tarragona/ e com hi foren tantost son dada paraula a Dona Sancha: que sen tornas en Castella/ de que la reyna hac gran turbacio. Mas no si pochal reser. E en Ramon Corneli acompanya la fins en Castella. E com foren en la Horta de çaragoça los Hortalans/e altres/qui son appellats Terres tenents/ feren tant de tabustol e de Crits contra la dita Dona Sancha dient. Fora/ fora de Arago la Vella Mala/que no gosa entrar en çaragoça/ans per la part fora na passa/e ana al loch de Alago. E com son fora del Regne aquesta dona Sancha/la Cort romas en Repos/e al senyor Rey nostre Pare fo administrat en son consell de Sauis Homens/e de altres Prelats e Cauallers de sa Cort. E de gran Consell foran gitats daquen alguns qui tenien en los mals Affers passats.

¶ Capitol dela guerra mogu-da per lo rey de Castella contra lo rey de Nauarra lauors tractant ma trimoni de vna sua filla ab lo Infant en Pere Primogenit. E com los Nauarros ab Aragonesos llurs va ledors foren vençuts per los Caste llans.

Algũs dies apres lo rey de Castella moch guer-ra contra lo Rey de Na uarra: e nos estant In-fant per tal com erem en tractament de matrimoni ab la filla del dit Rey de Nauarra. Lo qual apres algun temps vench a perfe-ctio/ saem valença al dit rey de Na-uarra/ e li tremet ẽ en ajuda. D. ho mens de Cauall dela gent nostra de Arago/ e fo capita lo dit mossenyer Miquel de Gurrea/ e ana ab la dita companyia a Tudela/ e los Caste-llans per ço com eren quatre milia homens a cauall foberguejaren als Nauarros. E sdeuench sequels Na uarros anaren fornir vn Castell: quics appellat. E perço com lo dit mossenyer Miquel era ja Hom vell/ e era malalt/ e de aquella malal tia morí alli/ que no podia molt tra ballar/ ordenarẽ quel dit mossenyer Miquel Perez çabata hi anas ab cc. de Cauall dela companyia dels Aragonesos. E aço sabents los Ca-stellans isqueren los al encontre pe ro lo dit mossenyer Miquel perez çabata no cuydant que [illegible] fossen esperats/ e tant los esper[illegible] que no fo a ell de tornar a tras. E ferren los Castellans en ells/ finalment que foren presos mossenyer Miquel perez çabata/ e alguns altres/ e mo riren ni dalguns. E a rimateix al-guns domestichs nostres.

¶ Capitol dela mort del Rey Alfonso/ e fuyta dela reyna Elionor mulier sua/ qui per por de son filla-stre lo Infant en Pere esen passa tãt secretament cõ pogue en Castella.

Apres aquestes coses lo senyor Rey nostre pare anassen a Barcelona/ ea-qui stech algun temps ad ministrant com a bon se-nyor sos regnes. Mas per accident dela malaltia/ com fos Hydropich agreuia li la Malaltia. E fina sos dies en Barcelona en lo. xxvij. deja ner del Any dela incarnacio de no-stre senyor Deu. Mil. trecẽts tren ta e cinch. E de dos meses abans quel dit senyor e Rey nostre pare fi nas la reyna nostra Madastre dub-tant se dels mals quês hauia procu rats/ e veent que nos deuiem succe-hir en esser Rey de Arago/ que no fos mal menada irques del Regne de Arago/ e anassen en Castella. Em pero com nos/ e nostre Consell ho sentim. Car ella ho sen com pus se cretament poch/ prouehim al pas deles Barques de Ebro per embar gar son cami. E com hi foren tro-bar en que ella son ja passada/ e crida del regne. E en aço dona fauor don Pedro de Exerica/ qui la acompa-nya/ e sen ana ab ella en Castella. La qual cosa fo gran damnatge del Re gne de Arago/ com si la reyna/ e sos Fills no fossen exits nos seguiren tants de mals/ com faeren ala Casa de Arago.

¶ Capitol dela mort den Ber-nat de Serria Alcayt del castell de Xa tiua: e del retimẽt fet de aquell per en Bernat de Matero Sots alcayt del dit castell al Infant en Pere la uors Rey de Arago/ per mort del Rey Alfonso pare seu: no contra-stant fos donat ala Reyna dona Elionor.

Aſsi tal com ço quis ſeguir ſon do/ e gracia eſpecial que noſtre ſeyor deu ſeu ans quel dit Senyor Rey noſtre pare paſſas deſta vida volem quen ſia feta mẽcio en lo preſent libre. ço es q̃ com lo dit ſenyor noſtre pare hagues donada ala reyna noſtra madaſtre la caſtell: e la vila de Xativa ab tota jurediction alta e bara: ſon cõmanat lo dit Caſtel an Bernat de Serria quil tenia com Alcayt/ e ere Sots Alcayt en Bernart de Matero. E esdeuench ſe q̃ viuent lo dit ſenyor rey noſtre pare en Bernat de Serria deſſus dit fina ſos dies en lo dit Caſtell de Xativa: en lo derrer dia de Deembre del any de la incarnacio d̃ noſtre ſenyor Deu. Mil. ccc xxxv. Ari que lo ſenyor rey noſtre pare: no viſq̃ apres del dit Bernart de Serria ſino vint e cinch dies. E eſtant lo dit en Bernat de Serria ala mort en lo dit caſtell de Xativa lo dit en Bernat de Matero Sots alcayt ſeu dix litres vegades altament. Senyer en Bernart ſi Deus faſes volũtats de vos aqui manats que do lo caſtell. E lo dit Bernat de Serria li reſpos al rey per tres vegades. E dit aço ell trãſpaſſas de aqueſta preſent vida/ e com ſo mort lo dit Sots alcayt venia al ſenyor Rey noſtre pare per retre li lo caſtell. E com ſoa Tortoſa ell ſabe quel ſenyor rey noſtre pare era mort/ e oyda la ſua mort encontinent gira/ e tornaſſen a Valencia: e com ſo en Valencia ell feu ajuſtar tots ſos parents/ e amics/ e alguns Sauis/ e demanals de conſell que faria ne aqui retria lo Caſtell de Xativa/ e dix los tot ço que ell hauia dit an Bernart de Serria estãt ala mort. E la reſpoſta queell li feu/ ço es quel retes al Rey ſegons que dit es: e tots los dits Parents/ e amichs del dit en Bernat de Matero e los Sauis hoint que en Bernat de Serria li dix quel retes al rey que ell era tẽgut de donar lo a nos: quierem ſon Rey pus noſtre pare era mort. E haut aqueſt Conſell tantoſt partis de Valencia/ e vench ſen a nos: quierem en Arago: e com ſo ab nos retens lo Caſtell. E deuconti-nent nos lo reebem ab gran plaer/ quen haguem: e aquell comanam al dit Bernat de Matero. Jatſia no ſos tan honrat hom com eren stats los alcayts de Xativa. Mas aço ſahem: que pus per Gracia: e do de Deu lo hauien haut: e lo dit Bernat de Matero ne era cauſa cõmanam lo a ell: e per ço hoſem ſcriure/ que ſi lo dit Sots Alcayt en aquell punct no hagues feta aquella demãda an Bernat de Serria lo Caſtell/ e la vila de Xativa ſoza romaſa ala dita reyna noſtra madaſtre/ de que ſoza gran Dan ſeguit a tot lo Regne de Valencia. E nos quin hagueren paſſat cnuig gran/ eaffany. Car ja per aquella rabo/ los hauia ella fet dar al ſenyor rey noſtre pare/ com era quaix en Frontera de Caſtella.

AÇi feneix en tots los fets del dit primer Libre. E comencen los affers del ſegon Libre/ en que tracta de molts Affers/ que ſeguiren deſpuix que ſom mũtats d̃ dignitat Real tro alterç Libre/ en q̃ es tractat/ en quina manera ſo proceit/ e feta per nos execucio contra lo Rey de Malloz-ques.

Fin del primer Libre.

Libre segon: hon se tracta dels actes fets per lo rey en Pere/ fill del rey Hanfos

Capitol primer dela mort e sepultura del rey Hanfos: e del loch hon es soterrat.

Sabuda per nos la mort de nostre pare lo rey Hanfos estiguem en acort si yriem a Barcelona per fer soterrar lo cos: e per fer li aquella honor: que bon fill deu fer a son pare. E vaguem en Consell del honrat pare en Cos: st Arcabisbe de çaragoça: e daltres prelats: e richs homens: qui eren ab nos en la ciutat de çaragoça/ que nos anassem a Leyda quel testament de nostro pare deya que los soterrat en Leyda: e ari li anassem a fer li honor al soterrar. Per que haud nostre Consell escriuim al Infant en Pere de Ribagorça: e d Empories Comte: e en Ramon Berèguer Cõte de Prades honcles nostres: qui erẽ en Barcelona ab altres prelats e richs homens: qui eren aqui ab lo cos de nostre pare: q̃ degussem apportar lo dit cos a la ciutat de Leyda. E ells respongueren nos q̃ ja lo hauien soterrat al Monastir dels frares menors de Barcelona. Per que nos noy poguem esser. E mori stre pare en la dita ciutat de Barcelona en Dimecres/ a hora de mija nit: tertia vigilia de sant Paul: q̃ hom cõpraua a. ix. dels Calendas de Febrer: e a. xviij. de Janer. Anno domini Millesimo trecentesimo tricesimo quinto.

Capitol segon del del: e dels prequics del rey Hanfos fets per lo rey en pere fill primogenit seu.

Fet per nos lo dit manamẽt/ ordenam que fessem del dela mort d nostre pare: e que li facessem oir misses en la Esglesia maior de sant Saluador: ari com es acostumat. Per q̃ tantost partim dela Esglesia dels frares menors: hon posauem e ab grã dolsegons q̃ es acostumat anam ala dita Esglesia de sanct Saluador e aqui faem cantar misses: e fer sermo: lo qual sermo feu lo nostre confessor frare menor: per nom frare Sancho dayerbe: qui puis fo Bisbe de Terraçena: e en apres Arcbabisbe de Tarragona. E faem: e retem aquell deute q̃ poguem ala anima d nostre pare aquell dia. E puis acabat lo dit offici: tornam nos en a la dita casa dels frares menors/ hõ posauem.

Capitol terç dels reuerends egregis/ nobles/ magnifiques/ e hõrades persones: les quals vengueren de Arago/ de Valencia e de Catalunya: a visitar al senyor Rey en Pere tenint lo dol del rey Hanfos pare seu en la Aljafaria d çaragoça: e com los Catalans lo supplicaren: e requerissen anas a Barcelona: ans de cozonar se en rey per jurar vsatges: e constitucions: ari com era acostumat.

Per tal com los richs homens e algũs gents honrades de ciutats: e de vils de Arago deuiẽ venir a nos: partim nos dela dita casa dels frares menors: e mudam nos ala Aljafaria nostra: e acap de pocs dies vengueré dauãt nos los damunt dits Infants: en Pere: en Ramon Berenguer: e lo Archabisbe de Tarragona: el Bisbe de Barcelona: e Arnau Roger comte de Pallars: Rot de Munca

da: en Ramon de Cardona: en Guillen ò Cervello: e daltres molts nobles e cauallers de Catalunya. Car ja grãres de aquells de Arago crẽia ab nos: es a saber/lo Archabisbe de çaragoça: el Abat de Montarago: en Lop de Luna: en Joan Eremenez de Urrea/don Eremen Cornell: en Pero Cornell/en Ramon Cornell fills del dit don Eremenez Cornell: en Joã eremenez ò Urrea fill del dit Joan Eremenez Blasco dalago: en Joan Eremenez de Urrea germa sen: e molts daltres de Arago. Hey vengueren a rim a teir Pdromés ò Barcelona: e Syndichs e Pdrocurados de ciutats: e viles de Catalunya. E supplicaren nos ens requirir en ab chartes publiqs q̃ nos ans quens cozonassem en rey degues sem personal nent anar ala Ciutat de Barcelona: e aqui quels juras sem lurs vsatges: e lurs constitucions: e ells quens farien sagrament de fee e lat per rabo del comtat de Barcelona: a ric om deye que era acostumat en tots los reys passats: antecessors nostres: e sobre aço nos demanam nostre acort.

Capitol quart del Consell donat per los Aragonesos al Rey en Pdere que no anas a Barcelona per jurar: ne partis de çaragoça tro que fos cozonat.

Sobre aq̃st acort: no veents la gran fadrinesa nostra: e que per nostre cap no podiẽ bonamẽt conexer qual nos era pus profitos. ço es la anada: o la aturada: pensant nos en molts perills: e en molts scandals quis podien esdeuenir en nostra Cozonatio diguem al dit Archabisbe de çaragoça q̃ nos per la poquea de nostres dies: no podiẽ determinar qual carrera ans era mellor. ço es lo anar: o lo romanir. E axi quens consellas lo mellor. E llauors haguem de consell per molts dies per nostres consellers entre los quals fo lo damũt dit Archabisbe ab nostres Consellers/Cauallers/e ciutadans ol dit regne que nos en nengun cas del mõ no anassem a Barcelona: ne partissem de çaragoça: tro quens fossẽ cozonats en rey per molts rabons e condicions: dels quals no volem parlar. Car serien longues de escriure.

Capitol quint dela Resposta feta per lo Rey en Pdere als Catalans de no poder ell anar a Barcelona per jurar: ans fos primer cozonat en rey.

Abut lo damunt dit Consell: e acort faem nostra resposta als damunt dits Infants en Pdere: e en Ramõ Berenguer: e als richs homens/cauallers/e altres bons rades persones de ciutats: e de viles de Catalunya q̃ aqui eren vengudes: segons quẽs hauiẽ dat de consell. ço es q̃ en nengun cas del mon: nos no partiriem de çaragoça tro q̃ fossem cozonats en rey. Mas pressa la cozona Real nos yriem a Barcelona/e els fariem ço que degues sem. Encara per aço moltes gracies: e q̃ en nenguna manera altre Consell no pẽdriem. Car aq̃ll entenie quẽs era pus profitos.

Capitol sise: dela replica faerẽ les yllustres persones al rey en Pdere de hauer ell hagut mal Consell en fer Statut Nouell: quels altres reys no hauien fet. E tornaren sen yrats en Catalunya.

Ala questcõsell nos respongueren los dits Infants en Pdere: e en Ramon Berẽguer/e el Archabisbe de Tarragona/e digueren nos/q̃ mal

consell hauien haut/en tant com volié mudar la manera dels tres reys antecessors nostres. Car négu dells no hauien tal/o semblant cosa assajada perq̃ no paria quey haguessem haut bon acort q̃ faessem statut nouell/e vã hi moltes rabons allegar. Empero nos temérs nos de molts accidents contraris qui sipozien esdeuenir oiguem los q̃ ari voliem q̃ fos:e q̃ no sen deuia alrefer. Ider q̃ ells y zuts/ e fellons partiren se de nos/e tornaren sen en Barcelona. Ari q̃ nengu de Catalunya no romas ab nos/saluãt en Hot de Muncada/e en Ramon de Idaralta/e segons que hauem oit retrer alguns hauien ampres q̃ faessen parlamét general en Barcelona/mas no vench a perfectio per tal com algunes ciutats/e viles de Catalunya/tements que a nos no sabes greu noy volguessen comparer.

Capitol set dels Missatgers

del rey Robert de Napols/vénguts ab dos Astrolechs al rey en Pere/per veure/e saber en quin signe seria cozonat:e dela relacio per ells feta al Rey Robert/que ni ell ni altres no faessen ampresa contra lo rey de Arago.

Hans quel dit Senyor rey se cozonas vengueren Missatgers del rey Robert de Napols: los quals Missatgers menaren absi dos Astrolechs dels grãs del mó. E jatsia los dits missatgers demonstrassen: q̃ venien a visitar lo dit senyor: e saber son bon stat pero es ver q̃ ells venien per veure/e saber en quin signe seria cozonat. E aço/per tal com lo dit rey robert se tenia per fort agreuiat dela casa de Arago: e volia fer contra aq̃lla certa Ampresa. La qual segons q̃ bac de consell dels dits Astrolechs no volia mettre en execucio: tro fins q̃ aquells haguessabut lo signe/en q̃ lo dit rey de Arago seria cozonat: per la qual cosa los dits missatgers sabut lo dit signe: e vista la Cozonacio: tornaren sen a llur senyor: e feré li relacio deles dites coses. E en cõclusio los dits Astrolechs li conselaren que per nengũ partit del mó a tort ne adret nos prengues ab lo dit rey de Arago. Car la sua nariuitat/e cozonacio era feta en tal signe que de tots quants haurien que ser ab ell/se honraria. Ider que lo dit rey Robert se tench per dit ò no hauer guerra ni debat james ab lo dit rey de Arago. Ans com mozi mana expressament a sa Ueta que romas hereua del regne que per negũ partit del mõ no hagues debat/ni questio james ab lo rey de Arago.

Capitol.viij. com lo rey en Pere reebe de casa sua los bons Officials: e Curials: qui solien esser de son pare lo rey Hanfos: e donãt los officis. E com lo rey stãt vedat nos pogue cozonar fins son absolt.

Stants nosen la dita ciutat de çaragoça vengueren a nos tots/o la major partida de aquells Officials/e curials de nostre pare/ per tal que los reebessem de casa: o que los faessem qualque be. E nos veem que aço era justa cosa/e rabonable haguem hi nostre acort. E prenguem de Casa aquells que veem quens eren bons/als altres prouehim de officis de nostres regnes: e de Catalunya: els donam vicaris. E aço fon en quaresma/e nos deuiem nos cozonar ala Idalscha Florida: e nou poguem fer. Car nos crem vedats e ja hauié tremes vn Cozreu apapa Benet.xj. que el q̃ donas poder al

Archabisbe de çaragoça quens absoluces: e aquesta letra no pogch esser al dia ordenat ala nostra cozonacio per que nos haguem allongar la nostra cozonacio vuyt dies. Ari q̃ nos fom cozonat per Rey lo Diumenge apres Pascha/ en lany de nostre senyor. Mil trecents trenta esis.

Capitol. ix. dela cozonatio: honres: e solennitats de aquella fetes al Rey en Pere/ e deles persones qui la companyaren ala cozonatio.

LO Dissapte seguẽt que so apres la dita festa de Pascha nos no fom apparellats de rebre nostra Cozonacio tro en Landema segueut q̃ deuia esser diumenge. Per q̃ lo dit dissapte en vespra hora de vespres partim dela Aljafaria nostra: qui es en çaragoça: ari comdit es: e anãm ala esglesia de sanct Saluador: e anarem ab nos. Les quals eren aqui presents: es a saber lo hõrat pare en Christ en Pere Archabisbe ò çaragoça: e lo bisbe de Leyda: e lo bisbe ò sancta Justa: lo bisbe de Terraçona: lo Abbat ò Mũt Arago: en Hot de Mũcada: en Joã Eremenez de Urrea: den Eremen Cornell: en Blascodalago: en Ramon de Peralta: en Joan Eremenez de Urrea fill den Joan Eremenez de Urrea. Pero Cornell: Ramon Cornell: Thomas Cornell fill den Eremenez Cornell. E ab molt gran honrament quins fon fet per tots los damunt dits: e per tota la ciutat de çaragoça. E entrarem nos en la dita esglesia ò sanct Saluador/ e acostãm nos al altar: e aqui fem primerament reuerencia a nostre senyor Jesu Christ: e a la benauyrada mare sua dela honor q̃ nos hauia fet atro aquell dia. E ab grã deuocio diguem aquelles oracions q̃ nostre senyor Deu nos ha meses en nostre cor ab tota aquella humilitat q̃ fer poguem. E nos estants en aquella oracio fom requests per nostres vassalls damunt dits que reposassem: e q̃ dormissẽ en la Sacrestia: hon nos hauien fet lit/ per tal q̃ mils en Landema poguessẽ complir la festa ab grã alegria. E nos veẽts quels dits vassalls nostres nos consellauen be/ per la tẽdrea dany es qui era en nos/ volguẽ lo creure/ e reposãm ari aquella nit entro en lẽdema en hora dalba. Empero tota aq̃lla nit nostres vassalls ab grans alegries/ cants: e deports passaren en tota aquella nit. E lendema matí q̃ fon diumẽge nos fom apparellats hora del sol exit ab nostra Dalmatica: e ab aquell arreament/ quis pertany a rey pendre coronacio. E començaren se de vestir: es saber/ los honrats Archabisbe de çaragoça: e lo bisbe de Leyda/ lo bisbe de Terraçona: e lo bisbe ò sancta Justa; q̃ es en Sardenya: e lo Abbat de Munt Arago. E apres molts Priors: e Canonges: e homens religiosos: nos tiguem encara en la dita Sacrestia tro q̃ fo hora que lo officis se començas. E quant lo officis se dech començar/ venc nos lo Archabisbe: e dix nos ens prega q̃ ell nos posas la çorona al cap dauãt tot lo poble: allegant rahons algunes donãt nos q̃ axis deuia fer. E obre aço en Hot de Muncada tan sola mẽt respos li per nos/ e dix q̃ nou deuia fer. Car ser a prejudici dela corona q̃ nos fossem cozonats per ma de prelats. E nos atorgam ço q̃ en Hot de Muncada dix: emperon enguns de nostres Conscellers noy contrastaran/ e aço que dix lo Archabisbe ans ho atorgauen. E ari mateix los Prohomens dela ciutat de çaragoça: e nos veẽts aço fom fort torbats

en nostre coz: e nosabiem quens hi resonguessem. Mas empero nos resonguem que nos mateix nos voliem posar la cozona. E quant lo Archabisbe veu q̃ nos no voliem atozgar/e laguias lo ofici tant com pogue/ab grã pzupuol/vans pzegar que aldemenys nos plagues cõsentir quens adobas la Cozona com seriem dauant el altar de sanct Salnador: dauant tot lo poble/ e nos lauozs veem nos en tan gran perillo es per lo dia: quins era lo puyonrat q̃ null altre que nos esperasen en aquest setgle: e q̃ aquell que teniem per pare: quãt en aquest mõ nos digues ay tals paraules en honrar la sua esglesia /e ſon Archabisbat en gran detriment e subjugacio de nostre regne: e consellant nos en cara los damunt dits pzohomens de çaragoça: e Consellers nostres: queu consentisse. Nos empero conerents lo contrari/som tozbats fortment dins nostre coz. E sibens erẽ de pochs dies: tantost haguẽ acort entre nos mateix q̃ ley atozgassem. Mas empero q̃ non facssen res: per ço era ja grã dia. E lo dit ofici: e festa quis poguera laguiar/ per tal cõ per ma del dit Archabisbe/ qui era ja reuestit hauem apendre nostra benedicio. E tantost fet lo dit atozgament: nos isquem dela sacrestia ab los damunt dits prelats/richs homens/cauallers/e altres persones honrades: qui eren dins ab nos. E acostam nos al altar per rebzeab deuocio nostra cozonatio. E nos diguem liq̃ pzou bastaua: e q̃ nons adobaes nes tocas nostra cozona: q̃ nos lens adobariem. E axi nolin donã licẽcia: dela qual cosa ell so molt mogut: e nõ gosa fer res a pares: e dir la Missa be: e solemnement: e complida: e tot son Ofici: e aqui los juram los llurs ſurs/ e ordenament del regne de Arago. Segons ques pertany defer.

¶ Capitol. x. dela gran festa: dita Missa: fet aper la dita cozonatio del senyoz rey en ſdere per los Aragoneses.

Dita la missa dessus dita/ e tot lo ofici set/ e complit be: e bastantment/ nos som reebuts a aqui en palmes per nostres vassalls dins la dita esglesia: e cauals cats en nostre cauall: quiera aqui van nos mettre en nostra mãdreta lo Sceptrum: qui era molt bell de vna rica vergadoz: e en la ma sinestra vn pom de oz. E van posar entozn del dit cauall: çoes de cada part senglas cadenes longues de argent per destrar nos: axi com era acostumat. E van pendre les regnes de nostre cauall los richs homens de Arago: e anauen pus pzes denos: apzes los pzohomens de çaragoça. Apzes las ciutats e viles de Arago: e com Mariano/e Joan son frare germans del Jutge de Arborea/ volguessen tenir llurs mans en les dites regnes: los richs homẽs de Arago vannos dir q̃ en les dites regnes no auiẽ de tocar sino ells: e les ciutats e viles de Arago. E nos responguem los: que ls bi les passen tenir/o pendre q̃ bons sabia quey tenguessen per tal com erẽ nobles persones/e notables/e tãtost jaquirẽ los hi tenir/ e noy cõtrastarẽ. E en les cadenes se van pendre per destrar pzohomens de çaragoça: e del regne de Arago de vna part/ e los pzohomẽs del regne de Valẽcia dela altra ab alguns de altres de Catalunya: que aqui eren vengus per rahode nostra festa. E axi partim de aquí molt honradament/ e ab gran solẽnitat/ e ab gran festa de Bozinadozs: e de Taules redones/ e de balls quis fa

bien en diuersos lochs dela ciutat etornam nosen ala Aljafaria.

Capitol. xj. dela grã festa que feu lo senyor Rey als Aragoneses: e a altres quil acompanyaren: venints dela festa dela sua Coronacio ala Aljafaria de çaragoça. Hon los feu tots dinar: e quãts hi venguerẽ.

Com fon entrats dins la Aljafaria q̃ era encortinada e Ampliada dalt/e de bair de molts richs draps de or/e de seda/e daltres. E les taules foren apparellades e meses: posam nos a mãjar ab tots los damũt dits/ Jnfant en Jaume nostre frare. Prelats: richs homens: Caualliers/e altres. E aqui stiguẽ ab grãs cants e melodies de diuersos Jutglars de nostra terra: e de diuerses parts. E foren ordenats a seruir a la nostra taula aquell dia: es a saber lo Jnfant don Jaume frare nostre: que aquell dia nos calça los Esperons: en Lop de Luna: q̃ fos Majordhom: en Joã eremenez de Arrea: quens porta la Spasa dauant: en Pedro de Luna: en Pero Cornell: que acõpanyassen: en Bonçalbo diez de Arenos: quens portas nostres armes/en Ramon de Peralta: e Nato de foces quel acõpanyassen: Joan Ferrãdez de Luna quês apportas les viandes/Alfonso de loria/o de Xerica: quês donas del vi. Perico de Muncada quens seruis de Pitrer Bombau de Tramacet quens seruis dels Bacins. Blasco dalago: quens tallas dels Coltels dauant: en Phelip de Castre/quês seruis de Ventall. E tots aquests richs homens foren en special deputats aquell dia a ser nos lo dit seruey: e part los damunt dits ordonaments ne hauien fets fer de altres aquell dia q̃ quant es ara no fan: a propposit. E aquell dia e los dos seguents tenguem casa a tot hom qui volgues menjar/e segons que fom certificats per Scriva der acio/altres Officials nostres/meniaren hi lo primer dia mes de deu milia persones.

Capitol. xij. dela inobediencia feta per los Catalans als Officials del senyor rey nouament ordenats als officis de Catalunya. E de la excusacio per los Catalans feta: als quals lo senyor rey perdona.

Tẽguda la dita festa be: e solẽnement/axi com es acostumat: nos estants en la dita ciutat de çaragoça tramettem nostres officials que hauiem ordenats nouellament als officis ỏ Catalunya ab les chartes: quels faem segons ques acostumat: en alguns lochs nols volguerẽ obeir: per tal com deyẽ que ans hauiem esser comte que rey: e que nols hauiem jurats lurs priuilegis: ecostums: e axi que nons eran tenguts obeir ne obseruar nostres Manaments. E nos altra vegada tramettem hi les chartes molt expresses ab fort grãs reprehensio: e tements nza indignacio: obeirẽ nostres officials axi com eren Veguers: e Batles: e Sotsveguers/e sotsbatles: e altres officials. Apres daço venguerent dauant nos en la Ciutat de çaragoça prohomens de Barcelona: de Leyda/e de Gerona/e daltres ciutats e viles ỏ Catalunya e excusarẽ se fort mẽt dauãt nos ens supplicarẽ q̃ si en res hauiẽ errat/quels perdonassem. Car deyen que ço que fet hauien sabien e hauien fet a profit nostre. E per tal que nos anassem a Barcelona/e lauors enteniem quens deyen rahoe perdonam los.

volguem q̄ axis faes/e donam e assi gnam locha aquells de Catalunya. ço es a saber a Leyda: e a aquells del regne de Valencia a valencia. E ací fo determinat nostre acort. Empero ans que partissem de çara goça tinguém corts als Aragonesos/ en la qual Cort fon lo Archabisbe de çaragoça: e lo bisbe de Osca. Lo Abbat de Muntarago/e Procura dor del bisbe de Terraçona. Dels richs homens en Lop de Luna en Joan exemenez de Urrea/en Blas co dalago/Alfonso de Luria Herimen Cornell Joā Xemenez de Ur rea frare den Blasco Dalago: en Bonçalbo diez darenos. La ciutat de çaragoça/de Huesca e de Terra çona e de Jaca/e de Barbastre. La vila de Calatayu/ de Tberol/ e de Daroca: e daltres vils del dit Re gne.

Capitol. xv. dela recepcio feta al senyor Rey en la sua entrada per la ciutat de Leyda: hon en plena Cort fon jurat: e confirma Constitucions: e vsatges segons es acostumat.

Dos despuix acap de algūs dies partim dela dita ciutat de çaragoça/ e vēguem nosen Leyda: e cō entram en la dita ciutat ò Leyda fom aqui recbuts ab gran alegria e gran festa e gran honor quins hi fon feta per tots aquells qui eren en la dita ciutat. E van nos exir a reebre de fora la ciutat ab Armes 7 e homens de cauall tots guarnits/e ab grā gent de peu ab armes be honradament. E entram nosen en la dita Ciutat e descaualcam ala Seu/ e aqui faem reuerencia a nostre Senyor Deu: e creador nostre Jesu Christ: e a nostra dona sancta Maria. E feta reue rencia pujam nosen a nostre Castell/ honera nostra posada. E stants nos en la dita ciutat fo assignat cert dia per nos a tots los prelats e richs homēs/cauallers ciutats e vils de Catalunya que comparagu essen da uant nos en lo dit castell per nos se cretament desseltat: per hoir algu nes paraules per nos ordenades de dir nostre cor. E com los dits Pre lats/richs homēs cauallers/ e Syn dichs de ciutats e vils de Catalu nya fossen aqui ajustats fom per ells en plenera cort jurats per Comte de Barcelona. E nos confirmālurs priuilegis/Constitucions e vsatges segons que es acostumat de ser per lo rey de Arago: e comte de Barce lona. E aço fo en lo mes de Junys seguent.

Capitol. xvj. com lo rey en Pere parti de Leyda/ e ana al re gne de Valencia: hon tengue corts als Valēcians: hon fo jurat per llur rey. E com processa don Pedro de Exerica: e procehi contra ell.

Apres partim daqui: e anam ala ciutat de Va lencia: e de continent q̄ fom en la dita ciutat ten guem Corts als Valen cians: e aqui nos juraren per llur rey. E en aquella Cort noy vench don Pedro de Exerica. Per q̄ nos lo citam/ e ell noy volch cōparer: dubtāt seq̄ no fossem agreuiats cō tra ell/ per lo fet dela reyna nostra Madastre: la qual segōs que dessus es dit trasch ab sos fills lo dit don Pedro òl realme ò Arago e la mes dins Castella. En contumacia sua faem li processos justs e rahonables e per complir los processos tremet ten lo Infant en Jaume comte de Urgell frare nostre ab los richs ho mens/ e ab los Cauallers de nostra mesnada per combatre assetiar/ cta

lar Exerica: estant lo dit Infant en
loserge en aquel instant Hunyo Lo
pez de Tahust: qui era jurista pro-
testa al dit Infant: q̄ ço que fabia:
seya injustament allegāt los furs de
Aragocō lodit dō pedro era poblat
a fur d'Arago: e aquesta protestacio
tengueren per justa los dits richs
homens de Arago qui hi erā. E per
ço no volgueren de alli auant anar
a combatre lo Loch de Exerica: ne
afer hi dan algu per molt quels ho
manas lo dit infant en Jaume ans
quaix a manera d'scarn an auć quāt
lo dit Infant seya tala en vna anda
na: e a manera daqui caça Conill/o
Lebre diens: que pus que lo fur no
era seruat a don Pedro q̄ bastaua q̄
acompanyassen la persona del In-
fant: q̄ no rebes algun dan per ene-
mics. E totes aquestes coses nos seu
saber lo Infant dessus dit a Valen
cia. Car encara no eram partits. E
nos vcent aço acordam de partir de
la dita ciutat ab les hosts per anar
assetiar la vila de exerica/e partint
de Valencia tenint nostre cami anā
a Jaure a Murucdre/ e partint de
Murucdre anam nosen Jaure a les
Alcubles cremant e talant la terra
del dit dō Pedro. E trobam les des
emparades/e cremant ho tot/e par
tim deles Alcubles/e anam nosen a
Jaure al loch de pina/e los del loch
reteren se a nos/e fonnos liurada la
força/e lendema anam nosen al To
ro/e liuraren nos lo loch e força en
continēt. E alli vench a nos de part
de don Pedro ab letres sues de cre
ença Pere rot eremenez de Lombier
re/e porta lo seu segell per ço quens
faces totes aquelles chartes/e segu-
retats que fossen mester entre nos/e
ell sobre lo tractament. E nos con-
fiant que vengues lo dit Pere rot Xi-
menez ab veritat aturam nos aquell
dia al Toro: e lendema per ordenar
çoq̄ don Pedro de exerica deuia fer
e complir a nos e la seguretat que fa
ria a aquells q̄ demanaua. ço es en
Hernat vezcōte de Cabrera Jofre
Bilabert de Cruilles nostre Almi-
rall mossenyer Lop de Vrrea nre
porter major mossenyer Ferrer de
Hellaqui era nodriç del Infant en
Jaume nostre frare/ Bertrandez
vall scriua de manament de nostra
casa/e Pere Dantist porter nostre/
qui era stat mestre nostre de scriura
e nos tremesos los dessus dits anā
nosen a viuers qui es prop duos mil-
les de exerica per ço q̄ si dō Pedro
no complia les coses: axi com eran
empreses nos poguessem strenyer
per serge la vila d'exerica/e nos stāt
aqui axicō nos deportauē cauallcāt
per la host encōtram lo dit Porter
Pere Dantist en vn mul cauallcāt
qui era fuyt dels dessus dits portāt
vn dart en la ma/qui dix cridāt. Se
nyor trabit sots que veus don Pe-
dro d'exerica que ha presos vostres
Barons/e cauallers q̄ li hauets tra
mesos al loch d'Ariel. E axi com nos
ho hoim stiguem entre nos mateix/
car pariens cosa no creadora. E encō
tinēt se mes veu en la host/quens ne
anassem/e nos tornā nosen a la mez-
quita hon nos posauem/e aqui fo ab
nos frare Pere de Thous Mestre
de Montesa/qui era lo principal con
seller nostre entre aquells/quieren
lauors ab nos dient nos. Senyor le
uats vos daci. Car ja cremē vostres
gents les Barraqs/e metenja foch
a la vila. Car si pus hic aturats nose
ra a vos d'exir vosen/e nos no lne cre
yem pero guarniem nos pus hauiē
a cauallcar. E mentre nos guarniem
lo foch entra en la mezquita hon te-
niem lo cap del lit/axi que cuytam
nos de guarnir. E tant nos cuytam
de guarnir/e de cauallcar que ja era
lo foch tā ences per tota la vila que

al exir que fem dela vila les flames nos cuydaren soquerrar los sobzese nyals. E hauien tãt de fum q̃ no go sauẽ obzir los vlls per o nos ne exim iens algu afollamẽt de nostra perso na. E aquella nit anam nosẽ a jaure a Gogozb. E ien dema alguns caualiers Catalans sguardants: que no erem partits del Setge: no ari com oeuiem: digueren nos q̃ per colozar nostre leuar ỏl setge anassema com batre exerica: e quey saessem aquell mal que fer hi poguessem. E dit aço per los dits Catalans acordi: quey anassem: e aris feu/e combatem la dita vila de Exerica: e foy ferit ab vn tret a per sull Ray merich señor de centelles: loqual per aquell colp mozien Gogozb: e fon soterrat ali. E totes aq̃stes coses foren en lo mes de Octobze del Any damun dit. Mil. trecents trenta e sis.

¶ Capitol. xvii. del parlamẽt

que tench lo rey en Pere en Castello de Burriana: e en Sindia: sobze la guerra tenia preparada fer al rey de Castella/ per la questio tenia ab sa Madastre la reyna: e sos germãs fills de aquella. E com li fon consellat no la fes/ ni a don Pedro de Exerica.

APres alguns dies partim de Gogozb: e anam nosen en Valẽcia: e alli tenguem los festes de Nadal: e de apparici: e aturam tro a les Carnestoltes: e aqui solo Infant en Pere ab nos: per tractar que no fos feta guerra entre nos: e lo rey de Castella: e que arimateix no faessem guerra a don Pedro de exerica. Estãts nos en Valencia acordam ab lo dit Infant en Pere: e altres de nostre consell: que tẽguessen consell/ e parlament a castello de Burriana a les dites Carnestoltes hon sozen appellats diuersos prelats/ Barõs/ cauallers assenyalats/ e Syndichs de Ciutats assenyalades del regne de Arago/ de Valẽcia: e del principat de Catalunya per acordar q̃ fariem dels affers damunt dits: e per ãnar ab la reyna nostra madastre: e ab nostres Frares fos fills/ dela questio que hauiem ab ella e ab ells de son dotari/ e dellur heretat. E axi ho cõplim. ço es q̃ nos fom a les dites Carnestoltes a Castello de Burriana: hon sozen los Archabisbes mossenyer/ Alfonso de Tarragona/ e en Pere de saragoça: e altres molts: hey so lo dit Infant en Pere nostre honcle qui ia segons que dites era ab nos en Valencia/ ans quen partisse. E mossenyer Hot de Muncada: qui era dels Sauis Barons qui ladonchs fossen en nostre Regne: e altres Barons: e Cauallers de nostres regnes: qui a nos no membzen: e Syndics deles ciutats de saragoça de Barcelona: e de Valẽcia de Leyda e deles Ciutats: e viles: qui a nos no membzem. E encara hi sozen dos Legats del Papa dels quals la hu era bisbe de Acẽtinus e hauia nom Bertramines: e laltre no era Bisbe/ e hauia nom/ Misser Henrich Dast. Los quals hi eran venguts per inductio del dit Infant en Pere: qui zelaua ser per lo bon estament del Regne nostre: e que per res guerra no fos entre nos e lo Rey de Castella axi com per algus de nostre Consell se tractaua. E durant lo dit Parlament com sí tractas quela Tutela nostra: la qual apres la Mort del Rey nostre pare con lo consentiment de tots los Cauallers/ Barons/ e Nobles de nostre realme era acommanada al dit Infant nostre honcle en Pere: el qual

segons lo testament del rey pare nostre vsas lo dit Infant. E aço sabes greu al Archabisbe de çaragoça: tremes lo dit Archabisbe a mossenyer Lop de Luna son Nebot: que vengues al dit Parlament per ço com era als mils Heretat Baro de Arago. Lo qual vench ab trecents homens de Cauall ab tots sos apparellaments: axi com si degussen entraren terra de enemichs. E aço feuell per destorbar lo dit Parlament: e que al dit Infant en Pere non fos donat loch que vsas dela dita Tutela. E jatsia fos quel dit mossenyer Lop fos Fadri ò nostres dies empero per com era tan assenyalat hom en lo regne de Arago hauia a caber en los Affers/e tractaments que en lo dit Parlament se feyen. E per ço com si tractaua quel Archabisbe ò çaragoça fos lunyat de nos a man/e dels dits Legats del Papa. E aço no pot obtenir lo dit Infant en Pere en lo dit parlament. Mas los dits Legats per lo poder que hauian del papa vcents quel dit Archabisbe volia esser senyor major en la nostra cort: e no donaua loch al dit Infant en Pere citarē lo dit Archabisbe de çaragoça que dins seranta dies primers vinents comparagues dauant lo papa. La qual cosa ell feu: e en aquell parlamēt altres coses no si diffinirē. Mas fo acordat que es mudas lo dit parlamēt ala vila de Gandesa. E empero ans quel dit parlament se departis don Joan Manuel: qui era vengut en la nostra Cort per hauer de nos Valença contra lo rey de Castella proposa dauant nos/e tot lo nostre Concell: qui ladonchs hi era ajustat per raho del dit parlament ens suplica/ens prega que li faessem valença contra lo rey de Castella com ell per algunes Rahons justes li entenes a fer guerra. E nos oydes aquestes paraules dubtam: e no diguem res ne algu de tot lo cōcell hi deyares. Mas guardam lo dit Infant en Pere: axi com aquell qui era antich de la casa de Arago sperant que dell isques la resposta a ço necessaria. E lo dit Infant conech ho/ e respos: e dix don Joan Manuel vos sots mō cunyat/e mon amich. Mas per tot aço no estare queno consell a mon senyor lo rey ço que sia honor dela sua corona: guardant de tot damnatge ell: e sos regnes: e dich vos que sia min creu nous fara valença alguna: ne metra: ne faraguerra per vos ab lo Rey de Castella: e aquell consell que vos dariets al rey ò Castella vostre senyor vull yo donar al dit rey mō senyor. E dites aquestes paraules lo dit concell se leua/e res no si parla pus. E lo dit Joan Manuel veēt que son fet no hauia loch partis de nos: e tornassen en Castella.

¶ Capitol. xviij. dela mutacio del parlament de Gādia a Daroca: e del apunctament fet de tremetre los Legats del papa al rey de Castella: e com tot lo negoci termena en pau: e concordia.

Vos axicom era acordat anam al Parlament de Gandia hon fo lo dit Infant en Pere: e tots los altres Barons: e prelats/e diuerses altres persones de nostre regne: e jatsia ḡal dit Infant en Pere fos cōsellat per los dits legats ò l papa/ ḡ no fos al dit parlamēt: dient liḡ la sua anada seria a grāper ell ò sa perso na per los aragoneses quiy seriē per lo greuge q̄ hauiē dela citacio feta a mā sua per los dits legats al dit Archabisbe. Empero lo dit Infant gens per allo no sen estech/ans ell so

personalment en lo dit Parlament de Sandesa: e aqui fo concordat/ e finat que los dits Legats/ axi com se segui q̃ de fet anassen al Rey de Castella personalment per finar los affers dela dita reyna nostra madastre: e ỏ sos fills/ e nos pertent ỏl dit parlamẽt de Sãdesa anam nos en a Daroca: e aqui lo dit Jnfant en Pere: e diuersos Prelats: e richs homens de nostres regnes forẽ. E axi mateix hi fo lo dit don Joan Manuel. Lo qual lo dit rey de Castella ordena per part ỏla dita reyna nra madastre. E lo dit Jnfant en Pere ordenat per part nostra: e los dits affers axi com a persones cõmunes. E apres molts tractamẽts: e rahonaments los affers finaren en aço que la dita reyna nostra Madastre: torna en Arago: e hac possessio de totes les coses que li eran estades assignades per lodot: e per sa cambra per lo senyor rey nostre pare: e la manera: pero que fon concordat que solament hagues les rendes planes: e a nos romãguessen les jurediccions altres e baixes: e al Jnfant en Joan son promes que nos lo mettriem en possessio dels lochs de Burriana/ e de castello: e de Lira per tal com li eren estats lexats per dit nostre pare en son testament. Encara fon promes a don Pedro de Exerica ser li diffinicio de tots excessos/ passats contra nos comesos per les rahons dessus dites: e ell solta dela Presso tots aquells dessus nomenats de nostre consell que hauia presos: e retẽguts ladonchs com nos erem sobre exerica: per raho del proces que li feyem: exceptat mossenyer Ferrer de bella: qui era mort en la dita presso. E lo dit parlament dura del mes de Juliol del any. Mil trecẽts trenta eset. Que entram en la Vila de Daroca entro en lo mes de Noembre apres seguent. E en aquell mateix mes partim de Daroca: e anam nos en a Valencia. E com fom en Valencia la Reyna nostra Madastre cobra: ço que hauia acostumat de hauer en temps de nostre pare segons que en lo dit Parlamẽt de Daroca fo concordat. El Jnfant en Ferrando axi mateix ho tengue pacifficament: sens tot contrast. Car al Jnfant en Ferrando no li tolgueren res per que no calech que lo hi tornassen.

Capitol. xviiij. del gran obstacle/ que lo Noble de Burriana feu al dit Rey en Pere: volent hi entrar per liurar de aquell: e dels altres lochs possessio al Jnfant en Joan. E com apres hi fon entrat cõmuta dita possessio: liurant al dit Jnfant possessio dels lochs ỏ Elch/ e Criuillen que tenia lo Jnfant en Ramon Berenguer.

Quant es del Jnfant dõ Joan/ qui deuia hauer segons que dit es/ per leyra del Testament de nostre pare Borriana/ Castello/ e Liria per complir la Promissio que hauien feta als procuradors dela dita reyna: e del Jnfant en Joan que fariem nostre poder/ e que els mettriem en possessio dels dits lochs anam a Borriana per liurar los dits lochs. E axi nos cuydauem entrar en lo dit loch com soliem/ los primers caualcadors nostres dixeren nos que les portes eren tancades/ e que no responien a res: que hom los dixes: sino que si algu si acostaua ala porta dela Torre: que li gitarien Pedres tro que sen era lunyat. E nos oides aquestes paraules e altres coses dels: que no ja quien acostar algu acostam nos ala

porta:e cridam altament tres vegades als qui eren en la torre del portal:e noy respos algu tro ala tercera vegada de q̃ diteren qui sou vos. E nos responé los. Nos som vostre rey e vostre senyor:e lo rey en pere de Arago/e sets vos als merlets: e veuretsi som nos:e oydes aquelles paraules sacren se als merlets: e conegueren nos:e nos dixem los prohomẽs no sabets vosaltres q̃ aquest loch es nostre:e nos som vostre senyor per que nons obrits pus veets que uos volem entrar aqui/e volem parlar ab vosaltres algunes coses necessaries:e ells respongueré nos. Vos senyor stats ben vẽgut:e nous maravellats com nous hauẽ vbert e com no haueu trobat lo portal vbert. Car si sabem q̃ vos senyor venguessets axi com solieto no haguerẽ fet ço que no hanẽ fet. Mas com sabem que venits ab cor de donar nos a Castellans:qui seran per temps e son vuy vostres deseruidors nons volem retre ne donar sinoa vos: de qui som/e no volem star traydors: e axi mateix que volem saluar nostra fee defendre nostres priuilegis que nons podets separar dela vostra corona. Per que senyor si a vos plau de entrar benignament nos vos obrirem la porta que entrets tot sol. E nos los respóguem quens obrissen que ab ells voliem de tot en tot parlar. E aço dit ell nos obrir en la portella dela porta del portal major e nos descavalcam/e volgué entrar ell nos digueren. Senyor vos entrats tot sol:e nos los diguem:que almenys nos iaquissen entrar abdos o ab tres:e ells nons hoatorgaren. E entram ladonchs nos en la vila: e entra ab nos mossenyer Loys de Gurrea porter nostre major/e Nicolau de Tayça cãbrer nostre. E nos anant ala esglesia trobam tot lo poble per les carreres los vns daçalos altres dilla:qui hagues de nos grã goig plorant:e faent a nos reuerẽcia ab los colzes en terra dient nos. Senyor nons vullats oblidar:e anam nosen dret ala eglesia tot lo poble:e nos ab ell ensemps:e aquells qui ab nos eren entrats. E stants axi ploram:e estiguem per espay de vna hora: que no sem sino plorar:e ells ab nos. E sobre aço haguem nostre acord que sen tornassem a Valencia per delliberar ço que en aço fer se deuia:lo qual acord so aytal que en esmena de dits lochs de Borriana de Castello:e de Liria fossen donats al dit Infant don Joan los lochs de Elch:e de Criuillen q̃ tenia lo Infant en Ramon Berenguer: e que al dit Infant fos mes en penyora lo dit loch de Liria:e que li fos donat lo Castell Corbera. E axis segui de fet: e romangueren los dits lochs de Burriana:e de Castello:e Liria com la haguessen treta de penyora: e fozen acabades totes les coses:e questions que erẽ entre nos e la dita reyna nostra madastre:e sos fills. E apres lo Infant en Pere ana en Castella reformar les cõuinences: que eren entre nos:e la casa de Castella. E lo dit rey tench per ben feta la auinença dela Reyna:e de sos fills en la forma que feta era. E de alli auant romanguem pacificamẽt en la administracio d̃ nres regnes.

¶ Capitol. xx. del Matrimoni que feu lo rey en Pere ab la filla del rey de Nauarra:e ds infants quin proceiren/e dela mort de dita sa muller la reyna.

Fetes e acabades les coses totes prop dites entrant lany dela Incarnacio de nostre senyor deu. M.ccc. xxxviij. segons ques costumat per

los reys passats facm demãdes en los regnes/e terres nostres per les despeses ques deuiẽ fer per raho del nostre matrimoni ab la filla del rey de Nauarra: que fo primer Muller nostra: e hac nó dona Maria: e son dona de santa vida: e de grã honestat/e anam nosen en Arago: e en lo mes de Juliol ól dit any la dita reyna deuia venir a nos qui erem en ça ragoça/e com fo en lo loch de Alago en malalti aqui: e nos esperam tãt la sua malaltia troque fo mellorada. E ella mellorada en lo dit loch de Alago prenguẽ la nũpcialment per muller lo dia de sanct Jaume. E donãs la benedictio lobisbe de Xalós: qui era parent dela dita Jnfanta. E apres partent del dit loch de Alago/ vench sen a la ciutat de çaragoça hõli fon feta honor: axi com pertany a reyna: e vench acõpanyada de Barons: e de prelats/e daltres gents/ les quals pus hi hagueré retut llur deute en les parts de Nauarra/e de frãça sen toznarẽ. E apres fet lo dit matrimoni anam nosen en regne de Valencia: e per tẽps quis segui/ hagué dela dita reyna quatre infants ço es tres filles e vn fill. E les dues filles majors fozẽ maridades. ço es la vna ab lo rey frederich segõ de Sicilia appellada Constança/e mori en Sicilia. Car noy visque molt la reyna/e laltra filla q̃ hac nom dona joana fo collocada de matrimoni ab lo cõte de Empozics cosíngerma. E la filla menor mori de edat de infante sa: e lo fill mascleq̃ hac fo lo derrer Jnfant qui mori q̃no visques lno vn dia q̃ fo nat. E la dita reyna moria prespochs dias daquell part en la ciutat de Valencia en lo. xvj. dia de Abril del any de nostre senyor deu mil trecents quaranta e sis.

Capitol. xxi. dela citacio fe-

taal rey de Mallorcs de venir a prestar homenatge al dit rey en Jspere/ per lo feu del realme de mallorques e dels actes fets per no prestar dit homenatge.

Es cert q̃ com haguem fet lo dit nostre Matrimoni: e crem en regne de Valencia nos a cõsell del dit Jnfant en Jspere citãlo rey de mallorcs: car fort desplaya al dit Jnfant cõ tãt se laguiaua lo Jhomenatge q̃us deuia fer lo dit rey: loq̃l seera molt per lengat per fauor q̃ li daua lo arcabisbe de çaragoça. E aço pcurava lo dit rey de mallorcs per tal com se pensaua q̃ si en nra cort les trenyiẽ de fer nos lo dit homenatge: eq̃ell lons negas q̃ per auãt no hauriẽ affers. Jspere q̃ requerim e citam lo dit rey/e cõcell del dit Jnfant en Jspere: qui feu ordenar la carta dela citacio/e reqsta/ segons la forma óles cõuinéces/e infeudacions fetes antigamẽt entre la casa de mallorques q̃ dins tẽps cert fos vẽgut a nos per fer nos lo dit homenatge per lo feu del realme ó mallorcs/e dels cõtats de rossello/e de cerdanya. E apres algũs dies q̃ fon feta la dita citacio lo dit rey ó mallorques trames a nos q̃ erem en valẽcia mosseyer Aznar ó mosset p obtenir alongamẽt del dit homenatge: la q̃l cosa nos atorgar no li volguẽ cõ nou trobassem de cõsell del dit infant en pere: q̃ la dóchs tenia lo regimẽt de la nra cort. E partint de nos lo dit mossenyer aznar de mosset lo dit Jnfant en pere ana en castella segons q̃ dites: e com fo tornat ó castella nos haguem ardit quel Rey de Marrochs faea gran pertrete apparell ó passar en Jhespanya cõtra los reys xpians: per la q̃l raho fó regonerer forces de regne de Valencia: e especialment lo port de denia com se porien ensortir lo dit loch: e lo port.

E apres tornant nosen en Valecia som en lo Loch de Oliua: hon nos conuida en Francesch Carroç: e aqui vench a nos mossen Pere de Lodolet per Missatgeria del dit rey de Mallorques: pregant nos de part sua: que li volguessem alargar lo temps dela citacio del homenatge que fer nos deuia. E era ab nos lo dit Infant en Pere: e fem li reposta semblant de aquella q̄ hauiem feta al dit mossenyer Aznar de mossset: ço que per res allōgament algu no li fariem/com la retardacio del seu homenatge fos perjubi ala nostra Corona. Per que tornassem lo dit mossenyer Pere ramon de Lodolet e nos entrā nosen en Valecia.

¶ Capitol. xxij. dela Liga que feu lo rey en Pere ab lo rey de Lastella contra lo rey de Marrochs: qui venir deuia en Hespanya cōtra los Christians.

Estant nos en Valencia: veent quel passatge del dit rey de Marrochs entenia a ser en Hespanya e era a nos molt perillos haut sobre aço nostre consell tremetem al rey de Lastella nostres missatgers. ço es mossenyer Gonçaluo Garcia lojone: e lo Dega de Valencia appellat Diego Lopez de Fonteio: qui despuis fon bisbe de Burgos: qui era dela Casa dela Reyna hi feu anar en fauor nostre. Los quals Missatgers tractaren e feren ab lo dit rey de Lastella: que ell valgues a nos/e nos a ell e fossem vna Cosa/ contra los dits Moros. E entre les altres Coses prometeren li de nostra part de fer li ajuda de deu Galeres que stigues gueſen en les Mars del stret ab lo Estol del dit rey de Lastella per cōtrastar lo Passatge del dit Rey de Marrochs.

¶ Capitol. xxiij. del homenatge que feu lo rey de Mallorques al Rey en Pere/ per Mallorques: e Rossello e Cerdanya: que tenia en feu per la casa del rey de Arago.

Apres algūs dies: stants nos en la ciutat de Valēcia: e pensants quel dit rey de Mallorques hauia pochtemps dels citaments que fet li hauien per lo dit homenatge: e quens lexeria encorrer lo dit tēps concordā de anar a Barcelona per lo dit fet. E lo dit rey ō Mallorques qui era en la vila de Perpinya veent que ellson fet de ser lo dit homenatge pus auāt per longar no podia/ feu nos pregar que li faessem anar a Perpenya lo dit Infant en Pere/ e nos atorgar nou voliem: pensant nos que seria minua nostra: e encara el dit Infant dix: vos senyor no stigats vos per mi que ab que sia fet a vos. ço qui es honor dela vostra corona Real yo nom cur de als. E la donchs lodit Infant en Pere ana a Perpenya/ e lodit rey se acorda ab ell: e promes li que vēdria a nos per lo homenatge: e lo dit Infant en Pere tornassen. E apres pochs dies lo rey de Mallorques venc sen en Barcelona: e com hi fo: e hac acordat en sima teir de ser nos lo dit homenatge suplicās quens plagues que lo homenatge nos faces dauant tot lo Poble de Barcelona qui ja per allo era ajustat en lo nostre Tinell major de nostre palau. Mas quel nos faes en la Capella del dit palau e nos moguts de benignitat/ atorgā li ho: per que en la dita Capella feu nos lo dit homenatge: empero com lo dit homenatge nos feu zell estech de peus vna grā estona q̄ nos volch a seure demanāt nos cori: e allegāt/ q̄ axi es acostumat ō tot pnce: e nos sa

bens ja que ell hauia en coz de allegar nos allo fem nos fer Corins de majoz fozma;e pus Nobles dels altres corins dela nostra cambza;e no ley voliem atozgar. Ipero ell estant axi de peus demanant nos cori haguem nostre consell sobze aço;e consellaren nos que li douassem Cori. Mas nò pas de aquells de la majoz fozma/mas hu dels altres dela nostra Cambza;e fem lin posar hu. E lladonchs ell se assech;e feu nos lo dit homenatge. E aço fet ell nos demana licencia q̃sen tornas;e nos atorgam la li/e ell tornasen als Comtats de Rosello/e Cerdanya/e nos romãguem en Barcelona per rabo del Concili general quel Archabisbe de Tarragona/ab tots los Bisbes;e prelats dela sua Iprouincia: tenia en Barcelona/a instancia e requesta nostra per alguna ajuda que voliem delle.

¶ Capitol.xxiiii.dela transla-cio dela Verge lancta Eulalia/cozs sanct de Barcelona/e dela grãfesta/ e del conuit que sen feu per lo dit senyoz rey en Ipere.

Translacio de sãcta Eulalia.

Ans que lo dit rey de Mallozques partis de Barcelona fon feta trãslacio dela verge sctã Eulalia cozs sãct de Barcelona. E fon feta en lo segõ Diumenge de Juliol del any de nostre seuyoz. Mil.ccc.xxxix. E fozen hi presents nos e lo dit Rey de Mallozques/e vn Cardenal appellat lo Cardenal de Rodes/quiera vẽgut de Hespanya per legat òl pare sanct e los Infants en Ipere/e en Ramõ Berenguer hõcles nostres e lo Infant en Jaume frare nostre. Aquest Infant en Jaume renuncia ala primogenitura com es dessus en la hystoria del rey en Jaume/segon pare seu contengut/el Infant don Ferrã do frare del dit rey de Mallozques e la reyna dona maria muller nostra e la reyna dona Elicen relicta del senyoz rey en Jaume Aui nostre/ e la reyna de Mallozques germana nostra/e lo Archabisbe ò Tarragona/ e grans res dels Bisbes/e Iprelats de nostres regnes/e molts/e diuersos Barons/e cauallers/e altres quiscrẽ ajustats en Barcelona per rabo del dit Concili. La qual festa fo feta molt solẽnement / e fon feta la dita translacion ayxi en tal fozma q̃ nos/e lo dit rey de Mallozques/e lo dit Cardenal/e Archabisbe/ e Bisbes portam lo dit cozs sanct en nostres mans e dessus estaua vn pali/lo qual porta uen diuersos prelats/e Barons/e altres/e cxints dela Seu anam ala processiotro ala esglesia de nostra dona sancta Maria dela mar/e apres tornã ala Seu/e lo dit cozs sanct fo mes en la Tomba dela sua Capella deyus el altar de sancta Creu/hon huy esta/la qual dita trãslacio / e proces so axi marauellosa e solẽne /q̃ quaix creure nos poria. E cõuidam aquell dia tot hom hõrat que fos en nostra cozt;e menjaran ab nos lo dit Cardenal Rey/e reynes/comtes/e comtesses/e altres dela nostra casa Real/ e Archabisbes/e bisbes. Axi que fom en vna solenne Taula. Justats en nombze. xxj. E en les altres Taules fozen molts en nombze de Comtes; Vezcomtes/Nobles e Cauallers. Car en aquell temps encara nos vsaua menjar Caualler algu ab nos.

¶ Capitol.xxv. del matrimoni fet/e tractat dela Infanta dona Joana filla del Rey en Jaume/e de la Concozdia feta entre lo Infant en Ipere e lo Archabisbe de çaragoça. E del homenatge prestat personalment per lo rey en Ipere a papa Benet estant en Auinyo.

Apres algun temps feta la dita trallacio nos stās en Barcelona acordam de anar ala ciutat ò Leyda hon sozen lo Archabisbe de çaragoça/ e lo Jnfant en Pere/e altres diuersos Barons/e Caualleros/e aqui son fet/ e tractat lo matrimoni òla infanta dona Joana filla òl senyor rey en Jaume aui nostre/e sor del dit Jnfant en Pere ab en Lop de Luna. E axi mateix son feta auinença/ e cócordia entre lo dit Jnfant en Pere/e lo dit Archabisbe de çaragoça per rabo de alguna ingratitud/e discordia q̄ bauia entre ells. E apres tornam nosen en Barcelona. Estants nos en la ciutat de Barcelona/pensants/e veents q̄ papa Benet: qui ladōchs era nons volia pus allargar del homenatge: q̄ ser li deuiem per lo regne de Sardenya/e de Corsega haguem anar en Auinyo/epartim de Barcelona/e anaren ab nos lo dit Jnfant en Pere qui ladonchs era comte de Empories e de Ribagorça/e lo Archabisbe de Tarragona mossenyer Arnau Descomes/e mossenyer en Joā eremenez de Area senyor ò Biota/e del Bayo/e en pere de Queralt/ e molta altra gent: e tinguem nostre cami per manera que la vespre de tots sancts som a Perpinya. E lo dit rey de Mallorques ans q̄ fossem a Perpinya bisquens a carrera al Volo/e alli atura tot lo dia ab nos. E lo sendema vespre de tots sancts lo dit Rey de Mallorques feu traure vn pali: e axi ana ab nos fots lo Pali dela porta dela vila q̄ es appellada sanct Martí anant per lo mellor carrer de perpinya tro al Castell hon era nostra sor. Axi empero anam/q̄ nos anauē ala part dreta: e ell ala part esquerra. E nos anauem primer q̄ ell/e ell prop nos: axi mig cors de Caual: e alli ell nos retench tot aquell dia a menjar/e a jaure. E lendema q̄ fo dia de tots sancts: axi mateix nos retench ens seu solēne cōuit. E lendema q̄ fo lo jorn appellat òls defūcts tenguē nostre cami per anar en Auinyo/ e anam jaure al Loch de Salces. E lo dit rey continuament acō panyans a son cost e messio ab algūs Barons de sa terra/e ab lobisbe de Dalanaur: qui era frare del Comte ò Foix/e bauia nom mossenyer Robert/e ab lo senyor Dabrer/e altres Barons de Lenguadoch: nos e lo dit rey posants tota vegada en vna vila. E continuam axi nostre cami: e en cascuna Ciutat q̄ posauem erē nos sets molts presents de confits: e brandons. E com som en la vila de Iunell lopapa tremes nos a dir per sos solēnes Missatgers/ o embaradors q̄ ell nos pregaua que anassem passar ala Barca de Bellcayre/ e a Tharesco per tal cō lo pont de Auinyo era ladōcs trencat: e passauē ab Barca. E açons tremes a dir lo dit papa: per ço quels dits Cardenals nos fessen aquella honor que a rey se pertanyia: e atorgam los ho/ per que anam passar lo Royne ala barca de Bellcayre. E com so a Tarasco: lo dit pare sanct: no volch q̄ entrassem encōtinent en Auinyho per ço q̄ faes son apparell per mils honrar nos. E axi stiguem en Tarasco tres dies per ço quēs so feta aquella festa q̄ a rey se pertanyia/ e axi cō se acostuma ò ser. E passats los dits tres dies q̄ lo sent dema ò sanct Martí partim de Tarasco per entrar en Auinyo/e anā passar la barca al riu de Durença. E passada la dita Barca trobam alli. xxij. Cardenals de. xxiiij. Cardenals que eren. Car los dos Cardenals. ço es lo ò Despanya e lo Demunt fauens eren anats per

Legats del dit pare Sanct en Napols: e alli tots de huen hu nos reberē molt honradamēt: cascu leuāt se lo capell e tot lals q̄ tenia sobre lo cap: e besan nos. E nos axi mateix leuāt nostre Capero: e faent los aquella honor q̄s pertany de fer. E dels dits. xxij. Cardenals anaren sempri mer los. xviij. E los. iiij. romāgueren ab nos per acompanyar nos. ço es lo Cardenal de Comēge: qui era bisbe e Cardenal/e lo Cardenal Napolio: qui era diaca Cardenal: e era lo Pdior: qui era del linatge dels Orcins/q̄s donaua deute ab nos: e los altres dos Cardenals romāgueren ab lo rey de Mallorques per acōpanyar lo: e cōtinuam axi nostre camitro ala ciutat d̄ Auinyo. E los Pdiors homens dela dita ciutat tragueren nos dos palis/la hu per a nos/e laltra per al dit Rey de Mallorques: e nos ab lo dit palí entram primers: e apres vench lo dit rey de Mallorques ab son palí: e apres venien los dos Cardenals: quil acōpanyauen. E axi anāts anam fer reuerencia al sanct pare: lo qual trobam en lo consistori ab Cadira: e vestiments pontificals: e axi entrants per lo dit consistori fem li reuerencia. ço es q̄ libesam los peus: e ell a nos en la boca. E forē nos apparellades sengles cadires pus baixes q̄ la sua: mas eren pus altes q̄ lo sitis dels Cardenals. E la nostra Cadira estaua ala part dreta: e la del rey de Mallorques a la part esquerra. E alli nos demanam al dit pare sanct de son stamēt: e axi mateix q̄ li erem vengutes a fer reuerencia: eq̄ erem apparellats de fer li homenatge: e ell rebēts totes les dites coses ab grāplaer: e axi mateix demanāts del nōre stament: e q̄ hauia haut grāplaer dela vēguda. E quens assignaua a lendema a rebre de nos lo dit homenatge: e decō tinent prenguem cōjat dell: e anam ala nostra posada q̄ era el orde dels Agostins/e lendema q̄ nos erem apparellats de fer lo dit homenatge: partim dela nostra posada ensemps ab lo dit rey d̄ Mallorq̄s: e ab grans gents nostres: e sues quens seguien e anants axi ensemps la Ciutat de Auinyo nos: e lo dit rey de Mallorques en vn egual menāts dos Caualliers de uāt nos en destre: la hu nōre e laltre del dit rey de Mallorques vn caualler de casa sua appellat gasto de Leuis frare del Menescall de Miralpeix: veent q̄l nostre caual se dona major auētatge q̄ aquell d̄l dit Rey son senyor dona bastonades al nostre caual: e aqll qui nos d̄straua e nos vebēts aq̄lla mínua/quēs faca a nos: e en nostra presencia. Majorment quel dit rey d̄ Mallorques no faca semblāt: ne mostraua q̄ li desplagues ço quifet sera: moguts de grā yra: metē la ma ala nostra spasa per dar ne e ferir lo dit rey d̄ Mallorq̄s e nostre senyor deu: qui ordena totes les coses: e sab qual es mellor no volch q̄ nostre cor fos complit d'aço q̄ ser voliem. E apparech be en aço que nos portauē vna spasa d̄ nostra coronacio qui era fort Rica e molt noble: guarnida de diuerses pedres fines: e de perles/ e no son regonegudes de febrir. E per lo guarnimēt q̄ era stret: staua tant dura de traure del fenre q̄ no la poguē traure: e sy fem nostre poder tres vegades q̄ns hi auagam. E en aço tota la gent se mes quaix en rumor/e lo Jnfant en Pdere: qui nons anaua molt luny/ vench tātost a nos/e suplicans ens prega que allo romāgues dient/senyor no sia per res/be sabets vos senyor que rey de Mallorq̄s es molt amat en aquesta cort d̄ Roma/e per lo papa/e per los Cardenals/e per tota laltra gent/per que hi poriets

pendre vostre pesar/e encara morir peruẽtura. E nos digue͂m li q̃ puix ab que hagues͂e mort lo rey de Mallorques nons pzesauẽ guayre si morie͂: finalmẽt tãt nos dix lo dit Jnfant q̃ nes forçagitam nostra yzla: e tẽgue͂ nostre cami ves lo papa. Lo qual hauia fet aparellar lo seu consistori: per ço q̃ dauãt molta gent li facessen lo dit homenatge: e nostre senyor Deu veent la sua vanagloria: volch que aquella nit se pzes foch al seu palau: e al dit consistori. E axi que per rabo d aquell foch no lipoguem fer lo dit homenatge alli: mas fem lo li en la capella que ara es vella: e llauors era la major: e ara es la menor: e grã alguna nopoguem obtenir ne recaptar dell tãt era auaricios: e desgraciat. E nos veents la sua desconeixẽça aquell dia mateix partim nos dell: e anã nos ne ajaure: e a sopar a Vila noua: hon lo cardenal Napolio nos conuida: e fo ab nos lo dit Jnfant en Pere/e lo dit rey de Mallorques atura tot aquell dia ab lo pare sanct per ser los affers e ay tampoch si fou res q̃ volgues. E tenint nos axi nr̃e cami ves mõtpeller lo dit rey de Mallorques attes nos ans que entrassen en Mõtpeller. E feu nos exir a rebre tots los bons homens dela terra/e dançants dauãt nos diuersos homens/e dones anãaxi tro al palau. E aqui lo dit Rey nos feu gran festa/e bell acullimẽt/ens feu solẽne conuit. E apzes partim de Mõtpeller/e vẽguem nos a Perpinya/e aqui lo dit rey nos feu axi mateix grãs festa e bell acollimẽt. E puix partim dela dita vila de Perpinya/e vengue͂ nos en al volo/e lo dit rey acompanyans/e eren tantes aygues que nopoguem passar la barca/e hague͂ anar al põt de Seret/e tẽguem nostre cami per lo coll de Panicas/e fom ala junquera/e aqui romas lo dit rey d Mallorques/e nos entram nos en en Barcelona/e lo infant en Pere axi mateix romas enço del seu/e nos cura d seguir nostra cort/com ja començaua a renunciar als affers del mon/e lo comte de Tarragona mossenyer Nicolau de Jamvilla/qui era saui hom/e de grã consell emparas de seguir nostra cort/e de tenir lo regiment de aquella.

Delsfochpres al Palau si Consistori del Papa.

Capitol. xxvj. deles. x. galeres armades tremeses per lo rey en Pere al rey de Castella en ajuda: e subuencio contra lo Rey de Marrochs: lo qual passaua ab gran poder en Hespanya.

Apzes anãnos en en Aragon: e estants alli som requests per lo rey de Castella: quins tremes sos missatgers que li facssen valença: e ajuda per rabo dela conuinença q̃ era entre nos e ell: cõtra lo rey dels Marrochs: qui passaua ab gran poder en Hespanya: e nos veents q aço eren grãs fets: e a nos molt perillos tenguẽ nr̃e cami vers Barcelona: e manã hi corts: e facm hi armar deu galeres: les quals tremeten encontinẽt Admirall nostre. E com lo dit nostre Admirall fon junct: e plegat al Stol del Rey de Castella. Lo rey de Marrochs era ja passat daça en Hespanya ab infinit poder: e lo dit Rey de Castella vench li ab gran poder: e combates ab ell: e vencell. E lo dit Rey de Marrochs fugi/e tornassen en son regne. E de aço hagu͂em nos tantost ardit: e estants nos en la Ciutat de Barcelona. E fo en lany de nostre senyor deu. Mil trecents quarãta.

Fin del segon Libre.

Libre terç.

¶ Aci feneixen tots los fets del dit segon libre: e comença lo terç Libre: en ques tracta dels Affers del rey de Mallorques. ço es en quina manera fon proceit: e feta per nos la execucio contra ell: segons ques seguexir. E conte aquest terç Libre. xxxiij. Capitols.

¶ Capitol primer del heretament fet per lo rey en Jaume lo grā Conquistador a sos fills de sos Regnes: e terres: e dela declaracio feta en aquest terç libre contra lo rey de Mallorques.

En aquest terç libre es declarat/ en qual manera lo Rey de Mallorques: qui era vassall/ e hom ó nostra liga tracta: e ses força en denegar la senyoria alo dial/ e la feeltat de ques era tengut per lo regne de Mallorques: e comtats e terres q̄ tenia per nos en feu nostre. Per la qual rabo no procehim contra ell: e lo dit Regne Comtats: e terres confiscant: e applicāt les ala nostra Corona real de Arago. E per tal q̄ pus complida mēt sia vista la rabo: per la qual nos procehim a confiscacio dels regnes/ cōrats: e terres dessus dites. Declaram açi los Affers del dit Rey alme de Mallorques: en quina manera fō donat per lo Rey en Jaume tresaui nostre: ne les obres ques Reys de Mallorques passats feren entro al temps de la confiscacio dessus dita. Certa cosa es que lo dit rey en Jaume tresaui nostre: qui conquista la Ciutat: e regne de Valencia de la ma de Sarrahins en lo tēps de la sua mort leixa tres fills: e la hu qui fon rey de Arago hac nom Pere: e laltre fill nat hac nom Jaume: e lo terç hac nom Sancho q̄ fon Archabisbe de Toledo. E lo dit rey tresaui nostre hereta lo primogenit del realme de Arago e de Valencia/ e Comtat de Barcelona: e nos volch intitular Senor rey de Arago. E hereta laltre fill per donacio q̄ lin feu entre vins: e apres ley confirma en son testament del Realme de Mallorques: ab los comtats de Rossello: e ó Cerdanya e dela Baronia de Montpeller/ e ab titulas de aquells. E cascū de aquest rey estech apres mort del dit pare llur/ en plena possessio de llurs Regnes/ comtats/ Baronia e terres.

¶ Capitol.ij. com los predits reys de Arago: e ó Mallorques germans vēgueren a concordia/ e transactio sobre lo heretament: e donacio del regne de Mallorques: e dels comtats de Rossello: e de cerdanya e dela Baronia de Montpeller: axi que lo dit rey de Mallorques e succesors seus ho tēguessen tot en feu per lo rey de Arago: e ab certes altres condicions açi contengudes.

Apres algū temps lo dit rey en Pere ab deliberacio de son Consell/ atroba/ e regonech q̄ la donacio: e heretament al dit rey de Mallorques fra re seu feta no valia de dret. Car era donacio immēsa: e la qual tolia major/ o gran part i da del patrimoni de la casa de Arago e com a bon rey que fo: e aqui no volia q̄ de tal regalia fos la casa de Arago despullada per diuersos tractaments continuats exequi son desseret cōtra lo dit rey de Mallorques e estretament: e ab grā esforç en tal manera q̄ abdosos los reys qui erā germans se concordarā per via de perpetual transactio/ en aytal manera quel dit rey de Mallorques ro

mãgues rey/e comte de Rossello; e de Cerdanya: e senyor de Montpeller: e tengues e possehis son regne Comtats/e terres ab tota juridictio alta e bara. Axi emperoq̃ per tot lo dit regne/comtats/e terres romangues lo dit rey: e los seus successors vassalls: e hom propri elegi de rey de Arago: qui ladonchs era/e per tẽps seria/e q̃ tengues lo dit realme comtats: e terres en feu per lo dit Rey de Arago: e q̃ li fos tẽgut de totes coses q̃ vassall es tẽgut/a senyor de ser/e en special que fos tengut de ser e venir a corts ò Catalunya tota vegada q̃ per rey de Arago fossen manades: e que li donas postats dels nilloas: e majors locbs dela terra.

E so encara conuẽgut quel dit rey de Arago/e de Mallorques fossen tẽguts de fer valẽça la hu al altre cõtra tots homens. E en aquesta trãsactio: e cõuinença fermarẽ tots los Barons: e richs homens qui eran poblats dins lo realme de Mallorques: e Comtats de Rossello: e de Cerdanya/e encara los Syndichs deles vniuersitats del regne de Mallorques: e los Syndichs deles vniuersitats de Perpinya per tot locõtat de Rossello/e los Syndichs de Puig cerda per tot locõtat de cerdanya. E tots los richs homens: e vniuersitats prometeren ab sagrament: e ab homenatge al dit rey en Pere/e als seus successors que si per null tẽps de Mallorques/o als seus successors venié contra les dites cõuinéces: e infeudacions que ells no fossen tenguts de ser ajuda ni valença al dit Rey de Mallorques. E lo dit Rey de Mallorques en aquest cas los ne daua per quites e per absolts.

Capit. iii. com lo rey en Jaume de Mallorques comes crim de lesa majestat contra lo rey en Pere de Arago son frare.

Apres algun temps que les dites coses foren fetes es deuench se que per tal com lo dit rey en Pere se so emperat ò la ylla de Sicilia contra lo Rey Charles: perço cõ ell e totes ses companyies lo tractauẽ mal ab aquells dela ylla/ E perço ells liurarenla dita ylla al dit rey en Pere. E de açó no bauẽ mes a parlar. Lo dit rey en Pere Besaui nostre hac guerra ab lo rey Charles de qui era la dita ylla/e ab lo rey de França son frare/per tal com debien quel dit rey en Pere hauia aci occupada en prejubi llur la dita ylla de Sicilia q̃ era patrimoni dela esglesia de Roma vench ab tot son poder contra lo rey en pere e feu entrada per Catalunya passãt per lo coll de Panicas: e posa son setge a Geronа: e pres la. E apres q̃ la hague presa volia anar a Barcelona per cõquistar la/e pres lo Fe bre/e desbaratat leuas ò l setge e moria perpinya/ e fon desbaratat per mar e per terra/e les sues gents. E lo dit rey en Jaume de Mallorques no considerant la fealtat de que era tengut al rey de Arago/dona al dit rey ò França fauor e passatge per la sua terra per fer sa entrada en Catalunya/e pres sou ò l dit rey de França de vn gran nombre de homens a cauall/e ò peu. E perço com es crim de lesa Majestat segons les cõuinences dessus dites.

Com fõ liurada Sicilia al Rey en Pere.

Capitol. iiii. dela venguda del rey en Pere a Perpinya/e de la fuyta del rey de Mallorques/e ò l Infant Hanfos qui assetia e pres la ciutat de Mallorques/e dela mort ò l dit rey en Pere.

Ecomles gents del Rey de França sen fozen toznades: lo dit rey en Pere sentint se agreuiat da ço quel dit rey ò Mallorques frare/hom: e vassall seu li hauia fet comença de procehir contra ell: e anassen personalmét a Perpinya: e entra en lo castell: qui no era acabat de obrar: hon era son frare ab sa Muller: e sos Jnsants. E com lo dit rey de Mallorques sentí aqui lo dit rey en pere frare seu fugi per vna clauaguera: eisques dela terra e anassen en cort de Roma: e lo dit rey en pere a manassen la Reynade Mallorques: e sos fills: e venc sen en Barcelona: e aqui apparella son Estol: e trames lo a portfangos ab son fill primogenit lo Jnsant Hanfos. E del dit portfangos lo dit Jnsant sabe q̃ al dit rey en pere anaua mal per febre quel pres en vila franca de penedes: e caualca cuytadamét e ana veure lo dit Rey. E lo rey en Pere dir li: mon fill/ a que sots vengut: e ell li respos. Senyor yo he sabut lo vostre mal: e som vos vengut a veure: e fer vos reuerencia. E ell dix li. Fill tornats vosen en bona hora: e fets vostre Viatge. Car vos no sots metge per guarir nos. Car deu nos ha aguarir la anima: e los Metges los cors. E axi partits uos hic tantost/ e fets vostre viatge/ e nous es ops quens vinguats dauant. E encontinent lo dit Jnsant caualca e sen torna al Estol: e ab tot lo dit Estol ana a Mallorques: e asse tia la ciutat: e per via de tractamét hac la. E tantost qne lach haguda lo dit rey en Pere passa desta present vida/ en lo damunt loch dit/ hõ era lo dia de sanct Marti. E lo dit Jnsant Hanfos roman as rey de Arago: e pres titol ò l realme de Mallorques: e regna tro a. vj. Anys: e hac guerra ab la casa de França/ e ab la casa ò Granada/ e ab la esglesia/ e ab la casa de Castella/ e ab los Mozos. E fina sos dies en Barcelona en la ny/ que comptaua hom. M. cc xxxj. segons que largament es notat en les Croniques de temps passat.

¶ Capitol. v. de la renunciacio fera per lo rey en Jaume de Arago fill del dit rey en Pere/ dels Realmes de Sicilia/ e de Mallorques/ e del regnat ò l rey Sancho de Mallorques. E de la letra a ell tremesa per causa ò la traycio q̃ lo dit rey en Sancho hauia delliberat fer cõtra lo dit rey en Jaume honcle seu/ e de la resposta/ e mort de dit rey Sancho.

Apres mort del dit Rey Hanfos regna lo Rey en Jaume aui nostre/ e vech sen de Sicilia don era rey e apres algun tẽps/ q̃ hac regnat en Arago/ e hac pacificada la guerra q̃ era dins sos regnes seu pau ab la esglesia de Roma/ e ab lo rey de frã. ça/ e renuncia al realme de Sicilia/ e son li donada la conquesta del realme de Sardenya. Renuncia encara al realme ò Mallorques/ lo qual per contẽplacio del rey de França/ e ò l pare sanct restitui al dit rey en Jaume de Mallorques. E ladonchs lo dit rey de Mallorques renouella al dit rey ò Arago/ la infeudacio/ e totes les altres coses/ a les quals era stret segons forma ò les Croniques dessus dites. E pres per Muller la Jnsanta dona Blanca filla del Rey Charles en lo Monastir ò Vilabertran que so mare del Senyor Rey Hanfos pare nostre/ e dels altres fills En apres algun temps lo dit rey de Mallorques en sa vella edat/ stant en la ciutat ò Mallorques passa ò sta vida/ e romangueré quatre fills seus/ e lo Primogenit hac nom Jaume/

qui en vida del pare renuncia al regne/e lo segon hac nom Sancho/e son rey de Mallorques/el altre hac nom Philip/e fo hom de sancta religio/sots lo habit dela terça regla de sanct Frācesch/e laltre hac nom Ferrando/e lo dit Rey en Sancho regna algun temps/e cōtinuade ser al rey de Arago son senyor ço q̄ ser li denia. E venia a corts de Catalunya tota vegada q̄ era requesta aricom per los dites conuinēces hi era constret/e encara per los vsatges: e constitucions de Catalunya. E ans que sīnas sos dies alguns nobles/e grans senyors dela terra Francesa/per los quals ell se regia molt/torbaren li lentenimēt/e meterē li en son cap q̄ denegas al Rey de Arago la senyoria/e lo vassallatge/de que li era tengut. Car la terra era estada donada antigament per Franch a lou. E quel rey en Pere per son poder/e per força la hauia subiugada a fer la ensendar/e que de dret no valia. E lo rey en Jaume Auinostre sabēt açoappella en Pere march thesorer seu/e dix li en Pere march lo rey de Mallorcs vol ser ayta l obra/e vol se perdre ab nos. La qual cosa nos es molt greu per que volem vos que de vostra ma secretament en nostra presencia façats vna Letra de part vostra al dit rey en Sancho amich vostre/la qual letra nos dictarem la forma.

MOlt alt senyor entes he per mon senyor lo rey d Arago q̄ vos per consell de algūs qui nous volen grā be venits acordat de denegar al rey mon senyor les postats que li deuets dar com a vassall seu d tota la senyoria q̄ ha sobre vos per les conuinences Antigues/de q̄ senyor son molt dolent e com vos veig tant errar/car cert sia a vos q̄l primer proces quel dit mon senyor fara contra vos/es queus entrā a raptar d traycio/e q̄s dara per par/e per contra semble lo Infant Hanfos fill primogenit seu. La qual rebuiar no li pozets. Per q̄ senyor clam vos merce/eus consell/aricom aquel qui am vostra honor/e la vostra Corona q̄ vos aq̄sta obra per res no assagets. Mas punyats/e tractats q̄ siats en amor/e en gracia de mon senyor lo rey de Arago/e q̄ esquiuets en tota la manera lodan/q̄ de aquest fet seguir vos pozia. E lo dit en Pere March per hun hom seu tremes la dita letra al dit rey en Sancho/e trobalen lo castell d Perpinya. E com li hac dada la dita letra/e lo dit rey lach lesta per grādespler que hac no pot sopar/e dix a les Companyies que sopassen/e ell mes seen vna Cambra/e tota aq̄lla Capuespra da ana del vncap dela Cābra al altre dient. Deu hay haut mal cōsell: deu suy en mal punct nat: deu: hay perduda ma terra. E lendema mati lo dit rey en Sancho seu resposta al dit Pere March: e seu li saber q̄ era ver que ell hauia proposat de fer ço q̄ ell li hauia ferit. Mas quel pregaua que ell li tengues sobre aquests affers tots aquells bons maneres/e obres q̄pogues: car ell faria tal cosa al rey q̄ sen tendria per pagat. E sobre aço mūançant lo dit en Pere March. Lo dit rey en Sancho trames al dit rey en Jaume qui era en Valencia sos Missatgers: qui partiren de Cōpliuyre ab vna Galea. E foren los dits Missatgers/lo noble en Guillerm d Canet e en Nicolau de sanct Just thesorer seu/e auengueren tots llurs Affers benignament ab lo dit rey en Jaume: per la qual auinença lo Rey de Arago mana corts a Gerona/e aqui vench personalment lo dit Rey en Sancho/e lo dit Rey en Jaume empral de ajuda q̄ li fes per rabo dela

conquesta de Sardenya ques deuia ser. En la qual entenia tremetre lo Infant Hanfos fill primogenit seu e pare nostre. E lo dit rey en Sancho promes li ajuda d. xx. Galeres: e ay ria ab lo Infant Hanfos personalment sia ell plabia. E lo dit rey en Jaume accepta li la perferta deles dites. xx. Galeres: la qual entegrament fon complida. Mas no accepta com dix q̃ personalment hi volia anar. E com lo dit Infant Hanfos/ pare nostre hac feta la dita conquesta de Sardenya: e sen fon tornat en Barcelona: apres algun bon temps lo dit Rey en Sancho detengut de malaltia fina fos dies en lo castell de Pserpinya.

¶ Capitol. vj. del Infant en Jaume nebot del dit rey Sancho: com succehi en lo realme de Mallorques: faent matrimoni ab vna filla del rey Hanfos de Arago: appellada Constança. E sen tengue Cort a Leyda.

ERomas en Pserpinya vn infant appellat Jaume/ qui fon fill ol dit infant en Ferrando: e de vna noble dona de Larcha/ de Clarença: que hauia per muller: lo qual dit infant en Ferrãdo era ja passat de aquesta vida. Lo qual Infant en Jaume en Ramon Muntaner de Valencia aporta deles parts de Romania/ e mena la Pserpinya: e les gẽts dela terra tenien lo per ver succehidor en lo realme de Mallorques: axi com aquell qui era descẽdent dels reys passats. E lo dit rey en Jaume Aui nostre tantost quel dit rey en Sancho fon mort mana Cort a Leyda: e alli feu disputar lo dret q̃ hauia sobre la successio del Realme de Mallorques. Car alguns devenquel Infant en Jaume fill del dit infant en Ferrãdo no era ver succehidor. E apres lo dit rey en Jaume parti de Leyda: e ana a çaragoça: e foren ab ell lo dit mossenyer Pshelip de Mallorques/ e alguns altres Missatgers ola terra de Mallorques: e de Rossello. E finaren ab lo dit Rey Aui nostre que matrimoni fos fet: axi com per auãt se seguidel dit Infãt en Jaume: e de la Infanta dona Constãça germana nostra: e filla del dit senyor rey Hanfos pare nostre: qui ladonchs era infant: e fo confirmada la terra al dit Infãt en Janme sots les conuinences antigues: e q̃ fos rey de Mallorques: e q̃ la dita Infãta dona Constãça fos nostra fes regina. Lo qual matrimoni per temps qui apres se segui com ladonchs no hagues sen complida edat: fo acabat e consumat e hac de nostra Cor Infãts. ço es lo Infãt en Jaume: qui per auãt hac per muller la reyna de Napols: e es appellat Infãt de Mallorques: e la Infanta dona Isabel Muller del Marques de Quntferrat.

¶ Capitol. vij. dela valença: e ajuda personalment: e ab Missatger damanada per lo Rey de Mallorcãs al rey en Pshere son cunyat contra lo rey de Frãça: deles corts convocades per aquesta causa en Barcelona: hon hi fo damanat: e noy cõpa regue com conteguts era.

ETornãt al nostre propsit e continuant los Affers quis seguiren dela conquisto del dit realme de Mallorques. Es cert q̃ apres q̃nos som tornats de cort de Roma: hon eram anats segõs que largament se conte atras alafi del segon Capitol per ser lo homenatge al dit pare sanct per lo seu del Regne de Sardenya: e de çaragoça/ de Sicilia nos partim de Barcelona/ e

anam allochs de Montblanc per tenir hi loestiu. E apres alguns dies quey som lo rey li faea alguns greuges/e coses incõportables en la vila de Mõtpeller: e q̃ no hauía poguda obtenir Justicia ne dret de moltes vegades que la li hauia damanada. Les quals coses ell mes auãt sofferir non podia neu deuia/ne de aquelles sen pensaua venir james a fon enteniment sino per via de guerra/per que demanãs de consell q̃ tendriem per be que li faes/dient nos quel maior e millor consell q̃ ell speraua sobre los dits affers sobre persona dl mon era de nos qui eram son senyor e son frare per rabo del deute de parentesch q̃ hauia ab nos/e per rabo del matrimoni de nostra sor q̃ hauia per muller/e encara que eram de sa valença per ço com li eram tenguts de valer. E sobre açe nos haguẽ nostre Acort ab lo Jnfant en Pere hõcle nostre/e ab lo infant en Jaume frare nostre/e ab lo Comte de Terra noua: ab Mossenyer Hot de Mũcada/e ab moltes altres assenyalades persones de nostre Consell. E haut lo dit acord fem li resposta que nos pregariem/e requerriem lo dit rey de frança ab ell en semps que li fes dret e justicia. E en cas q̃ no la li volgues ferq̃ nos erã apparellats de tenir li les dites cõuinences/e en cas q̃ ell començas la guerra cõtra lo dit rey de frança. E entesa per ell aquesta resposta no sen tench gẽs per pagat. Car ell volia q̃ nos de cõtinent nos desiisquem del rey d frãça/sens que ell no sen era encara desert. E volia que nos comẽçassem los deseriments. Mas si lo dit Rey de Mallorques hagues començada la guerra nos li haguerem feta valença/e li haguerẽ tenguda la dita conuinẽça. Per que ell se partí mal per pagat de nos/e partit lo dit Rey de nos. Partim aximateix de Montblãch/e anam nosen per tenir tot l estiu al monastir de Poblet. E apres algun temps en lasi del estiu anam nosen a Valẽcia/e com hi fo vench a nos per missatger del dit rey d Mallorques Mossenyer Pere Ramon de Lodolet Maiordhom seu/e volié ser relacio dela Missatgeria per que era vẽgut. E diguẽ li q̃ nos hauiẽ ja ordenat de anar a caça de porch en les partides del Monastir de Valldigna. Car en aquell tẽps no hauia en cara en nostra Senyoria Caça de porch setglar/sino en les Mũtanyes de Jacca/e al peu de Muntcayo/e en les Marials dels Mantanyes del dit monastir de Valldigna/d olitua/e de Denia/e açoper tal com la terra era lada ó chs pus poblada d gents q̃ a nos/per rabo dles mortaldats e guerres q̃ son apres seguides/per que lade nchs scoltar nol podiem. Mas com seriẽ tornats de caça lescoltariem. E com haguẽ feta nostra Caça/e som tornats en Valencia lo dit messenyer Pere Ramon de Lodolet explicants la sua missatgeria/e dix nos quel rey de Mallorques hauia proposat de fer guerra palesa al rey de frãça/e açoper los torts q̃ li faea en la vila de Montpeller/e q̃ nos d açoli haguessem d ajudar/e valer/e liuran nos letres del dit Rey de Mallorques/en quens notificaua cõ ell per los dits torts: que li erã fets en la vila de Mõtpeller. Los quals lo dit rey de frãça es inenar ne tornar a degut estament no volia/e tenia a fer guerra contra lo dit rey: e demanar/e hauer per armes satisfactio dels dits torts pus que per dret ne per justicia aconseguir nó podia e que hauia proposat valer al rey de Angleterra/per ço que pus poderosament pogues guerreyar cõtra lo dit rey de frança. Per que nos re-

queriaper virtut dela dita conuinẽça q̃ ab tot nostre poder fossem en la dita ajuda al vinten dia de Abril la donchs primer vinẽt. E nos lestes les dites letres: e oyda la creẽça ol dit mossenyer Pere Ramõ de Codolet: tenguẽ nostre consell: en lo q̃l foren los damunt dits ò nostro consell don Pedro de Xerica: e molts daltres nobles: e Barons: e doctors solénes de nostre regne: qui oydes les coses: per les quals lo dit mossenyer Pere Ramõ ò Codolet era a nos vẽgut. Estiguerẽ en grã pensament. Car veyem q̃ si nos atorgauem era gran perill de nostres regnes/ e terres metrés en guerra ab tã poderos rey com es de frança. E si ho deneguauẽ trencaríe li la dita conuinẽça feta entre los nostres predeces sors: e los seus: e no li tendriem bona fe. Car tot lo fet del seu del Regne ò Mallorques/ e dels Comtats de Rossello: e ò Cerdanya/ ela conuinença dela valẽça tota era en vna carta. Axi q̃ com los reys ò Mallorques hauien fet lo sagramẽt e homenatge del dit seu e valẽça los reys de Aragolos jurauẽ de tenir/ e seruar la dita cõuinẽça. E quant nos e nre consell haguẽ molt pensat nos vẽts q̃ tots los del dit consell stauẽ en perplexitat/ e dubtosos no sabents quin consell nos donassen/ nos diguẽ los axi. Vosaltres tots stats e pensats sobre aq̃st fet/ e aço cõ puirats trobar manera q̃ nos rabonablement/ e deguda poguessem excusar al dit rey de Mallorq̃s la requesta/ a nos per ell feta; e diem vos q̃ vosaltres acord assets alguna manera/ ocas per lo q̃l nos degudamẽt/ e rabonable poguessem excusar la dita requesta/ ço q̃ nos pensãs e poguessen fer ne nos nou cõsentirem. Majorment q̃ resto cas cõtra la dita cõuinença/ nos entenem/ e sabem q̃ ell ha consellers/ e sauis sen q̃ tendriẽ lo cõtrari. Estãts en aq̃st dabat lo termini passaria de la dita req̃sta quens ha feta nos tinents a cõsell ò vosaltres q̃ nos la li deguessem fer/ e ell q̃li/ e sobre aquest cõtrast/ mourics tabustol/ e guerra entre nos e ell. Veent q̃ sen mouria guerra ligar sirperuẽtura ab lo rey de França: e nous seria bouesa hauer semblant guerra/ majormẽt per ayral rabo. Mas nos segons nostre viures hi hauem pensada hi trobada vna bona manera/ e veus quina. Nos axi cõsabets hauẽ anar a Barcelona per conuocar corts als Catalãs per q̃ anem nos em lla/ e cõuoq̃m les dites corts/ e aq̃lles cõuocades appellem hi lo dit Rey q̃ al. xxv. dia de Març sia a Barcelona/ a les dites corts. Car tengut nos hic es de venir/ axicom qualseuulla Baro dela terra. Axi q̃ nos som requests lo. xxv. dia de Abril/ e ell sera appellat al dit xxv. dia de Març. Axi q̃ ell haura ess ser abans a nos q̃ nos ab ell/ e seguir sen ha aço/ o ell hi sera/ o no. E si y es fara ço que s tengut/ e en aq̃lles cas nos axi mateix licõplirẽ tot ço en q̃ li sia tẽgut/ e haurẽ cõsell de nres sotsmesos q̃ tendre per mellor q̃ y façam/ esi noy vehaurã trencada la cõuinẽça. Car axicõ nos li sõ tẽguts valer/ ell nos es tengut ò tres coses. La. i. de esser nre feudater per tot quãt ell ha en lo mon. Exceptat per sola la vila de Muntpeller. E aço jau ha cõplit quãt nos feu lo Homenatge per los dits seus. La. ij. quens es tengut valer axicom nos a ell. La. iij. quens es tengut de venir personalment a Corts: cõles cõuoquem en Catalunya/ e en lo dit cas noli serẽ tenguts ò valer ni mezclar nos en guerra per ell ab lo rey ò frãça. Car pozem dir que ell nos ha trẽcada la conuinẽça ans del dia quens ha assignat de ess ser ab ell. E ab aytant nos romanr

drenquiti dela dita requesta quens ha feta. E nos dit aquest pensamēt tots los de nostre consell lo tengue ren per bo. Per que decontinent fem cōuocar les dites Corts a Barcelona: hon nos som lo dit dia: e cītam lo dit rey que fos ab nos a les dites Corts als dits loch e dia. E feta la dita citacio nos som en Barcelona: e tenguem nostres Corts. E lo dit Rey noy comparegue ne y tremes procurador: ne altra perso na quiper ell digues res: e encara lesperāde graciatres dies: dins los quals si ell fos vengut loy baguerē recollit. E com dit es noy fo dins lo terme dela dita Citacio: ne dins los dits tres dias que li donāde gracia: ne hom per ell: per que nos baguem de Acort que nos no fossem a ell al dit vinten dia de Abril quens bauia assignat a Perpinya. Car noy erem tenguts per les rabons damunt dites. E ab aytant nos romanguem quitis dela dita citacio: quens bauia feta.

¶ Capitol.viij. com lo Rey de Mallorques fon citat per lo Rey en Pere per rabo del Crim que li era imposat de fer fondre les monedes del dit rey en Pere: e batre altres monedes stranyes en los Comtats de Rossello: e Cerdanya.

Nos per la dita rabo veēts quel dit rey se lunyaua da ço que fer deuia: e que era denegacio de Feeltat: e de conuinences citam lo que a dia cert fos en la ciutat de Barcelona personalment dauant nos apparellat de respōdre al crim: quili era estat posat/e a nos denūciat que dins los Comtats de Rossello: e de Cerdanya: qui son dins lo Principat de Catalunya feya fōdre les monedes nostres: e fer altres monedes: e fer hi correr diuerses Monedes dela terra Francesa. La qual cosa lo dit rey fer no deuia: ans era contra nostres regalies/com nos fes legut a al gu: sino a nos solament batre moneda en Catalūya: eq̄ sia moneda Barceloneta: e ques bata dins la ciutat de Barcelona: laq̄l moneda es appellada de Tern: e es perpetual per concessio e priuilegis dels reys passats: e encara nos aq̄lla ser batre no podem sens consentimēt e voler de la dita Ciutat: ala qual es cōmanat per tot lo dit Principat de Catalunya: e per Auinences antigues. La qual citacio lo dit rey d Mallorques menyspzea: e res per aq̄lla no volch cōplir. E en contumacia sua fem nostres processos justs: e rabonables segons que fer se deuiē per forma dels vsatges de Barcelona e de les Constitucions de Catalunya. Les quals son les Leys dela terra/ e del Principat dessus dit.

¶ Capitol.ix. com lo rey d Mallorques processat sen vēgue a Barcelona ab la reyna sa muller: e ab tota la sua cort per trahir lo dit rey en Pere: e derelat sen torna sens la dita Reyna.

Apres poch temps lo dit rey de Mallorques duptant se del dit nostre prozces procura missatgeria ab letres d̄l pare sanct: quins prega q̄l volguessem dar guiatge. Car ell vēdria personalmēt es conuēdria ab nos per tal manera q̄nos ne serie cōtents. La q̄l cosa: nos per reuerēcia del dit pare sanct atorgā: e atorgat per nos lo dit guiatge lo dit rey de Mallorques se apparella de venir a nos. E nos sabent q̄ ell deuia venir ab quatre galeres que feya armar: no volent/que ell nos trobas sens armada: e pensants que ladonchs

tan prestament nos no podiem hauer galeres armades com de Valé cia: hon ne hauien feresia armar. x. per trametre les al estret de Gibraltar/en ajuda del rey de Castella sem apparellar en Barcelona dos bons Lenys Armats: e ab aquells partim de Barcelona: e començam nostre cami vers Valencia. E com fom en les mars de Tarragona per fortuna haguē exir en terra passāts per Amposta: e per Alldecona. E com fom al loch de Panisola trobam aqui los dits dos lenys armats e muntam en aquells: e anam per mar entro a Benicacim: e cōbi fom vench lo Lebeig. Quins daua per proa: e pus tan prop era de Valencia anam per terra/ e trobam aqui mossenyer Bilabert de Centelles senyer de Bulles: e prestāt son Mul e als altres: qui eran ab nos en los Lenys sem los liurar sēgles asens. E per ço com era vespre entram nos en a Castello: e lendema matin entrā nos en en Valencia: caualcant hom fom quant lasquella de vespre tocaua. E com hi fom tractam ab los administradors dela Almoyna que la doncbs se cullia per tot lo regne de Valencia per fer armada cōtra moros en ajuda del dit rey de Castella quens consentissen algunes Galeres que nos hauiem necessaries. E obtenguē quens cōsentiren quatre Galeres: dels quals fon Capita mossenyer Matheu mercer. E com fom en Barcelona: no passarē molts dies quel rey de Mallorques ab la reyna sa muller germana nra e ab tota sa Cort venia ab quatre galeres: loqual dit rey ō Mallorques hac fet fer vn pōt de fusta en la mar en dret del monastir dels frares menors dela dita Ciutat/ hon ell posana. Lo qual Pdont parsia dela mar e trauersaua lo dit Monastir fins a la Cambra hon lo dit Rey de Mallorques estaua. Axi que dela Mar fins ala Cambra era lo dit Pdont bē clos daça: e della de fusta tan alta/ que podia hom veure les persones/ quin passauen. Axi que dela dita cā bra fins al cap del dit pont: qui era vn bon tros dins la mar podia hom entrar secretament en les Galeres del dit Rey de Mallorques. E nos axi com promes hauiem al dit Pdare sanct reebem lo dit Rey honorablement: e erem apparellats per reuerencia del dit Pdare sanct oyr benignament les rahons quel dit Rey proposar nos volgues per rahō dels Processos: e enantaments que hauem començats de fer contra ell. Mas la sua venguda nel seu enteniment/ no era per allo: ans era per tal quens faes la malueſtat: e Traycio: ques segueix. ço es ques deuia fer malalt ell e la reyna sa muller nostra sor/ affi quel Urer qui guardaua la porta dela dita Cambra hon ella deuia jaure digues anas als Infant en Pere nostre honcle: e en Jaume nostre Frare: dient los/ que entrassen tots sols. Car gran mal li faeren si mes ni entrassen. E hauia axi delliberat que decontinēt que fossen en la cambra sua que a. xij. persones de la sua cort per ell deputades que deuian entrar guarnides e apparellades fes pendre a nos e als dits Infants. E si cridauem ne era sentit quens occissen tots decontinent: e sino quens metessen presos per lo dit pont: e quens metessen en les dites sues quatre Galeres: e ab aquelles nos menas a la ylla de Mallorques e que fossem mesos en lo castell de Alaro qui es en la dita Illa. E que aqui nos tengues presos. ço es a nos e als dits Infant en Pere nostre honcle e en Jaume nostre frare tant grant temps/ e tan longament

tro q̄ li hagueſſem en ſr̄aquida tota
ſa terra: e dada tā grāpart en Cata
lunya q̄ no ſos a nos de fer li mal ne
dānatge. Ā noſtre ſenyor deu qui no
ſab defallir a aq̄lls quien ell han fe
e bona eſperāça/ne vol q̄ iuſticia ſia
empatrada: ne los mals romanguē
impunits per la ſua grā miſericor-
dia e pietat plague e permes q̄ lo fet
dela trayciofos deſcubert. Car per
pres lo tractamēt deſſus dit per lo
rey de Mallorq̄s cōtra nos/entreno
na e veſpres. Car lauors nodormiē
de dir. Ā nos vēch vn frare preica
dor de ſancta vida: quiera familiar
noſtre daquinons mēbra lonom: ab
lo q̄l vn hō qui en la dita trayciode
uia caber ſen deſcobri: e li dix q̄ns
degues dir en ſecret e en cōfeſſio q̄
per res no anaſſem a veure la reyna
noſtra ſor. Car ſi ſayem/ſēs algu ſi:
nos erā morts: e q̄de aqueſta rabo
nons podia mes auāt dir. E oydes
aq̄ſtes paraules nos fom fort torbats
pero fāē li aqueſta reſpoſta q̄ pus ay
tals noues nos deya q̄ aquella nit no
la yriem veure: pero quel pregauē ſi
ier ſe podia q̄ entretāt nos hagues
licēcia de aq̄l qui dit loy hauia quēs
pogues dir ſon nom: e tot lo tracte
largamēt/car ſi nons hauia la dita li
cencia/nons ſtariem ſi ſabiē morir q̄
noſtra ſor ſos malalta que no la anaſ
ſem a veure pus que era vēguda en
noſtra terra: e era reyna: e lo dit fra
re nos reſpos ens dix: ſenyor prou
vos he dit aytāt com en mi es. Ade
ro ſenyor yous ſuplich que per amor
de Deu vos noy anets tro que yo
torn: e ſenyor ſare monpoder queus
hopuſca dir be clarament. E partit
de nos lo dit frare el Infant en Pd e
re: el Infant en Jaume lendema:
no ſabents res de aço digueré nos
que fort nos eſtaua mal com no erē
anats a veure noſtra ſor. Maiormēt
cō ſos malalta: e que hauia dos dies
que era en noſtre regne/e en lo loch
hon nos erem: e que no la hagueſſē
anada a veura que mal nos eſtaua.
E que mes nos hi cabia deſhonor:
per quens ſuplicauē que la volguc ſ-
ſen anar a veure/e quen volgueſſem
noſtre cor forçar: e que no deuiem
guardar la follia nel ergull del rey
ſon marit. Ari que guardants les ra
hons quels dits Infants uos deyē
e que per ço que entēguessen que en
nos no erē totes aqueles opinions/
ques cuydauē quē nos foſſen. E ima
gināts que ell ne altre nos goſas aſ-
ſaiar ne ſer alguna coſa contra nos.
Atorgā los ho q̄ nos la yriem veure
lēdema/iatſia fos q̄ nos ſabē be que la
malaltia de nra ſor no fos vera an s
era ficta/e aço ſeu ell ptal q̄ nos lanaſ
ſē veure/e ſabeſſē la trayció quēs ha
uia tractada: pero no cōtraſtāt aço
nos hovolié auēturar mas fēho ſa-
uiamēt: car nos hauié ja ordenat q̄
cō nos foſſē ala cābra ōla dita reyna
que certs ſeruidors ſpecials nres
eſtigueſſē a les portes dela cābra: e
que no donaſſen leer de tācar la cā
bra: e que aximateix les quatre ga-
leres noſtres: deles quals era capi-
ta moſſen Matheu mercer nos par
tiſſē de aquells del dit rey ō Mallor
ques. E ordenā ho per tal manera:
que no fos a ell de fer aço que hauia
ordenat/e noſtre ſenyor deu eſguar
dant la nra leyaltat: e noſtre bon en
tenimēt volent nos tolre/e lunyar
de tot mal e perill aquella nit quen
hauiem acordat quey yriem enlēde
ma ſe feu en la cara noſtra pp lull
vna exidura ſor auol: e de mala na-
tura: e queus en hagué a ſagnar per
la qual fom eſcuſats ō no anar a veu
re la dita noſtra ſor hon eſtiguē per
algūs iorns en la nra cābra tro quen
fom millorats. E lendema que fom
millorats dels Alls ens en fom ſa-
gnats per lo dit mal: apres menjar

torna a nos lo dit frare Predicador: quins deixe la dita traycio: segons que dessus hauē dit. La qual li dix la reyna nostra sor: e dix nos senyor e vous saç tal resposta que vos encō tinēt: trametats per la senyora reyna vostra sor que vinga a vos e si lo rey son mari no volq̄ vingue a vos len saçats venir p̄ força: oper grat. Car com ella Senyor sera ab vos/ ella vous dira lo fet de la veritat. E oydes les noues del dit frare encō tinent sem venir el Jnfant en Jaume nostre frare: e diguem li q̄ anas ala dita reyna quaix per manera de visitar: e que li digues que be li esta ria quens vengues a veure per lo ac cidēt que hauiem: esi lo rey son ma rit nou volia ques per força lēs fes venir. E oit lo manament nostre lo dit Jnfant sen ana ala Posada del dit rey. E com so ab nostra sor ell li dix que be li estaria quens vengues a veure/ e ella li respos que molt li plabia/ab que al senyor rey son ma rit plagues qui alli era present. E lo dit rey respos: nou volem que vaja e lo dit Jnfant en Jaume dix que volgues ell o no queli y pia. Car nos ho voliem eu manauem. E arima xeix yo/dix lo dit Jnfant qui sō pro curador General de sos Regnes: quin puix forçar. Per que mana a la dita reyna nostra sor ques leuas e quel seguis. E lo dit rey tot furios respos/e dix: que allo era Força/ e que força li era feta sobre guiatge. E lo dit Jnfant li respos. Que pus nos loy hauiē manat que axi se hauia a fer: e encontinent nostra sor se guie vench a nos al nostre palau/la qual a nos abduy deixela dita traycio. E a poch instant el Jnfant en Pere sabent aço vench a nos tot se llo: ens dix. Ques aço senyor que la reyna vostra sor vos ne hauets feta venir per força sens volūtat: de son marit/ mal es fet que ells sien vēguts guiats: e en Fe vostra los sien fetes nouitats: no sta be aço. E nos li res ponguem nous mogats nen siats fe llo tro que sapiats la rabo/per que ses fet. E encontinēt nos/e los dits Jnfants en Pere e en Jaume tots tres deuallam nosen ala dita reyna. Car en lo ostal baix d̄ nostre palau la sem posar/a manera q̄ la va veure. E com fom ab ella a sem jurar al dit Jn fant en pere de tenir ho secret/ tot ço que exiria dela nostra sor: e com ell hac jurat ella cōpta tota la tray cio de larch a larch: e entesa aque lla lo dit Jnfant se senya/ens dix. Que ara creya que no er a ergull no stre/ e que james no hoy tan gran trahicio: que entenia que no li de uia valer Guiatge: e que sos pres/e tantost sem ajustar los Sauis de no streconsell: e tots tingueren que de uia esser pres/e que no li deuia valer guiatge. Respongem/que per res no loy trencariem. Car les gents se pensariem que nosos sino Exaquia/ quens trobauem per Auaricia de hauer lo Regne de Mallorques/e los Comtats de Rossello/e de Cer danya / e que nou seyem per als. Axi que per res no volguem donar loch queli fos feta nouitat alguna/ ans diguem que se stigues axi com se staua. Pero que si entenien quey degues estar molt que li fos donat cōjat/e aquell dia passa axi. E lo dit rey sentint/que ell era deixelat/len dema mentre quens dinauem vēch anos sobre taula/e dix nos. Senyor yo era vēgut aqui en fe vostra ab guia ge/e es mi stada feta força q̄ ma mu ller vos ne haueu feta venir forci uolment. E sequeno mi tracten nen gunes bones obres. Per q̄ yo vēch pendre comjat de vos/e pus q̄ nons tenits lo guiatge yo mich presch/ e prench cōjat vre e neg vos los fets q̄

tenia per vos. Enos li diguem que sen anas en bona hora: e tots aqlls qui eren alli mururauen com nol se yem pendre: e nos diguem los qués iaquíssen star que al cap dla veritat vendriem tots: e q̃ en loch seriem q̃ nos li sariem atorgar qne tot quant ell te/te per nos. E decontinent ell sen parti ab les quatre galeres/e mana a totes les dones e donzelles qui ab nostra sor eren vengudes: que es recullissen: e sen anassen ab ell. E axís feu: excepta vna cambrera que romas ab ella: la qual hauia nō Vi cença que era nadiua de Mallorqs/ que no sen volch anar ab ell: e axins iaqui la nostra sor en poder nostre.

¶ Capitol. x. com lo rey en pe re continua los ꝓcessos comen çats contra lo Rey de Mallorques: qui tornāt sen ocupa persones ebēs de vassalls del dit rey en ꝓpere/qui en contumacia de dit rey d Mallor ques adiudica ala sua Regia Cort: los regnes: e Comtats e terres de aquel. E apres ab gran estol sen pas sa ala ylla de Mallorques: e arriba: e sorgi dit Estol al ꝓport de sancta ꝓnça.

E Decontinent lodit Rey ab aquella furor que de nos se parti: no guardāt ne temen t Deu ne la se: de quens era tēgut: pres sens dela ñamēt algu: e occupa totes les Gents nostres: e bens de aque lles: que troba dins la sua Senyo ria. Les quals en se sua stauen: e ne gociauen en ço del seu: per la qual rabo nes veents la sua gran malue stat haguem a continuar los proces sos: que ja hauiem començats: e a quells complidament acabam per sentencia diffinitiua: e lo Regne: e Comtats: e terres del dit Rey: en contumacia sua ala nostra Cort aju tiam. E decontinent acabats los dits processos procurā: e emparam tots los Barons e richs homēs de la nostra terra: e diuersas altres per sones: que passassen ab nos alaylla de Mallorques: hon hauien acor dat de passar per applicar lo dit re gne ala nostra Corona: aricō aquell quins era: segons que dit es /confis cat: e encara amparam totes uostres gents de ser nos ajuda en la dita exe cucio. La qual ajuda nos son seta per les dites nostres gents en grās quantitats de diners. E faem fer no stre grā estol per ser lo dit passatge e ab la gracia de Deu recollim nos en lo dit nostre beneuenturat estol en lo mes de Maig del any de nostre senyor deu. Mil trecents trenta e tres. E per guardar nostres terres/ e que en especial fossen guardades les fronteres de Empurda: e de Be suldu: e de Camprodon: iaquim per Capita nostre frare el Infant en Jaume: e per companyar a ell mos sen Lop de Luna: al qual per auant donam el ne fem comte ab. D. ho mens de Cauall. E com nos fom re cullits en la plage de Barcelona ab nostres Barons/cauallers/e altres persones/deles quals en lo present libre per auant es seta mencio. Tro bam quel nostre estol so en nombre de cent e seze veles/deles quals hi hauia. xrij. galeres/e eren ne les set Urers grosses / qui portauen Ca ualls/ e vint Naus grosses appella des naus de Couét/que son de ques cubertes. E tot el altre Nauili era mūancer/e menut/ariscom al dit no stre passatge era necessari. E ab tot lo dit Estol stiguem be cinch: o sis Jorns al cap vell per contraris de vents. Car no eren altres sino Era loch/Migiorns/e Lebeigs. Estant ari /despera vn grob ab vent al Ma estre/e nos vents ayo diguem quey

partissem/e los Consellers/quis erē dats per regir nos en la mar/q̄ cren persones assenyalades en la art d̄la mar digueren. Nos senyor no ha partir daçi. Car aq̄st vent no es de atu rada. Car no passa sino. xx. o. xxx milles dins mar/e com nos haura en lo golf peruentura porā venir altres vents queus gitarā en altres parts e destorbar nos ha vostre Estol/per que Senyor/val mes esperar açi lo vent q̄ no en lo Golf/ e nos quins a nuy auem d̄ estar allidiguem/anem en nom de deu. Car nos hauem bona fe en ell quens guiara/e decontinent fem dar vela/e tot lo Estol nos segui. Pero axis segui com los dits Consellers nos hauien dit. Car lo dit vent nons mes/sino qualque. xl. o. l. milles dins mar/e quāt vench lo Vespre lo grop son passat/e lo Vent nos manca. E axi tota aquella Nit anam palpoleiant/ e lendema altre grop de pluia fo al dit vent/ e ens mes altres. xl. milles/axi q̄ plenerament veem les Muntanyes de Mallorq̄s e la dragonera/e en laltra espenguē nos mes auāt per semblant pluia/ e vent que haguem. Car tota vegada nos venia lo vent hora de vespres/ e nons tenia sino hora del Vespre/o tro al vespre/axi q̄ estiguem en aquelles Mars tres dies/ e al quart dia nos ordenam que nos primer/e despuix tots los altres: qui eren en les dites galeres remolcassen cascu vna nau/e axis feu. E nos començarā a remolcar la Nauen q̄ eren les nres viandes. E per semblāt manā hofaeren axi los altres q̄tant nos auāçauem de dia que ay tāt nos desauāçassem de Nits per los contraris dels vents que feyen. E anāt axi al sisen jorn mogues vent al ponent: e encōtinent fem arborar/ e metre veles al çades ab tot el Estol justat hora de vespres som dauāt la Palomera ab

les dites galeres d̄ nostre estol/alho ra de vespres/e fermā les Ancores/ e tremet tot al Infānt en Pere/ qui era seneschal de Catalunya/e per son offici regidor dela nostra host/ e mossenyer Pere de Muntcada/qui era nostre almirall/e a don Pedro d̄ Xerica/e ab don Blasco de Alago/qui era nostre senyaler/e a don Joā Xemenez de Urrea: e en Phelip d̄ castre: e a mossenyer Joā de Arborea Alfonso de Lorja/Galuany d̄ anglesola. Acardic de Mur/e Arnau de rill/mossenyer gōçalvo garcia/mossenyer gonçalvo diez de Arenoso: e quat foren tots en la nostra galera/ dāmanā los quels paria de pendre de la terra/ ne en q̄l manera. E parla primerament el Infānt en pere/e dix q̄ daço mes ne sabien los homens de mar quels cavallers: per q̄ li apparia q̄ degussem haver nre acort ab ells/e tots los altres digueren/ q̄ be deya/e nos sem̄ fem nos venir tots los comits: e tots los dits cōsellers qués eren dats per regir/en la mar/ e diguem los quels paria de pendre terra/e parla vn dells/ q̄ era pus antich/e dix q̄ li paria q̄ a sācta pōça de guessem pendre terra hō ja lo rey en Jaume nre tresavi la havia presa/ e parla vn altre e dix que mes valia ala porraça. E en aq̄st cōsell noy hauia si no nos e lodit Infānt en Pere: e en Michael perez çabata: e los dits comits/e Cōsellers. Axi q̄ acordā que mes valia pendre tera a paguera: q̄ en loch algu d̄ la ylla: e la raho era a aq̄sta q̄ la plage era millor: a traure los cavalls dels naus: e dels vrers que nengunes d̄ les altres. E apres haut lo dit Acort nos veem algunes gents ab armes de cavall/e de peu dauāt nos en la palomera e tramet tem mossenyer Bilabert d̄ corbera/ e en Frācesch d̄ nestres ciutada de Barcelona/ per ço cō eren assats

abtes en los fets dela mar: quels di
guesse q̃ nos nos marauellauē dells
per q̃ stauē axi ab armes e seyen cō
tinēt de defendre la terra: e axi sis
enteniā a defendre o no: e los dits
mossenyer Bilabert: e frācesch se
acostaren a les dites gēts darmes
ab vna Galera laugera: e digueren
los les dites paraules/ reebut dells
abans asseguramēt/ e respos hu dells
que manamēt hauiē del rey de Ma
llorques de defendre la terra cōtra
nos a tot hom. E apres fo los dema
nat si al rey de Mallorques era en
la ylla: e dix hu q̃ hoc: e tātost apoch
instāt respos vn altre: e dix lo rey de
Mallorques. Es lla hon Deu vol: e
com los fossen fetes altres interro-
gacions los dits homens darmes
tirarē ab ballestes tres tretas. La q
vna: dels quals feri en la popa dela
dita Galera; e les dues en los rems
e dix vn dels altres qui erē aqui no
respōgats pus. E ab tāt lo dit mos-
senyer Bilabert: e en frācesch de
finestres tornarē sen a nos. E apres
en la nit escura vencha nos en Pe
re de Mūtcada Almirall nostre/ qui
menaua apres vn hom dela ylla. La q̃l
hom dix/ quel Rey de Mallorq̃s era
en la ylla: e nos sobre aço haguē no-
stre acort: e lo dipsate apres tinguē
nostre cami: e partim ab nostre Es-
tol dela Palomera. E com fom de-
sora vench en Bertrallans ciutada
de Barcelona: que nos hauiem tra
mes primerans que partissem del
cap veill d Lobregat per vegir to-
ta la Illa de Mallorques: e per ha-
uer lengua/ e saber tots los ardits
dela ylla/ e comtats en qual manera
eren stablits: e dix nos q̃ erē stablits
tots los ports: e les Calses e les pla-
ges dela ylla de Mallorq̃s: de gent
de Cauall: e de peu per contrastar a
nos de pendre terra: e quel Rey de
Mallorques era a sancta Ponça ab
gent darmes: e de peu. E com fom
apres dinats nos haguē nostre acort
altra vegada ab alguns Ciutadans
de Barcelona destres de mar: e ab
algunes dels dessus dits en q̃l loch
pendriem terra/ e acordam de anar
ab tot nostre Estol ala Pdorraça/ e
com nos faessem la via dela Pdorra
çavench lo Admirall nostre ab vna
Galera: la qual hauiē tremesa a san
cta Ponça ab sis Galeres per desco
brir la host/ e per regonexer altra
vegada lo port de sancta Ponça/ e
la gent quey era/ en les quals Gale
res eren don Pedro de Arborea fra
re del Jutge de Arborea/ en Joā ere
menez de Urrea/ en Alfonso d Lo-
ria/ e en Phelip de Castre: e molts
daltres nobles e cauallers/ e faeren
nos senyal ab vn peno. E nos tātost
fem la llur via/ e parlam ab lodit Al
mirall. La o q̃l nos dix q̃ a sancta Pon
ça no hauia molta gēt/ e quey porie
be pendre terra. E encontinent nos
oit aço faem amatar/ e fer senyals a
totes les galeres/ e ales Naus/ e atot
laltre Nauili d nostre Estol/ quēs se-
guisse. E a hora de Uespres entram
en lo dit port d sancta Pdōça/ e aqui
fem sorgir tot lo Estol/ e ordenam la
manera de pēdre terra/ e cascuna ga
lera en q̃l loch daria la proa en ter-
ra: e ąna forma si tēdria/ e tota aque-
lla vesprada entēguem en aço/ e tan
tost/ aricom les lums encenie faem
cātar ab altes veus ab molts Bran
dons encesos la salue regina. E fem
les pregaries acostumades per los
homēs de mar/ e fozen hipresents lo
dit Infant en Pere q̃ dix/ q̃pus lo
rey de Mallorques era alliq̃y pren
guesse terra/ e tots los altres richs
homēs qui digueē que be deya. E
acordam/ ques partissen les Gale-
res per pēdre terra en quatre parti-
des/ e en la vna. so es en la sobirana/
e amasquerra/ al entrāt del dit port

Quant
parti lo
Estol de
la Palo-
mera.

deuers la Mola en draig en lopuig major anam nos ab quatre galeres e lo dit Infant ab don Pedro ò exerica. E en laltra part. ço es en lapla ge deuers lo puig q̃ es loport ò paguera: e de santa Ponça ab. xvij. ga Galeres. E en laltra part era el Almirall. ço es entre lo puig/ hon nos entram pedre terra/ e laplatge hon la pres lo dit Infant ab. xiiij. Galeres. E mossenyer Ph̃elip Boyl: e en Bernat de Ripoll/ e en Joan de Boyl/ e daltres e nostre Estol ab quatre Galeres: anarem dret a santa Ponça endret dela major flota del host del Rey de Mallorques: e aqui costarẽ les popes en terra: e faren semblãt de pedre terra per tenir los a Roues/ e empatrats.

¶ Capitol. xj. como lo Rey de Mallorques qui staua ab molta gẽt armada a santa Ponça: e vers lo port de Paguera son desbaratat: e vẽçut per lo Rey en Pere: quiy era passat ab gran Estol: parant li batalla.

En lo diumẽge apres seguent q̃ fo lo. xxv. en dia del dit mes de Maig en hora de alba/ mossenyer Lop de Rorrea nostre Cambrer major despertants: e dix nos quens leuassem: ens guarnissẽ/ e decontinent saem hor. el Almirall hauia ja feta la Crida: q̃ tot hom se appellas ala batalla Real: laql hac dada per manamẽt nostre. E totes les nostres gents seembarbotarẽ: e nos/ e totes nostres cõpanyies nos guarnim: ens apparellã. E tot hom almorza vn poch: e lo rey ò Mallorques ab. ccl. tro ab. ccc. homens de cauall: e ab. xv. milia. tro a. xx. milia homens dẽ peu: tenia stablida tota la ribera ò la Mar del cap de santa Ponça: tro a vn puig dauãt pague ra: qui ha nom Andreiol prop la mo la dandraig. Mas lo dit rey estaua a santa Ponça hon era pus auinẽt de pedre terra. E nos sem metre partida dels seruẽts nostres: e almugauers. Car tots noy podiẽ caber en les Galeres: e en barques de panescal/ deles Naus per metre les en terra. E los qui romãguerẽ en Naus tiraren se los cabells: e les barbes: e fáe gran dol per tal com no podiẽ venir als affers ab nos. E hora de prima totes les nostres galeres faren llur via cascuna al loch: hon eren ordenades: e la nostra Galera: ensemps ab tres daltres faerẽ la vna ò la Q̃ tanyaq̃ es dauãt paguera: e aqui dona la scala en la roca dela dita Muntanya: primer amẽt la Galera ò l Almirall: e apres totes les altres donarẽ arimateix les pres. Saluat la nostra Galera: qui acosta la popa en la dita roca. E los homẽs tots ariu de peu com de cauall tots exiren deles dites Galeres combatents se a peu ab los homens de peu: e de Cauall qui crẽ en la Muntanya aquins combatien ab lãces/ darts: e balleters: e ab pedres e ab grãs Cantals e nos ab la companyia dela nostra galera saltã dela popa en la roca/ e pujam en la dita Muntanya e decontinent cells qui la defenié sozen vençuts e desbaratats e fo la major marauella del mon q̃ tant forts e tã rosta era la roca dela Mũtanyaq̃ a penes hi podia hom pujar nens hi podiem tenir que com fom alcap dessus totes les çabates nos sozen esquinçades: e haguẽ set: e beguem aqui devn viques troba en vn odre quey hauiẽ leixat los de Mallorques: qui eren fuyts: pero anãs ne hauiem set fer tast: que beguessem. E laltra part en lo dit port de Paguer apres terra/ e dona les proes lo dit Infãt en Pere Senescal nostre ab vna partida deles ga

Crida, ò tot hom se apparell ala batalla.

leres/e vrers del nostre Estol. ço es la hon la riba dela mar era plana: e arenosa:e aqui les homens a cauall e apeu del dit rey de Mallorques se estorçarē de esuabir lo dit Jnfant: ab los richs homēs/caualers/e gēt de peu:qui prēguerē terra. E finalment lo dit rey de Mallorques:qui viu tota la gent/e tots fort ōscapde llacament/e desbaratada fugir entro a Mallorques:ari q̄de set hi morirē cinch homens segons que despuir sabem. E alguns homēs a cauall nostres q̄ haguerē primeramēt trets los Caualls dels vrers seguirē los tro a mīj a legua. E alguns seruents e Almugauers nostres lo seguiren: els encalçarē be dues legues els tol guerē moltes armes arnesos/ e robes. E tātost quel dit Jnfant enpere hac presa terra/e veu que nos ari mateix tingue lo dit puig: e veu lo dit rey de Mallorqs:dix an Arnau ballester Ciutada de Barcelona:digats al senyor rey q̄ ara veig:e conech q̄ ell ha complidament:e plena la virtut:que deu ha donada als reys de Arago Predecessors seus. ço es devēçre los enemichs:e esser victorioses:e les dites quatre galeres nostres facren semblāt al pēdre dela terra de donarles proes en terra vers santa Ponça:hon lo rey de Mallorques tenia ses tēdes:e sos arnesos. E estiguerē aqui dauāt sāta Ponça mentre nos nos combatiē a paguera. E com la companyia deles tres galeres dessus dites veerē fugir lo dit rey ō Mallorques ab totes les sues gēts exirē en terra cuytosament/e trobaren la tenda del dit Rey:e vna altra ab taules meses:e viāda apparellada e algūa veixella: e joyes:e diuersos arnesos:e prenguerē so tot. E es ver segons q̄ dessus nos son retret:per lo Noble en Bertrā ō fonollet:e per altres qui en aquella hora erē ab lo rey de Mallorques:que aquell diumenge mati ell volch oyr missa en la sua Capella que tenien alli:e tāt no cercarē los Capellans q̄ no si troba hostia ab q̄ pogguessen sacrificar. E no pogch oyr Missa. Car lo dit en Bertrande fonollet:en aquell encalç:so pres per los nostres.

¶ Capitol. xij. com apres dela batalla vençuda lo rey en Pere se atenda ab tota la sua gent en vn puig dauant paguera:e feu molts Cauallers. E apres stant ab tot son exercit a santa Ponça hague Missatgeria dels Jurats de Mallorques:als quals son dada cōplida raho ō tots los greuges al dit rey enpere fets per lo rey de Mallorques.

Es de continent q̄ la batalla fon vençuda haguerē nos apparellat lo nostre Cauall/e en semps ab lo dit Almirall/qui son vengut a nos ab companyia de Caualls Armats:que hac treta dels Vrers ab la sua senyera. Car la nostra no ley hauien tret a encara. E ab mossē Balceran de bellpuig Majordhom nostre:qui so ab nos tātost ab son cauall armat caualcam: e diguem als Barons/e Cauallers:quens seguissen a peu:e quens perdonassen per q̄ nos caualcauē:car no erem bō pao: pero que nos los esperariem en la plage caualcāt: e james no partiriē de aqui tro fossen tots ells ab nos. E tots nos respongueren quels plahia:e q̄ ells nos seguiriē apeu/e nos anam tan suau que ab ells ensemps nos ne anā tro al puig/hon nos attendam nosen vn puig aquimateix dauāt Paguera:e aqui saem Cauallers:lo nobleen Joā Ferrādez de Luna/e en Gonçaluo Xemenez darenos. Martal de fosses/ e en Jaume

desplugues. E tot aquell dia reposam aqui ab nostres Gents: e faem traure tants cavalls com poguem/ e los Almugaues corregueré per la terra: e menaren molt bestiar gros/ e menut de que les nostres hosts baguerencompliment de carns. E la alegria fo gran dela victoria q̃ Deu nos hauia donada: e noy perdem si no vn hom de peu: e naffres q̃ algũs dels nostres hosts: mas fort pochs prengueren: e apochs dies eren: o foren gorits. E en aquest dia foren acabat s de traure tots los Cavalls e los Arnesos. Mas no faem traure viandes: sino les q̃ hauien menester. En lo dit Jorn mateix vencha nos en Francesch Carroç rich hom de Valencia ab vna galera: en la qual vengueren missatges del rey d̃ Castella. E hauia la armada a son cost: e messio per seruir a nos en los Affers. E no poch esser aconseguit ala batalla de pendre terra fo molt despagat/e aturat aqui ab nos: e es cert q̃ nos erem en edat de. xxiij. anys: e mig. Lo dilluns apres q̃ fo lo. xxvij. dia del dit mes de Maig: aturã aqui mateix per reposar los Cavalls del mal tret que hauiẽ passat en la mar: e replegam nostre estol e nostres cõpanyies/e acordam sobre la manera que deuiem tenir en los Affers. E vers horа de mig dia venguerẽ a nos frare Nicolau de Sobirats/e frare Jaume Pdascbal del orde de Predicadors de Mallorq̃s ab letra llur: ab la qual nos supplicauen q̃ nos degguessen guiar e assegurar los missatgers llurs/los quals nos voliem tremetre. E nos haut nostre acort sobre aço ab el Jnfant en Pdere solament atorgam lo dit guiatge: tornaren sen aquel dia mateix Mallorques/e nos romangué al dit loch d'de Pdaguera segons que es dit. Lo dimarts matí a. xvij. del dit Mes de Maig partim d'aqui/e anam nos ne ab nostres batalles ordenades/e en la davãtera anauẽ el infant en Pdere/don Pdedro de exerica: el Almirall en Ramon de Anglesola/mossenyer Arnau derill/ e la companyia del Jnfant don Ferrãdo nostre frare. E en laltra mossenyer Michael perez çabata ab. c. Cavallers dela nostra Raynada/e en la Reguarda nos e Mossenyer Blasco de Alago senyaler nostre/e en Joan Ximenez de Arrea/mossenyer Joan de Arborea/en Pdhelip de Castre Alfonso de Loria/mossenyer Joan fernãdez de Luna/mossenyer Gonçaluo Ximenez de Arenos e mossen Artal de fosses. E nos anam nos en a santa ponça/e aqui reposam tot aquell dia/ e sempre que som de vallats mentre la nostra tenda separaua vengueren a nos sis Pprohomens per la ciutat/e regne de Mallorques ab charta de la ciutat de creença/los quals hauiẽ nom ars. Nombert de sonollar donzell/Guillerm Michael savi en dret en Guillerm çacosta Jaume Roig. Arnau saquintana Pdere mosquero les. E parlarẽ ab nos tots sols deuant el Jnfant Pdere/e comença a parlar lo Savi/e dix quels Pdrohomens dela Ciutat e ylla de Mallorques se marauellauẽ fort dela manera de nostre venguda. Car no entenien q̃ ells haguessẽ fet res/perque nos los degguessem donar lo dan q̃ls don auem. E nos diguẽ los/que aço sabiem per tal com lo rey de Mallorques nos hauia fets diversos greuges/e molts desplaers despuix que nos començam a regnar tro al dia de huy. E lo primer/ fiera q̃ ell hauia fet tot son poder ans quel home natge nos faes de fer auinẽces contra nos ab lo rey de França/e ab lo rey de Castella/e ab lo rey Robert. E com no poch trobar çoq̃ ell volia

ab los dits reys tremes lo vez com te/e mossenyer Dalmau de Castell noual rey d Marroches per aquesta rabo mateixa/e noy acaba ayant poch res. Laltra sies que ell ha fetes ogitades diuerses talles/e exactiõs en la ciutat de Mallorques a les nostres gẽts/e les estranyes: axicõ Genoueses e Pisans ne erẽ franchs. Lo terç q̃ hauia seta o batuda moneda de or/e de Argent/e fusa en Perpinya. E sabiẽ be ells que açò lo dit rey no podia fer segons les conuinẽces q̃ son entre nos e ell: e nostres predecessors e los seus. E per aq̃sta rabo nos lo citam q̃ fermas de dret en nostre poder: e nou seu/ans nos demana guiatge/e atorgam lo. E durant lo guiatge non volch res fer/ans a nos demana altre gniatge de. xv. dies/e nos lo li atorgam. E lendema quel derrer Guiatge li hagũ atorgat partis de nos sens q̃ no ferma de dret/e recollis en la Galera/hon era vengut/e quant fon recollit feu seveuir vn nostre Scriua/e dix/q̃ no tenia de nos en feu cosa algũa ans era rey/e princep en son regne/axi com nos en lo nostre. E açò sabiẽ be ells q̃ era contra lo menatge que ell hauia set tres vegades. ço es bu a nostre Aui. Altre a nostre pare/e altre a nos/per q̃ nos sabiem cõtra ell aquesta execucio/e quens pesaue. Car la hauiem a ser per aq̃stes Rahons. La primera rabo per q̃ns pesaue si era. Car de nostra Casa procehit. La segona q̃ era casat ab nostra sor. Laltra per ells qui erẽ Catalãs e naturals nostres. Carbe e merce los hauiem encor de ser e no Dan/e greuge: per q̃ells axi com alleals seruassen e guardassen lo menatge q̃ hauien fet a nostre Aui/quant los torna al rey de Mallorq̃s vegues cõtra les conuinẽces q̃ tengussen per senyor llur lo rey de Arago. E quant aço haguem dit respos nos lo dit Guillerm Michael/e dix quels donassem spay: e ques acordassẽ: e nos atorgam los bo: pero ques luny assẽ e q̃ tost se acordassen en aço que volguessen ser. E mentre ells se acordauen sem nos venir nostres Sauis çoes misser Joan Ferrandez Munyoz: e misser Rodrigo diez qui era doctor e caualler: e en Blasco dayza/e misser Francesch diez Puig: qui era per los prohomens de Barcelona. E vn altre Saui qui hauia nom Jaume: e aquests diguẽ ço que ells nos hauiẽ dit: e la nostra resposta: e dixeren que be los hauiem respost. E los Barons per ço com hi hauiẽ appelats los Sauis: e no ells fozen ne agreuiats. E mentre nos parlauem ab los nostres Sauis los Prohomens de Mallorq̃s: isquerẽ dela nostra tenda/e acordats sobre les nostres paraules nos tornaren resposta: e parlalo Saui: e dix quel rey de Mallorques era llur senyor e q̃ era rey per que no venia a ells de creure q̃ ell hagues fetes aytals cosses com nos los hauiem dites. E en aquesta resposta noy hauia sino nos e lo Jnfant en Pere: e respos les per nos/e lo dit Jnfant/e dix q̃l set del Rey d Mallorques era conueix tant al set dells q̃ conuenia que ells sabessen lo nostre dret/e q̃ no fossen negligẽts pusqueu podiẽ saber ells ho voliẽ mõstrar/e q̃ nos venien ab aytal cor: e tots los Barons/e cauallers nostres/que primeramẽt nos meniassem los Regnes de Arago de Valencia/e Comtat de Barcelona e ells los Comtats de Ribagorça/e de Prades e muller e fills/e quant tot nos fallis cascuques menjas la sua carn: e la sua sanch/ans que no sofferir que la nostra Corona fos desheretada als nostres dies. E puix parlam nos e diguẽ que Catalans eren

e que Catalans tots temps foren leyals: e que no comẽçassen ells a fer cosa q̃ sia cõtra leyaltat: e q̃ Arnau çamorera nostre Vicicãciller los informaria de nostre dret. E ab tant sen anaren ala tenda den Arnau çamorera Vicicanciller: qui era malalt. Lo q̃l los ensenya los. xi. greuges quel dit rey d̃ Mallorques nos hauia fets: los q̃ls oyrets per auãt e sempre appellam los richs homẽs los quals foren don Pedro senyor de Exerica: mossenyer Blasco Dalago/mossenyer Ramon Dangleso sola/mossenyer Joan de Arborea: mossenyer Pere de Muntcada Almirall: mossenyer Joan Xemenez de Arrea/Phelip de Castra/Alfonso de Luria/ mossenyer Gualuany de Angleseola: e mossẽyer Ricart de Mur/mossenyer Gonçaluo diez de Arenos: mossenyer Gonçaluo eximenez de Arenos/mossenyer Joan Ferrãdez de Luna/ mossenyer Artal de sosses: mossenyer Galcerã de Bellpuig: mossenyer Arnau de rill mossenyer Bilabert de Centelles: mossẽyer Elfo de proxida: e en Sancho perez de pomar; e diguem los: que nols fos greu com nols hauiem appellats sobre lo Parlament dels missatgers de Mallorques: car ells ho requerien; que noy haguessen algu e apres que hauiem appellats solament los sauis e Doctors solamẽt per alguns punts de dret que tocauen sobre aço d̃ que hauiem parlat ab los dits missatgers: e tot ço que nos los responguem. E tãtost finam quels dits sauis en sẽps ab los prohomens dela dita ciutat de Barcelona; e de Valencia que eren ab nos e ab los missatgers de Mallorques fossen en la tenda den Arnau çamorera Vicicanciller nostre quino era sa: e que ell informas los dits Missatgers de nostre dret; e dels torts greuges: e injuries: e fellonies quel rey de Mallorques nos hauia fetes encara deles transgressions deles conuinences qui son entre ell e nos e lo dit Vicicanciller nostre recomtals/e declarals totes les dites coses per orde. E a major declaracio de totes les dites coses los dona translat de vna informacio q̃ sobre tot lo Enantament del dret nostre dels dits Affers hauien tremesa al sanct pare Apostolich. E fet aço fõ vespre: e los dits missatgers per pahor dels nostres Almugauers no sen gosaren anar aquella nit: eromangueren ab lo Almirall nostre en la sua tenda. E dimecres apres. xx viij. en dia de Maig per lo mati los Missatgers de Mallorques sen anaren ala ciutat: e faem los tots companyar ala companyia del almiral: per tal quels Almugauers nostres nols faessen mal ne dan. E nos romanguem tot aquell dia: ab nostres hosts al dit Loch de Ponça: e faem cessar que null hom no faca mal en la terra. E haguem molts acorts sobre aço ques conuenia a fer en lo set gequevoliem posar a Mallorques.

Capitol. xiij. com lo Rey en Pere parti del Loch de Sancta Ponça per assetiar la ciutat de Mallorques: e attendas a Portupi.

E aqui estant los Jurats de Mallorques li prestarẽ homenatge: e sacrament de fidelitat. E com entra pacificament en la dita ciutat.

EL lo dia apres seguẽt leuam nos gran mati/e totes les gents de nostres hosts almorzarẽ vn poch e partim ab totes nostres batalles ordenades segons que dessus es dit. ço es Dauantera: e la Alaçagueraç reguarda de. xxx. homẽs de Caual: e faem nostra via vers la

ciutat ò Mallorques per assetiar la. E so tro a mija legua ans de portupi en vn Loch: que es en dret deles yletes: e hay vna playola en vn pou vengueren dauant nos en semps ab el Almirall: qui trobaren primers los dits Missatges de Mallorques en lo camí: e nos desar tota la gent sino los Barons: e alguns caualers de nostre consell. E estant axi capal can armats supplicaren nos que en cara no entrassem en la Orta ò Mallorques per tal q̃ no fos talada / ne mal menada. Car ells acordarié breument sobre aço quels cõuenia fer. E nos haut nostre acord sobre aço/ anam nos en atendar a Portupi: e metem tot nostre estol en lo dit port e faem tornar algunes companyies que eren pus auant de Portupi: ço es ala torra den Carroç: e los dits Missatgers presentaren nos alguns Capitols: e rabonam ab ells la manera ques deuia tenir que ells nos liurassen la Ciutat de Mallorques: ens faessen homenatge: e llur se romãgues salua. E tantost com fo hora de dinar / o abans lo dit Jnfant en Pere nos trames de belles Cireres/ que li eren vengudes dela Ciutat de Mallorq̃s. E dix nos lo Missatge/ quiles porta senyor aquestes Cireres/ ves tramet lo senyor Jnfant/ quen menjets en tal punct que dins breus dies siats en la ciutat de Mallorques/ e senyor de aq̃lla/ e nos haguem ne gran plaer/ etãtost prenguem nos a menjar deles Cireres/ e diguem. E nos ab aquesta cõdicio ne menjam/ etot aq̃ll dia nos romangué aqui sobre aquests tractamẽts. ¶ Apres en lo Diuendres seguent. xxx. dias de Maig/ durant los dits tractamẽts romangué en lo dit loch de Portupi/ e auenguem nos ab los Missatger e Prohomens dela Ciutat ò Mallorques/ e Juristes. ço es mi/cer Ramon de Capcir/ e daltres qui sobre la Jnformacio del nostre dret q̃ nos los hauiẽ trames la segons que dit es/ e faeren alguns rabons e argumẽts en cõtrari. A les quals rabons: e arguments los son clarament respos per nos/ e per lo dit infant/ e per los savis de nostre cõsell dessus nomenats. E finalment hauda gran collacio/ aqui de paraula/ e disputacio sobre lo homenatge q̃ls dits Jurats nos deuien fer/ e cõ deuien dar paciencia al nostre enantament/ e execucio de justicia. E com los dits Jurats/ e prohomens e Juristes de Mallorques haguessen clarament entes nostre dret/ e quens crẽ tenguts a les dites coses/ acordam nos ab ells dela manera del homenatge: quẽ hauien a fer/ e del liurament dela ciutat/ e manam recullir en les nostres Naus los homens de peu/ e Almugauers nostres a gran instancia e suplicacio dels Missatgers dela dita Ciutat. Car tant era esglayada la gent de aq̃lla / q̃ per manera alguna nos tenien per segurs/ que si los Almugauers hi entrassen que no fessen destrobits e robats. E axi nos volgnem los ne cõplaure. ¶ E en lo Dissapte apres seguẽt. xxj. dia de Maig que fo la vespra de Cinquagesma/ per ço com nos e les nres gents enuiauem a Portupi volgué saber dela ciutat llur entenimẽt clar sobre el retiment dela ciutat. Car hauiem alguna sospita com nos digueren q̃ per la Ciutat estaua la gent armada/ e embarbotada/ e stablida per los portals/ e per los portells/ e Alberchs. E trametem el Jnfant en Pere/ e den Pedro senyor de Xerica ab los Prohomens de Barcelona/ e algũs altres de nostre consell/ ques faessen prop la ciutat/ e parlassen ab los Prohomens de aquella. E el Jnfant ab los altres dessus dits

anaren vers la ciutat: tro a vna torre derrocada antiga ques appella la torre den Carroç dauāt lo castell de Belluer/e daqui trameterē en Ramon Sicart secretari nostre als pro homens: e troba los dessus dits missatgers: e los Jurats e algus Missatgers dela dita ciutat: qui venien ja vers nos: e parlarē molt ab lo infant/e altres dessus dits sobre la manera del nostre entrar: e del homenatge quens hauia a fer. E finalmēt apres moltes paraules tots ensēps tornaren ses a nos: qui saem hora nona en la esglesia de sanct Nicolau de Pozrupi. E tantost q̄ digueren q̄ venien: e eren aqui per fer nos lo homenatge. Leuam nos de Taula e isquemen vn porre dela esglesia: e seguē nos en vn pedriç: e los jurats d̄la dita ciutat. çoes Arnau de sancta Cicilia caualler. Pons. B. Sorui Arnau Burgues/ Ramon de Salelles/ Pere darbucies/ Guillerm descalç ciutadans per nom dela ciutat/e del regne de Mallorques faeren nos homenatge: e sacrament de feeltat: e nos confirmam los lurs priuilegis/ elibertats antigues: els ne atorgām de nouelles ab sagramēt. E tantost los dits Jurats/ e los altres missatgers/ e Pros homens de la dita ciutat se partiren de aqui: e nos tornam a nostre dinar/ e tātost q̄ fom dinats sens armes/ segōs era ordenat/ e atorgat a ells a grā instancia e suplicacio lur per tal quel poble no ses glayas ne ses pantas/ e ab totes nostres gents: exceptats los Almugauers q̄ hauiem fets recullir en les Naus/ segons que dit es/ caualcam en nostres Cauals/ e entramen la dita Ciutat. E nos al entrāt dela Ciutat erem vestits ala manera Tiesa de Drap Mayledat. ço es la vna part de Vellut vermell/ e laltra de drap daur. Xiquen erem fort prim vestits per la calor del est. u. E anarē ab lo cap descubert: emperoans que nos entrassem tremetem primera la nostra senyera per mossenyer Blasco dalago senyaler nostre ab alguna companyia de Caualls/ qui la companyaua/ e mes la en la Ciutat: e puix munran la en lo Castell/ e posa la en la pus alta torre quey es. La qual es appellada del Angel. E com nos som en lo castell de la ciutat entram fer reuerencia a Sancta Anna en la capella del dit Castell. E aqui faem cauallers lo Noble en Bōçaluo diez senyor Darenos: e algus altres. E apres totes les nostres Gents sen anaren per lurs Posades/ segons quels eren assignades/ e compartides per la Ciutat/ e reposaren tot aquel dia.

¶ Capitol. xiiii. Del gran conuit/ e festa que feu lo Rey en Pere apres de la sua entrada en la Ciutat de Mallorques/ e dela sua pretitulacio/ e delliuracio de presoners/ e del Castell de Belluer com se rete/ e del rebre dels homenatges/ e sacramēts de feeltat per lo dit rey en Pere de la ciutat/ e regne de Mallorques.

LO Diumenge apres seguent primer de Juny q̄ fon festa de Cinquagesma oym nostre offici solēnial en la seu dela ciutat de Mallorq̄s/ e tot aq̄st dia entregamēt d̄ alegria/ e convidam los Barons/ e moltes persones notables/ e los Jurats/ e Pros homens de la ciutat: e faem crides/ e manament per la Ciutat/ e meten en nostre titol lo Regne de Mallorques. E manam fer segells nous en q̄ fos intitulat/ e nomenat lo Regne de Mallorques/ ab lo titol dels altres regnes. La qual ordenam en aq̄sta forma. ¶ En Pere per la gracia de deu rey de Arago/ de Valēcia

de Mallorques: de Sardenya: e de Corsega: e comte de Barcelona. E daqui auãt lo rey qui fo de Mallorques no fo appellat ne intitulat rey/ es ver que els de Mallorqs concebe rẽ algun despler com nos metẽ Valencia en nostre titol ans de Mallorques beu proposaren dauãt nos: e nos respongué vn dia en la nostra Cambra: qui jatsia que antigament Mallorqs fos ans de Valencia en lo titol en temps de alguns nostres predeceſſors: pero lo regne de Valẽcia es molt en nobleyt: e millorat: e pus diguẽ los rient: q̃ en aquell loch segon del titol no hauia auda ventura Mallorques de romanir ala Corona d' Arago: ans era estada donada e retuda oues vegades. E axi ara voliem assaiar si milloraria la vẽtura: en lo tercer loch d' l titol: e ells aximateix rigueren se: e nons en parlaren pus auãt. Dilluns apres nos facen deliurar de la preso hon eren tenguts algun temps per lo dit que fon rey de Mallorques/ e amanats de Perpinya: e meſos en lo castell de Belluer hon los hauia aquits/ com fugi de la Illa de Mallorques/ meſſen Pere de fonollet vezcomte Dilla/ moſſẽ Razinar de mocet rich hom: moſſenyer Ramon totzo/ moſſen Francesch de bellcastell Caualler/ e en Pauquet de bell Castell donzell/ qui apres fon fet Caualler: e en Guillerm Albert: e en Pere barro Burges de Perpinya. E tãtost com fozen deliurats de la preso venguerẽ dauãt nos: e facrẽ nos reuerencia. Lo dimarts apres terç dia de Juny nos tremetẽ a requerir en Nicolau de Mari Castella: e les guardes del castell de Belluer: per lo dit quiſo rey de Mallorques que nos retessen ens dilliurassen lo castell soto pena de mort. E lo dit Castella demana acort: e les Guardes aximateix: finalmẽt aquest dia no pogué hauer lo dit Castell. E lo dit dia los damunt dits richs homens caualler: e Burgeſos per nos deliurats de preso enlemps ab en Ramon Vezcomte de Canet: e moſſenyer Dalmau totzo faeren nos homenatge de esser nostres preſoners e no de exir de nostra senyoria/ ò terra sens nostra voluntat. E a pochs dies apres donam licẽcia de partir ò Mallorques: e anarẽ sen en Catalunya. Lo dimecres apres com nos fos dat a entẽdre q̃ alguns Barons caualler/ e homens de parage/ e altres perſones notables habitadors dela Ciutat de Mallorques encara tenien part ab aquell qui solia esser rey de Mallorqs/ e debié algunes paraules pelliroses/ de q̃ pogueren metre remozen la ciutat apparella los dauãt nos/ e faerẽ nos homenatge/ e sacrament de feeltat. E apres vers hora ò mig dia tremetẽ moſſenyer Bernat sort e Francesch foix Scriura nostre al castell de Belluecer per rebre lo Castell den Nicolau ò mari/ e deles guardes/ e com lo dit moſſẽyer Bernat Sort condẽnas a mort los dits Castella/ e guardes si contradié de liurar lo dit Castell: e eriren sen tots/ e los dits moſſẽ bernat Sort/ e lo scriua receberẽ per nos lo dit castell/ e stablirẽ lo de companyia ò Almugauers/ e com los ò lus nomenats richs homẽs/ caualler/ e Burgeſos/ los quals lo rey quiſolia esser rey ò Mallorqs tenia preſos en Belluecer posarẽ dauant nos que hauié oyt q̃l rey q̃ solia esser de Mallorques lo. xxvj. dia ò l mes ò Maig hauia dit/ e preicat en la plaça ò sãct Andreu ò la ciutat ò Mallorques: q̃ ells lo volien liurar a carnatge ell/ e ses Infants/ e sa terra. E sobre aço escundiſſen llur fe/ e fermaſſen batalles/ nos cõmanam lo fet al Infant

en Pere seneſcal noſtre qui al dia ſeguent los aſſigna temps a aqueſts affers tro nos toſſem en Catalũya. Dyous a.v. dies del dit ces Mes de Juny per la rabo q̃ deſſus es tocada: rebem homenatge/ e ſacramẽt de fidelitat de algũes ſingulars perſones dela ciutat. E apres nos perſonalment per dies ſeguents cascun dia nos continuam de rebre homenatges de tots Cauallers e homens de peratge dela ciutat: e del regne de Mallorques: e dels Ciutadans/ Horaris/ e mercaders: e homens de cõpte: e caps de meſters. E puix cõſtituhim noſtres procuradors a rebre generalmẽt homenatges ỏ tots los homens dela Ciutat: ſingularment per les Perroquies. Arimateix reebem homenatges dls Syndics de tots los lochs dela dita ylla de Mallorques: e de tots faem fer chartes publiques. E aço cõtinuam be. viij. jorns continuament de rebre los dits homenatges. Ari q̃ erã anuiats de continuar los de rebre.

Capitol. xv. dela Embaxada tremesa per lorey en Pere ales ylles de Menorca: e de Euiça a requerir q̃ li fos retuda tota la terra/ e li prestassen los homenatges: e encara de rebre homenatges de Castellans tenints Castells occupats en la ylla de Mallorques.

Apres tremetem ab. v. galeres mosseyer Gilabert de Corbera ala ylla ỏ Menorca per requerir quens liurassen la terra: ens facssen homenatge. E apres los ỏssus nomenats Pro homens dels lochs de Menorca/ e de Euiça tremeterẽ a nos llurs Syndichs que sozen dauant nos: ens saeren homenatge: e Sacrament de fidelitat. Daltra part tremetem ab Companyia de homens de cauall de Casa noſtra: e ab Almugauers als castells Dalaro/ de Muntury/ e de pollença. Los quals se tenien encara per lo dit rey: qui so de Mallorques/ e anay mosseyer Phelip Boyl de Regne de Valencia. E primerament ana al Castell Dalaro: del qual era Castella per en jaume de Mallorques Hasalt/ de Baliana. E apres alguns tractaments e requisicions fetes per lo dit mosseyer Phelip de Boyl. Lo dit Hasalt liura en nom noſtre lo dit Castell Dalaro. ço es Dissapte lo vuytẽ dia del dit Mes de Juny/ Hora de mig dia. E lo dit mosseyer Phelip Boyl: leira lo dit Castell Dalaro que lguardassen per nom noſtre/ en Ferrando çabata: e en Bernat de Mozello de casa noſtra. E lo Dimecres apres. x. dia del dit mes lo dit mosseyer Phelip ỏ Boyl ana al Castell de Muntuyri: e presenta vna charta noſtra an Guillerm durfort: e a mosseyer Berenguer tornamira/ qui eran Castellans/ e requiri los: que li liurassen lo dit Castell per nom noſtre: e ells retengueren se acort sobre la Requesta. Lo dijous apres seguent: los dits Guillerm Durfort/ e mosseyer Berenguer de Tornamira liuraren al dit mosseyer Phelip Boyl en nom noſtre lo dit Castell de Muntuyri. E ell dit mosseyer Phelip cõmanal a Bernat çabastia: e an Peregri de la Figuera de Casa noſtra. E nos dins aquest temps continuament: entenguem a pendre Homenatges e Sacraments de Feeltat delcs dites gents dela Ciutat: e delcs ylles de Mallorques: e de Menorca: e de Euiça. E en prouchir de Justicia ales gents ques clamauen: ens supplicauen los huns sobre Diuersses fetes: los altres ens fer atorgar Cõstitucions: e diuersos Priuilegis:

e gracies: y enordenar nostres officials per la ciutat: e per los lochs del regne: e en fornir los Castells de alcayts: e d altres coses necessaries. Diumenge a. xv. dies del dit mes de Juny lo dit mossèyer Phelip boyl so al castell de Pollença: e requerí los Alcayts qui eren dos. E la hu era de Lenguadoch: e hauia nom Guillerm d So: e laltre era Aragones: que liurassen lo Castell: e finalment nol volgueren liurar. E nos haguem sobre lo dit castell nostre acort. E finalment acordam quey tremetessem Gyns/e companyia de caual e de peu/e quel faessem assetiar per lo Batle: e los homens dela vila de Pollença nos hauien ja fet homenatge/ens eran obedients. E durant aquest temps: estants en la ciutat de Mallorques enteniem en lo bon regiment dela terra: e a les festes nos deportauem ab nostres caualers: quels vns bornauen: los altres tirauen a taulat. Los altres junyen guarnits ab escuts lonchs e Capells de Ferre. Los altres junyen en Gonella que solament portauen escut e Capell de ferre: e gorgera. Los altres anauen ab armes. E en aquesta manera menauem nostre solaç.

Capitol. xvj. com lo rey en Pere anauellar en la Seu de Mallorques: e com landema exint dela Sacristia vestit de vestidures de insignies Reals solemnes dauant lo Poble feu vna bella Proposicio sobre lo que era estat fet contra ell: e del ques hauia a fer en honra e conuersacio/e defensio sua e dela sua terra. E apres munta a Cauall anant per la ciutat: e sen torna a son Castell donparti. E exant en la terra sos officials e Lochtinents: e tornant sen en Catalunya.

Apres diumenge a. xxij. dies del Mes de Juny: com nos haguessem acordat de portar la Corona per la ciutat de Mallorques/ e anar coronat solènemèt/los jurats e pro homens dela Ciutat: volian ne fer grã festa/e grãs messions. Mas nos ho haguem sabut: e haguẽ los fets venir deuant nos en la cambra hon dormiem/e diguem los que hauiem entes que dela nostra Festa volien ells fer grans Messions: e que nou voliem per negun cas. Ans nos en farien pesar si ho fayen. Car no erem vẽguts per destrubir: ne per fer los messioneiar/mas axicõ lo metge qui sana e guareix les Nafres dels malalts nafrats e cõsumats/e ells jatsia quels desplagues com nols donauẽ leer ala solènitat q̃ volien fer: pero entenẽt lo bon zel q̃ nos hauẽ al pro fit cõmu d la ciutat haguerẽ grãpler de aq̃stes paraules q̃ nos los diguẽ: e besarẽ nos en les mans. Axi q̃ nos lo Dissapte vespre a. xxj. dl dit mes nos anã ala Seu: e aq̃ nos vetlã: e ja guẽ en la esglesia d la Seu: e lo diumẽge p lo matinos isq̃m d la sacrestia d la Seu vestits e appellats in sede majestatis. ço es ab vna camisa romana dun drap d seda prim vert ab alguns fullatges sens tots obres: e apũs vna dalmatica d drap vermell historiat: ab obres daur: e ab fullatges. Mas noy hauia ples ne altres obres: per ço cõ se appella cuytadamẽt: e daq̃st drap mateix vna estola q̃ comẽça en lo muscle esq̃rre: e trãsuersa al costat dret: e puix er acincta en torn e eren egualats los caps d la estola: e vn maniple/e calces del dit drap sens sabates ab nra Corona Daur ab pedres pciosese perles en lo cap/e ab lo sceptre daur: e vn robis al cap ab la dreta ma/ e ab lo pom daur/ ab vna Creu al cap de perles/e de pedres precio

ses en la ma esquerra / e abla Espasa tota cuberta de perles e de pedres precioses que portauem cincta. E aquieren tots los Barons nostres dessus nomenats ab les nostres altres gents quey hauien menades. E los altres Barons e cauallers poblats en lo regne de Mallorques: e los jurats e Prohomens: e tota la gent dela terra. Axi que en la Seu noy podien pus caber: e oym Missa en lo altar major de sancta Maria. E com la missa fon acabada nos seguem dauant en vna Cadira: estants girats dauāt lo poble diguem ab ven bena alta que tots ho podien be oyr que nos sabets laors e gracies a nostre senyor deu: e ala sua beneyta mare nostra dona sancta maria. Als quals ha plagut veure nostra justicia / e esguardant a aquella nos hauem mesa la ciutat / e regne de Mallorques en nostre poder / e per ço hauem ordenats de fer quatre coses. La primera ses de portar la Corona / e les altres insignies reals per donar honor ala ciutat e Regne de Mallorques. Car som dignes d rebre aquesta honor: e daltres majors. La segona per mostrar / e dar honor e noblesa ala ciutat d Mallorques. La qual es honrada / e Poblada / e plena de molta noble gent leal: e digne d tot honramēt: e de hauer tals insignes. La tercera per explicar: e declarar a ells nostre dret: e los torts greuges rebellions: e fellonies quē Jaume quen fo rey de Mallorques nos hauia fetes. La quarta per publicar algunes auinences: que eren fetes a nos: e a nostres fotsmesos. E aquestes coses vos dira largament lo nostre Vicicanciller. E dites aquestes paraules manam an Arnau çamorera Vicicāciller / quis estaua de prop que ell digues totes les coses tocāts les dites dues o tres rabons. E lo dit Vicicanciller leuas d peus: e comença ala primera donatio quel senyor rey en Jaume de bona memoria Tresaui nostre feu al dit Rey en Jaume d Mallorques fill seu del regne de Mallorques: e dles altres terres sues. E arreu per graus tot lo fet e lo fundamēt: e la justicia del nostre proces / e los torts excesses: fallonyes ingratituts rebellions: e altres coses quel dit Jaume qui fo rey nos hauia fetes: per les quals duia perdre tota la terra / e la sua persona estar a nostre merce segons que dessus vos diguem pus largament e dites aquestes paraules leuas en peus en Ramon Sicart scriua e secretari nostre: e legi les conuinences per nos fetes / ab tots nostres fotsmesos dles ciutats e viles reals de Catalunya en Parlament general. E encara ab tots los Habitadors del regne de Valencia ab cort general. ço es quel Regne de Mallorques e les ylles a aquell adjacēt ab les terres de Rossello: e de Cerdanya: iames nos puixen separar dela Corona nostra: ne dels regnes de Arago: e de Valencia / e del comtat de Barcelona per nenguna manera / neiames per null tēps nos ne nostres successors nos empuixā de ferir: ne alienar en manera alguna. E fet ago nos leuam daqui en la manera dessus dita coronat. E los Barons: e richs homens qui eren ab nos portaren nos de sobre vn papello d drap daur: lo qual hauié apparellat los jurats / e prohomēs dlaciutat d Mallorqs troq som ala porta dla Seu: e aqui so apparellat vn bell cauall ab sō ensellamēt cubert daur e d perles / e nos caualcā tots sols: e los jurats d Mallorqs ab los barons nostres quiy erē portauē lo papello sobre nos / e cauallers e ciutadans: e altres gents notables de casa nostra

destrauen lo Cauall ab vnes regnes de seda blãca be longues. E nos ab la Corona en lo cap/e la verga en la mã dreta: e lo pom en la ma sinestra. E vestit segons q̃ dites/e ab la spasa cincta caualcã del portal d̃ la Seu girãt dret al portal d̃ valldigne/e puix per lo carrer dret qui va a la portella tornam a la plaça de sanct Andreu/ puix entrã per lo portal d̃ la Almundayna/e tornã nosẽ dret al castell nostre: e per tot lla hõ passam era tot dalt/e de cascũa part encortinant/e ben empaliat/e cuberts d̃ drap daure de seda: e daltres maneres: e totes les dones e altra gent d̃ la ciutat ajustades: e los jurats e molts Ciutadans e mercaders sozẽ aqui: e faem conuit als Barons/e cauallers: e a tots los de casa nra: e a totes les dites persones d̃ la ciutat/ axi homens com dones: e axi dins lo castell com defora. E tot aquest dia faerem tuyt generalment festa gran: e solemne. Apres lo Dilluns e lo dimarts quis seguiren ordenam: e faem fer cõmissio al noble mossẽ Arnau de rill que romangues Gouernador general del Regne de Mallorques: e deles yles/e leram li compliment entre de casa nostra: e daltres cent homens a cauall per guardar la Ciutat/ e la terra: entre los quals hi faem romanir lo noble mussen Gilabert de centelles: qui era Home saui: jatsia ladonchs fos Joue E a Menorca leram per locatinent de Gouernador mossenyer Gilabert de Corbera ab deu homens a cauall. E en Euiça leram Michael Martinez darbe botaller major nostre: ab altres deu homens a cauall/ axi mateix leiram Alcayts en los dits castells que tenie a nostra ma: e officials a la ciutat: e a tota la terra/ axicõ eran acostumats e ordenam que anassen dos Gynsa pollença: e companya a cauall: e de peu/ e quela assetiassen: e axis feu. E lo dimarts a. xxiiij. dies del mes de Juny q̃ fon la festa de sanct Joan: nos fo venir deuãt nos per lo mar los jurats e Syndics de Mallorqs ab poder bastãt/e per nõ llur: e per tot lo regne: e d̃ llurs successors faeren nos homenatge/e sacrament de feeltat. E lo dimarts seguent finalment acordã de fer la via de Barcena q̃ partissem de Mallorqs: jatsia q̃ sobre aço molts cõtraris hagues sem tenguts: e nos volgues sem fer la via d̃ Cobliure: per o per algũes rahõs quens digueren en lo cõsell: fo finat que anassem pẽdre terra en Barcelona: e puix per terra decõtinent anassem a Perpinya. Dijous a. xxvj. de Juny nos prenguẽ Comjat dels ciutadãs e phomes de Mallorqs els pregã q̃ fossẽ diligẽts en lo decõmun d̃ la terra: e faessẽ llurs affers cõ a sauia gẽt e leal/ car nos los amauem molt entre les altres sotmesos nres els fariem tota vegada molt volenteros amẽt aqlles honors privilegis e gzes q̃ poguessẽ. E elles sozẽ daço molt pagats e partiren se daq̃/ e nos dinam nos vn poch leugeramẽt e puix vers hora d̃ mig dia recullim nos en nres galeres ab nres gents al peu d̃ l nze Castell ala porta q̃ix ala mar q̃ es al peu d̃ la torre q̃s appellada dels Sames. E algũs dels jurats/e phomes seguiren nos tro ala porta d̃ l castell q̃ix ala dita torre d̃ l nostre castell de Mallorques. E aqui altra vegada digueren nos los dits jurats: e pro homens: quens plagues de hauer per recõmanada la ciutat: e nos respõguem q̃ sins hauriem: e quels fariem aqlles honors e gracies q̃ poriem. E tantost recullim nos: e axi partint dela ciutat de Mallorques guardauẽ la ciutat e la terra pnguẽs en vn en yoramẽt. E aqlla nit anam solamẽt tro a les ylletes/e ala porta

ça dam̃t portupi. Car esperauē les galeres algũes q̃ eren romases per dó Pedro d Xerica: qui jatsia fos lo pus valēt: e acabat home de armes/q̃ tā noble psona fos nis trobas en nr̃e senyoria: empero era fort leguios: e los barons/e altres gents q̃ no erē recullits. Diuēdres a. xxvij. de Juny sem vers hora de tercia ala Palomera/e aturā nos aqui vn poch/e meniā hi figues quey haguē fetes metre en la galera e crē hi vn poch scalfades: e feu nos mal la mar/que nos les haguem vomitar/e durāts molt lo mal dela mar. ço es tro al dis sapte seguent en tro a mig dia. E puix faē donar de rems/e a nauegar cō mes poguē/e per les albahines q̃y stiguēen mar trolodium̃ge seguēt.

¶ Capitol. xvij. com lo rey en Pere ables galeres arriba al cap d Lobregat/don parti ab les galeres ordenades/venint ala platia de barcelona: eis que en terra ab vna barca: e phibi li fos fos feta festa pagāt lo sou que deuia. E cōuoca les hosts quel seguissen per entrar en Rosselló e Cerdanya.

Jumenge a. xxix. de Juny hora d tercia nos fom al cap de Lobregat: e aq̃ ordenā nzes galeres q̃ anassem per scala al entrāt dla platia de barcelona. ço es primeramēt nos e apres la galera del infant en pere. E apres la galera d mossenyer pere de Muntcada: e apres la Galera de don Pedro senyor de Xerica. E apres la de mossenyer Joan de arboreas. E apres la de mossen Blasco de Alago. Apres la del altre mossēyer Joā darborea. Apres la de mossēyer Joā Ximenez de Urrea/e den felip de Castre. Apres la d mossenyer ramon dangle sola. Apres la de mossenyer Ramon Zornell. Apres la de mossenyer Gualuāy dāgle sola/ e de mossēyer Acard de mūtcada: e aps totes les altres porde. E axicō nos entrā en la platia: e sō dauārla ciutat d Barcelona saem la volta ab les galeres/e vengueren a nos en frācesch Grony/e en Būt sent climent/e en Galcerā carbo: ab altres Pdrohomens dla ciutat de Barcelona: e digueren nos q̃ ells e tot ala ciutat hauien grā alegria dela nzā venguda/ pero q̃ nos cuydauē p algũa manera del mō que nos ven gaessē ne de guessē venir a a des en la ciutat de Barcelona. Mas tot dzet q̃ haguessē feta en la via d copliure ab tot nr̃e estol: car si nos lauors entrauē en barcelona tots nr̃es affers anauē a perill d perdre e d torbar: e axi suplicarē nos humilment e ab grā instācia per part llur/e encara qués digueren q̃ ala reyna muller nr̃a plahia molt jatsia q̃ hagues desig gran de nos a veure: ens en suplicaua: e puix lo cōte de terra noua/e als altres de nzc consell/qui eren romasos en Barcelona digueren nos q̃ nos en tot cas partissē daqui dccōtinēt/e q̃ noy prēguessē terra: mas q̃ faessē la via de copliure: e sobre aço dixerē moltes rahons/e nos respongué los q̃ segura mēt ells deyē molt be/e hauiē acordat/e nos matcix en Mallorques ho hauiē acordat: e es forza fet mas nos podia ser per ço cō no hauiē diners/ de q̃ poguessē pagar los caualliers/e les cōpanyies q̃ eren ab nos a les q̃ls era ja d gut d llur sou: e affrōtauē nos en tā fort q̃ no sabiē q̃y faessē. E per ço cō nos hauiē pduts molts cavalls en la mar/e molts Caualliers. Los quals podiem leixar en barcelona/e nou farie en altre loch e ells nou lexarie si sabiē mozir/e seria grā alleuiamēt. E axi matcix q̃ aquis fozniria hō de moltes coses necessaries: de que ara hauiem fretura; per que en tot

cas conuenia de entrar en la ciutat ò Barcelona. Sobre aço hac molts rahonaments de cascuna part. Ala fi digueren nos que per nulla mane ra nos pensauen q̃ aqui prenguessé terra/pus q̃ axi eren venguts en des cuyt: e quens tenguessem vna pessa defora q̃ apparellasen ò fer solemni tat: e festa grande nostra venguda/e quens rebessen axi com se perrtanyia. E nos diguẽ los que no calia ne vo liem que a des nos fen faessen altra so lẽnitat/ne festa. Car nola merexiem tro ò tot haguessem acabada la exe cucio deles terres de Rossello: e de Cerdanya: e ells daço sozen molt pa gats/e nos en vna barca exim en ter ra: e anam nos en al palau/ sens que altra solennitat nos en feu. ¶ Apres com fom en Barcelona los Barons els Cauallers/ e les altres compa nyies nostres nos demanaren pa ga del Sou apres nos demanaren quels pagassem les estimes dels Ca ualls que hauien perduts. E encara quels donassem accoziment en al tra manera a que nons seguirien pus auant. Car grans messions hauien fetes: e nou podiẽ pus soffrir: e nos responguem los que quant al sou q̃ nos los fariem conuinẽt paga. Mas accoziment ne paga deles estimes deles cauals nols poziem fer. Jat sia que demanassen rabo. Car nou hauiem apparellat/e ells sabien ho be. E axi quels sabiem gracies òl ser uey quens hauien fet: e si sen volien anar queu fessem/q̃ noy poziem als fer. Sobre aço sozen molts cõtrasts/ e moltes Jparaules entre nos e los richs Homens/e Cauallers. Jpero nos mantinent / sem conuocar les hosts nres per tota Catalunya q̃ ns seguissen a les parts de Rossello. E fiem nostre pertret de nostres appa rellaments per entrar en les terres de Rossello: e de Cerdanya.

¶ Capitol. xviij. com lo rey en Jspere isque a carrera al Cardenal a ell tremes per nostre sãct pare a tra ctar pau/e auinença entre lo dit rey en Jspere: e lo rey qui son de mallo zques: e com lo dit rey en Jspere par ti de Barcelona ò vna part: e lo dit Cardenal daltra tirãts la via de Ge rona: e Figueres: hon rebe lo dit rey en Jspere letres del dit Cardenal e del dit Olim rey de Mallozqs. Loqual demanaua guiatge per met tres/en mans e poder del dit Rey en Jspere.

Apres diuendres a. xj. de Juliol vench a nos lo car denal de Roders q̃s inti tulaua Bernat p la diui nal prouidẽcia tituli sãcti Cyriaci in thermis presbiter cardinalis. Y era grã special amich nre/e ò uot alanze honor per tal cõ son pare son Catala del Vezcõtat ò Cardona. Loqual Cardenal so a nos tremes ensemps a frare Bernat oliuer delorde dels Augustins Mestre en Theologia/e Bisbe de Osca/e apres son Bisbe de Barcelona/e ò tortosa e era hũ dels millors mestres en theologia qui la uors fos en lo mon/e natural ò laciu tat de Valẽcia per lo sãct pare per tra ctar/e fer auinẽça entre nos/e aqll q̃ sõ rey ò Mallozqs/e nos exim li a car rera a p lo mati cõ entra en barcelona e presẽtà si vna bulla òl sãct pare/ en q̃ns significaua quẽ tremetia dit car denal/per tractar pau ab moltes al tres rahõs. E apres aqll dia mateix com hom hague dozmit lo Cardenal en sẽps ab lo dit bisbe/e altres prelats e clergues doctors e sauis seus vench dauant nos en nostre consell e propo sa entre les altres coses les prime res paraules que son escrites en la Biblia. Sufficit/nunc cõtine manũ tuã. E sobre aq̃stes paraules ell fũda

moltes rahons a inductio de cócor
dia: pregāt nos molt affectuosamēt
de part del sanct pare: e dela sancta
esglesia de Roma que nos haguessē
clemencia al dit en Jaume: qui fo
rey d mallorqs/e bastaua q̄ li hagues
sem leuat lo regne de Mallorques:
e vēgut: e dit moltes rahons: e mol
tes inductions. E nos responguem
decontinent en breus paraules: re
cōptant en general los excessos del
dit qui fo rey d Mallorques: e final
ment diguem que seria lonch de cō
ptar: e com lo dit Cardenal nos pre
gas que sobreseguessem en los enan
taments nostres mētre tractaria de
la concordia: e que ell que fo rey en
certa forma fermaua de dret en no
stre poder: e nos direm quey acor
dariem: e partim axi. Dissapte a. xij.
dies d Juliol nos conuidam prime
ramēt lo dit Cardenal: e menjam en
semps ab lo Jnfant en Pd ere hōcle
nostre: e apres faent la via deuers
Gerona faem appellar les hosts de
Catalūya: e menā nosen tots los ho
mens richs: e cauallers que hauiē
menats d Mallorqs: exceptats mos
senyer Ramō dangleſola/mosséyer
Joan darborea/Alfonso de Loria/
mosséer Gōçaluo garcia mossenyer
Jaume dsplugues/ e alguns altres
que sen tornaré/e mosséyer Ramon
cornell/mosséyer elfo de prida/mos
senyer Gōçaluo Ximenez darenos:
qui sen tornarē en ço dl seu ab licen
cia e volūtat nra. Diumēge a. xiij. d
Juliol dl dit any. M. ccc xliij. vēguē
a sāct celoni: e lo cardenal per altra
part vēc sen d Barcelona a vilaber
trā: quics en lo vez cōtat d rochaber
ti. Dilluns a. xiiij. d Juliol vēguem
jaure al hostal dla belladona: ca q̄ sē
parar algūes tēdes ales cōpanyies
d nra casa. Car no cabié en lodit ho
stal. Dimarts a. xv. d Juliol entrā en
la ciutat d gerona e trobā aq el Jn
fāt en jaume cōte d vrgell frare nre
locōte d luna q̄y era ab. c. homés a
cauall/e ro a. ccc. q̄ crē romasos p frō
tales/en la terra q̄nt nos passaia Ma
llorqs que erē vēguts d Cerdanya/
hon erē entrats/e crē stats apres de
la vila de Pduigcerda/ e en. j. loch q̄
ha nom Aia: e per minua de viādes
tornaren sen sens q̄ noy facren tala
nires de mal sino que prēgueren ço
que hauien ops dels blats/e deles
plātes: a ops deles hosts. E estiguē
en la ciutat de Gerona en les cases
del Bisbe hon posā. vj. dies sperāts
les hosts de Catalunya/e percaçam
adzēbles/e viādes/e altres coses ne
cessaries: ala nza entrada q̄ volē fer/
en Rossello. E algūa gent de cauall
q̄eren ab nos a Gerona/perço com
nos nols faem alli cōplimēt de paga
tornarē sen los quals eren. cl. E es
ver q̄ls cauallers e richs homēs qui
eren romasos daça cō nos anā a ma
llorqs nos affrōtaren fort dela paga
del sou/ specialment lo dit Jnfant
en Jaume: e lo dit Comte de Luna
quiu sabia per prurouol de lurs Ca
uallers. Car de yenāl sou era degut
als cauallers de Arago be d. xv. dies
e als de Catalunya qui eren ab ells
de. x. dies/e de mes o d menys/e nos
som moguts daço/e direm q̄ pus nos
metiē en aço q̄ sen pensassē de anar q̄
ab los q̄ hauiem conq̄sta Mallorques
iriem en rossello. Empero apres du
btā nos q̄ nosen partissen comēçam
a parlar a part abcascū: e finalment
prometerem los a fe de rey quels pa
gariem dins rossello lo son d vn mes
quils era degut per anar en rossello
e per tornar en lurs cases: e ells fozē
pagats de aço/e seguirēnos tots. Di
lluns a. xxi. d Juliol del dit any. M.
ccc. xliij. partim de Gerona ab los
dits Jnfants/e ab richs homēs a ca
uall/ e ab nres cōpanyies/e nos ab les
cōpanyies de casa nra/anam dret a

figueres:e posam aqui:e faem com partir los dits Infants. ço es al infant en Pere qui era ab.c. homēs assignam lo loch de Paralada:e al Infant en Jaume: qui era ab.ccl. caualles:e als nobles don Pedro senyor de Exerica:e al cōte de Luna: en Blasco Dalago:e a mossen Joan Ferrādez de Luna: e altres Barons:e Caualles los lochs entorn vna legua de Figueres ab les hosts d Catalunya que esperā aqui e stiguem aqui esperāts dites hosts e les Atzembles e les viādes necessaries. Sisdies. Dimarts a.xxij. de Juliol vēch a nos frare Antoni Nicolau del orde de sanct Agosti:e presentāts vna letra del dit Cardenal e altra dels Consols de Perpinya en quens pregauen ens supplicauē que guiassem llurs missatgers quēs volien tremetre. E nos tantost faem los ser lo guiatge que demanauem/ e el dit frare tornassen. Mas los missatgers que nos hauiem guiats no vengueren. Diuendres a.xxv. dies de Juliol/estants nos en Figueres en vn verger q̄ hauia en lo Alberch hon posauem vench a nos Huch de Arpaio Capella/ e cōpanyo del dit Cardenal ab letra de creença sua/e presentans vna letra del dit qui fo Rey de Mallorques. L otenor dela quals es aytal:e lo sobre Scrit es aquest. A son molt char:e reuerend frare lo senyor rey d Arago. E apres se segueix la letra en aquesta forma. ¶ Reuerend frare:e molt car Cosi no contrastant qualsevol coses passades grāpler hauriem que ab vos nos poguessē veure:ab que nos fossegur. Per que vos pregam que no creeu qualq̄ / quals qui no per bona intencio ho destorbassen:axicō nos no farem nos vullats donar aytal seguretat cō lo portador dela present vos demanara. Car no dubtam que be dela vista no sen segueixca. Scrita de nostra ma a Perpinya la vespre d sanct Jaume lany. M.ccclxiij. E dius la scriptura dela letra era scrit lo seu nom en esta forma. Vostre frare lo rey de Mallorques. E dit nos d paraula lo dit Huch quel dit qui so rey de Mallorques vendria a nos/e quel guiassem. ço es que li assegnrassē vida e membres e quesmetria en nostre Poder. E en aço primerament caberen tant solamēt el Infant en Pere Barnau çamorera Vicicāciller: misser Rodrigo diez: misser Joā Ferrādez munyoz/ e en blasco dayza e mossen yor jaume diz far / savis en dret per hauer llur consell/ sobre lguiatge quens era demanat. E donaren nos de cōsell que no faessem lo dit guiatge. Car seria prejudicial a nostre Dret:e perdiment de tots nostres affers per moltes rahons q̄ serien longues de scriure. E ja hauiem tremes per lo Infant en Jaume:e per los nobles dō Pedro de Exerica:e lo comte d Luna :qui noy foren tro ala derreria del acort:per ço com posauen luny. E com foren venguts diguem los la cort que hauiem haut. E digueren/ que era bo.

¶ Capitol. xix. com lo Rey en Pere parti d Figueres acōpanyat del Infant don Pedro:e del Infant en Jaume/e d molta noble gēt/ ab les Hosts de Gerona :de Manresa/e terres circunuehines:e anaren jaure a la jonquera hon rebe lo senyor rey Missatger/ab letres del Cardenal de Termes: e del rey de Mallorques:e dels Consols d Perpinya.

Dilluns a. xxviij. de Juliol partim de Figueres ab los dits Infants e ab los nobles don Pedro

senyor de Erericaab lo comte d luna:mossen Blascodalago:mossen yer Joan Ximenez de Urrea/en Pdhelip de Castre:mossen Joan Ferrandez de Luna: mossen Guillerm de Bellera:en Pdere vezcomte de Vilamur/Simon de mur:mossen gualuany dangleſola:en Ramon de Bella vulgarment appellat de Abeya mossenyer Arcat de Mur/e mossenyer Galceran d Bellpuig:mossen Artal d Fosses/mossenyer Bilabert de Centelles: en Sancho perez de pomar:en Pdere dalmau/ Michael perez çabata. E gran res daltres cauallers. Arique erem en nombre troa. M.cc. homens a Cauall:e ab nostres hosts de Gerona/de Manresa/de Caules:de Pdiera/de Besuldu/desen Pdere dor:de Figueres:e d alguns altres lochs nostres/ eab moltes atzembles que fozem. iiij. milia/e pus. E tots prengueremviandes/ a complimentde. viij. dies/ e anā jaure ala jonquera/e attendam nos de foza per los camps. E aqui vencha nos frare Anthoni Nicolau dessus dit del orde de sanct Agosti/e presentants altra letra del dit qui fo Rey de Mallorques del tenor seguent/e lo sobrescrit so aquest. ¶ A son molt car/e reuerend frare lo senyor rey de Arago. E lo Tenor dela letra es aquesta ¶ Molt alt/excellent princep/e senyor e molt char/ e reuerēd frare. Ho contrastant la dureſa que en la vida nostra algūs mes per llur profit q per lo vostre/ vos fan hauer vos placia encara a aquella consentir/ecreure a frare anthoni/eçoqus dirabe entendre/e secret per vostre profit tener/har/reuerend vullats guardar qen nostra vistares no perdrietsiepoziets hi guanyar. Scrita de nostra malosentdema de sancta Anna. Lany. M. cccxliij. Vullas al frare donar Audiencia secreta per causa. E deyus la letra era scrit lo seu nom en aquesta forma/ vostre frare lo rey de Mallorques. E nos tiram nos ab lo dit frare apart en la nostra tenda que noy hac altra persona / ans ne sem lunyar el Jnfant en Pdere/e tots los altres/e dix nos que nos fessem guiatge al dit qui son rey de Mallorques per que pogues venir segur ala vista. E encarāo dix que el dit qui son rey d Mallorques era apparellat de rebre vn Cardenal/qual que nos nomenassem: qui jutias lo set de Mallorques li pertanyia a nos/o a ell/eq nos haguesslē a seguir ço quel dit cardenal jutiaria car fort li staua a cor lo set d Mallorques/axicō lo cap de son nom. E del set de Rossello/e de Cerdanya que seria a nostre juy/pero nons metria en possessio dela terra. E q nos com haguessen jutiat sobre açoper juy/ o per sentencia li haguessem a tornar la dita terra d Rossello/e de Cerdanya. E nos sens que noy haguem altre dels Jnfants ne daltres/mantinent responguem li. Quens maravellauem molt com lo dit frare qui era a tā saui home nos apportaua aytal creença/e encara del dit qui son rey de mallorques cō nos podia tremetre aytal missatgeria e parria qns tengues per fadri. Car Deu sabia q nos no hauem cobejança de res del seu que per pagat nos ne teniem del regne que deu nos hauia acomanat e nos hauem fetes a ell moltes honors no a ytals com de senyor a vassalls se deuen ser/mas com a companyo. Car nos li hauiem fera tāta de honor que mes no poziem fer al rey de França. E ell no estant contēt de aço dencgans lo seu/e nos haguem a enantar per la dita rabo a pendre Mallorques. E puix nostre senyor nos hauia endraçat en nostra execucio seria gran errada d metre lo set

de Mallorques en poder de perſona eſtranya per dues coſes. Car aquel porria iutiar q̄ li tornaſſem Mallorques: e per lo conſentiment de Iuy perdriem noſtra regalia com nos ſiam ſon iutge e ſon ſenyor del crim per ell fet: e no negu altre. Al fet de Roſſello: e de Cerdanya reſponguem li q̄ el dit que ſo Rey de Mallorques/ſe metes ſoltament en noſtre poder ab la terra: ſegons lo vſatge: e nos li fariem iuſticia: el dit frare demanans ſi voliem reſpódre ab letra de noſtra ma: e nos diguem li que aqueſta reſpoſta no fabiem al dit que fo rey: mas al dit frare: e que la li digues ſis volia. E aps açoprés cójat lo frare: e anaſſen/e aprés nos appellam el Infant en Pere: e dō Pedro d Exerica: e moſſenyor Galceran de Bellpuig: moſſenyer Michael perez çabata: e diguem los ço quens hauia dit lo frare: e la noſtra reſpoſta. E dix el Infant que be hauiem fet/o reſpoſt. Mas la reſpoſta de Roſſello: e d Cerdanya li ſembla ua maſſa crua. E los altres diguerē que molt be: e complidament hauiē reſpoſt; d altra part lo dit frare nos apporta dues letres vna del Cardenal/ altra dels Conſols e Prohomens d Perpinya. Les quals nos preſenta dauant tot noſtre Conſell: en les quals entre les altres coſes nos feren ſaber: que no podiem trametre a nos lurs miſſatgers: ſegōs quens hauien fet a ſaber. Mas que nos los trametеſſem lo proces q̄ hauiem fet en forma publica. E nos reſponguem als Conſols per noſtra letra vn poch aſprament. Car ells ſe fabiem ignorāts de noſtre Proces q̄ era molt clar: e notori a tota gēt. E faem los Cōminacio que ſi no venian q̄ a lurs Succeſſors ne romandria plorosa memoria. E lo dit Frare tornaſſen ab la dita reſpoſta.

Capitol. xx. com lo rey en Pere ordena ſes Batalles: e anant ab aquelles vers Perpinya les companyies ſues combateren: e prengueren alguns Caſtells. E com lo Caſtel de Canet ſe rete al ſenyor Rey.

OImarts a. xxix. d Juliol ordenā noſtres batalles/ per ço com cuydauem q̄ fos feta reſiſtencia/o defenſio en la entrada del coll de paniçars. ço es quels dits Infants ab los nobles en Pere vezcomte de Vilamur: en Simon de mur: en Ramon d Abella: moſſenyer Guillerm d Belliera. Pere de Malan: e ab lurs cōpanyies a compliment de. cccc l. homens de Cauall: anaren ab la dauātera ab les hoſts d Manreſa: e d Pierra: e algūes altres hoſts/ e les hoſts altres: e les altres atzembles anarē entre nos/ e la dauātera en mig/ nos ab los nobles lo Comte de Luna: moſſen Blaſco d Alago: moſſenyer Joan eximenez d Urrea: moſſenyer Phelip d Caſtre: moſſenyer Joan Ferrandez d Luna/ moſſenyer Galceran de Bellpuig/ moſſenyer Galuani d Angleſola/ moſſen Arcat de mur/ moſſenyer Michael perez çabata/ en Sancho perez d pomar/ anā aprés ab les hoſts d Geronade Heſuldu/ d Figueres/ e dela Vegueria/ teniem la reguarda. E per tal com romanien alguns Atzembles que venie darreres ordenam q̄ don Pedro d exerica anas ab. c. Cauallers d tras totes les batalles. e paſſam per lo coll de paniçars ſens nēgun contraſt. Saul q̄ alguns de noſtres ſeruēts. ço es alguns Almugauers q̄ y hauia vn eſcuder d caſa noſtra. Exemeno d Sparça prés d Ull/ e ab alguns homēs a Cauall q̄ nos volie Capdellar ſen pujarē al caſtell d Bellaguarda. E aqui hac algun fet de armes/ e

moziren hi alguns homens del Castell/e prengueren moltes naffres: e anam nosen a jaure ala ribera de Leth/dauāt vn loch que ha nō sent Joan dauant lo Volo:e aqui posam nostres tendes:e reposam aquella nit. ¶ Dimecres a.xxx. dies de Juliol partim daqui e ab nostres batalles ordenades continuam nostre camí.ço es la dauātera/segons que dites. E les atzembles totes a mā dreta/e les gents de peu ala ma esquerra:e los nobles dessus dits/e ab dō Pedro de exerica anāen la reguarda/e mossen Joan Ferrādez de Luna capdellaua los peons: e mossen Gualuany dangleſola ab la companyia del Jnfant en Ferrādo nostre frare:e ab Bartal de Cabrera tenīē la Reguarda per alguues Atzembles q̄ romanien detras. E axi anā a pendre nostra jornada alguns homens de cauall e de peu/ sens voler nostre apartaren se e anaren a combatre la torre de Vidoleres:qui era fore de nostre camí. La qual era stablida/e sens que nos fozen regoneguts los dla stablida les nostres cōpanyies la combateren tan fort que ans que nos hi fossem a temps quey anauem per destolre lo combatimēt ja hagueren presa e cremada la torre:e moziren tots aquells quey eren establits que nols volgueren pēdre a merce algu: dela qual cosa a nos fo fort greu. Pero no contrastants los fets deles armes que eren estats anam nos aturar atendar en la dita vila sus pres Belna en vna granvernneda:e pedral entre laygua/e aqui reposam aquella nit. E vench anes lo dit Bisbe Dosca ab Huc darpaio sobre la dita vista si la volriem cōsentir/e nos veem que no mudauem forma:ne debien sino ço que jans era stat dit sem semblant resposta que ja hauiem feta. ¶ Dijous a.xxxj. de Juliol partim daqui:e ab les batalles ordenades / segons la manera pus propdita: anam dret a canet/e aten dam nos pres laygua. Hon ha vna gran Verneda /e pedral dauant lo Castell/e les cōpanyes deles hosts anaren sen tantost a perca̧çar/e trobauē assats fe/epalla/e altres refres caments a ells/e a les bestics. Car les gents dela terra cuydauen que nos anassem dret a Perpinya/e nos hauiem apparellat. E aq̄st dia vēch a nos lo cardenal dessus dit per tractar cōcordia entre nos e lo dit qui so rey de Mallorques/e per ço com no deya res de nouell nolí saem altra Resposta / sino axi com hauiem acostumat/ saluant q̄ li diguē quens marauellauem molt del fauor quel dit qui so rey de Mallorques troba va en cort de Roma/que nos james o per nos lo dit Jnfant en Pere no poch traure vn Cardenal de cort de Roma per la questio que era entre nos e lo Jnfaut nostre frare en Ferrando /e aquell que so rey de Mallorques per aquest fet / ne hauia trets dos/e que aço era grā fauor/ e la santa esglesia de Roma no hauia raho. Car no era stat nengu Rey de Arago tro a nos que no hagues escampada dela sua sanch per la esglesia/o per deu. E no ha rey al mon a qui pus tenguda sia la esglesia sino a nos/si volia ferretret per Sardēya nou pot ser ans non lom podem fer que lay hauem guanyada que sanct Pere nos dona vn troç de per gami scrit/ço es dich per la bulla dela donacio/e nostre Pare lauia tolta ala cōmuna quin era desobedient ala esglesia:e la li hauia dada/ e ara ne hauia vn Rey e vassall/e lo dit Cardenal veent que als no podia ser anassen a Apia / e aqui stech per alguns dies. ¶ Diuēdres primer dia d'agost nos trametem mossen yer Ramon

de Vilafrāca Alguazir nostre / e en frācesch foix Scriua nostre ab letres de requisitio al noble en ramō vezcōte de Canet quens obeis: evē gues en nostre poder: e quens faces ço que ns deuia fer segons la promissio q̄ a nos hauia feta a Mallorques e aquella q̄ sō pare ab altres Barōs hauien feta al senyor rey en Jaume de bona memoria Aui nostre. E com les requestes foren fetes retench se acort/e finalment haut tractament/ ab en Phelip de Castre cunyat seu regonech ço que deuia fer/e comença a despatxar lo castell de Canet: e venc ala nostra tenda dauant nos/e dix nos aquestes paraules que sa persona/li hauiem nos presa cō so a mallorques. La qual nos deuia tornar e axi que metia la sua persona en nostre poder: e que li assignassem loch on se metes. E nos assignam li que estigues en lo Bisbat d Gerona hō se volgues. E apres mes se diuisio entre los de Canet/e en Guillot cessonts: e en francesch Dolms quel dit qui son rey de Mallorques ab alguna cōpanyia hi hauia meses per capitans. Dissapte a dos de Agost les hosts de Mārresa ab algunes altres cōpanyes q̄ exiren dels nāes hosts cōbateren vn castell pres dela mar: e de Canet ques appella santa Maria dela mar e prenguerē lo axi mateix: lo qual establim/e retinguē Exmen desparça scuder de casa nostra ab alguna companyia dalmogaueres que tenia cōbateren lo Castell Rossello: e finalment ab algūa altra cōpanyia que si mezcla hac lo per força darmes: e algunes altres cōpanyies ques exien dels hosts prenguren altre castell que ha nom castell Arnau subira e cremarē ho tot los quals castells son assats pres de Perpinya. Diumēge a. ij. de Agost lo Vezcōte de Canet vench a nos/e feu liurar a nos lo Castell de Canet per nom nostre al dit en Phelip de Castre: e lo vezcōte ab sa muller: e sa cōpanya tremetem lo en vna galera nostra a Gerona que estigues hon se volgues dins lo Bisbat de Gerona. Lo qual li assignā per preso segons que dites. Dilluns a. iij. de Agost/sem establir lo castell de Canet/e metre alli les viādes que venié per mar. E acordam de qual part posarié lo setge a Perpinya/ e lo Dimarts apres continuā de metre les viādes/en lo dit Castell de Canet/e sornir nos daço que hauiem ops per anar a Perpinya.

Capitol. xxi. com lo Rey en Pere se attenda ab tota la sua gent prop Perpinya: e palayaren la gēt dela vila ab la gent del senyor Rey qui talaren en loterritori: Vinyes: Oliuercs/e altres arbres.

Dimecres a. vj. d Agost ab nostres batalles ordenades en la forma dessus dita/e ables atzembles ala part dreta/e la gent de peu ala part esquerra. E anā nos attendar prop Perpinya: ço es entre Bayoles q̄ es vna casa dl hospital de sanct Joā e Perpinya. E com fom attendats algunes gents darmes a cauall: e de peu dela vila exiren fora del mur: e feyen picaders als hosts nostres. E al cap vespre com se deuia pōdre lo sol q̄ dauaa les nostres gents en la cara vengueren ferir en vna partida dela host cōpanyia de cauall/e de peu dela vila. E exiren per lo portal de Canet: e tātost mossen Joā Exmenez de Urrea ab sa cōpanyia: e mossen Jaume de Romani daltra part puiaren cuytosament a Cauall/ que no esperarē que fossen guarnits sino fort poch/e ab daltres qui tantost lo seguiren ferirenen ells/e ven

cer en los els desbaratarē: els ne me teren tro dins lo portal. Xriq̄ marti de Sales qui era dela cōpanyia de mossenyer Joā Ximenez de Urrea sen entra ab ells/e romas pres en la vila. E dels homens de Cauall de la vila ni hac molts de nafrats/e de ferits/e romas pres/ e nafrat Guillot de Fōtes/e moriren dles lurs gents. v. homens. E finalmēt daqui auāt foren tā esglayats q̄ no exiren a mescle: ne atorneig xicom feyē. Dijous apres seguent romanguem en lo loch damūt dit attēdats: e requerim altra vegada los homens de Perpinya trametem hi mossenyer Ramō de Copons portāt veus de procurador en Catalunya/e en Frācesch soir Scriua nostre manāt los al mur ab crida publica/quens faessen ço q̄ns eren tēgut: e ells nons feren resposta algūa. Diuendres a. viij. de Agost partim dl dit loch ab nostres Batalles ordenades segōs que dit es. Exceptat q̄les Adzembles anauen ala part esquerra: e manam tot hom tallar. E tota la gent de peu anauen scāpats: tallant Vinyes/Oliueres/e altres arbres sino figueres: per tal cō les figues nos sabié millors q̄ altra fruyta: e cremā tot apres del mur tot lo ter me: ev ē guem nosen ab nostres gents talāt/ e faent mal deius la vila de Perpinya en les vinyes: e en vn loch q̄ es nomenat vernat. E per tal cō algūs exien dela carrera dels dela vila moriren. ni. vij. o. viij. e altres tāts que ni hac de presos. Dissapte a nou de Agost romāguem attendats aq̄mateix: e manāque les gents de peu ab destrals/ e altres Apparellaments cōtinuassen la tala. E trametem lo noble dō Pedro de Exerica ab. cc. homens de Cauall: e ab algūa altra cōpanyia de peu ensemps ab lo vez comte Dilla: e per exir a carrera a. Mil. D. homens de peu: e. xij. homens a cauall qui venien de Cerdanya: en ajuda a Perpinya al dit qui so rey dō Mallorques. Mas ans que sen tornassen la dita companyia de Cerdanya ab lo dit noble dō Pedro quis era mes en aguayt hagueren ne sentida: e vista: e fugi la dita companyia: e recollit a Roders. E puix apres algūs dies secretament vēch a Perpinya. Diumenge a. x. dagost aturam aqui mateix: e esperā lo dit noble don Pedro/e sem cōtinuar la tala. Dilluns a. xj. de Agost partim de aqui/e anam a Soler/e retes tan tost/e sem ne pendre homenatge. E puix tantost tornā en la ribera: e per la ribera a vall vengué nos attēdar prop vn loch que li diuhé sanct Steue. Lo qual les nostres gents crema ren/e destroiren tot ab los Molins quei son: e cōtinuaren la tala: e aquí torna anos lo noble don Pedro de Exerica. Dimarts a. xij. de Agost romāguē aqui mateix continuāt lo pro ces e la tala. Dimecres a. xiij. de Agost partim daqui: e alt per vnes vinyes prenguem lo Camí ab nostres batalles ordenades segons que dit es calam nos en la ribera: e per vnes marjals trauessam a Canet: e posam nostres tendes entrel Castell de Canet e la mar. E romāguem aqui per rebre Viandes: e per dar ne a les hosts/e per coure pa: e per esperar lo Nauili: quens portaua Refresca ment de viandes. Lo Dijous: e lo Diuendres que so festa de madona sancta Maria de Agost.

¶ Capitol. xxij. com lo Rey en Pere stant a Clayza cōtinuāt la tala/pregat per lo cardenal dō Termes feu cessar la Execucio/e pozoga aquella per tot lo Mes de Abril lauors primer vinent. E tornassen a Barcelona.

Dissaptca.xvj. de Agost/ partim de prop Canet e venguem a Clayza. E lo Diumenge apres manā talar les Vinyes: e la horta d Clayra. Pero apres dormir vench a nos lo Cardenal per cōtinuar lo tractament entre lo que fon rey d Mallorques e nos. E per honor sua manā cessar la tala/e que null hom no fes mal als de la vila de Clayza/e com lo Cardenal fo ab nos sins dix moltes paraules. Y entre les altres q̄ per honor e reuerencia de la esglesia santa de Roma: e per amor del Cardenal q̄ era tot nostre volguessem dar algun sobresciment al proces que fa yem cōtra lo dit q̄ fo rey/e sa terra e nos apres moltes paraules retenguēnos acort/e lo dit Cardenal tornassen al loch Dapta. E nos sobre la Cort appellam tots los dits richs homens q̄ eren ab nos: e ab algūs bons caualles: e amichs: e aquells de nostre consell els prohomens de Barcelona: e de Valencia: e romas ari tot aquest dia. ¶ Dilluns a.xvij. d Agost romāguē aqui matex prop Clayza/e tractarē ab nos lo dit cardenal/e frare Bernat Oliuer bisbe de Osca Mestre en sacra theologia e altres quey eren ab lo dit Cardenal/e a la fi a grā instācia del dit Cardenal haut acort ab los dits infants e ab los Barons e Caualles/e ciutats dessus dites/e ab aquells d nostre Consell/nos per reuerencia de deu/e de la Seu Apostolica/e d sanct Pere Apostolical/e del sanct Pare Apostolich/e per honor d l cardenal atorgam q̄ sobreceirem en la execucio/e ab tāt lo Cardenal fo molt alegre de aço/e intra tātost a Perpinya per parlar ab aqll qui fo rey de Mallorcs. ¶ Dimarts a.xix. de Agost lo Cardenal fo ab nos/e nos per les rahons dessus dites/e per ço a veritat dir com no hauiem apparellamēts de aturar molt en la terra. Axi com de viādes/e altres coses necessaries ne encara ginys ne altres apparellaments de combatre/e tenir ferge apres moltes paraules e tractamēts acordam al Cardenal q̄ sens prejudici nostre sobreseuriem: en la execucio tro/per tot lo Mes de Abril primer vinent ab cōdicio quel q̄ fo rey de Mallorques no faes mal ne dan a nostres sots meso deça mar/ne al Vezcōte de canet/ne als seus lochs q̄ nos teniem. ço es Canet / e sancta Maria de la mar/ne al Vezcōte Dilla/ne al loch d Jlla/ne alguns a alguns altres Caualles de Rossello/ quens hanie fet homenatge/ e daço manā fer charta/e faem cridar per les nostres hosts q̄ null hom no faes tala ne dan. ¶ Dimecres a.xx. de Agost partim d Clayza/e prenguē la via a vall per sanct Hypolit/e anam posar a la Mar/e ben pres de Salses e vora mar venguē a Canet/e attendam nos sus en aquell loch don crē partits que trobam cascu los lochs e les Barraques/e tot lals axi com so hauia cascu leixat/e aqui fem reculir les viandes a Canet/e faem bi fer obra de Valls: e adobar hi los murs/e ordenā hi per Capita/e procurador frare Guillerm de Guimera del orde del hospital ab algūa cōpanyia de Caual/e de peu. ¶ Dijous a.xxj. de Agost partim de aqui e venguem nos atendar sus pres del Vol o en la ribera d la part deius/e com fom attendats en la nit partiren se de nos sens licēcia/e voluntat nostra les companyies nostres de peu q̄ solament romanguē ab los de caual. ¶ Diuendres a.xxij. de Agost venguē a Figueres/e nos ab les demes gents darmes passam per lo coll de Panissas/hon erem entrats. Mas les Vzēbles quaix tot es passarē ab

algunes gents darmes per la clusa eper lo pertus. E cõ fom ala jonquera refrescã aqui ab nostra gent/ e entram nos en a Figueres: e los Infants e los Barons els Caualliers cascũs sen anarẽ per los lochs hon dabans posauẽ ala entrada mẽtre nos aturam a Figueres: e aqui donam cõjat a tot hom. ¶ Dissapte a.xxiij. de Agost vinguem a Gerona/e atturã lodiumége. ¶ Dilluns a.xxv. de Agost vẽguẽ jaure a hostal rich: e en aqst dia el Infant en Pere pres cõjat de nos: e anassen dret cami al cõtat d Empurades. E dimarts apres jaguen a Granolles. ¶ Dimecres a.xxvij. d Agost entrã en Barcelona: e les gents nos faeren nengun acullimẽt: ans paria quesretessẽ per mal pagats com tornauem que no haguessem pres Perpinya e Rossello: e aqui nos faem pagar als Infants Barons e cauallers: e altres gents darmes. çoq poguem: daço quels era degut del sou. Aqui quels romania fort poch a pagar.

¶ Capitol.xxiij. com lo Rey en Pere partí d Barcelona: e ana als regnes de Valencia/e de Arago empr ant les Uniuersitats/esingulars persones de subuẽcio per tornar en Rossello/e proseguir la execucio començada contra lo Rey qui era de Mallorques: e dels effertes per aquella fetes/e dela vnioque feu del dit regne ab los altres regnes: e terres de sa senyoria.

Aqui estãs en la ciutat de Barcelona tantost entẽgueã ser nostre pertret: e nostre apparellamẽt de totes coses necessaries per tornar poderosamẽt de Barcelona en Rossello: passant lo temps del sobreseiment/ e atturam en Barcelona alguns dies. ¶ Apres partim de Barcelona e anam vers la ciutat de Valẽcia per hauer ne ajuda e appellats los Syndics dels Ciutats: e vilas reals del regne de Valencia per hauer la dita ajuda/ e per la Execucio den Jaume de Mallorques. E aximateix demanã ajuda als prelats cõtra lo Rey de Marrocbs en ajuda del Castella per al serge q̃ tenia sobre Algezira del phadre. L a ciutat de Valencia nos dona la imposicio dela Ciutat e del terme per vn any apres q̃ fos finada la que ja hic era a ops dela execucio d Rossello/e de Cerdanya: e faem ab ells certes conuinences. Los prelats/e los Clergues nons volguer en de res ajudar e nos faem alguns encitaments contra lo tẽporal del Bisbe de Valẽcia e del Mestre de Montesa. Mas finalmẽt faerẽ nos ajudar cõuinent ens auenguem ab ells. E com haguem estats en Valẽcia los meus de Octobre e de Nouembre. En lo mes de Desembre partim de aqui/e acordam de anar en Arago per demanar ajuda a la dita Execucio/e per visitar lo dit regne/en lo qual hauia grã temps q̃ noy erẽ estats. En lo mes de Desembre partim de Valẽcia/e anãa Therol hon aturam alguns dies: e ajudaren nos ala dita execucio de certa quãtitat de moneda jaquesa entre la vila e aldeas. Apres anam a Daroca e semblãtment la vila e les aldeas ajudaren uos. E continuãt venguem a Calatayu hon nos ajudaren la vila e les aldeas de certa quãtitat de moneda jaques/dels quals ajudes nos tenguem be pagats. Apres vẽguem a çaragoça/hon fom reebuts ab grã honor: e aqui tinguem festes de Nadal/e demanam los ajuda/ e fem ab los Jurats e Prohomens ala casa del pont de çaragoça. E en publich faerem resposta q̃ nons darien nens ajudarien de res/com fossen francs

per no contrastãt allo nos donarẽ mil Cassiçes de sozmẽt. Apres partim de çaragoça: e passam per terra Dosca: e venguẽ nosen a Leyda/hõ aturam pocs dies. E partim daqui tornam a Barcelona: hon entrã la derrera semana de Carnal. E aqui tenguẽ Carnestoltes/e ampram los richs/e Cauallers quins deuien seguir en lo viatge de Rossello: e faẽ fer Giny s en Valẽcia/y en Barcelona: e Mãtellets e Gats per combatre: e faem fer per tret de viãdes: e daltres coses per assetges e cõbatiments/e en aço entenguẽ quair tot la quaresma: dins la qual vẽgueren a nos Missatgers de Mallorcs. ço es en Guillem çacosta: en Francesch ombert: en Guillerm çaquintana: en Joãroboll per ser vnio del regne de Mallorcs ab los altres regnes e terres nostres/q̃ james nos poguessen partir ne separar dela corona d Arago. La qual vnio sem ab grãsolẽnitat. E fermarẽ la los dits Missatgers: e volgueren q̃ fos fermada per tots los Infants/Cõtes/Vezcõtes/richs homens/Barons Cauallers/Ciutadans/e homẽs de vilas de Arago de Valẽcia e de Catalunya. La qual cosa nos atorgam e faẽ fer. En lodit tẽps mateix vench a nos lo noble en Ramon Roger de Pallars: e offeris de seruir nos ala dita execucio. E mostrans lo dret q̃ li pertanyia en lo cõtat de Pallars e dela Baronia de Ceruello. Lo q̃l a nos/ e a nostres predecessors era estat denegat. E feu nos homenatge de feeltat dels dits seus: e nos lenuestim de aq̃lls. E encara li donam de gracia: e li faem cessio del Dret: quens pertanyia en los dits cõtats e Baronia per rabo del comis. E ell nos relexa totes quantitats q̃ en temps passat per nos e nostres predecessors se deguessen a Comte de Pallars. Apres estãts nos en la dita ciutat de Barcelona/apres festes de Pascha haguẽ ardit cert del rey de Castella q̃ hauia presa a pati la ciutat d Alzazira dalphadre/e nos haguẽ ne granpler fort/e totes nostres Gents. E apres decontinent vench mossenyer Matheu Mercer nostre Misalmiral ab. v. galeres de Valencia q̃ hauia molt temps estat en lo setge de Alzazira/e nos trametem lo per encalçar Galeres d Monech/e de Copliure qui dam nifica uen nostres gents e seu la via d Mallorcs. E puix tornassen per desarmar en Valẽcia. E nos cuytam nostre Apparellament per entrar en Rossello.

Capitol. xxiiij. com lo rey en Pere partint de Barcelona ab les hosts: e batalles ordenades/acompanyat dels Infants/Cõtes/Vezcomtes/Barons nobles/Cauallers/gentils homens/e Ciutadans honrats passa per Figueres/per la jõquera/per lo coll d Panicars/e per altres lochs talant/e anãt dret cami ala vila Dargiles. Prop la qual se atenda/e posa lo setge/combatent aq̃lla.

Estant axi en Barcelona haguẽ letra d frare Guillerm de Guimera Capita d Canet que tro a. xl. homẽs de Cauall d Perpinya/ab cõpanyia de peu eren venguts a trẽcar vna resclosa prop de Canet hi sq̃rẽ hi tro a. xij. homẽs a Cauall/e puix vench frare Guillerm per capdellar quels ne tornas e abans q̃ ell hi aconseguis ials sozẽ tant prop los seus als de Perpinya q̃ no so bea ells/de tornar sens vergonya. E tãtost frare Guillerm de Guimera/quãt so prop dells crida a grans veus/Arego/ e al ferir los de Perpinya se venceren/e los de

frare Guillerm auciren ne tres de Caual: e prengueren ne vn/ e auciren ne vuyt de peu: e encalçaré los tropeo de Perpinya/ e souen hauien daltres tets darmes ab ells. E aqui les Companyies axi de Caual com de peu acordades: e gran partida de aquells ja a Gerona anades som de Propositt que ans que dret cami faiessem la entrada ò Rossello/ anassem a fer reuerencia a nostra dona de Montserrat. E aqui dimecres matia vinty vuyt de Abril partim dela dita ciutat ab fort poca Companyia: e anam nos adinar a Martorell e sopar a Collbato. E aqui donaren de Consell que tremetessem letres nostres de precaries a tots los Archabisbes/ Bisbes: e a totes les ordens dins nostra senyoria situats: com per tal com per raho de execucio de Justicia nos conuengues a enantar a occupacio cal contra lo dit Jaume ò Mallorques e les terres e bens seus. Los quals encara senyoreiaua de fet faessẽ special oracio a deu per nos/ e per les dites nostres Companyies/ nos acceptam lo dit Consell: manãque ell fos menat a execucio: e açofet reposam aqui lanit. Dijous matia. xrix. Dabril partim daqui caualcant anam entro al peu dela costa de Montserrat: e aqui descaualcam: e manam queles bestics anassen per lo Cami pla a Monistrol/ e que aqui esperassen: e nos ab nostres Companyies muntam la dita Costa a peu/ e aquella pujada fossem ab vna esglesia appellada sanct Michael en vista del Monastir de Montserrat. Jsque a nos a carrera lo Abbat de Montserrat e rebens reuerentment. E conuidans aquell dia: e ensemps anam a fer reuerencia a nostra dona sancta Maria: e feta a aquella entram a dinar/ e apres menjar ab lo Abbat ensemps anam presentar ala dita Vergeyna Galera ab totes ses exarcies dargent en reuerencia dela Victoria/ quẽs donalo dia que prenguem terra a Mallorques. La qual hi hauiem feta portar ans de dos dies que nos hi fossem/ e presentada la dita Galera faem nos venir los Hermitans de Montserrat. Dels quals fos seus Hermitatges hauia fet al Monastir de Vallar lo dit abbat: als quals diguem/ e pregam que per ells fos constituyda special oracio. La qual diguessen a certes Hores de dia/ e ò nit per nos/ e per les dites nostres Companyies per la raho que dessus hauem dita. E apres partim de aqui/ e auallam les Schales de Montserrat: e anam sopar: e jaure a Monistrol. Hon lo dit Abbat arimateix nos hauia conuidats. E Diuendres mati anam nos adinar a Terraça: e a sopar a Sabadell. E dissapte apres primer dia de Maig anam nos a dinar a Cardadeu e apres dinar fo abnos el Jnfant en Jaume: e seguins entro a Sanct Celoni. Hon anam a sopar. ¶ Diumenge mati a dos dies del mes de Maig partim de aqui/ e seguins lo dit Jnfant entro vn tret/ o dos ò Ballesta luny del dit Loch. E dos aqui partis de nos: e tornassen al dit prop loch hon deuia sperar/ e ajustar sa Companyia. E nos continuam lo Cami: e seu se a carrera mossenyer Pdoncet/ Vezcomte de Cabrera fill de mossenyer Bernat de Cabrera/ e ensemps entram nos dinar al seu Loch de hostalrich. E apres dinar anam sopar a Caules de Malauella. E dilluns mati seguẽt sorem ab los nobles mossenyer en Pere de Fonollet Vezcomte de Jlla/ e en Bertranson trare/ e mossenyer en Roger Bernat de Pallars/ mossẽyer Huguet ò Pallars/ e mossenyer Raymar ò mosset

ab alguns altres. E partint daqui: faent lo camí dela ciutat d Gerona hisquerena nos lo Bisbe de Gerona: e lo Abbat Damer: e los Ciutadans dela dita Ciutat: e feta per ell a nos Reuerencia deguda entram nos dinar en la dita ciutat: e aqui rebem letres de Frare Guillerm de Guimera capitade Canet: en quês significaua que la Dalill nostre abtres Seruents: qui era anat a descobrir vna guayt que Homẽs den Jaume de Mallorques hauien fet: en vn loch prop santa Maria dela Mar en Rossello situat: eras affangat ablo Cauall en vna Cequia: e aquiper los homens del dit aguayt mort ab los dits tres Seruents: e quatre Seruents morts dela part del dit Aguayt: e estiguem en la dita Ciutat lo Dimarts: e lo Dimecres nos estants en el Hort del Monastir dels frares Menors hon posauen: e a Hora del seny del Cadre reebem vna letra del Jnfant en pere: en ques feya a saber quen Jaume de Mallorques deuia entrar correr les nostres terres ab certa companyia domens a Cauall e de peu. E nos decontinent faem li a saber: que Cendema partiriem dela dita Ciutat: e lo Dijous leuam nos bon Mati per cor de anar a Figueres: e estant axi en dos cors si partiriem o no. Finalment aquella Nit anam a Figueres / que fo Diuendres a. vij. dies del Mes de Maig: e noy entraren ab nos a Figueres pus de setanta Homens a Cauall. ¶ En Figueres aturam per esperar nostres companyies: que venien a Cauall / e de peu / de Catalunya de Arago: e de Regne de Valencia: tro al Diuendres seguent / a catorze dies del mes de Maig. Estant aqui Hzegarics del dit Jnfant en Pere / e dalguns altres perdonam al Jnfant en Ramon Berẽguer / e ala Comtessa muller sua / e als altres: quens hauien dat a entendre / que hauien leirats anar los nobles en Berenguer de Vilaragut / e en Bernat de So / e alguns homens de Peratge / e de peu qui hauien preses per part nostra / Narnau dela Dzera / e mossẽyer Berenguer de Palau ab alguns Companyons lurs prop de Lança. E puix los dits Comte / e Comtessa hauien los occupats / e segons ques dix leirats anar: e per tal com nos perdonam al dit Comte de empories e Comtessa lo dit Comte tremes de serviments al dit en Jaume de Mallorques per si / e per sos Valedors / ens feu liurar la vall de Bayuls / e alguns altres Castells / ens feu aquella valença que poch contra lo dit en Jaume de Mallorques. Lo dit Diuendres / a Catorze del dit Mes de Maig partim de Figueres / e manã que tot Hom ne vengues ala Jonquera / e los homens vengueren armats / e aquella nit jaguẽ en nostres Tendes ala Jonquera / e esperam aquella nit / e lendematro a tercia les nostres gents Darmes. ¶ Dissapte a quinze Dies de Maig / ordenades nostres Batalles. ço es los dits Jnfants en Pere / e en Jaume ab los nobles en Ramon Vezcomte de Canet / e ab mossenyer Guillem de Bellera / e mossenyer Berenguer d Ribelles en la dauantera / e nos ab los nobles Huguet Vezcomte de Cardona / en Ramon Roger de Pallars en Phelip de Castre. E aqui comenam la Senyera. Mossenyer Pere de Fonollet / Vezcomte de Vlla / en Bertran son frare / en Roger Bernat de Pallars / mossenyer Huguet de Pallars. Mossenyer Gilabert de Centelles / mossenyer Pere de Queralt / mossenyer en Pere galceran de Pinos / en Ramon de Car-

doña mossenyer Galceran de Bellpuig: en Gueraū ō Ceruello/ mossenyer Artal de Fosses/ en Guillerm Galceran de Cabrenç: e altres añā en la Reguarda. Aprés totes les Atzembles ab los Almugauers de Valencia passam lo coll de Panicars/ que noy trobam contrast algu. Saluant que en dret dela Elusa bisqueren seruents del dit loch: qui volguessen donar salt ales nostres Atzembles que venien entre la müania: e la reguarda. Mas los nostres seruents donarē en vers elles e fugiren/ e anarē sen axi que no pogueren ser algun Dan. E anaua mossenyer Ramon ō Angleso la dar rera per guardar que nostra gent no prēgues mal. E venguē iaure pp lo Riu de Toth prop lo Volo. çoes entre sanct Joan de Corts: e al Volo. ¶ Diumenge a.xvj. dies del dit mes de Maig partim de prop lo Volo ab les batalles ordenades en la dita manera. Exceptat que nos ab nostres batalles en la manera dessus dita anam dela part damunt sobrel Riu de Teth: talant/ e cremant: e tremetem los dits mossenyer Huguet Vezcōte de Cardona/ e en Pere de Queralt ab certs Homens a Cauall. ¶ Dimecres a.xvij. de maig aturam aqui mateix/ e manam que tot hom prengues vianda a quatre dies. ¶ Dijous a.xx. ō Maig partim daqui ab nostres batalles ordenades en la manera dessus dita / exceptades les Atzembles que faem anar a la part esquerra tornam ala Horta de Elna per lo riu ō Theth: e aqui iaguem. E depart deius vers la mar trametem en Pere ō Queralt: qui vench ala torre del Bisbe de Elna/ que es prés dela ciutat de Elna. E prés la establida dela companyia. Diuendres a.xxi. de Maig venguē ala horta de Argiles: e atendam nos de la part de dins vers la mar: e facm establir lo loch e manam venir aqui les viandes el Nauili q̄ tenicm a Canet: e Portuendres: e aqui vengueren a nos los Homens de Totzo: e reteren se a nos: e faren nos homenatge. Es ver q̄nos ans que partissem de Figueres acordā ab en Dalmau de Totzo Veguer de Gerona que ab les hosts dela Veguería mētre nos fariem la via de Perpinya venguessen a Copliure. E axis feu/ de manera quel Dijous prop dit fo cell a Copliure: e hac ab los dela vila algun fet dar mes: e feu aqui vna Bastida: e estech sobre ells. Dissapte a.xxij. de Maig ordenā de assetiar Argiles: e nos posam aqui nostre setge/ e metem nos dela part vers Elna: entro la tra torre: qui es appellada Puiol/ que es del Abbat de Fontfreda. E metem Linfant en Pere ala part dela Ribera: e Linfant en Jaume de uers la Muntanya: e lo Admirall mossenyer Pere de mūt cada ala part nostra esquerra: entre Puiols: e Argilers. E en Gueraū de Ceruello aprés dell e mossenyer Huc Vezcomte de Cardona/ e mossenyer Pere de Fonollet ala part dreta. E en Pere de Queralt ala Muntanya. ¶ Diumenge a vinty quatre de Maig que fo Jorn de cinquagesma fo vengut molt de nostre Nauili. çoes deles Galeres e Veixels e altres apparellaments de nauegar ab les Viandes e apparellaments dessus dits. E facm traer la hu dels Binys: e aquest dia mateix lo faem dreçar e apparellar de trer. E los nostres Enginyadors tiraren en vers aquell llur. Els dela Vila posaren Massa Contra pes al dit Biny de manera que la pedra se rece ca dret: e tornar ferir en llur Biny mateix trenca. E faem lo asseure: en la Plaça dela vila que era dauant.

¶ Dilluns a vint quatre del mes de Maig: so apparellat lo dit Giny/e tot aquest dia tira en la vila de Argilers/e feu gran damnatge. ¶ Dimarts apres faem a feure vn Meraganell de dos Laxes de Barcelona apres del dit Giny/qui tirauaen la vila. ¶ Dimecres apres faem a feure altre Giny de Valencia/queu com maior quel dit altre Giny/e estaua prop del dit Jnfant en Pere/e faea gran mal en la vila. ¶ Dijous apres los de la vila dreçaren vn Giny qui tirauaalsnostres. E los nostres enginyadors tiraren en vers aquell llur. E ls de la Vila posaren massa contrapes al llur Giny/de manera que la pedra se execa dret/e tornar ferir en lo llur Giny mateix el trenca. ¶ Diuendres apres que contam vinty vuyt dies del dit mes de Maig vench a nos don Pedro de Exerica/e en Nicolau Carroç: e Mossenyer Joan Ferrandez de Luna/e alguns Caualler s/e Fills de Caualler s de Casa nostra/e eren entre tots docents cinquanta homens a Cauall/entre Caualls armats/e de la Geneta/e faem los assetiar dela part dela vila/que es vers Copliure. Mon dabans no estaua nengu.

¶ Capitol vinty cinc cō lo rey en Pere combatent la vila de Argilers/hagut primer Conseller s/e con lo consentiment dels Barons/e Caualler s/e nobles/ e tots Richs homens de tota la sua armada pres a merce los homens dela dita vila/ els atorga/e confirma Priuilegis/ Franquesos/e Libertats/segons es contengut en los Capitols açi Jnsertats. E li prestaren Homenatge/e Sacrament de fidelitat axima teix.

Dissapte a. xxix. de Maig apres Missa faem ajustar ala nostra Tenda los infants en Pere/e en Jaume/e los altres richs homens/e caualler s. ço es don Pedro de Exerica/mossenyer Huc Vezcōte de Cardona/ en Ramon Roger Comte de Pallars. Mossen Pere de Fonollet Vezcomte de Jlla/ en Pere Vezcomte de Vila mur/mossenyer Ramon de Anglesola/e en Pbelip de Castre/e en Roger de Pallars. Mossen Pere de Muntcada Admirall/mossenyer Joan ferrandez de Luna/en Bilabert de Eruilles de qui es Bestracha/e en Galceran de pinos/ Mossen Guilabert de Centelles/ e en Guerau de Ceruello/en Pons de Santa Pau/mossenyer Jaume de Arago/ en Bertran de Fonollet. Huch de Fonollet Doctor en Leys/qui apres fo nostre Canceller/e Bisbe de Valencia/en Galceran de Bellpuig/ Hartal de Cabrera/mossenyer francesch de Ceruia/en Guillerm Galceran de Cabrenç/mossen Guillem de Bellera. Mossenyer Berenguer de Ribelles. Hassomar de Mosset/ en Pere Dalmau. Mossenyer Ramon de Copons/en Ramō de muntpobo/mossen Ramon de Senesterra/mossenyer Garcia de Loriç/ mossenyer Pbelip de Boyl. Messen Rodrigo diez doctor en Leys/mossenyer Ramon de Totxo. Berenguer de Rocha salua/ mossen Dalmau Totxo/mossē Berēguer d Mōboy/en Ramon d Castellui: en Guillerm d Cornella/mossen Ferrer de vilafrācha/e algūs daltres/ e prepo sam los quens consellassen si tremetriem Companyia per talar la terra de Rossello/ osi cōbatriem primer lo loch dargiles/e q̄y dguessē dir cascu son parer/car noy volie res fer sens

llur Consell. E cascun dells per orde dirson entenriment: e finalment ro-manguem en acort: quel Dilluns se guent combatessem la Vila: e puix tremetriem companyia ala Tala/y en aquest endemig hauriem feta venir dela Mar los Mantellets: e les Gates: els Banchs petiats: els al tres Arnesos de combatre. E seria mes en cuns lo Giny major de Bar celona: qui hauria tirat ala casa den Amoros dela vila Dargiles: quiera forsa lo mur establida: e emborbotada: e seria ja vn poch madurada.

¶ Diumenge: a trenta del Mes de Maig faem continuar de tirar los Ginys: e tremetem companyia de peu que talaran tot en torn dela ca sa de Pduiols: e combateren a braç vna estona la casa de Pduiols: e tor naren sen: e faem asseure davant el Admirall la dita casa den Amoros.

¶ Dilluns a.xxrj. de Maig combateren los Ginys: e continuam los apparellaments de cõbatre: e faem manament al nostre Admirall que faes fer vn Castell de Fustaper com batre la Vila de Argiles. E tot aqst dia tira lo Giny major de Barcelo na: ala Casa den Amoros/ e no la vench tro al vespre. ¶ Dimarts pri mer dia de Juny del dit Any. Mil trecents quaranta e tres. Lo giny major de Barcelona tira ala dita ca sa den amoros: e ferila dalgunes pe dres: e la sodega fort/ e aucis lo que era Capita dela casa/ e esguerra los e esglayals tant quels quey eraella blits vers lo Vespre desemparaven la Casa/ equatre o cinch persones calcaren se: e vengueren vers la nostra host. E les gents demantinent cuytaren se demetres dins la Casa e muntaren la sus los Pdenonces / e hagueren algun fet Darmes ab los dela vila. E combateren vna estona tant que oppinio era quesino fos vespre Colp calent sen foren entrades en la vila les nostres gents combatents. ¶ Dimecres a dos del Mes de Juny per lo mati vench a nos al lit en Michael de Burrea Algut zir nostre: e despertans/ e dix senyor bones noues vos aport: que la Vila se vol retre a vos. E nos som molt pagats. E aquest dia parlarẽ molts patis los dela Vila/ e puix lo Capi ta: quiera Lombart. ço es Josfre de Astandart: e algũs Genoueses que hauian en la Establida noy volien consentir: e puix no hauian res fet: tant quens endauen honta. Final ment al Vespre Ells nos offeriren/ quens metrien en Recenes quinze Persones dela Vila. Lendema al Solerit. ço es cinch dels majors/ e cinch dels mijans/ e cinch dels me nors/ ab aytal pati: que ells tremet trien Missatge a Jaume de Malloz ques. Esils hauia acorregut trodis sapte primer vinent per tot dia de tal aiuda que nos nos haguessem a lle uar del Setge / e quels restituissem les dites persones sino que ells ha gues sen a retre a nos la dita vila de continent. E sinou faen que nos po gues sem fer a nostra voluntat deles dites quinze persones. E nos sobre aço haguem nostre acort ab los Jn fants en Pdere e en Jaume/ e ab lo Admirall/ e Huguet Vezcomte de Cardona/ e ab en Pdere de Fonollet e en Ramon de Anglesola/ e en Ro ger Bernat de Pallars/ en Balce ran de Bellpuig/ en Bertran d. Fo nollet/ en Joan Ferrandez de Lu na/ en Pdhelip de Castre: en Gui llerm de Bellera/ e daltres. E finalmẽt haut nostre acort atorgam ho. E entretãt faem cessar de tirar los ginys/ e ells qui no obrarien res en lo mur. ¶ Dijous a.iij. de Juny que son festa d. corpore Christi speram q̃ les recenes vẽgues sen/ e hoim nostre

sermo/e apres esperam/e veem que no venien volguem nos seure a di-nar. E tantost vengueren. iiij. Pro-homens dela vila q̃ amenaren Lad mirall: e los Algutzirs e en michael Amarell: e en Bernat Vallet: e al-tres: e foren dauant nos/ e torna-ls hom dir ço q̃ era ampres: e ells mu dauen en la manera dela empressio. Car deyen que si en Jaume de Ma llorques nols acorria ques pogues-sen defendre: e vnes coses que no erē de reebre: e nos fom ne moguts e Linfant en Pere dix los. Vosal-tres cuydats enganar lo senyor rey e nou farets: axicom vos cuydats anats vosen. Car lo senyor rey vos diu que si ades: a hora de Vespres no sou venguts ab les recenes per prometre/ e attendre çoque es am pres: sino tantost ell sab que sa afer. E axicom a senyor/ e Pdincep con-damnar vos ha axicom a des leyals/ falsos/ e traydors: e bares a perdre les Persones e los bens sens tota merce. E apres hora de Vespres los dits Prohomens vengueren dauāt nos: e amenaren per les dites rece nes. vij. persones: e faerē nos prelen tar los Capitols quis segueixē: los quals supplicaren quels faessen per nos atorgats/ e fermats.

Aquests son los Capi-tols/ e Conuinēces empreses entre la part del Senyor Rey: e los Ho-mens dela vniuersitat del loch de Argiles. E segueixen se sots aytal forma.

Primerament que la vni uersitat de Argiles de-mana: e vol que haja es-pay tro a Diumenge de retre ells: e lo Loch al senyor Rey. E en aquest endemig demanen/ que puixen enuiar al Alt en Jaume de Mallorques. Al qual de present enuien quatre Pro-hom-mens del dit Loch que ell en aquest endemig los deya socorrer podero-sament: en tal manera quel Serge del senyor Rey se haja a leuar da-çi: e ells e lo loch sien delliurats del perillen que son. E si aço nos com-pleix Diumtnge mati sien tenguts de liurar simateix: e lo dit Loch al dit senyor Rey poderosament/ e aca bada: e ab pacifica Possessio. E per aço attendre metre en Recenes al dit Senyor Rey doze persones del dit loch. Los quals son los quis se gueixen. Guillerm Roig Cruler: Bernat Carbo: Jaume Borrau. Joan Paytaui: Jaume Fabre/ jau me Michael: Joan Flores Guil-lerm Amigo: Bernat Michael be-let: Joan Beatriu. Arnau bona do-na: e Guillerm Tesa. Los quals se obligauen que si la dita vniuersitat no complia les coses damunt dites/ quel senyor Rey puixa ser Justicia dells: e tot çoque li plaura. ¶ Item quel senyor Rey los juram ans que entre en lo dit Loch lurs franque ses: e lurs Priuilegis e lurs Li-bertats. ¶ Item quel senyor Rey els senyors Infants/ e lo Admirall els Algutzirs del dit senyor los ju raran/ que si en Jaume de Mallor-ques daçi al terme damunt dit leua ra lo senyor Rey del Serge/ quels dits doze Homens/ o Prohomens seran encontinent delliurats/ e me sos en lo Loch de Argiles sans/ e se gurs. ¶ Item que en aquest Ende-mig lo Senyor Rey fara cessar de ti rar los Tinys/ e totes altres Bata lles/ e Damnatge/ que dar los po-gues/ e que ells cessen semblantmēt de fer obres/ e altres nouitats en lo dit Loch. E quel senyor Rey fa-ça fer crida general per tot el Estol que null Hom de Eauall/ ne de peu nos gos acostar contra la forza per

Espay de vn tret depedra dins lo dit Tempsne Enuig: ne Greuge nols sera fet ne dit. Edecõtinent los Capitols foren per nos fermats/ejurats per los prohomens/e retenguẽ nos les rectes: e los altres prohomens tornarẽ sen en la vila: e trameteren a en Jaume de Mallorques segons dit es: e en aquesta nit ala hora q̃ sen fo scaua cõ lo nostre aguayt comença de exir vench Herẽguer de Roca corba dõzell ab si cinquesina de seruents dela part de Copliure. Lo qual en Jaume ỏ Mallorq̃s tremetia per ser Capita de Copliure ensẽps ab en Jofre destandar/e mes clas ab les hosts q̃ no conech puira hora ỏ mitja nit ell cuyda entrar en la vila: e los nrcs Almugauers dela guayta prenguerẽ lo: e retenguẽ lo pres ab chartes q̃ aportaua dẽ Jaume ỏ mallorq̃s. Diuendres a. iiij. de Juny tinguẽnrcs cõguaytes ỏ dia e de nit diligẽtment q̃ no pogues entrar en la vila Dargilers ne focors. E entretãt hauia grã diuisio en la vila entre lo Capit ae algũs homẽs dla vila: e al nostre Almirall donals cinquãta quarters daygua de q̃ hauian grã destret/entre les altres coses. ¶ Dissapte a v. de Juny arima teix fem Curiosament guaytar de dia e de nit: e donam leer quel Almirall los ne leuas metre tres carregues de pa. E aquesta nit los de la vila saeren llur poder de pendre lo Capita: e alguns homens dela vila: mas no pogueren: ans lo Capita seu son poder de torbar lo pati que set hauian ab nos. ¶ Diumenge a sis de Juny per lo mati al sol exit lo Almirall entra en la vila ab sa companyia/e mes penons de nostre senyal: e del seu en les Torres: e faem pendre lo Capita e la Companyia dela establida: e a Cap de Pesa en Phelip de Castre ab sa companyia/mes la nostra Senyera en lo Caragol de la esglesia en lopus alt Loch. E entray molta dela nostra gent: e los Consols e Prohomens vengueren a nos ala nostra Tenda: e saeren nos Homenatge: e Sacrament de Feeltat. E nos confirmã los llurs Priuilegis/e Franqueses: els perdonam la Rebellio: e tot ço que set hauien contra nos. E per tal com era gran dia: e era hora de dinar acordam que tro apres dinar no entrassem en la Vila: e faem Caualler en Jaume de Aragonll Bort del senyor Rey en Jaume Elui nostre. E aquest dia tantost manam girar lo Giny major: e acostar ala Casa del puiol: per quey combates. E apres dormir nos ab lo Infant en Jaume: e altres Richs Homens/e molta Gent anam a Argilers: e entraren pocs ab nos. Car faem tenir lo Portal tancat que tota la Gent de la Vila besauen nos les mans. E apres nos anam a ser Reuerencia a nostra dona sancta Maria: e aqui lo nostre Siti fon apparellat/e diguem aqui en general algunes bones Paraules sobre nostre Dret/e sobre les Injuries/e Fellonies/e Rebelliens quens hauia fetes en Jaume ỏ Mallorques: en especial ne recompram cinch. ços com nos hauia negat lo feu/e com hauia fet lo Pont de fusta. E com sera combatut ab nos en Camp.. E com hauia fet son Poder de ligar se contra nos ab diuerses Princeps/e Cõmunitats/com hauia feta Moneda/e altres Coses en general. E axim nos daqui/e tornã a nres tẽdes/e leixã los frare Guillerm de guimera p capitã. Alq̃l manam obeissen axi com a nos matcix. E apres prenguem homenatge e sacraments de Feeltat dels Barons e Cauallers/e homens dela dita vila tro en nombre de cent cinquãta:

puix nos los perdonam tota la cul-
pa q̃ hauien comesa cõtra nos/ per
raho dla rebellio/o qualseuol altres
coses/ els diguem quens era molt
greu del dan q̃ pres hauien/e quels
fariem benifets/e gracies de mane
ra q̃ no conereriẽ la dolçor de nostra
senyoria. E leirã los per Capita fra
re Guillerm de Guimera: al qual
manam obeissen axicom a nos ma-
teix. Apres arim nos daquí: e mirã
la vila e la força que es molt gran:
e ben valleiada/ e tornam a nostres
tendes a sopar/ e fem Adalill Ber-
nat vallet: lo qual es molt bon hom
de armes: ens serui molt a Mallor-
ques: e en aquest viatge d Rossello
tot aquest dia estiguẽ ab molt gran
alegria: e faem nostre Pertret per
combatre ab los gyns. La casa del
Puiol.

¶ Capitol. xxvj. com lo rey en Pere combate la casa del Puiol: e tenint hi lo combat se dona a ell ab semblant forma/ e Capitols dels Argiles. E com apres ab les bata-lles ordenades se vengue a Copliu-re: e la cõbate: es dona a sa Majestat ab tractament: concordia e capitula cio: e apres se donaren al dit rey al-gũs altres lochs aquí circũuehins.

Illuns a. vij. de Juny co
mença de tirar lo Giny
maior de Barcelona ala
casa del Puiol: e forada
ua e gostaua lo mur/ e la torre dla ça
loquia: e tremetem lo Infant en pe
re ab gent de cauall e de peu a Copli
ure per escloir e regonexer la vila:
e la força. E exiren alguns gents
darmes dela vila: e hagueren mez-
cla ab les nostres gents de peu algu
nes quels ne meteren tro dins la vi
la e los tolgueren tro a dues barre-
res: e los auciren tres homens. Di-
marts a. viij. de Juny cõtinuã com
batre la casa del Puiol ab lo dit gi
ny: e ab vn altre de dos cairos/ e fae
rem li gran forat en lo mur dela part
deuers Argilers. E daltra part faẽ
apparellar vna grua: e molta lenya
e ramaper cõbatre ab Buçons: e al
tres apparellaments. E los altres
ginys faem torna aplegar ala mar.
¶ Dimecres a. ix. d Juny lo Capita
dela torre del Puiol tremes per a
mossen Guillerm d Bellera per tal
com alguns dela establida hauien
deute ab ell: e a mosseyer Guillerm
de Perues Caualler Seu: e lo dit
mossenyer Guillerm de Bellera a-
nay ensemps ab Lalmiral que jay
era: e ab mossenyer Ramõ de boyl
parlaren ab ell molt: e cessaren los
ginys de cõbatre: e tractaren molt.
Finalment auenguerẽ se sobre lo re
timent dela força ab Capitols. Los
quals foren semblãts daquells d Ar
gilers atras per escrits. E nos ree-
bem los Capitols: e confermam ho
tot. Dijous a. x. de Juny apperellã
de partir Dargilers: e manam appa
rellar les hosts ab viãda. iiij. dies e
fem recullir dels Bastiments dela
fusta en la mar. Diuẽdres apres pas
sada hora de Vespres tremetem al
Almirall frare Guillerm d Guime
ra Capita Dargiles ab daltres ala
força dl Puiol: e exin lo Capita ab
tots los dela Stablida ab aq̃lla ro-
ba: e arnes q̃ se pogueren dur. E tre
gueren ne a rimateix Monges quey
hauia del Monastir de Fontfreda/ e
meteren lo nostre peno en la torre:
e emparassen frare Guillerm d gui
mera: e los dela stablida anarẽ sen.
¶ Dissapte apres romanguẽ aquí: e
establim Argilers/ e Puiol de cõpa
nyia de cauall e d peu q̃ leram a fra
re Guillerm de guimera. E manam
a tot hom que sa parellas de viãda.
¶ Diumenge a. xij. de Juny apres
dinar ab les batalles ordenades en

la manera dessus dita venguē sobre Copliure: e assetiam la vila. E nos estiguem en lo Toçal q̃es sobre la vila dret vers Muntanya: e lo Jnfant ab sa maynada ala nostra part esq̃ra vers la mar e lo Jnfant en Pere ala nostra part dreta vers lo Portuēdres: e lo vezcomte de Cardona baix en la Coma: entre nos e lo Jnfant en Pere e lo Almirall aribade la mar vers Portuēdres/e en Ramon Roger poc apres. Dilluns a catorze del mes de Juny faem apparellar los ginys: e tremetē a Barcelona/e al Comtat de Empories per gent de peu per cōbatre los reuals ō Copliure. E lo dimarts apres. xv. dies de Juny cōptauē: nostres apparellaments dels ginys/e ōl combatre: e faem aseure lo Giny mitjà de Barcelona en la serra sobre Copliure vers Argilers dauant les forques/e combatia la torre ō puig musart. Dimecres a. xvj. de Juny faem bastir altre giny de Valencia dela serra q̃ es vers portuēdres per combatre la terra q̃ es en vn puiol sobre la esglesia dels frares de Copliure/e estaua lo giny a tresposta q̃ della hō feria no sen veya per ra ni res. ¶ Dijous apres facm aseure lo ginys major de Barcelona dauant nos en vn bairesll per cōbatre la vila: e tremetem don Pedro ō Exerica ab. ccc. homēs a cauall: e dos milia homēs de peu/a pendre per nos lo loch de sanct Joan/e ana evench cremāt/e talant/e pres homenatges dels homens del dit loch. Diuēdres a. xviij. de Juny fo a Argilers/bon bac jagut lo Cardenal Dambru/ quis appellaua Bertran del titol de Sanct March preuere Cardenal: e venchnos al setge de Copliure. E los Jnfants en Pere/e en Jaume faerē seabans q̃ nos/e puix nos quāt fom vestits jaquim en cascuna partida de nostra gent/e establiment de gent/e de Cauallers armats. E caualca ab alguns Barons e Cauallers: e no molts/e faem nos deuers Argilers per acullir lodit Cardenal/e amenā lo a vna casa de fusta prop la nostra tēda/e aqui stiguē nosen la Casa de fusta/e sozen hi los Jnfants/e tots los Barons/e Cauallers pus notables q̃ dessus hauē dit/ e tots los de nostre consell. E lo Cardenal feu la propesicio dauāt nos e tots los altres de part del Sanct Pare Apostolich/e dix moltes paraules. Les quals totes funda en pau/e q̃ nos deuiem inclinar a pau ab en Jaume de Mallorq̃s/e allega la hystoria dō Abraham/e de Sodoma/e la Hystoria de Jacob/e de Esau/e ōl Arap/e altres moltes hystories dela Biblia/e altres authoritats: e dix ho tot en Lati. E com hac dit molt: efinides ses paraules nos respongue breument/ q̃ nos hauiem dell e dela sua vēguda plaer e goig/axicom a cardenal/e especial amich nostre. Mas axicō a Legat e Missatge del Sanct Pare trames per los affers q̃ ell hauia dits: quēs desplaea/e no sens raho. Be empero entenie q̃l sanct pare/e ell dit Cardenal hauien bon entenyment/e bon zell/o concordia e pau. E veramēt nos no hic erem nec cercauē sino pau e valia molt mes q̃ nos e nostres gēts haguessē algun Affany/e treballen aquest tēps per hauer pau perpetual e encara per lo carrech q̃ Deu nos hacōmanat dels regnes e terres hi despendriē tota la nostra vida quāt altre no poguessem ser per leixar pau als nostres/e aquells qui apres nos vendriē/e axi nos proseguiem nostre dret/e nostre deseret del qual nons departiriē/ni en Jaume de Mallorques/qui ab grā argull nos volia tolre/e despossehir ō nostre dret/jamesnos era hūmiliat/ne hauia cercada

pau;ans anadia caſcunion en ſa re
bellio:perq̃ apres parlarie com ſe
volguco daq̃ſto affers. E aço que us
dires li farie reſpoſta puo baſtant.
Elo Cardenal feu aſſats ſemblant q̃
era pagat de noſtra reſpoſta :e altre
no parla deſpuix ſobre aço. Deuix
exim nos dela caſa de ſuſta/ hon ell
era:e metẽ nos en la tenda :e aqui
tantoſt digueren nos. Senyorveus
los noſtres qui cõbaten la torre de
la Conomina ſobre Copliure. La q̃l
es deuant pres del Mur ala part:
hon nos erem ja ſon los noſtres en
lo val:els dela torre ja nohan Tre
tes/e ſon perduts:e alguns dels ba
rons e cauallers quey eren direren
q̃ no fabia a cõbatre per res com la
torre ſia molt bella e forts altres di
gueren q̃ la torre era noſtra. Finalment nos manã que cõtinuaſſen de
combatre:e faem hi aportar ſchales
e pichs:e altres apparellamẽts ayſi
tant cuytoſamẽt com poguẽ. E final
ment donarẽ batalla:a eſcut e alan
ça tã grã:e tãeſtret; q̃ la barbacana/
e la torre ſes vehi/e mes hi hõ foch
layus:e exia grã fum deſſus. E los
dela torre cridarẽ tots merce:e fae
ren ſenyal de retre. E nos manam q̃
no foſſen preſos a merce:e per les ar
queres calarẽ ſen tres q̃ fozẽ morts.
Los altres que romãgueren laſſus
com foren molt cõbatuts reterenſe
e moſſenyer Artal ò Foſſes quey cõ
batia pres los a merce. E exiren ne
vius ſet; que faem tenir preſos. Eri
que la torre ſon preſa/a hora de veſ
pres:e faem li eſtablir:e tantoſt los
dela vila de Copliure començaren
a robar los Rauals. Lo Cardeual
aqueſt dia eſtech aqui:e la ſua Com
panyia ab laltra miraue la combati
ment dela torre:e eſtaue ne fort ma
rauellats; e tornaſſen jaure a Elna
aqueſt dia mateix. Diſſapte a. xix.
de Juny:e Diumenge apres fem cõ
tinuar de tirar los Giny s e de ap
parellar de cõbatre los Rauals a
Scut e Lança:e los dela vila tira
uen ala torre que hagueren perdu
da ab vn Giny grã/e ab vna brigo
la/e eſtauen ſe ſtrets que aqueſt dia
no exiren a palatiç denẽgun a part.
Dilluns a. xxj. de Juny la compa
nyia que eſtaua vers Portuendres
hon eſtaua moſſenyer Nicolau Car
roç/e Lalmirall pres dinar ſens ma
nament noſtre/e ſens Acord: e ſens
tot Arnes de cõbatre començaren
a cõbatre la Torre que es ſobre los
Preicadors/e poch a poch hi vẽch
molta cõpanyia:eſpecialment hi vẽ
gueren Homens de Paratge tots
guarnits quey apearen:e combate
ren la torre tãt fortment que eſuabi
ren la barbacana. E puix comença
ren a segar la torre:e hauien. xxx.
homens los demes Benoueſos:e ſo
ren al cõbatre nafrats en les mans/
e en la cara/e veerẽ ſe perduts:e fe
ren ſenyal de retre. E puix encara
foren combatuts vna peça. E final
ment en Nicolau Carroç per part
noſtra pres los a merce;els ſalua la
vida e mẽbres. E tãtoſt puiaren hi
los noſtres penons. E en aço era la
hora de veſpres:puix vench veu en
tre la companyia/que anaſſen ala vi
la e començaren a cõbatre los prei
cadors:e com nos ho ſabẽ fons greu
car la hora era tarda:e volie beven
dar:e dix moſſenyer Raemar ò moſ
ſet que leraſſem eſtar/ que obra era
que deu feya/e ell la acabaria. E fe
taren ſe tant fort quels dela vila a
poch eſtãt los deſemparare:els no
ſtres pujaren ſus puix de verdeſca
en verdeſca gitauen los ne:e dels
Cadafals. E los vns ſuabien per
la part dſſus;e la major força per la
part dela mar hon hauia vna empa
liçada finalment lo Raual dels prei
cadors ſe entra:e ab la eſpaſa en la

ma combatent fort estretament. E entrarē sen/al qual intrar quatr foren tots dla host de Lauall/ e de peu ques fozen apparellats. Los dela Vila fugen de Lauall/e de peu/e recullirē se ala fozça dela vila q̄ es molt gran. E la nostra gent tant fozen en cozats del barreiar/e per la roba dls Alberchs q̄ nols seguiren pus. Car aquell dia/ e aq̄lla hora mateixa combatent sen fozen entrats ab ells. E ariaquell dia no curaren dals sino de barrejar lodit Barri/e robar: els dela vila fozē molt espaozdits es tengueren tots per mozts/ e estengueren desemparadamēt/e especialmēt mossenyer Pere Ramon de Lodolet/quin era Capita q̄ noy leixaren engun recapta tant era espaozdit/ tota la nit la nostra gent roba/e barreja aquest Barri/e traguerē ne molt vi quey hauia/e molt botam/e comanam la guardia daquest Barri a dō Pedro de Exerica. ¶ Dimarts matia. xxij. de Juny nos oynts Missa estants ja dins les cortines per oyr Missa/vench a nos vn hom guarnit de nostra host/e dix nos q̄ aquells de la vila requerien pati q̄ los enuiassen lo Vezcōte Dilla. E nos tremettem loy ab Lalmirall en semps ab los dela vila ab en Ramō de pont quey era ab voluntat de mossen Pere Ramon de Lodolet Capita. Mo guerē nos patis ques retrien/e parlaren ne ab lo Almirall/e ab lo vezcōte Dilla/e ab altres quey cabien e nos sobreaço quens fo mogut/ haguē conselle acort/ en lo qual fozen presents los Infants en Pere/e en Jaume/e en Ramon Roger Comte de Pallars. Mossenyer Pere de Muntcada Almirall/ en Pere Vezcōte de vila ō mur/mossen Pere de Fonollet Vezcōte Dilla/ mossenyer Galceran de Bellpuig/ mossenyer Bernat ō So/mossen Artal de Labzera/ Misser Huc de Fonollet/ mossenyer Asmar de Fonollet/Arnau çamozera Vicicanciller/ frare Guillerm de Guimera Capita de Argilers/misser Rodrigo diez/misser Joan Ferrādez/ mossenyer garcia de Lozuç/mossenyer Ramon de Copons/mossenyer Michael ō gurrea/mossenyer Phelip de Boyl/ en guillerm Albert/en Guillerm roig en Michael amarell. E apzes molts tractaments auenguem nos del tractament els atozgam les coses deius scrites segons los Capitols quis segueren.

Aquests son los Capitols e Conuinences quis fan es ermen per entre lo senyor rey en Pere de vna part/e los Prohomens/ e Uniuersitat de Copliure dela part altra per rahō del Tractament vltimadament set de retre la vila/e la senyoria ala Majestat del dit senyor rey en Pere.

Emanen los Prohomens e Uniuersitat de Copliure. Primerament/q̄ mossenyer Pere Ramon de Lodolet ab tots los homens de peratge/els Genoueses els altres soldats: axi de Lauall com de Peu sen vayen frāchs ab tots llurs Caualls Arneses/e bens/e quels sia liurada companyia que sen vayen saluamēt. ¶ Item quels homens de Copliure e la Uniuersitat sié salus ells/e llurs bens mobles e imobles/axi dins cō de fora q̄ nols sia tocat en res del lur. E encara q̄ aquells q̄ han perduts al Barri del Port dauall los sia restituit/e les possessions q̄ han en lo dit port/e en lo terme de Copliure/e fora de aq̄ll/e esmenar les tales. Semblaq̄ los bens seents generalment deguē esser salus als sobredits/e en cara los bens mobles/q̄ huy possei-

ren. Dels altres Bens mobles ja guanyats als dela host per batalla real no demanen rabo.

¶ Item que haja jurar/ e cõfirmar tots Priuilegis: e franqueses del loch: e tots los lochs: vsos del dit loch. E encara que sien franchs de Leudes: e ò tots peatges per totes les terres del senyor rey deça mar: e della Mar. ço es de aquells: e en aquella manera quen han vsat.

¶ Item nenguns homens del loch o habitadors ells ne lurs mulleres ne lurs Infants nos puscquẽ esser forçagitats del dit loch: ne despossehits de lurs bens.

¶ Item que sien en totes les costumes e vsatges de Barcelona.

¶ Item que deguns dans donats per aqsta guerra per les gents del loch de Copliure no sia feta demanda ne questio a degu del dit Loch: ne Marcha.

¶ Item que la host del senyor reyne negu de aquella: no deia entrar a Copliure: ne en lo Barra del dit loch fins quel dit mossen Pere Ramon de Codolet: e altres Soldats: axi de cauall com de peu sien fora.

¶ Item que sia releuat lo Sali/que nouellament es estat imposat a Copliure.

¶ Item que ò totes obligacions de sacraments: e homenatges: e de totes altres obligacions: en ques son obligats ab chartes al senyor Rey de Mallorques quel senyor rey de Aragon los haja a relleuar; e excusar a ses propries despeses/ e defendre en tota cort ecclesiastica: o ciuil/ car porien per aquelles Obligacions esser conuenguts en cort de Roma e en altres parts.

¶ Item de aço demanam Spasi per daci a Diuẽdres al Sol exit que entretant no sien damnificats.

¶ Item demanen quels habitadors sien franchs de tots deutes que deguen a jueus que no puscquen esser destrets de dos anys.

¶ Item demanẽ q̃ sia retut a n en Ramon Despont tot ço ol seu que li es estat leuat vulles que sien bens mobles o no Mobles/ no contrastants: qualseuol donacions: o alienacions feytes de aquells bens a qualseuol persones.

¶ Item que Perico marchus e les altres persones: qui son de Copliure que sien restituits francament: e quitts.

¶ E finalmẽt nos haut nostre acort sobre los Capitols dessus escrits atorgam e fermãlos en la forma dessus dita. E faẽ cessar que null hom dels nostres nols damnificas: ne acostas als Murs de nẽguna part.

Dimecres a .xxiij. de Juny torna a nos lo Cardenal: e mẽja ab nos: e trasch nos a parlamenta part noy foren los Infants en Pere e en Jaume. E puix quey appellam Barnau çamorera Vicicanceller nostre: e finalment vench a aço quens dix que si en Jaume de Mallorques metia simateix: e sos Infants en la terra soltamẽt en nostre poder si li assegurariem vida: e membres e de longa e mala Preso. E nos tenguem acort en aço/ e los Infants atorgarem ho per part nostra: e a nos plagues: e ab aço lo cardenal sen parti: e ana a Perpinya/ e puix apres alguns dies lo Cardenal nos escriui: que en Jaume de Mallorques nos acordaua ales dites coses. Car dix que mes amaua que nos per força li leuassem la terra q̃ si ell paria quey cõsentis/ part lo perill deles persones. E axi lo cardenal dix en la letra que senanaua a Seia: e aqui esperaria Resposta del sanct Pdare. Dijous a .xxiij. ò Juny dia de sanct Joan faem Caualler en

Romeu martinez ò Sorita: e vers lo vespre ans del sol post exi del castell de Copliure ab tots los soldats quey eren de Cauall: e de peu: e anarē sen vers Perpinya: e nos faem los acompanyar tro a Pelna. ¶ Diuendres a. xxv. de Juny vers hora de tercia los Prohomēs ò Copliure nos liurar en lo Castell e la vila: e en Phelip ò Castre mes la nostra senyera en lo Castell: e apres menjar vers lo vespre anā ala esglesia dels preicadors/ e prenguē Homenatge dels Consols e de moltes gētes de dela vila. ¶ Dissapte apres faē cōtinuar a mossenyer Ramō de Barbera q̄ ordenā per Capita a Copliure/ de reebre Homenatge de les gēts: e aq̄ll dia stiguē en lo Castell ò Copliure. ¶ Diumēge apres se liura a nos la torra alta q̄ esta sobre Copliure en la pus alta serra ques appella: en aq̄ll dia faem Adalill Francesch pares de Valēcia. Dilluns a. xxix. de Juny ol oit any. Mil. cccxliij. Frare Guillerm ò Guimera Capita de Urgulers: ana de part nostra al Castell de Palau prop Pelna: e retes a nos: e mes hi per nos en Guillerm Dalio. Dimarts apres dia de Sanct Pere tremetē ala Rocha q̄s ha uia dit q̄s retria: e anay lo Vezcōte Dilla: ab cōpanyia/ e nos volgueren retre. Ans hac entre les nostres: e aquells dela establia sets Darmes; e senseguirē nafres: e cremarē tots los blats. E aq̄st dia se rete lo Castell ò Horta: e de Copliure: e hoim sermo/ en presencia de tot lo poble/ e preicay frare Michael Ghost ol or de ols preicadors: qui declara a les gents los drets ola nostra execucio/ e los greuges q̄s faca en Jaume ò Mallorq̄s. E plague fort a les gēts q̄ nou sabiē: e diguerē que fort erā en ganades dabans. Car no sabien nostre dret. Ans los era dat entendre lo contrari. E per tal com los cauallers nos affrontauē de paga faem la los fer. Car voliē sen anar/ e no volie pus aturar auāt en Rossello. Dimecres derrer dia de Juny faē continuar la paga als Cauallers: e a les gents de peu/ e faen fer quatre dies e rebem Homenatge de mossenyer Ramon de Barbera Capita de Copliure: e q̄ tengues lo Castell a costum de Despanya. Dijous primer dia de Juliol ab nostres barasles ordenades ē la manera ja dita: partim de Copliure: e venguē nos attēdar sobre lo Castell dela Rocha: e aqui faem cridar tala per al dia seguent/ e ordenā aqui nostre setge. Diuēdres apres per lo mati manā talar la horta ola Rocha; e venguerē dos Homens de part ola vniuersitat de Tubir ques volie retre a nos. E de present haguē sobre aço nostre Acort: e acordam hi de tremetre Linfant en Pere: e quey anas abell Barnauça mozera Vicicāceller nostre. E q̄ari mateix anassen al loch ò Millares. Loqual tātost se appella ab. ccc. homens a Caual le dos milia de peu: e nos romanguē en lo setge deça Rocha. Dissapte apres seguēt nos stant en lo setge ol castell dela Rocha nos faeren dir: e supplicar quels leassē acordar sobre llur fet aquell dia. E puix venguerē dauāt nos: e faeren nos presentar capitols sobre los q̄ls nos hauēguem: e metē nos. xi. persones en Recena de retre la Vila/ e lo Barri ol Castell atinent dela forca major ola celoquia. Dilluns seguēt plo mati. Car Celoquia tenia en paga ò Mallorq̄s frare no bedesme dē jaume ò mallorq̄s psignificar les ho. E aq̄st dia tremetē mossenyer Huc Vezcōte ò Cardona a muntesquiu: e als seus Cauallers apearen/ e tolgueren los vn Barri com baten els faeren grā dan. Diumēge apres en

paga de Mallorcs/qui tenia lo Castell ola Rocha nos seu parlar pactis:e apres despay per retre lo Castell tro Dimarts per lo mati:e que sen anas sau e segur.E nos atorgam li bo.Dilluns a.v.dies de Juliol per lo mati los homēs dela Rocha nos liurarē lo Barri:segōs q̄ hauiē conuēgut:e farēnos homenatge:e sacrament de fidelitat:e nos confermam lurs Costums:e Usatges de Catalunya/e Priuilegis/els fāé gracies els retem les Recenes:e leram ne anar guiats a Perpinya:quey era per stablida.E liura los per Capita mosseyer Berēguer de Rocha falua.Arimateix los homēs ó Muntesquiu liurā lo Castell per nos al noble mossenyer Frācesch de ceruia/e mossen Ramon de Senesterra sots certes condicions.Les quals nos les complim.E mete hi per Capita en Bernat ó Cenascales de casa nostra.Dimarts apres per lo Mati en paga de Mallorques nos liurarēlo Castell dela Rocha.E lo dit mossenyer Berēguer ó Rocha saluaemparas per nos del dit Castell:e retēch per res en paga ab sacōpanyia tro en Jaume ó Mallorcs hagues restituit en Pere de Sētmarti e altres q̄ tenia presos a Perpinya.E prēgue homenatge ols homens de Muntesquiu:e vers lo Despre venc lo Infant en Jaume que hauiē tremes a Tuhir e a Millars.Mas los de tuhir nos reterē/e hac pres Millars/e Jsla/e Rala/e Mosset.E romangueré casc u en son loch/messen Pere ó Fonollet Vezcōte Dilla:e mosseyer Bernat ó So/e mosseyer Azmar de Mosset.E lo Dimecres apres faem appaellar nostres gēts de viandes.E daço q̄ hauiē mester perpartir lēdema.Dijous apres leram Linfant en Pere en lo castell de Muntsquiu perço com no era ben sa/e nos ab nostres batalles ordenades:segons q̄ dit es e venguē a Belna:e aqui posam nostre Setge dela part ol Riu.E tot en torn.Saluāt ol Raual q̄ dela torre del Hisbehō no estaua setge algu.E aq̄st dia mossenyer Bilabert ó Cētelles vench ala Casa/o força den Jaume Scuder q̄ es prop de Perpinya:e lodit Jaume liura lay de part nostra.E lo dit mossenyer Bilabert partisse e lexa hi per Capita Arnau de Canet ab companyia.E com mosseyer Bilabert:ne son partit mossenyer Barri ola Balma de Proença ab.xij.homens a Cauall vench propla dita força:e exirē companyia nostra ola quey romas ab Arnau ó Canet e prēguerē lo dit mossenyer Barri ab vn Escuder.Los altres fugiren a Perpinya.E lo dit mosseyer Barri romas pres.Diuendres apres a ix.dies de Juliol romanguem aqui mateix:e retes a nos Otrera:e la torre ó Madaloch.E aqui vēch a nos Berri dela Jsla:e mestre Ramon ó Cahules Missatgers ol noble mossenyer Arnau de Rocha full pare den Bernat de Rocha full.Lo q̄l en Jaume ó Mallorques ocis a perpinya:e tremes se excusar a nos com sen fill era contra nos en seruey del dit en Jaume de Mallorcs com fos contra son pare:e daltra part se proferi a nos de ser nos Valença de cinquanta o cent/o docents caualler/e quens procuraria valença ol Cōte Darmāyach ó cinchcents/o mil homens a cauall:e.iij.milia de peu.E nos semli resposta:q̄nos faem la Execucio ab nostres Gents:e nos conuenia q̄ ab altres gents se faes neus faen mester.Pero q̄ lin faem gracies:nens era greu/si son face valença an Jaume ó Mallorques.Car los homens Jouens dissjosos Darmes acostumauē en los sets dar mes

ajudar ab quis volien. ¶ Dissapte a-pres aquimateix en lo setge Delna/ entorn hora demig dia se hac mesa rumor: e brega en la vila dauall del na entre les gents dela vila e los sol dats que y eren: e hauien entre ells mezcla e set Darmes. Axi que y mo rirē bensis persones: segons q̄s de ya. Estāt enaço algūs homēs/e mol tes sembres dela vila faerē seper los murs cridāt als nostres: que y eren prop della que ls vēguessen ajudar. E tātost los nostres cuytarē se: e cri daren. Arago: Arago: Arago. E los del mur homens: e sembres collarē algūs penons: e collarē los nostres homens darmes: e pujarēn i molts/ e puix obriren dela Vila vn portal: e tot hom sen entra. E los dela esta-blida ab molts dels ōla dita vila re culliren se: e hac hi set Darmes al recullir: e la nostra gent combatels dela part dela vila deius tot aquell dia: e nos per guardar la vila saem hi metre en ponç de sancta Pau: e en Guerau de Ceruello: e en Vall-garner a: e entre los Soldats/ e los dela ciutat damunt hac diuisio tot aquell dia: e estauē en grā Sospita los vns dels altres. ¶ Diumenge apres los dela stablida hauien grā ōstret daygua: e hauiē grā reguart q̄ hom no sen entras/ e trameteren per lo mati tractadors. ço es lo offi-cial: e el Rector de Elna ab vn hom de Cauall: e lo tractamēt duratro aquell dia entre la nostra part: e mos sen Roger de Reguanach/ qui era Capita dela ciutat: e finalmēt al ves pre anay per nos mossen Galceran de Bellpuig Major dbom nostre: e auench se ab ell en los Capitols da-uall scrits. ¶ Lo senyor Rey per cle mencia e pietat atorga al Capita: e alos Caualler s: e a tots los Soldats de peu: qui son dins la ciutat Delna quels reebra a merce e a saluamēt de vida e de membres. Axi q̄ roman-guen en la preso del dit senyor rey/ entro q̄l dit en Jaume de Mallorq̄s haja retuts/ e restituits Barnau de Corbera: e son frare/ e tots los Ca-uallers fills ō Cauallers/ e tots Ho-mens e sembres/ Infants e Infan tes que tingua en qualseuol Loch de Rossello/ e de Cerdanya/ en e per recenes dels lochs obedients al se nyor Rey/ e aq̄lls restituits/ lo dit senyor rey delliurara e jaquira a nar los dits Capita/ Cauallers/ e altres q̄ sen puixen anar hon se voldran ab llurs Caualls e Arneso: e bens mo bles q̄ hā dins la ciutat exceptales Armes/ e sorniment ōla força. ¶ De clarelo dit Capitol/ plau al senyor q̄ mossenyer Roger de Karianach e tots les altres homens de cauall naturals/ e poblats de Rossello qui son ab ells dins la força ōla dita ciu tat/ romanguerē en la Preso del se nyor Rey/ sots la forma e manera contenguda en lodit Capitol. Los altres qui son dela senyoria ō Fran ça: o daltres partides per honor del rey de França: e per lo deute q̄l se-nyor rey ha ab ell/ axi Cauallers cō homens de peu/ qui sen puixē anar ab llurs cauals/ e armes e bens mo bles faent sacramēt e homenatge q̄ no entren ara ne durāt la execucio de Perpinya/ ne null tēps no facen valença al alt en Jaume de Mallor ques cōtra lo dit senyor rey ō Ara-go. E en aquest Diumenge vench a nos guiat mossen Pere Ramon de Codolet per tractamēt de don Pe dro de exerica: e parla molt ab ell. E puix don Pedro parla molt ab nos: tractant q̄ en Jaume ō Mallor ques se volia metre en nostre poder. ¶ Aquest dia segons quens feu a sa-ber mossen Galabert ō Centelles qui era Capita ōles gents darmes per nos a Canet alguna companyia ō ca

uall e de peu: q̃ ell hauia trameſa a ſanct Hyppolit per ſer caualcades a hora de tercia: e los Almugauers noſtres corregueré tro a Clayza: e prengueré homens e ffembres: e al ſo ſe moch: e la companyia q̃ era a Clayza iſqueré per tolre la preſa als noſtres: e aqui hagueren gran mezcla. E los de Clayza venceré e moriren hi de ſis en ſet homẽs/ e nafrats molts: e preſos entre los altres ſo pres lo Batle de Clayza. E apres hora de mig dia los homens ò ſanct Lorenç de Cauall e de peu vengueren a ſanct Hyppolit e los ò cauall e ò peu ò ſanct hyppolit iſqueré/ e combateren ſe ab ells: e los noſtres venceren. E moriré hi dels homens a cauall de ſanct Lorenç tres / e hu a Cauall: e moriren dels de Hpeu de. xxv. en. xxx. e nafrats molts e preſos. xj. E los noſtres no prengueré mal algu. Dilluns a. xij. de Juliol les dela forca de Belna ſe reteré. ço es dela Vila damunt vers hora de tercia. E nos tremetem los Algutzirs: e alguns de noſtre Cõſell: e tregueren de preſo moſſenyer Roger de Rauanach/ quiera Capita: e els altres ſegons dit es. E lexaren neanar los dela ſenyoria del Rey de França. E apres en Hphelip de Caſtre ab companyia de Cauall mes la noſtra ſenyera en lo Cloquer dela Seu de Belna ſus alt. E totes les gents homẽs/ e ffebres exiren/ e vẽgueré ala Tenda noſtra a beſar nos los peus e les mans Aquell dia dõ Hpedro de Exerica continua lo tractament per en Jaume de Mallorcs e finalment nos donam lo poder ab letra noſtra que ell pogues dar ſalvament de vida e membres/ e preſo an Jaume de Mallorcs/ ſis metra ſoltament en noſtre poder ab totes les terres: e locbs de Roſſelloe/ de cerdanya: e prometerem quens haurié miſericordioſament vers ells.

Capitol. xxvij. com don Pedro de Exerica ſe vebe ab lo Qlim rey ò Mallorques prop Hperpinya: e apres ſen torna al Rey en Hpere referint com era romas de bõ acord q̃lendema lo dit rey ò Mallorques ſe metere en ſon poder.

Jmarts apres don Hpedro de Exerica tro ab. ccc. homens de Cauall e mil Almugauers/ anaren vers Hperpinya per hauer viſtes ab en Jaume ò Mallorques. E com ſon prop de Hperpinya iſque primerament Ramon ò Codolet: e auéch ſe ab ell q̃ don Hpedro ſe apartas ab ſi. xv. E en Jaume de Mallorques atretal: e que parlaſſen: e axis feu. E hauts molts Hparlaments entre ells finalment en Jaume de Mallorques reſpos a don Hpedro: q̃ hauia acordat de metres en poder noſtre lẽdema per lo mati. E don Hpedro mantinẽt tornaſſen a nos. E aquell dia nos entram dinar/ e dormir en la ciutat ò Belna: e eſtiguem tro al veſpre/ e aqui vench a nos miſſer Guillerm Vibres Caualler e Doctor: e meſtre ò Requeſtes ò la Caſa ò rey ò França. ço es per Miſſatgeria de moſſenyer Joan de França/ Duch de Normandia fill primogenit ò dit rey: e prepoſas q̃ dit moſſenyer joan de frãça venia vers eſtes parts per tractar pau entre nos e en Jaume de Mallorques: e q̃ mẽtre ades ll atorgaſſem algun ſobreſehimẽt. E ſobre aço nos dix moltes paraules/ e nos ala fi li reſpó guem q̃ nou podiem fer per moltes rabons q̃ ja ſon deſſus tocades en les reſpoſtes q̃ faem al cardenal: puix al veſpre tornam noſen a les Tendes. Dimecres eſtiguẽ ſobre los affers den Jaume ò Mallorques: qui tot aqll dia atura en Hper

pinya/e dō Pedro de Exericaana a ell apres dinar:e parla ab ell: ero mas ab ell encōcordia que lendema per lo mati se vendria metre en nostre poder:e porta los Capitols seguents que foren condemnats e auengats. E lodit Dimecres a Vespre escur/torna a den Pedro de xerica a nos ab Missatge:e ardit den Jaume de Mallorques que lo Dijous seguent per lo Mati se metria en nostre poder. E nos sobre la venguda den Jaume de Mallorques: e sobre la manera com lo rebriem hagem nostre Consell: e foran hi lo Jnfant en Jaume: e lo Jnfant en Pere noy son. Car a Muntesquiu era romas no ben sa don Pedro de exerica: mossenyer Pere de Muntcada Almirall: mossenyer Pere de Fonollet: Vezcomte de ylla: mossenyer Guillerm dō Bellera/y en Galceran de Bellpuig. Mossenyer Artal de Fosses: mossenyer Jaume de Arago: mossenyer Rodrigo Diez: Mossenyer Joan Ferrandez Munyoz Doctors en Leys: mossenyer Garcia de Loris: mossenyer Phelip de Boyl: mossenyer Ramon de Coponç: mossenyer Ferrer de Vilafranca: mossēyer Michael de gurrea. Frare Nicolau Agut Confessor nostre: mossenyer Lop de Gurrea: en Guillerm Albert: en Pere des boches: en Francesch Foix. E final mēt jatsia q̄ fos greu a alguns quins eren de cōtraria opinio a la reuerencia quēs faria en Jaume dō mallorqs quāt vēria dauāt nos q̄l bessassem en la boca: e no li sofferissē q̄ ell nos besas la ma. E tātost feta reuerēcia q̄ li assignassē locha be una bō estigues.

¶ Capitol. xxviii. com lo dit Olim rey de Mallorqs vēgue al dit rey en Pere metēt se en mans sues confessant hauer errat cōtra sa Magestat: e de la bona resposta real: e de la senyera de Arago tremesa a per pinya.

Dijous a. xv. dies de Juliol estant nos en les tendes prop helna per lo mati dō Pedro de Exerica torna a en Jaume dō Mallorques per amenar lons. E nos esperam la venguda del dit en Jaume dō Mallorques e no vench/e puyx hoim Missa: e esperā lo vna peça: e encara no vēch: puix assegue nos a Taula a dinar. Car deyē que si venia bens en leuariem. Finalment trospres dormir de festa en Jaume de Mallorques no vench. E llauors nos estiguem assegurs en vn banch al cap del nostre Lit en la tenda ab lo Jnfant en Jaume: e ab tots los Barons/e caualers: e molta altra gent que non hi podiē mes caber/y en Jaume de Mallorques vench tot armat saluāt lo cap/e com nos fo apres nos nos leuam de Peus/e ell tantost al venir quens fo pres/fica lo genol en terra e nos preses lo per la ma per leuar lo/e ell sens volūtat nostra quaix fo san besan la Ma. E nos excecam lo alt/e besam lo en la Boca. E fet aço ell nos dix estes paraules en summa. Monsenyor/ yo he errat vers vos. Mas no contra fe: per o senyor siu he nou cuyt hauer fet. E siu he fet senyores per mon foll seny/e per mal cōsell/e vēch ho esmenar dauāt vos q̄ de la vostra casa son e vull vos seruir per çocō tots tēps vos he cor al mēt amat/e son cert q̄ vos mon sēyor haueu molt amat mi/e fets encara/ e vull vos fer tal seruey queus ne tē gats per ben seruit. E met en vostre poder mi matcix/e tota la terra soltament. E nos mātinent respongueli per aquesta forma. Si hauets errat vos/no es gran cosa/pero errar/e regonexer se de sa errada/es

cosa humanal. Mas perseuerar en aquella es malicia. E axi pus vos regonexeits vostra errada nos vos haurē misericordia: e merce de manera que totes les gents conexerā quens hauem vers vos misericordiosament e graciosa. Vos empero metent en nostre poder soltament vos mateix: e tota la terra per vigor dela execucio. E mantinent dites aquestes paraules ell sen ana en temps ab don Pedro de Exerica a Pelna entro romasarē axicom nos erem en la tēda ab lo Infant en Jaume/e los Barons e Cauallers e altres Gents. E puix trametem an Phelip de Castre ab mossen Pere de Muntcada al dit en Jaume de Mallorques a Pelna quels donas letres e Missatge quils acullis ala vila o Castell de Perpinya la nostra senyera Real. E per ço com ell ne hauia fet manament de paraula en çaragoça: qui tenia lo Castell de Perpinya: e als Prohomens dela vila. Los dits en Phelip de Castre y en Pere de Mūtcada ab homens de Cauall portaren la Senyera nostra a Perpinya. E apres de diuerses requisicions los dela vila obziren les portes ala nostra senyera. E apres per esta forma mateixa al Castell de Perpinya. E muntaren la alt ala Torre sobze lo portal del castell: e romaseren aqui.

¶ Capitol. xxix. dela entrada del Rey en Pere en Perpinya: e dels officials nouement creats/e de la recuperacio de tots los Castells: Viles: fortaleses e lochs dels Comtats de Rossello/e de Cerdanya: e del juramēt/e confirmacio e vnio dels Regnes e Comtats: e del parlamēt fet per lo rey de Mallorques al rey en Pere.

Juendres a. xvj. de Juliol nos ab totes les nostres gents darmes: exceptats los Barons: e Cauallers e seruēts/e Almugauers qui eren per les Establides: e don Pedro de exerica: quiromas a bella ab en Jaume de Mallorques. Partim deles tendes ab nostres armes: e entram en perpinya: e totes les gents dela Vila jatsia que nons faessen altre Acullimēt hagueren molt gran goig dela nostra venguda. Estauen marauellats dela nostra gent que era molt bona e bella: e molt be aparellada. E aquest Dia companyia de Cauall dela terra del rey que hauien estat a sou en Perpinya ab en Jaume de Mallorques anauen sen: e com sozen pres de Salses començaren a ferir en bestiar: e barrejar Lochs. Car anauen sen yzats que nols era estada complida la paga del sou. E tantost exi en Ramon roger comte de Pallars quey era per nos: e ab sa Cōpanyia dona per ells: e finalmēt dpuix siel mateix nocapdellas tots los dits soldaders sozē morts: pero sino mouirē fozē robats/ey perderē alguns caualls e arneses/e anarē fen: e ay tābes cuyda mouir en guillerm dvilers dessusdit q̄ sen tornaua: y era mes abell en cō panyia: e aq̄st Dia sere te lo Loch de clayza sens volūtat dē Jaume d mallorques. Dissapte apres fozē dauānt nos los prohomēs de perpinya: e feren nos reuerēcia: e nos manā los q̄ saessē syndics: e aqui nomenarē nos cinch persones quels confermā per Consols e. x. daltra part per jurats e jurarē en poder nostre. E ordenā q̄ fos Batle de Perpinya/ e Doctinēt dels Comtats de Rossello: e Cerdanya/en Ramon de Totzo: e ordenam dels altres officis dela vila. Diumenge apres hoim sermoen lo

pati del castell de Perpinya ab tot lo poble: qui esser hi volch: e prey-ca frare Berenguer amoros del ord de dels frares Menors: qui parla dels affers dela execucio/e dels nostres dret: e dela vnio per nos feta e daço mateix manam q̃ Preicare frare Arnaudez callar del dit orde en la casa dels frares menors: e frare Michael Agost del orde dels preycadors en la eglesia de sanct Joan de Perpinya: puix/ apres dormir nos caualcã ab tota nostra Caualla ria per la vila de Perpinya: saludã les gents: e miram la vila/e conexiẽ be que les gents hauien grã plaer de nos. Mas eran esglayats que no tornassen en poder den Jaume de Mallorques: qui feya metre en veu e en fama que solament ho teniẽ nos per postat/e dins breus dies ley re-triem. E daltra part tremetria let-tres als lochs: qui nos eren enca-ra retuts ques contengues sen con-tra nos mils que james no eren. E nos daço concebem alguna sospita: e manam als Caualliers nostres qui eren ab en Jaume de Mallorques a Belna que guardassen be que no sen pogues anar. Dilluns apres en tenguem en la ordinacio dela vila de Perpinya: e faem pagar les compa nyies de peu/ aqui faem parada: e absolguem los que sen anassen: exce ptada algũa companya de peu que retinguẽ trobaguessem a nostra ma tota la terra. E lo dimarts apres. xx. de Juliol e tots dies continuament apres entẽguẽ a rebre homenatges dels drets: e en rebre los castells de la terra tots de Rossello: e de vallspir/e de Conflent: e de Capcir: e de Cerdanya/e dela vall de ribes/e de Berida/e prenguẽ possessio de tots los lochs qui volẽteroses venguerẽ a nostra obediẽcia. Lo Dijous apres a. xxij. de Juliol q̃ fon festa de sancta Magdalena hoim nostre sermo en la esglesia de sanct Joan de Perpi-nya: qui era plena de gent dela vila e foren aqui tots nostres Barons: cauallers/e moltes altres Gents: e apres lo sermo faẽ legir la vnio dels regnes e Cõtats nostres per en Ra mõ Sicart secretari en la trona hon preycauẽ altament que tot hom la oys. Capres que fon lesta nos la cõ fermam: e nouellament la juram: e la faem jurar als consols de Perpi nya e als Barons e Cauallers de Rossello qui nola hauien fermada. E aço fon grã refermament de con solacio a les gents quieren esglaya des quẽ Jaume de Mallorques no cobras la terra. E apres en Jaume de Mallorques de licencia nostra mu das a Tubir per estar: e anos pla-gue/e estigues aqui tro q̃ li trame-tessem a dir q̃ sen anas en Catalũya e puix volch se veer ab nos. E jatsia q̃ a les gẽts sos molt greu/ e pensãt quens veessẽ ab ell/ per nos ho vol guẽ fer/e exim li tro a mija legua lũy de Perpinya/e ell vẽc aqui: e en vn camp parla ab nos q̃ no descaualcã vns ne altres: e al parlamẽt fon sola mẽt nos e linfant en Jaume e dõ pe dro de Exerica hi so vna peça/puix anassen: e parlam de. x. coses. Pri-merament q̃ hauia gran plaer dela nostra vista: e nos responguem que atretal nos hauiem: e per açons ve him ab ell/ jatsia que nostres gents ne haguessen gran desplaer. Apres nos dix q̃ li volgues sẽ hoir son dret/ e nos diguẽ q̃ ja era stat hoit: e citat ab tẽps sis volgues. Apres nos dix quel dret de sos nebots fills del In sant en Ferrando son frare fos saul e no fossen prejudicats en alguns Castells quels pertanyiẽ en Rosse llo. E nos dixẽ quês plahia/e q̃ nols voliem fer tort. Apres nos dix que la estada sua que li hauiẽ assignada

a Manresa quens plagues que la li mudassen a Berga: e nos dixem li quens plahia. Apres nos dix: que nons desplagues si ell anaua ab Armes e ab Companyia per la terra: com se temes dels amichs den Arnau de Rocafull. E nos diguem li quens plahia que anas ab armes: e com se volgues. Apres nos dix que li donassem copia del Proces: que bauiem fet contra ell. E nos dixem que bauriem hi nostre acort. Apres nos dix que no creguessem dell males Paraules quens fossen dites. E nos dixem que molt nos era greu que ab veritat null hom pogues dir mal dell. Apres nos dix que no volguessen tenir en nostre Consell: e specialment aytant com tocas los Affers: aquells Traydors seus. E en aço nos li responguem e dixem aquestes paraules. Hoigats traydors que be e lealment han set llurs Affers: e nos los nedefendriem contra tot hom del mon. E axi deuuy mes callats vos daro. Apres nos dix que a nos plagues que ell nos seruis. Car gran cor e gran voluntat hi hauia. E nos li dixem q̃ quãt hora seria nos loy diriem a entendre. Apres nos prega del fet ò mossen Artal de pallars.

¶ Capitol. xxx. com lo rey en Jaume de Mallorques se transferia Berga locha ell destar assignat: e lo Rey en Pere metent: e lexant en bon Estament los Comtats: e tota la terra parti de Perpinya: evéch sen a Vilafranca de Conflent: hon mana Parlament pera la Ciutat de Leyda sobre los sets del Rey en Jaume. Dõ parti: e arriba en Barcelona: hon muda pera Barcelona lo dit Parlament de Leyda: en lo qual Parlament sozé sets certs Capitols daual Insertats.

Apres dimarts a. xvij. del Mes de Agost en Jaume de Mallorques de manament nostre exi de Rossello: e saem lo acompãyar al Infant en Jaume: qui sen ana ab ell vers Berga: hon hauia pregat que li assignassem sa estada. E nos cõtinuam de metre en bon estament la terra: e ordenã per Gouernador dels comtats de Rossello/e de Cerdanya mossenyer Guillerm de Bellera: e de mossenyer Jaume Dez far per son Assessor. E com tot ço que bauiem a fer en Rossello so ordenat lo dimecres. xxv. Dia de Agost partim de Perpinya ab nostra companyia de casa acostumada: e anãnos en a Tubira jaure. Dijous apres anam nos en a jaure a Vilafrãca de Conflent hon algunes Gents dela dita Vila auolotadament bauien malmanats en lo cami en pere mercader: en bernat Company: e en Pere Adrouer Jurista/e nos per punir/e castigar aquest exces/e per reebre Homenatge dels homens aturam a Vilafranca de Conflent tro a Dilluns Seguent: e manam Parlament al dia de sanct Michael ala ciutat de Leyda sobre los Affers den Jaume de Mallorques: e appellam hi los Infants en Pere/e en Jaume/e en Ramon Berenguer. Los Archabisbes dela Ciutat de Tarragona: e dela Ciutat de çaragoça. Mossen Lop de Luna: mossen Berenguer de Anglesola/mossen Gõçalbo garcia. Les Ciutats de çaragoça e de Barcelona/de Valencia/e de Leyda. ¶ Dimarts derrer Dia del mes de Agost del any. Mil trecents quaranta e quatre que haguem començada a ser Justicia de aquell qui occiren en Pere Adrouer/segõs que dit es partim de Vilafranca de Conflent: e anam nosena Puigcerda: e

aquí lo Dimecres seguent primer dia de Setèbre rebeem homenatge dels Syndics/Consols/ jurats: e alguns altres dela Vila. E lo dijous apres los publicam la vnio: e la cõfirmã: e la faé jurar e fermar als Sindichs: e cõsols dela vila: e faem aqst dia ser festa: e rebem cõuit dela vila. En puigcerda aturam tro al diss apte seguẽt. Car lo dijous abans el dimecres feu grã fredor/e grã vẽt/ e neua/e per reguart del tẽps/e dels ports a passar volguem nos cuytar de exir: e atorgã als prohomẽs e vniuersitat ò puigcerda cõfirmacio dls priuilegis antichs q̃ hauiẽ de franq̃ ses: dels quals no hauiẽ vsat: e les gents forẽ ne molt pagades e molt reformades. Dissapte a.iiij. de setẽbre partim de puigcerda: e passã al coll de jou: e venguẽ nos dinar e jaure a Braga: e prenguem cõuit de mossenyer Pere galcerã de pinos: qui molt bastadament dona viãdes a totes nostres cõpanyies: e a totes altres persones stranyies. Diumẽge apres venguem a berga/e aqui prẽguem cõuit dela vila: e romãguem aqll dia/e vench nos a conuidar lo vezcõte ò Cardona/e feu son poder q̃ anassem a cardona: e no ley atorgã. E lo Dilluns apres venguem a Mãresa: e aturam aqui lo Dimarts: e lo Dimecres seguent que fon festa de nostra dona sancta Maria: e en Jaume de Mallorques fo a Mõtserrat quey fo vengut de Monistrol: hon estaua. ¶ Dijous a.ix. dies de Setembre partim de Manresa de gran matí/ans Dalba. Car en Jaume de Mallorques/ques deuia partir de Montserrat quens exis al cami per parlar ab nos: e cuytam nos de caminar/e quant ell fo a les barenes: ja fom nos auant vers Sabadell: e nons encontram: e tornassen: e nos anam jurar a sanct Andreu. ¶ Diuendres a deu ò Setembre entram en Barcelona hon fom reebuts ab molta grã alegria: e molt grã solemnitat. El alt en Jaume de Mallorques vene sen a sanct Cugat de valles: e aqui atura/e madona Constança nostra sor: e muller sua anassen a ell: e apres alguns dies pres la mala laltia de febra/e tornassen al palau de Barcelona/hon estaua dabans e lo parlament que hauiem manat tenir a Leyda mudã los Barcelona/ hon era pus conuinent de tenir. E com lo Gouernador de Rossello/e de Cerdanya nos hagues tremesos moltes letres que pres a hun Correu qui les portaua a diuerses persones ò Perpinya de part de aqlls qui eran ab en Jaume de Mallorqs en ques contenien moltes paraules desordenades: specialment que per tot cert en Jaume de Mallorqs: qs cobraria tota la terra a sanct Michael o al pus luny a omniũ sanctorũ/e aqui seria ab major poder que banc no so: nos tremetem a sanct Cugat: a en Jaume de Mallorques mossen Phelip de Boyl: e mossenyer garcia de Loriç ab Capitols: e letra de creença: e dixeren la de part nostra en publich quebe sabia ell com era nostre Dret examinat: e la vnio que hauiẽ feta e que no li calia per null temps hauer esperança que el ne sos descendents cobrassen res dela terra que per justicia hauia perduda: no li enteniem a dar audiencia com ja sos estat citat a esser hoit ab tẽps e quens marauellauem dels letres que tremetia: e aquells quil seguien puix ell sabia aço e quel certificaue que si daci auant era trobat algu; qui semblants letres nos trametes a Perpinya: e en altres Diuerses lochs que morria sens tota merce/e e daço ell fo molt torbat. E lendematremes nos micer Ramon de ru

siach ab vn altre Clergue de Montpeller ab resposta quens requeria: quel oyssem: e que en les dites Letres no sabia res ne tenia tort e que faria a castigar. Mas la esperança de tornar so ol seu no la li podia tolre algu que no lan bagues. E souēt lo dit en Jaume de Mallorques nos tremetia los dits missatgers: e auegades hivenia per ell en Josre de Estandart: qui era Frances: y era estat ab ell tota vegada durant la execucio. E tota vegada conclobié e demanauen/quels oyssem sobre lo dret den Jaume de Mallorques: e demanauen Translat del nostre Proces. E nos james nols bo volguem soltar. Car lo proces: qui era molt bo e just: e acabat nolvolicm reuocar en dupte. Apres fon venguda la festa de sanct Michael: e les nostres Gents appellades al Parlament fozen ab nos en Barcelona. E nos com fozen ajustats la major partida. ço es Dijous a. vij. dies de Octubre del dit Any Mil. ccc xliij. en la nostra Cambra del Palau de Barcelona dirē los en general com los bauiem appellats per hauer cō sell dells/sobre Lesguart gracios: e misericordios que bauiem ordenat al alt en Jaume de Mallorques cō se mes en nostre poder a Pelna. E puix parlam ab alguns a part quens donassen lo Consell: en tal manera que fos haut bo: e couinent esguarta en Jaume de Mallorques / e fos gracios e misericordios/e fos guardat lo honestament e la honor dela nostra Corona. E encara fos esquiuat lo perill de nostra persona/e que cascu per si den as a nos per escrit lo Consell sobre les dites coses. E axis feu que cascu nos dona lo Consell en vna Scedula secretament: e nos estoyauem lo Consell de cascun axi com los donaua per Escrit: e metiem lo en vna Candelera/e com tots los Consells fozē donats faem los tots transladar en vn cuern de Paper/ereptats los noms que nos escriuiem en lo Cuern: per tal que nos sabes de cascun Consell quil hauia donat. Apres en la nostra Cambra ajustar totes les persones que erē vengudes de manament nostre al Parlament: e faem aqui legir tots los Consells de paraula a paraula segons quels nos hauia cascū per si mes enscrit. E en est endemig en Jaume de Mallorques nos tremes a dir quens enuiaua a Sanct Cugat: e que sen volia anar a Badalona/hon hauia millor loch: e pus apte/e nos donam lin Licencia que si mudas/e seu ho. ¶ Dissapte a. xvj. de Octobre del Any. Mil trecents quarāta e quatre. Com nos haguessem cullits los dits Consells: e sumat ço ques contenia en aquells: en ha guessen fets ser Capitols sobre l esguart que nos hauriem al dit en Jaume de Mallorques: e ço que ell hauria a ser per rabo ol esguart faem legir e publicar en nostra Cambra del Palau de Barcelona los dits Capitols tres dels Consell a dos donats per cascuna persona del Parlament. Les quals eren aqui presents ab nos ensemps. ço es los alts Jnfants en Pere: e en Jaume e en Ramō Berēguer frare Sācho qui apres fon bisbe de terasona nze cōfessor/ qui apres fon Archabisbe de Tarragona. Los nobles mossenyer Lop de luna: mossēyer Joā Ximenez Durrea senyor ō biota/en ramō roger cōte de pallars: mossēyer Berēguer dāglesola: mossēyer pere de Fonollet vezcōte Dilla: mossēyer Jaume darago: mossēyer Michael perez çabata Barnau çamorera vicicāceller/micer Huc ō fonolle: micer Joan serrādez mūyoz/mestre romal

Misser Bernat Danzinelles Thesorer/misser Rodrigo diez caualler/en Blasco dayza/ mossenyer ferrer de Lanet:mossenyer Ramon ò totzo/mossenyer Jdbelip ò Boyl:mossenyer Garcia ò Lozis/e frare barthomeu frare del orde dels Jdreycadors/conselles nostres:en francesch grony Arnauombau/en Bertran Dauella/en Romeu çarouira/en ferrer de Manresa per la Ciutat de Barcelona/en Bernat Sunyer: en Bernat Suau:misser Janer rabaça/ en Domingo Aymerich/e en Bernat ò Valldaura per la ciutat de Valencia:en Jdere Lanaia/e Nicolau òl hospital per la ciutat ò çaragoça:en Jdere diez pens/e en Bernat de Boyro per la ciutat de Leyda/misser Bernat de Bordils/e narnau Kafart per la ciutat de Gerona:e misser Bernat Oliba/en Guillerm Roig: Narnau Jofre per la vila de Jderpinya:en Jaume Matteu/en Jaume de Viuò riyans/iutges del la nostra cort/en Jaume Lardoen Frācelch de Jdrobomne/e en Ramon Sicart secretaris nostres/ en francesch Foix/en Barthomeu diez puig/en Guillermde Bellue-hi/en Bernat Diez Torrents/ en Matheu Adria Scriuans nostres/ e en Bernat Bercho/ e mossenyer Jdedro Ximinez ò Jdomar en Garcia Lopez ò Latina Vrers nostres e presents les persones dessus dites e ab Consell/ e Concordia de totes les persones del Jdarlament foren examinats/e corregits los Capitols del esguart/qui eren dictats en Lati/en summa/ço ques segueix.

Capitols en vulgr summaria ment del Lati reduits/sobre lo Esguart que deuia hauer lo rey en Jdere/vers lo Rey en Jaume de Mallorques.

Primerament que li sien per nos donades .x. mil liuras de rēda perpetuals. Les quals no li donassē/ troli haguessē hauts locs fora nostra senyoria/qui valguessen aytant de renda aops de prouisio de si/e de sa muller nostra sor/e dels urs fills. Empero que si mozien sens Jnfants masles que tornassen a nos.

¶ Jtem li leyam lo dret del Comis o de Confiscacio quēs pertanyia en los Vezcōtats Domelades/ e de cārlades/e deles terres de Mōtpeller.

¶ Jtem li relaram la directa e Alodial senyoria dels dits vezcomtats e terres.

¶ Jtem li leiram les messions/e despeses fetes en la execucio per mar/e per terra que muntauē a molt grans e inestimables quantitats. Empero quel dit en Jaume de Mallorcās fos tēgut de lexar lo titol e les insignies reals/e fondre los segells hon hauia lo nō/e titol e maiestat real/e mudar lo senyal real/e fer hi notable differēcia/e que ns restituis tots encartamēts e scriptures q̄ facssen per lo regne cōtats e terres q̄ ell solia tenir.

¶ Jtē nos restituis totes scriptures e obligacions que li haguessen fetes les gēts dels cōtats ò Rossello e de Cerdanya que nō obeissen a nos nēs donassen fauorēs ay dassēcōtra ell.

¶ Jtē quēs faces seguretat/e obligacioq̄ jamens nons mogues ell/ne els seus questio/o demāda sobre açoque nos li hauem pres per Justicia.

¶ Jtem si les dites coses nocōplia/ quel dit esguart fos per nos fet.

¶ Capitol .xxj. dela presentacio del esguart/ e Capitols dessus insertats/seta al Olim Rey de Mallorques/qui aquella refusa/dient mal de don Jdedro de Exerica. E dient que li hauia rompuda la c.

E com sobre aço cõcorregueren letres axi de batalla com altres: e ol dit Rey de Mallorques hauent por quasi fugitiu se mudaua de loch en loch sens voluntat e licencia ol rey en res que il tenia guiat.

Dimecres a. xx. de Octobre nos trametem mossenyer Pere de Mũtcada/ Almirall/ e mossen Phelip Boyl: e mossenyer Garcia d Loris Cauallers/ ab en Ramõ Sicart Secretari nostre q presentassen lo esguart al alt en Jaume de Mallorqs al castell/ o força d Badalona: a hon estaua a vna llegua de Barcelona: per tal q la presentacio se metes en charta publica. Los quals Missatgers nostres li presentarẽ ab letra nostra lesguart. E ell no feu bona cara. E protesta e dix: q ell no consentia a res q nos li trametessem. Majorment com nos nos metiem en nostre titol rey de Mallorqs: e Comte de Rossello: e de Cerdanya: e a ell no escriuiem nẽgun titol. E los nostres Missatgers faerẽ nos relacio de aço q haguerẽ fet. E en Jaume de Mallorqs apres tement se de aualot com estaua tan prop d Barcelona/ mudas a sanct Vincent prop lo Castell de Cruello. ¶ Dimecres a. xxvij. dies de Octobre venguerẽ davant nos micer Ramon d Rusiach e misser Bernat de Rocafira Doctors per part del alt en Jaume de Mallorques: qui era a sanct Vicent dues llegues de Barcelona: e ab letres sues/ presentarẽ nos vna resposta a aquell esguart q li hauiem trames. La qual resposta era en suma/ q rebujaua lo esguart: e no l volia com no li aparegues sufficiẽt/ ans li semblaua fort prejudicial: e injurios: e edeya q noli era attes ne cõplit ço q don Pedro d Exerica li prometo de part nostra: e lin feu Sacrament: e homenatge: puix allegaua de son dret cõtra lo nostre enaintament: e proces: e alidemanaua q li restituissem los seus regne e Comtats: e terres q li hauiem leuats. E com nos haguẽ vista aq̃lla resposta fagẽ ajustar nostres Sauis als frares menors d Barcelona ab frare Ũrnau de diez Callar. ço es misser Huc d Fonollet Narnau çamorera Vicicanceller: misser bernat dolzinelles thesorer misser Rodrigo diez Caualler: misser Joan Fernandez Munyoz mestre racional doctors en leys en Pere despenç: e en Blasco dayza consellers nostres: e acordarẽ la resposta. E puix Narnau çamorera dicta la/ en la qual nos recomptaua los excessos e crims quen Jaume d Mallorques hauia fets: q puix li responem a les Razons q ell nos hauia posades justificauen nostre proces. E apres li denegauem la restitucio del regne/ e comtats/ e terres q demanaua; e era molt bella resposta: e bedita: e assats longa. Diumenge a. vij. dies d Noembre/ e hora d dinar la reyna dona Maria muller nostra e encabec; e hac vna filla. Dimecres a. x. dies d Noembre/ trametẽlos dits mossenyer Garcia de Loriç/ e mossenyer Phelip d Boyl Cauallers/ en Ramon Sicart Secretari ab la resposta q hauẽ feta ordenar segons ques segueix. ¶ Al alt en Jaume de Mallorqs ꝛc. Que era a sanct Vicent. Los quals li presentarẽ la nostra resposta q era molt bella: e ben dictada/ e ben cõplida. E ell peruentura pensant se/ quey hauia algũes coses greus de boir: no volch qs legis deuãt ell: la resposta. Mas q fos hauda per lesta. E per talcõ segons q dit es en Jaume de Mallorqs car regaua don pedro de Exerica q no li hauia ates ne cõplides algunes coses/ de que li hauia fet sacrament: e

homenatge don Pedro excusant se dallo/trames ensemps ab los nostres Missatgers a en Jaume de Mallorques en Munyo Lopez de Tahust/ vassall seu ab vn Scriua. Eapres q̃ la resposta nostra li fo presentada en Munyo lopez de tahust li presenta altra en q̃scoteniaen suma com era venguda la manera del tractament fet en Rossello/entre en Jaume de Mallorq̃s:e don Pedrode Exerica quant ell se mes en nostre poder a Pelna:puix excusaua a si mateix/ negant q̃ nohauia tãt promes com se debia en la resposta den Jaume de Mallorques: e ala fi salua sa honor den Jaume de Mallorq̃s. Mas dix q̃ si algũ qui volgues dir que dõ Pedro ò exerica digues que ell hagues als promes sino çoque recontaua: que mẽtia:e q̃ liu manaria en Lochcominal/e saluaria sa fe:e tãtost que aquella scriptura fon lesta/ en Jaume de Mallorques fo yrat/e dix que dõ Pedro de Exerica mentia falsament/com traydor/que ans era ver çoque ell hauia dit. Apres mossẽyer Hartal ò Pallars qui era aqui dix: quatre semblants paraules. E apres mossen Pere Ramon ò Codolet:e apres mossenyer Berẽguer dolms/ e en Josfre Destãdart:e altres homens de paratge quey hauia tro a xix. Etãtost en Munyo respongue/ e dix que ells tots saluãt honor den Jaume de Mallorques mentien falsamẽt per la gola cõ a traydors que eren. Sobre aço mossenyer Berenguer dolms mezclas ab los nostres Missatgers/ e haguerẽ moltes paraules vilanes/e vengueren a punct que mezclassẽ los vns ab los altres ab les armes:e apres aço los nostres Missatgers ab en Munyo lopez de Tahust partiren de aqui:e tornarẽ sen en Barcelona a nos/e recomptaren com era estat. E nos fomne mo-

gut:e baguẽ nostre acort:final mẽt nos venguẽ ser altre enãtamẽt/per tal cõ en Jaume de Mallorques era guiat:e que no matessem los afers en Brogit:ne entorb. Be es ver q̃ manã al nostre Tbesorer que reten gues Mil liures que li hauiẽ manades dar a en Jaume de Mallorques pera messio ỏl camiab que sen anas. Mas en Jaume de Mallorques ab tota sa companyia sorẽ tota aquella nit ab gran reguart/e pabor. ¶ Dijous a.xj. dies de Noembre en Jaume de Mallorques hauent reguart a sanct Vicent mudas a Martorell/ e nos tenia en nẽgun loch per segur e don Pedro de exerica trames los ab vn Porter nostre letres de desmentiments:e de Arramiments de batalles:e so dauãt nos apres dinar e desmenti daço q̃ hauia dit en Jaume ò Mallorques/e mossenyer Hartal de Pallars:e apres mossenyer Pedro Cornell:e apres mossenyer Ramon Cornell:e apres mossẽyer Pere de Muntcada:e apres mossenyer Michael perez çabata: mossenyer Pere Ramon de Codolet:e altres homens de paratge com ell los hagues a cascun par:e contra semble. Apres mossẽyer de Boyl:e puix mossenyer Garcia ò Loriç:e apres mossenyer Bil Roig Deliori direren/que eren apparellats descondir la fe de don Pedro de exerica. Dis sapte apres a.xiij. dies de Noembre torna lo porter ab resposta delas letres de don Pedro de exerica/ que hauia trames an Jaume de Mallorques/e a mossenyer Hartal de Pallars:e porta resposta de grans vilanies/e desonors a don Pedro/e mossenyer Hartal proferis/que si nos loguiauem ab los altres qui eren nomenats en la letra que vẽdria dauãt nos/e ques combatria cors ab cors ab don Pedro de Exerica:e tantost

nos manā li fer charta de guiatge. Mas aquest dia segons qués dix vn ¶Porter altre/ quin vench se muda en Jaume de Mallorques al Castell de Falles: e pensaua cuytar per anar sen fora nostra terra.

¶ Capitol. xxxii. del batejar de la filla del rey en ¶Pere. E dels locs hon se mudaua per por lo rey d Mallorques: e de la entrada feu ab tracta e aualot en la vila de ¶Puigcerda la qual apres se reballa tornant ala Corona de Arago: e del dol que feu lo dit rey d mallorques fugint ab sa companyia la via de Montpeller.

Ojumenge a. xiiij. de Nouembre faem batejar la dita Infanta filla nostra segona nomamēt nada en la Capella de nostre ¶Salau de Barcellona: e hac nom Joana: e foupadrina dona Elicen reyna de Arago qui so muller dl senyor rey en Jaume Auinostre. La qual feu lo monastir de pedralbes: hon tenia sa habitacio. E aquest dia ana en Jaume d Mallorques a Cardona: hon loconuida lo vezcōte mossen Hartal nels altres que hauiē guiats per fermar les Batalles no curaren de venir. Mas ques cuytaren de anar sen.

¶ Dilluns a. xv. de Nouēbre en Jaume de Mallorques se muda a Solsona. E dimarts apres a orgāya. Dimecres ala seu d Urgell. El Dijous seguēt a Canigo. Diuendres al hospital de sancta Susanna. E es ver que en Jaume de Mallorques ja dabans hauia tractaments ab algūes Vils persones de Cerdanya/ qui li donaren a entendre: que li liurarie la vila d ¶Puigcerda: els castells de Cerdanya/ e per occasio d aquest tractamēt. x. macips exiren a carrera al port dela Casa sobre Canigo que li digueren quel poble menut de ¶Puigcerda se cōmanaua en sa gracia: e quel rebrien en la vila puix negūa vegada nos partirē dell/ tro son llius: e hac mesa veu: e plena fama en la vila: e mōstra charres falses que de nostra licencia: e volūtat sen anaua per occupar los locs que nos li hauiem leuats. Car nos per la vnio que li hauiem feta: e la obligacio a les Uniuersitats de nostres Regnes no li ho retien a pales ne gosauen. Dissapte a. xx. dies de Nouēbre grā mati en Jaume de Mallorques ab sa cōpanyia que podien esser tro a. xxxx. Homens a Cauall: e tro a. ccc. Homens a peu mes se en cami: per venir a ¶Puigcerda: e so al jorn dauant la torre Cerdana. E es ver que tātost al primer sol en ¶Pere cerda Castella de Queral/ e dela torre Cerdam/ trames missatge a mossenyer Berēguer de Rocha salua Veguer d Cerdanya. Com en Jaume d Mallorques se apparellaua per entrar en ¶Puigcerda: e tota vegada tro al jorn cōtinua les spies els missatgers: e en Jaume d Mallorques continua de caminar vers puigcerda. E lo Veguer ab poca cōpanyia exi li a Carrera tro a Queral/ e viu que no li podia dar contrast tornas sen/ e tantost en Jaume de Mallorques so adonc/ de manera que ab consentiment de Arlots: e de Gent vil dela vila sen entras la yus que nos pogh dar altre consell: cridant. Mallorques/ Mallorques/ viua lo Rey de mallorques ab les espases nues ab grā ferocitat: e en lentrada mori al portal dela Rozera en Costa de Ampurla: e vn preuere en la plaça. Lo Veguer/ e altres officials nōes: e los Consols dela vila: e los prohomens e homens de compte tots fugiren/ qui ça/ qui lla/ e molts ne atēgueren a nos: e molts se amagaren dins la vila/ e foren molt trists/ e spa

ordits/e sobre Presos:e en Jaume de Mallorques comença de ser crides:e metre officials/e vsar aqui poderosament. E tātost aquest dia mateix Nartal de pallars ab cōpanyia de Cauall:e de peu ana cōbatre lo castell de Liuia:car lo Barrija era desemparat per los della: qui eren pochs. ¶ Diumēge a .xxj. de Noembre en Jaume de Mallorqs ana ab sa companyia: e ab alguna gent de Puigcerda: e de Cerdanya a cōbatre lo castell de Liuia: hon sera mes mossenyer Berēguer de Rocha salua:quin era Castella:e en Guillerm de perues ab daltres:e combatre lo castell:car lo barri jals bo hauia desemparat:e noy seren res. Salu qy prengueren grans nafres e tornaren sen a Puigcerda. Aquest Diumenge a hora de prim son nos encara no eram gitats/e legint lo libre o Chronica del senyor rey en Jaume tresaui nostre vēch vn Correu dels prohomens de Berga quins seren saber com la vila de Puigcerda hauia rebellat cōtra nos:e la manera com era vengut: e nos mantinent trametem per tots los nostres Consellers:cper los Consellers de Barcelona:e haguem sobre açoque sicōuenia de ser nostre consell:e per los Consellers de Barcelona:e volgueren sempre partir daqui per muntar a les Muntanyes. E finalment haguem de consell q̄ nons mogues sem encara: tro poderosament pogues̄sē anar. Apres aquesta nit mateixa a lendema per lo mati hagué diuersos Missatgers de Puicerda del desastre quey era vengut. E entre les altres vēgueré a nos los Cōsols qui fugiren al intrāt den Jaume de Mallorqs / e grāres daltres Prohomens/e molts arimateix se amagauē es desauē en la vila/e per la terra. Dilluns a.xxij. de Noēbre en Jaume ò Mallorques ab sa companyia/e ab alguns ò Puigcerda anaren vers Vilafrāca de Cōflent/ per entrar sen en la manera que hauiē fet a Puigcerda. Mas so aqui mossenyer Raimar de Mosset ab alguns caualliers:e mossen Guillerm dezpuig Veguer qui feyé guardar la vila:e tenié los portals tācats:e en Jaume de Mallorques vench denit/e troba los portals dela vila tancats:e feu hi dar grans colps de destral:e los de dins defeneren hoze linafraren en Caualls:e hac sen tornar vers puigcerda: e vench sen jaure lendema q̄ fon Dimarts al Hospital dela percha. E mētre en Jaume de Mallorques so anat a Vilafranca: vench a puigcerdalo seu Saumatge ab totes ses robes daci / e de sa companyia/e podié esser tro a .lxxx. Adzēbles carregades o pus. Aquest Dilluns nos estants en Barcelona trametē a tots letres a sengles prelats/Cōtes/Barons/Ciutats e viles:generalment tot hom de qualseuol stament fos fauater/o aloer quēs vengues̄sen socorrer en Cerdanya bon anauē per cobrar la vila de puigcerda/e gitar les gents estrāyes per lo Vsatge de Barcelona q̄ comença. Princeps namq;. E es ver q̄ mantinent quen Jaume ò Mallorques segons que dit es so entrat en Puigcerda/les bones gents dela vila se tēgueren per cōfusos com axi los era pres. E començaren albirar en qual manera se pozien leuar tan grā carrech dessus/e quen gitassen en Jaume de Mallorques. Mas nos podié ajustar/ne gosauen parlar vns ab altres ne exir de casa. Mas tātost com en Jaume de Mallorques ne fo exit per anar a Vilafranca de Conflent/ e hac leixat aqui per Capitā en Jaufre destandart ab alguna cpanyia. Axi q̄ ab la cōpanyia q̄ era venguda

ab lo Saumatge podien esser de.c. homens en sus tãtost los homés de la vila tractarẽ vns ab altres quel ne gitassen/o q̃ morissen tots. E lo Dimecres seguent a.xxiiij. de Hoẽbre per lo mati van se tots secretament armar per cases e per lochs secrets segons q̃ dabans se eren ampresos/e jurats e haguerẽ homens logats qui començaren a repicar. E mentre aço començaren/ e al cop exiren deles cases tots armats cridant. Arago/Arago ab empresa que tot hom qui cridas Mallorq̃s fos espeçiat. E ab aquests grans crits: e repicar com guerren tota la Vila: e ferem metre totes les Cadenes e la embarraran tota de Banchs e Arques/e altres brocs/e axi com se erẽ ordenats los vns corregueren als portals per tãcar los/ e establir los murs. E los altres anaren als preycadors hon posaua en Jaume ò Mallorques: car hauien sospita/e hauiẽ entes que la nit passada sen eren en trata secretament. Durãt aquest cõmouiment/e en Jaume de Mallorq̃s tornaua a vilafranca de Conflent: e com fo en la plaça de Puigcerda el hoy lo replicar e lo tabustol/ e pres li mal Senyal e aturas vna peça. E apres vench anant vers la vila/e cõsoagit de Hallesta los del mur comẽçaren a tirar cridants altres veus. Arago/e ell encara volch forçar/e acostar si/e los del mur trameteren li a dir per frare Ramon de Canet preycador/ques lunyas e sen anas/ e ell encara reptemia dient moltes paraules/finalment lo preycador hi torna be tres vegades e dix li que si no sen anaua/q̃ ell era mort ab tots quãts hi eren ab ell. E lauors ell comença de plorar e fer gran dol/e dix que ell e la companyia eren dejuns e hauien passat lo port: e demana q̃ li fos donada la viãda que li hauien apparellada en sa posada. E fon li respost que nõ hauria gens. E puix prega e supplicaq̃ li fossen donades ses robes e son saumatge. E fo li respost que no sen menaria res sens licẽcia del senyor rey de Arago. Abtant ell e los seus altres partiren daqui dolents e ab gran tristor/e ab males dictions ques gitauen e anaren son. E aquell dia mateix passaren lo port de Puitmorẽt dejuns/e cuydaren tots morir de frete de mal/e cuydaren esser Contrets. Majorment los Homens Delicats. Axi que hoim dir que en Jaume de Mallorques se bate molt la cara: e lo cap dol es volia ferir en sí mateix ab bretra/e daltres armes: mas queles li tolien. Puix fo a Achs/e aquí manleuarẽ que despendre que no hauien vestidures/e puix anaren a Foix/e lo Cõte donals diners els acull li be/e faerẽ la via de Montpeller continuadament.

¶ Capitol.xxxiij. cõ lo rey en Pere partint de Barcelona ab tot lo poder de Cathalunya/per forçagitar lo rey de Mallorques de Rosselló/e de Cerdanya entra en Perpinya. Hon fo rebut ab gran solemnitat. E com apres sen torna en Barcelona.

En lo prop dit dia de Dimecres partim de Barcelona ab voluntat de entrar en Cerdanya per Ripollers/ e per la vall de Ribes: puix haguem acord ò entrar en Rosselló sabiem atẽdre tot lo poder de Cathalunya. Mantinent q̃ en Jaume de Mallorques se lunya los Prohomens dela vila trameteren al Veguer e an guillem de perues/qui erẽ a Luna que vengues sen a Puigcerda/e amenaren los sen/e tornaren la vila en esta ment. E los Prohomens faeren replegar la roba del dit Saumatge/e

meteren la en vna capella dels prey cadors/e tātost trameterē nos Mis satge dela noble nouella com ne ha uien gitat en Jaume de Mallorqs. E aprés cōtinuā nostres joznades vers Perpinya: e manā ne tornar totes les hosts e faem mūtar en Cer danya en Guillerm de Bellera go uernador per refermar lo loch: epu nir aquells qui hauiē tractada la en trada den Jaume de Mallorques. Dimarts derrer dia de Noembre q̄ era festa de sanct Andreu entram en Perpinya: hon nos faerē assats be lla solēnitat per nostra entrada/e or denam de aturar aqui tota la hiuer nada per metre la terra en bon estamēt. Aquest dimarts en Guillerm de Bellera gouernador feu penjar en Puigcerdà per occasio dela En tradaden Jaume d Mallorqs. xiiij. homens. ço es sis d Cerdanya/e viij. de Perpinya: qui eren de cōpanyia den Jaume de Mallorques. El Di mecres aprés seguēt de especial ma nament nostre feu escapsar Huguet Dalanya/e Barnau d Pallars/qui arimateix erē de cōpanyia den jau me de Mallorqs. Dimarts a. xiiij. dies de Decembre del any. Mil. ccc. xxxiiij. nos estām en lo castell nostre de Perpinya vench a nos per fer reuerencia lo Vezcomte de Narbo na: e estech ab nos alguns dies. Di mecres a. xxij. dies de Decembre prop dit: nos estām en Perpinya vench la reyna dona maria muller nostra ab les Jnfantes na Constança/e na Joa na filles nostres deles parts d Bar celona a nos a Perpinya hon so re ebuda ab molt grā/e molt honrada festa: e solēnitat queu faeren los pro bomens dela vila: e tots los officis e generalment tota la gent de mol tes vestidures/ques faeren de seda/ e moltes balladas e moltes alegries. E aprés vespres muntaren les Ba llades al pati del Castell: e mezcla ren dāces de moltes maneres: e nos haguē ne grā placr e dauallam a ba llar ab ells en la dança mezclada: e haguerēne grā goig e plaer: e aprés que haguē dançat ab ells so vespre: e faem portar vi e cōfits e beguem e menjam ab los balladors/dels con fits donam a ells: e puix lexam los en lo pati/ muntam nos en la cam bra/e tots anarē sē allurs albergbs. Dissapte aprés q̄ fon festa de Nadal caualcam per la vila ab les insignies reals. ço es Dalmatica/Corona: Es tola: e Maniple/e lo pom elo ceptre e cercam vna partida dla vila ab no stra Cauallaria: e anauen nos al fre del Cauall/e als costats a peu los no bles en Ramon Roger Cōte de pa llars/e en Pere de Fonollet Vezcō te Dilla/e puix los Consols e prohо mens de Perpinya destrauen nos e mētre caualcauē axi vench grob de pluia/e mullā nos tots. E haguē nos en mātinent a tornar al castell. Aprés vench a nos en les festes de Nadal Diego garcia de Toledo por ter major del Rey de Castella per missatgeria sua ab alguns Capitols sobre la questioq̄ era entre nos e lin fant en Ferrādo e en Joan frares nostres. Y en lo prop dit temps ma teix venguerē a nos dos Legats: o missatgers del sanct pare. ço es fra re Jaume Archabisbe de la patria e en Radulff Coffreyre Caualler: e Doctor per ço com lo papa lo hauia fet princep de Fortunia: e deles al tres Illes adjacents a aquella: e li donat de Hespanya la cōquesta pre gant nos q̄nos li faessem valençaen la conquesta: e li leixassem ar mar en nostra terra. Diuendres a. xiiij. de Janer del any. Mil. cccxlv. vench a nos lo noble en Jorda comte Dilla per lo mati: e feu nos reuerencia en lo castell de Perpinya: e junyi/e feu

Taules redonces ab altres delano-
stra casa Dino aquest mes de janer
de. Mil. cccxlv. vench dauant nos
vn Correu de Roma: e apportant
dues letres Papals la vna en q̃ns
pregaua ens amonestaua lo sanct pa
re q̃ leixassem anar nostra Sorq̃ ba
uiẽ feta romanir a gerona a son ma-
rit. Laltra quens trames trãslat de
algunes supplicacions quẽ Jaume
ò Mallorqs hauia dades cõtra nos
ab los homẽs de Mallorques a ell
sanct pare q̃ li faces restituyr lo Re
gne e terres dequenos lo hauiã pri
uat. E sobre aço nos acordãdetre-
metre Missatgers en Cort de Ro-
ma. Apres Dimarts primer dia de
Febrer vench a nos a Perpinya Al
cayt Abelfacẽ Ali ab en comeya mis
satger del rey de Jusaf de Granada
quil trames a nos en nom seu propi
ari com hauent poder del rey Bul
cacen de Marrochs per hauer pau
entre nos els dits Reys de Mar-
rochs e de Granada. ¶ Dimarts a.
viij. de Febrer vench a nos Misser
Bonifaci procurador nostre en cort
de Roma per certes informacions
de Cort de Roma: e per anar sen ab
los nostres missatgers que volíetre
meter a cort de Roma. E lo Dime-
cres apres vench dauãt nos el hon
rat en Pere de Narbona Bisbe de
Urgell ab lo Vezcõte de Narbona
Reymerich per contrast que hauia
entre nostres officiale/e ell en puig
cerda. E lo Diuendres apres seguẽt
fermam pau a. x. anys ab los missat-
gers dels dits reys de Granada: e
de Marrochs ól dia dessus dit auãt
comptadors. Diumenge a. xxvij. de
Febrer del any. Mil. trecents xlv.
vench deuãt nos mestre Elus dela
Quunyera Clergue Missatger del
Rey en Philip de França: e Con-
seller seu/ per tractar pau e auiuẽça
entre nos e en Jaume de Mallorqs
e faem li semblãt resposta q̃ hauiem
feta a tots aquells quins venié pre-
gar e suscitar q̃ faessem auinẽça ab lo
dit en Janme de Mallorques. Dis-
sapte a. v. de Març partiren de per
pinya lo cõte de Terranona/ mosse
nyer Miql perez çabata/ micer Joã
Ferrãdez Munyoz/ e micer Bernat
Dolzinelles doctors en Leys: en jau
me de conesa Scriua: e en Ramõs
cart secretari per anar en Auinyo
al sanct pare Clement per los affers
del dit en Jaume de Mallorqs: e al-
tres diuersos affers grans. Entra
rẽ en Auinyo hon era lo dit en Jau
me de Mallorques. Dilluns a. xiiij.
del dit mes de Març: e sozẽ aqui molt
honradamẽt reebts quels exiren a
cami molts prelats/ e honrades per
sones/ e be. cccc. o. d. caualcadors: e
Papa Clement acculi tots los dits
missatgers/ e llurs companyies fort
graciosament. Puix estiguerẽ aqui
tratãcts dels affers tro a Diuẽdres
lo vuytẽ dia de Juliol del any. Mil.
cccxlv. Que partirem de Auinyo be
sparats dels affers per q̃ eren trame
sos/ e sozen dauant nos en lo Castell
de Perpinya Dissapte seguent. xvj.
de Juliol. E apres de cõtinent vẽch
a nos lo Bisbe de Leyt per part ól
sanct pare ab Letres sues e chartes
que trametessem nostra sor que son
Reyna de mallorques q̃ era a Gero
na q̃ la sen menas a sõ marit quiera
en Auinyo/ e per tal com no volgue
q̃ ladita sor nostra passas per Rosse
llo: mẽtre sen anaua faem li appare-
llar dites Galeres ala Vila de Co
bliure que la sen portassen de lança
tro a Laucata/ e aqui li fos lo Bis-
be ò Leyt/ e lasen menas a son marit.
Estant nos en la vila de Perpinya
per posar en bonestament los Com-
tats que nouellament eren venguts
a nostra senyoria se esdeuench q̃ al-
guns singulars de la ciutat/ e ylla de

de Mallorques trametia per vn ho me secretament letres an Jaume de Mallorques: en les quals li seyen a saber q̃ si ell trametia vers la dita ylla algun hostol: hon ell fos sol: q̃l pogues sen veure: tãtost tota la ylla qui desijauen mes que res la sua se nyoria li obeira. Lo qual Portador ó les dites letres so prés: e a nos me nat en la vila de Perpinya. E nos tenent Consell sobre aço/ a tuicio de la dita Ylla: veus que altre eguayt den Jaume de Mallorques se desco bri: e fons denunciat en aquesta for ma. Una dona sauia/ e honesta mu ller de vn quiera cap de crim dejus escrit venc h a nos: suplicant humil ment q̃ per amor de deu saluassen vi da e membres a son Marit: e a sos bés e ella dir nos hia ens reuelaria algunes coses ques tractauen cõtra nos. E nos saluã li vida e membres a só marit: e a sos bés. E la bona dona dix q̃ algũs dela vila de perpinya: e dela terra de Rossello: e de Cõflent sabien sorts maluats tractaments: per los quals nos deuiem morir: en los quals tractamẽts son marit era consent: e quaix cap: e començamẽt/ e encõtinẽt faem pendre lo marit de la dona: e interrogãt lo dels Affers dix nos q̃ a tractament del dit en jau me de Mallorques algunes perso nes dela dita vila ó uotes del dit en Jaume de Mallorques sabiẽ tracta ments: ay tals q̃ nos caualcãts per la vila certs ballesters amagats en lalberch de vn traydor en Calloç: e en altres Alberchs de algũs altres traydors: dauant los quals nos de uiem passar nos tirassen ab segettes enerbades. E a colper nos ferits q̃ auolot de gent se leuas: q̃ prengues nos e los nostres: y q̃ morissem encõ tinent. Esi aquest tractamẽt nos po gues fer q̃ sen ses altre. ço es q̃ algũs ab claus falses obrissen les portes ól Castell de Perpinya: e que dins se amagassen per obrir les Portes al dit Jaume de Mallorques: axi com ho hauié acordat: e les dites portes vbertes deuien entrar certs homés guarnits: e ells entrants ques en se nyorissen del dit castell: e q̃ sens clemencia morissem nos e la Reyna no stra Muller: e nostres filles q̃ aqui erẽ. E apres tot hom qui nostre fos/ e daltra part se deuien trahir certs Castells dela terra/ e aq̃lls liurar al dit en Jaume ó Mallorques. E aço sabut faem pendre a aquells que po guem qui en los dits tractaments eren cõsents. Dels quals faem fer diuerses justicies axi com merexien. Molts daltres tractamẽts maluats e traydors feu ó spuir/ e tracta lo dit en Jaume de Mallorques cõtra nos los quals no poch adur ab acabamẽt beneyt sia nostre senyor deu/ qui da quests perills e daltres nos preserua per sa pietat. Apres posats en bó esta ment los Cõtats de Rossello/ e de Cerdãya partim de perpinya: e ven guem nos en a Barcelona.

¶ Assi feneixen tots los fets del dit terç Libre/ en que largament son declarats los Affers ól Realme de Mallorques: e dels cõtats de Rosse llo/ e de Cerdanya/ e com per just pro ces sorẽ retornats vnits/ e applicats ala Corona de Arago.

¶ Libre quart.

Comença lo quart Libre: lo q̃l conten nou Capitols. En ques tracta dels affers deles vnions q̃ les gents nostres de Arago: e de regne de Valencia faeren cõtra nos les quals finalment ab la ajuda ó no stre senyor Deu soren destruydes: e anullades segõs ques seguexir/ e aqui

estigue mper algun temps ordenāts que certes Galeres estiguessen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui souen nos donen dā natge. E axí lla a tot hom manifest/ com en aqst quart Libre es declarat en qual manera les nostres Gents dels regnes de Aragon de Valencia. ço es barons e cauallers e locs dels ordens/e ciutats e viles quaix per major partida saeren cōtra nos vnions. Les quals per tal com pro cehien de grā injusticia: e aparech bo be: ala fi nos ab la ajuda de nostre senyor Deu: qui es endreçador de tots aquells qui amen justicia: e veritat: e en ell han ferma esperāça destrubí e anulla en tot e corregí: e castiga p via ordinaria e justa molts de aquells qui les hauien comença des e tort hi tenien: segons que largamēt en lo present quart Libre es recitat e escrit. E segons que en la fi del terç libre es cōtengut nes leyrats en stament los Cōtats de Rosselló: e ó cerdanya: partim de Perpinya e venguéa Barcelona/e aquí estiguē per alguns temps ordenāts que certes Galeres estiguessen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui souin los dauen danatge.

¶ Capitol primer qui tracta de la successio dels regnes si sembra hi deu succehir: o no: e dela mort dela reyna. E com lo dit rey en Pere se casa ab la filla del rey de Nauarra. E dela dānada vnio dels Aragonesos/e Valencians: contra lo dit rey en Pere.

Partim de Barcelona: e anam nosen a valencia: e la Reyna nostra Muller anassen a Poblet per tal cō era prenys: e no pogue ra sofferir lo treball nel Affany del camí vers Valencia. E nos estants en la ciutat de Valencia haguē ardit q̄ la reyna era greumēt malalta/ en tant que no li asmaua hom vida. Majormēt per tal com era prenys. E nos de continent partim de Valencia tenint lo camí vers Poblet: e trobam merce a deu nostra muller millorada: e ab la ajuda de deu deliurada del prenyat. E per tal com eren grans calors estiguem en Poblet: quaix tot Lestiu. Estants aquí vencha nos mossenyer Luys princep dela fortuna. Lo qual era net de don Joan dela Cerda. Lo qual fo de seretat del Regne de Castella: e lo qual axi per nos comper los nostres Curials/e altres: qui ab nos eren foreebut molt honradament. E mentre estech aquí menia ab nos e offerim cōuinent ajuda per lo passatge: entenia a fer en les yles perdudes. Apres passam per Leyda: hon estiguem la major partida del Juern: venguēnos en a Valencia: e axi meteix apres pochs dies la Reyna nostra Muller: qui era romasa prenys a Leyda. Estants en Valencia pensam: e albiram: qui per la volūtat de deu no engendraué sino filles anās lo cor sis poguera fer de dret q̄ nostra filla Constança primogenita: encara q̄ mouts sem lens Infants Mascles succehis apres nos en los regnes/e terres nostres. E trobam perdits de mestres en sacra Theologia e per Doctors/e sauis/e grans Clergues experts: axí en dret canonich com en ciuil: que segons dret Diuinal/e Humanal: encara que segons que dit es mouissen sens infants mascles: la dita nra filla podia romanir hereterа vniuersal: sobre aqsta questio se faeren molts: e diuerses allegacions per part dela nostra filla. Es ver empero que alguns Sauis tenguerē lo cōtrari. Lo Aui nostre

e dels nostres sauis era: pensauem: que nostra filla Constança Primogenita encara que morissem sens Infants Masles succehis apres nos en los Regnes y terres nostres. E trobam per dits Mestres en Theologia: e per doctors: e sauis e grans clergues experts ariendret Canonich com en Ciuil: que segons dret Diuinal/e Humanal/ encars que segons que dites morissem sens Infants Masles: la dita nostra filla podia romanir Heretera Vniuersal. Sobre aquesta questio se faeren moltes e diuerses Allegacions per part dela nostra filla. Es ver empero que alguns Sauis tengueren lo contrari. Lo Suistament dels sauis foren en nombre. vinty dos: qui foren dela Ciutat de Barcelona: y dela ciutat de çaragoça: y dela Ciutat de Lleyda: y dela ciutat de Valencia: y de Perpinya: y de Manresa. Dels quals los denou tengueren: e mantéguerenque en locas damunt dit nostra filla deuia succehir: e los tres tengueren lo contrari. Empero hu dels tres dix: que nos podiem heretar quins volem/o Frare/o filla. E jatsia açoque per la determinacio damunt dita hagues sem feta seu secretament: empero lo dit Infant en Jaume: qui en Valencia era/ven gut no entre senti: e aun de part en la Cambra hon nos dormiem/ell nos dix. Senyor yo son cert que vos sets disputar açi que encas: ço que Deu no vulla/ vos no morireto sens Infants masles que vostra filla fos Heretera. E sobre aquest fet senyor nous cal ser disputar. Primerament per ço com erem Joue: e la Reyna arimatrix. Apres quels Testaméts dels senyors Reys predecessors nostres vinclauen los regnes: e Comtats nostres als Homens: e no ales Fembres/ e lo primer fo lo Rey en Jaume nostre Tresaui: e apres fo lo Rey Alfos nostre pare. E nos responguem que ja fos: o no fos necessari de declarar lo dret dela Successio dels Regnes/e terres: que entretant com la vida del hom no es certa voliem saber la nostra senyoria a quis pertanyia per ço que sens carrech dela nostra Anima pogues sem passar de aquesta Vida com a Deu plagues. Per la qual rabo lo dit Infant agreuiat partis de nos e anassé a la posada: e puix tracta: e parla secretament ab alguns persones dela ciutat de Valencia induint les singularment: e puix aquelles singulars tot lo Noble a indignacio contra nos. E apres aço nos sentim les Inductions moltes quel dit Infant sabia fer faem lo venir dauant nos: e diguem li: per que fuea tals Coses. Car ço que nos sabiem en disputar lo dret dela Primogenitura de nostra filla enteniem a fer justament: y que axi ho troba uem clarament de dret: e diguem li lo nombre dels sauis que teniem per part dela dita Infanta: e lo Dret que sabia per ella y encara tot los fet largament. Pero com ell entenes a mostrar de son Dret: y que a nos plaea: e sobre aço ell nos supplica que li assignassem dia: e loch hon ell pogues hauer los Sauis / e posar ses rahons: la qual cosa nos li atorgam e apres ell per aço no estech de continuar en les dites males inductiõs per que nos volent aço esquiuar: y veents que si ell romania Procurador nostre general: poria a nos esser per lo mal enteniment/ q̃ ell hauia concebut: e mostraua contra nos: faé lons venir: e diguem li que no volié que vsas dela procuracio: ans volié quens partis de valécia: e assignam li lo Dia de Sanct Joan de Juny:

ladonchs primer vinent: e loch en la vila de Montblanch. Y pregam lo que en cas quel dret faes per nostra filla que ell: axicom aquell que era pus principal: e pus notable apres nos en lo Regne/ volgues jurar e consentir en ella primogenitura: y ell ho accepta. E apres ell per aço no estech de continuar en les dites males Inductions. Per que nos volent aço esquiuar: y veents/ que si ell romania Procurador nostre general poria a nos esser perillos per lo mal enteniment que ell hauia concebut: e mostraua contra nos faem los venir: e diguem li/ que no voliem que vsas dela Procuracio: ans voliem quens partis de Valencia: ne entras en algun loch nostre notable: axicom a Barcelona/ Leyda/ Valẽcia/ çaragoça. Per ço que semblants Coses no pogues continuar. Y ell lauors pres comiat de nos: e atorgans que sen yria a Balaguer. La qual cosa ell no feu ans sen ana ala Ciutat de çaragoça: per continuar son mal proposit: segons que auãt se segueix. En aquest endemig se esdeuench que la Reyna nostra muller pari Infant Mascle: dela qual cosa tota la terra hac gran Goig/ e gran pagament: e tant que per sobres de goig que hauien del nouell part: tot Hom anaua esbalabit: e quaixerit de Seny. Y encontinent tots los nostres Curials y dela Reyna Dones e Donzelles anauen ballant per tota la ciutat de Valencia: grans dons/ grans maraucelles se faeren en aquest dia. Mas nostre Senyor Deu volent girar aquest goig en dolor pres se lo dit Infant a hora del seny del Padre. Lo qual ja haguem fet batejar e hague nom Pere: dela Mort del qual sens comparacio munta mes lo dol: y la yra/ qué haguerẽ les nostres gents que no lo Goig que dabans ne hauien haut per lo seu nerimẽt. Y per tal com la Reyna nostra muller hauia haut mal part: e sofferts ò grãs affanys per lo prenyat axicom a deu plague/ apres mort del dit Infant cinch dies la dita nostra muller axicom vera Catholica e amiga de deu rete la sua anima molt deuotament a deu. E mana en son Testament: q̃l seu cos fos sepellit/ en lo monastir de Poblet. Mas per tal com teniem grans Affers entremans sepellim la molt honradament: en lo monastir de sanct Vicent en la Ciutat de Valencia. Morta la dita Reyna nostra muller veents/ e conexents que la terra romania en gran perill si hi reter Mascle noy hauia: trametem Missatger mossenyer Lop de Gurrea: mossenyer Pere Guillerm deztanybos al Rey de Portogal per tractar Matrimoni entre nos: e la Infanta filla sua per nom Elionor. Al qual Matrimoni lo Rey Alfonso de Castella dona aquell contrast que poch: per tal com ell tractaua quel Infant don Ferrando Nebot seu: e frare nostre hagues per muller la dita Infanta. Mas finalmẽt los dits Missatgers nostres esposaren en nom nostre la dita Infanta/ e ordenarẽ que que lans menassen/ per Mar ab Galeres: e axi fou. E axicom damunt hauem dit lo dit Infant en Jaume estant en lo dit Loch de Fontes: quies prop dela ciutat de çaragoça: en lo qual stech alguns dies dubtant lo nostre manament que nos li hauiem fet de no entrar en la ciutat de çaragoça/ e trames Letres a tots los Richs homens/ Barons e cauallers e mesnadres/ e Procuradors deles Ciutats e Viles del Regne de Arago: y ò Catalunya per a quey tractassen pauab nos a fi qui ell pogues entrar

en les damunt dites Ciutats Tremes Letres a tots los nobles e Barons/e richs homens/e Caualliers e altres: qui lauors eren en la Ciutat de çaragoça: que fossen aqui ab ell. Los quals vingueren a ell. Y per ço com entre aquells/ e alguns de aquells hagues Desgrat: e gran Dissensio. Lo dit Infant en Jaume tracta: que y metes pau: e açoper intencio que pogues mils venir: e mils a son Propòsit: veent que dal tra Guisa nos pogues ta ben fer: y ells hauent entre si del amor: o Discordia. E puix entraren sen a çaragoça: y tremeteren letres als richs homens: que eren absents Caualliers/Mesnadres/Ciutato: e Viles del Regne que venguessen aqui: o que hi tremetessen lurs Procuradors e Syndics per fermar Liga: e conspiracio entre ells. Ala qual meterem nom Unio. E axis feu que foren tots Applegats. E tots ensemps exceptats Terole Daroca: Calatayu: e Osca feren: e juraren la dita Unio: donant a entendre que sfaca per obseruar/ e mantenir furs: Priuilegis/e libertats. E tantost feren Segell semblant del nostre: e ordenaren certes Persones/ les quals appellauen Conseruadors dela Unio. E aquelles scriuien per la terra: e fahien manaments: y requisicions/e molts Enantaments de Jurisdictio/ y de Superioritat ques attribuhien. Y encara escriuien a nos: supplicant/e requerint que anassem tenir Corts ala Ciutat de çaragoça/ens fer saber com hauien feta la predita Unio pretenent que aquella hauien feta a gran honor nostra: y dela nostra Corona: e a conseruacio dels Regnes y Drets nostres. Y nos entesa la dita Colligacio: o Unio hauent dubte que la Ciutat de Barcelona ab Cathalunya semblant Unio faes per les males Informacions que lo dit Infant en Jaume los daua/ acostam nos vers la Ciutat de Barcelona: y en lo cami sabem que la Ciutat de Valencia volia fer Unio aximateix com Arago axicom de fet ho feu. E aço sabem per Mossenyer Ramon Riusech: e mossen Ramon de Vila nova de Casa nostra a Cabanes. Per que decontinent tremettem Letres al nostre Gouernador del regne de Valencia: e a tots los Gouernadors del Regne de Arago: y de lo comtat de Catalunya que nos intitulassen: que per la dita Infanta nostra filla tenguessen lurs Officis: sino tan tsolament per nos. Car conoxiem que a tot lo General dels Regnes nostres: axi lo Regne de Arago/ elo Regne de Valencia: aximateix lo Principat de Cathalunya sabia greu que a Fembra apres mort nostra peruenguessen los Regnes nostres.

¶ Capitol segon dela Discordia suscitada en lo Consell Real: sobre lo que hauia fet lo Rey en Pere/per causa dela dita Unio/y dela Mutacio del nom del Rey de Mallorques. E com lo Rey en Pere feu cridar lo Usatge. Principiam: e ana contra lo Rey de Mallorques/quiera entrat en los Comtats de Rossello/ e Cerdanya/combatent les forces/Castells/Viles e Locbs dels dits Comtats. E com forçagitar lo rey de Mallorques de Rossello: e de Cerdanya: y entra en la Vila de Perpinya: hon fo rebut ab gran Solemnitat dels Barons e caualliers/e Prohomens de Perpinya. E com lo Rey de Mallorques fugitiu sen passa en lo Regne de França.

EQuant fom a Tarragona vengueren a nos mossenyer Michael de gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre/ Justicia de Arago. Los quals nos supplicaré/ ens consellaren: que per Profit nostre deguessem anar en Arago. E aço per tal que la Ciutat Dosca / els altres lochs notables de Arago: qui no hauien jurada la vnio/ y encara los demes caualers: quien aquella no hauien consentit com nos no sabessem anar hi se esforçarien contra tots aquells qui haurian jurada la dita Unio: e pendrien tal esforç: que tirarié a si ab les bones maneres que nos hi pendriem molts Richs Homens: e Ciutats e Viles: qui aquella hauien jurada: En altra manera sino hic anauem ells veyen que Osca: y los altres Lochs e Viles: e axi mateix los caualers: qui encara no hauien jurada la dita vnio haurien esser dela dita Colligacio/o Unio. E siu eren que seria gran Perill a nos/ y destructio daquell Regne. E oyda la dita Relacio dels damunt dits faem ajustar Consell: com en aquell Infant hauiem hagut ardit o sentiment den Jaume de Montpeller: que deuia entrar en lo Comtat de Rossello ab gents estranyes. Y per aço que sapiats per que li mudam lo nom: que aricom dabans li deyem Jaume de Mallorques / que li diguessem de aqui auant Jaume de Montpeller. Fem bo a Supplicacio y Requisicio dels Homens de Perpinya. Y per la rebellio quens tornaua ser romoguen li lo dit Titol: aricom damunt es dit. ço es de lo Titol: quel intitulauem abans lalt: en Jaume de Mallorques. Y desi auant Jaume de Montpeller. E ajustat lo dit Consell; proposam los quels dit mossenyer Miquel de Gurrea: e mossen Garcia Ferrandez de Castre nos hauien dit: e consellat que deguessen anar en Arago: segons que damunt ho hauem oyt. E arimateix del ardit: y sentiment que hauiem haut que en Jaume de Montpeller era intrat/ o de uia intrar ab algunes Gents estranyes de Cauall/ y de Peu en Conflent: e algunes de nostre Consell tenien que deguessen anar en lo Regne de Arago: y altres que deguessen socorrer lla: bon era lo dit en Jaume de Montpeller. E oyt lo debat del dit nostre Consell nostre senyor Deu mes nos en nostre enteniment q̃ deguessem socorrer lla: bon era major perill. Car nos vehiem: que jas tenia lo foch per tot lo Regne de Arago: y que la dissensio era ja escampada entre ells: y maginant que deguessem a correr a Cathalunya que no entras la dita Dissensio y quens en Anassem ala Ciutat de Barcelona: car si aquella guardauem que no entras en la Unio: sis faria tota Catalunya. Car ab Catalunya poriem tenir: y reunir tot lo nostre fet: e poriem contrastar an Jaume de Mõtpeller de no ser nengu Damatge en la nostra Terra: e haut aquest pensament: estants acompanyats de molts Barons: e Caualers honrrats de Arago y de Catalunya. ço es de mossenyer Michael de Gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre Justicia de Arago: e mossenyer Michael Perez çabata senyor de Quadret: e mossenyer Garcia de Loriç Senyor de Torrellas: e mossenyer en Galceran de Pinos Als quals responguem/ e diguem los axi. Vosaltres sots en debat: quels vns tenits: que nos deyam anar en Arago: els altres que deyã

socorrer: e contrastar a nostre Enemich en Jaume de Montpeller: ques entrat/o deu entrar en nostra terra. Perque nos hauem ari pensat que mes val socorrer: e anar en Rossello per contrastar al enemich nostre qui enten a gastar nostra terra: que no de present anar en Arago: car la dissensio que es entre nos e als de Arago es sobre Franqueses Priuilegis: e Libertats: que dien: quels hauiem trencades. Ari que atorgant los aquells tota Vegada: cessara la Dissencio: e ab lo dit en Jaume de Montpeller: e ab los estranys qui ab ell son nou poriem fer ari. Car ell volria cobrar: e tolrens la terra queli hauiem tolta. Major ment que los demes de Rossello: y de Conflent: y de tota laltra terra: que li hauiem presa lo amen el desigen. E quant nos haguem parlat tots los de nostre Consell: ari los Aragoneses com los Cathalans bo tengueren per bo. Aquests Aragoneses son los dits mossenyer Miquel de Burrea: e mossenyer Garcia Ferrandez de castre. E los dits Aragoneses prengueren comiat de nos e tornare sen. E nos caualcam encontinent/e anam nos en a jaure al Arbos: e com hi fom era ja lo sol post: hon cuydauem sopar/e dormir alli: e haguem letres dels nostres oficials deles parts de Rossello: que en Jaume de Montpeller era entrat ab gents estranyas de Cauall/ y de peu en Conflent/y quel Loch de vinçasera ja retut e aquell hauia establit de Gents sues. E legides aquelles letres encontinēt acordā nos departir e anar a Vilafrancha de Panedes/e leixam lo sopar/qui era apparellat/e sem Manament a vn fill de Caualler que deguespendre les Panades ab que deuiem sopar embolicades en vna tauallola/y quens en degnessem entro sometēt a Vilafranca de Panades per lo proces del Usatge. Princeps nam. E aris scu. E so ja ō nit comentram per Vilafranca sometent/e alli sopam solament sizesme deles dites Panades/e aqui aquella nit posam/ e dormim en lo hostal den Castello sen.p.en laroba del dit hostal/com lo dit nostre no pogues esser vengut aquella nit/y sempre aquella nit mateixa sem ser crida que per lo vsatge Princeps nām/tot hom qui pogues portar armes nos seguis a contrastar a gents estranyes quins corrie nostres terres. E lendema matipartim de Vilafranca/ea grans jornades denit/e de dia passant per Barcelona/hon estiguem vn dia tantsolamēt per hauer acorre ajuda daquella vēguem nos en a Figueres/ mas ans quey fessem hauiē hauts molts ardits quel dit nostre enemich hauia presa Vilafranca / e quair tot Conflent. Nos estants a Figueres/ esperants la companyia de Cauall/ y de peu/qui detras nos venia vēch a nos mossenyer Bilabert de Centelles Alcayt de Xativa/e suplicans per part dela Uniuersitat/que nos degnessem fer priuilegi al dit loch/ que fos Ciutat/y que tendria/e mantendria la nostra Justicia a nostra voluntat contra la Ciutat de Valencia e contra tot Hom del mon/y que no seria ab Valencia/ne ab lur Unio. E nos lauors atorgam li la supplicacio. E aqui mateix tramettem Letres al comte de Pallars/e al Vey Comte de Cardona/ e a rimateix a tots los altres Barons e cauallers. ço es mossenyer Berenguer de Rocha salua/y en Guillem ò Peruch que ab aquella Companyia de Homens de cauall/y de peu que pogues sen venguessen cuytadament/y entrassen per Cerdanya/a sorzagitar

lo nostre enemich de nostres terres/ e axi ho faeren. E aqui mateix ha- guem ardit en la mija nit den Mi- chael Amarell Capitalauor ò Tu bir que Arnau darill llauors Go uernador de Rossello ab lo vezcom te de Ylla: e ab altres Richs Ho- mens e Cauallers: e host de Catalu- nya: y de Rossello hauien comba- tut vinça fortment: y per tal com lo hauien combatut aualotadament: e no acordada nol hauien pogut pen dre. Mas quey eren morts dels de dins moltes persones. Per lo qual combatiment la nit seguent aquells dela establida començaren a fugir: y los nostres sabents aço entraren en la dita Vila: hon fon feta gran mortaldat daquells del dit en Jau me de Montpeller: car aquells qui no podian attendre lla/ hon erallur senyor: volèts escapar per altra ma nera metien se en lo Flum de Catèt e aquinegauen: car layguaera gran axi que entre morts per lodit flum/ e morts per Coltell aquella nit: ne moriren mes de cent cinquanta: e aquells qui eren romasos: axicom eren Homens Vells/ e Fembres/ e Infants foren se recullits en la es- glesia òl dit loch e molt mes/ o quasi tots foren morts: sino que la roba e la riquesa del dit Loch a falaga los combatents. De la qual cosa tots fo ren enriquehits. E nos sabents lo dit ardit lendematro ab vuytanta homens de Cauall: qui foren conse- guits: entrels quals fo Linfant en Pere Comte de Ribagorça: y de- les muntanyes de Prades: en pon cet Vezcomte de Cabrera Fill de mossenyer Bernat de Cabrera: y en _ de Queralt: tenguem nostre cami vers conflent: e aquel dia ven guem nosen al loch de sanct Joan prop lo Volo: e aquisabem quel dit en Jaume de Montpeller: qui era Arria se volia combatre ab los dits Hosts del dit nostre Gouernador: quis eren attendats prop Codolet. Per que nos la nit seguent tramet tem seranta Homens de Cauall: da quells qui ab nos eren en ajuda de les nostres Hosts: deles quals fon cap lo dit Vezcomte de Cabrera. Y per tal com era fort Joue donam li per Conselleralguns Cauallers Antichs: e nos romanguem aquell Dia: e lendema en lo dit Loch de sanct Joan. Y encontinent passada la dita Festa: partem daqui e ven- guem nos en fins a Tuhir: e aqui sabem quel loch de Morqueyans e de Prada: e de Codolet seren re- tuts al nostre Gouernador: y quel dit en Jaume de Montpeller era vengut de Cerdanya: hon era anat per pendre a Puigcerda. Mas mer ce a Deu fo licontrastat molt vigo- rosament. Pero combate lo bey perde tres Homens de Paratge: e alguns de peu. Y encontinent bon mati partim del dit Loch de Tu- hir per seguir nostre Cami vers lo dit en Jaume de Montpeller ab cor que sins esperas quens veessem ab ell. Mas haguem ardit en lo Cami quel dit en Jaume de Montpeller: ab tot ço: que poch hauer de Vila franca de Conflent a gran sa desho nor: era fuy en la terra Francesa. La qual cosa nos desplach molt: com a- rins so escapat. Empero los Cas- tells de Arria/ y de Puig Balla- dors: e alguns altres òles dites sues Gents romangueren establits. E nos aquell dia venguem al Monas- tir de Sanct Michael de Cura prop de Vilafranca de Conflent mija le- gua. Hon estiguem catorze Jorns per cobrar a nostra ma totes les for ces/ e los Lochs del dit Castello de Cura/ qui eren Romasos/ establits per lo dit en Jaume de Mõtpeller:

e entretant facem enderrocar totes les Forques de Codolet de Pzada: e de Marquexanes: per tal que daqui auant per semblant Cas: ne per altre no sen pogues venir damnatge. Y que si en cozbagues de tornar nos i pogues receptar. E totes les forces quel dit en Jaume hauia preses a nostra ma forcen cobzades: exceptat lo dit Castell de Arria de nostres gents assetiat venguem nos en Perpinya.

¶ Capitol terç: com apres dela fuyta del rey de Mallorques lo rey en Pere per causa dela damnada Unio: e colligacio per los Aragonesos: e Valencians contra ell feta/ conuoca Corts en çaragoça: hon lo dit Reyen Pere mal songrat confermà: e de nou approua la predita Unio.

Apres pocs Dies lo dit Castell de Arria se rete/ e per posar en bon Estamẽt les terres estiguem en Perpinya ben propdevn Dies. Les quals posades en bon Estament partim de aqui: e venguem nos en a Barcelona. E aqui acordam sobzel fet de nostres gents de Arago/ e de Valécia: que segons que es dit hauien feta Unio: e Colligacio. E finalment baguem de Acort: quens en venguessem a çaragoça per tenir Corts als Aragonesos: qui moltes e diuerses vegades nos hauien protestat: e entenents: quels affers nevalguessen mes aquella llur Malicia: ne fos mils a simplida. Per que partim dela Ciutat de Barcelona: e venguem nos en a Montblanch: hon trobam mossenyer Michael Perez çabata. Lo qual hauiam trames per missatger als dela Unio de a çaragoça. E cerca a nos Relacio de aço per queli hauiem trames. Manam li que sen hi tornas altra Vegada ab Letra de Creença. La qual fo aytalen acabament. Que com a nos fos dat entenent: que alguns richs Homens de Arago: quant entrassem a çaragoça nos deguessem posar les mans sues al Banch del Fre de nostre caual: hon caualcassem: y que per força nos menassen a sanct Saluador. E si negun de Casa/ o altre hi contrastas: que morts encontinent. Y que partent de aqui/ nos menassen ala Aljafaria: y que nons leixassen veure nengu de Casa nostra. E nos marauellam nos molt de aquesta cosa. Car aço fos contra llur Fe. Per la qual cosa mossen Michael Perez çabata demanas: e bagues guiatge a nos: y en aquells qui eren ab nos. Lo dit mossenyer Michael Perez çabata partint de nos: continuam nostre Cami ala Ciutat de Leyda: hon nos forcen Missatgers dela Unio: quins requiriren per part dela Unio que deguessen anar a çaragoça: no quens posassen la Ma al Fre de nostre Caual: ne fer les altres propdites coses: com no fossen veres: e que quis/ queus ho bagues dit: e dat Entenent: no deya res: y que eren prests e apparellats de saluar ne llur se. E no es menys se dauen marauella grandes de nos: qui demanauem dela Unio Guiatge: e daço eren fort dolents: com fos estranya cosa: que sen yoz demanas guiatge de sos Vassalls. E nos facm los Resposta. Que al dia quels hauiem assignat per tenir les Corts en la ciutat de çaragoça ab Deu aydant hi seriem. ¶ E entretant nos estant en la Ciutat de Leyda acõpanyats de molts Barons/ e Nobles de nostres terres dos Caualliers estrãys de Castella/ e de Nauarra per part dela dita vnio ò Arago passant per

Leyda anaren al Infant en Pere
honcle nostre per desafiar lo per tal
com request per la dita vnio no ha-
uia volgut fermar aqlla. Lo qual in
fant p manamēt nostre venia a nos
e trobam lo en lo Monastir de san-
ctes creus. Mas per reuerēcia dels
Reys quey jaē nol volgueren desa
fiar aqui. E nos sabent aço tremetē
vn Porter als dits Caualler: ma
nāt aquells q̄ ans q̄ plegassen al dit
Infant se veessen ab nos. E ells res
ponguerē al dit porter q̄ leguda co
sa era a cascu donar desafiament: e
nol volgueren obeir als nostres ma
naméts. Nos apres pocs dies par-
tim de Leyda per anar a çaragoça/
e per tal com no era vegut lo dit mi
chael Perez çabata. Lo qual hauiē
trames als dela vnio per la rahodes
sus dita anam rodejant per Tame-
rit: e per litera: e per Monço sper āt
lo dit mossenyer Michael perez ça-
bata. E nos estants a Monçolo dit
mossenyer Michael Perez çabata
trames a nos vn fill de Caualler ab
letra sua/en quens saca saber q̄ per
tal com ell no era ben ō litos nos de
guessē acostar vers Carenyena hon
era romas per lo seu accidēt: e aqui
recōptar nos hia sa missatgeria. En
la mija nit nos partim ō Monço axi
q̄ som al sol exit a Sarenyena/ hon
era lo dit mossēyer çabata: quins dix
in effectu la resposta ō la missatgeria
segons q̄ jans hohauien dit los Mis
satgers de çaragoça. Puix lende-
ma partim de Saranyena e anā nos
en dreta çaragoça/hō passam lo riu
de Ebro al grau de Pina/ y per tal
q̄ pus grā honor nos fos feta/ suppli
cans la dita vnio q̄ degussem venir
per Fontes/ e axi ho faem q̄ la vigilia
de nostra dona sancta Maria ō agost
partim ō Fontes grā matia hora de
mija tercia/ nos som prop de çarago
ça/ hon nos foren exits a carrera axi
ordenats. ço es los Infants don jau
me comte de Urgell/ e don Ferrādo
frares nostres egualmēt caualcāts
e lo dit Infant en Ferrando hi era
ab. d. Homens a Cauall quel rey de
Castella li hauia liurats ō la sua mes
nada ab tots los richs homens/ No
bles/ Meznadors/ Caullers ō Ara
go/ e ciutadans de çaragoça homēs
de Ciutats e de Viles de Arago/ e
molts daltres tro a. dccc. Homens
caualcants en caualls. E foré axi or
denats q̄ hun rich home caualcaua
ab vn ciutada de Dos en dos/ e per
aquells fom reebuts entrants per la
ciutat acōpanyaren nos tro ala Al
jafaria/ e tots sols ab nostra compa-
nyia romangueu aqui q̄ nengu dels
dits Infants ne dels richs homēs
ne daltres ō la vnio no romas ab nos
ne entra ab nos dins la Aljafaria/
ans se partiren de nos dauāt lo vall
dela plaça dela Aljafaria. Y enconti
nent assignam lo dissapte seguent a
proposar les Corts en la esglesia de
sanct Saluador. En lo qual dia foré
los dits Infants ab los richs Ho-
mens/ e nobles de Arago: qui segue
ren egualmēt. ço es saber lo Infant
en Jaume en vn banch ab lo noble
mossenyer Joan Ximenez Durrea
mossenyer Pero Ferrando dixer:
don Pedro ō Luna: mossenyer pe
dro Cornell: mossenyer Gōbalt de
Tramacet: e altres nobles. Y en vn
altre Banch estech lo Infant don
Ferrando ab mossenyer Lop ō Lu
na: ab en Joan Ximenez de Urrea
menor de dies: mossenyer Blasco
de Alago: Thomas Cornell: e ab
altres richs homens de Arago. E
aquests estauen al exint del Cor de
dita esglesia. ço es saber lo Infant
en Jaume ala part dreta: e lo Infāt
en Ferrādo ala part sinestra. Y en
altre banch al costat del altar segue
ren lo Arcabisbe de Tarragona.

Lo qual era vengut ab nos: lo Bisbe Dosca: lo Bisbe de Tozena Missatger del rey de França a nos trames lo Abbat ó Mer Legat ó lsanct pare a nos: e ala dita vnio trames: lo Abbat de Mũtaragó: e altres prelats del dit regne: e en altres bãchs costa a aqlls dels Jnfants seguerẽ Mesuaders/e caualleros: e en altres Banchs en lo pahiment posats seguer en/ciutadans de çaragoça: e altres Jprohomens deles Ciutats: e viles: e lochs del dit regne. Jpero los deles ciutats: e viles quierẽ de la vnio no volien recullir los de Terol: ne ó Baroca: ne los de Calatiu/ perço com no eren dela vnio. Jpero nos saem q̃ ells bi fozẽ bi prop Lal tar en sol de terra segueren les nostres cõpanyies: e altres. Efinalmẽt en la dita esglesia so aquell dia tota la sloz de Arago. E nos muntam en la Trona hon se acostuma de dir lo Euangeli: qui so oznada de Draps doz: e aqui nos proposam: dient/que a tot bõ princep se pertany teniren justicia/son sotsmesos: e seruar furs Jpriuilegis: e libertats a aquells. E apres moltes rahons bones: e rahonables: en quês fundam/concloẽ en aço q̃ justament/e rahonable deuiẽ esser exculats si despuix q̃ hauiẽ començat de regnar no hauiẽ tengudes Cozts en Arago. Car quaix en continent q̃ començãde regnar nos sobzeuẽgueren grãs affers. Sis vol per lo passatge del rey de Benamari en Despanya: loqual entenia acõquerir tota Haspanya e lo regne de Valencia. Jper quês couench a honoz ó deu: y per guardar les nostres terres de perills: e exalçar Chzistiãdat: fer ajuda per mar/e per terra al rey de Castella. Lo qual rey de Castella ab la ajuda de Deu/e nra vẽce/ e desbarata lo dit rey de Benamari segons q̃ sabets/sis vol encara per la execucio de justicia q̃ sozçats saem contra lo rey qui so de Mallozqs: e per molts altres Affers grans hauem hauts en nostra Juuẽtut. Jper quens couench estar pres les Marines si bon cap si deuia dar: axicõ mercea deu se es dat tro al dia de vuy: e fare si a Deu plau tostemps. E per aquestes Rahons e per moltes dal tres: qui aço se pozíẽ applicar/nos deuem/e podem esser excusats/quãt ala vnio q̃ hauẽ feta los diguẽ q̃ nos de coz/e de voluntat hi erem bey voliem esser. Mas pregãlos tots en general q̃ en les Cozts demanassẽ tals coses q̃ faessen adõmanar: e a nos de atozgar. E moltes altres paraules bones en labozs llurs: diguẽ: deles quals tots fozen pagats: e alegres. Apzes q̃nos haguẽ dita nostra proposicio parla lo Bisbe Dosca per los Jprelats loant la nostra proposicio/ e comendant la leyaltat de nostres gents. Apzes parla lo infant en Jaume per los richs homẽs: faent nos moltes gracies dela nostra proposicio. Apzes dita la nostra proposicio. E nos tornats ala Aliafaria com alguns Jhomens Richs/e Caualleros/ e altres venguessen ab nos/ axi per fer reuerẽcia com per parlar ab nos segons q̃ es acostumat: e fer se deuia Los dela vnio prenguerẽ sospita q̃ si axi venẽ a nos singularment q̃ls induissem a nostre voler/els diuisissem: els tolguessem dela dita Vnio. E tantost faeren ozdinacio entrels: que nengu no gosas parlar ab nos si no tots ensemps: e axi ho seruaren. En apres nos los assiguã lo Dillũs seguent a començar les Cozts en lo Monastir dels preycadozs: al qual dia tots los dela Vnio venguer en guarnits: e nos sabent aço trametẽ a misser Rodrigo diez Vicicãceller nostre a les cozts per prozogar aquelles tro en lendema: e tot Jhom toz-

nassen allurs posades/e encontinēt faem nos venir lo Justicia d'Aragó al qual diguem q̄ entenien a fer los dela Unio q̄ ari anauen guarnits a les Corts: y q̄si aribi entenien anar nos per cert no yziem. E lodit justicia respos. Senyor yō he parlat als Infants/reptant los daço mateix: e han me respost q̄ acostumada cosa es de venir guarnits secretament a les Corts: no per mal q̄ entenguen a fer: mas per partir baralles: e contrasts q̄ entre les companyies d'cascun a Uegades ses deuenen. E lla nozo laciutat seu fer crida: que null hom de cauall/ne depeu daqui auāt no gosas venir guarnit a les Corts ab grans penes. E ordenarē no res menys q̄ tota vegada que tēguessen les Corts certs homens a Cauall/e a peu de la ciutat guarnits estiguessē en les Corts e anassen per la ciutat per tal q̄ baralla no si pogues moure. E lendema nos somen les corts en continent a donar a entēdre q̄ volen ter e osos crem d'seruar tots los furs: e libertats sino q̄ nons en requeserē los furs jurā. En apres ells nos tengueren per contents daço: ans nos dem anar en superfluosament quels confermassem: e ser eprouar de nou la unio: e encara q̄ ells metessen d'casa los que ells volguessen/o volrien/e quēgitassem les qui no volien jurar la unio. E ariu haguē a fer: e fozē los quir segueren per tal com erē de nostra Casa. Mossenyer Miquel Isderez çabata senyor de Quadret: mossen Garcia de Loriç senyor de Torrelles: mossenyer Isbere Roiz d'Sagra senyor de Vilafelig. Mossē lop de Gurrea senyor d'Albero' Almerenchs nostres: e mossen Ferrer de Lanet: mossenyer Galceran de bell puig major d'domēs nostres/e altres Cauallers nostres/per tal que no pogues sem hauer Consells dells en nostres affers. E ordenarē nos per consellers/per ço q̄ faessem ço que ells volguessen. ço es mossenyer Joan Exemenez Darrea lo vell/mossēyer Isbere Cornell. Exemē perez de Isdina/mossenyer Arnau de França. Michael Ximenez el gordo per çaragoça/Gibert redonp Osca. Guillem perez d'Xirena per Balbastre. Isdero nos estigué alguns Jorns q̄ nou voliem ser/pero ala fi haguem ho a fer. Esdeuēch se vn jorn que som en les Corts que ells nos donarē dues mans de paper de greuges/e que los lurs atorgassen E nos mal nostre grat reebem los: e anā nos en ala Aljafaria/e hauiem los a prouehir ab los consellers/quens hauié donats. E vn jorn appartam nos en alcubeta que encara la obra noua no era feta/e ari com los començarē de legir ari com de huen hu los legié los denegauem: car tots eren fort desrabonats/car conoriem q̄ no era sino destructio de nostre Regue. P ells vehent que poch podiē fer ab nos/tornaren sen als dela unio: qui crē tots justats en sanct Saluador/e faerē los relacio/com nos no voliem cōsentir a nengu de aqlls Capitols/finalmēt que en lendema tātost haguem anar a les Corts. E aqui ells nos dixeren que aquells Capitols prouehissem. En altra manera/que ells sabiē que hauien a fer que ells hi prouehirien per altra forma. E nos veēt aço que ells eren moguts de esperit maligne nols volguem allicontrastar/e tornā nos en ala Aljafaria ab aquells Consellers quens hauien dats. E com som en la Aljafaria diguem los que ells mateixs quels proueyissenq̄ nos noy voliem esser. P per tal com ells se dubtaren que nos nols regirassem de hu en hu ordenarē entre si mateix que nengu dels separadamēt no gosassen parlar ab nos ni ser reueren-

cia sino solament justats. E axi com venien per ser nos reuerẽcia: e per tractar tots venien justats. E nos per aquesta rabo romaniem ỏs com panyats en la Aljafaria q̃ nengu de la ciutat ne altra persona nons gosauen venir per ser nos reuerencia e romaniem solamẽt ab los dela nostra casa. Y ells veents q̃ no podien ser a llur guisa de nos: hauent dubte daquells de nostre Consell quens acỏsellassen axi com ser ho deuien pensar en seque nos no fessem algũs tractaments. Y per ço ells nos demanaren Rehenes: per tal que ells poguessen fer a llur guisa de nos. Allegant aquesta color q̃ per ço que ells poguessen venir segurs a nos: diguerẽ nos quels donassem les rehenes ques seguexen. ço es los nobles mossenyer Ximenez de Loriç/ mossenyer Lop de Gurrea senyor de Gurrea: mossen Miquel ỏ Gurrea senyor de sancta Engracia: mossenyer Pero Jordã Durriez lo pro hom: mossenyer Pere Jordan durriez lo pro hom: mossẽyer pere Jordan Durriez lo fill micer Rodrigo diez/ mossenyer Joan ferrãdez Munyoz: qui era nostre maestre racional. E nos haguem los atorgar e liurar los. E com ells los hagueren en llur poder: meteren los dins la ciutat dins los murs de pedra: e cascun dells partirẽ los per certes cases: en manera q̃ la hu ab laltre nos podien parlar ne veures. E nos romanint axi/ e no hauiem quins seruis de Majordhom: ne daltres officis de cauallers: diguẽa mossenyer Bernat de Cabrera: qui era ab nos e qui nouellament hauiem tret de sanct Saluador de Brea/ e vẽch ab nos aquell Viatge: hon ell estaua apartadament per vida solitaria: quens seruis de Majordhom: e axis feu. Y ell estant vn dia seruint nos sins dir. Senyor yo veig que aquest fet es destructio de vostre Regne: e mal per a nos: si a vos senyor plabia yo mouria alguns tractaments ab alguns nobles en manera queus entirassets la major Partida a vostre seruey: e consumarẽ los axi. E nos responguem li quens plabia: y que loy agrabiriem molt siu apportaua a fi. E lo dit mossenyer Bernat mogue tractament ab mossenyer Garcia de Tarba. Lo qual vẽgue a nos ala Aljafaria: car pus q̃les rehenes tenien eren licenciats per los dela vnio qui volien anar y venir/ podiẽ venir ala Aljafaria sens q̃ nols calia hauer dubte de aq̃lls: qui dela vnio eren. Y encỏtinẽt lo dit mossenyer Garcia ab mossẽyer Bernat ab tractamẽts tiraren a nostre seruey mossenyer Lop ỏ luna: mossenyer blasco Dalagon: en Thome Cornell: y en Pedro ỏ Luna. E axi ab tractamẽts de mossenyer Jorda durriez tirã nos a nostra part los cauallers seguẽts. Mossen Pere ximenez de sanct Pere fortunyo eyeguez ỏ Corella: en Thomas cornell/ Eximen garces de mozella. E apres cõtinuã nostres Corts consentẽ los tota vegada altres malicies. Pero los damunt dits nobles qui eren a nostre seruey venguts nos demostrarẽ en res que fossen de nostra part. Pero per secretamẽt queu fessem tots los dela vnio ho sentiren be. E començaren a maltractar los damunt dits. E la rabo per q̃ nos ho tenie secret era aquesta que nos enteniem a venir en Catalunya: y q̃ ab ells e ab los de Aragoqui seren tornats ala nostra part poguessem als dela vnio fer batalles/ e guerrejar los. Y esdeuench se que nos acordam quel primer dia que fossem ales corts q̃ no sofferisse nẽguna deshonor: ans q̃ los respon

guessem altament. E aris feu q̃ nos estant vn dia en les dites Corts legint molts Capitols ỏ sra bonables: y entre los altres ni hauia hu molt desrabonable: e descouinẽt qui era grã destructio de tot lo poble de nostre regne: oynt aq̃ll nos nos leuã: e altament nos diguem al Jnfant en Jaume. E com Jnfant nous basta q̃ vos siats capdela Unio/ encaraus sets concitador del nostre poble/ens auolotau ab aquell/nos vos diem q̃ aço sets auolment / e falsa: e com a grã traydor que vos sots: e açeus entrenem a cõbatre corps per corps guarnit: o menys de guarniment/o q̃ engonella vos ho combatrem ab Coltells / y queus farẽ per la vostra boca mateixa dir q̃ açoque hauets fet/hauets fet desordenadament/y renunciarem ala Dignitat Real q̃ hauem/e ala Primogenitura/eus absolrem ỏla dignitat quens sots tengut. E com aço hagué dit/ callam. Pero nos ordenã que Pero Ximenez depomar/y en Gonçal uode Castellui estiguessen als peus del dit Jnfant / per çoq̃ si ell se moia desordenadament vers nos que aquest lo matassen. E lo dit Jnfant en Jaume leuas e dix. Senyor yo a vos no dich res/ mas tot altre hom exceptat vos/qui diga aro/ mẽt per la barba. E dites aquestes paraules ell segira vers lo poble/qui era aqui alli per les corts/e dix aytals paraules. O poble benastruch veiats com vos vaq̃ com ami diu aytals paraules qui son son frare e son Cochinẽt/ quant mes dira a vosaltres. E dites aq̃stes paraules ell se assech/e mosse nyer Joan Ximenez Durrea leuas e volch parlar/ e nos quil veẽ leuar diguem li: en Joan ximenez assiets vos/e nous es ops q̃ parlets/q̃ vos ne altri nous ỏuets metre entre nos e l'infant en Jaume/ e posats vos/e ops q̃us es. Y ell quiu oy axi parlar descolorit tot q̃ ell era dacija blanch e assech/se. Y en aq̃lla hora en Guillerm Cacirera: qui era Cãbrer major del dit Jnfant leuas/ e dix altament. O deu/e noy ha nẽgu qui gos respondre per lo Jnfant qui es raptat de traycio. Crida a manera de aualot. Uiafors/viafors: e anassen a obrir les portes. E axi cridant ell isque defora entraren murmurant. E nos e tots aq̃lls qui eren ab nos/ y les gents de peus nostres. E axi mateix tots aq̃lls: qui eren tornats ala nostra part: dels quals hauiem ja pres sagrament/ homenatge: e seguretat / que no serien bons eleals estrenguem nos ab los Coltells en la ma. E axi leuam nos: e isquem de fora: e anã nos en al Uiafaria: y segons quen apres sabem com nos en fom tornats digueren aquells dela vnio. Be appar/que grã liga hic es feta com lo senyor Rey ha dites ay tals paraules. Y estant en aquestes paraules ells leuaren les Corts: e anaren cascun ses posades.

¶ Capitol quart com lo rey en Pere mal son grat atorga ala vnio tot quant volgue: e lic ẽcia les corts partint se de çaragoça/vengue sen a Barcelona: hon connoca Corts: e pres per muller la filla del Rey de Portogal.

EYos haguem de consell de mossen Bernat de cabrera quens en anassem secretament: e q̃ leiràssẽ encorrer les rebenes: e que facssem cõpte que en batalla los hauiem perduts. Y en aço acordam y per inspiracio de deu: y q̃ troban de consell q̃ en corrent les rebenes seria gran mal: e mal exẽple que en se nostra morissen: troban de Consell: que molt mes valia atorgar tot

quant ells volien̄ sino si les leixa-|uē encorrer: puix q̄ per via darmes bo enteniem a defendre. E finalmēt aris seu: quels atorgā tot quātells volien. E com ells bo hagueren per atorgat licenciam les corts/e tātost partim nosen per anar en Cathalunya: y per hauer gents de cauall: y de peu per cōbatrens ab ells. Ydero ans q̄ partissem de çaragoça les dites rehenes foren liurades: e tornades en nostre poder. E aximateix vn dia abans q̄ partissem requerim los Consellers quēs hauien donats per la Unio quens seguissen: y ells nons volguerē seguir dient entre si en leixos: q̄ sins seguien com los hagussem ver Leyda q̄ matar los hiē/ y per ço nons seguirē. E nos partim nosen/y tenguem nostre Cami per anar nosen en Catalunya: y mentre q̄ forem caualcats tots los dia vnio e molts daltres foren vers nos caualcants: volents ells delliurar ab nos llurs Affers. E nos diguem los vuyt mesos ha q̄ sō açi: enōs hauets volgut res dir ne delliurar vostres Affers certes nons poziem ara delliurar/e caualcam/e cōpanyaren nostro ala Barca de Sallego: e allivolien nos preriuolar/e nos descaualcam e passam la barca/e nos esperā lo Mul ans nos en anam a peu tro ala torre del penyes. E com fom allí vench a nos lo Mul: e caualcam: y tenguē nostre cami/y ells quens vceren passats: tornarē sen q̄ noni passa nēgu. E aquell dia mateix nosen anā a jaure a Ydina/y en lendema nos ne anam a jaure a Lapdasens. Y en altre dia seguēt anam nosen a jaure a Fraga: e com fom a vista de Fraga: mossen Bernat de Cabrera nos dix Senyor veets aquell loch/e nos li diguem hoc/donchs de Catalunya es e nos en aqlla hora diguem. O terra beneyta poblada de leyaltat beneyt sia nostre senyor Deu: quins ha leyxat exir dela terra rebella e maluada maleyt sia quiy mir mal. Car arima teix era poblada d̄ leyals persones. Mas be hauem fe en nostre senyor Deu q̄ la tornarē a son Estament/e punirem aquells quiy miren mal. E com en Fraga allidormim aqlla nit/ e lendema anam nosen jaure a Leyda: e allí acordam d̄ tenir Corts als Cathalans: e aço per cor de satisfer los a tots greuges/ y de acostar los nos per ço q̄ ab la ajuda llur nos poguessem destruhir los Maluats Rebelles dela vnio. Y per ço com lo Jnfant en jaume era poblat alli/temets que alguns dela ciutat per fauor sua nons torbas les Corts/o algun Aualot no si mogues/ acordam de tenir les dites corts en Barcelona e aris seu. E com fom en Barcelona que començam a tenir les dites Corts apres poch temps vench alli lo dit Jnfant en Jaume: fort mal appare llat de malaltia/en tant que com nos li isquem a reebrel com entrauenen la ciutat vn hom fabia jochs per alegria que passaua: e anaua de part a part del carrer per vn fil prim: e nos li diguē. Frare veets aquests jochs. E ell dix. Senyor no veig res/e tantost com foen la posada sua gitas en son lit: e a cap de alguns jorns rete la anima a nostre senyor deu. E nos tenents les Corts vn jorn haguem ardit/que la Jnfanta de Portogal era venguda/per complir lo Matrimoni ab nos. E tantost prenguem la per muller e en la nit seguent morí lo dit Jnfant. E fo soterrat en la Esgiesia del Monastir dels Frares menors de Barcelona.

Capitol quint com lo rey en Pere ana a Valencia per occasio de la damnada vnio dels Valencians: y del Aualot quis segui en la Ciutat

e com faeren ballar per força lo rey e la reyna.

Apres affers del nostre matrimoni foren acabats per la manera dessus expressada/haguē ardit ōles parts de Valencia q̄ aquells qui hauien començades les Unions en lo dit Regne se eren fort agrauiats/ com la Reyna nostra Muller venint deles parts de Portogal ab Galeres del Rey ō Portogal/e nostres passant per les mars de Valencia nos i eren aturats ne pres refrescament algu/ dient que açò sera fet per desgrat/e menyspreu llur. E sobre açò se esforçauen de metre auāt les vnions que ja hauiē començades cōtra nos. Empero alguns deyan q̄ no era ver/ y q̄ nos calia anar a Valencia sino ab lo Sparuer en la ma/ y q̄ com feriē lla tuyt nos obeyriē axicom tostemps hauien acostumat. Mas sobre açò fo gran contrast en nostre Concell. Lo qual regien per la major partida los Rossellonesos/car los vns teniē q̄ podiem anar simplemēt/ axicom a costumat haniem/e aquests eren enganats en llur cuydar. E altres deyen q̄ anassem poderosament ab Armes/per tal que poguessem castigar aquells qui a tal obra nos hauiē començada. E finalment delliberam q̄ anassem ab armes/ y q̄ dreçassem nostre cami al Loch de Muruedre per tal com es frontera dels regnes nostres vers Valencia. E tātost haut lo dit acort/ordenam que molts Barons de nostres Regnes/e especialment de Catalunya anassen ab nos prenēt sou ab lurs companyies a caual e a peu segons la ordinacio quē sou fera/e donada a Pere ōsbosch seria deracio de nostra casa. E axi mateix li fon liurada moneda per pagar lo dit sou especialmēt daquella que nouellament hauiē reebuda del dot dela dita filla del Rey de Portogal Muller nostra/ entre los quals Barons e caualliers era mossenyer Bernat de Cabrera/ y en Pere de Fonollet Vezcōte de Villa/ Raymar de mossee/ y en Ramon Torzo/ y en Pere de Queralt/ e lo Comte de Pallars Mossen Pere de Malay/ e molts daltres de Rossello. Y tenguem nostre cami/e fom en lo dit loch ō Muruedre/ y de continent q̄ fom en Muruedre nos saem enfortir la força del Castell/ reparāt los murs/ e purgāt e denajāt les Cisternes q̄ eren totes guastades/ e ōstruhides/ e abarreig e Besties lo dit mossenyer Bernat de Cabrera/ aquien especialment era dat carrech faea metre aygua en les Cisternes del aygua ōl riu. E apres q̄ nos haguem estat aqui algun tēps fallins la moneda q̄ no poguē pagar lo sou a la gent darmes: qui eren ab nos. Les quals eren tots Catalans per la qual cosa ells sen tornaren en Catalunya/e no romas ab nos sino fort pochs de nostre Consell/ entre los quals era frare Joan ferrandez de Heredia/ Castella de Amposta/ e mossenyer Lop de Gurrea/ qui era nostra Camerlench/ e alguns Juristes: e los de Muruedre tractarētos dies ab los de Valēcia/ e veents que la nostra Companyia senera anada feren grā aualot vn Diumēge en hora quel sol se volia pōdre/ e tota aquella nit nos faerē guardar a be mil homens Alberch bon posauē. E com vench per lo mati diguerē nos que a nos conuenia quens en entrassem a Valencia per nostra honor/ e profit. E nos veents q̄ als noy podiem fer/ e caualcam/ e fem nostre Cami vers Valencia: axicom ells volien. E tota vegada entorn de nos vēgueren dells per lo cami be mil homens armats tro fins q̄ fom passats puçol e aqui trobam Linfant en Ferrādo

ab tots los dela Unio a Cauall: e a peu gran Gents tots armats: e los de muruedre cridarē altes veus vel vos açi guardau lo be. Car nosaltres be lauem guardat. Y per açola Reyna nostra molt cara muller romania detras alguns dells anarā hi per companyar la: e nos entram no sen a Valencia. Y decontinent los dits Jurats de Valēcia:: e altres/ qui eren venguts a nos per fer nos reuerēcia ala reyna muller nostra/ e treballant se dereebre labonorablement en la Ciutat: aricom a nouella Senyora/ e Reyna: e apres pocs dies entrā en la Ciutat: e fon feta a la dita reyna solēne festa: aricom de les altres Reynes es acostumat. E ladonchs era en la Ciutat la reyna dona Elionor Madastre nostra: e Linfant en Ferrando fill seu: y germa nostre. E apres alguns dies que fom entrats en la ciutat: veēts que ab nos no hauia romas nēgu ab qui bens poguessem aconsellar acordāt per nos mateix q̄ com açi en la Ciutat de Valēcia fos mossen Vidal de Vila noua Cōmanador de Muntalua: lo qual era hō fort Antich: e era estat dels principals Consellados de nostre Aui lo rey en Jaume que ab aquell prenguessem nostre Consell. E per tal comper sa gran Antiquitat: e per ço com era apassionat de malaltia en los peus no podia venir a nos sem missatger entre nos/ y ell vn net seu/ qui hauia nom Ramō lo qual se era nodrit tostēps ab nos e daqui auāt tota vegada q̄ los dela Unio nos debiēres aturauem nos acort: segons q̄ lo dit mossenyer Vidal nos trametia a dir si sabiem la resposta. Esdeuēch se q̄ lo Diumenge ans del ram intitulat. Dominica in passione: teniem vna taula ō Junyer en la Rābla dauant lo nostre Real: e alguns de aquells: qui dela gent qui era aqui hagueren noues ab hun hom de casa nostra appellat Bort ō Cōçut quils reprenia dels affers dela Unio q̄ hauien feta cōtra nos: e volien lo matar: y ell mettes dins lo nostre reyal: y ells ab tāta de furor q̄ mes no poguerē entrar ēdins no contrastāt q̄ les portes del nostre real se tancassen contra aq̄lla furor. Empero ells ab grā força ō Buçós esuabiren les cābres/ y metēt les espases per los seglits cuydāt q̄y fos lo dit mossenyer Bernat ō Cabrera e mossen Berēguer de Abella: e altres de Rossello: quils eren fort odiosos. Mas nols hi trobaren: que tots sen eren anats: cō so lo dit Hualot ō Muruedre. E com nos qui erē en la Cambra del dit real sobrel port tal sentim aquest tan grā rabustol is quem dela dita Cambra: e leixam la reyna ab alguns de nostra casa: y en especial ab mossen Pere de Muntcada: e frare Joā Ferrādez de Heredia Castella Dāposta: qui apres son Mestre del orde. Y vēguem al cap dela Escala dela grā entrada del dit real: y veem la plena de gent: e solament ab la espasa cincta estant en lo portro mossenyer Pere de Muntcada: y lo Castella de Amposta diguerē nos. Sēyor exits sino tots sō morts e nos respōguē los exits vosaltres e lo dit Castella calla. Mas mossēyer Pere de Muntcada: no cessa de dir senyor exits. E nos entenents aquestes paraules giram nos al dit Castella diēt. Uosaltres tēdrets vos per segures sinos exim: y ell respos. Senyor hoc. E lauors girā la isquena/ e anam tro ala porta: e diguēromanga tot hom q̄ nengu nons seguesca. E coman vos la reyna si alre era ō lla morits tots ab ella: per la qual cosa nengū anaab nos sino Joan de Lobera: e Garcia Lopez de Latina Uxers nostres: e Martin qui era nos-

tre Sobrecoch/e Nicolau Lopez de Trilla: qui tenia les claus dela nostra Cãbra/e Bonçaluo ò Castellui/ qui tenia lo peno defora nons volguerẽ leixar ne desemparar. E aqui so nos dada vna Massa: e començã dauallar/e cridar. Q traydors a nes a nos/y ells decontinent qui tenien les espases trets cridarẽ a vna grã veu. Viual rey: viual rey: e nos devallam ñus al peu dela Escala/e vn dela nostra escuderia bac nos appa rellat vn cauall/en loqual cavalcam e altre per lo dit Bonçaluo/qui por taua lo peno/e tots aquells qui tenie les espases trets cridauen Entorn nos. Viual rey/viual rey/y en aque sta manera isquẽ del dit rey/e com som en la rãbla vengueren a nos los dits Joan de Lobera/e Garcia Lo pez ò Latina vers nostres ab lurs cauallos/e acostarẽ se a nos. Estants nos en la dita rambla ab tota aque lla gent dessus dita que era en grã multitut/car molta gent òla ciutat qui hauien sentit lo dit Alualot/axi com a formigues venie/e corrien ala dita rãbla. Apres poch daço Linfant en Ferrando frare nostre isque dela ciutat ab. cccc. homẽs a cauall de Castellans/e passant per lo pont del real feu la via lla hon nos erem/ e tota la dita gent quiera entorn nos cridaren a grans crits/ no acostar al rey Castellano/no acostar al Rey e cuytadament faeren dells mur cõ tra lo dit Infant/e Castellans. E la donch lo dit Infant veent aqstes co ses tot sol isques òla sua flota: e vẽch sen humiliant se a nos/e faent aque lla reuerencia q deuia. E nos rebem lo com a frare/y besam lo en la boca/ per tal q̃ donassem a nostres Seruidors confort alegrãt del amor q̃ ha niem al Infant dessus dit. E com fo axi mezclats muntã nos en semps/ per la dita rambla/e anes q̃ fessem al pont òls Serrans haguem fet/y de manã a beure/e appertaren nos ay gua en vna Ceruellera/y beguem: e anes q̃ beguessem cridauen/sia fet lo tast òla aygua. Y entram nosen per lo pont dels Serrans/y cercam tota la ciutat. E com sem al Real son ho ra de sopar/e tot hom tornassen. E com fonch hora tarda volguem nos colgar/e a cap de vna pessa vẽch per lo pont del Tẽble grã colp de gents ço es ben. cccc. homens ballants ab trompes e tabals/y venguerẽ al real e pujaren dessus/e ala final q̃ nos/e la reyna haguẽ a ballar/e vn barber appellat Bonçalboquis sabia Capi tà dels dessus dits mes se en mig de la reyna/y de nos e cãta vna canço/ qui deya Mal aja qui sen hira en cara ni encara/e nos lauors noy res ponguem.

Capitol sise dels Conserua dors dela Unio/ forçants/y Destre nyents tots los lochs del regne de Valencia que juressen la unio. Y de la ajuda demanada per lo rey en Pere al rey de Castella contra aquesta damnada Unio. Y dela Victoria ha guda dela Host de çaragoça/ hon fo pres/e Nafrat lo Infant en Ferran do cap ò dita Unio. E aci son finida la unio de Arago.

Apres que totes les dites coses forẽ estades los con seruadors dela dita Unio tractauen cõtinuamẽt ab alguns dela Ciutat sobre diuerses ades tocants la unio forçants/y des trenyents los lochs del regne que ju rassen la unio/saluant Xativa/e Bor rian/qui consentir noy volguerẽ fae ren encara Ordinacions quels offi cials nostres quieren de Rossello: y de Mallorques fossẽ forajtats. Q̃ denarẽ encara q̃ en regne de Valen cia/axi com es en Arago hagues cin-

vn official que fos appellat Justicia de Valécia: y que hagues aquell mateix poder en dit regne de Valencia que ha Justicia de Arago en lo regne de Arago. Y faceren Gouernador lo Infant en Ferrando. E totes aq̃stes coses los haguem adõchs atorgar. Car noy podiem als ser / comanant ho a deu/qui per sa bonesa hi prouehi: segons que per auant se seguexir. Y nos acordam de trametre mossen Berenguer de Abella al rey de Castella quens ajudas: y ells sabent que nos hauiem trames al Rey de Castella esmaginarẽ en quina manera pogueren metre diuis entre lo dit Rey e nos. Y vengueren nos vn dia: y digueren nos quel Adelãtat de Murcia hauia pres Fauanella/qui era dins nostre regne: y erã senyor en Ramon de Rocafull vassall del Infant en Ferrando. E com açotornas en gran greuge de nostra Real Magestat quens plagues de anar hi personalment. Car ells tots nos seguirien host feta. E sobre aço retenguem nos acort: y trametem hoa dir a mossen Vidal de Vilanoua: y ell trames nos a dir/ que açoera quens volien ser desauenir ab lo dit Rey de Castella: per tal que dell no poguessem hauer ajuda: y que li paria deguessẽ ser la resposta ques seguexir: çoes/ que com la occupacio del dit loch de Fauanella hagues feta lo Adelantat de Murcia/ qui era solament vn caualler. Saricom ells sabien a requesta llur nos haguessẽ feyt Gouernador del regne de Valencia lo Infant en Ferrando / donans vijares que aquest hi degues anar ensemps ab vosaltres: qui es massa bastant per aquest fet. E com sia lla: si lo dit Rey d Castella hi fa esforç/ lauors nos yrem saricom septany. Per la qual feta per nos la dita resposta/ ells estigueren tots apitrats: y conegueren que nos dbiem gran raho. Y vn dells dix. E dõchs senyor tal recapte hi dareis: y nos respongué. Quin altre recapte vos dieu que y donassé. Ara donchs dix aquell. Vosaltres daremrecapte en aço: y envos. E dites aq̃stes paraules/nos moguts de gran yra gitam la ma al punyal: e Infant en Ferrãdo représ forment a aquell: y puix leuaren se daqui: y anaren sen. Y en tots aquests consells de la vnio cabiẽ y cabia y la reyna nostra madrastra/ y Infant dõ Ferrãdo: y frare Dalmaude Cruilles: y Arnau çamorera q̃ fo nostre Vicicãceller: y molts caualers: y Juristes: y mercaders y menestrals. Mas en aço no consentiren/ ans feren tostemps ab nos dõ Pedro de Exerica/ Castella Dãposta. Mestre de Montesa/ mossẽ Bilabert de Centelles: y lo Compte de Terra noua. ¶ Estant lo fet en aq̃st estament: comença en la ciutat d Valencia la gran mortaldat en lo mes de Maig / del any de nostre senyor. M.ccc.xlviij. E creshque en tant: que ans que fos mijant Juny hi morirẽ tots jorns mes de. ccc. persones. E nos veents que estauem a gran perill en la dita Ciutat acordam ab lo dit mossen Vidal de Vilanoua/ qui na manera tẽdriem al nostre partir y tinguem ley ayta l: quens fem venir dauãt tots los d la vnio: y diguẽ los ayta lo paraules. Vosaltres veets aq̃sta mortaldat cõ poderosamẽt hic regne: y vosaltres tenits me ací a grã pill de ma psona: pq̃ jous requir eus pteft/ q̃ vosaltres no mi tingats. En altra manera jous protest aricõ aq̃lls q̃ aturẽ llur senyor en loch hõ muyta: y queus puira esser demanat per mi si visch: y per mos successors si jo muyr empero. Y ells lauors tãtost sens altre acort y del liberacio respõguerẽ nos: q̃ja d nou volgues

que ells nos tinguessen: ans faessem be tot ço quens plagues ó anar ho de estar. Y dels dites coses manam an Matheu adria nostre escriua alli present/quen fes carta publica. Y nos decontinent sens esperar vna petita hora/caualcam en vn palafre y solament ab tres caualcadors: y la reyna nostra muller/ab dues dones y ab quatre caualcadors anam nos en a Torres Torres: tenēt lo cami de Therol. E com nos volguem partir/son feta vna crida de part dels Conseruadors/que null hom gosas traure caualls del regne de Valencia. Y decontinent sozen a nos tots los cauallers: y fills de cauallers: y officials nostres qui sen duien anar ab nos vers les parts d'Arago: y supplicaren nos que faessem reuocar la dita crida: y finalment noy pognem als acabar/sino quen trasqnessen a quells caualls quey hauien mesos com hi entraren ab nos. E ar los Cōseruadors allegauen que ells eren en frontera de mozos: y de Castella y que no era ops quels caualls hisquessen del dit regne: y attribuhien hoa seruey nostre: y al defeniment del regne. Y decontinēt nos hisquē dela ciutat: y dreçam nostre cami vers les parts de Therol. ¶ E tan tost com som enlo dit loch de Therol/haguerem ar dit quel Infant en Ferrādo era en la ciutat de çaragoça/ab los nobles en Juan Xemenez Durrea/senyor de Biota: y del Baro: y son fill lo primer nat: y dō Ysdero Cornell: senyor del Fajari: y don Ysdero Ferrādez Dixer: y en Bombalt de Tramacet: y Heximenez perez d'Ayna: y molts cauallers: y syndichs d'les ciutats y lochs insignes Darago: tractāt sobre les affers dela vnio: q̄ ja tēps hauia sera comēçada en lo dit regne/segōs q̄ ja dessus nes feta larga mēcio. E tot ço quis tractaua era en gran minua y detraccio nostra. Y apōs algūs dies q̄ fom enlo dit loch de Terol/comença la gran mortaldat: per rahō d'la qual haguē daqui exir. E tenguem nostre cami vers les parts de Taraçona: hon era lo noble en Lop de Luna/ab la cō pāyia darmes Darago: y mes quen esperaua: quel Rey de Castella li deuia trametre ari com seu per seruir nostre. Lo qual en Lop per honor e seruey nostre tenia assetiada la dita ciutat de Taraçona/quiera rebella a nosaltres per affers dela vnio dessus dita. Y es cert ladonchs q̄ eren ēlo loch d'Epila los nobles en Blasco Delago/en Thomas Cornell/en Juan Xemenez Durrea: senyor del Calaten: qui tots eren nostres seruidors/y contraris a tots aquells q̄ manteniē la vnio: y al dit Infant dō Ferrando: y altres nobles d'ssus nomenats/ensemps ab la host de çaragoça: volents subjugar a llur voler los dits nobles q̄ eré ēlo dit loch d'Epila: p tal q̄ tot Arago fos vnit en llur mal ppolit/anarē al dit loch de Epila. E com lo dit noble en Lop d'Luna sabe aço/decōtinēt ab set cēts homens a caual: ço es: tres cents d'Arago: y quatre cents quen hauia sets venir lo Rey de Castella/per socorrer als dessus dits qui eren en Epila/cuy tant se al pōt: per tal que la sua entrada no pogues esser embargada per lo riu/passa lo dit pont/y ab molt gran fermetat feri contra la dita host de çaragoça/hon lauors era lo dit Infant en Ferrando: y altres nobles ja dessus nomenats: en tant quels vence/y les desbarata a tots: y pres en persona lo dit Infant en Ferrando/qui fonaffrat per la cara: y morirē enlo camp los dits en Juan Xemenez Durrea: y son fill primer nat: y en Bōbalt de Tramacet: y en Saluāy Dāglesola: y en

Exímen Perez de Pina nobles / ò sus nomenats. Empero Ferrandez Dixer so pres: y lo dit en Pere Cornell: ab la host de çaragoça fugiren: y tornaren sen a la ciutat vençuts y desbaratats: y moriren hi dells aquell dia mes de mil. Y decontinét lo dit noble en Lop de Luna trames nos per vn fill de Caualler cuytadamét la gracia que Deu hauia feta a nos: y a ell dela victoria que hauia hauda de aquells: qui per llur gran mal uestat hauien torbat y regirat lo regne de Arago/per gran culpa llur/q̃ nos nol mereriem. Enos ladonchs faem labors y gracies a nostre senyor Deu dela gracia quens hauia feta. Pero hagueremhaut sobir an pler quey fossem estats. Y ladõchs fon finada la vnio Darago: y forẽ punits aquells quin eren causa ab dal tres: segons que p auant se segueix Y decontinẽt nos dreçam nostre cami vers loloch de Carenyena / per acordar q̃ farié ẽlos affers ò̃ssus dit/.

Capitol sete com lo Rey en Pere torna a çaragoça: y dona sentencia de mort / ab confiscacio de bens/contra los principals y culpables enlos actes dela vnio/hon con uoca Corts: y fozen condemnats: cremats/y romputs los actes y processos fets p la dita vnio: y lo sagell de aquella: y del rahonamẽt per lo dit Rey fet al poble: y gra: y pdo.

Com fom enlo dit loch ò Carenyena vengueren a nos. x. homens notables missatgers dela ciutat de çaragoça a guiats per nos: y explicaren per la dita missatgeria ço quels era acomanat: entre les altres coses digueren que la ciutat era a nostre seruey: y que com a nos hi plauria venir: entrassem per qual portal nos volriem/y que punissem a aquells q̃ fossen culpables: faent aquelles inq̃sicions quens plauria: esguardant veritat del fet: no contrastant fur ho priuilegi algu: al qual ells de present renunciauen per tot vn any esdeuenidor. Y cõ nos haguem oyda la dita relacio tenguem nostre Consell: y delliberam que certes psones dela ciutat fossen preses: perço com eren molt culpables en los actes de la vnio. Y decontinent tremetem a la ciutat nostres Algutzirs: ab informacio de aquelles persones que pẽdre deuien. Los quals Algutzirs e ren mossen Ramon Perez de Pisa y en Juan çabata: y cuytaren sp̃rimers ans dela nostra entrada: y prẽgueren ne tretze: car mes erã: y haguerenne sentiment: y fugiren. E apres nos vinguem a la ciutat: dreçant nostre cami vers la Aljafaria nostra: y venguerẽ a nos les Comunes de Calatayu / Daroca / y Terol ab llurs aldeas. Y forẽ hi moltes gẽts a peu: y a canall/ab llurs armes: per tal que nos fossem poderosos a fer justicia: y punir a aquells qui eren principals: y pus culpables enlos actes dela vnio. Y fets nostres enquestes donam sentencia corporal contrariũ. persones daquells dela ciutat/ab confiscacio de bens. perço cõ hauien comes crim de Lesa Magestat: E aquesta sentencia fon per nos personalment donada dins la dita Aljafaria. E fozen penjats/ partida ala porta ò Toledo/y partida en altres lochs dela ciutat. E noves mẽys foren condemnats alguns altres qui eren absents: com fossen fuyts: y confiscam los bens ò aquells. Y encara confiscam los bens dels morts: q̃ hauien consentit enlos actes dela dita vnio. Y com totes les dites coses fozen fetes/los Jurats dela ciutat/supplicarẽ a nos qũs plaguestra dar ò lestamẽt ò l regne. y haut acort

ab nostre cõsell: enlo qual era lo Castella Dampostà: y lo noble en Lop de Luna: y mossen Bernat de Cabzera: y misser Bernat Dolzinelles Thesozer nostre: y molts daltres ò continent acozdam de tenir Cozts generals enla ciutat: les quals començam. E la primera cosa que fahem fer/que judicialment fozen condemnats per acte de Cozt/ tots los actes fets per rabo dela dita vnio: e dins la casa majoz del couent òl monestir dels ꝓycadozs/hon les cozts se celebzauen/sozé cremades les dites escriptures totes: y processos ꝙfetes eren estades per la dita vnio E axi mateix son lo sagell òla vnio trocejat/y trencat: per tal que dels actes dessus dits enlo esdeuenidozres non appar egues / ne mostrar se pogues. ¶ E per tal que les gents veessen en publich la gracia y misericozdia que nos hauiem atozgada a tot lo General Darago/ anam a la esglesia de sanct Saluadoz: y en presencia del General dela dita Cozt: estant nos enla Tribuna/ hon han acostumat de preycar: parlam al poble. E per part llur fo a nos respost: y apzes nos deuallam dela Tribunal ho Trona: y apparellaren nos lo sitial nostre/per tal que puy endre çadament nos poguessem rabonar Lo qual rabonament fo en acabament/com nos teniem per prejudicats: y per injuriats dela mala obza quẽs era feta per la dita vnio. Mas que per esguart de Deu: nos cõsiderãt la misericozdia quels Reys passats Darago hã acostumada tostẽps fer a llurs sotsmesos: applicant hi moltes cosces òla escriptura diuinal faents sobze lo dit fet: los preniem a venia y merce: y per part del General fozen dites algunes escuses. Emperopzengueren ab humil reuerencia la gracia ꝓnosa ells feta. E fet lo dit rabonamẽt: tornãnosen a la nostra Audiencia. E apzes continuam los affers deles dites Cozts. E aço fo enlo mes de Agost: del any de nostre senyoz. M. cccxxxxviij.

¶ Capitol. viij. òles Cozts generals les sẽls y causa dela mozta litat comẽçada enla ciutat de çarago ça: fozen mudades a Terol. E dela mozt dela Reyna: y òl Rey en Pe re/qui acompanyat dela sua host sitiant y prenent lochs per causa de la vnio ana a la ciutat de Valencia: y li ꝓdona: y faẽt gries a òu hi ꝓyca.

ESTãt enlos tractamẽts òles dites Cozts: comẽça la gran mozta ldat: y tots dies creyia: en tãt que en lo comẽçamẽt del mes de Octubze se mozirẽ enla ciutat tots dies mes de. ccc. ꝓsones. E nos veẽt lo ꝓll de nra ꝓsona: parlãablos de la dita Cozt q̃ ꝓlógassen les Cozts/ fins a la festa ò sãct Marti ladonchs ꝓp vinẽt: y ꝙs continuassen enla ciutat de Terol: com nos ladonchs fahem graciaals de Terol que la vila llur fos ciutat: esguardant los bons seruеys quelos habitants en aquella nos hauien fets: com james enlo dit loch de Terol no son nomenada vnio: ne aquella tampoch volguerẽ jurar: be quen fossen conuidats: y tãbe menaçats. E ladonchs la Cozt atozgans graciosament vn Mozabati/ ho monedatge. Lo qual facm cullir per nostres Commissaris/ en tots los lochs del dit regne: segõs fozma acostumada. E òcõtinẽt ꝙles dites Cozts sozé ꝓrogades/ nos partim òla ciutat de çaragoça: y tinguẽ nre cami vers Terol ab la reyna nra muller: q̃ era malalta. Car ja dies eren passats: li era comẽçat lo mal: mas era millozada: e cõ som en Terol: voliem hi aturar: car la mozta l-

dat hi era ja quaix passada: empero estant aqui vench a pardo casta: e al fill de micer Rodrigo Viez: e moziren dins pocs dies daquell mal que lauors corria. Y per aquella rahó: y restaurar la reyna partim ó Terol: e anā a exerica: e la reyna fou agreuiada ól seu mal: en tant q̄ pocs dies passa desta vida en lo dit loch ó exerica. E com fonseta la sua sepultura tantost apres quens som dinats cavalcam/e anā a Sogorb: hon lo mal dela Mortaldat era ja passat molt temps hauia. E com fom en lo dit loch de Sogorb baguē ardit quels de Valécia jatsia quels majors regidors dela Unio fossen morts: empero daq̄sts qui eren romasos/ ni hac tants de llur mala intēcioq̄ reforçaren aquella vnio ab la host dela ciutat irqueren contra lo loch de riba roja ab Trabuchs: lo qual loch era de mossenyer Ramon de Riusech/ majordhom nostre. E apres anaren a Muruedre: e robaren la Judaria nostra: e altres diuersos Crims: e mals: q̄ fahien/e cometiē per tot lo regne/tinent a Castello gent de Cauall: de que era cap/ en Berart de Canyelles/e corrien tota la plana: e noy hauien altre defensio sino la vila de Burriana que era tota nostra e hon james nos Crida nes nomena vnio: e posam hi per regidor ab gent de Cauall y de peu mossenyer Guillerm de Bellera: qui noblemēt esta ua per defensio dela plana. Y en lo dit loch de Sogorb so ab nosaltres lo Castella Damposta/ lo Mestre de Montesa/ dō Pedro de exerica/ dō Lop de luna/ mossen Bernat de Cabrera: e Alfonso roger de Loria/e molts del regne de Valencia: e Darago: e foren entre tots Mil. cc. Capellines/ y tro a. xv. milia seruents: e haguem acort que farie/ e los vns tenien q̄ anassem a Burriana/ e cobrassem lo loch de Castello/ y q̄ com senyorejassem tota la plana/ q̄ anassem a Valēcia. E assignauen hi moltes rahons/ per les quals los paria que aris degues ser. L altra part ól consell tenia que anassem or̄et cami vers la ciutat de Valencia/ assignāt hi moltes rahons que aris deuia ser Sobre açoson delliberat que ari cō plach a nostre senyor deu tinguem nostre cami vers Valencia: y anam a Muruedre/ hon aturā algūs dies per replegar nostra gent/ y ordenar aquella. ¶ E fet aço bisquem del dit loch de Muruedre/ y donam la dauantera al noble dō Pedro de Exerica/ y a son frare Alfonso Roger de Loria. Y en aq̄ll dia mateix/ nos ab los dits Castella Dampostа/ y lo Mestre de Montesa/ y don Lop de Luna/ y ab tota laltra gent nostra de cauall/ y de peu: anam al loch de Puçol/ que es del Bisbe de Valencia. Lo qual era ple de blats/ de vi/ y de oli. Car hauia granes cullites y bones. E tantost fon barrejat/ y les gētes fuytes/ y aturam hi tres dies/ per tal com la torre era establida de quaranta homens/ y hauiē per cap vn Adalill al qual apres fēm dar mort en Valēcia. Car tots los altres qui ab ell foren presos en la dita torre: hagueren molt complidament remissio nostra/ empero a supplicacio de mossen Huc de Fonollet/ Bisbe de Valencia/ y tambe Canceller nostre: de qui lo dit loch era. E cō los dela dita torre hagueren despeses totes les sues armes ab ques podié defendre/ estanen endureits q̄ nos volié retre/tro quey manam metre foch. E ladōchs forçats q̄ls forem la torre/ y menālos p̄sos en la nr̄e host. ¶ Partét ól loch ó Puçol anā al Puig/ e trobālo castell desēparat E passant p Mūtcada/ dreçā nostre cami ab tota nostra gent al loch de

paterna: qui posaua nostre setge cō
tra la ciutat: e los dela ciutat ixque
ren ab llur gent: y enfortiren se en
vn loch appellat mistata hon faeré
pallicada en les açuts/y estauen tan
enfortits q̄ nolls podia hom damni
ficar: e tots dies hauiē palatiçes en
trels nostres els llurs. Y en la di
ta llur host tenien llur bādera real:
contra la nostra. E com haguem axi
estat tro a tres dies Michael perez
çabata Caualler de Arago tenia la
guarda dela nostra host. Y estāt de
lla lo riu/los de Valencia fabien la
uoz platiç ab ell: e ixquerē dels de
Valencia qualsque. cc. homens fo
ra la paliçada. E llauors lo dit Mi
chael perez broca: e mes los ne tots
per la paliçada. Y les nostres gents
de peu: qui eren daça lo Riu: veent
allo començarē brega ab ells: e lo ca
stella Dāposta ab qualque. vi. o. vij.
de Xula correch a ells per fer los
tornar: e com fon llavee que la Bre
ga era tant mesclada: que no era a
ells de tornar: e los de Valencia fa
bien grā essorç en vers los nostres
que cridauen qui volien caualler:
e homens de paratge per capdellar
y esforçar los. E llauors en Joan ra
mirez Darellano: en Ramon de vi
la noua: en Ferran Ruiz de carauā
tes auellauen dels Muls que caual
cauen: y per vn portell fort estret: e
perillos ab sengles Dauesos en les
mans pujaren en la carrera com esti
guessen en la ramblebaix. E com so
ren ab ells essorçaren la nostra gent
en tal manera que en fort spay poch
facrē desemparar als altres la bar
rera/e hac hi fort grā brega. Los de
laltra part ōl riu qui tenié altra bar
rera dela ciutat/veēts quels altres
llurs hauien desemparada la barre
ra faeren altre tal ells dela sua. En
aquest endemig nos som a caual: e
ab tota nāgent per la Rāble aval:
menā los ni. E morirē ni. Mile. D.
dells/e sina hagues sem volgut aq̄lla
nit la Ciutat sc sora entrada. Mas
nos nou volguē q̄s destrubis: e sem
ho cessar. Tenint nre cami: cōvecs
sem que dō Pedro de Exerica ab
grā colp degent saca lo cami del ra
ual/e don Lop de luna saca lo cami
dela Exerea ab molta altra gent. E
nos dubtās q̄ grā dan no sen seguis/
trametē certes persones ab grans
manamēts als dessus dits nobles: q̄
facssēlo cami del nre real: e axiu fae
ren. E tātost com hi soren puiarē en
les torres del dit reyalles Bāderes
del castella Dāposta/y del mestre de
Montesa/y dels dits dō Pedro de
exerica: y de dō Lop de luna. E aps
poch vēgué nosen la reçaga: e faem
mūtar la nra Bādera en la pus alta
tore del dit Real: y sem totes nres
hosts albergar del nre real trosins a
la Caydia. Exceptala host ò Terol
q̄ sem albergar dins lo nostre Real.
Mas la nostra gent discorriē tota la
horta dela ciutat: y les Alqueries q̄
eren plenes de viandes q̄ no hauien
fretura deres. E la ciutat veent q̄la
ya de deu los era venguda dessus
per llur grā culpatēch tots los por
tals dela Ciutat tancats q̄ non gosa
rir persona. Y lendema alguns ab
guiatge nostre. ço es en Guillerm
de Magençola mercader: y en Lop
de Pera notari ixquerendela Ciu
tat: y venguerē a nos: qui erem en
lo dit nostre real: e supplicaren nos
q̄ certes persones fossē per nos guia
des que poguessen tractar ab nos de
obtenir ò nos gracia/y merce. E son
los atorgat: emperolocastella Dam
posta: e micer Hernat Dolzinelles:
The sorer nostre entraren en la ciu
tat per regonexer algunes Coses.
De nos volie esser certificats. E
com sorē tornats nos ab nre consell
començaren a tractar sobrels affers

dessus dits. Es ver que nos per la grā rebellio quens hauien feta los dela ciudat: erem de enteniment q̄ la cindat fos cremada: y destroyda/ e arada de Sal: per tal manera q̄ ja mes persona no y habitas. Mas alguns e grāres de nostre cōsell/ nos ho desconsellaren q̄ per res no fos. Assignant nos hi tres rahons especials. La vna q̄ per los criminosos no deuien esser condēnats los justs/ parlant deles ciutats de Sodoma/ e Gomorra: a les quals deu hagues perdonat si deu justs si fossen trobats. Y era cert q̄ molts dels habitadors de Valencia fozen en nostre seruey: no tement perdicio de bens quey hauiē. La altra fo q̄ la ciutat de Valencia en tēps passat hauia fets grās e senyalats seruceys a nostres predecessors: e a nos: de q̄ rabo era quey hagnessem nostre esguart. La tercera q̄ si aytal ciutat se destruhis nos minuyria molt nra corona: com no ha rey de christiās/ qui haia tres millors ciutats q̄ nos hauē. ço es ça ragoça/ Valēcia/ e Barcelona/ y per totes aq̄stes rahons/ nos tempra la yra q̄ hauiē sobre dit poble. Empero no volguē q̄ passas sens algun castich/ e apres molts rahonamēts nos perdonā ala ciutat. Retēgudes empero cinch coses. La primera q̄ dela dita gracia nos alegras hom mort. Ens si per los actes dela Unio eren trobats culpables q̄ poguessem confiscar los bens lurs a nostre fisch. La. ij. que no si comprenguessen homēs generosos. La. iij. q̄ ara mateix no si cōprenguessen homēs de casa nostra. La. iiij. certes persones nomenades: deles quals ne haguē algūs de qui faē justicia corporal. La v. q̄ tots quāts priuilegis la Ciutat hauia venguessē a nostra ma: y q̄ls les cassem a aq̄lls que a nos plauria/ ari cō deset se feu q̄ algūs los entolguē de tot/ e altres no cō regim/ e altres nos en lexā. Finats los dits Ulers nos entrā en la ciutat poderosamēt ab la gent q̄ encara teniem a sou. E fem en la Seu sacnt reuerēcia a nre senyor deu/ e gracies com hauiē per justicia la dita ciutat cobrada/ e prey cam al poble: diēt los moltes coses sobre l set del crim q̄ comes hauiē cō tra nos. E nos axicō a rey misericordios seguint les carreras de nostres predecessors los hauiē perdonat: y ells ab grā humilitat acceptaré de nos la gracia/ quels hauiē feta: y da quell dia auant romas la ciutat en amor: y en gracia nostra.

Capitol. ix. deles sentencies donades per lo rey en Pere per rabo del crim de la vnio ara abolida: e com se casa ab la filla del rey en Pere de Sicilia: y dels missatgers per ell trameses al rey d Castella. Y del fill q̄ parí dita reyna en lo castell de Perpinya: y dla liga feta per dit rey en Pere ab los Venecians contra Genoeses.

Segons q̄ dessus es exprssat nos exceptā dla dita remissio certes persones nomenades: dles quals teniē preses xx. Eans dla festa d Nadal. v. dies: donā los sentēcia en lonze real en la casa baixa pres lo portal major: e donā la sentēcia en aytal manera q̄ quatre de aq̄lls quiérē generosos fozé escapsats. ço es en Joā roys de corella: y en Perons d Soler: y en Ramō estorna: y en Jaume d romani: e lo Adalill q̄ sopres en la torra d puçol. Dels altres bihauia tres Juristes/ e tots los altres eren gent de poble. Mercaders y menestrals: entre los q̄ls bihac vn barber qui hauia nom Gonçalbo: lo qual segons que damunt hauem recitat lo Jorn ques mogue lo Bualor en la dita Ciutat:

aquell vespre lo dit gõçalbo ab.cccc homẽs desos secaces vench ballar ab trompes: e ab Taballs al nostre real. E volguessen: o no baguem a ballar ab ells nos e la Reyna. E lo dit Bonçaluo mes se en mig de nos y dela reyna: e dix aquesta Cançó. Mal ajaqui sen yza encara: ni encara. E nos diguem li com baguẽ donada la sentencia. Vos nos digues laltre jorn com vingues ballar al nostre real tal cançó. ço es/mal aja qui sen yza encara ni encara. Ala qual cançó lauors nous volguem respondre. Mas ara responem vos. E qui nous rossegara: fusara e susara. E hac ni alguns qui aximateix sozẽ rossegats/e pẽjats: ealtres solamẽt penjats. Dels quals nihac alguns/ axicom homer exien: als quals fon donat a beure de metall dela campana dela vnio q̃ hauien feta. La qual estaua enla sala delacasa del Cõsell dela Ciutat/quies prop la Seu. Y com aquesta Cãpana los Conseruadors dela vnio: e tots los altres qui eren Diputats als actes de aquella se ajustauen de continent. Ço er que fo justa cosa q̃ aquells quell hauien feta fer beguessen dela liquor de aquella com tot susa. Y eren molts e diuersos los crims per ells comesos entre los quals ni hauia huq̃ hauien fet vn offici ò Justicier: lo qual per manamẽt dels Conseruadors daua morts a alguns dela Ciutat: en tal manera q̃ en laprimera part òla nit anaua a casa daquell qui deuia morir. E tocãt ala porta manaua li que decontinent anas ala sala hon eren los Conseruadors: eaquell hom tot spaordit exi ò son Alberch: y seguia aquell mal official: e axicom lo ògues ra menar ala Sala: hon deya q̃ eren los altres Conseruadors: ell lo menaua al Riu: e aqui ell lo affogaua. Y en ladita Sala tenié en vna pert. ra. xv. o. xx. sachs: e al mati com les gents hi venien trobauen menys. ij. o quatre sachs: y deyen ordens sychan fetes esta Nit. Y per totes a questes coses: y per altres se donauen les Sentencies dessus dites.

Apres la Festa de Nadal so apres a Corbera en Joan Sala sauien diet qui so grã Capita dela Unio: y en alguns lochs algũs altres: y en Bernat Redo draper: qui aximateix so grã Executor dela dita vnio so nos dits: que era aci en la Ciutat: e nos manã en Ramó de Vila noua q̃ ell diligentment lo cercas. Y feu ho: e trobal: y menal nos e com son acabada llur enquesta donãa tots sentencies de mort: e sozẽ rocegats: y penjats enla dita ciutat: saluãt lo dit en Bernat Redo: quins supplica de dues coses apres que la dita Sentẽcia son per nos donada. ço es que li perdonassem lo mal q̃ fet nos hauia/ e laltre q̃ los escaplat: e no pemate axi li so per nos atorgat: e axis feu. Fetes les dites justicies alguns de nostre consell nos supplicaren: que pus de tantes persones hauiem fet Justicia corporal q̃ dalli auãt nons curassem de dar Mort a algu per lo dit fet. Car per via de Remissio podiem punir los altres qui erẽ culpables. E axi ho faem/exceptat q̃ a alguns absents donã sentencia en llur absencia confiscãt a nos los bens de aquells. Y per la dita forma sen finida: e condemnada la dita vnio: axicom aquella q̃ so injusta/ e reprouada: y per obra de nostre senyor deu/ que no consent q̃ls mals passen sens punicio: per aq̃lla authoritat diẽt. Nullum malũ impunitũ. Nullumq; bonum irremuneratum. Y per tal/ com nos hauiem hauda: e hauem esperãça en deu: qui ha retut guardo a aq̃lls segons lurs merits: e segons la paraula del psalmista: diẽt. Mihi

vindictã: et ego retribuã illis in tempore: vt labatur pe eorum ꝛc. ¶ Siguent lo temps en aquest Any lo cõcorrent: del qual fo mil trecẽts quarãta nou/per tal com erem sens muller tremetẽ nostres Missatgers a la ylla de Sicilia per ser matrimoni ab la filla del Rey en Pere de Sicilia. Los quals missatgers foré mossen Lop de Burrea Cãbrer nostre/ e mossenyer Matheu Mercer. E com hagueren acabat lo tractamẽt del dit matrimoni vengueren a nos qui erem en Valencia/e menarẽ nos la filla del rey en Pere: qui ja era difunct: e hauia nom Elionor. La qual prenguẽ per muller en la dita ciutat solemnement: e axicom se conuenia a nostra dignitat Real. Y en aquest Any mateix trametem per Missatger mossenyer Bernat de Cabrera al rey de Castella appellat Alfonso: per ço com estauem ab alguna suspita dell/per rabo dela Reyna dona Elionor madastre nostra els infants don Ferrãdo/e dõ Joã Frares nostres: qui tots eren en Castella: e no eren clars ab nos/per lo fet dela vnio/en quens hauien prou deseruit. Mas lo dit rey Alfonso era Saui senyor: recordãtse dels bons obres les quals en seruey ỏ Deu/y per amor dell hauiem fetes en lo fet dela guerra q̃ hauia contra los moros. Dela qual li feu Deu gracia/ com per la ajuda nostra mỹançant la gracia de deu/e son esforç conquista/e a sos regnes applica la ciutat Dalgezira ỏl fadre ab sobirã treball/quen hac/ recordãt encara lo bon deute q̃ era tostemps estat entre les cases de Arago/y de Castella/ reebe lo dit nostre Missatger molt graciosament/e fina ab ell ỏ bona amistat/axicom antigament era acostumat: faents se y alença la hu al altre contra tots Reys/ exceptada per ell la Casa de Frãça/ y per part nostra so exceptada la Casa de Angleterra/y estãt ab ell lo dit mossen Bernat ỏ Cabrera volch lo dit rey de Castella saber dell quina punicio hauiem nos feta dela ciutat de valẽcia/e dix loy axicom son fet. Y el respos/ hizo como a buen rey: mas no lo hizieramos nos assi/ per auãt com tots los Uffers dessus dits foren finats acordãde anar en Catalunya. E partim de Valencia en lo mes de Abril del Any Mil.cccl. E fom en Barcelona/ bon estiguem algun temps. E apres anã a Perpinya/e la Reyna nostra muller estãt ab nos en lo Castell de Perpinya/ hac fill mascle/lo qual nasch lo dia de sanct Joã/en que comença el any dela natiuitat de nostre senyor. Mil trecents cinquãta e vn. E per ço lo dit Jnfant hac nom Joã. Estãt nos en lo dit loch de Perpinya vengueren ab nos Missatgers del Duch/e comu de Valencia. Los quals desijauen molt hauer Confederacio ab nos cõtra Genoueses/ab los quals guerrejauẽ. E com lo Duch/e comu de Genoua senti aço trameteren a nos llurs Missatgers per vigor dela qual missatgeria/requerim nos de Confirmacio de Pau/y que per res no faessem colligança ab los Venecians. Sobre aço haguem nostre Acord ab los de nostre Consell. ço es mossenyer Pere de Fonollet Vezcomte de Illa/ mossenyer Assamar de Mosset/mossẽyer Bernat de Cabrera/messenyer Garcia de Loriç/ mossenyer Thomas de marça/mossenyer ferrer ỏ Manresa/misser bernat de Dolzinelles: misser Rodrigo diez/mossen Matheu Mercer/y en Jaume Dez far/e altres del dit nostre Consell. E los vns tenien ab los Genoueses/ esguardant que ja eremab ells en fermapau/y que per ells nos era proferta gran ajuda/e

auantatges. Los altres qui tenien la part del Venecia: deyen que per ço com lo Venecia nos feya grãs auãtatges ỏ moneda: y que ab ajuda delle nos podiem reintegrar deles males obres e grãs dãnatges quels Genoueſos nos hauien fets: e faen tots dies. Car eſtãt ab pau ab nos: tremeteren. xvj. galeres a Sacer: e ab Barons doria qui allo hauiẽ tractat: tenguerẽ aſſetiada la ciutat de Sacer ben. viij. meſos: e foza perduda ſino quen Riãbau ỏ Lozbera gouernadoz dela ylla ỏ Sardenya: mena ab ſi de Catalunya molta gent de cauall: y de peu. E com ſo en Sardenya ab daltra gent quil ſegui: e ab ajuda del Jutge de Arboxea: y den Joã Darboxea ſon trare: qui perſonalment hi anaren leuaren lo ſetge. Y reebtades e concordades totes aqueſtes coſes en noſtre conſell. Lo qual ab majoz partida ſe eſforçaz: lo dit moſſenyer Bernat de Labzera: ſo acordat que faeſſen guerra cõtra los genoueſos: qui molt nos hauien ofeſos: y trencadapau ſens deſeriment algu que dar no hauien. Y per ço faem la cõfederacio ab los Miſſatgers de Genoua: qui tantoſt ſen tornarẽ quatx menallant: e diẽt que ells confiauen dellur fet en deu y en la llur bona eſpaſa.

¶ Aſſi fenesxen tots los fets deles Unions reſurgides malamẽt per los Aragoneſos y Valencians: contra lo rey en Pere: les quals ab la ajuda e gracia de noſtre Senyoz deu per lo dit rey en Pere foren ab foza dar mes expellides e abolides.

¶ Comẽça lo. v. libre: lo qual es pretitulat ỏ la guerra dels Genoueſos: hon es contẽgut: com lo dit rey en Pere feu confederacio ab los venecians contra Genoueſos: y dels fets qui ſen ſeguiren. E com apres lo dit rey ſen paſſa en Sardenya per caſtigar lo Jutge Darboxea: e recobrar lo loch del Alguer: quis era rebellat. E conte aqueſt quint Libre cinc Capitols.

¶ Capitol primer qui trata de la ferma: e forma dela confederacio e auinẽça feta per lo rey en Pere ab los Venecians contra los Genoueſos: y deles armades: e Batalles entre ells Subſeguides: y dels Capitans de aquells.

Com los dits Miſſatgers de genoua ſen foren anats nos fermã la dita confederacio ab los miſſatgers de Venecia rebents aquella en nom: e veu del duch e comu de Venecia. E faem caualcar vn dels dits miſſatgers. E la dita cõuinença ſon feta y fermada en aytal manera quel dit Comu de Venecia donas e pagas a nos certa quantitat de moneda per caſcuna ỏ les galeres noſtres per pagar lo ſou dela Ẋurma: y dela panatica: e altres auentatges. Axi empero que la Armada noſtra primeramẽt facdoza degues anar a les partides de Romania: y meſclar ſe ab les Armades del comu de Venecia y fer la guerra cõtra Genoueſos axi com acordarien los Capitans del ſenyoz rey y ỏ dit comu. Y fo elet per nos en capita dela noſtra armada en Ponç de Sancta pau. E foren liurades armades e be apparellades vint y quatre Galeres: ques erã armades en breu temps en noſtres mars. Deles quals galeres noſen mena dit Capita ſino. xxj. Car les tres Galeres que ſerã armades en Valencia no foren apparellades lladoch com lo dit Capita partiper quenos meſclaren ab lo dit Poſtol noſtre. Ans partent de Valencia: les mena en

Bernat de Ripoll caualler: e Visalmirall de Valécia/axi com li era manat a Contestinoble: hon trobaren los hostols nostres/y dels Venecians. E ab lo dit Capita anaren sen a Bonanat dez Coll Visalmirall nostre: y en Guillerm Mozey/y en Francesch de Finestres: qui fozen dats per Consellers al dit Capita nostre y ers Ciutadās de Barcelona: e los pus destres que nos hauiem en tota nostra senyozia en lo fet dela Mar. E aximateix hi anaren Rodrigo sāct marti caualler Visalmirall de Mallozques. E totes les. xxj. Galeres anaren per ordinacio del dit capita nostre a menozca. E fozē totes justades al pozt de Mabo. E los Affers quio seguirē axi del passatge del dit Capita: e com se mesclaren ab lo hostol de Venecia cō dela Batalla que hagueren ab lo hostol dels genoueses en les mars de Contestinoble: com encara dela tozna que lo dit nostre hostol feu a les parts de Catalunya apres mozt del dit Capita nostre fozen es segueren en la manera ques seguexi: segons relacio quē haguem daquells qui fozen en los affers: qui eren homens de creença: y de gran Authozitat en lo fet dela mar. Es a saber quel dit Capita nostre ab les dites. xxj Galeres partí de Mabo: y feu la via de Caller hon estech tres dies: e aço era en lo mes de Setembze: e apres partent d Caller feu la via de Sicilia: e arribaren en la platia de Millas faent la via de Messina encōtraren se ab micer Pbā grat Capita d. xx. galeres del comu de Venecia. E tots ensemps fozē en Messina: hon estigueren vn Jozn: e partirē se de Messina tots ensemps faeren la via del cap deles Cenques/ e fozen quarāta vna Galeres. Car la vna Galera que menaua en Bernat descoll Visalmirall de Catalunya era anada en Cathania per Affers del dit hostol. E partent les dites galeres d l dit cap deles Cēques pres grā Foztuna en tant que totes les dites galeres se desempararen q vna no sen tēch ab laltre. E mpero totes faeren la Via dela Romania baixa: e trobarē se la major partida al pozt del Curroqui es dela senyoria del comu de Venecia: e aquí los Capitās faeren regonexer los lurs hostols/ e faeren adobar y reparar algunes galeres quiu hauien gran mester per la foztuna que hauien sostenguda. E trobaren totes les galeres que no sen perde nenguna: sino vna dels Catalans: que era de Valencia dela qual era Comit en Brunet nebot den rull. La qual galera james nos troba. Y fet aço partiren totes les dites Galeres/ e nauegaren fins al pozt de Negra pont: hon estigueren dos dies. E apres partiren de aqui: e faeren la via de Cōtestinoble: en la qual via encontrarē micer Nicola Pisa Capita general del comu de Venecia ab. xiiij. Galeres. E aximateix vench en Bernat de Ripoll ab quatre Galeres: e totes les dites galeres vengueren en vna ylla despoblada que es a. x. milles de Contestinoble ab fozтuna que hagueren: y en aquella ylla estigueren vn jozn: e vna nit esperant que fes bon tēps y que poguessen anar al pozt de Contestinoble: hō hauia. ix. galeres quel Empador hac fetes armar d grecbs en ajuda de Venecia: e fozen totes les dites galeres: qui eren en la dita ylla. lix. galeres: e acozdaren los capitans de calar se al pozt de Contestinoble per mesclar se ab dites. ix. galeres del Emperador per tal q̄ tots ensemps acozdassen sobzel fet dela Batalla que deuiē hauer ab los Genoueses. Car los Genoueses hauiē llur hostol deuant lo loch de Pera.

Lo qual hostol era en nombre de se
ranta e cinch galeres. Dels quals
era Capita micer Pdeyzin de Gri
maut genoues. Laricom les dites
cinquãta nou galeres ixent dela di
ta ylla sen venien a Cõtestinoble ab
llur estãdart leuat / e aparellats de
combatre per tal com lestol dels Ge
noueſos los era dauãt les dites. ix.
galeres: ixqueren del emperador ol
port de Contestinoble: y mesclaren
se ab les dites. lix. Galeres: e foren
totes en nombre. lxviij. galeres. ço
es. xxv. de Cathalans: e. xxxiij. de
Venecians: e nou de Grechs. E lo
hostol dels Genoueſos/ que segons
dit es era en nombre de. lxv. Gale
res: veent que los dos Postols no
stres se mesclauen ixqueren ò Pde
ra ab llur estandart leuat: e ab tota
la gent guarnida / e aparellada per
combatre per tal que vedalsẽ quels
hostols nostres nos calalsen a Con
testinoble: hon podien reparar: y re
frescar e furnir llurs Postols quin
hauien mester: e saeren la Vla dels
hostols: e los dits hostols nostres es
tants ab llurs estandarts leuats: e
tots apparellats per combatre gira
ren sobre lo hostol dels genoueſos.
E los dits genoueſos giraren e fae
ren la dita via de pera surgirẽ tots
escãpats en diuerses partides. ço es
qui. iiij. qui. v. qui. vij. qui. ix. qui. x.
galeres en espay duna milla / car for
tuna era. E los estols nostres segui
ren los / y ferirẽ en ells tots per flo
tes escãpats e partits. Y comença la
batalla vers hora de completa / e du
ra fins hora dels primers polls. Y
era entrãt del mes de Febrer: y per
mal recapte de alguns: e per ço com
la batalla se feu desregladament: y
en temps desordenat per la gran for
tũa ò mar que febia. Pder la qual for
tuna les galeres ne vengueren per
major partida en Terra: y sen perde
ren moltes. Mas per la sauore aju
da dels gents de Contestinoble: y
del emperador recobraren ne algu
nes. ço es. xj. Les ãls lo dit en Ber
nat dez coll tadonchs Visalmirall:
y en guillem mozcy: y en Frãcesch
de Finestres / qui segons que dit es:
eren dats per Consellers al dit Ca
pita del hostol real sauiament / y en
draçada sen torna en Catalunya ab
deu Galeres dels dites. xj. Car la
vna sen perde partida ab en Ramõ
de sanct Vicent / qui sen portaua la
ossa del dit nobleen Pdonç de sancta
Pdau Capita. La qual galera se per
de a port de Jones per. x. Galeres
de Genoueſos / qui nouellamẽt eren
armades / y entrauen en Romania.
Escert e a nos son seta relacio per
alguns persones dignes de se / que
foren presents a la dita Batalla / e al
regonerement òlles persones quiy
moriren / grã so la gent q̃y mori dels
genoueſos / e ha hi molta gent mor
ta de Cap / y de Rem molt en major
quantitat q̃de aquells òl hostel nos
tre / y dels Venecians. En tant que
estimauen que a hun home de Cap
quey hagues mort dels nostres: ni
hauia morts set o vuyt dels genero
ſos: e ha hu que ni hagues morts de
rem dels nostres / y dels Venecians
ni hauia morts cinch o sis dels Ge
noueſos. Emperoescert quel dit no
ble en Pdonç de sancta Pdau per los
grans colps que hauia presos en sa
persona mentres feu la batalla que
a pocs dies apres seguents passa de
sta vida / en lo dit loch de Contestino
ble / hon so honorablemẽt soterrat.
E apres q̃ la dita Confederacio son
seta per nos ab los dits Venecians
nos per justes rahons trametem de
serments al duch e Comu ò Geno
ua per tal com lo dit Duch / e Comu
estants ab nos en pau aquella en di
uerses maneres nos hauien trenca

da:y fet contra aquella/ robants nostres sotsmesos: y faent nos guerra en Sardenya: ab los Barós Doria vassalls nostres: segons ja dessus es pus largament declarat: per la qual rabo Papa Clemēt. vi. de bona memoria/ nos escriui molt affectuosament que nos deguessem fer pau ab lo Comu damunt dit de Genoua. E aps molts y diuersos tractaméts a nos moguts: axi per part ól dit pare sanct: com encara per lo Emperador de Alamāya: qui a nos especial missatger hauia tremes per aquesta rabo. Com encara per lo Rey de França: y altres grans persones ól mon: nos volēts nos posar en rabo respóguem los que nos erem appellats ó fer pau ab lo Comu damūt dit/ si ells nos restituhié defet la Illa de Corcega: y que la metessen en poder del Pare sanct. Lo qual oydes les rahons de cascuna part: delliuras a aquella que millor dret hi hagues. Apres que donassen certa seguretat en poder del dit pare sāct que lo dit Comu no daria socors ne ajuda palesament ho manifesta als rebelles nostres/ enla Illa de Sardenya. E apres que satisfessen los damnatges que hauié dats a nostres sotsmesos: durant la pau damunt dita: a coneguda de certes persones/ per cascuna part elegidores. E sobre aquestes coses/ a prechs del dit Papa Element / nos tremetem nostres missatgers en Cort de Roma/ a laqll lo dit Comu ne hauia ja trameses p la dita rabo. Y finalment los missatgers del dit Comu no volgueren cōsentir a les coses damunt dites per nos demanades: ans aqlles ab grā superbia denegaren.

¶ Capitol segō com lo Rey en Pere conuoca tot son consell/ hey applica prohomens de ciutats/ viles/ y lochs: y mana parlament per la guerra contra Genoueses/ de qué surti gran hostol y armada: dela ql son Capita lo noble mossen Bernat de Cabrera: y arriba dauant lo loch del Alguer/ y de alli vcēt lo hostol y armada dels Genoueses/ feric ōtra aquell: y romas victorios.

Apres nos volents continuar la guerra damunt dita/ y defendre aquella axi com a justa. Diumenge aq tre de Noembre/ en lany dela Natiuitat de nostre senyor Deu. M. ccc lij. fem conuocar y applegar tot nostre Consell/ y Prohomens alguns de Barçelona: y de Mallorques: y de Valencia/ y de altres lochs nostres/ enlo Castell de Panisco la/ y aq delliberam que enlo estiu seguēt nos armassem en nostra senyoria contra los dits Genoueses cinquanta galeres. Y apres de aço entram enla ciutat de Valencia: y demanam aiuda per la dita guerra a la ciutat/ y a tot lo regne. Los quals nos faeren bona y couinent ajuda. ¶ Apres de aço manā parlament a totes les ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya: que a cert dia haguessen trameses llurs procuradors/ y syndichs a Vila frāca de Panades: com nos al dia assignat deguessem esser enla dita vila: per affers ól dita guerra Axi que nos diuendres a. xv. de Febrer: en lany dela Natiuitat de nostre senyor Deu. M. ccclij. partim ó la ciutat de Valēcia per anar al parlament damūt dit. Y som al dit parlament enla dita vila/ a. viij. dies de Març/ del dit any. ¶ y apres alguns dies/ enlo dit mes de Març/ nos faē aplegar tots los procuradors/ y Syndichs deles ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya/ enlo Capitol dels frares menors dela dita vila. Y aqui faē nostra proposicio dela rabo

perque erem aqui venguts/pregant los que ells en aço nos volgues̃ fer tal ajuda: que nos poguessem mantenir aquesta guerra: y venir a nostre propesit de aquella. Los q̃ls ab grã affeccio de seruir nos se retengueré acort. Y al terç dia ells nos reteren resposta: que ells y llurs persones: y tots llurs bens/volié metre en seruey nostre per aquest fet: y offeriren nos les imposicions de Catalunya/ tres anys fort grans: ab aytal condicio: que dequessem ser Capita dela dita ramada: lo noble don Bernat de Cabrera/qui aquiera presét. La qual cosa nos los atorgam. Y pregã aqui mateix lo dit noble en Bernat de Cabrera: que ell nos volgues aço atorgar. Lo qual apres moltes escuses que lo dit noble allega: nos atorga que ell seria Capita dela dita armada: y que y ria personalment. E apres pochs dies entram nos en la ciutat de Barcelona: y posam en estament la armada que se deuia fer en Catalunya: y aqui donã al dit noble en Bernat d Cabrera per los treballs que hauia soffert per nos: per los affers d la dita guerra: y entenia a sostenir lo Vezcomte de Bal asi: y als seus en per tostemps. ¶ Apres partim de Barcelona/y anam nos en en Valencia: per fer espatxar la armada quis fabiaé lo dit regne. Y apres trametem lo noble en Gilabert de Centelles/Gouernador de Mallorques/a la ciutat d Mallorques: per demanar ajuda al regne de Mallorques per la dita guerra. Lo qual regne nos feu grã ajuda per la dita raho. ¶ Conseguentment com nos hagues sem ordenat q̃ tot lo nostre host tol se ajustas en lo port de Mahó. Lo qual es en la Illa de Menorca: y lo dit noble en Bernat de Cabrera hagues posat en esta mét que les armades quis fabien en Catalunya: y en Mallorques/sen anassen dret a ment al dit port de Mahó/ com ell sen entenes anar ab la armada quis fabia en Valencia al dit port de Mahó: diuendres a.v. dies de Juliol/en lany dela Natiuitat de nostre senyor deu. M.ccclij. nos faem aplegar en la cãbra blanca del Real nostre de Valencia/tots los Barons/ Caualliers/ y Ciutadans: y altres persones/axi d nostre Consell com altres qui fossen presents en nostra Cort: y encara lo dit noble Capita nostre: y tots aq̃lls qui ab ell deuien anar en lo dit viatge. E aqui prey cam los: els amonestam: els pregam justament que ells ab bõ cor y ferm/volguessen nos seruir en aquest fet: y que fossen obedients al dit Capita: y factsen en tal manera llurs affers: que Deu ne fos pagat: y nos ben seruits: axi cõ nos confiauem dells. Y apres moltes d altres paraules bones quels digué inuocat lo nom del sanct esperit: benehim los: els senyam/els comanam a deu: y a la sua benaurada mare: nostra dona sancta Maria: y al benuyrat Baro sanct Jordi. Lo qual tostemps fo y es acostumat dels batalles dela nostra casa de Arago. ¶ Y aqui mateix faem Caualler lo noble Pelfo de Prxida: y en Francesch de Vilaraga/q̃ entre els altres anauen en lo dit viatge. Lo dilluns seguent lo dit Capita parti dela platja de Valencia/ ab la armada que se era feta: y apparellada en Valencia: faent la via d lo dit port de Mahó. Y com fos junt en lo dit port de Mahó: y hagues aplegat/y pregonegut tot lo nostre host: lo qual era de. xxxv. galeres: entre galeres y vrcers: y quatre lenys armats: y cinch naus armades/ tres Castellanes: y dues Catalanes. En lo qual hauia certs homens a cauall entre caualls armats y dela genета y molts ballesters soberchs: y molts

y diuersos apparellaments de combatre. Lo dit Capita hac ardit de misser Nicola Pisa/Capita ol Duch de Venecia/que ell era ab. xx. galeres be armades en lo castell de Caller. Hac encara certardit/q̃ en Riambau de Corbera/Gouernador de Sardenya/hauia pres Castell Genoues. Lo qual/Genoueses tenien en la Illa de Sardenya: significant li que vinguessen tost/que Lalguer sofferia gran destret de viãdes. ¶ Dig menge a vespre: a. xviij. de Agost ol dit any: lo dit noble Capita nostre ab lo dit hostol nre parti ol dit loch de Mahó: y comença a valejar y nauegar: faent la via dela Illa de Sardenya: ariquel digmenge seguent a hora ó tercia: a. xxv. dies ol dit mes de Agost: lo dit hostol nostre arriba dauant lo dit loch del Alguer salua ment y segura: y ab fort bon temps. E aqui lo dit Capita nostre feu surgir tot lo nostre hostol: esperãt aqui lo dit misser Nicolo: ab les dites. xx. galeres del Duch de Venecia: al q̃l ell hauia tremes a dir q̃ faes la via del dit loch del Alguer. Y aquell dia mateix/lo dit Capita nostre feu gitar y posar en terra tots los caualls armats. y dela geneta: apres lo dit loch del Alguer. E lo dilluns seguẽt lo dit Capita nostre ab tota la caualleria: y ab los ballesters sobercbs que menaua: posa setge prop lo dit loch del Alguer/per vn tret de ballesta/ari q̃ tench assetiat lo dit loch per mar y per terra. Y aq̃ll jorn mateix hora de prim son: lo dit Capita nostre hac certardit deles espies y escoltes que hauia posades en terra quel hostol dels Genoueses era Alal mayze/que es prop del Alguer/per xl. milles. Ari quel dit Capita nostre significa lo dit ardit/al dit en Riambau de Corbera/Gouernador de Sardenya: lo qual era prop del dit loch del Alguer/ per vna legua: ab les hosts de Sacer/manant li ó part nostra que encontinent degues venir al dit noble: ariquel dit Gouernador lendema per lo matí que son dimarts a. xxvij. dies del dit mes de Agost/ab totes les hosts de Sacer/ so ab lo dit noble: al qual aquell nobleleira tots los caualls armats: y ó la geneta/manant li que tengues lo setge per terra al dit loch ól Alguer E ordenant lo dit setge lo dit Capita nostre yuersosament ab tota la gent del hostol que era en terra/recullis enles nostres galeres. Y encontinent que fo recullit/ell hac vista del hostol dels Genoueses/ qui fahia la via del dit loch del Alguer. Lo qual era de. l. galeres entre grosses y sotils: y. v. entre lenys y sagetties be armades y apparellades. E lo dit noble inuocat lo nom de Jesuchrist y dela verge Maria mare ó deu: y del benauyrat y glorios Baro sanct Jordi/ encontinent feu tocar la trompeta/manant a tuyt que tots se apparellassen ys guarnissen y dar la batalla als Genoueses enemichs nostres. Y ell mateix anant de galera en galera ordena la batalla/ensemps ab lo dit Capita de Venecia /qui aquell dia mateix per lo matí se junyi ab lo nostre victorios hostol/ab les dites. xx. galeres armades: y posa la galera ól dit misser Nicolo ab son estãdart leuat a la part esquerra dela galera del dit Capita nostre: qui axi mateix hauia dreçat y erigit lo nostre victorios estandart E ordena que vna galera de Catalũya estigues a la part dreta del dit capita nostre: y feu fer dues esquerres de totes les nostres galeres: y eren totes affrenallades: ço es / vna ó Catalans/y altra de Venecians: exceptades. vi. galeres entre bastardes y sotils/qui estigueren detras ab los

v. naus armades. La ql batalla axi cuytadament ordenada: lo dit dia ò dimarts a hora de mig dia/los Genoueses vengueren batalla arrencada contra lo nostre hostol. Y com foren quaix a vn tret de ballesta prop lo nostre hostol: los Genoueses surgiren per popa totes les lurs galeres: saluant. x. sotils qui estigueren ò tras les altres galeres lurs: y les nostres galeres/per tal com hauien lo vent contrari/vogāt batalla arrecada/acostaren se al hostol dels Genoueses. Y començaren los vns cōtra los altres forment combatre. Y com la dita batalla hac durat força per dues hores: tres dels naus nostres armades quiper vent contrari nos podien acostar ala dita batalla/ hagueren apres vent couinēt: y ab veles plenes feriren en lo hostol òls Genoueses: y encontinent cōsumaren y desbarataren: y meteren a fòs v. galeres del hostol dels Genoueses: ab la turma/ y tot lur fornimēt. Y en aquesta manera la batalla dura tro al vespre/axi quel nostre hostol ab les dites. xx. galeres òls Alexecians virilment vencelo lhostol òls Genoueses. Apres ne. xxxiij. galeres del hostol dels Genoueses ab la turma: y tot lur fornimēt. Y L'almirall de Genoua com a vençut/ fugi ab. xvij. galeres sues desbaratades: y mal menades: les quals si no sobrevengues lanit/lo nostre hostol hagueria preses y hudes. ¶ Y l'endema que fo dimecres/a. xxviij. dies del dit mes de Agost per lo mati: lo dit Capita nostre ab gran alegria leuala cāp: y tornaffen victoriosamēt ab tot lo nostre hostol dauant lodit loch òl Alguer. Y aqui nostre hostol refresca: lo qual lo Capita nostre regonech: y la presa que feta hauia: y troba que en la dita batalla hauia mortes. viij. mil persones poch mes homenys del hostol dels Genoueses: entre los ql eren la major partida dels gentils homens de Genoua: y ò preses. ij. mil. cc. Axi mateix trobaque de part del nostre hostol moriren en la dita batalla. v. homēs de paratge: y força. cccl. persones ò peu: y nafrades/ultra dos mil persones: entre los quals fo nafrat lodit Capita nostre ab passador per la cara/dela qual no hac perill.

Capitol terç, com lo loch del Alguer se reteal Capita mossen Bernat de Cabrera. Y com pocha pres lodit loch y altres lochs molts d'ela Illa de Sardenya/ab lo jutge de Arborea se rebellaren: y quasi tota la dita Illa.

Dementre lo dit Capita fabia apparellar les galeres nostres: y metre en cunç p dar batalla al dit loch del Alguer/vn gentil hom de Genoua qui era pres en la galera del dit Capita nostre dix. Misser/not cal apparellar batalla: pus que est senyor dela mar/sit serat dela terra. ¶ Axi que dijous a. xxx. dies de Agost/los homens del dit loch del Alguer: exiren a parlamēt y tractament ab lo dit Capita nre. Y apres molts tractaments/lodiuēdres seguér: a. xxxj. dies del dit mes de Agost/los homens del dit loch se reteren al dit Capita nostre/en nom nostre/sots aytal condicio quel dit noble per nom nostre seu remissio general ales homens y a la vniuersitat del dit loch: y confirmallurs franqses y usos. E no res menys ql's Barons Doria qui erē dins lo loch demunt dit/ab llurs mullers/fills/y filles/y bens/mobles/saluament y segura poguessen anar tro en Rosseō/ga/y Isla: y en Corzega. Y aquell dia mateix lo dit Capita nostre: ab lo

estādart estes entra en Alguer: y pus lo: y depstrebe sagramēts y hōcnatges dels del loch: y comanā lo a Bisbert d castellet ql règues p nos. Y lo mateix dia lo Capita nāe sétēcia y feu escapçar ela plaça de Alguer/ Fabria marros dozia géoues: q fō pse la batalla: loql era sempestat rebelle a nos y a nāes officials. Y Būt d cabrera haudala victoria dels géouesos: y pos sessio d Alguer/ trames nos q ere en Valēcia vn porter nre ab letres/ significāt nos lo qera estat: y p lo matex nos trames vna qntia de bāderes q hauia pses dels nres enemichs deles galeres: axi d seyals dgéoua y dl Almirall seuco d altres: q fore pses ab les. xxtiij. galeres. Diēt nos lo poz ter al dlliuramēt dles bāderes axi. Veus aci lo thesor q deu nos ha donat. Y rebudes les letres: y legides y rebudes les bāderes/ loā nāe sépoz dla gra qns hauia feta. Y pst partim dl real nre ab los nobles y cauallers y tots los d casanra q ere ab nos: e ab lo bisbe d Valēcia misser Huc d Folnollet cāceller nre: y ab la gēt dela ciutat q era véguda a nos al real nre p saber la nouella q deu nos hauia trames a. Y apeu anā a la Seu dla dita ciutat y retrē gries a deu: y cō so ela Seu: lo bisbe ab los clergues cātarē la Salue regia: y altres ozons/ y bndicciōs: segōs qs acostūat d fer ela esglesia. Y retudes les gzies/ y fet loffici diuinal: tornā nos en al real. ¶ Estāt Bnat d cabrera ē Alguer ab la grā q deu hauia feta a nos y a ell/ aricō a cōmissari y official nre/ d la victoria dels géouesos: y dela acqsicio d Alguer: qns era estat rebelle: y deu q no vol en aqst mō dar goig cōplit/ segōs appar p los libres dles croniqs dels sets antichs tēporals: y p los dla sacra theologia/ car goigno pot esser cōplit si no daqlls q sesguardē a la gl'ia p durable: lucifer mes al coz d mossē Būt d fer manamēt al jutge darborea: dla qlsōch agreujat y p pacificar se ab ell trames li dona Elionor muller sua p tractar pau/ y estāt qix en acort vēguerē missatgers d Caller q li desuiarē lo fet dla cōcordia q ab ella aqx hauia feta. Y cō la jutgessa volgues partir d Alguer de mati vēch a la posada d mossē Būt p pēdre sō comiat y ses letres cuydāt qlfet estauacō solia: y mossē Būt li digue q lo q hauiā p coz dat nos podia seguir: y ella agreuiada partis dll: y los missatgers d caller la volie acōpāyar: y ella dix q non volia. Y partis molt agreuiada d Alguer: tornāt al jutge só marit q era en Oristāy: y mossē Būt d cabrera pus hac fet lo q volia/ dira a Alguer al noble ē Gilabert d castellet cō a Capita y séyor p nos. E partis ab les galeres dl seu hostol sues: y ab les. xxtiij. galeres q hauia pses ēla batalla dels genoueses/ ab los homēs pses q tenia absi: anassē al castell de Caller/ arribāt hi saluamēt y segura. Y cō fo al castell de Caller hac ardit q Alguer se era rebellat p força d tractamēt dl jutge Barborea: si noqn Bilspert d Castellet ne hac fet imēt/ mort laguerē: mes calas p los murs/ y fugi/ y anassē en Sacer: y lo jutge ab la gēt dela sua tra se rebella p tra nos: y feu rebellar los lochs dels heretats de Caller: y dels altres heretats dela Vila: p ço Būt de Cabrera veēt qls Sarts poblats en torn Caller corrie la tra fins a les portes dl castell: armas ab los homēs d caual l y de peu q poch hauer: q ere Bilabert de Ētelles. Elso de prida. Et de mūt cada/ vez cōpte de vilamur. Fr āceseh d pellos Matheu mercer: y altres cauallers y psones notables: y ab grā res dels homēs dles galeres: ab lurs armes y apparells: y ab aqlla flota d gēt a caual l y apeu ana vers Quart/ q es

pp del castell: a mja leuga/ho poch mes: y troba y grā justalla ò gēt ò peu y erā cap q lo jutge misser Aiso Jta lia ab llurs armes apparellats a cō batre ꝓtra la nra gēt. E Hūt de Ca brera ab lo nre estādart: e invocatlo nō de deu y de sāct Jordi feri en ells esforçadamēt tāt q tots fugirē/ q ça q lla: y molts se meterē èls lochs de Quart: y de Sabella: y sozē morts be. M. D. ꝑsones ètre de caual y de peu. Y cō la batalla sō finada/ Būt ò cabrera veēt lo pill q era èla Jlla q la rebellio ò ssus dita: y q Sacer en tres lochs estaua ꝑillos / ozdéa q en Bōa nat ozcoll/ U isalmirall nze/ ab. viij. galeres sotils vogis la Jlla: y q par las ab en Riābau de corbera: gouer nador nze: q era èla ciutat de Sacer loql se cōpli de fet/ axi ql visalmirall ab. viij. galeres so a port de Torres y secretamēt trames sō miss. tger al dit gouernador q ꝑst so ab ell: y trac tarē: y axi seu/ q certa gēt ixqs ò les galeres: y fos mesa dins la ciutat: y fet aço lo visalmirall tornass̄e ab les viij. galeres en Caller: e jūyis ab lal tre estol nze. Aps moss̄e Hūt veēt q la Jlla estaua en grā ꝓdicio/ q raho ò la rebellio: recobrades les. viij. gale res/ apparellas de tornar s̄e a nos en los regnes nres dela mar/ ab la sua armada: y ab la ꝑsa q fet hauia enla batalla ò les Genoueses: y ēla nit ans q partis ò l port de Caller: seu orde nar les galeres q erē. lxxviij. dauāt la palliçada ò l port de Caller: y seu los omplir de grās lūinaries/ q dar plaer y ꝓfortals nzes quiy romanié y despler y esmay als nres rebelles E lendema q lo matiables galeres/ tēch sō cami: y les galeres de Valé cia se tornarē a Valécia: y les de Ma llorqs a Mallorqs: y aquelles de Ca talunya tornaren en Barcelona.

¶ Cap. iiij. cō lo Rey en Pere passa a la Jlla de Sardēya ab grā es tol de naus/ galeres y nauilis/ y po sat lo serge / q destret de fam se rete: y l pobla de Catalās y Aragonesos.

Apresa terra moss̄e Būt de cabrera en Barcña/ vēch se a nos q erē en Valécia: y nos cō aql q hauia hauda victoria molt honorable a la nra co róa reyal rebē lo: faēt li aql la honor q mereria: axi cō es acostumat ò fer q los grās seyors del mō en sēblāts coses: y cō la relacio qués feu axi de les batalles cōdela rebellio ò l jutge q la ql nos moguts dela trayció ql jutge nos hauia feta/ q rahó dela re bellio: y esguardāts q la Jlla estaua en ꝓdicio: haut cōsell ab los Jnfāts en Pe/ y en Ramō Būguer hōcles nzes y dō Pedro senyor ò Exerica: y lo Uezcōpte ò Cardōa: y molts Barōs cauallers/ ciutats/ viles: y altres de nze ꝓsell acordā ò passar ꝑsonalmēt a la Jlla: veēts q q altra mānera repa rar nos podia. E so ēlo mes de Setē bre: lāy. M. cccliij. E ꝓcehim en nre passatge a la Jlla ò sta forma: ço es q se nzes ò mādes a tots nzes regnes axi a ꝑlats cō a ciutats y viles: y ap pellāla major partida ò tots los richs homēs y Barōs ò nres regnes q ns seguissē ꝑsonalmēt ēl opassatge q ēte nē a fer ab nze grā host ol a la Jlla de Sardēya q fer exeçucio cōtra lo jutge Darborea. Y òls q y anarē son aqstos. Primeramēt ò Aragolos no bles en Lop ò Luna. Felip de Cas tre: lo Comanador ò Mūtalba. Del regne de Valēcia hi anarē dō Pe dro sēyor ò Exerica. Gilabert ò Cē telles. Alfōso Roger ò Loria. Elfo ò Prorida. Ramō ò Riusech. Ra mō ò Boxadors. Ramō ò Vilaraga De Catalūya hi anarē lo Uezcōpte ò Cardōa. Būt ò Cabrera: lo Uez cōpte ò Castell bo/ all dē Pere ò Fo nollet. Ot de Mūtcada. Pere Bal

cerãde Jsbinos/Uezcõpte de Jlla/
fill den Jsbere de Fonollet q̃ fo Uez
cõpte Dilla. Bñt de Corbera. Bñt
de Cruylles/nebot del bisbe de ge
rona: y molts caualliers de nr̃es reg
nes: entre los q̃ls fo. Jsbere Boyl: q̃
se tozna malalt del serge del Alguer
y cõ so guarit en regne de Valẽcia:
tozna a nr̃e seruey en Sardẽya: loq̃l
noseu negu dels q̃ sen tozna rẽ sino a
q̃st: pço lo appellã lo caualler sens pa
hoz/y encara so ab nos lo Capdal ol
Buyg: lo seyozdela Esparra: le Uez
cõpte Dozta q̃ era grã hõ en Gascũ
y ap affecto grã q̃ hauia al nr̃e Suey
y erẽ Barõs de Bozdalers. Y tãbe
ordenãm̃es Cõmissaris a rebze les
mõedes q̃ns sozẽ atozgades en ajuda
del nr̃e passatge. Y altres officials p
ser adobar les galeres al nr̃e passat
ge necessarics. Y altres quẽ sacrẽde
nou a ops dela nr̃a psona: y encara
trabuchs y altres apparells ỏ cõba
tre: segõs q̃ en altres hostols reals
es costũ. Y aponces p metre coz a les
nr̃es gẽts ordenãy acordã axi cõ de
fet se segui: q̃l pmer de Janer: q̃ cõp
tauẽ. M. cccliiij. vẽguẽ psonalmẽt a
la esglesia de nr̃a dona dela mar de
Barcin̄a: y mũtã en vns cadafals q̃y
hauiẽ fets en la plaça ỏla dita esgle
sia: vers la part del sosar major: en
los q̃ls sozẽ ab nos molts Barõs y
cauallers: y altres officials de casa
nza. Y en la plaça estiguerẽ totes les
altres gẽts: y nos estiguẽ vestits de
nr̃es vestidures reyals. y ab nr̃a co
rona al cap. Y aq̃ fẽ nr̃e sermo a tot
lo poble nr̃e dela ciutat q̃ns estauỏ
ins en la dita plaça: notificãt los la
rebellio y traycio q̃ẽs hauia feta lo
jutge Darborea appellat Mariano
y nos axi cõ a bõ pastor hauẽ acordat
ỏ passar a la Jlla y cobrar y resormar
y fortificar aq̃lla: y tornar la ala no
stra seyoria: diẽt hi moltes paraules
appropiades al fet: axi ỏla sãcta escri
ptura cõde altres affers antichs/q̃
sondignes de recõptar: ỏ lo q̃l tot lo
poble nr̃e hac grã cõsolacio y plaer.
Apres algun tẽps q̃ ja lo nr̃e hostolera
grã res apparellat: y nos a pochs di
es nos duiẽ recullir: lo jutge Darbo
rea veẽt q̃ nos psonalmẽt hi duiẽ pas
sar poderosamẽt: trames a nos vn seu
missatger: offerint se a nos de part
del dit Jutge/en tornar nos tot ço
que ns hauia tolt: y satisfer nos en
gran moneda: per les messions q̃ ha
uiẽ fetes en lo ptret del dit nr̃e passat
ge/hoc encara q̃ metria la sua psona
en poder del dit Jutgat en Jsbere/hõ
clenr̃e/si ell no cõplia tot ço q̃ns p
metia fer. E nos hauts sobre aço di
uersos pscells dubitãs q̃ aço fes mes
p tornar lo passatge nr̃e/q̃ p altra ma
nera/majormẽt cõ nõs offeria coses
q̃ns pogues cõplir: ni tẽps hi hauia
q̃s pogues fer/ tãt erẽ auãt en lo nr̃e
recullir: y de tota la gẽt/q̃ tot estaua
apparellat: haguẽ acort ỏ no fer da
ço q̃l jutge nos pmetia/ans li donãre
pulsa/cõsãt en deu q̃ns ajudaria/ens
daria loch de aq̃ll p hauer nr̃a justi
cia. Apres q̃ haguẽ fet lo sermo/ nos a
turãpsonalmẽt en la ciutat ỏ Barce
lõa/p tal q̃ls affers dela armada ha
guessen millor recapte fins al dia q̃
acordãde recullir nos en lo port de
Roses/ỏl cõptat de Empories/hõ se
deuiẽ ajustar les galeres / y nauilis
necessaris al nr̃e passatge. Y ans q̃p
rissẽ de Barcelõa: ordenã de aq̃lles
psones q̃ deuien romanir en los regs
nes nr̃es en esta manera: ço es q̃ lerã
peur nr̃e gñal ẽ totes les regnes no
stres daça mar/ Linfãt en Jsbere hõ
clenr̃e/ab tot poder/axi en los set dela
justicia cõ en ser remissiõs y grẽs: y
leixã ab ell misser Bñt ỏ Ulzinelles
the sozer nr̃e. Ordenã certes psones
en barcelõa q̃ cõtinuamẽt treballas
sen y tractassen ỏls affers nr̃es pps
tocãts los negocis de Sardẽya/ hõ

y q̃

nos deuié estar tro q̃ nr̃e senyor nos hagues feta gr̃a de cõplir nr̃a execucio: y lo regne de Sardẽya tornar a nr̃a senyoria: y les psones q̃ leixã en Barcelõa p cõtinuar los affers foré mossen Pere de Mũtcada pcur nr̃e en Catalũya: y en Vidal de Blanes abat de sãct Feliu de Gerõa/ q̃ aps fõ bisbe de Valẽcia/ misser Guerau de Valou doctor en leys: en Pere sent Climẽt ciutada de Barcelona y en Jãc ỏrfar saui en dret. Y é Valẽtia p dar recapte als nr̃es affers/ lo bisbe ỏ Valẽcia appellat misser huc de Fonollet/ frare Pere de Thous mr̃e de Mũtesa/ en Garcia ỏ Loriç caualler y Gouernador nr̃e de Valẽcia: misser Arnau Juan doctor en leys: y Bñgr de Codinats mr̃e racional dela nr̃a Cort. Y ordenats aq̃stos affers desta manera: partim de Barcelõa enlo mes ỏ Maig/ ỏl any M.ccliiij. y sé la via de Gerõa: y aps algũs dies anãal castell ỏ Roses hõ estiguẽtro a.xx. de Juny aps seguẽt/ q̃ns recullim y passã ab lo nr̃e hostol. E so lostol de.cccc. finsen.cccc. veixells/ entre naus y galeres: y altres veixells grãs y mijãceres: segõs q̃ als dits affers erẽ necessaris. En loq̃l hauia tro a.xlv. galeres: entre vrers grosses: y galeres mijãceres y sotils. Y cõ los caualls y les viãdes/ elo forratges: y coses necessaries foré recullits/ nos ab la gr̃a de deu/ sé dar vela a la nr̃a galera real/ e tot lo hostol seguins: y fãé la via ỏl Alguer. Y cõ fõ ps la Illa ỏ Sardẽya/ en vn port q̃ es appellat/ port ỏl Cõpte: atres milles pp del Alguer/ nos pnguẽ alli terra ab nr̃es Barõs y caualleros: y altra gẽt: y trasquerẽ los caualls: y les viãdes: y los altres apparells q̃ hauiẽ sets fer p cõbatre y posar setge. Y aço lo dissapte a.ns ỏ sãct Juã baptista q̃ es a.xxiiij. ỏ Jũy del dit any. Y lo jorn de sãct Juã fẽ lo cami batalla arrẽgada/ vers lo loc del Alguer. E les galeres p la mar ab los altres veixells. E cõ hi fõ/ posã aq̃ nr̃e setge/ segõs e p la manera q̃ so acordat p nos y p los de nr̃e cõsell axi p mar cõ p terra. E aps algũ tẽps q̃ hagué axi estat/ vench a nos l'almirall de Venecia en ajuda nr̃a: y mesclarẽse ab lo nr̃e hostol. E aps tres dies q̃ forẽ vẽguts/ passaré dauãt nosaltres. xxv. galeres de Genoueses/ p la q̃l cosa les nr̃es galeres anaren hi decõtinẽt. Y veẽts q̃ dits Genoueses anauẽ en camisa leixaré los: y anaré sen. Y posat lo setge/ aps algũs dies fo acordat p nos: y p nr̃e cõsell q̃ sessẽ dar batalla al loch p mar y p terra: la q̃l batalla comẽça a hora ỏ tercia: y dura fins hora baixa: y no sic poch res fer: car lo loch era ben murat: y hauia vall y ptra vall: e fornit de bona gẽt: especialmẽt ỏ molts ballesters de Genoua: y veẽt q̃ p via de batalla hauer nos podia/ tinguẽa q̃ nr̃e setge: en lo q̃l estiguẽ del jorn ỏ sãct Juã tro a.xxij. ỏ Decẽbre. Estãts nos en lo setge hagué grã fretura de moltes coses necessaries a la host: q̃ era cayguda en malaltíes ỏ coses medicinals/ axicõ sucres: y volateria: e ous/ e sal/ e vi. Mas nostre senyor nos feu assenyalada gr̃a/ q̃ls nr̃es procuradors q̃ hauiẽ leixats en Barcelona nos trameterẽ vna nau appellada la nau de Alexãdria: y era encuyrada: y era patro ỏ lla Juã Lõbarda de Barcelõa: e vench carregada de aq̃lles coses q̃ a nos e a la host nr̃a erẽ necessaries. E los procuradors nr̃es q̃ erẽ en Valẽcia nos trameterẽ altra nau plena de les coses dessus dites: a nos e a la nr̃a host necessaries. Y en Berẽguer de Relat: thesorer dela Reyna muller nr̃a: li trames moltes viãdes e coses medecinals e necessaries: axi q̃ entre totes les naus hagué tãcõplits acorrimẽts q̃ p auãt

fretures no haguē: carp nēs set smē sos nauegāts fō seruits mētre dura lo setge. Y en aqst ēdemig lo loch fō ōstrer ō fā: e vcēts q̄ tenir pus no po diē: tractarē sobre lō lliurament ōl dit loch. E lo tractament fō aytal q̄ pco cō segōs q̄ dells ues es recōptat en lo p̄ sent cap̄. lo dit loch se era ja retut a nos: y p̄ nos a mossē Bñt ō Cabrera q̄ era Capita nr̄e: y aps se era cōtra nos p̄dicionalmēt rebellat los prē gué a merce en aqsta forma/q̄ no volgué ne cōsentim q̄ los pobladors antichs pus auāt hi romāguessē: anne fossen foragitats ab lo Capita y ab tots los altres q̄ erē p ofensio ōl dit loch: y q̄l loch romangues a nos: en guisa q̄ fos poblat a voluntat y ordinacio nr̄a. E quāt la dita gent ne fo erida nos ab lo nr̄e vistorios estādart fact gries a deu ōla gra quēs hauia feta ō cobrar lo dit loch/entrā en a q̄ll lo. xxij. dia ō Decēbre: lāy. M. ccc liiij. ab tots los nobles y cauallers/ y altres q̄ erē ab nos romasos: car molts sen erē ja tornats ōls nobles y cauallers p malaltics q̄ hauiē haudes en lo setge: y molts q̄ hi hauia ō morts: los q̄ls q̄ erē morts fore mossē Felip ō Castre/Ot ō Mūtcada: y en Pere Galcerā ō Pinos: y dels cauallers ni meyrē molts en lo setge E los q̄ sen tornaré fort malalts forē lo Vesc̄opte de Cardōa/ Alfōso Roger ō Lloria/lo fēyor ōla Sparra lo Comanador ō Mūtalba: y dō Lop ō Luna. Y sen tornaré molts ōls cauallers: car ells sen malaltiren en lo setge: y donā los licēcia q̄ sen tornassen. Entre los q̄ls sen torna en Ramō de Riusech: po tornassen ab tal cōdicio q̄ decōtinēt sen tornas a nos ab cert nōbre ō galeres. E cō fō en Valēcia/al. viij. jorn morí. Y tābe sē torna en Pere Boyl/y ab les galeres q̄ de Valēcia vēgueré a nos: sen torna a nos: y en les galeres ana sem blātmēt a nos mossen Rodrigo Diez menor ō dies/q̄ era romas malalt cō nos anā al dit loch: y entrā victorios E cō fō entrats ēlo dit loch/estiguē aq̄ algūs dies: y donā y partim a pobladors de nr̄a nacio: ço es Catalās y Aragonēs los totes les possessions ços cases/y terres: y vinyes ōl dit loch: y de sonterme. Y os denā nr̄es officials/y regidors: y donā los certa forma de p̄uilegis: p los q̄ls se regissen en lo temps esdeuenidor.

¶ Cap̄. v. cō lo Rey en Pere vēgue al castell de Caller/hō cōuoca y celebra Corts gñals: y fini aqlles hō es feta mēcio ōl tractamēt y coinēça ōl senyor Rey ab lo jutge Darborea/viutgessa sa muller: y Hugueta lur p̄mogēit. Y cō posada en pau la Illa ō Sardēya sē torna ē Bñlōa.

Fet aço y posat ho en esta mēt: partint ōl dit loch lo. xxviij. dies ō Decēbre ōl any M. ccclviij. ab nr̄e estol: y ab los nobles y cauallers: y altres q̄ erē ab nos: po ana p terra vna partida de la cōpanyia/ dō Pedro Exerica: y ab altra partida dela cōpanyia ana axi mateix p̄ra mossē Pere Jordan Durries nostre Major dō. E ab altra partida ana mossē Ramō de Vilanoua nr̄e Alguazir: y sueren la via del castell de Caller: nos per mar: y ells p terra. Y entrā en lo dit castell lo sisen dia ōl mes de Janer/ y aq̄ reposam: y començam a tractar ōls affers ōl regne: segōs q̄ os segueix çoes: q̄ p letres nr̄es dades en lo dit castell de Caller: al. xxiij. dia del dit mes de Janer/del any dela Natinitat de nr̄e senyor. M. ccclv. acordā ō tenir Corts: y citā y req̄rim los tots p̄lats/nobles/y cauallers/ciutats/y viles dela dita Illa de Sardēya/q̄ psonalmēt ho p llurs procuradors bastāts fossen en lo castell de Caller p

celebrar Corts generals: comença dores lo quinzen dia del mes de Febrer apres seguēt. Enles qls Corts se faerē es ordenarē moltes Cōstitucions y declaracios tocants los negocis generals de tots los habitāts en la Illa dessus dita: segōs q̄ les ordinacios y actes de Cort es largamēt cōtēgut en vn libre q̄s seu lladōchs dela celebracio dles Corts generals dessus dites. E licēciam les dites Corts: ari có aq̄lles q̄ haguerē cōplimēt y fideguda. Y escert q̄ ladōchs cō noserē enlo dit setge dl Alguer lo dit jutge Darborea vēcha tractamēt ab nos/tnyūāçāt lo noble dō Pedro de Exerica cunyat seu: sobre diuersos affers d cōuinēça entre nos y al dit jutge facdora. Delq̄l tractamēt se faerē algūs Capitols q̄ foren fermats p nos: y p lo dit jutge. Mas có som en lo castell de Caller: tornā en altre tractamēt ab lo dit jutge: y faerē ſ altres Capitols/müançāt de nra part mossen Frācesch de Pperellos/y mossen Lop de Gurrea/procuradors nres: los qls foré fermats y jurats p los dits nres procuradors: y p los procuradors dl dit jutge. Estāts en lo loch de sanct Luri/los dits nostres procuradors: y los procuradors del jutge dessus dit: segons que de aquells Capitols appar p cartes publiques quin foren fetes y fermades en poder den Bertrā de Pbinos/secretari nostre. Y es cert que durāts los dits tractamēts/la jutgessa Darborea qui fo filla del Vescōte de Rochaberti/y son fill qui era primogenit del dit jutge appellat Huguet/vēgueren a fer reuerēcia a nos/estāts nos en lo dit Castell d Caller. E aturarē hip molts dies/especialmēt lo dit Huguet q̄ tots dies era ab nos/c nos ser uia. Mas lo dit jutge james a nos venir no volch. E puix haguem tēgudes les dites Corts gūals: y finats los affers q̄ crē entre nos y lo dit jutge: y haguē cobrat tot ço q̄ns era estat rebellat. Y posada la Illa en estamēt/tractā del nre partir dla dita Illa: y tornar nos en en los nostres regnes daça mar. ¶ Ari q̄ fé regoneixer tot lo nre hostol: y saē procurador/y moneda/y altres coses a la nra partida necessaries. Y es cert q̄ los procuradors nres q̄ hauiē leirats en Barcelona: y en la ciutat de Valēcia: sabēt lo fet dela nra tornada d q̄ls hauié escrit y donat carrech: y fort: cōgoratsenſēps ab misser Bernat Dolzinelles Tresorer nre: trameterē a nos moneders: y ço q̄ mester hauiē: p raho dela dita tornada nra: y acordā ab tot lo nre cōsell q̄ p reformacio del cap d Lugudor: partint d Caller passassem p lo dit loch del Alguer: y partim dl dit castell d Caller en lo .xxvj. dia de Agost/en lo dit any .M.cccly. y nauegam ab tot nre hostol fins Alguer/hon aturā algūs dies p reformar y fortificar lo. Y el sisen dia d Setēbre apres seguēt/partim de Alguer: y pnguē terra d Barcelona lo vintē dia de Setēbre/en ques comptaua lo prop dit any.

¶ Aci feneixen tots los fets de tot lo dit Quint libre/ço es dela confederacio del comu de Venecia: y d la guerra de Genoueſos: y del hostol ab que en Bernat d Cabrera passa en Sardenya: es combate ab lestol dels Genoueſos: y del passatge q̄ lo dit Rey en Pbere feu a la Illa de Sardenya personalment. E comença los sisen libre en lo qual son contēguts tots los affers dela guerra que dit Rey en Pbere hague ab dit Rey d Castella: en y per la forma seguēt E torna parlar lo senyor Rey.

¶ Le mēça lo fisen libre qui cōte ens. rij. Capitols: hon es conten

gut y declarat lo fet delaguerra: la
ql lo Rey de Castella appellat Pere inicament y malicioſa ſe eſſorça de ſer contra lodit Rey en Pere ó Arago/y fotſmeſos de aquell. E la qual guerra dura per nou anys continuus/qui començaren a correr en lany del a Natinitat ó noſtre ſenyor deu. M. cccly. E finiren en lany de la Natiuitat de noſtre ſenyor. M. ccc lxv. que ceſſa la dita guerra per grā punicio que Deu li trames: axi com aquell qui hauia feta guerra injuſta e contra tota rabo: car lo dit Rey en Pere ó Arago romas en pau ferma ab lo Rey Ramfos/pare del dit Rey de Castella: e dix ſe per alguns que aquest Rey Pere de Castella: no fo fill del dit Rey Ramfos: ans fo cambiat en lo breçol/ per dubte del pare que tenia continuament vna dona ó Castella ó noble sgēts: laql era appellada per tot ſon regne: la rica dona. De la ql hac molts fills maſcles e lo pmer nat hauia nō Herich/e fini dala dita guerra tō Rey de Castella ab la ajuda de deu: e del dit Rey en Pere ó Arago: ſegōs p auāt ſe dira.

¶ Capitol primer qui tracta cōp la ſupbia del Rey de Castella appellat Ferrādo: q̄ no dubta ó rependre deu ó les coſes creades: li fō reuelat p deu q̄ morria dins. xx. dies: e q̄ en la q̄rta gūacio finiria ſon regne/ cō ſeu en lo Rey en Pere ó Castella lo q̄l malicioſamēt eſupba ſe mogue y comēça e feu guerra cōtra lo Rey en Pere Darago: trametētli letres de ó ſerimēts aci iſertes: a les quals es feta e inſerta la reſpoſta. E axi p ſeguint la hiſtoria parla lo Rey en Pere de Arago de aquella compoſicio de mot a mot/ cnep tal forma.

Aço ſo per ordinacio ó deu: car ſegōs q̄ hauem oyt recōptar a perſones dignes de fe. En Castella hac vn Rey appellat Ferrando: qui ſo Rey vituperos e mal nodrit/y ó ſeſtruch: y parla molt es vegades reprēēt y diēt q̄ ſi ell ſos cō deu crea lo mō/ en ſos cregut/ ó no hagues creades ne fetes molt es coſes q̄ feu/y crea: y q̄ē hagues creades y fetes moltes q̄ no hagues fetes. E aço tenia ell en ſō en tenimēt/ en parlaua ſouēt. Pere q̄ noſtre ſenyor deu veēt la ſua mala y ſolla opinio: trames li vna veu en la nit laqual dix ayt als paraules. Pere tal cō tu bas reprēſala ſauieſa de deu: da cia. xx. dies morras: y en la quarta gūacio finiras tō regne. E ſemblants paraules: trames dena dir en aql la mateixa nit y hora a vn home ſanct del ordre dels frares pycadors: q̄ era en lo monestir de Burgos. Lo qual frare pycador les ónūcia al germa ó dit Rey de Castella q̄ la dōchs e raen Burgos. Y haut acort entre ells anarē al dit Rey per dir li ço q̄l dit frare hauia oyt de part de deu: y en ſecret diguerē li ho. Lo q̄l Rey los atorga eſſer ver/ q̄ en aq̄lla mateixa nit hac ſemblāt veu de ſpart ó deu Y axi cō deu ho hauia manat e dit/ lo dit Rey fina ſos dies. Y en la q̄rta gūacio q̄s ſegui fina lo ſeu regne Car lo dit Rey en Pere mētre regna no feu ſi no mal. Car ell primeramēt feu la guerra injuſta cōtra nos. Y durāt aq̄lla ſeu ocinre la reyna ſa muller/ q̄ era vēguda ó les parts ó Frāça/ coſina ó l Rey de Frāça/ ſilla ó l Duch de Borbo: e cōtracta ab fē bres a des vnes/ a des altres: vinint ab aq̄lles en peccat. Apres fen donar mort/ ço es: q̄ lo cis ó les mās ab vna raluina dins ſon hoſtal mateix/ q̄ ell no ſen doubtaua al Infāt ó Juā/ coſsingerma ſeu: e fill ó l rey Rāſoo: e frare nr̄e. Apres dona mort a la reyna eli onor madraſtra ſua nr̄a tia: e mare del dit Infant ó Juā: laql mort li

seu dar en tal manera que la seu matar a mozos: car nēgū Castella noy volgue tocar. ¶ Apres dona mort a dos germans seus/ fills del Rey Hā fos: y dela dita Richa dona. ¶ Aps dona mort an Joā Alfonso del Burquech: qui hauia dret de successio en lo regne de Castella. E a la fi lo dit Rey en Pere morí a mala mort: y ab perdicio de tots sos regnes. Y fo verificada la sentencia de nostre seyor deu: car en la quarta generacio so perdnda per successio a tots aqlls qui la dita successio pertenyia per linatge Real. E fon trāsportada en lo Rey Henrich qui era bort: y no hauia dret de successio en lo dit Regne: y huy se guarda lo dit Regne al Infant don Henrich net nostre: fill del Rey qui huy es en Castella: y dela Infanta dona Elionor: filla nostra de bona recordacio/ que fon muller del dit Rey de Castella: appellat Juan fill del dit Rey Hērich ¶ E la dita guerra comēça en aytal manera/ço es: que per voluntat y licencia nostra forē armades en la ciutat de Barcelona. ix. galeres/ per officials del Rey de França: deles quals son Capita mossen France sch de Perellos: loqual per temps esdeuenidor saem Vezcomte de Roda. Loqual Capita men a les dites galeres en nom: y aricom a Capita del dit Rey de França en les parts de Normandia: contra lo Rey de Angleterra. Y passant per les mars de Sibilia: lo dit Capita pres y roba alguns Genoueses qui eren ab lo dit Rey de Castella: y per preches quel dit Rey de Castella facs al dit Capita sobre la preso de dits Genoueses: y robes: non volch res fer. De que lo dit Rey se tench fort per preiudicat: y pensas quel dit Capita q era de casa nostra hosacs ab nostre cō sentiment. Y per gran greuge quen hac/ tremes nos letres per sō missatger especial: en quens notifica aua lo greuge quel dit Capita li hauia fet: y alguns altres greuges. Y conclu bien les dites letres que ell de aqui adelāt no queria esser nostre amigo Les quals letres forena nos presentades en lo Castell de Perpinya: lo tenor des quals es aytal. ¶ Rey sazemos vos a saber que viemos vuestra carta que nos ēbiastes sobre razon d vna nao que vos querello Ramon de Frexeneta mercadero dela ciudad de Mallorques: que diz que el fo tomado con fierro: y con otras cosas: y con los homens que con el venien/ por Joan Pez de Yuaga/ fijo d Pero Jaymes d Yuaga de Bermeyo/ del Condado de Vizcaya: y q̄ nos rogauades que fuessemos entregras las dichas cosas quel fueró tomadas ho robadas/ ho las quantias en que las ponian: segund que en la vuestra carta se contenia: con el interesse de despeses. Y si lo assi no fezicssemos: que vos nous podiades escusar d fazer sobre esto por manera quel dicho Ramō de Frexeneta houicsse entegra de todo esto. Y sobre esto que embiauades a nos a Senyego de Lorbes vuestro correo jurado. Al qual mandauades que dla presentacion dela vuestra carta tomasse testimonio de escriuano publico: y non pudiēdo hauer escriuano que lo creyziades por su palabra. Y etendimos todas las otras cosas q̄ por la dicha vuestra carta se contenien. E Rey somos marauillado de vos/ embiar nos dezir tales palabras por vuestra carta: car bien sabides quē el tiempo que dziades questo fue tomado: quel Condado de Vizcaya estaua alçado contra nos: y nos fazīē dende guerra. E assi el danyo de q̄l quiera dende recebissen/ non hauiamos nos en deculpa nenguna E co-

mo quier que fasta aqui vos houiesse
mos por amigos: y recebiessedes ỏl
Rey nuestro padre que dios perdo-
ne/la obra que sabedes: y assi misso
de nos depues que regnamos aca/
guardando vos vuestra honrra: y
vuestra tierra: y todo lo vuestro: y
quando vos fuestes en vuestras con
questas: y en todo el tiempo. E si al
gunos de nuestro senyorio fizierẽ dã
yo a vos: y en vuestro/peso nos ỏllo
y escarmẽtamos lo en aquella mane
ra que deuiamos. De la qual recebie
mos de vos fasta aqui todo lo contra
rio en muchas cosas que son estadas
assenyaladamente sabiendo vos en
como lo que han les ordens de San
tiago: y de Calatraua en los vostres
regnes: es so mandamiento y obedi
encia delos nuestros maestros que
son enel nuestro reyno/ena genastes
lo en otras personas/y tomastes ge
lo: y desapoderastes ỏlos dichos ma
estres/y de su jurediccion/non lo po
diendo vos fazer derecho. E otro
si vuestras galeas andauan por los
nuestros puertos faziendo nos guer
ra assi como nos la farian enemigos
tomãdo los nauilios delos nuestros
puertos/que venian carregados de
pan/y dotras mercaderias para Si
uilia: y por otros lugares dela fron
tera/por la qual fue en perigl o toda
la frontera: por la grande mengua
de pan quey hauia en esse tiempo: y
otros muchos malos y dãyos: y ro
bos/y muertes que recibieron los ỏ
la nuestra tierra/delos dela vuestra.
E todo esto recebiemos estando nos
en grande menester/y maguer vos
embiamos requerir y afrontar so
bresto cõ Gil Blasques nuestro Al
calde/nunca en ello fezistes escarmi
ento/ante recebiemos nos enlos de
la nuestra tierra: dende el cõtrario
estando nos enla nuestra cibdad de
Calez que eramos y dos alla por ve
er nuestras villas/y nuestros casti
llos/llegarõ nueue galeas/mercade
ros/vezinos dela cibdad de Seuil
la: que hauia muy grande tiempo
que venian hi: e tomaronle/y roba
ron las mercaderias/y otras cosas
que fallaron enel dicho puerto. E
maguer los embiamos dezir y ro
gar que lo desfazessen/no lo quisierõ
fazer: y embiarõ nos dezir que lo nõ
farien/quellos non tenian desto de
dar cuenta a otri sino a vos: y toma
ron y robarõ en otros ỏlos nuestros
puertos: que eran delos vuestros na
turales lo que pudieron tornar. E
lleuaron lo que pudieron dello. E
lo que no pudieron lleuar/y echarõ
lo en la mar: viendo lo nos por nues
tros ojos. E todo esto recebimos de
vos/y delos vuestros/teniendo vos
por nrõ amigo. Y en verdad Rey/
por aquel qui so guardado y defen
dido en su regno por el Rey nuestro
padre qui dios perdone/como vos fu
estes. E otro si recibiẽdo de nos las
obras que recebiestes fasta aqui: o
tro conoscimiento deuiamos hauer
de vos que no este. Y como quiera
que todas estas sin razones houies
semos recebido de vos/hauiẽdo vos
por amigo fasta aqui/non vos lo que
siemos acaluniar/por guardar la mi
stad y las posturas que eran entre
nos y vos. La como quier que nos es
tuuiessemos en algunos menesteres
al tiempo que las mas cosas destas se
fizieron bien pudieramos tornar a
ello/lo estrãyar en aquella manera
que cumplia a nuestra honrra: y a
nuestro seruicio. Pero guardamos
lo por que nuestra voluntad sue siem
pre y esde a qualquiera que huuies
semos por amigo de le ser amigo cla
ro y verdadero: y agora pues estas
cosas y desaguisadas nos fueron fe
chas de vos/y delas vuestras gen
tes. E otrosi porq̃ la dicha vuestra

carta que a nos agora embiastes/ve nia por tales parablas/que no guar dastes contra nos lo que deuiades: non podemos escusar de non sentir desto/y de otras muchas cosas y de saguisados/q̃ nos y los de nuestros reynos hauemos rescebido de vos/ y delas vuestras gentes: y de torna relo estranyar en aquella manera q̃ deuemos: y nos cabe della fazer por aguardar nuestra honrra/y nuestro estado. E otro si otros algũos agra uios que fezistes contra la Reyna nuestra tia/y los Infantes nuestros primos/ que non q̃siemos acolomar nos fasta aqui. Y de aq̃ adelante nõ nos hajades por amigo/que nos q̃. remos tornar a este fecho assi como deuemos: y a nuestra honrra perte. nesce. Dada en la muy noble ciudad de Siuilla/a ocho dias de Agosto/se ellado con nuestro sello: dela puri. dad/era de. M. ccc. cincuẽta y seys anyos. Yo Joan Friz la fiz escriuir por mandado ol Rey. ¶ E rebuda la dita letra/nos mostram aquella a nostre cõsell: en lo qual eren en Pere de Fonollet/Vezcõte Dilla/mos sen Hernat de Cabrera: mossen Ber nat de So: mossen Matheu Mercer mossen Ferrer de Manresa: mossen Berenguer Dolms: en Pere çacos ta/Batlle general de Catalunya: y altres de nostre consell: y tots los o nostre consell estigueren molt dub tants en dar consell: car los vns te nie que nos trametessem al dit Rey de Castella nostres missatgers solẽ nes: los quals tractassen que a hon or nostra cessas la guerra: y que fos sem ab la casa de Castella en aquella bona amistat que solien esser los nos tres passats. Y los altres debien q̃ les letres quel dit Rey nos hauia trameses eren de seriment: e seria grã vergonya: y deson or: y minua nos tra de fer la dita missatgeria: y quel dit Rey per ventura no la volria ac ceptar: car era Rey ple de gran su perbia. E finalment Deu volc by li plague metre en nostre entenimẽt y voler/de rebre los deseriments del dit Rey. E desembarga lo dit hom que tra mes nos hauia: axi com en semblants casos es acostumat: y fem res posta al dit Rey ol tenor q̃s segueix ¶ Rey vuestra letra hauemos rece bida oy domingo a. iiij. dias ãdados de Setembre del present anyo: la qual nos presento Martin Lopez mis satgero vuestro. E sobre la razõ que nos fezistes a saber duna carta q̃ vos embiamos a requerir por feyto dun mercadero nuestro subdito: que se q̃ rellaua delante nos que algunos ol reyno de Castilla le hauian robadas mercaderias sayas/segund que en la carta que nos vos hauemos embia. da largamente es contenido: dizien do que si aquesto non queriades fer rẽder: hauriamos a fer al dicho mer cadero/lo que de justicia y de razon eramos tenidos de fer. E seguit que aquesto y otras cosas en la dicha nu estra carta son largamente expressa das vos respondemos: que la dicha nuestra carta salie de nuestra Cãcel laria por la forma y manera que se a costumbraua de requerir en tal ra zon por justicia vn Rey a otro. E los Reyes aquello que sale por justicia de llur Corte: no hã acostumbrado de veer/y nos tampoco no sabiemos nada desta carta: mas somos nos cer tificados despues que la dicha car ta hauemos recebida/quel Rey vu estro padre y los otros Reyes escri uien a nos/y nos a ellos: dins la for ma dessus dita. Pero es nos feyt do dicho por Matheo Adrian nuestro escriuano mayor: tenient los nues tros siellos: que despues que fuerõ feytas las posturas entre nos y vos fue couenida cierta forma en çara-

goça:entre Francisco de Pozohom-
ne que fue y era la hora nuestro es-
criuano mayor: y Matheo Ferran
dez vuestro escriuano de escriuir de
semblantes afferes de nos a vos: y
de vos a nos. Y el dicho Matheo Ad
rian dize que la dicha carta nō fue
seguida la dicha forma:porque al di
cho Matheo a la Datis dela dicha
carta no era enla nuestra Corte/por
que el escriuano que fiz la dicha car-
ta/no sabiendo la dicha forma fizo a
quella ēla forma que es acostumbra
do de escriuir en tal caso a los otros
Reyes. Y fue errada del dicho escri
uano:porque aquesto no deuedes a
mal tener:porque todol dia no cuy,
dando tales cosas se fazen. Al la otra
razō que feytes saber que vos entro
agora nos teniades por amigos: y q̄
hauiamos recebidas del Rey vues-
tro padre muytas de buenas obras
y de vos:segund que largamente se
contiene enla dicha vuestra carta.
Rey a esto vos respondemos que es
verdad que el Rey vuestro padre y
el nos fizo buenas obras: y sabe dios
que a todo el mundo es cierto que le
fizimos en sus afferes grandes ayu-
das y buenas obras. Y aquesto no q̄
remos mas dezir: porque ninguno
no se deue loar en su feyto de vos
Rey entēdemos que guardauades
en nuestro feyto assi como amigo: y
nos assi mismo al vuestro. Y si vos lo
guardastes a nos: y nos lo guarda-
mos tan complidamente a vos. Al
otro Rey que nos feytes saber en ra
zon del maestrode Calatraua: pare
ce nos que esto nos contra razō/por
que los frayres de Calatraua que sō
en Alcañiz en la nuestra señoria: di-
zen que segund llur orden es lexerō
e ñzieron maestre don Joan Ferran
dez: y que esto podie ser segund dios
y orden /porque los frayres daquel
orden que son en Castilla eran esco
mulgados. E los maestres que son
alla feytos: no son feytos segund di
os: ni segund ordē. Y daquesto se lle
ua pleyto delante el Papa. E no es
razon que vos agreuges por esto/
por dos razones. La vna quel feyto
del dicho orden es feyto dela yglesia:
y no pertenesce a los legos. La
otra porque esto es dentro nuestro
reyno: y no hauedes que ver vos ni
otro Rey dētro los dichos nuestros
reynos: mas si ellos ho algūo dellos
vienen ō mandar justicia en nuestra
Corte/sera les feyta segund fer se de
ura de razon y de justicia. Y allo q̄
nos feytes saber del feyto delas ga-
leras que hā feyto daño en vuestros
puertos de mar: y otrosi dezimos q̄
vos hauedes feytas otras malas o
bras que no queredes dezir: respon
demos vos que guardedes si las ha-
uedes a nos vos feytas: que nos nū
ca vos fezimos malas obras acorda
damente ni con intincion de fer las.
E si vos entendiessedes que los nues
tros subditos las vos houiessen fey
tas sin razon/si vos lo fiziessedes sa-
ber/hauriamos hi dado a aquel es-
carmiento que ser se deuia entre Re
yes que eran amigos y en paz: porq̄
nos en culpa nuestra/ mas ō vos que
non las nos fazestes saber por carta/
ho por requisicion assi como ser se
deuia: e nos fiziemos a vos. E si vos
Rey q̄siessedes saber las cosas que
los Genoueses nuestros enemigos
han feytas a nuestras gētes en vue
stros puertos/ mayor razon hauria
mos de querellar nos que vos. E so
bre el feyto que nos feytes saber dela
Reyna doña Elienor vuestra tia: y
delos Infātes vuestros cosinos her
manos/vos respōdemos que no los
entendemos hauer feyta ninguna
cosa contra razon que demandada
nos hayan: antes siempre que han
embiado a nos a demandar alguna

cosa/leo hauemos feyto lo que deuiamos segund justicia y razon. Esabiedes bien que quando vos por vuestra carta nos embiastes rogar que quisiessemos prender a nuestra mano todo lo q̃ ha en nuestros reynos: y tierras/non loquezimos fer/por que si ellos ho vos por ellos nos demandades mas de razon/ no somos tenidos de fer lo. A las otras cosas que nos feytes en vuestra carta saber: en que es feyta mencion delas pazes que eran entre nos y vos: sabe dios que esta en medio de nos y ỏ vos: y vee toda la verdad/que siempre aquellas pazes las quales cõtra nos y vos son firmadas con iuramento y homenatge ves hauemos complidamente tenidas: assi̇ por buena amor como por posturas. E si alguna cosa nos fezistes saber / siempre en aquello complimos lo que complir hauiamos: y eramos tenidos. Mas somos muyto maravillados q̃ antes que esta carta fuesse a nos p̃sentada / hauiamos hauidas cartas nuevas del Gouernador de Regne de Valencia/que gentes vuestras ỏl Regno de Murcia/con pendon tendido son venidas a correr a los lugares de Cinosa: y de Muntnouer que son dentro el dicho Regno nuestro: y dieron fuego en aquellos. E otrosi hauemos hauido cierto ardite del dicho Gouernador / que los de Requena han corrido y barreiado el lugar de Siete augas/que es ỏl dicho Regno de Valencia. E assi mismo hauemos hauido ciertas nuevas del Gouernador Daragon/ q̃ gentes vuestras que vinieron ỏlas partes de Molina han corrido en algũas aldeas de Darocha / y metido fuego. E todo esto ha seydo feyto sin alguna requisicion: e sin rediminento de paz/e de posturas. Porque Rey vos tales obras nos feytes e nos hauedes feyto saber que daqui adelante non vos hajamos por nuestro amigo. Respondemos vos que vos assi mismo no nos hajades por amigo vuestro. Dada en Perpenya dins nuestro siello secreto: a quatro dias andados de Setiembre: e nel anyo de la Natiuidad ỏ nuestro senyor dios M. cccl vj.

Capitol segõ com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica ab letres la guerra de Castella als Infants/ Barons/ nobles/ cauallers/ ciutats/ vilas/ y locbs ỏ ses regnes. Mauant faessen bones preuisions en offensio e defensio dela dita guerra contra lo Rey en Pere de Castella. E son aci insertes dues letres vna missiua: altra responsiua dels dits Reys de Aragoe castella.

TAntost com lo dit Consellso delliberat: e la dita resposta al dit Rey de Castella so tramesa/ notificã per tots nostres regnes lo fet dela dita guerra que deuia començar. E tremetem hi nostres Cõmissaris per pendre y occupar tots los bens dels sotsmesos de dit Rey de Castella. Car entes hauiem que ell hauia feta semblant prouisio en sos Regnes contra nostres sotsmesos. Y nos res menys sem ser nostres apparells e prouisiõs de acostar nos en les fronteres Daragoe de procurar tot ço que sos necessari al fet de la dita guerra contra lo dit Rey e sos sotsmesos. E ço partim de Perpenya: e tinguem nostre cami vers la ciutat de Barcelona per continuar los affers dessus dits. E alli mateix ab letres nostres dades ẽla ciutat de Barcelona lo quart dia del mes Doctubre/del any. M. cccl vi. notificam los affers dela guerra a tots nostres sotsmeses/ axi Barons

caualleros: com altres persones: jatsia que ja ho sabessen. Es a saber als Infants en Pere de Ribagorça: y deles muntanyes de Prades/ Cõpte de: en Ramon Berenguer Compte de Empurics. E als egregis barons en Pere Compte de Urgell: y Alfonso Compte de Denia; y als nobles don Pedro d Exerica: y en Bernat de Cabrera Compte Dosono: al Prior de Catalunya: al macstre de Montesa: en Gilabert de Cételles. E no res menys a tots los nobles Barons/ cauallers: y generosos del regne de Valécia. Y encara so notificat a totes les ciutats/ viles y locbs reals del dit regne de Valencia. Semblantment so escrit als nobles/ y Barons del regne Darago: es a saber/ a don Lop de Luna: en Pero Ferrandez Dixer: en Felip de Castre: en Exirmen Durrea d la Tenença Dalcalaten: en Luys Cornell: en Pero Maça de Liçana Anacho de Foyzes: en Juan Martinez de Luna: en Blasco Dalago: en Pedro de Luna: en frare Juan Xemenez Durrea/ Comanador major d Muntalba. Y en les dites letres nostres era cõtengut: que com lo Rey de Castella se apparellas de donar damnatge en los nostres regnes darago: y de Valencia: faét sobre açoson el soroç de hauer grans companyes: perço pregauem y manauém als dessus dits Infants/ Barõs/ nobles y cauallers: y Ciutats: y viles dels dits regnes que faessen tot llur poder: ab totes bones prouisions que poguessen: quels dits regnes fossen ben deffesos y guardats. Significãt los que per millor resoro y guarda dels dits regnes: y encara per offendre y damnificar los enemichs: part les companyies que ja bi hauien trameses ey trametiem ladonchs al p sent lo Vezcompte de Cardona/ los nobles en Dalmau de Queralt: en Ramon Alamany de Cerueilo: en Pere Galceran de Pinos: y daltres nobles y bones companyes de caual/ deles quals ensemps ab los altres Barons/ nobles/ y cauallers generosos: y altres dela ciutat y regne de Valencia podia hom fer bõ compte/ a defensio dels dits regnes y a offensio dls enemichs. Manãts als dessus dits: y requirét los per la fe y naturaleça a quens eren tenguts: que entre tant ab los altres vassalls naturals y seruidors nostres: dls dits regnes: don assen tot aquell dãnatge que poguessem als dits enemichs. Enteniem empero que les entrades/ corregudes: e dãnificaments que farien enles fronteres de Castella: faessen ab bones espies: y ab bones ordinacions: per manera que la nostra honor hi fos ben guardada: a ric om se pertayia: notificants que nos lendema deuiém partir dela dita ciutat de Barcelona per anar a Leyda: hon feyem totes les ajustalles deles cõpanyies de Catalunya. Y dalli tendriem nostre cami ab nostre poder vers aquelles parts hon sabessem esser lo dit Rey de Castella. Apres partim de Barcelona/ tinguém nostre cami vers les parts de Leyda: per hauer y replegar y fer ajust deles gents que d uien seguir vers les fronteres d castella. Y com som a Leyda/ dreçam nostre cami vers çaragoça: y aqui estiguem per fer la guerra contra lo dit Rey de Castella: y per cõtinuar los dits affers mudam nos a Calant per ço com es frontera de Castella: y estant alli rebém vna letra del dit rey de Castella: lo tenor dela qual es ayxi.

Al Rey Daragon por el Rey de Castilla y de Leon.

REy fazemos vos a saber que vimos vuestra carta que nos embiastes: y dio nos la Eyeguode Lorbes vuestrocorreo: ẽla nuestra ciudadde Seuilla: miercoles onzedias deste mes Doctubre/ y segund que por ella paresce nonos embiastes resspõder a algũas delas cosas que vos embiamos: e Rey dezir por la otra nuestra carta que vos embiamos/e Rey hauiendo fecho los males y anuyos enla nuestra tierra las vuestras gentes: segund que vos embiamos dezir. Y hauiẽdonos a vos embiador requerir y afrontar sobre ello con Gil Blasques nuestro Alcalde enla nuestra Corte/non le mandastes dessazer: ninos embiastes buena respuesta: antes despues desto los vuestros officiales/ y las vuestras gentes de Mallorques tomaron naues del nuestro senyorio/y prisieron/ y mataron los hombres que en ellas yuan y vendieron y fizierõ almoneda publicamente delas dichas naues/y ỏ las mercaderias que en ellas yuan/ assin comosi fosse den amigos. e Rey faziendo los nuestros vassallos e los nuestros naturales esto que nos embiastes dezir que fizieron por tomar emiẽdo de lo que hauien recebido. Y avn mas si fizieran nõ deuiades vos hauer por sin razon: e pues nos embiastes dezir que no erades nuestro amigo: nos embiamos alla vn nuestro cauallero a vos ỏzir algunas cosas sobresto: y embiad vna carta de asseguramiento a Requena para q̃ vaya e torne seguro. Y si vos quisieredes embiar a nos cauallero: bien lo pudieredes embiar seguro: car los missatgeros delos Reyes: seguros deuen seyer. Dada enla dicha ciudad de Seuilla /senyalada con nuestro seyello: dela puridad diz iocho dias de Octubre: era de mil trecientos y cincuẽta y quatro. Yo Joan Ferriz lafiz escriuir por mandado del Rey. Nos rebudala dita letra/facmaquella legir en nostre Consell. E hauts nostres acorts y delliberacio sẽ nostra respost al dit Rey ỏ Castella per la forma quis segueix.

Al Rey de Castilla y de Leon: por el Rey Daragon.

REy recebiemos vuestra carta dia martes. xv. dias andados ỏ Noembre/presentada a nos por Joan Ferrandez Darcos: y Pero Ferrandez de Segouia: quien se dezian missatgeros vuestros: responsiua de vna respuesta q̃ nos vos hauiamos feyta a otra carta vuestra / primero a nos embiada. Y en esta carta Rey dezides que non vos hauiamos respondido a algunas cosas que enla dicha carta primera nos embiastes dezir. Otrosi era contenido enla dicha carta vuestra: que catando los males que nuestras gentes hauian feytas a vuestros subditos. Y como nos hauiades embiado requerir y afrontar desto por Gil Blasques vuestro Alcalde: y que sobre aquello nõ le fezi emos buena respuesta: antes despues gẽtes y officiales nuestros de Mallorques tomaron naues de vuestro senyorio: y mataron los hõbres que en ellas eran: y fizieron publicamente almoneda delas mercaderias: y delos bienes de aquellos: y que si vuestros vassallos y naturales fizieron por esto danyo alguno en nuestras tierras: y entegra esmẽdo del anyo que hauiã preso/que no lo deuiamos tener a sin razon. Rey a todo esto vos respõdemos que nos paresce que ẽla dicha respuesta que nos fiziemos a la primera carta vuestra nos fiziemos respuesta a todo aquello que por aquella nos embiastes ỏzir/y si lo havemos feyto reconoscer agora con decabo. Pero si

vos nos queredes declarar que es aquello a que nos fiziemos respuesta ser layemos. E otro si en la respuesta que nos fiziemos al dicho Gil Blasques/dela qual feytes mencion en vuestra carta/nos respõdemos que fiziemos venir delante nuestro conciello presiente el dicho Gil Blasques las posturas que entre nos y vos erã/y fiziemos sobre todo aquello que nos requerio / todo aquello a que eramos tenidos segund las dichas posturas: compliendo de feyto lo que complir se deuia. Y todo esto se fazia presente el dicho mandadero vuestro / concordãt con el dicho nuestro Concello. Porq̃ Rey vos esto non deuedes tener por mala respuesta. A lo que nos feytes saber de vna nao que fue presa en Mallorqs/ Rey sabed por verdad que segũd paresce por pceso feyto por nuestros officiales/quel patrõ dela dicha nau lleuaua vn pleyto ỏlante el Gouernador nuestro de Mallorques/ y escondidamente furto quatro mercaderes muy ricos de Mallorques: en el puerto dela ciudad ỏ Mallorques e fizo vela: y el nuestro gouernador sabido esto: embiel ỏzir que mal fazia como sen diua antes quel pleyto fues desambargado y terminado. Y avn fazia peor/porque sen ỏ lleuaua los dichos mercaderes /porque lo requeria que los lí rendiesse. Y el dicho patron y los otros que eran en la dicha nau tiraronle con saetas: y fuessen de con la dicha nau. E la hora el dicho Gouernador veyendo tan gran crueldad y sinrazon/armo ho fizo armar vna nau / y fue en pos del/y alcançolo: y requirio lo quen rédes los dichos mercaderes: y nõ lo quiso ser. Y sobre esto pelearon: y el patron murio en la pelea con algũos delas companyias: y prendieron la nau: y por el començ quel dicho patron hauia feyto y cometido en el nuestro señorio el juez de Mallorques confisco al fisco nuestro la dicha nau con todos los bienes de aquel. Del qual feyto Rey en la dicha vuestra carta no nos embiastes dezir alguna cosa: porque nõ vos hi podiamos responder. E sabiades vos biẽ Rey que los Reyes que han buenas pazes y firmes treguas non deuen fer mal luno al otro sin requirimiento. Porque por aquello se veen las cosas si son seydas feytas en dreyto bono. Mas vos Rey sabedes bien que los subditos nuestros / por el dãyo que vos dezides que hauian preso: no haurian por si armadas. xij. galeas: y. iiij. naues que vinieron a Mallorques por dar danyo a nuestras gentes con vuestras senyas: y cõ vuestro Almirante: las quales se erã armadas en vuestros lugares: ni vuestras gentes no haurią corrido nuestras tierras con vuestros officiales y con vuestros pendones. E como dezides que nos vos embiamos dezir que non queriamos vos por amigo: antes lo feziestes vos nos a saber E nos respondiemos vos por aquella misma mãera. Todas estas razones Rey vos semos a saber porque dios y todol mundo sepa la grãde justicia nuestra: y el gran tuerto ỏl mouimiento dela vuestra parte. Quanto del caualler o q̃ nos feytes saber que viene en Requena: vos semos saber que embieremos carta de asseguramiẽto: y encara a todos aquellos mandaderos que a nos vengan de vuestra parte. Dada en Calant. di? nuestro sello secreto/a. vj. dias andados del mes de Deziembre: en lanyo dela Natiuidad de nuestro señor. M. cccclvj.

Capitol terç qui tracta com lo Rey en Pere feu certa con

uinença ab lo Compte d Trastama na: empxenent la guerra de Castella en tal forma/ que feu fugir lo Rey d Castella/ de Seuilla enles parts de Bordeu: y lo dit Rey en Pere co bra totes les sues terres occupa des per lo dit Rey de Castella. E mes tractadel Legat Cardenal tra mes per lo Papa: p concordar dits Reys: y noy basta.

EL Compte de Trastame na en la present escriptura nocra feta mencio. Mas cō es vna deles notables co ses dela dita guerra es aci continu at lofet del dit Compte de Trasta mena: y com vench a nostre seruey Car per tal que la dita guerra mils y pus esforçadament fer poguessem trametē missatgers enles partides de frança al dit Compte de Trasta mena/ñ̄ll bort y primogenit dl Rey Hamfos/q̄ son Rey de Castella/q̄y era aricom a exellat y persegult p lo dit Rey en Pere de Castella: a pres molts tractaments lo dit Cōp te de Trastamena vēch a nostre ser uey: y procura tota aquella gent q̄ poch dela terra de Castella quil a mauen el seguiren: ens seruirē a no stre sou ab les nostres gents/ segons que auant se segueix. Empero la co uinença que feu ab nos se seuen ay tal manera queli fem donacio: ço es en Catalunya dels lochs de Munt blāch: y de Tarrega: y de Vilagras sa. En Regne de Valencia del loch de Castello del camp de Borriana/ y Vila Real. Y en Regne de Ara go dels lochs de Tamarit de Litera ab ses aldees: y de Ricla: y d Epi la: los quals ell possehi ab tota jure dicció alta y baixa: pacificament y sens grans companyies. Les quals per gracia de deu: y ab tractament nostre vengueren dels parts de frā ça. y de Anglaterra: y foren ab nos en Barcelona enles festes de Nadal del any quis comença a cōptar. M. ccclvj. y despossehirē lo dit Rey en Pere de Castella: de tots los Real mes que possehia: don lo gitarē: car ab dues galeres abque fugi de Se uilla sen ana a les parts de Bordeu quies del Rey de Anglaterra. E la donchs fuyt lo dit Rey: lo dit Com pte de Trastamena appellat Hēric fo coronat en Rey/ ēla ciutat de bur gos: y nos cobrā tots los lochs des sus dits que dats li hauiem: segons que en la fi de aquest libre es pus lar gament declarat. Es cert quel dit Compte de Trastamana tantost q̄ la dita couinença fo feta: vench a no stre seruey. y fem li en començamēt acorriment de moneda: y encara fem a ses companyies prouisio de vian des tro a cert dia quel metē en sou d ccc. caualls armats: e altres. ccc. al forrats: y assignam li lo loch d Bor ja honestigues per fer la guerra ab nos altres/ ēsemps ab tota la altra gēt/ que era venguda a nostre seruey: la qual era compartida en diuersos lochs dela frontera: segons que per nostre conseller a ordenat: y segons quels affers ho requerirē. Apres torname nos en la ciutat de çarago ça: hō tinguem festes de Nadal: y co mença lany dela Natiuitat de nostre Senyor deu. M. ccclvij. estant nos en la dita ciutat: en lo mes de Febrer dl dit any. Lo pare sanct trames a nos p Legat lo Cardenal appellat Bui llem: per tractar pau y concordia en tre nos y lo dit Rey de Castella: ari com se pertany a la sua dignitat a postolical. Lo qual Cardenal son p nos honorablement rebut/ aricom se deu ser per la sua dignitat el nouē dia del mes de Febrer: q̄ entra dins en la dita ciutat. E coma nos feta re lacio dels affers dela sua legacio part tide nos: y anassen al Rey de Caste

lla per notificar li los affers per los quals lo dit pare sanct lo tremetia per tractar pau y cõcordia sobrel fet dela dita guerra: ôla qual nos crem fort clamats al dit Cardenal: car pro cehia de injusticia: y de grã malicia y es cert quel dit Rey de Castella/ apres quel dit Cardenal hac abell parlat: y feta sa relacio: no volch seguir ni concordar se ab nengun partir ra honable: ans lo dit Rey mogut de gran malicia y superbia: ab totes les sues gents vench en les partides de Teraçona enlo mes de Abril apres seguent: y assetia la ciutat de Teraçona: y per gran malicia dẽ Miquel ô Gurrea caualler Darago aqui la hauiã comanada: y de aquella lo hauien fet Capita/ no volent se defendre axi com ferse deuia/ isque a tractaments al dit Rey de Castella: y ab certs pactes liura la dita ciutat: dins espay de tres dies: dins les ql lo dit Capita ab sa muller: y ab tota la sua casa: y ab tots los mobles que portar se n volch: sen ana ẽles parts del Regne de Nauarra. ¶ E desemparada la dita ciutat per lo dit Capita: lo Rey poderosamẽt entra en aquella: y gitan tots los pobladors despullats de tots los bens que hauien: y no trasqueren si no les persones ab llurs vestits. E nos crem en la ciutat de çaragoça quatr ajoliats de gents darmes: car totes eren en defensio de les fronteres terres. Y nos torbats dela perdicio dela dita ciutat: fem justicia de alguns de aq̃lla ciutat qui vengueren a nos: con tant nos la perdicio de aquella: car justicia merexien/ pus nos volguerẽ defendre. Empero apres algunsdies nos tinguẽ consell: y nos plach quela mesquina de gent popular vẽgues a la ciutat de çaragoça per hauer vida y sostenir llurs persones. ¶ Nos empero estants axi en gran doubte: per tal com lo dit Rey de Castella nos era tan prop: y nos hauiẽ abnos tan poca gent: per tal cõ tots eren per les fronteres: trametẽ correus cuytats a don Pedro de Exerica: y a don Lop de Luna: y al Cõte de Trestamena: y als altres qui eren per les dites fronteres en ser uey nostre/ que vẽguessen a nos cuytadament: notificant les la perdicio dela dita ciutat: y lo perill en que nos altres erem. Y en aquest endemig ensortim la Aljafaria nostra: be quis bi tẽgues se mal segurs: mas a pechos dies tots los dits Barons y altres foren ab nos dins la ciutat de çaragoça. Tremetem encara nostres letres y missatge especial al Comte ô Foix q̃ venguessa nos en la dita guerra: lo qual Comte de Foix vench de continent ab molta companyia y bona: y so ab nos al loch de Magallo bon nos erem. Axi que som tots plegats: y estauem en acort ly uiẽ a Taraçõa per parar batalla al dit Rey de Castella: y aço enlo mes ô Maig en ques cõptaua lãy dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. ccc lvij. La qual batalla per nos son parada/ hõ eren ab nos tots los Barons/ caualleros y altres en gran multitut. La dita batalla lo Rey de Castella no volch esperar: ne aquella venir: pensant que deu lin deuia nourc/ per ço commenaua guerra injusta. ¶ Y estants los affers dessus dits en lo estamẽt q̃ dit es/ lo dit Cardenal Guillẽ ana ad nos al Rey de Castella y del Rey de Castella a nos/ tractãt y parlant si nences si q̃ res ser les podia entre nosaltres dits Reys. Y aparech a nos/ y a alguns altres de nze? sell q̃l dit Cardenal se ôclinas dalgũa cosa a la part ôl dit Rey de Castella en favor sua: ô q̃so repi plo dit Cõte ô Trestamena. Mas apsi uersos tractamẽts lo Rey ô Castella

Cõ Miql d gurrea liura la ciutat de Teraçona al Rey de Castella

Rey de Castella Com lo recusa cõbatre sabio rey Darago

Batalla appellada p lo Rey è lo loch de magallo

qui nos gosa combatre ab nos que li teniem batalla apparellada enlo dit loch de Magallo: segons que dit es: consenti que la dita ciutat ò Tarragona vengues a ma del dit Cardenal: y que fos dada treua entre nos y al dit Rey de Castella / de vn any ladonchs esdeuenidor / sobre totes questions que fossen entre nos y lo Rey ò Castella. Enlos quals tractaments cabe lo noble en Bernat ò Cabrera: y altres qui per nos hieren assignats. Y el dit Cardenal tornàs la ciutat a aquella part que ell conexeria que la degues hauer. E cò los feto delos questions ò̃ssus dites qui eren entre nos y el dit Rey de Castella se començaren a declarar y especificar / la part del dit Rey de Castella allegaua que deuia esser conegut sobre la questio dela terra q̃ nos possehim en Regne de Murcia. La qual per sentencia arbitral del Rey de Portogal era ja estada ajutjada al senyor Rey en Jacme / aui nostre ladonchs com lo dit Rey en Jacme seu pau ab lo dit Rey de Castella: q̃ ladonchs era: per la qual pau li restituhi la ciutat ò Murcia que tenia y possehia per just titol. Los quals lochs qui al dit senyor Rey en Jacme foren ajutjats son / Oriola / Guardamar / Elix / y Criuillen: y Alacant y la vall Dalda: y tota laltra terra qui es vltra Xerona vers Castella. Y es cert que la dita questio nos deuia escoltar: car enlo tractament de la pau que fon feta entre lo dit senyor Rey en Jacme: y el dit Rey ò Castella so empres y atorgat: y de fet se compli: ço es que en Corts generals de Castella fos approuada y confirmada la dita sentẽcia arbitral dada per lo Rey de Portogal. Empero ladonchs no si determena res ans si segui tot lo dit any dela treua fots lo atorgament qui lo fet: roma-

nent ladita ciutat de Tarragona / en poder del dit Cardenal. Y feta la dita auinença fon dada paraula a tots aquells qui eren en sou / pus la guerra cessaua per rahon del dit tractamẽt y dela treua qui dada siera. Y apres que la dita treua fon donada / que fò lo. xiiij. dia ò̃l mes ò Maig: any. M. cclvij. nos anam a la ciutat de çaragoça: y estant aqui / ço es enlo quinzẽ dia del mes de Juny apres seguent: lo dit Cardenal / y Comte ò Trefta mena: y mossen Bernat ò Cabrera / y molts nobles Barons y cauallers nostres vengueren a nos per tractar dels affers dela questio dessus dita: y res no si declara. Car la part del dit Rey de Castella nos volia bonamẽt posar en tractamẽt de pau verdadera: y partiren se de nos. E p visitar lo dit Regne de Arago part im de çaragoça: y anam en diuersos partides de aquell: y especialmẽt en los lochs dels frõteres. Y en aqst en demig foren fermades entre nos y lo Jnfant de Nauarra algunes couinences sobre alguns tractaments qui foren entre nos y lo Rey de Nauarra: y estiguem tãt en Arago tro que fom en loch de Therol: hon entrãlo. xxvj. dia del mes de Octobre del dit any. M. cclvij. Estãt en lo dit loch de Terol trametẽ nostres missatgers al dit Cardenal qui era en la ciutat de Osca: ço es mossẽ Bernat de Cabrera / misser Bernat Dolzinelles thesorer nostre: y mossen Bernat de Thous per tractar sobre los affers dela treua.

Com lo Rey en Pere pasà de çaragoça: y anà a diuersos lochs de Arago.

Capitol quart qui tracta có lo Rey en Pere Darago dels sues hosts ana cõtra lo Rey de Castella: entrãt en les sues terres: y lo Rey de Castella vẽgue psonalmẽt a la platja de Barcñona ab grã hosta: e trobãt laltre hosta batallarẽ fort.

APres partim ol dit loch ó Terol: y dreçam nostre cami vers la ciutat de Valencia: enla qual entram lany. M. cccl viij. Y apres alguns dies quey fom: anam a la ciutat de Xatiua: y foren fets tractaments entre nos y Linfant don Ferrādo frare nostre: qui era en Castella que vēguessa nos: y romāgues en nostres Regnes/ y en nostre seruey/ per defendre nostra terra: y la sua: en cas que passas la terra ósfus dita: la qual esperauen esser tolta per malicia ól dit Rey de Castella: qui en nēguna rabo couinent per tractament del dit Cardenal: ne per altres nos volia moure de son mal propolit. E partint de Xatiua/ tornam nos ne enla dita ciutat de Valencia. E apres pochs dies quey fom: lo dit Infant en Ferrando frare nostre: axi com a quell qui cobeiaua ser nos tot seruey vench a nos enla dita ciutat de Valencia molt honorablement: axi com dell se pertanyia. E nos isquem li a carrera fora la ciutat: y rebē lo graciosament: y ensemps perseueram alguns dies: y sem li procuracio general enlos nostres Regnes: axi com es acostumat de ser a primogenit ó Arago. Y ordenam certes persones y certs officials al regiment de dits nostres Regnes: y aço que ser se deuia per ell per offici ól procuracio dessus dita. Entre los quals li assignam per Canceller dela dita gouernacio en Pere Lima/ saui en dret ó la ciutat de Tortosa. Y posats en est tament los affers del dit Infant en Ferrando partim de Valencia: lo vint y visen dia del mes de Febrer ól dit any. M. cccl viij. E com som a madona sancta Maria del Puig per visitar aqlla nostra molt cara muller/ la Reyna/ pari vna filla qui hac nō Elionor: la qual depuix fon Reyna de Castella: y dreçam nostre cami a la ciutat de Barcelona: hon fom lo vintidosen dia del mes de Març apres seguent. E apres de alguns dies partim ne: y anam a Gerona/ hō estiguem mes de dos mesos. Y sem demandes per diuersos lochs de Catalunya: per sosteniment dels grās despeses que nos hauiem fetes: y hauem a fer per rabo dela dita guerra E tornam nos en en Barcelona: hō som lo dcen dia del mes de Juny apres seguent. E apres alguns dies per affers nostres molt necessaris anam a la vila de Vcisall: y dada fi a aquells affers: tornā nos ne en Barcelona: hon som lo dotzen dia del mes de Agost daquell mateix any/ hon estiguem tro a. xxix. dies ó Octobre apres seguent. E nos veents q̄ en lo fet dela treua feta a tractamēt del dit Cardenal no tenia bona via partim de Barcelona: y anam vers les parts ó Arago/ passant per Leyda: y per Montço: y per la ciutat de çaragoça/ y venguem als lochs dela frontera: axi com es Caranyena: y Moll/ y al setge Dalcala: lo q̄l loch ó Alcala lo dit Rey nos hauia tolt: ól qual setge nos haguem a leuar per gran congoixa de neus: y venguem nos en al loch dela Almunia/ hon tēguem festes ó Nadal: y en que comēça lany dela Natiuitat de nostre sen yor deu. M. cccl ix. Y es cert quel Infant don Ferrando estant enles partides del Regne de Valencia: axi com a procurador nostre: feu requesta al Rey de Castella que li remetes y tornas lo loch de Jumella situat enla frontera del dit Regne de Valencia: y de Castella: vers les parts de Hillena. Lo qual loch era del molt noble mossen Pere Maça de Liçana: del qual era lo castell de Moxen: lo qual dit loch de Jumella lo dit Rey ó Castella hauia pres

Cōm lo Rey en Pere ifā a carrera a son frare.

Requesta feta al Rey de Castella q̄ tornas Jumella al rey de Arago.

dur ant la dita treua: y no li volch re-
metre/ni donar. Per la qual rabo lo dit Infant no volent sofferir tan gran iniuria nostra: ab consentimēt y voluntat nostra qui hauiem a ser p justicia: trames al loch appellat Oti el: situat dins Castella/son procurador bastant: qui per lo poder a ell do nat: desnatura lo dit Infant ol vas sallatge en que lo dit Infant era tengut al dit Rey de Castella. Per la qual rabo lo dit Infant conuocatotes les hosts del Regne de Valencia: y entra en les parts del Regne de Murcia: talant/y degastant/y donant dampnatge aquell que podia/als sotsmesos del dit Rey de Castella. E no res mēys posa setge al loch de Cartagenia. E stant en lo dit setge: vench li ardit quel Rey de Castella hauia dada mort al Infant dō Juan frare seu: y germa nostre: fill del senyor Rey Alfonsos nostre pare/y dela Reyna dona Elionor madastra nostra: y tia del dit Rey de Castella. La qual mort li dona/ço es/q̄ mogut de yra/lo dit Rey lo feri ab vna caluina dins son hostal mateix. Y per aquesta rabo son trencada la dita treua: y retorna la dita guerra. E lo dit Infant en Ferrando tornas sen a la ciutat de Valēcia ab ses hosts y nos haguem a continuar la dita guerra. Estāts nos en lo dit loch de la Almunia: y veents que lo dit Rey de Castella continuaua la guerra cō tra nos y nostres sotsmesos: acordā de partir del dit loch dela Almunia y partim ne a. xrij. dies del mes de Janer: del dit any. M. ccclix: y anā nos en a Calatayu/hon estiguem alguns dies. E apres mudam nos ab totes nostres hosts al loch de Terrer. E apres anam al loch de Mozos hon som lo quinzen dia del mes de Març apres seguent. Y lendema començam de entrar per Castella: y som en lo camp appellat Alances: hō nos aturam aquella nit: y al dia apres seguent partim del dit camp: y anam al loch de Castell de Haro/y presem los dits loch y castell. Y en aquest dia fo ab nos l'infant en Ramon Berenguer honcle nostre: ab molta companyia y bona: per ser nostre seruey. Y lendema quis segui fe cremar los dits castell y loch: y de alli mudam nos en vn altre loch appellat Escobar. E apres vns pochs de dies partints del dit loch: anam nos en ab totes les nostres gents al loch appellat Medina Celi: e fem combatre lo dit loch per dos dies. E perço com lo dit loch era ben murat/y be establit no y poguem res fer ans per fretura de viandes nos ne haguem de leuar. Car si lo dit loch poguessem hauer haut: nons calia tirar Regne ñns a Toledo: perque tornam nos en a çaragoça/hon som lo vintiuuyten dia del dit mes de Març. Y aquesta entrada sem per castella/perço com hauiem étes quel Rey de Castella sen era lunyat de les fronteres d'Arago: y era en Sevilla per ser grās armades per passar a la Illa de Mallorques: y estāts nos en çaragoça acordam de ser nostre cami y nerçosament vers Barcelona: per apparellar nostre nauili y contrastar al dit Rey de Castella y a son hostol: y leixam les frōteres establides de nostres gents darmes ço es/en certa part lo Infāt en Ferrando: y en altra part lo Compte de Trastamena: y en altra part dō Pedro de Exerica: y en altra part lo cōpte d'Denia: y totes les altres gēts de caual ab ells/segons la nostra ordinacio. Y p la dita rabo partim dela ciutat d'çaragoça: y dreçam nostre cami ver la nostra ciutat d'Barcelona/hon som lo vuyten dia del Mes de Abril mes prop seguent:

Com lo Rey de Castella hauia dat mort al Infāt dō Iuā fill del Rey Nāfos.

Com lo Rey en Pere pas ti de Saragosa anāt a Barcelona p apparellar son nauili.

del dit any. M. cccliv. E com fom
ela dita ciutat ò Barcelõa/ a pochs
dies lo dit Rey de Castella fo perso
nalment enla platja dela dessus dita
ciutat ab. xl. naus: entre grãs y po-
ques: ab. xxx. galeres/ y algunes léys
armats. E aço fo enla vigilia de Sin
quagesma. Axi q̃lo dit Rey feu sorgir tot son hostol enla dita platja de la dita ciutat. Enla qual platja hauia deu galeres nostres be armades y algunes naus: entre les quals ni hauia vna fort gran encuyrada: els homens nostres destres enla mar: meteren la dita nau dins les tasq̃s prop lo monestir dels frares menors y ordenaren les dites galeres del cãto: antigament appellat den Liges: lo qual es enla ribera dela mar/ enla ñ del carrer appellat Rogomir/ fins al dit monestir dels frares menors. E foren ordenats quatre gins/ ho brigols: de dues cayres quis giren lla hon hom se vol. Semblantment foren ordenats tots los lahuts maritims: y ab llurs mantellets/ per contrastar al dit hostol de Castella: y encara tota la ciutat: ab tots los officis/ cascuns ab llurs penons: y llurs armes. Y ẽcara tots los lochs qui son a dues ho tres leguas dela ciutat: venguerẽ ab llurs armes axi comaq̃ts qui hi eren tẽguts per lo vsatge Ydrinceps nãqz. Horesmẽys les gẽts q̃ erẽ en la ribera p llur defẽ slo totes les barqs dela ribera giarẽ les querenes vers la mar: y les vbertures vers la terra: per defendres dels passadors quiy venien. Y estãt axi la dita ciutat apparellada/ en lodilluns apres seguent/ que fo lẽdema de Sinq̃gesma. x. dia de Jũy lo dit Rey de Castella/ mana dar batalla cõtra lo nostre hostol ab les dites galeres y naus quey faeren acostar. Y de hora de tercia fins a hora baixa continuaren la dita batalla contra lo nostre hostol ab les dites galeres y naus quey faeren acostar/ Y de hora de tercia fins enla hora baixa continuaren la dita batalla. E la nostra gent se defenia valentment: atiqué algũs dels nostres cõ dels llurs foren nafrats/ per la gran multitut dels viratons que volauẽ per tot. Y encara los trabuchs qui tirauen: qui ça/ qui lla/ axi com los era vejarcs: en tant que lo dit hostol ò Castella estaua esporgit: per lo defe niment dels dits Trabuchs: y dels dits mantellets. E com veeren que als no podien fer: tiras tot lo dit hostol de Castella fora les tasques. E allí reposaren tota la nit. ¶ Lo Dimarts apres seguent aquells qui hauien regiment del hostol deles dites galeres nostres tota la nit passada estrenguerẽ les dites galeres: y allojaren les en molt menys espay que no eren debans/ ço es: del canto qui antigament era appellat del Ancorer: fins al canto qui es pres lo monestir ò ssus dit dels frares menors. Enuers hora de tercia tot lo hostol del Rey de Castella se acosta vers lo nostre hostol deles dites nostres galeres: y faeren biatançar totes les naus: y les naus majors: ço es enles popes de aquelles hauien fetes algunes brigoles poquetes qui tiravuen pedres: de que nos ajudauen ò res. Ans totes les nostres gẽts qui eren en lodit nostre hostol: y enla ribera cridaren en auolotant ab grans abuchs: y a manera ò vn escarn ho desdeny a cascun git de aquelles pedres les quals a res dan ni dampnatge no sebien. Y encara faeren acostar a pocha poch com mils poguessen a la dita Nau nostra la major y mes grossa nau de aquelles del dit Rey de Castella/ ab vn gran Trabuch que hagueren fet: lo qual estaua en la popa per tirar contra la nãa

Trabuchs.

Princeps nam q;

nau:y la nostra nau despera vna bó-barda:y feri enlos castells de dita nau de Castella:y ógasta los castells hey ocis vn home. E apꝰ poch ab la dita bombarda facren altre tret: y feri en larbre delanau Castellana/ y leuan vna gran esquerda:cy dagasta alguna gent. E Lalmirall de Castella veent que ells estauén aquí mes per llur dan y desbonor:que per pfit algu:mana tirar tot lo hostol forza les tasques. Y en aquell loch élo nauili ha acostumade forgir :collaren totes les naus per fer vela. E aço fonenlo dit dia de dimarts / ans de hora de menjar. Y la nit quis segui tot lo dit hostol se parti ó dita platja: y tengueren llur camins ales mars delcap de Tortosa:y pu ir drecaren enla Illa de Euiça: hó lo rey de Castella pres terra ab tot son hostol:y posa setge sobre lo dit castell ó Euiça: y barreja tota aquella Illa sens defensio:que noy troba si no del dit Castell.

Capitol quit qui tracta com lo Rey en Pere ab gran nauili parti de Barcelona:y tira a la Illa ó Mallorques perseguint lostoel Rey de Castella. E tornant sen a Barcelóa conuoca Corts enla vila de Cerue ra. Y feu pau ab lo Rey de Castella lo qual apres aquell rompe. E com per aquesta causa lo Rey en Pere conuoca Corts generals enla vila de Muntso.

EN Pos veents quel Regne de Mallorques ab les sues Illes estaua molt perillos/acordam de passar personalment en Mallorques:y ab les dites galeres y altres que faem apparellar: y ab naus y altres nauilis necessaris partim de Barcelona/a.xxiij. dies del dit mes de Juny: y passam a la dita Illa del Mallorques:y fom enla ciutat de aquella/bon prenguem terra lo terç dia del mes de Juliol apres seguẽt Y aqui ab la ajuda dela dita ciutat: y consell de nobles: y de caualleres q̃ eren ab nos: entre los quals eren mossen Bernat de Cabrera/mossen Gilabert de Centelles/mossen Frãcesch de Pererellos/y molts daltres nobles y caualleres acordam que personalment ab lo dit nostre hostol qui era en gran nombre de galeres: y ó naus:en que hauia fustes ó rem be cinquanta: ab molta gent y bona: axi de terra cõ de mar:anassen personalmẽt ala dita Illa de Euiça p combatrés ab lo dit Rey: mas no plach a duas faes:car dues galeres q̃ erẽ de guardia del hostol ól Rey de castella encõtrarén vn laut q̃ venia a nos a la ciutat ab algũs pagos q̃l bisbe ó Mallorqs nos tremetia/pnguerẽlo y ab los homés q̃y erẽ saberẽlo gran hostol q̃ nos hauiẽ fet apparellar en Mallorqs:y q̃ deuiẽ anar personalmẽt a Euiça ptra ell. E lo Capita ó aq̃lles dues galeres ana decontinẽt al dit Rey de Castella: y notifica li so q̃ hauia sabut plos dellaut q̃ hauia pdos:y lo dit Rey axi cõ a hó spordit leues del setge del castell de Euiça ab só hostol:y fugí:y torna sen en Castella:leixant enlo dit setge gins: y artilleries: y altres apparells que hauia fets p combatre. E apꝰ pochs dies axi cõ erem apparellats de partir ab lo dit nostre hostol/ haguem cert ardit quel dit Rey de Castella sen era anat: y hauia desemparada la dita Illa de Euiça: per dubte de la nostra venguda. Car ell per dubte dela guerra injusta quens sebia/ nos gosaua auenturar de entrar en batalla ab nos: dubtant dela punicio de deu/qui es jutge y senyor de les batalles/pq̃ decõtinẽt ab los nobles y altres ó nrẽ cell/acordã q̃l dit

noble mossen Bernat de Cabrera: qui ari com a Capita nostre anas cõtra lo host del dit Rey d Castella qui fugia/y pseguis aquell. Y lo dit mossen Bernat partide nos ab. xv. galeres: y perseguilo dit host del dit Rey de Castella fins a les mars de Almeria: y sens q altre no sen seu tornassen a nos a Barcelõa. E nos partim dela ciutat de Mallorques lo. xxvj. dia de Agost apres seguent y prenguem terra en Barcelona lo xxix. dia del dit mes de Agost de aquell mateix any. ¶ Estants nos en la ciutat de Barcelona veents les grans messions ques hauien a fer per los affers dela dita guerra: la ql era reuenguda y tornada per culpa del dit Rey de Castella: acordam d tenir Corts als Catalans enla vila de Cervera Durgell. E perço partim de Barcelona lo. viij. dia d mes de Octubre apres seguent/e anam a la dita vila de Cervera hon tenguẽ les dites Corts: les quals forem acabades y licenciades enlo. xx. dia del mes de Deembre apres seguẽt. En les quals Corts nos fonsetagran p ferta per tots los braços dles Corts per manera de sogatge. ¶ E celebrades les dites Corts partim dela dita vila d Cervera: y anam a Leyda hon tenguem festes de Nadal: en q comença lany. M. ccclx. Y enlo. xxviij. dia del dit mes de Deembre partim con los affers dela dita guerra e ren a nosaltres cuytats y perillosos partim de Leyda: y tinguem nostre cami vers la ciutat de çaragoça: hõ fom lo tercer dia de Janer/ del any. M. ccc. lx. Estants nos enla dita ciutat per via de tractament cobram la ciutat de Tirasona: car Gonçalvo Gonçalves de Lucio/ cavaller natural de Castella: al qual lo Rey de Castella hauia comanada la dita ciutat/ liura a nos aquella de sambarga day sens tot contrast. E posat en estament lo dit tractament/ partim de la dita ciutat de çaragoça lo. xix. dia del mes de Febrer apres seguent: y anam ab nostra gẽt dar mes al loch de Magallo: y del dit loch de Magallo tenguem nostre cami vers la dita ciutat de Tirasona: hon entrã lo vintisisen dia del mes de Febrer prepdit/ poderosamẽt ab totes nostres companyes. E combaguem estats alguns dies enla dita ciutat de Tirasona: partim ne lo setzen dia d Març del dit any: y tenguem nostre cami al loch de Borja/ hon estiguem tro a deu dies. E alli vengueren a nos Linfant en Ferrando/ y mossen Bernat d Cabrera ab molts daltres qui eren partits del siti del Faro. E alli matex donam comiat a alguns Barons y cavallers que bisquessen de sou. E partẽt del dit loch de Borja dreçam nostre cami vers la ciutat de çaragoça: hon entram lo vint y seten dia del dit mes de Març. Estants nos enla dita ciutat passa de esta present vida/ lo noble en Lop de Luna amat y volgut nostre del qual nos presem tala: car era vn molt especial seruidor nostre: molt esforçat y poderos. E per continuar los nostres affers dla guerra: partim de çaragoça: y anam al loch de Caranyena: enlo qual estiguem tro al vint y vuyten dia del mes d Maig apres seguent/ quens en tornarem a la dita ciutat de çaragoça/ hon estiguem tro a. vij. dies del mes de Juliol apres seguent. E per molta necessitat queno occorria partint dela dita ciutat de çaragoça: dreçam nostre cami a la nostra ciutat de barcelona: hon forem lo darrer dia del prop dit mes de Juliol: y perq may lo nostre entenimente repos assi no pensant en los perills de la terra: vẽ guẽs ardit tocãts los affers dla guer

ra partim dela dita ciutat: y tornam a Leyda/hon estiguem per alguns dies/y posats los affers perque erē anats en estament: tornam nos ne a Barcelona/hon fom lo sisen dia de Setembre apres seguēt. Y enlo mes de Nouembre apres seguent: trametem nostra filla la Jnfanta dona Cōstança per muller al Rey Federich de Sicilia nostre cunyat: ab.viij. galeres y dues naus: deles quals fo capita mossen Elfo de Pròrida: y estiguen enla dita ciutat de Barcelōa/ tractant los affers de nostres Regnes/tro al deseten dia del mes d'Febrer: del any de nostre senyor. M.ccclxj. quen partim ens en tornam a Leyda/hon estiguem per alguns dies: e per continuar los affers dela guerra. Apres partim daqui: e anam a Calatayu/hon fom lo quinzē dia del mes de Abril apres seguent/ hon estiguem per alguns dies tractant sobrels dits affers dela guerra car lo Rey d'Castella se ajustaua ab tot son poder vers les fronteres nostres. Y nos partim del dit loch de Calatayu: e anam nos en ab totes nostres gents darmes de cauall e d'peual loch de Terrer: y enlo camp de aquell nos attendam per regonexer nostres gents: e replegar aquelles. Car era acordat q̄ rebuda mōstra deles dites nostres gents/anassen decontinent per alleuiar nos al camp Alanes/qui es prop de vna legua poch mes hom enys del castell e loch nostre de Fariza: lo q̄llo Rey de Castella tenia assetiat: per tal que al dia apres seguent fossen sobrels siti del dit loch de Fariza per combatre al dit Rey de Castella. Y lo dit Rey de Castella sabent nostra venguda/no volent esperar batalla trames a nos lo Cardenal Guillem: e mes se en tractaments entre nos e lo dit Rey. Entant que nos per reuerencia de deu: e per honor dela sācta esglesia de Roma: e de dit Cardenal quiper aquella hi entrecuenia/do nā loch a pau: e romas que nosi fen batalla. E al seten dia del dit mes partim de dits camps de Terrer/e tornam nos ne a Calatayu. Y estāts enlo dit loch/vengueren a nos missatgers del dit Rey de Castella: tractants ab nos mijançant lo dit Cardenal: e ab consell del Jnfant dō Ferrando: del Compte de Trastamena don Pedro de Exerica/e de alguns altres nobles e sauis homens de nostre consell fon atorgada pau entre nos e lo dit Rey de Castella. Fo encara acordat que mossen Bernat de Cabrera anas al dit Rey d'Castella qui era enlo loch d'Deça per missatger nostre/ab alguns richs homens e cauallers nostres: e per complir e fermar les couinences que eren estades setes entre nosaltres Reys dessus dits: lo qual partide nos enlo de seceten dia del dit mes de Maig. Y en aquest dia mateix per mōstrar lo poder que deu per la sua gracia nos ha comanat/sem fer monstra de tota la nostra gent de cauall e de peu: en la qual eren los Jnfants en Pere y en Ramon Berenguer hōcles nostres. L'infant en Ferrando frare nostre. Lo Compte Durgell nebot nostre. Lo Compte de Denia: e lo Cōpte de Prades. Lo Cōpte de Trastamena. Don Pedro de Exerica. Lo Vezcompte de Cardona. Don Pedro de Luna. Lo Comanador d'Muntalba. E lo mestre de Calatraua: e molts altres Barons/ e nobles e cauallers notables de nostres Regnes. E feta la dita monstra: enlo seguent deuuytē dia del mes de Maig fo publicada e cridada pau étre nos e lo Rey de Castella. Y enlo vinten dia del dit mes de Maig nos conuidam lo Cardenal ab tota la sua com-

panyia: e fem li aquella honor que a ell pertanyia. E per tal com la dita pau fo fermada e publicada per remoure les grans e innumerables ofpeses les quals hauien acostumades de ser per rahó de la dita guerra: yp defensió de nostres Regnes donam comiat e trasquem ó son lo noble dó Pedro de Luna. Lo comanador de Muntalba. Lo mestre de Calatraua en Gonçaluo Gonçalues. Y enlo. xviij. dia de aquell mes mateix / donam comiat a tot hom generalment que hi sques de sou pus cessaua la dita guerra. E posades les dites coses en estament partim del dit loch de Catayu / ca enlo vintè dia del mes damunt dit de Maig: e anam nos en al loch de Caranyena: hon estiguem al. xix. dia de Juny apres seguent: e partint dalli anam nos ne a çaragoça: hon fom lo vintè dia del prop dit mes. E alli aturam per reformació del Regne de Arago / fins al vinten dia de Juliol apres seguent què partim per anar a la ciutat de Barcelona / hon fó lo quart dia de Agost apres seguent del dit any. M. cccl xj Y estants nos enla dita ciutat / haguem ardit que grans companyies de França venian per entrar vers les parts de Rossello. Y nos per cò trastar a llur entrada sem conuocar lo vsatge Princeps namqz: y partim de Barcelona a. xvij. dies ól dit mes de Agost: y anam a Gerona / hó se ajustaren totes les hosts de Catalunya / per entrar en Rossello: y contrastar llur entrada. E jatsia que les gents de Rossello ab los nostres officials saessen aquell contrast que ó uien: empero no saltres nos empenyerem a auant ab totes les nostres hosts: y haguem ardit cert dels officials nostres de Rossello: y dela Vila de Perpenya: que totes les dites companyies sabents nostra venguda sen eren tornades. E ladoncha partim de Gerona: y tornam nos ena Barcelona / hon fó lo quart dia del mes de Setembre apres seguènt. Estants enla ciutat tractam dels negocis de nostres Regnes: y trametem al pare sanct per missatger mossen Bernat de Cabrera ab certes galeres que li fem armar / per alguns affers nostres necessaris. Y estants nos en Barcelona tenguè hi festes de Nadal: en que comença lany dela Natiuitat de nostre senyor. M. ccc. lxij. Y tengudes les dites festes partim dela dita ciutat lo darrer dia ól mes de Deembre del prop dit any: y dreçà nostre cami a la ciutat de Valencia / hon fom lo terç dia apres seguent. Y estàs nos enla dita ciutat de Valencia / vench de Castella mossen Bernat de Cabrera ab dues galeres / quey era anat p affers nostres y pres terra a. xxj. de Febrer dessus dit. Y lendema apres seguent: vengueren de Castella lo Còpte de Osona / y misser Bernat de Palou. Y apres alguns dies partim dela dita ciutat de Valencia: y anam al loch del Puig / hon nos reculim enles dites dues galeres ab la Reyna / lo xviij. dia del mes de Abril apres seguent / per ser la via de Coblíure. E partins dalli fom a Paniscola. E p ço com era mortaldaten Regne de Valencia: y encara en Barcelona fozen ab nos lo Duch / y L infant en Marti fills nostres / p menar los nos en a Perpenya / hon eren ja passades les mortaldats: y reculliren se enles dites galeres los dits Infàts fills nostres. E partints daqui / continuam nostre viatge / passant p Barcelona / hon nons aturam si no per pendre refrescamèt. Y el. xviij. dia del dit mes de Abril fom a Coblíure y alli prenguem terra: y pujam nos ne a la vila de Perpenya / hon en-

tram lo primer dia de Maig apres seguent del dit any. M. cccl xij. E jatsia que nos cuydassem quel Rey de Castella tengues a nes la pau: la qual segons dit es fon fermada y publicada enlo loch de Calatayu: ladoncho com fom tornats dels cāps de Terrer. Empero lo dit Rey per sa mala iniquitat: ab gran poder de ses gents/no notificar a nos deseriments/vench a setiar lo loch de Calatayu: y daço haguem nos ardit: estants enla dita vila de Perpenya: lo. xvij. dia del mes d Juny apres seguent. Y hagut lo dit ardit cōtinuament hauiem Darago per correus: y encara per altres persones dl dit Regne de Arago certs ardits: coes quel dit Rey de Castella tenia son terge poderos contra lla dita vila de Calatayu: la qual cosa molsen Bernat de Cabrera dehia que no era vernes podia fer: mes nos veents la cosa esser vertadera/ per dar recapte al mal que estaua apparellat per la rabo dessus dita: partim dela dita vila de Perpenya: a doe dies de Juliol apres seguent: y tenguem nostre cami vers Barcelona: hon fom lo desen dia del prop dit mes de Juliol: y decontinent tremetem lo Compte de Osona ab daltra gent de caual/ vers les parts de çaragoça: el: on troba lo noble don Pedro de Luna/ ab certes gents darmes que tenia per fer nostre seruey: perço que contrastassen ab tots los Barons y altres de Arago: y ab lo Infant don Ferrando quey era contra lo Rey de Castella qui tenia assetiat lo dit loch de Calatayu. Y estants ari en la ciutat de Barcelona haguem ardit que la Reyna hauia parit enlo castell de Perpenya vn infant qui fo appellat Anfos/a. xij. dies de Juliol del dit any. M. cccl xij. hora dl seny de la Verge Maria. E apres lo vi ten dia del mes de Agost apres seguent: vench nos ardit certquel dit Compte Dosona: y don Pedro de Luna ab alguns daltres foren presos per lo dit Rey de Castella: enlo loch de Miedes. Y el sete dia de Setembre apres seguent: vench a nos altre ardit: que lo dit loch de Calatayu sera retut al dit Rey de Castella. Es ver que los de Calatayu nos hauian ja notificat lo pati que hauie fet ab lo dit Rey/ si per nos no eren acorreguts. E per alguns grans tractaments qui ladoncps nouellament erē mogutz entre nos y alguns grans gents de França que esperauem hauer en nostra valença: y a sou nostre/ partim de Barcelona cuytadament lo tretzen dia del prop dit mes de Setembre: y fem la via de Perpenya/ hon fom lo setzen dia del dit mes. Y fins los affers per que yerem anats/ partim dela dita vila de Perpenya lo dotzen dia de Octobre apres seguent: y tornā nos en en Barcelona/ hon fom lo vi tiquatren dia del dit mes: y enlo sisen dia del mes de Hoembre apres seguent: partim ne/ y dreçam nostre cami vers Arago. E fom enloloch d Muntso/ hō hauie manades Corts generals a tots nostres Regnes en lo sinquen dia del prop dit mes d Hoembre. Y aquestes Corts tenguem per hauer de nostres setsmesos consell y aiuda/ per rabo dela dita guerra que era retornada per gran malicia del dit Rey de Castella. E continuam les dites Corts tro al dotzē dia del mes de Abril: del any dla Natinitat d nostre senyor. M. cccl xiij. E sen a nos feta proferta molt gran per socorrer ales necessitats dla dita guerra. Y feta la dita proferta: licenciam les dites Corts: y ab volūtat de aquells qui eren en dites Corts tremetem nostres missatgers a les

parts de frança al Compte de Trastamena qui per rabo dela dita pau que hauiem feta al camp de Terrer sera partit de nostre seruey/ que tornas a seruir nos enla dita guerra. Lo qual Compte torna a nos ab mil homens de cauall: y ab mil de peu: estants nos enlo dit loch de Muntso: lo dit jorn: y tenguem nostre camivers la ciutat de çaragoça: hon só lo setzen dia del prop dit mes de Abril del prop dit any. E apres isqué ne visitants alguns lochs dels fronteres. E puix tornam a la dita ciutat hon entram lo desen dia de Maig a pres seguent.

Capitol sise qui tracta cõ lo Rey en Pere Darago seu mozir son germa lo Jnsant don ferrando y marques de Tortosa. y del gran animo y esperança tégue lo dit Rey en Pere en nostre senyor ôu qui miraculosament li ajuda de entrar enla ciutat de Valencia: sitiada ab grã potencia per lo Rey de Castella. Y dela pres del noble don Bernat de Cabrera: y ôl piados sermo que feu a la gent qui la companyaua: de viure y mozir ab ell: com tengues deliberat de combatres cors a cors ab dit Rey de Castella: qui li tornaua ser la guerra injustament: y com a mal Rey de mala vida.

Estants nos enla ciutat ô çaragoça haguẽ ardit cert quel Rey ô Castella tenia assetiada la ciutat de Valencia: y nos encontinent acordam de tremetre ab letres escrites de nostra ma a la dita ciutat de Valencia mossen Ramon de Vilanoua nostre Algutzir/ per notificar los com nos personalment los veniem socorrer y ajudar. E per tal com aço era cosa que deuia esser acomanada a persona a nos fel: y que sabes entrar enla dita ciutat: acordam de tremetre hi lo dit mossen Ramon: loqual p gracia de deu hi dona tan bon recapte: que abans quel dit Rey de Castella se acostas a la dita ciutat: lo dit mossen Ramon era jas dins/ dela qual cosa/ y lo Compte de Denia: y totes los altres qui eren dins: sabents nostra venguda: prengueren gran esfors y consolacio: per la qual rabo partim de çaragoça lo vinten dia del prop dit mes de Maig: y dreçam nostre cami vers Regne de Valẽcia: y fem leuar lo dit Rey qui la tenia assetiada/ segons que dit es. Y tenint nostre cami som al hostal den Verdu: lo sinquen dia del mes ô Jũy apres seguent. Y lendema partim ab totes les nostres hoste: y anã al loch d'Almacora. E apres partim de Almacora y anam a Burriana: y p los cãps sem aleujar totes les nostres gents Y apres partim ne: y anam nos ne al loch de Alcoçayba/ dõ partim lo onzen dia del prop dit mes de Juny: y anam als camps de Nules: pres la font dela Losa/ y aqui esperauem hauer batalla ab lo Rey de Castella qui era dins lo loch de Mozuedre. Mas per alguns tractamẽts qui corregueren entre nos y lo dit Rey de Castella/ mijançant lo Abat de Tiscams: y mossen Bernat de Cabrera y lo Compte d'Denia: y mossen frãcesch de Pallerols cessa la dita batalla. Ben que nos lo haguessem esperat en lo camp: hon li hauiem dia assignat. Y nos lendema apres dinar partim nos del dit camp: y tornam nos alleujar ab totes les mẽs hoste enla horta de Burriana: hõ estiguẽ tro per tot lo nouen dia del mes de Juliol apres seguent. Y de aqui partim y anam nos en al loch de Castellodela Plana. E com som en lo dit loch de Castello: estiguem hi per alguns dies. Y estants axi haguem al

guns clãs secrets de moltes obres males quel Jnfant en Ferrãdo fra-re nostre nos tractaua: y per esquiuar gran dampnatge qui sen pogue ra a nos y a nostres Regnes esdeuenir: tinguem nostre consell secret ab alguns qui eren poderosos: y a nostre consell ordenats: y declaram que lo dit Jnfant fos pres: y téguẽ manera que venges a nos en lo dit loch de Castello. Car ell tenia son hostal ab sa gent/en lo loch Dalmaçora. E lo dit Jnfant vèch ensemps ab lo Compte Durgell: y ab lo Vlez compte de Cardona: y ab don Tello germa del Compte de Trastamena: y molta altra gent: y entraren en lo nostre hostal/solament los caps majors/y meterem lo dit Jnfant en cambra: y com hi fo/tremetem li los nostres Algutzirs: manãts li ó part nostra ques tengues per pres: y ell com a furios/ menyspreãt lo nostre manament: no dona paciência a ésser pres. Ans com a furios mes contrast als dits Algutzirs: y nes mãs a les armes per defendres: y moch se gran crit: y gran aualot en nostre hostal: perque nos moguts cridam y manam que si nos leixauapendre que morts: y decontinẽt occiren lo. E moriren ab ell en Luys Manuel/ Diego Perez Sermiento: y alguns altres: y los dits Compte Durgell: y Vlez compte de Cardona forẽ forts espaordits de aquest fet: y tançaren se a nos: y dixeren nos sils calia tembre de lurs persones: y nos respongueml os que no: empero lo dit Vlez compte de Cardona exi del dit nostre hostal ab tot aquell tabustol qui y era ab los seus fugi: y no atura reg na: tro hac passada la barca Dampo sta. Y encara continuamẽt fugi tro so dins Cardona. Y estants nos axi moch se gran tabustol entre los com panyics del dit Jnfant/ y les compã yies del dit Compte de Trastamena y les nostres compãyies axi mateix: dubitants se q̃ nos haguessen morts per lo qual perill nos haguem a pujar en algun loch del dit hostal/ hon mostram nostra persona: els manam que nos moguessen. E ladonchs totes les dites companyies retengueren se pus hagueren vista nostra persona. Empero son los notificada la mort del dit Jnfant don Ferrando E cascuns tornaren sen a llurs posades en los loches hon hauien acostumat de estar: y nosaltres romanguem en lo dit loch per alguns dies.

Dela occisio dl Jnfãt en Ferãdo marqsd Tortosa.

¶ Vltres nos partim del dit loch de Castello/en lo vinten dia del mes de Juliol. Y per nostres jornades anã a la ciutat de Tortosa per entrar en possessio dela dita ciutat: la qual ab tot lo Marquesat pertanyia a nos/ y a la nostra corona: per vincle qui fon posat en la donacio/ lauors com lo sẽyor Rey Hanfos nostre pare feu al dit Jnfant en Ferrando dela dita ciutat y Marquesat/ y als prohomes dela dita ciutat: feta a ells se del vincle dessus dit/ jat sia que ells hi fossẽ atribe com nos reberen per senyor llur natural: y hagueren gran pler com sorzen tornats a la nostra corona. Car en temps que la dita donacio son feta al dit Jnfant dela dita ciutat: ne sozen be dolents y despagats: en sozẽ sozçats/ y menaçats/ y encara alguns dels majors ne sozen fauorezits/ y satisfets/ per tal que y consentissen/ segons que ja de aço es set a mencio en lo primer Capitol del dit primer libre/ en que es feta mencio que a nosaltres estants Jnfant/ sozen sets molts prejuhis: y persecucions per lo dit senyor Rey nostre pare: a gran instancia y congoixa dela Reyna dona Helionor nostra madastre: y mare del dit Jnfant. E cõ les affers dela dita ciutat sozen po-

Com lo Rey en Pere assigna a pẽdre possessio de la ciutat de Tortosa y del marqsat de aquella.

sats en estament: partim ne: y dreçam nostre cami vers Arago: visitants y regonexents molts locbs dela frontera: per fortificar aquells per raho dela dita guerra. Y enlo sisen dia del Mes de Setembre del dit any. M. cccixiij. entram enla ciutat de çaragoça. E com haguem estat en la dita ciutat. v. dies/ partim enlo setzen dia del dit mes de Setembre: y tinguem nostre cami vers la vila de Perpenya: passant per Mósso: y per Barbastre: y per Leyda: y per Ceruera Durgell: y per Manresa: y per Ripoll: y per Camp Redó y entram en la dita vila de Perpenya lo. xxiij. dia del mes de Octobre apres seguent/ bon estiguem per alguns dies. Y partim enlo dezè dia de Decembre apres seguent: y anam a Leyda/ bon tinguem festes ò Nadal: en que comença lany ò la Natiuitat ò nostre senyor. M. cccixiij. Y enlo perrer dia del dit mes ò Decembre: partim de aqui: e aquell dia mateix som a Monço: don partim lo terç dia de Janer apres seguent. E tinguem nostre cami a çaragoça bon som lo nouen dia del prop dit mes de Janer: y partirem se de nos: en aquest cami lo Infant en Pere nostre boncle: y lo Infant ò Nauarra per anar a Osca: per affers necessaris nostres: y dela dita guerra. Y enlo cinquen dia del mes de Febrer Enlo cinquen dia ò l mes de Febrer ò l prop dit any. M. cccixiij. partim dela ciutat de çaragoça per hauer visites ab lo Rey de Nauarra: y anà tro al loch de Sangueça: bon som ab lo dit Rey lo. xxiij. dia del dit mes de Febrer. Enlo qual loch estiguem solament alguns dies: y partim ne ensemps ab lo dit Rey de Nauarra/ y venguem nos ne al loch de Sos: bon estiguem ensemps tro per tot lo segon dia de Març apres seguent queldit Rey de Nauarra se n torna al dit loch seu de Sangueça. Y nos romasem enlo dit loch de Sos/ tro lendema quen partim: y tacm lo cami de Osca/ bon estiguem cinch dies. Y enlo quinzen dia del prop dit mes de Març partim nc: y anà nos en al loch de Almudeuer: bon som ab lo Rey de Nauarra lo vinten dia del prop dit mes de Març: bon estiguem ensemps tres dies. Y estants nos enlo dit loch Dalmudeuer: y degussem anar al offici del diuendres sanct: mes sen algù murmur secret entre lo Rey de Nauarra y lo Compte de Trastamena y el Compte ò Denia: qui eren estats alsabentats: que en aquell dia algu dells deuia pèdre mort. E los dessus dits Rey y Còptes/ jatsia que nos dubtassen ònos volgueren esser certs daquesta obra qui la hauia procurada: y acostaren se a nos dients nos la vers para q̃ hauiè: y nos axi cò aq̃lls qui res ò mal no suffrim esquiuà nos ne. E volguè saber aço que era: y cascù dels dessus dits dixeren nos: que aquesta suspita nos hauia mesa a cascù mossen Bernat de Cabrera. E nos per prouar lo dit set: tremetem li missatge que venguessa nos: y lo dit mossen Bernat feu respostaa aquells q̃ tramesos hi hauiem: que per gran mal que sofferia en sa persona: no podia venir a nos/ penyèt se malalt: y no era ver. E com la respesta haguè haguda: en presencia dels dessus dits Rey de Nauarra y Comptes ò Trastamena: y ò Denia: trametem hi nostres Algutzirs/ que per grat/ ho per forza lo faessen venir a nos. E lo dit mossen Bernat veent que lo

Infàt, en Pere hò cle de a q̃st Rey en Pere.

Còpte ò Trastamena y ò Denia.

dit fet nos podia celar: y que daço li poguera mal pendre: car alguna escusa metre no li poguera/ acorda de fugir: y ab certs homens a cauall isque ol dit loch Dalmudeuer: y têch lo cami de Nauarra. E com los dits Algutzirs fozen a la sua posada per erequir lo dit nostre manament ql faessen venir dauant nos per grat/ ho per força: trobaren que ja fon fuyt: y tornaren nos ho dir. E nos manam quels dits Algutzirs ab companyies de cauall los seguissen/ troquel menassen pres. E jatsia que ells se cuytassen espatxadament nol poguerē acōseguir: com ja fossen enlos termens de Nauarra. Y fet aço lo dit Rey de Nauarra parti de nos lo xxiij. dia del dit mes de Març: y nos aquell dia mateix anā nos en al loch de Cessa: bon era la Reyna nostra muller. Y es cert quel dit Rey d'Nauarra com fo en sa terra feu pendre lo dit mossen Bernat de Cabzera: e aquell tench pres/a prechs y requesta nostra tro a cert tēps / quel nos tremes al Gouernador de Arago quel tench pres tro al mes de Juliol del dit any. M. cccl xiiij. que li faē dar mort/segons que auāt enlo present Capitol es declarat. Y estants nos enlo dit loch de Cessa/ vench a nos ardit de Valencia quecra assetiada per lo Rey de Castella: y que estaua perillosa per fretura de viādes lo qual ardit porta a nos de part de la ciutat de Valencia vn frare preycador elet d'Marroches: qui axi com entra per lo dit loch de Cessa/ crida ua en altres veus/ viasos/ viasos/ viasos. E ab aquell crit mateix cridant ētra en nostre hostal: y metia tā grās crits que nol podia hom ser callar. Empero supplicants humilment q part dela dita ciutat/ y dels habitadors de aquella: y encara de tot lo regne de Valencia: per tal com la dita ciutat y cap de aquell: que fos nostra merce de anar lla personalment per dellurar la dels enemichs qui la tenien assetiada/ y oppremuda de viandes. Y nos ens hi los dits: y entesa la dita seta a nos per lo dit frare preycador: tots los vlls nostres axi mentals com corporals peruenguerē en plor. E per aquesta rahō moguts axi com a Rey qui ama carament los seus sotsmesos/ y cobeiants lo dlliurament de aquella: axi com per gracia de deu se segui/ partim del dit loch de Cessa lo. xxvj. dia del dit mes de Març del dit any. M. cccl xiiij. y tinguem nostre cami vers çaragoça/ y partints de çaragoça anam a Muntalba: y apres a Mozella: y a sanct Matheu: y apres al hostal dē Verdu. E aqui aquella nit nos fem fer alt en la mūtanya sen yal de foch: car axi ho hauiem nos tremes a dir als de Valencia. E lendema anam nos en a la horta d'Burriana: y daqui anassen vn escriua d'don Tello al Rey de Castella: y dir li com nos erem alli. Y estants alli sem regoneixer a mossen Ramon d'Vila noua: y en Pere de Margens nostre escriua de racio/ ab quāta cōpanyia erem: y trobarem per veritat que erem. M. Dcc. xxx. homēs a cauall. E lo Rey d'Castella era ab vj. M. homens a cauall: y tantost applegam nostre consell per quina forma deuiem ser nostre cami a Valencia: y demanarem si aqui bauia dengu del Regne de Valēcia qui sabes be tots los camins / perço que mils hi poguessem acordar/ y noy bauia sino mossen Ramon de Vilanoua/ y mossen Pere Cētelles/ y lo dit mossen Ramon de Vilanoua dix que d'uiem partir tātost passades vesprees la dauantera/ en guisa que fos a prim son/ a la barrera quel Rey de Castella bauia feta al riu d'Mozuedre, pp

Elet de Marroches cridaua viasos.

Ramon de Vilanoua. Pere de Margens escriua de racio.

la mar. E nos ab tota laltra gent q̃ seguissẽ: y axis feu. Y en aquella nit aconseguirem nos allí lo Comte de Pradas: y frare Guillem de Guimera ab qualque. l. homens decauall: y tantost que som a la Barrera lodit Rey d Castella tremetia aqui per deffendre aquella be quatre mil homens a cauall: pero los nostres poch fort abans hauien ja banda aquella: y eren lauors ab nos Darago en Pere Ferrando Dixer q̃ portaua la bãdera: y molts caualers: de Catalunya noy hac sino lo Comte de Pradas: y frare Guillem de Guimera. De Valencia / lo Comte de Denia / lo mestre de Mãtesa: mossen Ramõ d Vilanoua: mossen Pere Centelles: y mossen Elfo de Proxida qui era en la mar ab les galeres tots los altres eren Aragonesos. Y de Castellans: yo es lo Cõte de Trastamena: y don Tello: y don Sancho y los germãs. Y en hora del sol exit ab la gracia de deu som tots replegats al Grau de Muruedre: y los de Muruedre sintents nostra venguda saeren grans fumades enlo castell / per tal que fo notificada la nostra vẽguda al dit Rey de Castella / qui era enlo Grau de Valencia. E tantost sabuda nostra venguda mana leuar sa host: y tramete cõpanyia per guardar lo pas hon nos erem. E nos esperants algũs qui ara venié detras ajustaren se dells aqui molta gent. E nos pẽsant que allo no podia partir sens batalla: sem nos acostar tota nostra gent: y diguem los aquestes paraules. Bona gẽt / mult temps ha guem plaer de dir mal de nengu ni d sonrar: mas ara que veig quel Rey de Castella e yo som dauant lo juhi de deu: yo dich que ell auolment y falsa: y com a gran traydor ma feta hé fa guerra en çodel meu: y requir nostre senyor deu que vuy en aquest dia me faça justicia d ell: la qual he ferma cõfiança en ell que la m fara. Ara dich a vosaltres qui sou ajustats aci ab mi / a vosaltres Castellans sabets que yous he acullits en mon Regne: he fet part daço del meu: no tant perventura cõ vosaltres mereexets e yo volguera: mas segõs que he pogut: y sabets he vosaltres quel Rey de Castella que alli es / no ni ha nengu d vosaltres aqui ell no haja mort hopare / hofill / hogerma / hoparent ho ontades mullers: filles: hogermanes: y tolts tots vostres bens: y d aquells ya tots en general dats per traydors: per queus dich que vosaltres vullats hauer huy en memoria les males obres que dit Rey de Castella vos ha fetes: y deles bones obres que yous he fetes: po vull vos dir aço y pregar vos que si algu d vosaltres ni ha que haja cor d anar sen della: que ara abans que comencem la batalla sen vaja: car nos li donam licencia que sen vaja: y no li sera tocar a cauall ni armes. E val mes q̃ ara sen vaja que si faca traycio com fossem mesclats. E tots a vna veu cridaren. Com senyor anar / no placia a deu que nosaltres vos leixẽ: ans volem huy tots morir ab vos. E sus ara nos donam tots per vostres vassalls y cõfessam dauãt deu esser traydors bares: y heretges si sem lo contrari. Ara dich a vosaltres que sots mos vassalls y naturals queus vaja lo cor a vostres ꝓdecessors / quãtes obres valeroses han fetes ab los meus: y vajaus lo cor de qui sots filles: car a mi bem va lo cor que som fill de vn Rey de los bons del mõ: y fiu enla bonesa de deu que yo hom mostrare huy en aq̃st dia. E vull vos ser vns ꝓhes que yo sia lo primer qui ferra enla batalla: y quels peus primers de los vostres caualls sien ab los peus derrer del meu cauall: car yon he prou. Y la

Pere fer nãdo Dixer y molts caualers

O bon Rey q̃ volia esser lo primer de ferir la batalla.

uozs lo Comte de Trastamena: y de Denia digueren. Senyor nos entenem a ser aqueira honor ruy: ans farem nostre poder que sia vençuda si plau a deu la batalla com vos hi entrarets. E dites aquestes paraules tota la nostra gent se alegra: y ses calsa enlo nostre seruey: e dela nostra Real corona. Y estants aqui per espay de dues hozes esperãt si los altres se volien combatre / veents q̃ ells no dauen locha la batalla: acozdam que saessem nostre cami vers Valencia: y perço com ha passar vn pont estret los Comtes de Trastamena y de Denia: qui anauen enla dauantera / trameteren nos a dir: q̃ vna vegada passassem lo pont: y ells romandrien darrers. E nos tremetem los a dir que nou sariẽ: que passassen ells primers. Y altra vegada tremeteren nos a dir que vna vegada passassem: y que ells romandriẽ detras axi com estaua en rabo. Y nos diguem los la darrera vegada: que de punt ỏ honor tant ne sabiem cõ ells: per que nos prometiem a deu q̃ mentre cent de nostres companyies fossen per passar lo dit pont / james no passariem nos. Y en aquesta manera anam tots vers la ciutat de Valencia. Y mossen Elfo de Prorida / ab ses galeres nostres estaua ẽla marina / pres terra / saent lo cami q̃ nos sabiem / p tal que baguessem en ajuda les dites galeres. Y lo dit Rey ỏ Castella leuas del dit Grau de Valencia: y muntassen vers lo cami general que va de Muruedre a Valẽcia: y anassen tot dret al castell de Muruedre. Axi que nos ab la benedictio de deu: y dela verge madona sancta Maria: y del benauyrat sanct Jordi entram enla ciutat de Valencia: y tots aquells qui eren enla dita ciutat reberẽ nos ab grã alegria y gran goig: dela misericordia q̃ deu nos hauia feta a nos y a ells: y mostrauen nos dels pans dels arroços: y dels altres mestalls de que viuiẽ / car non hauien de forment. Y ab aquesta honor / goig / y alegria: passãt per la dita ciutat / totes les gents de goig plorosos / de goig que hauien corrien nos besar les mans / els peus hoc les faldes deles armadures de nostra persona: y de nostre caual: y aturam allis fins al terç dia del mes ỏ Maig apres seguent.

Com lo Rey de Castella se leua del siti no esperãt batalla.

Capitol sete qui tracta per quel Rey de Castella hauia leuat lo siti de Valencia: y ỏla trames a li feu lo Rey entendre que torn as per cõbatres ab ell: y non accepta: ans anant sen ab la armada tenia en mar se cuyda negar. E cõ lo Rey entẽgue reper pagar lo sou a la suagent: pres tot loz y argent deles esglesies ab licencia del bisbe de Valencia.

Apres tres dies que fom entrats dins la dita ciutat de Valẽcia / perço cõ per alguns quierẽ estats presos en poder del Rey de Castella / hauiem entes quel dit Rey de Castella hauia dit que sino quenos erem venguts axi com a Almugauer / ell se soza cõbatut ab nos. Nos tantost tremetẽ a dir al dit Rey per vn escuder qui tenia Corbera / lo qual hauia mester guiatge nostre: lo qual guiatge li atorgam ab cõdicio que digues aquestes paraules al dit Rey / ço es que com nos baguessem entes que ell hauia dit quell no que nos erem venguts a Valencia axi com a Almugauer: ell se soza combatut ab nos: que ell sabia bela nostra venguda: y no li calia escusar per allo per que per tal que bagues menor escusa / quel certificauem que lo dissapte primer vinent / nos sens tota falla seriem dauant Muruedre: y q̃

Escuder es dit gẽ ral home

lauors no hauria escusa que tossem venguts cō Almugauer: p laql cosa lo diuendres partim dela dita ciutat de Valencia: y anā a la alqria dē Esplugues/ bon ab totes nres gēts jaguē aqlla nit. E lēdema aps seguēt partim dela dita alqria ab totes les nres hosts: y anā dulla la barraca dl trare del Puig q es elocami gnal/ dzet lo loch de una dona del Puig: y estiguem tot aqll dia; y tornanos en dormir al Puig. E lendema aps seguent q lon digmenge tornā en dzet de Puçol/ e perat n lo dit Rey de Castella voldria exir a la batalla: y tremetem li dos ginous q li diguessen cō nos lo esperauem alli: la q cosa ell no volch ter. E nos veents que no volia exir/ tornanos en a Valencia. ¶ Aps enlo. cvij. dia del dit mes de Maig partim ab totes nres gēts y anā al loch de Cullera/ per tal cō hauiem entes que lestol nostre de q era Almirall lo Vezcomtē de Cardona/ per dubte que hac del Rey d Castella qui era en gran nōbre le mes tot enlo riu de Cullera: y aq estiguc alguns dies per defendre lo dit nostre estol. Y estants nos axi/ lestol del Rey de Castella estaua a la boca del dit riu/ el forçant e de damnificar lo dit nostre estol si poder neha gues: mes foli contrastat y ben defes per les nostres gents quy crē. Y estant axi moch se grā fortuna en la mar: en tant q lestol del dit rey de Castella se cuyda perdre. E passada la fortuna lo dit Rey de Castella tornassen a Murcedre: y feu reuerēcia a la esglesia de madōa sancta maria ab un dogal al coll: y en camisa: y en bragues: facent li gracies cō era estort del per ill dela fortuna dessus dita. E nos tornam a Valēcia/ a. xv. dies del mes de Juny aprez seguēt. Y esdeuench se que per pagar a la gent de nostre estol haguem gran fretura de moneda: y les soldats nostres sēs diners no podiē retre llur deutes als affers dela guerra. Per q̄ ab licencia del Bisbe pleuim nos d totes les vexelles deles esglesies: axi com son retaules dargent/ creus/ calzers/ y lātics: y censers: y tota altra vexella doz y dargent que trobam enlos reliquiaris deles dites esglesies: aquella prenguem y destribuym entre los nostres soldats: y feta estima dela dita vexella dargent y doz daquens rem pleuts dels dits reliquiaris deles dites esglesies: fa em latisfacio y esmena cōplida dins breue tēps aprez seguent. ¶ E aprez alguns dies que nos fom enla dita ciutat de Valencia haguem acort d exir dela dita ciutat. E partim ne lo xviij. jorn del dit mes de Juny/ y anam ab totes nostres hosts al loch de Liria per continuar nostra guerra. Estiguem enlo dit loch troper tot lo derrer dia del prop dit mes d Juny. La qual vila haguem a patis que feu ab nos Juā Alfonso de Exerica que la tenia per lo Rey dō Pedro a. xxix. del dit mes. E partim ne y anam al loch de Puig. E partim del dit loch de Puig ab totes nres hosts: y anānos en a la horta d Murcedre/ bon tinguem nostre sergc y aqui aturam alguns dies. E aps mudāncsergc enla horta de Sanct/ pp la mar/ q lon lo. xii. dia de Juliol aprez seguēt. Y lēdema partim ne/ y ab totes les nres hosts mudā nos/ ens atendā enla horta de Burriana E les galeres nres seguien les partides bon nos anauem ens mudauē y ab deliberacio de nostre consell: e per affers molts necessario lo. xvij. dia del mes de Juliol partim dela dita horta d Burriana: y recullim nos en dites galeres per anar a Barcelona: hon som lo denouen dia del pp dit mes de Juliol.

Quāt lo Rey en Pere partí de Pulsa y anā a Cullera

Tengue o Rey en Pere sergc en la horta de Murcedre.

Capitol. viij. qui tracta com lo Rey en Pere feu dar mort a mossen Bernat de Cabrera. E ana abtotes les hosts a socorrer Orio la/en laqual lo Rey d Castella qui era en la vila de Elix hauia dellibe rat posar los siti: y arribat alli: lo rey en Pere/nostre senyor deu permes quel dit Rey de Castella sen torna: y no gosa combatre s ab lo dit Rey de Arago qui li tenia ordenada tota la batalla; dsuyant se combatre ab dit Rey.

Com lo Rey fen tela mossen bñt de Cabrera.

ESTās nos en la dita ciutat bō era la Reyna nostra muller: haguem gran consell sobre lo dit fet de mossē bernat de Cabrera/de quens teniem p mal seruits. Axi com sō sobre la anada sua al Rey de Castella: y sobre la sua fuyta cō sen anà del loch de Almudcuer en Nauarra; y daltres affers quès hauia fets ens faca cōtinuada mēt en grā minua y dā de nra psona y dels nres regnes. Acordā de enq rir daqst fet: y haguē nres sauis al gūs de nre cōsell. Y rebuts testimonis y altres proues sufficients y bastats: trobā ql dit mossen Bernat de Cabrera era digne de mort: y de p dicio de tots los bēs. E dclarā/y volgué ab plena dellibaracio de nre cō sell q pdes lo cap: y qls bēs seus fossen a nos confiscats: y p tal cō lo dit mossen Bernat era en saragoça pōs en poder de nre Gouernador: p remissio qués hauia fet a lo Rey d Nauarra: segōs qdellus nes ia feta mēcio. Y los pletres nres escriuim a nostre primogenit lo Duch de Gerona nre procurador gūal de nres regnes y terres/q ladoch s era en la ciutat d saragoça: exigent los negocis dela dita procuracio nra: q dcōtinēt vistes les cires letres nres donas mort al dit mossen Bernat de Cabrera: ço es q en la plaça dla porta appellada de Toledo/dla dita ciutat/li fes tol re lo cap. E lo dit nre primogenit exigent nre manament /trames a dir al dit mossen Bernat d Cabrera q mossen Berēguer Dabella / Maiordō y Cōsell er seu/y en Jāc dz Houelles sauien dret / de Gerona Vicicanceller lo juhi q nos li hauiem dat/y ell oydes les paraules dit al dit mossen Berēguer Dabella. O mossen Berēguer morre yo: y q nō fié dats de sens imēts: car p via de dret comu jo no deuria pēdre mort: tro q les mies de sensiōs fiē purgades. E ladoch s lo dit mossen Berēguer respos li di ent aytals paraules. Mossē Bernat ver es: y ver dicts: mes despuixes q vos sots estat poderos en los fets dl senyor Rey/ves hi hauets mesa aq sta costuma: y axi rahoes q serueisca a vos: ço q mal hic hauets introduhit: car vos fes dar mort en Arago al fill dl noble en Juā Ximenez dourea: ladoch s cō lo Jnfant dō Ferrā do fo desbaratat/y ps/ en lo loch de Epila p lo noble en Lop d Luna/qs treballaua p los affers dla honor dl senyor Rey: y de son regne. Apres fa es donar mort an Ramō Marqt ciutada de Barcelona: cō lo senyor rey lo seu negar per la mort den Ramō Sentuicents: de q era enculpat: y d sensiens no li foren donades: si be p la part forē demanades y requestes E aço son en dijous: en lo dit mes d Juliol. Y lendema que son Diuendres/lo dit mossen Bernat fou menat a la dita plaça: en hora de tercia: publicament y en vista de tota la ciutat: en la dita plaça palesamēt son li tallat lo cap. Y daqsta justicia los nres pobles no sen agreuiarē/ans apparech qls plagues: pensant los dās qués erē vegut p causa sua: especialmēt en la guerra d Castella: y aplicā nos los bens: axi com a bens

Les paraules d mossen Bñt de Cabrera.

confiscats per lo dit crim. E donant lo cors a sepultura / so a nos trames lo cap: car axi so acordat per lo dit nostre primogenit: y per aquells de son consell. E sabut per nos la dita mort/acordam de partir de Barcelona/don partim lo. v. dia del mes d Agost seguent del dit any. M. ccc. lxiij. y tinguem nostre cami vers la ciutat de saragoça / hon som lo. xij. dia del prop dit mes. Y estāts aqui haguem ardit del regne de Valencia com lo Rey d Castella era a Lir deliberant setiar Oriola: per lo qual nos conech de anar hi. E perço partim dela dita ciutat: y fem nostre cami passant per Montalba/per Mora: y per Sarrio: aldeas de Therol car lo dit loch de Therol ja temps era passat/se era retut al Rey d Castella. E com fom enlo dit loch d Mora/vengueren a nos dos homens de castell Fabib/quis deuia retre dins dos dies/si donchs per nos nols era socorregut. E nos tinguē nostre cō sell ab tots los Barós y nobles qui ý seguien; acordam que de continent ab tota nostra gent anassem a dit castell: y deliurar los del setge quel dit Rey de Castella hitenia: car no hauia pus d tres legues d dit loch de Mora hon erem al dit castell Fabib. Y estants en nostra moguda/per satisfer a la honor Real: haguem altre ardit quel dit castell se era ja retut/no esperāt lo temps a que sera apatiat. E couench nos d leixar nostre proposit que hauiem: y haguem continuar nostre cami. E partint d loch de Mora/passants per Sarrio calam nos al loch de Vilareal / hon som lo. xvij. dia d mes de Noembre apres seguent. En lo qual loch estiguem tro a. xix. dies / y el seguent. xxvj. dia del dit mes partim del dit loch de Vilareal: y passant per Xilches/y per Massamagrell/y p lo loch de Torrēt: vengué nos en al loch Dalgezira/hō sō lo. xxix. dia del dit mes de Noēbre. Aqst cami fē nos p socorrer a la vila de Oriola/ qui esta ua en grā pill de pdre/pço cō se spaua esser assetiada p lo Rey de Castella y lo dit loch era destret de vitualles E haguem ab nos tots los nzes Barōs/y nobles cauallers/axi del regne de Arago: cō del regne de Valēcia/cō de Catalūya/y altres gēts de peu/y de caual/p socorrer y deliurar/y fornir de viādes la dita vila d Oriola/los qls barós q crē ab nos/ crē lo Arqbisbe de saragoça: appellat Lop de Luna: lo Cōte d Urgell nebot nzc: lo Cōte de Denia: y lo Cō te de prades/cosins nzes: y lo Cōte d Trastamena: y lo mestre de Mūtesa y molts altres Barós y nobles de Arago: y de Catalūya: y del regne d Valencia. Y el Rey de Castella sentint nra anada vers la part de Oriola/cuytas per a contrastar lo nostre bon proposit que hauiē per socorrer a la dita vila/axi com per la gracia d deu se segui: y mes se è lo loch d Lir qui es a tres legues dela dita vila d Oriola: y partim del dit loch Dalgezira lo primer dia de Decembre aps seguent/y anam a Gandia: y lendema partim y anam al loch de Vilalonga. E laltre dia apres seguēt partim de aqui: y anam a Luxen / don partim los sinquen dia del dit mes de Decembre/tota via ab totes nostres gents de armes / y anam al loch del Coy. E de aqui partim lo vuytē dia del dit mes: y anam a vn loch appellat Sair/pres lo loch de Castella: y lendema partim del dit loch d Sair passada solamēt la vna part dela nit car tot haguem ops / per los dies qui eren pochs/y la jornada qui era de nou legues/car en veritat gran perill fora estat si axi nons hi fossem cuytats. E passants per lo loch de

Confiscacio dels bēs de mossen Bernat de Cabrera

Lop de Luna arqbisbe d saragoça.

Paraules dites al Rey d'Arago p lo dit Core.

Saix/alleujam nos enla horta d̃ Fauanella: y del dit loch de Fauanella ha. ix. leques: y som hi a hora tarda car era ja hora del seny del ladre cõ som descaualcats: planguem nos de aquella tan grã jornada que feta hauiem: car en tota aquella jornada no descaualcã: ans menjam sobre les selles: nos y tota nostra gẽt. E lo Cõpte de Trastamena com haguem d̃s caualcat: ens som gitats sobre vn lit per reposar: dix nos aytals paraules lo dit Comte. Senyor con tales jornades quebrantã los grãdes Reyes los chicos ho los otros Reyes lures enemigos: y en esta jornada sẽ yor hauets quebrantado al Rey dõ Pedro de Castilla lojo dzetcho: y vos sots mostrado Rey y senyor por mantener y d̃fender vuestro regno: e asin senyor agora es tiempo de folgar y dar vos plazer: pues hauez al cançada la honrra que a vos se pertenesce. ¶ En aquest cami dela dita jornada: perço com la terra que calcigam era herma y deserta: y plena de gran multitut de caça: çoes de pdius/conills/y lebres. E sdeuench se per la gran gent que era ab nos: nos leua caça de perdius: ni de conills: y lebres que no fos presa: axi p los grans crits: y hauchs ques metien per les gẽts: y per la execucio ques feya personalment per la gran gent dela nostra host. Enrique segons per alguns era arbitrat mes de. x. mil pdius: y sinch cẽtes carregues de conills/y lebres tozen preses per les gẽts dela dita host nostra: de que haguerem gran refrescament. E apres aquells dits Comtes tozen estats a nos/ sopam y metem nos en nostre lit per reposar: y començã a dormir. Y estant axi vengueren a nos en Miro: y tres altres bons homens dela vila de Oziola per fer nos reuerencia per part dela dita vila: faent gracia a deu quins hauia endreçat d̃ venir en aqlles partides: supplicants nos q̃ fos de nra merce q̃ls delliuras sem del dit Rey de Castella/ qui ab grã gẽt se era mes enla vila d̃ Lix/ p assetiar Oziola. E nos sentint los rahonaméts d̃ls dits hamés q̃ eré venguts a nos ab grãpill d̃ llurs psones y nos haguẽ grã pler: y grã alegria y decõtinẽt fae entrar lo dit en Miro si altre deuãt nos: y aqui haguem ab ells rahonamẽt quins plach ens alegra molt: car donaré nos a sentir q̃l dit Rey d̃ Castella nos ppararia batalla enlo cãp d̃la Matança hõ hauiẽ a passar dauãt Oziola. Y estants axi vẽguerẽ a nos los dits Cõtes de Trastamena: y de Denia: y parlarẽ ab nos d̃la jornada q̃ lẽdema deuiẽ ser p delliurar la dita vila d̃ Oziola d̃l perill en q̃ estaua: y d̃ cõbatrẽs ab lo dit Rey de Castella si ardimẽt hagues d̃ exir nos a la batalla: car segõs los certs ardits quẽ hauiẽ ell era ẽlo dit loch de Lix: tro ab. vij. M. homens de caual: y ab mes de. xj M. d̃ peu: crexẽt set o tos dies d̃ cõpanya: car de tot lo regne de Murcia y daltres parts p bismes de son regne hi hauia cõtinuamẽt vẽguda y venia grãgent. E la cort q̃ nos haguẽ ab los dits Cõtes y algũs altres de nre cõsell q̃ sobre uẽguerẽ fo aytal q̃ abla gra de nre sẽyor deu en hora d̃ alba/ al pmer toch d̃la nra trõpeta tot hõ se curas d̃ regonexer totes les besties d̃ referrar y denar ciuada. E a la segõa trõpeta tot hõ regonegues: y pses ses armes. E algrt toch d̃la dita trõpeta tot hõ fos sobre ls caualls: y seguir nra bãdera. E aço fo en hora de tercia: y segõs q̃ so acordat sefeu d̃ fet: e ab gra de deu nos començam de caminar: y enla dauãtera nostra foren los dits comtes de Trastamena e d̃ denia era la nostra host quaix en nõbre de. iij. milia homens a caualle d̃

Nota lo orde po sat enla host os y nr̃ sonar la trẽpera.

peu.xv.milla en sus e nostre senyor deu hauia mes tant de bon corento ta la nostra gent que tots anauē fort alegres epagats especialment com se pensauen ques hauié a combatre ecom haguem deuallada tota la cost ta e som en lo gran camp apellat de la matança enlo qual segōs les cro niqs antigues son stades fetes grās e moltes batalles de grans reys nos aturam ab totes nostres gents e ve hem prop nos vn peno del Rey de castella ab mil homens a cauall qui nulltemps de cauall qui nulltemps se nogueren ò vn loch. Hos estiguē ari be quatre hores: nostres esquer es de batalles ordenades esperāts ñ lo dit Rey de Castella haguere en voluntat de venir a nos qui li teni em la batalla ordenada e apellada ē lo dit camp car en lo dauallar dela costa eren venguts a nos.xxx. ho mens dela geneta del comte de tra stamena que deyen que hauien des cuberts los passos e vista tota la ho st del Rey de castella qui venia vers nos de que haguem nos gran pla er: mas no plach a deu ques seguis y estāts nos ari aturats ēlo dit cāp car nos volié entrar en lo dit loch ò Oriola ñ a nostre honor sperāt nos tre enemic si venir volgues vēguc rem a nos los comtes de trastamena e de denia e digueren senyor vos ha ueu complit ço que pertāyia a vos tra honor duy mes hora es q̄ anets ala dita vila Doriola e queus aleu gets ab temps cōuinēt que si era p? tart enos encara aturā be per vna hora e apres continuā nostra ana da e de tot jorn aleuiam nos enla di ta hort a e lo dit rey ò castella nos cu ra de venir a nos: ans aquells mil homēs a cauall ò que dessus es feta mencio sen tornaren al dit loch de lir segons que a nos son recomptat e persones dignes de fe: lo dit Rey de castella en aquell dia que nos som en lo dit camp hixque ab tots ses gents de cauall e de peu fora del dit loch ò lir ordonant se batalles p ve nir al dit camp hon erem nos ja e or denades ses gents ve ens nos ē cāp car los vns als altres nos veyem a partats e volch hauer consell de al guns dels vassalls sobre lo fet dela batalla e apella los mestres e algūs altres Barons e cauallers sauis an tichs de castells queran en nōbre ò xxxx. y estant ari apartats dit los lo dit Rey ay tals paraules yous he feytos aqui ajuntar per auer consell de vosotros que vos pareix de ha uer palea cen el Rey Daragon qui assin como sabedes es cerca de nos tros e hauemos por cierto que huy sera en les partides de Oriola con su poder e aquells qui eren ab lo dit Rey guardants se los vns als altres faren senyal al mestre de sentiago que staua prop lo dit Rey lo qual e ra germa ò dona Maria de padela quel dit rey tenia per amiga lo qual se atreuia a dir mes que los altres son enteniment ho consell al dit rey de Castella e respos e dix senyor grā tiempo ha que dios ha fecho depar timente entre la casa de castella e la casa de Aragon assin quesi del reg ne de castilla se fazion quatre parties e daua la vna parte ò llas e daria la major gran tierra que no tiene da ragon e hō si fincaria grande Rey e sabe dios que vos sodes vno delos tres Reyes del mundo de christia nos esi desialo major no lo cuydaria mentir porque entiendo q̄ vos sen yor con vuestro poder deiades abir al campo e parar vuestra batalla al dicho rey Daragon e hajades por cierto senyor que en este dia vos ve neredes al dicho Rey Daragon su podere que seredes Rey de cast tilla e daragon e si plaze a dios aps

Emperador de hespanya e com lo dit mestre hague acabada la sua resposta lo dit Rey de Castella giras als altres Maestres Barons e cauallers que hac apartats e volch saber dells llur intencio e tots lo·s aren e affermaren en acabamẽt tot ço quel dit maestre de Sãntiago hauia dit e lo dit Rey de castella hoida la dita resposta del dit maestre e altres que aqui hauia fets aiustar Altes veus cridae dir hay aqui algũ rapaç que tinga vn pa e dites les dites paraules vench hun rapaç e portali vn pa elo dit Rey de Caste·lla pres lo dit pa e dix ay tals paraules o semblants a mi semeiaq̃ vosotros todos seades ỏ acuerdo que yo ponga Batalla al Rey daragon de que digo en verdat que si yo tomasse con mi los que al dito Rey daragõ tiene ensi e los hauia por mis vassallos o por mis naturales que senes toto miedo pelearia con todos vosotros e con toda castella e abuncõ toda hespanya e por que sapays yo enque vos tiengo esa sin que conestepan que tiengo en mi mano pienso que fartaria quantos leyales haya en Castilla e dites aqstes paraules tornassen lo dit Rey de castella en lo dit loch de lix ab totes ses companyies de caual e de peu que feu aleuiar dintre lo dit loch de lix y esser aqui alguns cauallers digueren li que nunqua castella hauia tomada tan gran deshonor com aquell dia per ço com sen eren tornats donchs dix lo dit rey que cõsellades e ells digueren Senyor conselliamos vos que en todas guisas del mundo que cras de manyana vos anes combatre con el daragon e lo dit Rey respos ha que buen consejo e pres vn troç de pa en la ma car sopaua lauors e dix con estope daço de pan artaria todos quantos leales ha en castilla.

No. altra comparacio de .i. troç de pa.

¶ Epartents de aqui ana ala horta de oriola hon som lo xi dia del prop dit mes e la gent de Oriola vench nos hagueren gran cõsolacio e grã goig e ab lagremes alegrauẽ se per la nostra venguda estiguem ab ells sis diese sornim lo dit loch de viãdes e daltres coses necessaries que hauien fetes tenir ab algũs vexells al cap de cerver e posat lo dit loch en est ament partim nelo. xvij. dia ỏl dit mes de deembre e ab totes les nostres gents darmes anam al chec canto e lendema partim ne e anam ales salines e altre dia apres seguẽt sem la via don tiuien e les gents ỏl dit Rey de Castella anauen nos en lentorn pero nos gosauen acostar a nosaltres y en lo seguẽt dia ỏl prop dit mes que fon. xxj. som tornat a xativa. E apres partim de xativa e anam nos en a Algesira e lẽdema fon vigilia de Nadal y en aquest eami ỏ la anada de Oriola per lo dit Rey ỏ castella nos fou trames de ses companyies tres milia dela geneta qui despuix que nos entram en lo pinar appellat Hillena nos partiren de vista ỏ nostra host tro som al entrãt de nostres regnes e beq̃ nos li hagu essem calcigada partida dela sua terra anant en lo dit Cami e tornãt no hague ardiment de encontrar se ab nos e nos axi matcix anauen tota vegada reglats e ordẽats ab nostres batalles compartides e aperellats de ferir su dit Rey ardimẽt algu hagues ỏ ferir cõtra nos.

Vigilia de nadal

¶ Capitol. ix. qui tracta cõ lo Rey en Pere tornãt sen ab tota la sua Gẽt victorios vẽgue en la ciutat ỏ tortosa hõ hauia cõuocades cortes generals als Catalãs e clogue aql·les e daq̃ partit cobra tots los locho q̃ lo Rey de Castella malamẽt ps os li hauia.

EN lo primer dia del mes de Jener any mil. ccc. lx. partim dela dita ciutat de Valencia ; e anamnosen al loch del puig ab totes les hosts nostres e ab tots los Barons e Caualliers e altres gents de cauall: e lendema partim ol dit loch ol puig e anamnosen a Burriana e per ço com nos hauem manades corts als Catalans a Tortosa partim del dit loch de Burriana e p nostres jornades som ala ciutat de Tortosa e lo sinquendia del dit mes de Jener e en les dites corts proposam que hauiem mester gran ajuda de nostres sotsmesos car la terra nostra se perdia dedia en dia e sens gran ajuda dels nostres sots mesos nons podem deffendre. E tots aquells qui eren en les dites corts generals de Catalunya hauien gran compassio de nos qui som llur senyor naturale esforçaren se molt valent ment e atorgaren nos. xvij. Comptes de moneda pagadors dis dos anys apres seguents ab la qual ajuda e primerament aquella de nostre senyor deu haguem compliment de moneda e ab ço quens fo atorgat per los regnes Darago e de Valencia quens basta en lo fet dela guerra. Entant quel Rey dins hun any propuinēt segons que en lo present libre dejus se comptara per de tots sos regnes e son de aquells despullats e foragitats e nos haguem cobrada la nostra terra quens hauia tolta ols nostres regnes darago e de Valencia era mes que tot Aragoo tot regne de valencia.

¶ E licentiades les dites Corts partim de Tortosa lo vinten dia del del mes de Febrer apres seguent e anam nosen al loch de sanct Mateu hon estiguen. vij. dies e replegam tota nostra gent per assetiar lo loch ol Muruedre e cobrar los Castells darrtanade Serra desogorb e de Torres. Car toca aquella partida de terra era perduda ensemps ab Exerica e Therola grāres tots los lochs deles nostres fronteres e adeserem sobre lo Setge de Muruedre ades sobre los altres lochs dessus dits troque tot ho haguē cobrat ço es de sogorb en ça vers Valencia e finalment estiguem vltra. vj. mesos sobre lo setge ol muruedre troquel haguem es rete a nos a certs patis qs tractaren entre nos e lo prior ol sāt Joan qui tenia la força e loch per lo rey de castella e nos entram dins lo dit loch de Muruedre poderosament en lo. xiiij. dia del mes de setē bre apres seguent del dit any mil cccl xv. y es cert que tenint nos altres lo dit setge uenguerendela ciutat de Bar. e de Mallorques moltes naus armades e fornides de molta gent dextra en lo set dela mar per contrastar al hostol del Rey de castella ab ajuda del qual estol e deles gents darmes quey vengueren deu seu gracia a nos que cobram lo dit loch de Muruedre quins era fort cō trariperço cō los camis publichs de Arago e de Catalunya no podiē passar a valencia p contrari del dit loch a nos rebelle e com haguem estat per algūs dies dins lo dit loh de Muruedre anam ala ciutat ol valencia hon entram lo. xxj. dia ol dit mes de Setembre.

¶ E estāt nos en la dita Ciutat de valencia veents quels homens del dit loch de Muruedre nos eren estats rebelles per la qual cosa grādā son data nos e a nostres regnes especialment a regne de Valencia present que ay tal maluestat e rebellio no deuia passar sens gran punicio ay hagut sobre aço molts y diuers colloquis mes sentencialment

declaram quel dit loch de Murue dre daquiauant no hagues titol ne fes actes alguns de vniuersitat axi com dabans ser solia fins aquells p petualment reuocam: e tornam: e lo dit loch a esser carrer de valencia: e que es regisen es reglassen per los of ficials nostres dela dita ciutat segõs que per aquells officials e per los ju rats dela dita ciutat seria perpetu al ment ordonat. E daço fem ala di ta ciutat de Valencia priuilegi per petual: e apres alguns dies tornam al dit loch de Muruedre per me tre aquell en ordinacio la qual fera tornam ala dita ciutat de Valencia don partim lo vinten dia del dit mes de octubre seguent e tinguẽ nostre cami vers la ciutat de Barcelõa hõ necessariament haguem anar per los affers dela dita guerra: y entrã en la dita Ciutat lo derrer dia del prop dit mes Doctubre del dit any M.ccc.lxv. e com partim dela dita ciutat de valencia leixam per loctinent nostre en regne de valencia lo Comte de vrgell nostre nebot que ab certes companyes de cauall e de peu ana assetiar loloch de Mogorb lo qual en aquell siti serete a nos.

Priuile gi perpe tual dela ciutat de valẽcia so nra mutue dra.

Capitol. x. qui tracta de

com lo rey en Pere estant en Bar celona dona obra que ab ajuda del pare sanct e del rey de França e del comte de trastamena e daltres e sol daja gran multitud de gent per fer guerra al Rey de castella e feula tãt poderosament que conquista tota castella: e foragita de aquella lo dit Rey al qual fo forçat fugir: e desem perar tots sos Regnes.

Nos estants en la dita cin tat de Barcelona acordã que segons que ja en tẽps passat era tractat de hauer companyies deles parts de França qui a sou dela nostra cort facssen gue rra en semps ab les gẽts de nostres regnes contra lo dit Rey de castel la quins hauia perseguits e desere tats de molta terra en. viiij. anys en los quals la dita guerra era continu ada per la qual rabo per tractamẽt del dit infant en Pere hon el nos tre qui viuia sots habit de religio de sanct francesch qui era ja en cort de roma en la ciutat de Auinyo: e ab treball de mossen francesch de pere lles camerlẽch nostre lo qual hauiẽ trames ales parts de França fou posat en estament consentints en a ço lo pare sanct e al rey de França fõ assoldejada gran gent de cauall: la qual deuia esser ab nosaltres en la ciutat de Barcelona per tot lo mes de Deembre apres seguent en que fini lo dit any mil. cccl xv. e comẽça lany. M. ccc lxvj. les quals compan yies assoldejades sozẽ donats per lo pare sanct cent milia florins dor ep lo rey de França altres cent milia flo rins dor: e aquest accorriment do naren los dits pare sanct: e rey de França per foragitar del regne de França e dels partides dauinyo les compãyies dessus dites car eren en tan gran nombre que tota França de gostauen y en cara totes les parti des de Auinyo e nos semblantment los donam cent milia florins dor vl tra lo pitatge que trobarien en nos tres regnes e terres exceptat que no combatessen lochs ne forces algu nes dels dits nostres regnes.

¶ Eposats en estament los dits af fers les dites companyies foren ab nos en la dita ciutat de Barcelona en les festes de nadal en que comen çalo dit any mil. cccl xvj. dels quals companyies fon cap mossen Ber tran de Daqui: lo qual era caualler Frances: y era ab ells per donan.

to del Rey de França: lo Seneschal so y encara vn caualler Angles appellat mossen Huc de Cauiley e lo comte de marça e vn altre caualler appellat lo caualler vert e diuersos altres cauallers e fort notables: e assenyalats e sem los Couit general lo primer dia d Janer qui es appellat ninou y en lo gran palau nostre en la sala general posam nos ala taula e posam nos ala part dreta lo dit mossen Bertran d claquie ala part sinistra lo infant en ramon berenguer honcle nostre e apres lo seneschal de frãça e apres lodit mossen huc de cauiley: y enla fi dela dita taula nostra lo caualler vert e p tot lo dit palau major foren ordenades moltes taules y encara p altres cases e salcs del dit palau taules moltes en les foren assetiades totes honorablement e bastantment seruides e feta ladita joznada los dessus dits p nom conuidats tornaren a llur hostals hon foren bastantment acollits e totes les altres companyies qui ab ells eren vengudes estauen en les partides de valles e de lobregat y estigueren tro a. viij. dies per fornir se darmes e d moltes coses ales dites companyies necessaries e passats los dits. viij. dies nos congoixam ques empesessen auant faent lo cami de Aragoss. E apres que les dites companyes foren partides nos partim deladita ciutat de Barcelona lo. xxj. dia del propdit mes de ianer e anam nosen a tarragona hon stiguem per algũs dies car lodit mossen Bertrãtorna a nos e per algũs necessaris que hac: hagueren li pagar. x milia florins dor vltra los. c. milia florins que ja li hauiẽ donats e tornossen ala sua gent que faça lo cami de Arago e nos apres quil dit mossen Bertran sen fo tornat partint de Tarragona lo. vj. dia d l mes de febrer apres seguent e faem loca mi de çaragoça hon som lo. xiij. dia del propdit mes de febrer estãt nos en la dita ciutat haguem a procurar moneda al conte de Trastamena: e alguns altres qui deuien entrar ab les dites companyies en Castella y era tanta la gent stranya ables dites compãyies e encare les nostres q̃ totes hi eren les quals rebuj auen de fer la dita entrada. E per tolre tot perill quis pogues seguir per la multitut deles dites gents strãyes sem que mossen huc d caluiley ab la sua flota de Angleses entras primer en castella vers les fronteres de bozia e de magallo en que era lo mestre de sentiago ab. cccc. homens d cauall qui per la dita entrada del dit mossen huc desemparar en los dits castells de Bozia e de magallo e sen fugiren en castella: e daço vẽch a dit cert a nos. E cõsaberen los dits mossen Bertran de claqui qui era principal e cap major de totes les dites companyies y encara lo cõte de trastamena qui sperana successio en lo regne de castella isqueren vigorosament e spatrada dela dita ciutat de çaragoça y entrarẽ p castella: e ans que fossen passats. l. dies tota la terra son presa e occupada p les dites grãs companyies: en tal manera q̃ pses a mans llurs les dites ciutats de Burgos e de toledo e tots los altres locbs e terres de Castella fins ala ciutat de Sibilia hon encloeren lo dit rey de castella qui per aualot deles sues gents matei res hac a fugir ab dues galeres dela dita ciutat de Sibilia: e anassen a Bozdeu/ quies del rey de Angleterra axicoz a rey de seretat. En les quals galeres lo dit rey sen porta partida del seu thesor que hauia en lo seu palau e fortalesa dela dita ciutat de sibilia. ¶ E el recobrament deles dites ester-

res eloes nostres se seu en ayt al ma
nera ço es quel dit Rey sabent la
gran multitut deles gents darmes
qui venien deles parts de frança y
encara la multitud deles nostres
gents darmes qui ariimateir estauē
apperellats de entrar en castella en
semps ables dites companyies per
letres sues specials manaua e pre-
gaua tots los seus seruidors e ho-
mens darmes dela sua naciolos q̄ls
hauia leirats en les ciutats e lochs
que tenia nostres en los regnes nos
tres de arago e de valencia que de
continent e sens tota trigavengue
ssen a ell en les parts de toledo hon
los hauia gran mester per son ser-
uey manant los ables dites letres a
tots los dessus dits que destruisen
e guastassen e meressen foch per tots
los lochs e forces que desemparerīē
mas per ço com contra deu no es sa
uiesa de hom deu nols done poder
de fer damnatge als lochs que de
semparauen be que en algun loch
fos assetiat car les nostres gents sō
tan natural s ala nostra senyoria re
al veent la destructio del dit Rey ò
continent se liurar en a nos e a nostra
senyoria romanent axi com vuy son
e seran si plaura a deu per tostemps
e nos a pochs dies que haguem ar
dit del dit Rey de castella fuyt e de
sert at de ses regnes anam al loch
de Calatayu hon som rebuts p tots
los hitadors del dit loch ab gran
alegria car eren exits de poder de
senyor stranyy eren tornats a llur
propri senyor natural. E per ço com
lo rey de Castella hauia set priuilegi
al dit loch de Calatayu a supplicacio
dels Jurats e promés del dit loch
atorgam esem los priuilegi que da
qui auant fos esnomēs Ciutat ale
grant se de priuilegis que ciutat ōu
hauer e ariimateir se rete a nos te-
rol e per semblant manera los ator
gam priuilegi de ciutat la vila ò da
roca nos rete be quem fos conuida
da per lo dit Rey de castella qui p
son almēt hi vēch ab tots ses gēto
mas la dita vila se tench esforçada
ment axi com a bons seruidors nos
tres es per que grans res ōls altres
dela dita vila foren stades preses e
mal menades per lo dit Rey e per
ço nos egualā los ab los dits lochs
de Calatayu e de terol que fos la dita
vila de Darroca ciutat e de aquella
honraença son stades e son vuy ciu
tats y es cert que en les dites ciu-
tats de Calatayu e de terol e altres
lochs quel dit rey de castella tenia a
sa ma troba grans fornimentsy en
gran nombre de viandes e darmes
quel dit rey ò Castella hi hauia me
sesy encara Ginys e trabuchs e al
tres arneses de combatre forces no
resmenys trobā grans obres e fort
notables per a fortaleses deles dites
ciutats aricō torres e murs e valls
y encara sisternes e pous secrets que
per defallimentdaygua les dites ciu
tats perdre nos poguessen y el dit
Rey hauia posat nom e titola tota
la terra quens hauia tolta axi en
regne de Arago com en regne ò va
lencia Castella la noua mas per la
gracia de nostre senyor deu lo dit
titol dura poch per tal com ab titol
iniust possehia tot ço quens hauia
tolt.

Capitol. xi. qui tracta cō lo comte de trastamena quis apella ua en rich ab certs tractes son elegit Rey de Castella e casa vn seu fill primogenit apellat don Joan ab la infanta dōa Elionor filla ōl dit Rey en Pere de Arago e com lo Rey en Pere de Castella ab gents de Angleterra seu fugir ò Castella lo Rey don henrich apellat compte de tras tamena apres torna en Castella e ab

trayció seu morir a mala mort lo dit Rey en Pere de castella.

APres açó lo dit Conte de Trastamena pus hague la senyoria de tota la Terra de Castella ab la ajuda de mossen Bertran de claquí qui pode rosament era ab ell ab totes les dites grans companyies e optéch ab voluntat de Barons e vassalls de la casa de Castella o de la major partida de aquells que fos elegit en Rey de castilla e axi fon fet per la qual rabo ell ana a la ciutat de Burgos hon fon cozonat per ço com en aquella ciutat han acostumat de cozonar se los Reys de castella e feta la dita coronacio nos fom requests que complissen lo matrimoni que ja en tèps passat era concordat de nostra filla la infanta dona Ieho nor del dit Rey henrich de Castella lo qual matrimoni se tractanos estants en lo loch de cessa situat en Arago ab sabuda e consell del Rey de Nauarra qui lladonches era ab nos durant la dita guerra e jatsia que nos venguessem forçats de ser lo dit matrimoni pço com sabiem y erem certs quel dit Rey en Pere de Castella era recozregut al Rey de Anglaterra e ab ajuda de aquell lo princep de gales fill primogenit del dit Rey de Anglaterra deuia passar ab lo dit Rey en Pere a les parts de Castella ab grã ajust de gent darmes de les parts de Anglaterra per de seretar lo Rey en henrich requer nos quel dit matrimoni fos consumat e acabat e nos volents seruar ço que hauiem promes trametem en Castella la dita infanta filla nostra e acompanya ley lo Arcbabisbe de çaragoça appellat lop de luna e ab daltres companyies que nos y nostra honor hi trameten e no passa molt temps quels dits Rey en Pere e el princep de gales ables dites llurs companyies entraren per castella e combateren se ab lo dit Rey don henrich qui fo vençut e desbaratat en lo camp de nagera e fugi passant seales parts de françа en la qual batalla fozen presos molts axi de gents de nostra nacio com de gents de castella entre los quals fonch lo compte de Denia e lo mestre de Calatraua e mossen Bertran de claquí e molts de sa cópanyia e daltres e lo dit Arcbabisbe de çaragoça qui en la ciutat de Burgos ha haut ardit de la dita batalla fugi ab la dita infanta filla nostra y ecara ab la Rey na de Castella muller del dit Rey henrich e ab lo dit Infant en Joan primogenit seu e ab una fill la llur e la dita infanta filla nostra romas ab nos e la dita reyna ab sos infants sen ana en françа al dit Rey henrich marit seu.

Bertran del Claqui.

Com lo rey de Castella era recozregit al Rey de Anglaterra.

¶ Y estant lo dit Rey henrich en les parts de françа lo Rey de françа dona li sosteniment de vida e ab consell seu tracta de tornar en son regne que hauia perdut e menassen ab si molta bona gent de frauça: entre los quals son mossen Bertran de claquí que jay era stat enseruey nostre en lo temps que lo Rey don Pedro fou de iere tat e tench lo camí de les Muntanyes de Jaca y entrassen p la partida Dalmaçan e per ço com nos erem en alguns tractaments ab lo dit Rey en Pere apres que hague cobrat son regne de manament nostre los locbs nostres qui erẽ en les extremitats de Arago vers castella cridauen axi com les gents qui contra nostra voluntat passauen p nostres Regnes e terres empero lo dit Rey henrich cobra la Ciutat de burgos e apres que la ch cobrada posa si ti sobre toledo. E com hi hac tengut lo siti tro a mig any cobra la ca

pres ana ales parts de Seuilla: hon
labia que era lo Rey don Pedro.
car la terra li cōsētia per lo mal tra-
ctament quel dit Rey Pere los fe-
bia: car si era mal en lo seu primer re
giment: ja son pijor en lo recobrament
q̄ hac fet dela sua terra. Y esdeuēch
se quel dit Rey en Pere vēch a ba
talla cōtra lo dit Rey Hērich vers
les partides del castell de Mūtirell
E en la qual batalla lo dit Rey en pe
re fo del barat: y mes se en lo dit ca
stell de Muntirell: y estāt en aquell
son set tractament ab lo dit mossen
Bertran de Claqui: qui li dona sa
se que no li calia tembre. Del qual ca
stell li sque lo dit Rey Pere sots es-
perança de se que li era dada per lo
dit mossen Bertran. Y com so forsa
dl dit castell: venint al dit tractamēt
present lo dit mossen Bertrā: algūs
dels carregaren contra lo dit Rey en
Pere: y retingueren lo/com ba pas
e lo dit Rey Henrich sabēt que era
ama sua lo dit Rey en Pere: y dis
vn hostal en quel troba mes mans
contra ell per ociurel. E lo dit Rey
Pere seu continent de defendres
y finalment los qui eren ab lo Rey
don Henrich aucireu lo. E com la-
gueren mort tolgueren li lo cap: lo
qual lo dit Rey dō Henrich seu por
tara Seuilla. E ab aço son finida la
dita guerra dels dits dos Reys: ro
manent lo dit Rey don Henrich sē
yor y Rey del dit regne d Castella.

Capitol. xij. y darrer del

sisen libre qui tracta dl la paga feta al
Rey en Pere per lo dit Rey Hen-
rich: en compēsacio y loch dels ter
res hauia donar al dit Rey en Pe-
re. Y dl matriment dl fill d dit Rey
Hērich ab la filla dl Rey en Pere.

Com lo dit Rey don Hē
rich son fortificat en son
regne nos tom requesto p
ell del tet del matrimoni
dla dita Infanta filla no
stra/ab lo dit Infant en Juāñ: l seu/
primogenit: y nes estauem aturats
de trametre hi la dita Infanta. Vo
lents quel dit Rey Henrich cōplis
a nescertes couinēces que eren en
tre ell y nos: les quals deuia cōplir
a nos com hagues possessio d son re
gne: p la qual nos duialiurar molts
y diuersos lochs: qui eren en les frō
teres de Castella/vers lo regne nos
tre de Arago: axi com eren Molina
ab ses aldees almaçan soria e conca
y en les fronteres de Regne de Va
lencia requena e mozoc alguns al-
tres lochs: e com nos requerim q̄ns
complis ço que ns hauia promes res
pos que per corts generals era acor
dat e stret que loch algu de regne d
castella nos fos donat ne liurat car
dey en que seria gran minua e gran
interes del Regne de castella mas q̄
era aparellat de dar nos diners e a
xi se hague affer car entre tres pa-
gues ne rebem. clxxx. florins dor d
Arago o altres mōedes equivalēts
als dits florins. E per tal com les re
questas lo dit Rey de castella nos
feya per rabo de dit matrimoni de
nostra filla jatsia que a nos despla-
gues molt ho hague a ser esguardāt
aquell temps en que companyies es
tranyes estauen apellades con-
tra nos del regne de frança e axima
teix ēnostres regnes hauia mortal
dat se fams per que hague a cōplir
la voluntat del dit rey y en aquest
temps era passada de aquesta vida la
reyna dona elionor muller nostra fil
la del rey de Sicilia e trametem la
dita nostra filla acompanyada de p
lats e barons e cauallers axi com de
nostra dignitat real se pertāyia mas

per ordinacio ò deu noy visque molt e mori lexant dos fills dels quals lo primogenit es jurat primo geni de castella y es net nostre e ab aço bac fi e determinacio lo dit sisen libre lo qual es del fet dela dita Guerra.

¶ Aci feneixen tots los fets del dit sisen libre dis lo qual sõ scrits tots los affers dela guerra que haguem ab lo Rey de castella la qual dura ix. anys e mig en que son ỏclarats tots los fets quis entreuengueren entre nos e nostres vassalls e gens dela vna part e al Rey de castella e sos vassalls ỏl'altra e jatsia que diuersos fets dormes e morts de persones e ocupacions de lochs hi fossen entreuenguts empero en la fi dela dita guerra lo dit Rey en Pere de Castilla per jubi ò deu qui baixa e rgull y exelça humilitat condemna lo dit Rey de Castella dues vegades en perdicio de sos regnes. E la derrera vegada que perde sos regnes perde la persona e fon scapsat per ma de son enemich çoes lo Rey bẽrich frare seu axi com aquell qui u merexia per ço com tota la sua guerra fon iniusta e malicioſa del primer dia que la comença tro a la fi car tãtes e tant diuerses sorẽ les sues crueltats e morts que donaua e desmẽbraments que feya a les gents nostres com nos volien tantost retre a la sua senyoria o cient e matant los car nos perdonaua eui serui vel etati.

No. qa dan falo supcibia e quant be fa lo humiliar.

¶ Acabats per gracia ò ỏu tots los dits sis libres seguexense les coses subseguides axi del comẽçament de dit Rey en Pere ab dona Sibilia de forcia e dela coronacio de aquella e dels casaments de fills filla e neta de dit Rey en Pere: e dela mort dela reyna constãça muller del Rey Federich ò Sicilia e ỏl infant de mallorques e ỏla succesſio del Regne de Sicilia pertanyenta la casa de Arago.

Apres que fom exits dels affers dels guerres trobãts nos en paulem mulerar nostre primogenit lo duch Joan de Gerona ab la filla ỏl Rey de frança la qual sobiranamẽt era dotada de bellesatze la qual com fos amenada per complir lo matrimoni en lo cami li vench malaltia ço es en la vila de beses e lo dit Duc es pos seu hauent delig de veure la prahodela dita sua ballesa desfressat ab siterç de cauall anaa Hases e alli entrant molt secretament se veerẽ e les vistes fetes lo dit Duch molt despagat tornant sen no pogue esser e Narbona que ella hague retuda la sua anima a deu. En aquest temps mateix donam nostra filla segona q̃ haguem dela primera muller apellada Joana al comte de Ampuries com li fos morta la muller infanta ò sicilia apellada Blancha qui jau a les menoretes de Barcelona Item en lo temps matcix mori nostra filla la Reyna constança muller del dit rey federich de Sicilia romanẽt ne vna filla apellada maria la qual creẽt los Barons del regne de sicilia se leuaren y exortaren lo dit Rey lur dient li en qual manera la casa ò Arago hauia preſa la senyoria ỏl dit regne de Sicilia sens voluntat e cõsentiment del Papa per quis tenia per que los Reys predecessors seus nol hauien possehit ab lo titol quel deuien possehir. E axi li consellauẽ que ells los faltas confermar per lo papa e aquest so vn present laltre pũcte era de quel assalantaren que com lo rey frederich son Aui hagues ordenat en son testament que en lo regne de Sicilia no pogues heretar sino

Nõ. supplicacio dels barons de sicilia.

Rey de Castella ne seu missatgeria a nos qui ho haguere a fer volenter mas per que als dita Reyna muller nostra e mare nostra e mare dela dita infanta no plahia per ço cõla casa nostra Darago hauia hagut molta fany e dan per lo dit rey don hẽrich majorment que sen fes empobrida volia li grã mal/e com ne hoia parlar sen regiraua e nou volgue cõsentir e nos per complaure li nou fẽ e vengut lo temps quel estol son a punt de tot compliment en nombre de. xxx. galeres e. xiiij. naus e altres nauilis: entre tots mes ò. lxx. fustes e mesos los viures e ja reculli des lles robes de tot hom que no calia sino recullir caualls e les persones alguns malo consellers nostres sobornats per los dits Barons de Sicilia desconsellaren nos que noy anassem dient nos com erem velle p rabo dela vellea nostra persona no era ben disposta a sofferir treballs ans era de repose que mudant layre terreny e les aygues hi poriem tantost morir en Sicilia per lo qual consell nos faceren retraure del dit passatge e fem desermar lo dit Estol la qual cosa fo molt de splaent ala dita Reyna muller nostra per ço com desijaua tornar ensa terra don era nadiua pero hac hi hauer paciencia contra sa volũtat e pus viu quel nostre voler passat era del tot romas suplicants molt humilment que p? nos noy enteniem a passar que dõas sem nostre dret al dit infant en marti fill nostre: e seu lo ãl ella coralmẽt amaua e nos lan metem en esperança de ser hoper temps esdeuenidor e com ella nou pogue axi tost obtenir estech ne consirosa en tãt que p sobres de desig ne morí en lauy. M. ccclxxv. E morta la dita Reyna lo Rey don henrich de Castella nos requiri que la dita nostra filla donassem a son fill e sinou volíem que nes ò sañauan: e nos considerants les grãs despeses que hauiem fetes p los fets dels Genoueses e de Sardenya e p lo Rey de Castella de quen hauien venuty empenyorat tot nostre patrimoni o quaix e huiat dels mals e affanys e treballs e considerãts los grans seruey s quens hauia fets recordam ò dar la li: e axi la li tremete mijançant l'infant don Marti fill nostre qui la acompanya fins als mollons hon personalment fo lo dit rey don henrich qui molt honradamẽt la rebe en lany. M. ccclxxvi. dela ãl foren procreats dos fills lo primer apellat Alfonso e laltre ferrando en aquest temps morí Papa Gregori p mort del qual los Cardenals elegiren Papa apellat vrba e perço cõ nos trobarem be ab ell sino tres: tots los altres lo ò sempararen e anaren sen a fundis hon elegiren altre Papa apellat clement lo qual sen vench en Auinyo axi que dos Papas foren ensemps en la esglesia: e nos veents la barataria e malvestat en aquells volguẽ esser indifferents la qual indifferencia nos dura mentre viscuem car no volguem al hu ne al altre leuant los les temporalitats ans nos dauen los benifícis p ço com no sofferiem que bulles daquells fossen exhibides ẽ nostra terra Item nos estants axi en viduatge dona Joana Reyna de Napols trames a dir per sa missatgeria que si nos o nostre fill primogẽit qui era lauors semblantment viduu la volíe pendre per muller quella faria donacio de son regne ala corona Darago: la ãl cosa nos no volguem acceptar per a nos ne ayrã poch ho volguẽ consentir de nostre fill ans nos plagueres pera nos pendre p muller vna dona apellada Sibilia desorcia filla de vn caualler de Ampurda

Estol de galeres.

Nota. ij papas ẽ vn mateix tẽps. Eleccio de dos papes.

muller quitonch daltre caualler a-
pellat Artal de tesses la qual nubci
alment prenguem en fas de esglesia
lany mil.ccc.xxxvii.e delaqual pro-
creados fills qui moziren e vna filla
apellada isabel e fem matrimon lo
dit Duch dō Joan fill primogenit
nostre abla filla del Duch de Bar-
neta del Rey de França apellada
violant dla qual procrea molts fills
mas no lin visque sino huna filla a-
pellada yolant. En aquest mateix
temps vench nova a nos cō Artal
Dalazo hun dels dits Barons e vi-
cari de Sicilia loqual tenia en sacu-
ra e custodia la dita infanta Dona
Maria de Sicilia neta nostra alaql
lo dit Artal hauia encartat maritlo
comte de Virtut ab preserta dō dot
del dit regne ços des de Sicilia dela
qual cosa nos som molt irat e com p
rabo del dit matrimonilo dit com-
temetent se en aparell d voler anar
cōplir dit matrimoni ar ma.v.naus
grans de moltes gents darmes ab
gran prouisio de joyes que passas
en Sicilia e nos certificats daço en
continent molt espatxadament sem
ar mar.v.Galeres en que sem mun
tar per capita lo noble mossen Bi-
labert de Cruilles:al qual secreta-
ment manam que anas cremar dites
naus apoat pissa hon eren ancom
li loper nos manat:lo cōplí p obra
les quals naus apunt deler vela p
partir recullida tota la gent que no
esperauen sino lo cozs del dit comte
de virtut a hora de matinada demē
trequc les gents deles naus dormi
en fermament e no sospitant sēd res
cascuna galera deles nostres mes
soch ala sua nau e tot ensemps.E a
zi fonch dat obra ab acabament al
nostre manament en ques perdeto
ta la gent:e tot lo be qui en aquelles
era p quant san destorbar quelo ma
trimoni no ana auant ne sen fen mes

Dot de regne d Sicilia.

mencio:y en aquest temps mezi nos
tra filla muller del comte Dampu
ries leixant dos fills masles la hu
apellat Joan laltre Perecn aquest
temps nos recordants nos deles di
tes grans pregaries que la Reyna
dona Elionor muller nostra nos ha
uia fetes sobre la donacio que volia
fos feta alinfant don Marti fill nos
tre de que nola hauem volguda com
plaure en sa vida vench nos en vo
ler de dar lo vxet que hauien en Si
cilia al dit infant la qual donacio p
nos feta cōfirmada p nostre primo-
genit dcli dit fou e fōchen lāy mil
cccl xxx poch temps apres alguna
maluada gent ajustadiça de França
y vinguercn tots en nombre de mil
lances les quals se volien esforçar a
fer robaries cō fossen p lurs mals
fets encalçats e perseguits fins en
lo loch quis diu Durban del realme
de França volguessen mātenir lurs
acostumats aucls actes y espletarne
en part en nostra terra trameteren
a dir ala terra com ells volien en-
trar per sostenir llur vida cō fossen
gentils homens e no poguessen en
altra manera viure pquels haguess
sem per excusats la qual gent sera a
tendada a.v.leques de Perpinya
en lo dit loch del Rey de França a-
pellat Durban aquesta diuulgacio
ells faren per causa ço es que per
ço que la terra se rescatas a ells en
gran quantitat de moneda esperant
la resposta dela terra y esser tengnts
a noues sobre lo rescat los consols d
Perpinya no sen certificaren qui e
rem en Girona al qual fet enconti-
nent fon prouehit per nos ço es quey
trametēnostre primogēit lo Duch
Joan ab alguns nobles e caualers
dela terra en nombre de.ccc.homēs
darmes e ybaut cōsell compotia aql
la gent esser desbaratada caualcatora
vna nit:e a hora dalba fonch sobre

O pessi-
ma ever
gonyo-
sa excu-
sa de gē
rills ho
mens p
fer mal.

Aci torna tractar dels altres actes de Sicilia.

la dita gent la qual durmint en los lits fon apresonada la major part dels qui foren amenats en Perpenya ligats en cordes dela qual cosa hagueren sobiran pler ates que era lo primer acte darmes que el dit nostre primogenit hauia fet com fos naturalment de qualitat reposada e semne gracies a nostre senyor deu del bō començament que hauia hagut e tornant als altres actes de Regne de Sicilia per quesla hagut e sabut cō la infanta de Sicilia neta nostra sontreta de poder dels Barons de aquell regne es peruenguda en nostre poder a quis pertany mils tenir aquella per dret de proximitat que no ells qui sots titol de vicaris regeixen lo regne tyrānament axi com aquells quil se han partit com fari en algun s qui se haguessen a tallar correges de cuyro estrany qui les se tallaricn compus amples pozien axi es daquests Barons que qui dells del regne dessy dit mes sen por pēdre mes sen pren per ço que pus podero sos se tropien los huns contra los altres. Y en aquesta guisa cascun se esforça hauer com mes senyoria por car cascu han ella esser senyor de tot lo regne en veu: e nom dela dita infanta e com en Guillem Ramon de muntcada comte de Gosta jatsia de son cors sia notable caualler e aualorat pero possehint ell lo comtat de Gosta era de poca porança de comtat: e com ell visques axi planament ab allo poch que hauia Artal Dalagobun dels dits quatre Vicaris d aquell regne occupas per mes potēcia tolent al dit comte hun estany q ha nom lo panto de que lo dit comte hauia bona renda per pesquera de molt peix quesi nodreix lo qual per moltes requestes no ley volch tornar ans tenia aquell dit cōte en grā menyspreu y essent lo dit Artal en la ciutat de Mecina e hauer leixada la dita infanta d Sicilia en lo castell de Catania quel dit Artal gouernaua lo qual Artal fabia star la dita infanta en fort auol estat ab tractes ql dit comte tech secretament ab los del dit castell vna nit ell lescalac pe la dita infanta e portale sen en lo seu Castell de Gostaloqual es molt fort en terra plana y encontinent leixada aquella en lo dit Castell paçassen en Catalunya: e presentas deuant nos per notificar lacte: e demanar nos que li donassem esforç de gent: e nos encontinet hi trametem lo noble mossen Roger de Muncada ab molts homens de peratge soldejats acompāyant lo dit comte foren en lo dit castell e sentints quel dit don Artal fabia preparatoris de posar los setge prengueren la dita infanta e per mar amenaren la al dit castell dela licata lo qual man riche de para munt per quis tenia lus consenti ab la vila per via de prestech: e aqui allogada la dita infanta lo dit comte torna en catalūya: e per ço com nos e lo infant don Marti nostre fill ne li faem aquell acullimēt q ell se pēsaua retornassen p emparar se dela dita infāta y p forçagitar ne lo dit mos. rōger e los Catalās y auēt ne ja sentimēt lo dit mos. roger q̄nt lo dit Cōte volētrar ēlo castell dela licata lo dit mos. roger li dōa dles portes pelspits vēt lo dit cōte aq̄sta manera retornassen altra vegada en Catbalunya a nos e al dit Infant ab clamors com no era estat meritat lauors lo dit Infāt nostre fill li dona de son patrimoni appellat sent Vicent dels horts e Caldes de Muntbuy: e Granullers los quals lochs apres lo senyor dit Comte vene: e compralslo Comte de Urgell e de aquells diners ell ne armar naus e mes se en cos a roba de tot hom. E apres vn

Castell dela licata.

temps hauer surgit dauant Tarragona la Ciutat de Barcelona cremalíles naus estant la dita infanta de Sicilia en lo castell dela Alcata lodit mossen roger sentint quel dit manfre dexa ramunt faea preparatoris de hauer la dita infanta traschla del dit castell e torna la al dit castell dagosta; y en continent lo dit ar tal Balago per mar e per terra assetials e tench los axi assetiats fins q̃ los del castell eren ala fi del grado dela prouisio e menjauenjarates e cucales; e los cuyros dels paueses pfretura de tota altra carne per fam; y en aquell instant lo vezcomte de rocabert qui ab tres galeres venia ỏl ducat de athenes hon nos lo hauia estat gran temps essera aribat en çaragoça de Sicilia hac noua del dit setge en que hauia .v. galeres e vna galiota e com los del castell estauen en auol partit cuytadamẽt anassen en callor hon troba vna galera ỏ cessaris qui estaua en guarda de sarden ya e altra Galera quiera en terra la qual feu verar e armar e axi que sorẽ sis galeres e tornaren en Sicilia e q̃nt foren a vista de Agost donaren armes en cuberta e les cich galeres e galiota del dit setge per semblant e batalles fetes vengueren sen a les dẽ Artal veents que dels catalans ỏ ser m volien en vestir giren e fugen e aq̃sts nostres les encalcẽ fins a vn cap q̃ y hae lo setge dela terra en continent se leua e les galeres sicilianes anaren fins a cathania hon era Artal e aqui trobaren vna galera quey hauia trames a lo dit Manfre ỏ raramunt en açolo dit vezcomte se fon acostat al dit castell demanant los com estauen; y ells digueren que mal; e que volenter sen volgueren exir com no eren en punt de poder bi mes aturar. En açoles dites .v. galeres e galera del dit manfre foren .vij. fustes retornaren en vers Agosta: e lo dit Vescomte com a noble y esforçat y valerosissim caualler e bataller axi ab bon; e ferm cor com dabans torna retornar en vers aquells los q̃ls com ala primera vegada giren e tornen fugir y encançales fins dauant vn port apellat dela Brucola: e veent que aconseguir nols podien en ninguna manera: abandonaren les e retornãts sen anaren a çaragoça: e en lo port prengueren vna Coca la qual remolcaren fins a Agosta hon carregaren la roba dela dita infanta y de tot hom: e jaquirẽ lo dit castell vbert; en que leixaren vna esclaua la qual ella era ia molt vella insensada e tengueren llur via al castell de caller hon leraren la dita infanta ab les dones e douzelles: e laltra companya y les dues galeres quen hauien tretes: lo dit mossen roger ab sos soldats vinguer en sen ab les galeres del dit vezcomte; en lo qual castell de caller la dita infanta: estigue per dos anys e apres nos fem la venir en Barcelona y fem estar en nostre Palau major a messio nostra y del dit Infant don Marti fill nostre nos desliants que la Reyna dona Sibilia muller nostra y se coronas conuocam corts generals de tota la terra en lo loch apellat de Monço e aquelles molt ben celebrades per distancia de algun temps nos altres anarem a çaragoça a hon nos coronarem la dita Reyna ab vna molt solennial y gran festa y gales que li fem fer en lany .M.CCCLXXX. Y en lo temps de aquesta tal coronacio vingueren a nos clamant se / com lo Comte Joan de empories mal tractaua a hun Caualler appellat mossen Benet Oriols Senyor de Toira en tal manera que ses forçaua a voler lo desheretar lo qual Caualler era dela mateixa sanch ỏ dita

Manfre de xaramunt.

Port de la Brucola.

Reyna per aquesta rahonos partim de çaragoça: y entram nosen en Catalunya: e conuocam les hosts contra lo dit Comte lo qual sentint que nos lo voliem venir y rada ment desobre seu entrar a sa deffensio. ccc bacinetes de francesos; de que era cap vn aqui deyen bita: nos prosseguint la execucio ab les dites hosts contra lo dit comte en sa terra sem en aquella gran damnatge lo qual comte veent se ari damnificar: no podent estar al esguardament de nostre poder fugi en França a hon esta absent de nostra terra: tant quant nos hajam vida pus a nos es estat desobedient: e no ha volgut voler nos demanar perdo per ço iatsia moltes supplicacions per altres nos sien estades fetes hauem nos mes al cor de no voler li perdonar car pus ell vol esser pertinaci en sa obediencia: e nos per semblant: e no voler li hauer merce.

bacinetes de fransesos

Fins ací lo dit rey en Pere escriptor e componedor dela sua historia ha parlat: are e per auant parlare yo componador y escriptor dela present chronica: o historia de Espanya de altres actes fets per ell los quals no ha exprimits com son ordinacions dela casa Real: e altres coses e finalmēt dela estatura sua: e del temps que regna: visque: e morí.

No. del ben escriure dit rey d Pere

Atsi afins acilo predit rey en Pere haja parlat: y escrit los actes per ell fets ē sa vida: empero yo trobe ni han restants alguns que no ha designats yo no se per quina causa ha volgut callar ò no designar aquells qui son dignes de memoria: per ço ab la major breuitat: e veritat que pore yo designare aquells encare q̄ per mi en lo principi de aquesta sua historia yon haja de algunes feta mēcio encara per major recort: e instruccio mia repetire de aquells e mia dite om ami parta dich ari: sapiau los legidors de la present que aquest rey en Pere es estat dotat de molta sauiesa sciencia: e astrologio: y era bon escriptor: nam certe dicerē nusq̄ me reperisse regem Aragonii ñ yta bene escribentem quemadmodū ipse Rex Petrus scripsit car en aquest real archiu segons ja dessus hey escrit ses: troben moltes coses scrites de ma sua et intus alia: en lo peu del seu testament fet: e ferm at ē poder de mossen Benet Miquel notari e secretari seu: e vn libre intitulat libre de les ordinacions de la real casa de Arago: en lo qual son escrites les ordinacions per ell compostes: y escrites de ma estranya: mas apostillades de la sua propria ma en algunes parts correginten ell aquelles. E ha en lo dit libre tractats ço es hi son necessaries e a primat cir vn tractat de consecracio ço es de les solemnitats que lo bisbe es tengut de ser consacrat esglesies e vn tractat de. E ari sabent ell que sos predecessors reys de Arago hauien be ordenades: e mantengudes llurs cases en son degut orde e ab cerimonies reals e pertinents volgue decorar la sua casa per tant que ell: e sos successors reys de Arago ne fossen insignits metent aquella en son degut orde e ans que dita sua casa metes en orde volgue saber en quina manera cascun dels Reys de Christians viuien en llurs cases e troba que per excicis deuon orde mantengut per leys de escriptures e de cascuna deles quals volgue saber en orde volgue hauer transtats e hauts ps ò cascuno florets q̄ li para

gue bo sufficient: e rabonable per al estament dela casa. Entant que en lany. M. ccc. xxxviij. estant ell en edat de. xxvij. anys en son plen consell feu ordinacions tals que per estament diuisi en aquells cascun official que deuia ser: e prouehi dels coses que en cascun offici deuia esser exerad posant hi aquells officis dels ql̃s fonch cõegut esser hi necessaris e la cort ne sos ỏcorada ẽ les ql̃s ordinatiõs fonch be vist hi fossen scrits tots los atributs: e forma descriure a diuerses persones segons lurs graus y estaments: e dignitats: e axi fonch fet: e per quant acabades que foren: y escrites de ma del dit Rey en Pere bell escriptor: car mi raues e prefaues en be scriure encara que sos Rey: e sos occupat en gouernar sos regnes e terres: foren a tot hom molt acceptes e comẽdades: traduir en les de romanç en lati. Per les quals ordinacions en aquell temps que foren fets e viuint lo dit Rey en Pere: e apres son obit succehint los altres Reys cõtes Joan Marti: e Ferrando fins al Rey Alfonso fill del dit Rey en Ferrando tot quant exia dela real cort que bagues esguart: a esser de bo: e sanct estyl: e no desuiar se en ningũ modo de aquelles se tenia seruaua: e regia ala vngle apres enuida del dit Rey Alfonso e de son frare lo rey don Joan: e del Rey don Ferrando son fill huy benauenturadament regnant se son mortificades: e nasrades: que de aquelles no sen serue ne sen vsa lino molt poch. Quant en lo estil del scriure molt poch tot trãsgiuersat del tan parlar cortes tot mudat en aquest meu temps regnant lo senyor Rey en Ferrando segonço es dela primera persona en tercera persona que semble a mi e a molts esser molt impropri: e impertiment parlar car amisses seguit molt pochs dies ha que yo parlant ab vna senyora baronessa e apres de hauer parlat prenẽt comiat li digui senyora vostra senyoria manares. Respongue dient yom coman a ell e yo repliqui: a qui ell a mon fill o al meu joue iurat substituit no dix ella a vos me comane donchs pquen tengues e conegues quant erraua li torni replicar dient li senyora si yous parlas de mon fill diẽt a vos se nyora mon fill se comana a vos lauors fora la resposta congrua pertinent yom coman a ell: de quis tẽgue vn poch per empaguida e conegue que lo parlar dessus dit introduit en tercera persona era defectiu e impertiment demanant me perdoc dit que daquiauant ella guardaria en no parlar sino en primera persona yom coman a vos: et sic de singulis. E vuy endia se vsa de dir e escriure a tot hom senyor no fahent differencia del maior/mija/e menor e axi de moltes altres coses que nos deuria comportar sino tornar ho tot a loch: e ferne p lo senyor Rey noues ordinacions ab bona pena contra los transgressors de aquelles y es cert que lo dit Rey en Pere faca seruar dites ordinacions molt serimoniosament: e per ço: e p ningunes altres coses quasi totes sey a ab gran maturitat: e serimonia mes auant se lig que aquest Rey en Pere quis sentia esser caualler per sobirana deuocio que tenia al glorios mossen sanct Jordi a honor e reuerencia de aquell en noblila caualleria prenent la sobirana empresa y aço perque fonch la sancta redempcio de tot lo mon la sancta Creu vermella abla estola blanca o mantell blanch ordenat lorde que lo caualler de sanct Jordi deuia seruar començant descriure molt rectamẽt

No: cõtra lo Rey en Pere bõ scriptor cordenador.

Empresa dela sancta Creu vermella.

la obra en vn gentil libre recondit en aquest Real Archiu de Barcelona en lo qual libre ha escrites trẽta y oues leys bo ordinacions del dit orde de Cauallaria e per quant lo dit Rey enpere component aqsta obra: passa de aquesta vida y es la dita obra romasa imperfeta jatsia se creu sia quasi del tot acabada e comensa lo proambol de aquella: en nom dela sancta Trinitat que es pare e fill: e sanct sperit: a honor y reuerencia de deu: y ò mò senyor sãct Jordi. Apres se segueix/nostre senyor deu lo quallegons la veritat de la sancta fe catholica etc. E sapia lo legidor que aquest Rey en Pere en la sua sauiesa guardaua molt en fer caualliers e dar officis/que non faca nẽ daua que primer no fos informat de vita et moribus illorum ço es si eren de bona vida/e costumes ne si eren tals com la dignitat de cauallers mereta major ment en fer caualliers de dit orde de sanct Jordi. Enlo qt ordeno sprenia ne metia sino noble home o gentil home qui fos de antich linatge/o de per atge lo qual caualler no gosaua portar la creu si donchs lo Rey no lay dauae lo dit caualler hauia a seruar ò portar dita Creu en diuendres en remembrança dela sacratissima passio de Jesuchrist/e la vestidura negra. E lo dissapte en reuerencia dela immaculada/e tostemps verge sacratissima mare de deu humil verge Maria la dita creu vermella e hun mantonet tot blanch ab la dita creu vermella y eren tenguts per capitols Jurats de tenir/e seruar certes altres coses axi en dir oracions com altres ẽ dits capitols contengudes/ e si no seruauen aquelles eren tenguts pagar certa pena. Hores mẽys aquest Rey en Pere qui era molt deuot ò nostra dona Immaculada Verge Maria com tots los Reys de Arago hi son estats deuots ordena e introduit per exalçament reuerencia e honre de aquella ço es en la sua capella confraria sots certa forma de capitols en la qual confraria no volia quey fos accullit sino aquells qui fossen de sa casa pus de lo orde de sant jordi fossen: e de cauallaria insignits ò la qual confraria ell sonch primer e ses mullers e sos fills: e la qual confraria lo dit Rey feu e ordena ab intencio que tostemps sia en la sua capella: e dels seus succehidors mantenidors: e feu aquella seruar p cor de augmentar aquella e mes ordena: e volgue que els capellans: e ran tres tots anys hagussen a fer hun aniuersari per cascun Rey dels passats per aytal dia cò forsa passat ò sta vida e arimatsir en certes setmanes del any fossen sets aniuersaris per los confrares axi per los vius com per los morts: per les quals coses totes e senyles per ell com es dit ordenades: e per les cerimonies introduides: e seruades y la sua casa nes estada molt altament magnificada y mantenguda: e augmentada e sera de tots los seus Successors Reys si aquells volran tenir e mantenir e seruar. Aquest Rey en Pere fonch home de poca: e fell estatura personal: mas hague lo seu cor molt ardit liberal valent piados e molt justicier: e molt executador de mals faytors especialment de homeyers de violadors de fembres especialment que fossen religioses de ladres e de falsedors de moneda als quals per res no perdonaua: pagaua be les quitacions e los estipendiats domestichs de casa sua e vltra les quitacions y estipendis los faca gracies pecuniaries ordinariament. E per ço com se sentencia de molta grã intrinseca cõtriccio ensa

Dela sauiesa del Rey en fer caualliere dar officis,

Nota la statura del Rey en pere e costume.

pensa no volia fos tolt per ell: a tots
res a nengu hauent per sobirana Y
gran deuocio tot stemps deu dauant
los vlls dela sua pensa no oblidont
hoyr missa cascun dia e volent ell
fer gran festa enlo dia dela notacio
del fill de deu: e aquella aperellada
lo demati abans ques leuas sentis
tocat de febres e quotranament a
pres declinant a pijorant: rebuts
com a catholich christia molt deuo
tament tots los acostumats eccles
astichs sacraments: rete la sua ani
ma a son creador enla noble Ciutat
de Barcelona en lo palau petit lo
qual vuy es appellat ol gouernador
situat prop la ducallada ques neme
na dels leons: e aquest retiment de
anima son la vigilia dela epihania a
hora de matines que cōptauen a. v.
de Janer del any mil. ccc. lxxxvij.
lexant sobreuiuents los dos fills se
e vna filla: ço es don Joan primoge
nit e linfant don marti e la infanta
dona Jsabel e segons lo calendari
dela sua siviſque lxvij. anys e. iiij.
meses en ques compten del Reg
nat. lj. any c. ij. meses. E lo seu cors
molt honradament fon per via ō cō
mada sebollit en la seu dela dita ciu
tat de Barcelona: e per temps a
pres fon translladat: en la esglesia ol
monastir de poblet cuius anima in
pace requiescāt. Amen. amen. amē.

Lo dia del obit del dit rey ē pe re fonch e. v. de lāer any M. ccc. lxxxvij

Letra feta per lo dit Rey en Pere ters cognomenat del pūyalet al prebosta de Tarragona damanant li socors tal cō hauia scrit: e damanat a sos altres vassalls en pagar les despeses per ell sabedors en lo jubileu: e gran festa: e solennitat hauia fer: a labor e reuerencia de nostre senyor deu qui li hauia largat lo temps dela sua vida: enlo qual hauia viscut regnāt l. anys fins al temps dela data dela present letra del tenor seguent.

Lo Rey.

PRebosta de les altres gra cies moltes: e grans que nostre Senyor deu per la sua infinida clemencia tro bacinos ha fetes reputam vna singular ço es que aliergant los dies de nostra vida nos ha fet reg nar cinquanta anys victoriosamēt e be e per aquesta rabo regonexēts arricom deuem lo singular benefici que en aço dell hauē rebut e volēts lin retre labors e gracies vltra aqll les que tot dia lin fem hauem de li bertat sauiament fer lo jubileu e grā festa / e solennitat a labor honor: e reuerencia sua: e de tota la cort ce lestial ço es part festes de aquest rey en les festes de Pasca ha any mil. cc clxxxvj. compli. l. anys que regna ua fins pasca prop vinent: que serā complits los dits. l. anys en la qual festa entrem apellar: e hauer molts del prelats Barons caualliers ciu tadans e homens de vila de tots nos tres regnes e terres tambe per ma jor solemnitat daquella com per tal que ab nos ensemps se alegren aqlls que apellarem en nostre senyor deu Retents li labors e gracies del grā benefici dessus dit en lo qual nes tres sets meses creuen: y es ver esser molt participants e com aquest set lo qual fermament esperam esser pla ient a deu e meritori anos: ca nos tres pobles: e al qual ja hauem or dits: e continuam grans prepara toris impost carrech de fort grans despeses. E aquelles nos bonament complir no poguessē sens ajuda vža

e dels altres sots meses nostres dels quals transosament la esperā liberal e bona. Com sien los tets tē pozals han acostumat a nos liberalment subuenir pus liberalment e ò coz nos ocuen en aquest socozrer: qui es espiritual y esguarde gran mezit: y endreçament nostre e llur. Ysder çous pregam com pus affectuosament podem que considerades ab sana pensa totes les dites coses nos socozregats per esguart de aql les e daquests nostres precbs dalguna cosa conuinent en ajuda deles despesesdessus dites Donant sobze açoplena se en ço queus endira de part nostra los faels amats dostres nossen Joan Dullinelles e guillem huguet dela nostra thesoreria: les quals per aquesta rabo vos treme tem informars pus largament de nostra intencio. dada en Barcelona a. viij. dies de Març ol any. M. ccc. lxxxvj. Rex. R?.

Lo dit Rey en Ysdere mozi a. v. de Janer dclany mil. ccc. lxxxvij. en la ciutat de Barcelona com es ia dessus scrit: en chartes. ccc. xxvij.

Del Rey dō Joā primer fill del Rey en Ysdere terç.

Joā primer fill òl {lāt/filic dūcis ò Rey en Ysdere. {Barcelonx.
Joāa muller del {Matha filla del
cōte ò foix fālla de {cōte ò Armāyac
la pmera muller. {pma muller fāt
Violāt muller òl {pmogenit.
Rey de Napols {Violāt filla del
apellat Luis fill {duch de Barc.
òla segōa muller. {neta del Rey ò
Jacobus òl fin? {Franqa segona
Gerūdenli? hu {muller estant p.
i? Joānis et vio {mogenit.

Mortlo serenissimo Rey è Ysdere propserit snecchi a ell en sos regnes eterres son fill pmogenit apellat Joā lo descurat e cerimōios no justicier com son pare mascruel e descurat e pço li son imposat tal sobzenōcar de res no hauia ancia sino de darse pler: e òspēdre lo tēps en vanitats: seguis q̄ estāt malalt lo dit rey en Ysdere son pare en laciutat ò barcelona y ell pq̄ semblāt estant malalt en la vila o loch de hostalrich òl bisbat de Gerona e per causa dela malaltia no hac opozrunitat de ser sepozrtar a Barc. p visitar lo dit Rey sō pare: e òmanar li pdo òla ingratitud: e malicia hauia tēguda ?tra ell p causa ò sa madastre la Reyna sozriana ans cō a mal: e òscōexēt: e igrat fills sabuda la mozt òl dit son pare se feu pozrtar ab andes axi malalt cō stana ala dita ciutat ò Barc. e lo pzimer acte q̄ hi feu recuperada la sanitat y estrenes ò principi ò son Regimēt feu a psonar la dita madastre e nobles e caualler: e molta gēt òpoble òbaixa maseruidoza ò aqlla dels q̄is sozē q̄ escapçats escozterats/cremats/e pējats: e la dita madastre mazturisade: ço es tā terrible q̄ tot hō sē dōa terroz: e sastig: e no cessauē ò dir e murmurar ensimateixos: o lo cruel e mal christia ò Rey cō hauia posat hauer animo: e poca pietat ò ser mozir axi malamēt tāta gēt sens rabo e pcurar: e supozrtar q̄ aqlles tā òlicades carns òla dita reyna q̄ lo Rey sō pare ha mēnades tēgudes: e hōrades fossē axi turmētades: e mal tractads p lo botxi: e mals homēs: p q̄nt sō germa lo infāta dō Martí germa òl dit rey dō Joā: a manamēt ò aqll se hague be en les dites execucios dona li la vila ò Mūtblāch pmouēt lo en titol de Duch: e axi se pot dir aquests dos fillastres son estate

cruels e perseguidors de llur ma-
dastre a grau llur desshonre com a
quella degguessen honrar e mante
nir com sitios llur mare per esser es
tada muller de llur pare e daço tot
hom crea quen passarien alguna as-
flictio que nostre senyor deu los do
nare com fou segons de dejus es es-
crit ço es lo dit Rey don Juan qui
mori a mala mort cassant y encal-
çant cassa en les terres de Empor-
da ço es en lobosch de sora cayguc
del cauall e alli encontinent morilo
dit Jnfant don Marti qui nos era
hagut tant cruelment com son fra-
re lo Rey don Joan passa treballs
e sino fos estada la ajuda del glorios
sanct Seuer Bisbe de Barcelona
li hagueren leuada la vna dels ca-
mes los ciurorgians com ja si com
saue metre foch e finalment apres q
dilcus de temps plague a nostre sen
yor moris de peste en lo monastir d
vall donzella sora e assats prop del
portal d sanct Antoni jatlia morisbe
car axi com se veu souint quasi tots
los qui moren moren be y sen van
be aconortats ala vida celestial qui
es senes fi. Aquest Rey estant infant
lo Rey en Pere so pare li dona mu
lor la filla del comte de Amanyach
apellada matha neta del Rey Joa
primer de frança e neboda d Rey
Carles quart de frança axi com ja
en la historia del Rey en Pere pa-
re de aquest Rey Don Joa es feta
mencio dela qual muller procrea
vna filla apellada Joana la qual co
lo dit infant son Rey dona per mul
ler a don Matheu comte de foix e a
pres que lodit Rey don Juan hac
perduda dita sa muller estant enca-
ra infant lodit Rey son pare li dona
altra muller filla del Duch de Bar
çalona y neta del Rey de frança a
pellada dona violant dela qual pro-
crea huna filla la qual hac nom vio

Les dos
es mul-
lers de a
quest rey
estant in
fant.

lant e casa la ab lo Rey Luis de
Napols eja primer hauia daquesta
Reyna sa muller procrea hun filla
pellat Jaume lo qual visque poch e
mori en la Ciutat de saragoça es in
titulaua Dalfi de Gerona. Aquest
Rey don Joan era mal volgut del
Comte de Armanyach per la qual
rabo lo dit comte trames son frare
epellat Bernat de Armanyach ab
denou milia homens darmes aci e
Catalunya ab intencio d forsagitar
y expellir lodit Rey don Joan de
tota sa seyoria e aplicar la aci les qls
companyes venguerē en Empurda
e mijançant lo voler d deuprengue
ren la vila oloch d Basara e molts
altres lochs petits no mitrats la ql
cosa son per lo mes be car son cau-
sa de atu rar aqui e no auant passar
com si haguessen passat lo riu d Te
er tant de dan hagueren fet que so-
za estat massa q lo dit Rey e ala sua
Terra tot lo dan so tan solamēt lla
hon se atendar en lo qual atendamēt
los foncb forçat per la obuiacio quel
general de Catalunya hi feu d la gēt
darmes que soldaja en loch del Rey
per resistir e forsagitar a les dites cō
panyies sens hauer ne licencia ne
poder de corts generals que q tals
e semblants coses se acostuman de
conuocar empero necessitat major-
ment tan gran no ha ley la qual gēt
darmes feu gran socors e ajuda ala
Ciutat de Gerona quiu hauia ben
mester car jas tenia per perduda es
abandonaua per causa de tanta gēt
darmes corregudes presures e dās
que tots dies alli feyen les quals hi
aturaren per. vj. mesos e no gosaren
passar auant sabent que lo dit gene
ral hauia gran multitud de gent sa
dajada y era nia als portes dela di-
ta ciutat de Gerona es veritat que
estants axi les dites companyno go
sans anar auant ne tornar atras ha

Com lo
general
de Cata
lunya en
loch del
Rey sol-
dada gēt
darmes.

gueren pijor mal que no hauien fet quientre morts: epresos per via darmes que la dita gent soldajada del dit general seu contra ells y encara per grans desayres: escassamēt sen tornaren la meitat e tot aço se segui en la jornada del any. M. ccc lxxxix.

Aualot en Valencia contra lues.

En aço seu vn poch de Adjutori valencia e son ala desexida arago noy seu adjutori. En temps de aquest Rey don Joā se mogue en la ciutat de Valencia aualot per lo poble menut contra los jueus en tal manera que ells foren robats presos e mal tractats en aquesta forma que els era dit si volien ser christians e si ferho uolien saluau en los esdeyen no aucien los. E ari hauer los robats e mal tractats los mals faytors se penediren del error per pahor de la sē yoria en tant que tots aquells qui pres ne hauien restituiren les robaries per les esglesies perroquials ō aquella ciutat e los curats ō aquelles esglesies restituiren hoa aquell conuersos de qui les coses eren estades e semblantment tal Aualot fo en las ciutats de Barcelona e de Leyda noen aquest temps mateix mas en lo dels scrit e nores mēys se segui aualot contra jueus en lo temps mateix en molts altres locbs de catalūya de aquest acte de aualot son pre seruat Aragoperço cō aquest Rey era en la ciutat de çaragoça e pus la casa nos comensa en la ciutat principal de aquell regne per conseguent les altres vniuersitats ētal acte no gosaren entendre les mans per la ql rabo lo dit Rey vench en les dites Ciutats de Barcelona e de leyda p ço com del acte nos eren volguts penedir e feu en aquestes dues ciutats castichs e terribles execucions personals en diuersos mācres y esguardada la manera que sitenia engendras molt gran espantament en los corasges dels menuts pobles e per ço quant aquells de Valencia hauien restituida la robaria no feu punicions personals mas per via pecuniaria ells mateixos vniuersalment se condemnaren lo qual acte fo del pp dit aualot en lany. M. ccc. lxxxx. apres aço lo infant en Marti duch ō Montblanch germa de aquest Rey don Joan: per virtut dela donacio per son pare lo rey empere a ell feta del regne de Sicilia anpres ō passar en lo dit regne: e emprats molts nobles. Caualleros: e altre gentils homens dela Sēyorie daquest Regne feu gran hostol de Nauilis ō diuersos maneres aplegats p recullir en port fangos lo dit Duch amenat absi son fill apellat semblament Marti de edat de. xii. anys e la Reyna de Sicilia nebodasua ans ō recullir fet ligament daquella matrimonialmēt ab dit son fill per paraules de presēt en lo dit port fangoenlo mes de janer any. M. ccc lxxxxii. E fet lo dit matrimoni al ligament trames primerament āsques recullis dos nobles homens ço es mossen Berēguer de cruilles e mossenyer Guerau de queralt ab sengles Baleres del dit hostol al dit regne de Sicilia ço es lo dit: mossen Berenguer ala vall de Ror e lo dit mossen Guerau ala vall de Matzara per veure e sentir sirebrien los dits Senyors qui deuien passar hosils contradirien aquest cauallerpatits encontinent lo dit hostol seu vela e los dits caualleros esser hi junts tot lo dit Regne e los Barons de aquell los faeren bon acullimentlos quals assabentar en lo dit Duch de Muntblanch qui jaera en Caller la plasent acullensa a aquell fet aper quelos dits senyors del tot passaren e nauegants quāts foren a vista del dit regne vna vila qui esta alt apellada munt de sant Julia so

Berenguer de Cruilles.

bre Trapena aporta les claus al Duch: Apres les altres viles: e partint dela dita foreſt: tengueren llur via vers la ciutat de palerm e algũs macips de Gentils homẽs cuytant ſe per pendre poſades eſſents dins en la dita ciutat tãcants los portals foren morts: y eſpecejats per permiſſio de Andria de part amũt quiu manaſer y lo arbitrãt q̃ lo dit Andria monſtraua eſſer rebelle Major mẽt com noli obri los portals: quant li fon dauant pola y Setge: hon eſtech per. xl. dies: e vn dia venint lo dit andria al dit Duch per voler lo en altra manera deceberon fon pres per lo dit Duch: e fon mes preſoner en la Galera del dit Duch y encontinct la dita ciutat cridant altes veus: viua viua lo Rey y la Reyna: e lo Duch: la qual ſe dona a ells yells eſſer entrats dins la dita ciutat tolch lo cap al dit Andria axicõ a rebelle. Les quals coſes fetes lo dit Duch notifica aquelles: e com hauia: a ſa obediencia tota la Illa ſins lo caſtell de jaig: al dit Rey don Joan germa ſeu quis trobaua en la Ciutat de Barcelona: la qual per rabo dela dita bona noua feu tres dies feſta ab gran alegria Alimares p les quals alegria: e feſtes lo coratge d aqueſt Rey don Joan ſe ſcomoch de ampendre en paſſar en Sardenya e ſeu ſes preparatoris a fer hoſtol: e hauda la dita ciutat d Palerm p lo dit Duc venç a ell noua que Artal Dalago quitenia lo caſtell de jaig rebelle era entrat: en Ciutat de Cathania qui hauia feta aquella rebellar: lo qual Duch: ab lo Rey: y Reyna partiper mar ela gent darmes per terra: e ana ala dita ciutat de Cathania y eſſer exit lo dit Artal de aq̃lla al dit Duch foren vberts les portes Apres ſe rebellarẽ totes les ciutats e viles de aquell Regne ſino maçanaçaragoça: e Hot: lo Duch veent que la Reyna anaua a mal: aſque de Cathãia: e ana pmeramẽt cõtra la vila de Lẽti: y entra donãt la a Saco mano. Apres ana a caſtro Joan quiera lo pus fort de terra de Sicilia: y entral per combat: e anant p execucio de ſa camano: e per eximpli del Caſtich de aqueſtes viles algunes altres ſe reteren: mas no totes El lo dit Duch hujat: e cauſat volgue tornar en Cathãia ton li dit q̃l dit Artal hiera entrat quitenia aquella rebellada: la qual coſa ſonch molt greu tenint ſe per mig perdut al dit Duch couench li de poſar hi ſetge: y eſtant en aquell tots los Barons del dit Regne ſe ajuſtaren ab companyies en nombre d. xv. milia combatẽs: volents vẽir per ociure los del ſetge per que lo dit Artal da ragocompanyo llur ſos preſervat d perill: e com leſtol daqueſt don Joã ſos fet per cauſa del Regne de ſardenya: e lo Rey no volgues muntar en aquell feu hi mũtar per capita lo noble don Ifero maça qui com ſos en les mas de ſardenya ſabe p vna barca qui venia de Sicilia: quel dit Duch abſa hoſte ſtaua en aquel partit per la qual rabo hague de acord de venir en Sicilia p ſecorrer al dit Duch e de venguda pres terra ala vila de Marçala: e donant li lo combat: entrala: metent la a ſacomano los Barons qui venien per combatre lo dit ſetge ſabents que hoſtol hauia vengut en Sicilia e que hauia entrada Marçala: e hauẽts pahor de llurs prouincies que ſenyorejauen de perdre les de ſpergirenſe. E axi lo dit Duch: e ſa hoſt foren ſora lauors de aquell perill: e lo dit don Ifero Maça ab. xxij. galeres e vna galiota foren ab lo dit Duch en lo dit ſetge en tal manera que ab la ajuda de deu la dita Ciutat de Catha

nia se hague a ix dies de Agost del any mil.ccc.lxxxxiij. Mcro lo dit don Mcro Maça: en lodit setus mori de mort natural y entrada la dita ciutat encontinent lodit hostal sen torna: e apres lo dit Duch hague be mester menar mans per les altres ciutats: e viles qui romanguessen rebelles lexem are les sers de Sicilia e tornem a parlar del dit rey don Joan de mentre quels actes de Sicilia se facen aquest Rey en Joan marida sa filla la infanta dona Joana ab don Mathcu comte de foix: dela qual no son procreat fill ne filla e la millor cosa que aquest Rey en Joan seu si fonch que com la festa de la Concepcio dela immaculada verge Maria qui es la festa de dita Concepcio. a. viij. dies de Desembre no se acostumas de colre introdui que fos honradament colta per tota la terra: e altra cosa bona se trobe en aquest real archiu de Barcelona q̃ feu lo dit Rey ço es feu aquestes sanctes ordinacions scrites anāt en carteo. ccc. lv. ço es que nengu de casa del senyor Rey gosas tenir fembre en bordell: e que los seruiti de racio no fes albarans de quitacio ana q̃lls tals tenints fembra en bordell: e altres particularitats sobre aço en aquelles cōtengudes empero trobes aq̃st Rey dō Joā tenir aq̃sta mala condicio que no hague conscienci a ne vergonya d leuar e no pagar les quitacions a sos domestichs q̃ll seruiren com ses tot son be: ben guardar ir axi en menjars en vestirs: y en mirar iochs de taules e de scacs: e en justes y enfer se legir iftorics d so n estes la majorancia que en ell era si era en fer cercar per lo mon los pus abtes ministres q trobar se poguessen ax i destruments d corda cō de boca e cantres per que li sonassē e cantassen dauant tres vegades al dia ço es vna de matí: e altra al migdia: e altra al vespre: e aquesta regla volia que fos seruada cascun dia dela setmana: e ans que gitas en lo lit voli e faca los donzells: e donzelles dauant si dançar e solacar: exceptats los diuendres: mes dauant se delitaua de tenir molts ocells de cassa de diuerses natures ab lurs arcus sets de plata dorze per semblant unnits cans de diuerses natures molt altament encomblants diuersats ab les cobles de brodadures guarnits de plata dargēt sobre daurat y era mester als falconers e muntaros que tenia en gran nombre q̃ cascun diumenge se ajustassen en lo palau de lon palau: fēt li mostre dels dits ocells: e cans e dela gleta dels quals ell molt se anaa e vn dia part altre anaua a cassa: e de munt o deriberaque en loch ne tes e açotestēps dela vida son fonch son delit: e per los dits ministres e cassadors se empobria car tots quants diners b. uer podia a quells daua car aquell poch patrimoni que sō pare li paqui vene dona: e barneja e volgue passar en la illa de Mallorques e hi passam en tal punt que aquella illa mes en destructio y mes que en augmētacio cō si hagues mes valgut per ben auenir de aquella noy tos passat y esser de mallorques retornat hague a venir a suplici de manleuar a Megubelle tals quals no poch satisfer: p les quals manleutes que feu malta gēt ne remas deffecta: e ques vulla dia estat dell: se pot dir ques estat vertader cassador denāt se molt ala cassa: e malap ell: e tant ne volgue vsar dela cassa q̃ aquest cas lineldeuēch çoes que vn dia venint de Rossello y essent en la terra de empurda son megut vn lop: e faent hi soltar los cans ell corrent a cauall derrera a aquells los cans hagueren pres aq̃ll

En aq̃st tēps mori dō pero maça

Cō aq̃ rey m ri dese tradāc anant cassa.

e lo Rey cridant interroga aquells si era lop: o loba: e no ates ala clusa del dit lop soptosament mori: no lexāt fill masle algu jatsia ne hagues fet hauer per oeren li estats morts. E fonch portat lo cors del dit Rey don Joan per via de commanda: a sabollir: en la Seu de Barcelona molt solemnement a. xviij. dies de Maig del any. M. cccl xxxv. Ari q̄ hauia regnat. viij. anys e. iij. mesos e mig fonch apres transladat: en la esglesia del monastir de poblet. cui? anima in pace requiescat amen.

¶ E per quant los actes bons com los mals fets p lo dit Rey don Joan fill del Rey en Pere terç als appellat del punyalet nos deuen oblidar de descriure aquells he delliberat vltra ja los mals e bons ja dessus en la sua present historia dessignats ajustar encara altres bons actes e sancts per aquest Rey dō Joan fets: dels quals se troben scrites é aquest Real Archiu de Barcelona moltes bones ordinacions quen ha fetes y entre les altres ordinacions he trobat hauer ell manat esser feta ordinacio que no fos algu d̄ casa sua gosas tenir fembre en bordell la q̄al es registrada en lo Real archiu de Barcelona y es del tenor seguent

Que ningu de casa del senyor Rey gos tenir fembre en bordell.

PEr esquiuar peccats: e vicis mals los quals se p tanyen mils guardar a la Real majestat que a altres persones e per dar bon eximpli a nostres seruidors e sots meses volem: e ordenam que tot hom de qualque condicio sia o estament quide nostra casa dela Reyna e de tots nostres infants seran no gosen tēir fembra: o fembres en bordell: e siu fan que de present sien damnats de charta de racio: e sien forsagitats de nostra casa gracia e merce e dela dita Reyna e infants donant poder al scriua d̄ racio d̄ casa nostra dela Reyna: e dels dits infants e manant los expressament que sapien algu: o alguns qui fembra en lo dit bordell tindran quel hajen p ras dela dita carta de racio sens esperar altre manament nostre: e dela dita Reyna: e infants.

¶ Item volem quels dits scriuans d̄ racio de present apellen les homēs a peu de casa nostra dela Reyna: e de nostres infants: e tots altres que sapien que de semblants coses sien maculats ne tacats y en poder d̄ nostre algutzir facen sagrament: e homenatge que daquia auant fembre en lo dit bordell no tindran e siu fan q̄ lien tenguts axi com aquells qui son trencadors de sagrament: e homenatge e llaçofer no volē manam als dits scriuans de racio que de present los rahen dels libres els hajē per forsagitats de nostra casa e merce e de la Reyna: e de nostres infants e tro la present seguretat los demunt dits homens hajen feta volē quels dits scriuans de racio no facen albara a algu dells del ur quitacio: o prouisio ne de vestir.

¶ Item ordenam que d̄ present que nos: o la dita Reyna: o infants de nostres casos rebzem algun hom a peu quel dit scriua d̄ racio ans quel scriua li faça fer sagrament e homenatge en poder seu o de nostre algutzir que no tindrā fembra en bordell e siu fan que sien encorreguts enla dita pena.

¶ Encara volem: e ordenam quel dit algutzir de continent digue a algūs

Anno millesimo.cccl xxxviij

de son offici que facen manament a totes les sembres publiques que daciau ant no tinguen per amich homens qui sien de casa nostra ne dela dita Reyna ne de nostres infants e siu fan:e nou denuncien que hajen a cozrer la vila açotant: e apres que sien exalades de tots nostres regnes:e semblament ho hajen a fer denunciar lodit algutzir als hostalers dels bozdells que ajen a denunciar si algun de casa nostra e dela dita Reyna o infants tindran alguna delcs dites sembres e sils dits hostalers nou denuncié que sien encozreguts enla dita pena o que paguen mil sous ala cozt sens tota merce.

¶ Item que no gosen participar cõtinuament axi en mẽjar com en iaure en los bozdells ne en los hostals de aquells sots encozriment delcs dites penes.

¶ Fonch publicada la present ozdinacio en Barcelona a .xvij. dies dl mes de febrer del any mil. ccc. lxxxviij. presents los honrats mossen thomas jutge algutzir dl dit senyoz en guillem oliuer scriua de racio de la dita Reyna en bernarça sonch de offici de scriua de racio del dit senyoz en francesch de offici ò compzedoz del dit senyoz e molts daltres presents.

¶ Del Rey en martilsfill segon del Rey en Pere Terç e germa del dit Rey en Joan.

Marti fill dl rey en Pere.

Maria Reyna ò Sicilia primera muller de aquest rey ò sicilia.

Martinus Rex Sicilie fill de aqst reys ẽ martie rey na maria.

Blãca filla dl rey de nauarra segõa muller ò aqst rey en marti ò sicilia.

Maria filla del cõte ò Luna primera muller de aqst Rey.

Margarita filla del comte ò pra des segõa muller sua.

PAssat desta vida lo dit Rey en Joan succehia eli en los regnes comtats e terres son germa lo rey en marti home de poca estatura e molt gros e gras era cognomenat lo ecclesiastich tal nom imposat per quant cascũ dia obia tres misses e deya axi hozes e officis cõ vn preuere: e miraues molt en los ornaments delcs esglesies y en especial dela sua capella que tenia moltricament atauiada aquest Rey en Marti se trobaua en Sicilia com lo dit Rey en Joan germa seu mori per la qual mo zt la terra sentint se molt piudicada e agreuiada dels mals consellers del dit Rey don Joan qui per captar benivolencia: e fauor de aquell la bauian mal consellat car a consell de aquests mals consellers lo dit Rey en Joan en sa vida hauia fets actes injusts contra la terra y en tãt que si aquell Rey en joan hagues mes viscut ab tals consellers haguera mes a la terra a total destruccio e per dar castich a aquest y eximpli als consellers dels Reys esdeuenidoz leuas tota la terra ço es los Regnes e comtats contra aquells e fozen de vn acozt de metre aquells en preſons e axi son complit per obza que tots fozen en presonats e açofet los tres brassos del General de Catalunya armarẽ tres Galeres:e la ciutat ò Valẽcia vna en les quals galeres del dit general muntaren per missatgers mossen huc de Lopia Bisbe de tortosa don Joan ramon folch comte ò car

Missatgers ho embaxadors.

dona messen manuel de rajadell y ẽ Ramon caualler ciutada de Barcelona y en la galera de Valencia mũtaren misser Guillem caera e misser Joan mercader juristes de dita ciutat de valencia: per regne de aragon noy munta algu jatsia ne fossen estats requests o conuidats: pero ells sen excusaren dients que nou hauien en costum los quals missatgers juncts en Sicilia notificant al dit infant en Marti la mort del dit rey en Joan germa seu requeriren lo que pus era Rey per mort del dit son germa degues venir a regir sos regnes e terres: lo qual Rey los ho atorga y encontinent feu celebrar benedictio en fas de esglesia sobre son fill apellat axi com ell Marti rey de Sicilia e la Reyna sa noza apellada Maria Reyna de Sicilia solẽnes fetes per la festiuitat de aquells e donat orde al endreçament del dit fill seu e de son regne jatsia sos mes de la mitat rebelle pres comiat del dit son fill en la ciutat de mecina. xiij. dies de Deembre del any. M. cclxxxvj. E venint isen passa per la ciutat de anin yo hon era Papa benet xiij. alli estech o atura per tot lo mes de Març e Abril del any mil. ccc. lxxxvij. Obtenint del dit Papa cõcessio del dit regne de Sicilia per al dit fill seu Apres esser vengut en Catalunya la gent pensant que ell donas mort als dits preseners qui eren estats mals consellers del dit Rey en Joan ell solta a aquell com a piados e bon Rey per denant los ô tot lo mal consell que auien dat e priuats que daqui auant no vassen de Aduocar los qui eren juristes: e los qui nou eren ensemps ab aquests fossen priuats per atostemps dela sua gracia e amor axi que may sepogues sen alegrar de Officie benefficis ô casa sua ne de ciutats viles e locbs de totes

Huch ô lopiabil beñ tor cosa.

ses terres e senyories cõ a indignes e deprauats consellers e açò fos a ells castich: e als altres exemple car deya que lo bon Rey qui vol gouernar be son poble es menester que sia piados e justicier temẽt deu. Apres de açò conuoca cortes les trigua celebrar per cõuinent temps. E aquelles tengudes: ana a çaragoça hon ab solemne festa dela qual james son vista semblant fonch corona: e vntat en Rey e senyor qui fonch en lay. M. cccxcix. entemps dela celebracio ô les cortes lo Rey ô Sicilia proera de sa muller vn fill al qual fonch imposat nom Pere lo qual prop dit rey ab gran affany recobra les terres ô Barons que aquest Rey pare seu li hauia lerats rebelles apres lin sant Pere fill del dit Rey de Sicilia moria. ix. de Noembre ôl any prop dit. M. ccc. xcix. y en lo mes de Maig seguent ço es a. xxv. del dit mes de Noembre mori la dita Reyna de Sicilia noza daquest Rey en Marti de Arago: en lany. M. cccc. la qual reyna en la malaltia de que mori orden son testament en lo qual lleixa e institui hereu seu vniuersal lo dit rey de Sicilia marit seu a totes ses voluntats faedores per ços es a aci con clos lo fet de Sicilia cõ en qual manera vulles per lo testament del rey federich lo vell vull s per virtut ô la gregoriana lo regne de Sicilia es de bon dret del successors de aquell dit Rey en Marti ô Sicilia com es aquest Rey de Arago en Marti pare de dit Rey en Marti de Sicilia en aquest any mateix lo dit Rey en Marti de Arago trames sa neboda fill del dit Rey en Joan apellada Violant al Rey Luis de Napols del qual per paraules de spresent era muller ja viuint lo dit Rey en Joan son pare la qual fonch acompanyada molt honradament per don Jay

la yme de prado

me de ꝓrades: y daltres molt notables caualleres: los noms dels q̃ls iatsia per algũ bistorich sien expressats: emperoper abreujar y no esser mester al parer meu: nols he volgut aci nomenar Ara tornem a ciparlar del dit Rey en Martide Sicilia: lo qual estant vidua de muller dessus dita procrea de dues sembres sadrines soltes: ço es dela vna vnfill: al qual mes nom Federich: y de laltra vnafilla appellada Violāt. Elo Rey en Martide Arago/ veent q̃l dit Rey de Sicilia fill seu no estaua be sens muller/ dona ordra aquel casa ab dona Blanca/ filla del Rey de Nauarra: la qual per contemplacio del dit matrimoni: lo dit Rey d Nauarra pare seu la seu iurar per primogenita sua no contrastant fos segona filla en generacio: la qual Infanta lo dit Rey de Arago li trames ab sinch galeres: y faeren noces en la ciutat de ꝓsalerm/ Dimecres a.xxviij. dies de Noembre/ del any. M.cccc ij. Dela qual procrea vn fill per distancia de temps appellat Marti/ qui solament visque nou mesos: y morí á set d Julio del any. M. cccc vij. En aquest mateix any morí en Vila reyal la Reyna dona Maria muller de aquest Rey en Marti de Arago: y mare del dit Rey d Sicilia: lo cors dela qual fou sebollit: en lo monestir de ꝓblet: iatsia aprs sa mort fos mesa en comanda a sāct Vicent dela cīutat de Valencia: p mort dela qual com fos estada molt virtuosa y piadosa seyora/ son molt planta per la terra. ¶ Aquest Rey en Marti de Arago apres que son vengut de Sicilia no fen nenguns affers d cap/ si no que marida la germana dona Isabel ab lo Comte de Vrgell/ appellat don Jayme/ en lāy M. cccc vj. Y en aquest any mateix a xxiiij. dies de Noembre morí la Reyna dona Sibilia muller que fonch quatre e derrera del dit Rey en ꝓsere Terç la qual fonch soterrada ab gran solemnitat en lo monastir dels frares menors de Barcelona e per quant aquest Rey ẽ marti de Arago no hauia la persona bẽ disposta a treball com hagues aqlla en opilacio de cars: e axi volgues viure reposat perço lo rey de Sicilia fill seu veent la indisposicio sua desijant com a caualler treballar en lo set deles armes com se trobas en la plena flor de jouentut ço es de edat de. xxx. anys trames a suplicar en aquest Rey pare seu que li dogues dar licencia de conquistar lo Regne de Serdanya e fer aquell reduir a obediencia dela casa de Arago la qual cosa aquest Rey son pare li atorga e per major complacencia seu li fer gran hostol de diuersos nauilis fornit de Barons nobles e caualleros e innumerables gentils homens axi de Catalunya com d Gascunya los quals de Gascunya foren lo comte de foix e mossen Archimbau frare seu lo Vescomte dorta mossen girarut de mal leo mossen Guillem de rebollerab sos fills mossen Arnau de coarasa e mossen Benet son frare e de Catalunya lo comte de cardona mossen Bernat de Cabrera Berenguer Arnau de Ceruello mossen ꝓsere de ceruello son frare mossen Ramon de Hajes mossen Galceran de senmenat mossen Gispert de Guimera e molts daltres caualleros en nombre entre tots de mil bacinetes dels quals dits homens de Cathalunya son cõductor cap vn caualler apellat mossé pere torrelles fins que foren en presencia d̄l dit rey de Sicilia qui era ja en Sardenya á q̃ seu venir de Sicilia. xiiij. naus de gent darmes d que foren caps lo comte Joan d vintimilla lo comte An-

Deles noces q̃ feu lorey de Sicilia ab la Infãta dona blãca

Most Pere Torrelles

tonio de Muntcada mossen Joan de Cruilles misser Abbo barres mossen Colomat de sancta coloma Angerot del arcar: mossen Joan Ferrandis de redia: mossen Sanxo roiz de liori e altres cauallers y gentils homens en nombre de. D. bacinets e. cc. bacinets que lo Papa Benet dessus dit hi trames de que fon cap dō Joan de Luna nebot seu e vēça batalla lo dit Rey de Sicilia contra lo poder dels sarts qui fozē mes ō. xvj. mil a cōbatēts. dels quals fou cap lo Uescomte de Narbona e los quals Sarts perderen la batalla en tal manera que en romangueren dells en camp de Mozts de: vij. milia cō batents de part del dit Rey ne moriren pochs mas de aquells pochs entre los altres ne fon lo dit Uescōte dozta: e mossen Joan de vilaraſa e altres la qual batalla fonch lo derrer dia de Jūy del any mil. cccc ix. dauant la vila de sentluri es vero q̄ ans que lo dit host olsos en Sardēya ço es lo primer dia del dit mes. vij. Galeres del dit Rey de Sicilia circuint la illa per guardar aquella a la linayre prengueren. iiij. Galeres de genouesos les quals venien en ajuda dels dits Sarts: dels quals genouesos molts ne foren mozts y les fustes fozen amenades en lo Castell de caller y en lo dit darrer dia ō jūy obtenguda per gracia de deu la dita batalla per fozça darmes sen entra la dita vila ō sent luri la qual fou mesa a saco mão e daqui tornassen lo dit Rey de Sicilia al castell de Caller hon apres ōtengut per malaltia en sō testamēt loq̄l es recō dit en lo real Archiu situat ēla ciutat ō Barcelona en lo qual Testament leixa lo cōte de Luna al dit fill seu natural apellat Federich lo qual era ab sa germana Violant en poder de aquest Rey en Marti de Arago aui de aq̄ll qui romas hereu vniuersal testamentari del dit Rey de Sicilia fill seu q̄ñi sos derrers dies: a. xxv. de Juli ol quies la festa de sant Jaume e sāt Cugat en lany ō ſus dit. M. cccc ix. lexant gran dols plozs e amargures de coz en totes les terres ō aq̄st Rey son pare y el doble mes ē lo seu Regne de Sicilia e jatsia aquest rey en Marti Darago en vida del dit sō fill hagues acordat no pendre muller empero mozt dit son fill muda de propost per quant lo poble ab gran instancia lo requeri prengues muller per que procreas algun fill: o fill la succehis apres mozt sua en tots los seus regnes e terres e sobre ō supplicacions e requestes lo dit Rey ē Marti qui recusaua casar se per sentir se ell en vsar en matrimoni ço es per deu ordēat molt indispost hi cō sentia ri que en lo mes de Setembre apres seguent pres per muller la fill la del cōte de prades apellada Margarita molt gentil donzella a. xvij. dies del mes propdit: en la qual solennitat dels noces hi so present lo Papa Benet de Luna qui de pē sa en aquest matrimoni per quant eren los dits dos en grau de parentela e mes hi so frare Vincen Ferrer del orde de preicadors qui apres es estat Canonitzat sanct els dona la Benedicció e aquesta benedicció son dada en la Terra o casa apellada de bell esguart prop la ciutat ō Barcelona: e apres poch temps lopredit Rey en Marti de Arago detengut de malaltia qui solament li dura iiij. dies rebuts los ordens que christia deu rebre trames a deu lesperit lo derrer dia de Maig del any Mil cccc. deu no lexant progenia ōla muller e mozi de peste en lo monastir de les monies de vall donzella ōl orde de cistells si mar foza e prop la ciutat de Barcelona e lo seu coz fou se

Mori a aquest rei de Arago lo darrer dia d' miga any M. cccc. x.

bollit per via de comanda en la Seu de Barcelona: a fi de esser trani lat en la esglesia del monestir de Pobolet: en la qual esglesia de Pobolet: a pres son portat: e aqui lo seu cors fo soterrat. La anima del qual nostre señor vulla entre los sants de Paradis collocar. Amen. E per quant aquest Rey en Marti de Arago era molt devot del glorios sant Seuer/ bisbe de Barcelona: lo cors del qual es recondit en la Seu de aquesta ciutat de Barcelona: en la qual ha vna capellarica hon continuament cascun dia si celebran moltes milles: ço es del matiques la dia: fins ales onze hores ans del migjorn. Yo he deliberat escriure aci lo que he obit predicar en la trona dela dita Seu. segons me occorrera dela curacio feta per nostre senyor deu/ mijançant los merits y pregaries del dit glorios sant Seuer: en la cama del dit señor Rey en Marti. Y es lo que he obit predicar lo seguent. ço es que estant ell malalt. ans dela darrera malaltia de sos darrers dies: de tengut en la cama de vna gran plaga incurable. en la qual si començaua a metre soch: y veent se quasi perdut de perdre la cama/ com los metges y cirurgians li hauien denunciat que si no du/ no li podia ajudar: que lo soch no muntas per la cama al cors: e prenent lo cors lo tenie per mort. y per ço noy hauia medecina. ne altre remey que li preseruas de no morir de aquella malaltia y plaga/ si no leuar y perdre dita cama. y perço li digueren que no sen espantas. que ells demati en lo dia prop seguent tornarie a ell per tallar li la cama. Defarpot cascu ab quanta tristicia y pensamet dona estar y romandre lo dit bon Rey. y perço se recorda de recorrer principalment a nostre senyor Deu: y al dit messenyer sant Seuer glorios. Y axi recorrent hi ell: quasi tota aquella nit plora. e invoca la ajuda de nostre senyor deu. y dels dit benaventurat sant Seuer: en tant que estant axi plorant y eridant. O messenyer sant Seuer. pregau al senyor que ajut en tals cas: de no perdre yo ara la cama: y axi se adormi. e dormint somia que lo glorios martyr sant Seuer li hauia captada gracia ab nostre senyor deu que ell no perdera la cama. Y perque millor y mes fermament se cregues y se mostras lo gran miracle. volgue nostre senyor Deu que messenyer sant Seuer se mostras axi en somni al dit senyor Rey: e cura as tocant li tant solament la cama: e facnt hi lo senyal dela santa creu E axi fonset. e lo dit senyor Rey se diperta/ y dix al cambrer. Has vberta la porta dela cambra a sant Seuer quim ha curat dela cama/ que axi la tinch bona. lisa. y sana com la altra. porta prestament la lum. y veurem si so curat. Y mirant aquella ab lalum. troba la axi bona. y lana. y curada com la altra cama dono hi tenia mal. Y lauors tot alegre. y faent gracies a nostre senyor deu. y a messenyer sant Seuer dix al cambrer. Saps quim ha curat/ sant Seuer: per manament de nostre senyor deu quim es apparegut estant yo adormit: e somiant ell ab lo senyal dela santa creu tocant me la cama que descobri/ encontinent me trobi sens dolor: e curat. Y venint los metges e cirurgias com sera jorn demati/ com han dit: lexels entrar: e nols digues res de aquesta visio e cura: car ells rego neixent la cama veuran lo gran miracle. En tant que venguda la matinada/ los metges e cirurgians vengueren al dit Rey: e la primera cosa que volgueren saber/ digueren al cambrer. Lo senyor Rey co ha estat la nit pp passada/ ha dormit. Dix lo

Dela vida del glorios sant Seuer.

Miracle

cambzer molt be que no ses desper-
tat fins a rapoch ha ans que vēgues
sen: lauors ells se acostaren al seyor
Rey dient li lo que hauien dit al cā-
bzer: y lo senyor Rey respos/q̄ molt
be hauia reposat. es trobaua molt a
legre y curat/narrant los tot lo que
li era estat seguit. y ells molt alegres
volgueren veure la dita cama: e tro
baren la axi bona y curada com si nū
ca hi hagues hagut mal. y tots loa-
ren lo metge quil hauia curat: y p̄n
gueren comiat tornant sen llurs fer
ramentes y preparatoris que hauiē
fet per tallar la dita cama del dit sen
yor Rey: lo qual veent que li hauia
fet tanta de gracia lo dit glorios sāct
Seuer: de hauer lo axi perfetament
curat dela dita plaga dela cama: per
q̄ lo dit cors fos mes venerat y guar
dat. dona obra mijançant bulla ò no
stre sanct ℙare lo ℙapa que lo dit
cors qui estaua soterrat en lo mones
tir de sanct Cugat de Valles: son
trasladat en la insigne Seu de Bar
celona/a quatre de Agost: del any ò
la Natiuitat de nostre senyor. Mil.
cccc. y cinch: per la qual translacio
son feta solemne professo/en la qual a
naren personalment lo dit Rey en
Marti de Arago: y lo Rey en Marti
de Sicilia fill seu: y molta altra no-
table gent dela dita ciutat: y lo dit
Rey en Marti per causa ò aquesta
trāslacio dona al dit monestir de sāt
cugat la iurisdiccio ciuil y criminal
que tenia en los castells/vilas/y lochs
del dit monestir: com appar en lo re
al Archiu dela ciutat de Barcelona
a dos dies del dit mes de Agost: ò
any del Nariment de nostre Senyor
deu Jesu christ Mil quatrecents y
cinch. Y perque sia memoria eterna
lo martyri e obit del dit glorios y be
nauēturat sanct Seuer/sumariamēt
ne fas aci vna poqueta ò mencio: ço
es que lo dit glorios martyr sanct Se
uer en temps de Dioclecia Empera
dor rebe lo martyri ab quatre coro-
nats: ço es ab quatre cierges que
foren agrament percudits ab corre
ges plombades: y apres ab vn mar-
tell ho maça ficaren vn gros clau en
mig del cap del dit glorios y benauē
turat martyr sanct Seuer: transuer
sant li lo cap y cerucll/ en tal forma
que aqui rete lo seu esperit enconti
nenta nostre senyor deu. Y aquest
sobre dit martyri son fet dins lo Cas
tell ho loch quis appella ò Octauia
hon la iusticia se administrauap Da
cia iurge hoprocurador del dit Dio
clecia Emperador ò Roma. y mort
lo dit glorios martyr sanct Seuer:
foren aqui mateix degollats y morts
los dits quatre coronats. y mort lo dit
glios martyr sanct Seuer ab los dits
quatre coronats. vj. Idus Nouem-
bris/Anno domini ducentesimo oc-
togesimo octauo. Y perque sia major
memoria del dit benauēturat y glo
rios martyr mossenyer sanct Seuer
instat yo per lo Venerable y molt ò
uot òl sobre dit glorios martyr mos
senyer sanct Seuer/mossen Gabriel
Vilell preuere: yo he composta vna
letra latina: dirigida al dit mossē Vi
lell: y posada ad longum en la fi ò vn
registre del Rey en Marti/pretitu-
lat ℙroprium: hon es designada to
ta la historia molt extensiuament y
larga del dit glorios y benauentu-
rat martyr sanct Seuer/Bisbe y pa
tro dela Insigne ciutat de Barcelo
na: lo qual he pres y tinch en molt
feruent deuocio: pregant y supplicāt
lo tant quant les mies forces y po-
der me abasta de molt bon cor/que
sia sempre en la mia fauor y ajuda: a mi
y a tots aquells que ab deuota pen-
sa y de bon cor a ell acorreran: per
quens sia mūancer dauant la omni-
potencia diuina para que pugam al
cançar la sua gracia. Amen.

¶ Del Rey en Ferrādo pri
mer net del prop dit Rey en Pere
terç: y nebot dels prop dits Reys
Joan y Marti de Arago: qui per e
lecció son tret de Castella per esser
Rey de Arago.

¶ Ferrando pmer de aquest nom: fill del Rey Juan de Castella.

¶ Infāt en Pere qui morí en la guerra de Ha dols: fill ó aque stos Rey y Rey na de Arago.

¶ Alfonso primo genit de aqst Rey y Reyna darago.

¶ Elionor dita primer Uxor ca mudaren li apˢ aquest nom de Elionor: muller ó aquest Rey: del qual procrea. v. fills y dues filles

¶ Juan Duch de Muntblanch: apˢ son Rey de Ara go: fill de aqst rey y Reyna Darago.

¶ Henrich Mestre de Santiago/fill ó aquest Rey y rey na de Arago.

¶ Maria filla de aqst Rey y Rey na: y son Reyna de Castella.

¶ Ferrando Mes tre de Alcantara y de Calatraua: fill de aquests Rey y Reyna Darago

¶ Elionor filla de aquests Rey y reyna: y so rey na de portogal.

Apres obit del Serenissi mo y benignissimo señor Rey en Marti de Arago lo qual ēla sua vltima vo luntat dispōgue que per justicia fos declarat y sentenciat aq̄ se pertanguera la successiō de sos re gnes y terres: per quāt ell se moria sens successiō de fills: y aquell a quis pertangues dita successio fos Rey e senyor de tots sos Regnes y ter res. Dela mort ól qual tots los dits Regnes y terres nefaerē molt grā dol/Majorment com pēsauen axi ro mādre desolats de Rey e senyor: y encōtinent seguida la dita mort: los dits Regnes e Pdzincipat de Catha lūya, pubirē q̄ cascūs enllurs Reg nes e Pdzincipat conuocassen parla mēt: e q̄ fossen fets plidēts per regir los dits Regnes e Pdzincipat. Ex ris cōpli gobra: cō dauall es escrit. Cōcordāts se tots q̄ los regidors y gouernadors de aq̄lls regissen y fos sen plidēts ans q̄ p justicia haguess sen Rey. Lo Pdzincipat de Catha lūya elegien plidēt del dit Pdz: ncipat lo noble messen Buer..u de Cer uello: e aqst regimēt axi del dit Pdzi cipat cō dels dits Regnes dura p espay de. xxx. mesos q̄ la dita justicia se trigaa determenar e sentēciar en aq̄ sta forma: ço es/q̄ fon feta ordinacio p tots los dits Regnes e Pdzincipat q̄ cascūs tēguessen parlamēt: e q̄ fos sen los vns apres ols altres/per tal que tot ço ques faria en los dits par laments se poguessen referir: e axi fō fet: car los Aragonesos tenien llur parlament a Mall de Roures: e los Valencians en la vila ó Traiguera e los Cathalans en la ciutat de Lo rtosa. Apres per los dits affers com necessari era: los vns venien als al tres: en tant que los dits parlamēts dels dits Regnes e Pdzincipat forē debō acort: e sens discordia alguna q̄ fossē eletes certes psones ó cascūs ols Regnes e Pdzicipat p oyr e veu re los drets ó cascūs ols cōpetidors q̄ prenīē hauer dret ēla succeffio ols dits Regnes e Pdzincipat: e ab cōsen timēt ols peturadors ols cōpetidors Los parlamēts donarē poder abso lut q̄ regonegues sē llurs drets de cas cūs ols cōpetidors: e q̄ aq̄ll competi dor q̄ millor seria en dret: q̄ li donas sen los Regnes e pncipat: el facssen Rey p justicia: car los regnes e pnci pat pēdriē aq̄ll p llur señor: y totes a q̄stes coses los parlaments jurar en.

Guerau de Cer uell' p lo pncis pat.

Ordina cio dparlamet.

Vincentius Ferrarius qpost mortem nõ fine multis magnis q̃ miraculis inter sctõrum Cathalogo fuit scriptus.

Apres de tot aço les dites nou persones foren eletas: y anomenades. E foren aquestes: per lo Regne de Arago. Lo Reuerent Bisbe de Osca appellat Domingo Rams/y mossen Berenguer de Bardaxi: y mossen Francesch Daranda. E per lo regne de Valencia lo Reuerẽt mestre Vicent Ferrer/ara escrit enlo Cathalogo sanctorum. loqual era del orde de Predicadors. Lo don de Cartuxa misser Gener Rebassa. loqual durant lo temps dela dẽclaracio se dix torna foll. no queu fos ab veritat. si no abficcio. perque noy donas son vot. y fon hi posat en son loch misser Pere Bertran. E per lo Principat de Cathalunya. lo Reuerẽt Arquebisbe de Tarragona: y misser Guillem de Vallseca. y misser Hernat de Gualbes. E feta la dita eleccio de dites nou persones/fõ assignat loch hon los dessus dits elegits estiguessen fins a tant que per ells fos vist y regonegut lo de cascu dels competidors. E per tots los dels parlamẽts son anomenat lo castell e vila d'Asp en Arago. y tan prestamẽt les dites nou persones se anaren metre enlo castell dessus dit. y tan prest los dits competidors trameteren cascuns a qui llurs procuradors ab los drets d'cascuns. E los competidors qui pretenien hauer dret enlos dits Regnes y Principat eren los seguents. çoes/don Jacme de Arago Comte de Urgell. Duch de Gandia. Rey Luys de Napols/fill de dona Yolãt de Arago/filla del Rey don Juan de Arago. Lo Infant don Ferrando d'Castella/fill del Rey en Juan de Castella. y de dona Elionor muller sua laql son filla del Rey en Pere terç y germana dels dits Reys en Juã e Marti de Arago. E apres d'tot aço les dites nou persones començaren de regoneixer los drets de cascu d'los competidors. y per algun temps axi regonerents: estigueren fins a tant que de aqui se partiren: e tirarẽ dret tament la via del dit castell y vila de Asp: abonab grandissima diligencia y repos foren altra vegada y altra per les sobre dites nou persones regoneguts los drets de cascu dels dits competidors. E finalment per aquelles fonch atrobat que tots los drets e justicia pertanyien al dit Infant don Ferrando de Castella: com aquell qui era persona pus acostada que fos mascle/a la casa de Arago: p que era net del dit Rey en Pere: y era fill de don Juan Rey de Castella: y dela Reyna sa muller: appellada Elionor: filla del dit Rey en Pere. E axi aquest dit don Ferrando era net de dit Rey en Pere: y nebot dels dits dos Reys: lo Rey dõ Juan: y lo Rey don Marti. Y lo Rey Luys era tambe net del dit Rey dõ Juan: y era fill dela neboda d'l Rey en Marti: qui darrerament hauia regnat. E lo Comte de Urgell: y tambe lo Duch de Gandia eren besnets del Rey en Pere: es ver empo que hi venien per linea masculina: mes no eren tant propinchs al dit Rey en Pere com era lo dit Infant don Ferrando qui era son net: venint hi per linea femenina: com fos fill com ja damunt dit es/dela dita Reyna dona Elionor: la qual era filla d'l dit Rey en Pere. E per aquesta tal rao com aci tenim clarament vista: les dites nou persones que per aquest cas eren deputades declararen que com per recta y dreta justicia trobassen que los dits Regnes y Principat pertanyien al dit Infant don Ferrando: denauen aquells ab tot plen poder: e voluntat determenada al dit Infant don Ferrando. Cõ largament y extensa appar de aquesta declaracio e conclusio escrita e

Cõdetermenarẽ a qs prãs y ta la succesio dels regnes y terres d'l Rey de Arago.

e inserta en lo gran proces original/ recendit en lo Real Archiu de la ciutat de Barcelona. En lo qual proces/ en vigor de la dita declaracio. y conclusio/ lo dit Rey don Ferrando feu continuar la sentencia per sa alteza donada contra lo dit don Jacme: Comte de Urgell: dada y pmulgada en lo castell de la ciutat de Leyda: a. xxix. de Noembre: del any de la Natiuitat de nostre senyor. M. cccc. xiij. En la qual sentencia entre les altres coses diu lo dit Rey en Ferrando: que per hauer comes lo dit Cõte crim de lesa Magestat: per les causes en dit proces contengudes: meresia segons rigor de dret esser condemnat a pena de mort natural acerrima. Empero considerant lo dit senyor Rey en Ferrando que dit Comte era de la sua prosapia de Arago: inclinat en cara per moltes supplicacions a ell fetes/ per la inclita Infanta / muller del du Comte: y tia del dit Rey en Ferrando: y per moltes altres Reuerendes / Venerables/ Egregies/ nobles: y notables persones: la dita pena de mort acerrima comutaua en custodia segura/ remouent la dita pena de mort/ y aestar de tengut fos segura custodia lo dit Cõte: aquell condemnaua/ confiscant: y tots los bens de aquell/ com es largamẽt en dita sentencia contengut. Y hauer declarat les dites nou persones la iusticia per lo dit Infant/ tots los Regnes y Pryncipat hagueren lo dit Infant per llur Rey y senyor. Y apres que lo dit Infant sabe la neua de la determinacio per les nou persones declarada: encontinent pres lo titol de Rey de Arago/ y tots los altres titols que los Reys de Arago predecessors seus han acostumat de pendre: y no res menys presa per lo dit Infãt y Rey la possessio de les dites Regnes e Pryncipat de Cathalunya/ conuoca e tẽgue Corts als Cathalans de intre en la noble ciutat de Barcelona: e com hague finides e acabades les dites Corts/ e hauia ja vn any e mig que era Rey de Arago/ e axi mateix de totes les altres terres/ ana sen a la ciutat de çaragoça/ del Regne de Arago per ccronar se. Y axi mateix la seyora Reyna sa muller. Y prengueren la corona a deu dies del mes de Febrer/ de lany Mil. cccc. xv. Y de la dita coronacio los sobre dits Reys y Reyna faeren vna grandissima festa: car lo dit Rey hague en la festa molts Barons / y molts Nobles: y y molts Caualers Castellans e Cathalans/ y mes auant hi foren los Infants fills de los dits Rey y Reyna/ cinch en nombre / y dues Infantes filles tãbe de los dits Rey e Reyna. Y lo dia de la coronacio lo dit seyor Rey feu caualler a si mateix/ de que tots los Barons/ e tots los Nobles: e tots los altres que alli eren presents ho tengueren a vna grandissima marauella. com axi ell mateix se feu caualler/ car segons los miradors debien. que nenguno per ell ser caualler. sija donchs nos ta Caualler de ma de altre Caualler. qui baja lorde de caualleria. Y apres cõtinch dit fet lo Rey caualler a si mateix feu caualler lo Infant fill seu primogenit don Alfonso. al qual dona titol de Pryncep de Gerona. e Cõte de Ceruera. Y mes auant tambe feu caualler Linfant don Juan son fill. e dona li titol de Duch de Monblanch. Y no res menys feu caualler los altres fills seus. la hu appellat lo Infant don Henrich. lo qual era Mestre de Sãctiago. El altre era appellat lo Infant don Ferrando/ Mestre Dalcantara. e de Calatraua. E apres per lo semblant feu caualler lo darrer fill. appellat Linfant dõ Pe

Com lo Rey en Ferrãdo y sa muller se coronaren.

Com se feu caualler lo dit Rey.

dro. Deles filleslos nós son aquestes: ço es/la primera/dona Maria. La segona dona Elionor. La primera es estada Reyna de Castella: y la segona Reyna de Portugal. Y coronat lo dit Rey poch apres sen ana molt bacompanyat de gent de caual a la vila de Morella: hon vench Papa Benet de Luna ab tots los Cardenals/Arquebisbes/Bisbes/Abbats/ y altres ecclesiastichs per leuar lo scisma dela esglesia que tant hauia durat en lo mon: y aqui començaren a tractar dels affers dela vnio de sancta mare esglesia sacdora: y foren concordes Papa y Rey que fos feta Embaxada al Emperador per part dels dos: y axis compli perobra: car aqui mateix fon feta electio dels Embaxadors/los quals foren lo Abbat d Valdigne: y lo noble baro don Juan Dixer/los quals anaren al dit Emperador en Alemaya/per explicar y complir la embaxada dessus dita. Y fet tot aço/lo Papa Benet sen torna al loch de sanct Matheu del Regne de Valencia hon a costumaua d aturar: y lo dit Rey don Ferrando sen vench en Catbalunya en la vila de Muntblanch per tenir cortes als Cathalans: y tenint se aquites cortes/hon entre los conuocats hi foren prelats/Barons/Nobles/caualers/gentils homens/ciutadans/burgesos: y altres gents de ciutats viles y lochs del dit Principat de cathalunya: los quals demanaren los fossen atorgats certs Capitols: y lo dit senyor Rey nols volgue atorgar ans sobre los dits Capitols/lo senyor Rey seleixa dir algunes paraules en presencia de tots los aqui congregats/assats carragosos als dits Regnes y Principat: les quals es vist millor aci no expressar/per no esser mal interpretades. Es veritat q̄ al dit senyor Rey son respost per lo honorable mossen Ramon dez Ola/Syndich de Barcelona/y Conseller en cap dela prop dita ciutat/axi com se pertanyia de respondre a llur Rey y senyor: y ab tota aquella fidelitat necessaria a bon vassall: y per rabo dles dites paraules les dites cortes romperen: y lo Rey sen ana a Valencia: y aqui estech fins a tant que la embaxada del Emperador son tornada. Y estant aqui lo senyor Rey: y lo Papa Benet: vingue noua que lo Rey Lançalau de Napols era passat de aquesta vida: axi que lo Regne de Napols era romas a madama Juana/germana del Rey Lançalau y lauors la dita madama Juana en continent feu embaxada al dit Rey de Arago/ que li trametes algu de sos fills: lo qual ella volia pendre per marit: de que lo dit Rey en Ferrando delliberà que li trametes Linfant don Juan son fill: perço quel fes Rey d Napols. Es emperocert que ans que lo dit Jnfant anas a Napols/lo dit Rey hi trames dos Embaxadors per contractar del dit matrimoni: los quals Embaxadors foren/lo noble mossen Elfo de Proxida: y mossen Nicolau de Lupia: los quals Embaxadors partirē ab vna galera: y saeren la via de Napols: y apres lo Rey trames son fill Linfant don Juan en Sicilia: molt be acompanyat de noble gent Castellana: y de molt pochs Cathalans. Cō noy anaren si no los nobles senyors mossen Bernat de Centelles: y per lo semblant mossen Ramon de Perellos. Y quant lo dit Jnfant don Juan fonch arribat en Sicilia: ab gran desig aqui esperaua la resposta dels dits Embaxadors: los quals ia sozen arribats a la gran ciutat d Napols: y començaren molt affectuosamēt dels dits affers sobre lo dit matrimoni. Y com los Napolitans sa

Cōuocatio de Corts a Mntblanch.

Madama Ioana, germana del Rey Lançalau

beren que los dits Embaxadors erẽ aquí vengutsper ser lodit matrimoni/delliberaré anar vers los dits embaxadors:en tal manera/que si noq̃ los Embaxadors hi tenien parents y amichs quils auisaren/ hagueren perduda llur vida/y perço hagut lo auis/ells dits Embaxadors encontinent se recullirẽ enla galera:y sen vingueren en Sicilia/hon trobaren lo dit Jnfãt enla ciutat de Palerm al qual faeré relacio dels dits affers y de aquí auant james sen parla pus. y lo dit Jnfãt romas en Sicilia fins que son pare lo Rey son mort. E tro nem parlar del dit Rey en Ferrãdo que seu ans de passar desta vida: car estant ell en Valencia casa lo Pdzincep son fill primogenit don Alfonso abla filla del Rey don Hẽrich de castella/frare germa major seu: la qual era appellada per son nom dona Maria primogenita d Castella:y porta en dot al dit Pdzincep don Alfonso marit seu. cc. mil dobles Castellanes beab compliment pagades:segons enles apoques que sen fermaren es largament contengut:escrites en vn registre ligat ab cubertes engrutades de aluda groga/recondit enaq̃st Real Archiu de Barcelona/pretitulat Regine Marie: son largament d signades:y no he trobat ne legit ari en aquest Real Archiu q̃ don a portas tant excessiu dot a Rey de Arago/si no tantum cent mil florins de or de Arago. E los Reys de Arago ari mateix han acostumat de dotar llurs filles ab dot de. c. mil florins a cascuna. Del qual casament lo dit Rey en Ferrando feu fer vna pomposa y solemne festa. E apres tot aco la Embaxada del Emperador sen torna/y faren resposta al dit Papa Benet/y al senyor Rey quel Emperador sen venia a Perpenya/per contractar ab ells dels affers dela vnio de santa mare esglesia. E la donchs lo Papa/y lo Rey foren de acort que sen anassen a la bona vila de Perpenya/y axis compli per obra/que lo Papa y lo senyor Rey en semps se trobaren enla vila de Perpenya:y aquiesperaren lo Emperador. y lo senyor Rey dona lo castell per posada al Papa. E lo Rey posa en la vila de Perpenya/en vna casa de vn gentil home appellat Bernat de Vilade Corba. E lo Papa tenia apres si tres cents homens de armes:y la major part eren Caualliers de sanct Juan/dels quals era capita vn nebot d Papa/appellat Rodrigo de Luna/y dallra part eren aqui ab lo Papa tots los Cardenals/ Arquebisbes/y Hisbes/Abbats/y Priors/y altres prelats: los quals eren appellats cascu axi per llur nõ. Lo Cardenal de Tolosa. Lo Cardenal de Rosan. Lo Cardenal de Sancta estasi. Lo Cardenal d sanct Angel Lo Cardenal d sanct Jordi. Lo cardenal de Montarago. Lo arquebisbe de Tarragona. Lo bisbe de Pãpalona. Lo bisbe de Osca. Lo bisbe de Teraçona. Lo bisbe de Barcelona. Lo bisbe de Vich. Lo bisbe de Elna. Lo bisbe de Gerona. Lo abbat de Ripoll. Lo abbat d Poblet Lo abbat de Mõtserrat. Lo abbat de sanct Cugat. Lo abbat de Sancta creus. Lo abbat de Merlo. Lo abbat de Sanyoles. Lo abbat d Besalu. Lo Abbat de sanct Miquel de Cura. Lo abbat dela Real. Lo Abbat de sanct Genis. Lo Abbat dela Portella. Lo prior d sanct Pol. Lo abbat de Rodes. Lo abbat de Roses/y molts altres prelats dela nostra Espanya. E ab tots los prelats dessus dits / Papa Benet era enla vila de Perpenya. E sonch primer arribat lodit Papa Benet enla vila de Perpenya que no lo dit seyor rey

Posadel Papa Benet del Rey en Ferrãdo en Perpenya.

Aq̃sta dõa Maria, y pncep Alfõso erẽ co singermas,

en ferrando ne son fill lo princep p̃ mogenit mas apres bi vẽgue lo rey venint per mar fins o Cobliure ab iiij. Galeres de Valencia e.ij. ól dit Papa Benet les quals lo bauien a companyat e com lo Rey son arribat a Cobliure encontinent hiarriba lodit son fill ab alguns Barons nobles e cauallers de Arago: e del Regne de Valencia encara ól principat de Catalunya ab los quals lo Rey entra en perpenya e tots dies quen venien stant a qui dit Rey p̃ que lo dit Rey e son fill lo primogenit se trobaren en la vila de Perpẽya ab tots aquests Barons nobles e cauallers e gentils homens e lo dit primogenit isque p̃ rebre lo Emperador en lo loch de salses ab tota la gent seguent. primerament ab los Barons nobles e cauallers de Catalunya lo egregi Comte de cardona mossen Arnau roger de pallars Vezcomte ó Rocaberti Vezcomte de uol: Vezcomte de Roda mossen Benet de Cabrera mossen Guillem ramon de Montcada: mossen Benet Galçaran ó Pinos: e son frare don Ramon Galçaran ó pinos dõ Ramon ó Cardona: mossen Garau Alamany de Ceruello: mossen Frãci ó erill: mossen Guerau de sancta pau Benet de Cruilles: mossen galceran de Cruilles: mossen comanador del canys. mossen luis de Abella: mossen Ramon de Bages: mossen Ramon ratmar: mossen berenguer dolms: mossen Benet: e mossen Jofre de vilarig: mossen Benet e mossen Ramon ó rarac mossen benet de vilagut: mossen Guillem de blanes: mossen Riambau de corbera: mossen Pere Galcerã de cartella: mossen Labia: ferrer de cauadall Rocabruna: Buguer de sanct Steue: mossen Balliners. Pons e Alfonso ózcallar: mossen Berenguer Barutell: mossen Astarlot Asbert Catria: mossen Joan de Mõtbuy: Luis de claramũt: Pere de viues: mossen Tort Benet de Illa mossẽ Macia ózpuig mossẽ Lupia ó clayrac mossen Ribera: e altres molts gentils homens del principat ó Cathalunya: e mes foren ab lo dit primogenit los Barons e nobles e gẽtils homens de Arago e del Regne de Valencia primo de Valencia aymerich de Santelles Dõ Pere maça: mossen Elfa: e mossen Joan de prorida mossen Berenguer de vilaragut. mossen Joan de Vila noua: mossen Corella: mossen Pere pardo: e sos fills mossen Joan Castellar mossen Luis Carbonell: mossen marades: mossen Suau: mossen Pons ól Pons: mossen passadores los mirõs: mossen vallariola e molts altres qui eren en companyia dels dessus dits. ¶ Item dels Barons nobles e gentils homens ó Arago: Don Joan dixer: don Pedro Dalago. Don ximeniç Durrea: mossen Federich Dorias: mossen Marti de pomar: e sos frares: mossen Joan ferrandis de Erediadon Berenguer de Bardaxi don Joan de Luna: e tots los altres de aquest nom de Luna qui eran aqui ab Papa benet llur oncle: e ab tots los dessus dits lo dit princep primogenit ana al encõtra del Emperador al loch de Salses a ricom dessus es expressat: e lo princep se acompanyarẽ be lavn ab laltre e apres lo Princep sen mana lo Emperador al castell de Canet lo q̃l lo Vezcomte Dilla hauia fet be apparellar: e aq̃ lo pncep leixa lo Emperador e lo princep ab tots sos barons nobles cauallers: e gentils homens sen torna a perpenya al Rey son pare e com vene landema per lo mati tots los cardinals e Archabisbes: e bisbes: e altres prelats anarẽ

Com lo Rey e p̃ mogẽit ab molta gẽt isquen d perpẽya.

vistes al princep ablo emperador de Alemanya.

ser reuerentia al dit Emperador al Castell de Sanet e aqui lo Emperador estec tot aquell Jorn venint apres landema de matí la festa fonch aparellada la qual aparellarē en la Vila de Perpenya e com los entremesos foren aparellats lo Princep ab tots sos Barons Nobles cauallers gentils homens e altres gēts dessus dits isqueren per rebre lo dit Emperador e mes lo en la vila ò perpinya. Es ver q̄ en totes aquestes coses lo dit Rey en Ferrando no podia esser per rabo de son accident. E la donchs lo Emperador entrant en la vila ò perpenya fonch feta vna solēne festa de molts entremesos: e de moltes altres coses axi com en sē blants coses: e festa se pertany ter a tan gran senyor com es lo Emperador: e feta ser per tal Séyor com es lo Rey de Arago. E lo Emperador menaua en sa companya Mil de caual tots Alamanys: e Ongres: e hauia en sa copanyia dos nebots seus e lo Duch daltarira: e molts comtes de Alamanya e vn Baro cauallerq̄ era aquiper lo Rey de Polonia lo qual apres feu armes ab lo fill del egregi comte de pallas en la ciutat de Narbona: e mes ab lo dit Emperador eren molts altres nobles barons e cauallers Alamanys e fonch li donat per posada lo monastir ò frares menors dela vila de Perpenya e ala sua gent tots los carrers de la trilla qui estan prop lo dit monastir. E aqui lo dit Emperador desca ualca: e aximateix totes les sues gents y en aquell dia lo Emperador reposa: e lo endema q̄ lo matí lo dit Emperador hauent oyda la missa a na visitar al Rey don Ferrando en la sua posada e aqui lo Emperador fonch be rebut per lo senyor Rey e q̄ la Senyora Reyna e per la senyora princessa e per la senyora infanta filla del dit Rey e apres tornassen per a dinar e dinat que fon caualca e ana veure les senyores Reynes ço es la Reyna dona violant muller ōl Rey don Joan darago quondā e la Reyna dona Margarita muller ōl Rey en martí darago defuncts e aqui lo Emperador estech tot lo dia ab les dites Reynas ab gran solaç e vengut lo emperador sen torna a sa posada. E apres lo seguent jorn hora de matí oyda missa lo dit Emperador ana a fer reuerencia al Papa al castell de Perpenya hōtenia sa posada e aqui lo Empador ab tots los Cardenals e altres prelats segons dessus son estats nominats troba lo Papa que seya en la cadira Papal e los Cardinals e altres plats estauē cascu assegut segons son grau de que lo Emperador veēt estar axi lo Papa li feu reuerencia e honor axi com han acostumat de fer los Emperadors als Papas e agradas molt be del Papa e de sa manera e sanctedat e fi lo Rey e nostra nacio Arago nesa Valenciana e Catbalana hagues volgut sostenir vn poch de carrech se creu que lo Papa e lo Empador foren estats de bon acort e no tē ga pensament cascun home viuent que aquest Papa fos estat deposat per altra rabo sino per poch esforç ò aquells qui deuien sostenir e apres hauer vist lo Emperador lo Papa prestament sen torna en la posada e tantost començaren de parlar e contractar dela vnio e affers de sancta mare esglesia e lo parlament dura p espay de dos mesos e dins espay de aquest tēps tots los Reys de Christians trameteren llurs missatgers al Emperadore foren tots en la vila de Perpenya. E mes hi venguerē en lo dit parlament lo gran mestre ò Rhodes lo comte de foix e lo comte de Armāyach ab tots los dessus dits

Posada del Emperador

Nō. q̄n t dura ralo parla mēt dla vnio.

yestant aqui cõgregat dit parlamẽt tãta dissencio hi corregue entre los congregats: que nos pogueren concordar: ans lo Papa se hac exir de Perpenya: y sen hac anar a Cobliure: hon eren les sues galeres. Y lo Emperador ab tots los missatgers ho Embaxadors dels Reys ô Christians. E axi mateix ab lodit Rey de Arago: y ab tots los altres senyors dessus dits sostregueren y leuaren la obediẽcia al dit Papa: y fets tots aquests actes lo Rey de Arago trames Embaxada al dit Papa qui era en Cobliure: y foren Embaxadors mossen Ramon Xatmar caualler: y misser Pere Basset doctor: los quals explicaren llur Embaxada al Papa sus a la popa dela sua galera/ estant enles mars de Cobliure. Y hauer o hit lo Papa los Embaxadors/ los respos encontinent aqui mateix. E los Embaxadors dela resposta nos a gradaren molt. Y aq̃ mateix los Embaxadors prengueren comiat del papa: y digueren al Papa. Pare sanct que dirẽ al senyor Rey: y per lo dit Papa son respost que l saludassen: y li diguessen de part sua. Me qui te fecimisisti in desertum. E ab aquesta resposta los missatgers sen tornaren al Rey: y feta al s dits Embaxadors dita resposta/ lo Papa feu ferve laa la galera y anassen al castell ô Paniscola: hon poch apres fini sos derrers dies. E seguides les coses sobredites/ lo Emperador/ y lo dit Rey ô Arago: y tots los Embaxadors dels altres Reys Christians/ ab lo grã Mestre de Rodes sorẽ de bon acort que tots ensemps fossen en lo Concili de Cõstança: y que aqui fos elect vn Papa: y que de aqui auãt los tot lo mon en vnio. E axi com son acordat se compliper obra. E apres lo Emperador hauer acabat los affers perq̃ era venqut/ pres comiat ôl dit Rey en Ferrando: y ôla Reyna sa muller y del Princep: y dela Princessa: y ô totes les altres Reynes. E axi mateix feix tots los grãs senyors que aqui eren prengueren comiat del dit Emperador: y ab tant lo Emperador sen torna a son Imperi. Y esser sen tornat lo Emperador/ lo dit Rey don Ferrando per rabo desa malaltia se hac aturar en Perpenya fins enlo mes de Març: enlo qual mes trobãt se algũ tant millor dela malaltia q̃r tanaria tenia/ volgue exir de Perpẽya: y feu se portar per bastaxos ab andes/ faent la via de Barcelona. E cõ son arribat en Barcelona/ per certs drets dela ciutat que li fehiẽ pagar discordas ab los Regidors dela dita ciutat: volent esser franch de no pagar res: car per esser Rey pretenia esser ne franch y exempt: y delliberà exir se dela dita ciutat: y tirar per ses jornades a çaragoça: y axi ho feu. Y estant per anar sen/ los Consellers dela dita ciutat/ vinguerẽ a ell per pendre comiat/ y besar li la ma: e lo Rey per la ira e indignacio que tenia contra la ciutat gira li la cara y no volgue li besar la ma: mostrãt anar sen mal contẽt dela dita ciutat Y axi bisques dela ciutat portant lo bastaxos ab dites andes/ com fos encara detengut de dita malaltia: tirant son camí/ y segons he obit dir a la mia bona auia/ e a la mia bona mare: y a altres/ com fo al coll dela creu/ qui es fora y prop lo portal de sanct Antoni feu girar les andes vers la dita ciutat: y ab gran fellonia mirant la ciutat dix aq̃stes paraules. O ciutat de Barcelona yo te castiguere: y no dix altres paraules/ sino que feu son camí: y com son en la vila de Bolada/ dela Vegueria de Barcelona: aquila malaltia tenia lo sobrael aterra de tal modo: que en pochs dies a quien dita vila rete lo seu esperit a

Com lo Rey de Arago trames Embaxada al Papa benet.

Paraules del Rey dõ Ferrãdo cõtra la ciutat de Barcelona.

Dia del obit del Rey dõ Ferrãdo

nostre senyor deu: a.ij. de Abril: any. Mil.cccc.xvj. Y fon soterrat lo seu cors ab gran honra/en lo monestir de Poblet. Y es veritat q̃ en lo tẽps que la terra estech sens Rey: dõ anton de Luna mata lo Arquebisbe de çarãgoça: de que apres lo dit dõ Anton ne son desterrat: y deserctat: y encara en aquest temps ha escrit mossen Tomich en la sua Chronica: que morí la Reyna de Cip̃: y no diu mes ans apres mort del Rey en Ferrando dessus dit fini sos ỏrrers dics en la ciutat de Barcelona la dita Reyna de Cypre com es dejus escrit: y lo cors de la qual jau en lo monestir de frares menors: situat en la ciutat de Barcelona: recõdit dins vna bella pedra marbre molt be obrada: y põposa: y esta a la part dreta del altar major dela esglesia del dit monestir: ab vn Epigramma escrit de ma ỏ mi componedor dela present Chronica sobre vna post pensada en vn clau/sora y prop de dit altar: y diu axi dit Epigramma.

Obit de la Reyna de Cipre.

Epigramma Illustrissime domine Elionoris: Regine Cypri: que mortem obiuit. xxvj. Decembris. Anno a Natiuitate domini. M.cccc.xvij Editum ab Egregio viro Joãne Ripullo/ Jurisperito ciue Barcinonẽsi.

Hic jacet Aragonum Regali stirpe creata
Elionor Regina Cypri: qua foemina maior
Moribus: aut vita miti: probitate: pudore:
Aeuo nulla suo virit: laudesq̃ virorum:
Sub cute foeminea meruit: nam fraude perempti
Coniugis vlta necem: gnato sua Regna redemit
Praemia ceu sceleris patruus: qui marte premebat
Ergo decus vestrum virides deflete puelle
Plangite matronae: viduae plorate pudicae
Vosq̃ fauete viri lachrymis: fuit illa virago:
Supplicium: terrorq̃ malis: spes vnica justis:
Fortibus haec clypeum: miseris praestabat asylum:
Subsidium lapsis: placidum solamen egenis:
Hinc dos virginibus: captis redimenta dabantur:
Orphanus hinc fraudem vitare: hic templa ruinam.
Hinc illesa deo pietas stetit: ergo beatam
Caelicolae teneant animam: sed marmora corpus:
Post duo iam nouiesq̃ nouem: certumq̃ bis acta
Lustra duo fugerent anni: dum Regis ad ortum
Perpetui: longe soluit: mors vincula vitae.

Finis.

¶ Com sia manifest per scriptura axi en los registres del predit Rey don Ferrando recondits en lo Archiu Real dela present Ciutat de Barcelona com en altres libres que aquest Rey don Ferrando sta estat molt saui bon home: bon christia e rement deu e volia que tots los officials de casa sua e dela senyora reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills ò qualseuol còdicio grau o estament que sien seruacen lo manament de sancta mare esglesia en confessar e combregar cascun any vna vegada mana sos feta e publicada la ordinatio seguent registrada è lo dit real Archiu de Barcelona.

¶ Ordinacio que tots los officials de casa del senyor Rey y Reyna primogenit e de fills llurs e subdits de aquells fossen tenguts ò cò fessar e combregar vna vegada lāy.

¶ En lany ò nostre senyor mil. cccc. xiii. estant lo senyor Rey en Ferrando dins lo seu palau Real en la ciutat de Barcelona feu publicar la ordinacio present e de ius scrita feta e ordenada per ell sobre tots los officials majors e menors de casa sua e subdits d aquells per rabo del manament ò sancta mare esglesia e ò llurs officis que sien tenguts de seruar tenir e fer les coses de ius scrites sots priuacio de llurs officis.

¶ Item vol e ordona lo dit senyor Rey que tots los officials de casa sua e ò la senyora Reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills de qualseuulla condicio grau o estamēt que sien hajen e sien tenguts de confessar lany vna vegada e apres rebre e combregar lo cors precios de Jesuchrist e que dela dita confessio sien tenguts portar certificacio escrita en paper o en pergami d aquell confessor vulles sia dela parroquia don sera o frare dorde qui cò fessat laura al nostre cò fessor e aquells certificacions lo dit confessor nostre haja a nos mostrar o dir e qui la dita nostra ordinacio no seruara tinguem pras dela charta de racio de nostra casa e priuat de tots officis e benefficis que tinga e haja de nos e ò la dita muller nostra e de nostron primogenit e muller sua e fills nostres, sens tota merce.

¶ Ordenant e manant al dit nostre confessor que les dites certificacions apres que les haura a nos mostrades e feta relacio aquelles aport al escriua de racio ò nostra casa quirbudes aquelles sia tengut de enviar aquelles e si trobara algun ò les dits officials nostres no hauer seruada la dita nostra ordinacio manam li q̄ encontinent ens esperar altre mandamen nostre lo rasque el damne de la charta de racio nostra Retengut empero que les dits officials sien prezents en la cort en altra manera contra aquells nos anantas empero que esser ells en la cort hajen adonar les dites certificacions al dit confessor e lo dit cò fessor aja aser ço q̄ demūt es dit e lo escriua de racio apres. ℣.

¶ Dela vida del Rey en ferrā de.

¶ Si aci vollem explicar e descriure tota la bona vida: e criança de aquest saui Rey don Ferrando no bi bastaria ploma tinta ne paper empero del quen haue trobat escrit dir nem aci algunes coses e primerament aq̄st Rey en ferrando es estat complexionat e be criat en infantesa axi en apendre bones letres e seruar los ma

naments de deu lunyant se sempre de viciosos e de males companyies com mes crexia en edat mes aprofitaua ẽ fer bones obres e tot lo qs pertanyia a bon caualler y en caualcar y en tots los altres bons exercis en tant que essent ja de edat adulta tenia tãta sauiesa e probitat com sitẽgues edat perfeta de home bo e virtuos car los homens bons: e virtuosos acostumen tenir: e seruir les coses seguẽts. Primerament que sien liberals per çocõ farien contra natura si la multitut dels riqueses que posseeixen no despanien en vsos piadosos e deguts. Segonament deuẽ esser animosos e de bona esperansa mes que los subdits. Tercerament deuen esser magnanimos. Quartament de bones costumes deuen esser de maligne costuma ço es de hauer de cascu males opinions per quant si los fets dels subdits interpretauẽ tostẽps en mala part serian tyrãs e destruidors dels pobles. Cinquenament deuen esser misericordios los reys e princeps axi com es estat all mostrant be la sua misericordia ẽ tots sos fets: y especialment com de sus es ja expressat en la sentẽcia donada contra lo comte de Urgell qui per hauer comes crim de lesa majestat merexia de esser condemnat: a mort corporal sino que tant com viu que estigues en preso hon fos beseruit: e contractat e si hagues molt viscut aquest Rey en ferrando tot lo patrimoni real hagueraquit e augmentat segons en los seus registres recondits en aquest Archiu de Barcelona es clarament demostrat empero a nostre senyor deu no ha plagut molt regnar per mes be de la sua anima e per peccats del poble qui ne meresia possehir tant bõ Rey e senyor e tonch mes conegut apres son obit de esser saui e misericordios: e amador de justicia mes que quant viuia e per ço dela sua mort sen seu grãdol per tots sos regnes e terres.

Letre tremesa per lo Batle general de catalunya a les criua de racio mort lo dit Rey en ferrando e regnant: son fill primogenit lo rey alfonso notificant li la renda que los comtes de Barcelona rebian cascun any e dels terres del Rey de Aragó les quals lo Rey de França injustamẽt possehia. La qual letra he yo Archiuer trobat en aquest Real archiu de Barcelona. Y es del tenor seguent.

Al molt honorable e molt saui mossẽ Pere marti çscriua de racio del senyor Rey.

¶ En aquesta letra es feta mẽcio ol dolorde e malquefan los Reys al patrimoni Real com vagan los officis que no prouexen als officis mas a les persones e dich yo Carbonell q̃ ara sen abusa mes que may sobre de prechs e soboznacions e faran mala fi en reportaran pena o daça o delja aquells qui u procuren bo sanser p lo seu Rey qui creu be ser y es enganat e no sab ques fa ques deuria ser pendre informacio: e la uors seria prouehit als officis e deu egent lo be neyzien.

Letra profitosa pal patrimoni del Rey.

MOssen molt honorable: e ò gran sauiesa ço cõ se que vos sots vn de aquells qui amen de bon cor lo senyor Rey vos scriu q̃ vullats notificar al dit senyor com yo estant loctinent del Batle general de tota Cathalũya de mana mẽt: e sprechs ol senyor Rey don ferrando de gloriosa memoria continuhi los libres: o memo

rials que hauia començats ol patr
moni real de Catalunya e monstre
al dit senyor donferrando que anti-
gament muntaue la renda cascũ ay
que los Comtes de Barcelona ha-
uien en tota Catalũya quatrecẽtes
milia lliures de que lo dit senyor cõ
ley presenti hague sobiran pler e p
mes de ser gran remuneracio e auẽ
sament beneyt sia nostre seuyor a q̃
plague de aperellar lo tantost al seu
regne e apres mori en dalmau de bi
ere qui era Balle general ol qual yo
ert loctinent estant la terra sens rey
e apres lo senyor rey prouehi ol dit
offici misser Pere balser lo qual pre
ga molt a mi que sos sõ loct. cfuy ho
e a consell meu qui loy denuncie q̃
tam ab fort pochs diners per .lx.
milia sous ho prop de renda qui es-
tauen penyora per poch preue noy
sabia nengu res per ço com nos po-
dia trobarẽ lo archiu per ço antiga
ment per los rempleis e altres mal
uats vassalls del senyor Rey en jau
me bisso mes foc/e si crem arẽ molts
libres e apres mort ó m. sser pere bas
ser en pere Joã dz pou ha impetrat
en pjudici meu lo meu offici ó loch t.
ó Balle general y al senyor rey ha
plagut prouehir al home no al offi
ci car veus com va que ne lo Balle
general ne lo dit lochs no curen de
encercar ne procurar lo patrimoni
car no curen sino que bast allurs sala
ris e no tenen la pratica antiga qui
era quel Balle general o ion loch t.
anaues de vegaria en vegaria cul-
lit les rendes de cascun loch ẽ rego
nexent los seus e prenẽt les postats
e altres coses necessaries ser a profit
del patrimoni de que sees seguit que
molts han vẽuts los castells: e qua
dres e del mes que tenu nen feu ol
senyor rey e hã ces venuts per alou
e hãfranquat la senyoria cle leys mes
ete rges al senyor rey e aximateix he
trobat que moltes rendes jurisdic-
cions e altres coses qui eren dades
a beneplacit o a vida tenen encara
los succehidors daquells a qui so
donate aço per culpa de mals offi-
cials e per ço com no es estat prouc-
hit als officis sino als homẽs e jo ve
ent los affers quel senyor Rey te en
tre mans p les mals ha mester grã
pecunia e veent que per m. ssa tar-
dar porien pendre presumpcio he p
posat de dir iure a vos que vullats
suplicar al senyor Rey que sia cll es
plasent de ser comissio al gouerna
dor de Catbalunya e a mi de encer-
car procurar e recobrar e quitar lo
seu patrimoni del principat ó Cata
lunya axi de seus rendes jurdiccios
cenes questes com de qualseuol al-
tres coses per hauer pecunia yo hi
treballare ab gran diligencia abla
ma el forçada del gouernador e sera
be mester que haja bons juristes q̃
sien be pagats car huy quasi tots son
tals que per ço com son mal pagats
no tan justicia car mes amen les lo-
bors nacions que no lo profit del sen
yor rey ni de negun altre per gran
justicia que hajen dir vos ne vn cas
sapiau que per en raphel Ferrer cõ
regia la theloraria sonch comẽsat
de inquirir contra en Joã Thomas
mestre de la secca de Barcelona e
no hauia negu ne al racional ne en
altre offici qui sabes ne entenes oir
vn compte mestre ó secca sino yo so
acordat per lo Archabisbe e mossen
Francesch daranda e tot lo consell
que trametessen al mestre racional p
lo duta que yo he abell quim dir yo
si volia seruir en lo offici de thesore-
ria del qual yo so estat tostemps com
jatsia lo dit raphel ferrer sos bon bõ
cleyal que cll no hauia la pratica de
la thesauraria e yo dixi que bee po
que facessen duces coses la prmera q̃m
donassen bõs manistres cleyals car

si crẽ barates/yo no volia esser enfut
zat p lurs barates. La segona quẽ
quitassen: y axi yo comẽce de seruir.
En apres vench en Pere Daltello
quin ha fet bon mercat/e daço quen
ha tret/n e juristes/ne jo no hauẽres
hagut. E perço son rebuats/ de que
ses seguit que vn jorn aplega alguns
juristes per hauer consell: sobre vna
venda que per lo Rey en Juan era
estada seta ab carta de gracia q̃ yo
hauia trobada de. xij. mil sous de rẽ
da que alguns Abbats/ Priors/ e al
tres faen cascun any per cena de ab
sencia per preu de. l. mil sous/ ja sil la
podien pendre: perço com per carta
se mostraua que no hauien pagat lo
preu/ y tots consellaren que hoc: ya
pres com alguns dels Abbats foren
venguts/ e hagueren parlat ab ells/
lo aduocat fiscal e altres qui hauien
dat lo consell digueren que noy vo
lien entreuenir: e lo fetse adormir.
Per queus dich q̃ vuy noy hasets
pus mal tractats que aquells del sen
yor Rey: perq̃ si al senyor Rey plau
rade ferla dita comissio. e que aq̃lls
qui hi treballaran sien satisfets pes
be traurem molts diners. e parria q̃
hi fossen bons/ misser Antoni Amat/
e misser Antoni Torres/ e misser pau
Arcles/ e misser Anthoni Demesa de
Gerona/ e misser Juan de Copons.
E que ab consell d̃ aquests lo dit go
uernador e jo fessem tots los fets.
¶ Item mossen vos prech queus pla
cia supplicar al senyor Rey que sia
sa merce que vulla ser prouehir als
grans damnatges que hauem per lo
baxament dels croats/ que per algũs
es estat fet sens licencia del senyor
Rey: que serien be punidors: d̃ que
la cosa publica ha hauts e ha. xij. dã
natges. qui son despoblacio/ destruc
cio dela mercaderia/ diminucio de
la valor deles proprietats. carestia.
pobresa. e altres dãnatges. los q̃ls
De pur hir en lo baxa mẽt dls croats.
p estes entanyho tramis al senyor
Rey per en Pere Huella qui hi ha
donat mal recapte per poca discre
cio que ha los quals damnatges sõ
offir a reparar en tal guisa que flo
rentins ne altres biloners no seran
bastãts daquiauant a traura lor ne
largent del principat de Cathalun
ya encara fer que totes les sequies ba
tran poderosament: e sera gran pro
fit del senyor Rey e guany e lo offir
me ab ajuda dela senyora Reyna e ỏl
gouernador redressar ho e tornar a
loch en cas que haje cõissio ab tots
los ỏssus dits. Item apres perço cõ
acis es dit quel senyor Rey esta en a
uinẽça oen ser cõpromes ablo duch
Rayner que vullats notificar al sen
yor Rey com tota la terra de lẽgua
doc e de badarres e de montpaller p
tan yen al dit senyor e lo Rey de frã
ça les te iniustament y en deseret seu
e yo he vistací les cartes dels home
natges dels barons de aquella terra
faeren al Rey en Pere pare del rey
en Jaume dela qual terra fonch ỏs
possehit en aquesta forma ço es que
vn Rey de França qui lauors era en
prosperitat gran tracta ablo Papa
qui lauors era que fos fet proces con
tra molts barons e caualliers de aq̃l
la terra que eren heretges per co cõ
tenien vna heretgia arriana e foren
condemnats per lo Papa en persõ
nes e bens e lo Papa scrivial Rey
en Pere de Arago qui possehia la
terra quels executars e tãtost lo dit
Rey los posa sitia castell nou darri
bon se eren recullits lo cõte de mũt
fort e altres barons e caualliers e a
cap de gran temps ells oprimits de
fam vn jorn alba de mati muntaren
a caualle fogiren e los feti munta a ca
uãlle ab fort pochs quil seguiren a
nals detras e quant foren deuãt vna
vila qui ha nom muller dels donarẽ
sobre lo Rey e ans que la gent no fa

a ço seguida hagueren mort lo rey e dins aquest temps lo Papa hague feta vn extrauagant e condemnaua lo Rey en Pere de perdra tota aquella terra e que soe del Rey d frança estroala quarta generacio del dit Rey de Arago e d lauors estroara han passats .x. Reys darago per que paria quelo Papa a suplicacio del senyor Rey deu cõdemnar lo Rey de frança a restituir tota la dita terra al senyor Rey e trobarets que tots los pobles daquella terra donarien la mitat de llurs infants que fossen del Rey d Arago car dien que tots quãts priuilegis han los sozen donats per Rey de Arago e lo Rey de frança dien que tostemps los ha desfets e destruits car auisats lo senyor Rey q̃ si pactes fa algun que cobre totes les dites terres ap̃sent daltres coses nous vull scriure estroque sapia lo senyor Rey com haura acceptades aquestes nes̃ li plaura fer les dites comissions e de tot ago vos placia haje vostra respostra scrita en Barcelõa a .xij. de Octubre del any mil.cccc xxxix. A vostra honor prest benet çafabrega dela thesoreria d̃l senyor Rey.

¶ Per saciar e cõtẽtar los animos de moltes persones desijats e volẽts saber les grans solemnitats: e festas acostumades fer quant los Reys e Reynas de Arago se volẽ cozonar he trobat la cozonacio feta dels serenissimes Rey: e Reyna don Marti e dona Maria. E not marauells lector si heposat aci la cozonacio d̃l dit Rey apres mort sua car apres trobi dita cozonacio.

Dela cozonãcio del Rey en Marti e Reyna Maria muller sua.

En nom de aquell per loqual totes coses son prosperades En lany dela Natiuitat d nostre senyor Mil.cccxcix. enla ciutat de çaragoça: lo molt alt e molt excellent Princep y poderos senyor lo senyor en Marti per la gracia de d̃u Rey Darago fill d̃l Rey en Pere de loable recordacio: celebra solemnial festa d̃ sa benaurada cozonacio: enla qual foren los arreaments. festes: ordinaciõs: e actes notables infra seguẽts.

¶ Y primerament fo ornat e arreat lalberch dela Aljafaria en aquesta forma. Que fo fet vn papello de armes Reyals: vna peça de drap d̃ lana vermell: altra de groch dessus lo pati dauant lo palau dels marbres. E aquest pati era ple de taules a .ij. tires: la vna dins los claustrõs qui son entorn d̃l dit pati: laltra fora los claustrons: y al cap de aq̃st pati: vers la capella de sanct Jordi: hauia vna taula mes alta que totes per al senyor Rey: hon pujaua hom per quatre grahons: y aqui hauia vna cadira ab vn bell dosser Reyal: de vellut vermell: y tot aquest pati entorn era empaliat de molts richos draps de ras. En mig de aquest pati hauia vn gran dreçador: hon estaua largent del senyor Rey. Apres de aquest dreçador hauia vn brollador hauent tres gargoles. del qual per la vna gargola vin blãch: per laltra vermell: e per la terça aygua exien continuament. Apres de aquest brollador enlodit pati hauia dos dreçadors hon estaua a molta rica vereller d̃ argent per seruir Prelats: Cõtes: Bescomtes: e altres Barons: y nobles.

¶ Lo pati qui es apres del damunt dit era tot cubert de draps de lana blaus y blanchs: y empaliat d̃ draps de seras molt belles: hon hauia taules

Seguexẽ se los ornamẽts dela Aljafaria.

Del pati de dita Aljafaria.

molt belles: fetes a sis tires.

¶ Lopalau gran ò la chiminea que esta dins la dita Aljaferia era tot empaliat de draps de ras fort ricosos: hon hauia vn molt ricos dosser: e aqui segõs dauall porets molt be veure menja la senyora Reyna entes festes ò la coronacio ò l senyor Rey/ son marit.

¶ Lopalau dels marbres era ornat y empaliat de draps ò ras molt fort bells: y fort ricosos: en mig ò aquest palau hauia vn molt ricos dosser: e vna bellissima e gran cadira fort mẽt ricosa e be arreada.

¶ Enla cambra dels paraments apres de aquest palau hauia vn lit ab paraments de armes Reyals de or y de vellut vermell. E aquesta tal cãbra era tota empaliada de molts ricosos draps de or molt bellissims y valerosos.

La festa y ordinacions y actes de la coronacio del S. Rey.

¶ Dit dels notables ornaments dela dessus dita Aljaferia/ coue sia dit de la festa: ordinacions/ y actes notables dela benauyrada coronacio. Hon seguis que apres dissapte a. xij. de Abril del dit any: tres hores apres ò mig jorn: que tots los Prelats: magnats: Comtes/ Bescomtes/ Barõs Hobles: caualers: e missatgers de ciutats: y viles: y molts altres se ajustaren a la Aljaferia/ hon hac grã colp de ministres/ de trompetes: y altres jutglars de diuersos maners. E com tots foren aqui ajustats: lo señor Rey isque dela cambra vestit de vna cota y de vn manto frederical Reyals: vna barra de drap de or: e altra de vellut vermell: forrat de herminis: tenint al cap vn ricos rapellet de perles y pedres precioses. E segues enla cadira que li era aparellada enlo palau dels marbres: segons dites ia dessus: hon hac molta nota blegent. Y seyt demana Lalmirall don Juan de Cardona: e aqui feu lo caualler. Apres feu tambe caualers mossen Pere Torrelles: y mossen Galceran de Semmanat. A pochinstant demana a don Anton de Luna y comana li la sua bandera Reyal. Y apres demana lo Mestre de Montesa: e comana li la bãdera de sanct Jordi. Lo dit Mestre la comana al Comanador major de Montesa. Les quals banderes foren portades dauant lo senyor Rey: per los dessus dits: segons apres sera vist. E tot aço fet tantost lo senyor Rey se leua dela dita cadira: y exia caualcar: e caualca en vn molt gentil caual tot blanch: cubert de paramẽts Reyals vna barra de drap de or: y altra ò vellut vermell: y la festa comẽça molt gran y molt solemne: enla qual hom deu seruar lo orde seguent.

Del orde dela festa solemne feta al senyor Rey.

Primerament anauen los balls dels officis y menestrals dela ciutat de çaragoça quieren molts: y en diuersos maneres arreats. Apres de aço anauen dotze bornadors/ e sis taulegers: ab paramẽts de seda vermells: ab senyals Reyals y leons de or: los leons era lo senyal de çaragoça. Apres anauen tots aquells los quals se deuien ser caualiers nouells de dos en dos: ço es/ a la part dreta los de Arago/ y del Regne de Valencia a la sinistra: y los ò Catbalunya: y los de Mallorques/ a cascu dels quals vn caualler portaua dauant ab molt gentil continẽça la espasa: y tambe los esperons: e detras dell li portaua vn altre Caualler hom fill de caualler ab vna molt gentil gracia y manera lo escut: e tãbe lo estandart/ empero lo estandart era de son senyal ho Bandera: que era molt bellissima vista/ y aço si era

Dotze bornadors sis taulegers.

noble/lo quis deuia ser caualler. Aqueste cauallers veurets nomenadament dauall hon lo senyor Rey los seu cauallers. En apres venia lo Marques de Billena/qui lo Senyor Rey segons dauall es escrit seu Duch de Gandia: canalcant en vn bell cauall: vestit ò vellut vermell: entorn dell anauen apeu molts cauallers: e altres gentils homens de sa casa. Y dauant ell a cauall son net don Alfonso: que li portaua vn barret ho Garboir ò vellut vermell: ab vn ropellet de perles: y enles espatles anaua só nebot qui li portaua la bandera de son senyal. Apres venien a Cauall los dessus dits don Anton de Luna qui portaua la bandera Reyal: e lo Comanador major de Montesa: qui portaua la bandera de sanct Jordi. Entorn dels quals anauē a peu per acompanyar les banderes molts gē tils homens. Apres de aqueste era portat vn castell ò fusta: en que portauen vn gran ciri blanch en mig: y quatre altres ciris blanchs menors que laltre. Apres de tot aço venien a peu dotze gentils homens: vestits tots de vermell: y cascu portāt vn brāndo Reyal ences enla ma. Apres tambe venia a cauall don Juan de Cardona Almirall: portant la espasa del senyor Rey: e anaua en mig de dos nobles homens. Apres ariu mateix venia lo senyor Rey enla manera ja dessus dita: entorn del qual venie a peu Comtes/Bescomtes: Barons/Nobles/cauallers: y tambe missatgers de ciutats: e viles: e molts altres gē tils homēs. E mes encara apres enles espatles del dit senyor Rey venia lo honrat mossen Pere Torrelles: portant li lo estandart y lo escut Reyals: y vn gentil elm ab la diuisa de Arago. Apres de tot aço venien los Arquebisbes: y los Bisbes: y los Abats: los noms dels quals dauall nomenadament se diran. De manera que lo senyor Rey ab tots los dessus dits entra enla ciutat de çaragoça per la porta de sancta Maria del Portillo: e anant per só carrer qui apella deles Prebicaderes: passa per lo mercat: e com so aquilos Taulegers junyiren enlataula de junyir q̄ aqui era parada: y entrāt per lo portal de Toledo anaper lo carrer major entro ala cruellada: e de aqui gira ala coltelleria. e puys apres a sāct Saluador: la Seu cathedral ò la ciutat de çaragoça. E tots los carrers per hon lo senyor Rey passaua eren molt be empaliats e adoznats que ò mirar los era molt gran alegria. E a cascuna part deles dites carreres hauia brandons encesos mētre que lo senyor Rey e tots los altres damunt dits passauen en nombre de nou mil en deu mil hopus: en lorde y forma/y manera damunt dits: ans lo señor Rey a la dita Seu. E sōch hi arribat passades dues horas dela nit. E com lo dit senyor Rey fonch a la porta dela dita Seu: aqui lauors lo Arquebisbe de çaragoça: y tots los altres Prelats/e Abats ab molt solemnial y deuota professo feta lo reberen: y axi lauors entra lo senyor Rey a ser oracio dauant lo altar major. E apres de hauer feta oracio se assegue en vna molt rica cadira que alli li estaua aparellada: la qual estaua a la madreta del dit altar major. E aqui fen collacio. E seruit de confits lo noble Marques de Billena: y de cōpa: lo Comte de Prades. Y feta oracio lo dit senyor Rey lauors se n entra en vna molt ricosa cambra la qual estaua dins la claustra dela dita Seu: e aqui reposa e descansa lo senyor Rey tota aquella nit: e tot hom sen torna a ses posades molt pagats e contents de veure tant bell iusstima festa/exceptats los quis deuien

Bādera Reyal.
Bādera de sanct Iordi.

Ací diu jūyieen no diu justaren eō se diu puy.

fer caualleros/qui romangueren en la dita Seu per vetlar les armes: cõ partits per capelles: segons que fo ordenat.

Dela solemnitat feta en la vncio y cozonacio del senyor Rey.

VIsta la manera y lozde ab los quals lo senyor Rey parti dla Aljaferia e anatro a la dita Seu. Conuera dir dela solemnial festa celebrada en la sacra vncio/ e benuyrada cozonacio dl dit señor Rey Don Ioan menge apres que compraua. xiij. dl dit mes de Abril/ al sol exit/ la molt gran festa se comẽça fort solemnialment en axi. Que a la dita Seu se ajustaren tots los Prelats/ Magnats/ Comtes/ Bezcomtes/ barons/ nobles/ y caualleros/ mil satgers de ciutats/ e viles: e altres en gran multitut dins los cancells de fusta que aquí en la dita Seu erẽ fets. En apres vengueren la senyora Reyna dona Maria La Reyna de Napols La Jnfanta dona Ysabel: y moltes nobles dones y donzelles que estigueren dins lo coz dela dita esglesia E a poch instãt lo senyor Rey ysque dela cambra hõ hauia reposat la nit: y vench dauant lo altar major: vestit ab les vestidures Reyals q̃ porta lo dia passat: y tots los Prelats reuestits fort ricosament: reberen lo dit senyor: qui foren lo Arquebisbe de çaragoça. Lo Arquebisbe de Athenes. Los Bisbes de Valencia y de Barcelona: y de Mallorques: y de Vrgell: y de Euna. Los Abats de Montaragon. De sanct Cugat. De Poblet. De Berola. De Valldigna De Oliueda. De Sancta fe: y altres prelats: y Abats qui erẽ en nombre. xxiiij. croces y mes. E apres segueren lo dit senyor en vn sitial cubert de drap de or que liso aparellat en mig del patiol dit altar. Apres fo posat vn altre sitial vers lo altar per al Arquebisbe de çaragoça. En apres comença lo offici dela sacra vncio en aquesta forma. Que los Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques a alta veu demanauen quasi per via de requisicio al Arquebisbe de çaragoça que vntas en Rey de Arago lo dit senyor Rey. E aço ells demanaré per tres vegades: als q̃ls lo dit Arquebisbe cascuna vegada los responia: si ells certament sabié lo Regisme de Arago pertanyer per recta linea y successio al dit Senyor Rey. Ells tostemps molt fermament affirmant tota vegada que per molt dreta y recta linea y successio pertanyia a aquell. Y fetes totes aquestes tres requisicions com tinch dit: lo senyor Rey lauors se agenolla dauant L arquebisbe: y estant axi agenollat L arquebisbe lauors li digue moltes sanctes oracions: y dites les sanctes oracions lo senyor Rey feu lo jurament en poder del sobre dit Arquebisbe: que es ja acostumat de ser a la sancta esglesia. Y fet lo dit juCõ agenollat li fore dites oracions de iurament com dit es/ a poch instant lo dit senyor Rey se prostra tot lonch en terra: e axi prostrat estech per cõuinent espay: e tots los Prelats dients ab alta veu moltes sanctes benedicciones: y oracions: e tambe les letanies. E apres fet tot aço se leua lo senyor Rey: e altra vegada agenollas dauant lo dit Arquebisbe: lo q̃l apres de hauer dites algunes oracions/ lo Arquebisbe lado nchs locrisma en los pits: e per lo semblant en les espatles a senyal de creu. E feta la sacra vncio del modo que hauen obit lo dit Arquebisbe lado nchs se leua dela Cadira en la qual tota hora hauia estat asseyt: faent totes les sobredites coses: e apres anassen al altar major. E apres de tot aço tots

Com lo Rey isq dela cãbra hon hauia reposat.

los altres prelats leuaren lo senyor Rey: y acompanyaren lo tro a la capella hon se deuia reuestir. E ó aquí auant los canonges: y les rantres continuaren loffici dela missa. Enaprés com los vestiments dels quals lo dit senyor Rey se deuia reuestir axi com a Diaca/ fossen sobre lo altar los quals ja lodit Arquebisbe hauia beneyts. De aqui portaren los ala dita capella lo Marques de Villena lo Comte de Prades. Lo Comte de Denia. Lo Comte de Ampuries: dó Jachme fill del Comte de Urgell. Lo Comte de Pallas. Don Pedro de Ampuries. Don Juan de Cardona. Don Ugode Cardona. Lo fill del Comte de Pallas. Lo Bescomte Oilla. Lo Alferis de Nauarra: y en Bernat de Pinos. Las cude aqstos portar en part dels vestiments/ axi com la Dalmatiga qui era Reyal. Una barra de drap de or: y altra de vellut vermell/ camis/ estola/ maniple: y tots los altres arreamēts de Diaca. Y procehint en loffici de la missa tro a la Epistola: la uoz lo sēyor Rey isque dels damunt dita capella reuestit com a Diaca / de s damunt dits vestiments per anar dauant lo altar major: y anauen de dauant lo dit senyor Rey lo Marques de Villena qui li portaua la corona en vn bacidecor. Don Juan Comte de Ampuries qui portaua loceptre. Don Jachme lo fill del Comte de Urgell qui li portaua lo pom: y posarē ho tot sobre lo dit altar. E aprés de açó lo Arquebisbe dela ciutat de çaragoça benehi la corona e totes les altres insignies Reyals. E feta la benedicció: lo senyor Rey se aceosta al altar: y pres la dita corona: y mete las en lo cap: e despuys pres loceptre en la ma dreta: y lopom en la ma sinistra. Y adonchs lo dit Arquebisbe: y tots los altres Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques acompanyaren lo senyor Rey al cadafal que li era aparellat a la ma dreta del pati del altar major: hó hauia vna cadira molt ricosament arreada: y dites algunes oracions per lo dit Arquebisbe: so seyt en la cadira cantants Te deum laudamus. E tots los altres prelats y canonges acabaren lo Te deum: e dites algunes oracions / Arquebisbe y los altres sen auallaren del dit cadafal: e lodit senyor Rey romas en la cadira ab la corona al cap / tenint loceptre en la ma dreta: e lopó en la sinistra.

Dela bandera del Marques de Billena com se benehi: e son fet Duch de Gandia per lo Senyor Rey. La qual cosa se feu ab tanta pompa e veneracio com a tals persones se requeria: molt agradables p als miradors.

Com lo Rey feu Cōte lo Maeçad Billena:

Abades per gracia de deu la sagrada vncio: e benauyrada coronacio del senyor Rey: dir se coue dels actes notables aprés dela dita coronacio sens entreual fets per aqll. E seguis que lo dit Arquebisbe de uallat ól cadafal segons dit es/ sen vēch al altar major/ hon era la bandera del Marques de Billena/ qs deuia ser Duch de Gandia: e aquilo dit Arquebisbe la benehi. E benedita pres la lo Cōte de Denia/ fill del dit Marques: y don Alfonso net de aqll pres lo barret ab lo capellet dessus dit: y axi lo dit Marques anants dauāt ell lodit Comte/ y net/ eacōpanyāts lo molts cauallers e gentils homens: sen puja al cadafal hō lo senyor Rey sehia en la manera dessus dita. E quāt fo aqui ell se agenolla dauant lo dit senyor Rey/ lo qual li mes la bāderaen les mans: e lo barret ab lo capellet al seu cap. E dites algunes paraules

per lo senyor Rey: lo dit senyor lo besa en la boca. Y lo Marques besa li la ma: en la qual manera don Alfonso fill del alt Infãt en Pere de Arago/ Marqs de Villena fon fet Duch de Gandia. E fet Duch/ de uallasse per una escala/ y mes se en una capella. En apres uench don Juan/ Cõte de Ampuries: y lo seyor Rey feu lo caualler. Y fet caualler de uallasse en una capella. E aqui lo dit Cõte feu tres caualers/ so es en Francesch Caramany/ en Nadal Soler: y en Barthomeu Aranyo. Apres uingue frare Berenguer March/ Mestre de Mõtesa/ y lo senyor Rey feu lo Caualler/ y abriga li un mantell blanch ab la Creu de sanct Jordi. Y apo lo dit Mestre de uallat en una capella/ aqui feu. xv. caualers/ frares de son orde/ en la manera que sõ ordenats dauall/ y a cascu abriga sõ mantell/ ab la Creu de sanct Jordi. Primeramẽt frare Ramõ del Jardi/ Comanador major de Montesa/ frare Guillem de Vilafranca/ Comanador deles Couces. frare Ramõ de Ribes/ Comanador de Bozriana. Ramon de Ribes. frare Anton de Tholosana Clauer. frare Berenguer Domenge/ Comanador de Culla. frare Basto Coloma. frare Alfonso de Lozio/ Comanador Dares. frare Ferrer de Vilafranca/ Comanador de Onda. frare Ramõ çacirera. frare Nicolau de Perpunyẽ. frare Juan Nuñez. frare Ramon de Lorbera/ Comanador d Vilafames frare Tomas Viues. frare Miçl Despejo/ y frare Manuel de Lorella Continuant empero lo senyor Rey feu caualler en apres don Pedro d Ampurias. Y en apres de Aragon ua ser caualers don Artal Dalago/ ytãbe don Juan Ruyz de Luna. Artalugo Dalago: y en Francesch Dalago: en Blasco Ferrãdiz de Heredia: Aximen Derbea: en Garcia d Sessa: en Gõçalbo de Linyan: en Pardo dela Casta: en Juan dz Loz: y en Garcia Lopez de Pitellers. Apres del Regne de Valecia feu caualers en Luys de Abella: en Jacme Romeu: en Juan Sanchez de Vallterra: en Galceran de Castellu: en Luys de Valleriola/ en Gispert d Valleriola. En Simon Miro. En Bernat Domenech. Y en apres de Cathalunya feu Caualers en Lardiç de Mur: en Guillem Ramon de Josa: en Pere de Queralt: en Guerau de Queralt/ en Jordi de Caramany en Jordi de Queralt: en Pere de Bonuiure: en Berenguer Doms. Riera d Fora. En Guerau Alemãy de Torralla. En Gilabert de Desora. Nantoni Torrelles. Nandreu d Pegueras: en Manuel de Rajadell: en Roger de Malla: en Roger dz Brull: en Pere Cortit/ en Berenguer de Cagamanent: en Berẽguer Destalrich: en Bernat Miquel: y en Bertran Febrer: en Guerau de Castelluert: en Barthomeu Aranyo. Marti Alberti: en Jacme Masquesa: en Gilabert de Canet/ y en Pere Ricart. Nosia entes empero que lo senyor Rey fes aquests caualers segons lordeaci escrit: com en altre orde segons lestament y condicio d cascu per lo dit senyor se fessẽ los caualers nouells fets. Loffici dla missa so acabat: com si procehis faẽt lo dit seyor los dits actes d caualleria.

Com lo Cõte de Empuries feu tres caualers.

Dela festa: orde: y solemnitat feta al senyor Rey com sentorna dela Seu a la Aljaseria.

Uys es estat declarat de tots los actes notables fets per lo senyor Rey apres sa coronacio/ demostrar se deu lorde y solemnial festa

Nota lo ornamẽt del cauall del Rey.

seruat y feta al dit senyor Rey en lo partir y tornar que feu dela dita seu cathedral tro a la Aljaferia. Y fets los caualleros nouells: y dita missa/ lo senyor Rey adonchs deualla ỏl dit cadafal: e forc solemnialment isquea la porta dela dita Seu: e aqui caualca reuestit segons dessus enlo cauall arreat: ab los paraments ja damunt dits. E foli aparellat vn bell pali ab dotze bordons: lo qual portauẽ dotze ciutadans de çaragoça/ vestits de drap de or. Y al banch del fre del caual: a la part dreta/ anaua lo Comte de Denia: ya la part sinistra anaua lo Comte de Prades. En apres en vn cordo de or y de seda vermella/ q̃ passaua per los banchs del fre del cauall anauen a la part dreta los Aragoneses y Valencians: y ala sinistra los Catalans: y los del regne de Mallorques: y anauẽ axi entremesclats Comtes/ Bescomtes/ Barons/ Nobles/ caualleros: y missatgers de ciutats y viles/ tots vestits de or y de seda. Y dauant de aquest anaua vn castell molt bell: en que hauia quatre serenes: y molts Angels qui cantauen diuerses proses. En la sumitat de aquest castell anaua vn Rey ab son fill poch: vestits de vestidures Reyals: Dauant aquest castell anauen los ỏs sus dits juyidors y bornadors. Apres de aquests anauen los officis y menestrals de çaragoça: faents grãs y bells balls: ab sons de diuerses maneres. Y en aps venia lo senyor Rey reuestit y caualcant enlo dit cauall/ portãt la corona al cap: lo ceptre en la ma dreta: y lo põ en la sinistra: entorn del qual anauen a peu molts nobles caualleros: y altres gentils homens. Apres venia a cauall lo Duch de Gandia/ vestit de vellut vermell/ ab lo barret y capellet molt rich al cap: y tambe mes auant entorn dell anauen a peu molts caualleros y gentils homens de sa casa. E apres de aço venien lo senyor Comte de Ampuries: y tambe lo mestre de Montesa. En apres venien per lo semblant tots los caualleros nouells de dos en dos: caualcants ab les espases cintes y nengu nols portaua lo estandart y escut/ com fossen romasos a la Seu. E com lo senyor Rey fos ẽlo carrer ja dessus dit y anomenat ỏles Pahe hicaderes: y tota la aljama dels Jueus dela ciutat de çaragoça aqui esperaua/ fos al cap del sobre dit carrer/ bon tenien vn grãdissim y molt bell tabernacle: ẽlo qual hauia tres molt ricos estres: les quals torres molt honestissimament eren tengudes per los sacerdots de la sinagoga ỏ la sobre dita aljama: y cõ vos tinch dit entorn de aquest bellissim tabernacle estigues tota la sobre dita Aljama/ cantants a altes veus/ demostrants molt grandissima festa. Aqui dauãt les dites torres lo dit senyor Rey se atura per espay de vn bon Eredo: y feu reuerencia a aquelles. En apres de aço/ continuant lon camie en la manera y orde ja dessus largament escrits plega a la Aljaferia: a hora de vespres: ahon descaualca: y entrassen apres en vna molt gentil cambra ben aparellada/ que per aço era ja deputada.

Seguexen se los conuits

fets ensemps ab molts gentils y plasents entremesos: en la excellentissima festa ques feu en la coronacio del dit Rey en Marti. E primerament direm del primer conuit.

DEmostrats lorde y la molt solemnial/ pomposa: y superba festa feta al senyor Rey en Marti: partint ỏ la dita Seu dela ciutat ỏ çaragoça tro a la Aljaferia: restara a veure dels notables Conuits

enla benauyrada cozonacio: y dels excellents entremesos e ordinacios fets en aqlls. Y entrat lo senyor rey enla prop dita cambra: vestis vnes vestidures de drap de or vert/ cota y manto lonch tro als peus/ forrat d' herminis dins e defora: troen mig d' les espatles/ a la manera antiga reyal. E lo Comte de Ampuries porta li lo ceptre a la madreta. E d' Jacme de Vrgell lo pom a la sinistra. Y ari sort solemnement ab gran colp de ministres: y de trompetes: isque a tinell: y sech se sols enla taula alta damunt dita: dela qual es estat parlat enlos arreaments dela Aliaseria. E a la part dreta segueren los prelats/ço es Arquebisbe de çaragoça/ Arquebisbe de Atenes. Bisbes de Mallorques: de Barcelona: de Euna: y de Soloro quiy era missatger per lo Comte de Foix. Y enla taula d' la part sinistra segueren lo Comte de Prades: lo Comte de Ampuries don Pedro de Ampuries: lo Comte de Pallas: lo mestre de Montesa lo Castella de Amposta: don Juan d' Cardona: lo Bescomte Dilla. Enles altres taules ari dela vna part com dela altra sebien nobles/ cauallers: y altres gentils homes: missatgers de ciutats y viles en gran nombre. Y fo fet vn excellet entremes alt sobre lo palau dels marbres enla teulada: hon bauia vn cel ordenat per grabons: y enlos sancts estauen per orde cascu tenint son signe de victoria enla ma: y ela sumitat estaua deu lo pare: en mig dels serafins: y tots cantauen cants de molt grādissima melodia. De aquest cel procebia vn nuuol que deuallaua al dreçador hō estaua gran multitut de Veirella de or y de argēt del senyor Rey. Per lo qual nuuol deuallaua vn angel cā tant prosos faients per la festa d' laco ronacio: y deuallant y muntant lan çaua deça y dalla proses escrites en paper vermell: morat: y groch/ d' mostrāt en si molt sobirā goig e alegria. Aquest ay tal Angel apres deualla los bacins per a dar aygua mans al senyor Rey: los quals dona a dos Angels qui estauen de peus enlo dreçador: y los dos Angels donarē los a aquells que deuien seruir lo seyor Rey. Apres de tot aço senpuja: y d' ualla lo plat dels circres que deuia menjar lodit senyor Rey: y per conseguēt senpuja altra volta: y dualla la Copa ab la qual lo senyor Rey fo seruit de diuersos viandes que forē aparellades molt nobles y en grandissima abundancia. E serui de Maiordom lo Duch de Gandia. y dela copa serui lo Comte de Deniafill: e don Alfonso: net del dit Duch d' botiller: y serui dels coltells don Hugo de Cardona: de panicer d' Margarity de reboster don Galceran de Rebolledo. Y enlo Palau dela gran chiminea/ del qual ja es estat dit dessus enlos Arreaments dela Aliaseria menja la senyora Reyna: y al cap dela sua taula a la ma dreta sebia lo senyor Bisbe de Valencia: y tambe a la part sinistra sebia la serenissima Reyna de Napols: y la Infanta dona Isabel/ que era sor del seyor Rey y la senyora Comtessa de Luna que era mare dela senyora Reyna: y per lo semblant dona Juana de Prades Y enles altres taules que estauē dintre aquest palau sebiē moltes nobles dones: y altres moltes senyores de paratge: e vna infinitat de molt gentils donzelles: ari dela ciutat de çaragoça com dela mateixa Cort. Y en lo tinell que digueren mja dessus honeren aquelles tan gentils taules a sis tires: alli sebien y menjaren cauallers molts de moltes y diuersos partides/ Catalans/ Valencians/ castellans: y escuders: y altres gēts de

ciutats: y viles. Y en aquest conuit foren fets tres entremesos molt notables: que vengueren dauãt les viandes: en taloŕde: ço es/ dauant les primeres venien trompetes en grã multitut/ y apres vna Aguila de or molt gran: y fort ricosa: e apres grã colp de ministres/ ab les viandes: apres veniencascu per orde/ lo Duch qui seruia de Majordom al senyor Rey: segons dit es/ y tots los Majordomens de prelats/ Cõtes/ y Bez comtes. Enapres ab les segones viãdes vingueren axi mateix tots los dits trompetes e ministres. E aps venchvna gran Vibra molt bella: lançant per la boca grans flames de foch/ y entorn della venien molts homẽs armats de totes pces: cridãts grans crits/ volents la ociure: y ella defensant se fortment ab les flames de foch: e aço fo molt bell. Dauant les terceres viandes vingucrẽ totes les damunt dits trompetes/ y ministres/ e Majordomẽs. E apres vẽch vna gran roca molt propriament feta/ en la sumitat dela qual hauia vna gran leona parda molt bella/ hauẽt vna gran naffra en la espatla esquerra. De aquesta roca exien molts Conills grãs/ y porchs/ perdius/ guatles/ tortres/ y daltres aucells de diuersas maneres/ qui volauen per tot lo pati. Enapres vingueren los dits homens darmes/ e circuiren la dessus dita roca. demostrãts voler ociure la dita leona/ ells axi estants dins la roca/ isquerẽ promptosament homens saluatges/ e cõbateren se molt ab les homens darmes/ en tant que les saluatges obtingueren victoria/ obtenguda/ per la naffra dessus dita isque vn poch infãt molt bell/ ab vna corona al cap: vestit de armes Reyals. hauent en la ma dreta vna espasa nua/ demostrant que hauia obtẽgut victoria. E aquestes alegries de

Entremes.

jochs durarẽ tro leuades taules/ dos hores dins la nit. E apres leuades taules lodit senyor Rey sen torna al palau dels marbres/ en la manera que era vengut a dinar: segons dessus en aquest capitol es estat dit en lo començament. Vegut al palau fech se en la cadira dela qual dessus en los arrcaments dela Aljaferia es escrit. y los ministres sonaren/ y caualers y filles de caualers dançaren per bó espay dançant/ lo senyor Rey seu collacio ab la multitut de notable gent que aqui era: bon hac grã multitut de diuersas maneres d notables cõ fits a totes gents que aqui eren generalment ministrada. La collacio feta/ tot hom pres comiat: y lo senyor Rey entrassẽ en cambra. No cal dir dela abundancia dels brandons: y la luminaria gran quey crẽ: com la nit lauors semblas a tots los veẽts molt bell dia resplandent.

Com lo Rey sen torna al palau dels marbres.

Seguexen se los dos cõuits apres del primer/ fets en la coronacio de dit Rey en Marti: ab los entremesos.

Dit del primer conuit/ y excellents entremeses fets en aquell. Breu sera dit dels dos apres seguents en la festa dela Coronacio fets. Hon tendema que son dilluns per lo mati: la gran y solemne festa se continua per la ciutat de çaragoça de balls: e daltres alegries: axi cõ es acanyiçar bo garrotxar torços: de que los Aragonesos son molt be experts: e boxnar per los carrers molt alegrament. demostrants gran festa. Adonchs los dessus dits prelats Comtes/ Bescomtes/ Barõs/ nobles caualers/ missatgers de Ciutats: y viles/ y daltra gent en grã multitut ajustats per lo mati a la Aljaferia: lo senyor Rey isque de cambra/ vestit d

vellut vermell/cota e mãto lõch tro apeus:dins y defora tro a mig dels espatles forrat de berminis:y ana a obir missa a la capella de sancta Maria dins la dita Aljaferia/la qual era arreada de molts draps de or y de seda:e laltar ornat de moltes sanctes e precioses reliquies de sancts:e de multitut de or y de argent. E aqui lodit senyor Rey obi solemnement loffici diuinal. Finit loffici/taules foren meses.y ordenades en la manera del dia passat. Les viandes y diuersitat de vins foren administrats en gran abundancia:segons que atã solemnials festes se requer. E los entremeses donant les viãdes:e lo cel ab la Magestat e sancts foren be axi continuats e fets segons lo dia passat:y en la manera ja dita en lo prop dit Capitol. Ymaginar se pot cascu lo gran deport:la gran festa: lo gran goig e alegria que ortenia per totes les gents que aqui eren justades a la festa dela benuyrada coronacio: en especial per nobles/cauallers/e gẽtils homens:qui a dos rencbs qui estauen parats en la gran plaça dauãt Aljaferia. junyiren/es deportaren molt alegrament tota aquesta jornada E com taules foren leuades/lo señor Rey vench leure en la cadira del palau dels marbres ja dessus dita: per aqui dançaren per gran espayca uallers y fills de cauallers. Dan;ãt lo dit senyor seu collacio; feta collacio pujaren en vna cãbra per mirar la gran festa que feya de junyir en la plaça dessus dita. Finida aquesta festa del dilluns fort solẽne: Lo dimarts se continuatan gran alegria/tan solemne y tan bella/bon foren fets totes les coses ja damunt largamẽt recitades: y ordenades en la festa del dilluns:perque ñ por esser dat a les festes celebrades en reuerencia e honor dla sacra vncio e benauyrada coronacio del dit senyor Rey Martí

Lo q̃ fo fet e taules leuades.

Dela festa del benaurat sanct Jordi.

Seguex se la gran y solẽne festa y conuit per lo dit Rey en Martifeta en reuerẽcia de sanct Jordi:als cauallers/segõs los predecessors Reys fer hauien acostumat.

Itsla larch dit sta estat de festes solemnes/ y cõuits notables fets en la coronacio del senyor Rey:empero no dueser callat ò una festa y conuit molt solemnes/ per lo dit senyor/en reuerencia del benauyrat sanct Jordi:fets a tots los cauallers. Bon com lo senyor Rey proposas ter solemnial festa del bẽnauyrat sanct Jordi/e conuit notable als cauallers: segons los predecessors seus hauien acostumat fer e celebrar E aquella no pogues fer en lo Dimecres dia de sanct Jordi/perço com en aquell dia la senyora Reyna se deuia coronar. Per tal lo dit senyor anticipa fer la dita festa dl dit benauyrat sanct Jordi lo diumenge a. xx. de Abril/que fo lo vuyten jorn apres la coronacio. A la qual festa tots los prelats/Comtes/Bescomtes: Barons nobles/cauallers/ gentils homens/ e missatgers de ciutats/e vilas se aplegaren a Aljaferia. E ajustats lo senyor Rey ysque de cambra vestit de cota e manto de vellut blanch:forrat de berminis dins y defora: tro a mig dels espatles: ab vn ricos rapellet al cap per obir missa ẽla capella de sancta Maria ja dessus dita: la qual era molt be arreada y ornada: segons dit es dessus. Aquest dia/ne corona al cap:ne ceptre:ne põ lo dit senyor no porta:com ja les jornades de la coronacio hagues sen fi: segons dit es. E aquesta festa los quieren cauallers/e portaren creu de sanct Jordi vengueren vestits de blanch. En axi lo dit senyor molt solemnement

ab tots los dessus dits ana ha oyr missa e hoyda les taules fozẽ aparellades e ordenades en tal forma que en lo gran pati hoy les foznades ò sa cozonacio hauia menjat fonch parada vna gran taula foza les claustres hõ lo senyor Rey segue en mig e ala part dreta seyen duchs de Gãdia maestre de montesa e tots los altres caualers nouells darago e del Regne de Valẽcia ala sinistra rey lo comte dampuries comtes e tots los altres caualers de Cathalũya e de Mallorques en les spatlles de aquesta taula dins los claustrons e ren parades taules entorn en que seyen nobles e caualers ja ans dela festa dela cozonacio fets: les viãdes en aquesta festa foran aparellades moltes e diuerses y engran abundãcia e deuant aquelles fozen portats e fets tots los excellents entremesos en lorde e manera dessus on es estat prelats dels conuits fets en la cozonacio recitats e declarats leuades taules e feta collacio molt notable lo senyor Rey caualca per anar mirar la taula ques tenia de jũyer al mercat com de tot ala setmana no fos exit òla liaferia sino lodissapte prop passat qui era anat hoyr missa a sant saluador ẽ la seu catredal com axi sia costum esser fet en la cozonacio dels Reys tenir la octaua e veus breu dit de aquesta festa resta adir ala cozonacio dela senyora Reyna.

Dela grã esolẽne festa per la senyora Reyna Maria muller òl Senyor Rey don marti de Arago feta dela sua cozonacio en la ciutat de çaragoça.

¶ En nom e ab la gracia ò deu en lo dessus dit any dela natiuitat de nostre senyor. M.cccxcix. a. xxij. òl dit mes dabril dona Maria reyna darago filla del comte ò luna e muller òl dit senyor Rey celebra e feu festa ò sa cozonacio en la dessus dita ciutat de çaragoça en la qual fozen fetes les coses dauall escrites e ordenades.

¶ Seguis apres dinats a. xxij. òl dit mes dabril que començada la gran e solemne festa dela cozonacio dela senyora Reyna per tota la ciutat ò çaragoça tots los prelats comtes vezcomtes Barons nobles caualers missatgers de Ciutats e viles nobles dones mullers e caualers dela dita ciutat e altra gran multitut de gent se jusfaren hora de vespres ala liafaria e quant fozen justats la senyora Reyna isque dela cambra vestida de drap daur blanch: e mantell lonch tro als peus fozrat òrminis e e sechse en vna cadira queli fo aparellada en lo palau dels marbres e aq̃ estant la Reyna de napols e la insãta dona ysabel sor del senyor Rey e altres nobles dones e donzelles dançar ẽper grau estaua apres la senyora Reyna isque a caualcar: e cauallca en hun cauall blanch cubert de parament de azeytoni blãch e ana ala Seu catredal en tal forma e orde primerament anaren balls de officis e menestrals e altres dela ciutat damunt dita en gran nombre apres anauen. xxiiij. boznadors los. xij. vestits e ab paraments de seda vert e los. xij. vestits ab paramẽts de seda vermella ab senyals veyals e leons deur: apres venien. vj. taulatges vestits e ab paraments de seda vert e apres venien a cauall plats duchs de candia comtes vezcomtes nobles e caualers e altres apẽs erẽ magnats. des caullers dela dita senyora Reyna molt vicosament ensellats y enfrẽats ables selles e frẽs obrats daur e dargent e hauia moltes bel

les perles apres venien gran colp de ministres e de trompetes apres era portat vn castell gran tot blanch en que hauia vn gran cirí en mig e.iiij. altres tots blanchs enapres venien xij. fills de caualers vestits de blanch portant cascu vn ciri blanch apres venia la senyora Reyna cauallcant enlo caual segons dit es entorn de la qual anauā comtes vezcomtes barons nobles caualers e altres gentils homens apeu enapres a caual la Reyna de napols la infanta dona ysabel e altres nobles dones e donzellas de la cort e dele ciutat e axi comēça entrar la festa p̄ sancta Maria del portello e anaper aquells carrers mateys que era anat lo senyor Rey ala dita seu cathedral los quals eren axi be empaliats e ab la grā multitut de brandons com eren estats en la festa de la cozonacio de dit senyor Rey segons dit es desus ab aq̄sta solennitat ana la dita senyora tro ala dita seu en so.ij. hozes dins la nit e aqui descaualca e larchabisbe de ça rag oça y tambe axi mateix los altres prelats e abats processo solennial feta reberen la ala porta dela ecclesia e fet solennialment la compāyaren tro al altar major hon feu oracio feta oracio lech se en vna cadira a la part dreta del dit altar e feu collacio. ¶ E feta collacio entrassen en vna cambra per reposar la nit.

X h. fills de caualers.

¶ De la solennitat feta enla sagrada vnccio e cozonacio de la senyora Reyna.

AIst es estat lozde seruat e festa fets a la senyora Reyna lo dimarts a vespre de la seria tro ala dita seu a ra sera vist de la festa notable e solemne feta en la sagrada vnccio e beneuyzada cozonacio de la dita senyora Reyna e seguis lo dimecres apres per lo matí a.xxiij. del dit mes de Abril dia del Beneuyrat sanct Gordi que la festa gran e molt alegrament se començaper la ciutat les gents se aplegareu a la dita seu e ajustats la senyora reyna isque dela cambra ab gran multitut de ministres e acompanyants la Comtes/ Vescomtes/ nobles e caualers molt solemnament e axi vench deuant laltar major hon li so aparellada vna cadira e altra al Arquebisbe de çaragoça lo qual dix les oracions e benediccions quasi per semblāt que hauia dit al senyor rey apres crismala de senyal de creu segons largament se pot veure la manera de sus en lo capitol hon es feta mēcio dela sacra vnccio del dit senyor rey e del ordee manera seruats en aquella feta la sacra vnccio los prelats la leuaren e acompanyaren la a vna capella hon se deuia reuestir e adonchs foren portats al altar la dalmatiga e los altres vestiments de ques deuia reuestir e foren beneyts per lo dit Arquebisbe beneyts: venguere la Reyna de Napols la infanta dona ysabel: dona Margarida de prades: na Johana de luna: na Eliodor de cuello e na Johana de perellos les quals portaren cascun la peça dels vestiments a la capella hon la dita senyora se deuie reuestir enaq̄st enterual lo senyor Rey vēch dela al jafaria hon hauien dormit y entrassen en la sacrestia e reuestis en: e per la forma que lo jorn de sa cozonacio e pujassen en lo cadafal hon estaua la sua cadira a la part dreta e aquio fech tenint la cozona al cap e lo ceptre en la ma dreta: e lo pom en la sinistra e la donchs la senyora Reyna isquere uestida de la capella com a diaconissa e anauen deuant ella les dessus dites nobles dones e la reyna de Napols portaua li deuant en vn bacil daur la co-

Cō ifq̄ ornada la Reyna dela capella.

rona:e la Infãta dona Ysabel lo ceptre:y lo pom dona Guiomar. E axi anaren al altar: e posaren bo tot sobre laltar. E lo Arquebisbe benebiles dites insignies Reyals. En aps la dita senyora Reyna se agenolla ò uant laltar:y fozen li dites per Larq bisbe moltes sanctes ozacions/e benediccions. E dites/prengueren òl altar la cozona/lo ceptre/ y lo pom/les dessus dites quils apoztaren. Y Larquebisbe:e los Bisbes de Valencia/de Barcelona: e de Mallozques acompanyaré la dita senyora Reyna al cadafal hon lo senyor rey estaua en la manera jadita. E dites a qui per Larquebisbe algunes ozacions:la Reyna se agenolla: e lo senyor Rey posa li la cozona al cap:e lo ceptre en la ma dreta:e lo pom en la sinistra:e mes li vn anell ò diamãt en lo dit:e besa la en la boca/e la senyora reyna besa li la ma. E adóchs Larquebisbe y Bisbes dessus dits acompanyaré la daqui a vn altre cadafalque li era aparellat a la ma sinistra del altar major/hon hauia vnãrica cadira. E dites per Larquebisbe algunes ozacions fo seyta en la cadira cantant Te deum laudamus. E acabat lo Te deum: lo dit Arquebisbe dites algunes ozacions deuallassen ensemps ab los dessus dits Bisbes/e anassen al altar per cõtinuar e acabar loffici dela missa. E romangué ab la senyora Reyna òla part dreta la Reyna de Napols:e dela sinistra la Infanta dona Ysabel. Y en aquest entreual lo señor Rey:e utres cauallers: ço es don Luys Cornell fill de don Luys: en Pere çanoguera:y en Marti Lopez delanuça. Fets los cauallers lo señor Rey sen deualla:y entrassen en la sacristia:e despullats los vestimẽts dessus dits apres caualcay anassé a la Aljaferia. En apres finit loffici dela missa la señora Reyna isque a cauallcar.

Dela coronacio e prer y pom.

Com la Reyna caualca enlo cauall.

Del orde y festa feta ala señora Reyna com fen torna apres q̃ fon cozonada/òla Seu a la Aljaferia

Dyt conuinentmẽt breu es estat dit dela sacra vncio y cozonacio dela senyora Reyna/en suma sera compres del orde y festa seruat y feta ala dita señora Reyna/del tornar que feu apres dela cozonacio dela Seu a la Aljaferia. Y dels conuits sets en la dita sua cozonacio. E com fos exida a cauallcar/caualca enlo cauall: e reuestida segons es ja dit:e son li aparellat vn palia b dotze bozdons:segons fo poztat al senyor Rey. En aquest anar a la Aljaferia li fozé seruats lorde y la festa solemnial que fozen fetes al dit senyor Rey enlo tornar que feu lo jozno sa cozonacio a la dita Aljaferia. Exceptat que als banchs del fre del cauall òla dita senyora Reyna: a la uena la part dreta lo Duch de Gandia:e a la sinistra lo Comte de Ampurias. Apres òla dita senyora Reyna venen a peu la Reyna de Napols/la Infanta dona Ysabel:e nobles dones e donzelles. Pensar podeu no anaueu soles. Era tanta la multitut dela gent/que hoza baraja con so a la Aljaferia. E posats los vestiments: vestis vn cot e mantell de drap ò or: e vench a taula que era ja nit:poztãt dauant ella la Reyna de Napols lo ceptre:y la Infanta dona Ysabel lo pom/sech se sola enla taula alta: hõ lo senyor Rey seya lo jozn de sa cozonacio: a la dreta part sehien en vna taula la Reyna de Napols:la Infãta dona Ysabel:la Comtessa ò Luna mare dela dita senyora Reyna: e dona Juana de Prades. Apres en altres taules seyen moltes nobles dones e donzelles de Cort:e òla ciutat

A la sinistra part sehien plats ouchs de gandia comtes vezcomtes barons nobles cauallers missatgers de ciutats e vilcs les viandes hic foren ricosament aparellades y en grā abūdancia administrats. ¶Per abreuiar en aquest couit fozen fets tots los excellents entrameses fets en la cozonacio del senyoz Rey e totes altres coses obseruades en lozde e manera dessus dits en lo capitol que parla dels comtes del senyoz Rey fets en lo cozonacio exceptat que ala dita senyoza serui de majozdō lo cōte dāpuries dela copa don ¶Pedro dampuries e dels coltells don artal dalago e dels altres officis nobles ecauallers quey hajam a dir sy hauia luminaria com fos nit segons dit es no cal com tan solemne festa sifos en totes coses com en la cozonacio del senyoz Rey segons dit es leuades taules a tres hozes ōla nit la dita senyoza sen ana al palau dels marbzes hō se sech en la cadira ja dita e aqui dançaren la Reyna de napols e la infanta dona ysabel e nobles dones e donzelleo efills de cauallers enapso son feta collacio e donar en part ala nit lo dijous seguent se continua la festa molt gran e solemne segons era estat fet los egon dia dela festa ōla cozonacio del senyoz Rey dela qual se pot veure larch en lo capit. que parla dela segona festa celebzada en la cozonacio del senyoz Rey ara es acabat de dir dels sacra vncciō e benuyrada cozōacio ola ōssus dita dona Maria Reyna de Arago la qual nostre senyoz deu per sa merce faça prosperar en totes coses que de be sien amen.

¶ Del Rey alfonso fill del Rey don ferrando.

¶ Alfonso. iiij. fill del Rey don ferrando. { Maria filla del rey Iberich ō castella e muller daqstrey Alfonso.

PAssat que so de esta vida lo bon Rey e saui don ferrā do son fill primogenit appellat Alfonso succehi en continēt en tots los regnes principat de catalunya e terres del dit don ferrādo pare seu en edat ō. xv. anys lo qual per esser axi joue e y que millor regis e gouernas ses regnes principat e terres pōs per cōsellers no joues ne grossers mas vells e pus sauis de dits sos regnes e principat tres en nombre ansi lament car mes amaua pendre pocos consellers vells sauis e bons q̄ molts e jouens e poch experimentats lop- mer dels tres cōsellers era apellat ō cognom Barriga Archabis be ō tarragona lo segon lo noble dō Barau Alamany de ceruello lo terç noble don berenguer de Bardari e ab cōsell de aqstes tres consellers lo dit sē senyr rey don Alfonso com a sauirey faca tot quant hauia a fer en lo regiment de sos regnes principat: e terres e com lo dit rey don Alfonso hagues preses dits conseller s ab consell de aquests entēgue en fer la sepultura al dit senyoz rey sōpare la qual fou feta molt solemnement e ab gran pompa com es acostumat ser a reys e princeps en llurs exequies: e feta la dita sepultura en lo monastir de poblet encontinent sen vench en la Ciutat de Barcelona e com fo en lo seu major palau real en la grā sala del dit palau major estant lo dit rey don Alfonso en sa cadira situada sobre lo sitial qui alli parat estaua axi com los reys predecessors seus han acostumat seure dauant lop̄redit rey estāts los cuerents prelats barons nob-

Tres cōsellers del senyor rey.

les caualliers gentils homens : e al
tres e sindichs dels seus vniuersi
tats e ciutats viles: e lochs de cata
lunya jura seruar e tenir tots los p
uilegis vsatges costums constituci-
ons e libertats del dit principat ò
Catalunya e fer tenir e seruar aqlls
per los poblats en lo dit principat:
E complides les dites coses encon
tinent lo dit Rey Alfonso ab cõsell
dels dits cõsellers seus entesen fer
embaxada al Emperador e al gran
consili de constança per dar compli
ment als affers dela vnio de sancta
mare esglesia axi com lo Rey don fer
rando pare seu hauia promes y era
vengut de fer juxta la concordia feta
entre los dos sço es lo dit Empera-
dor e lo dit Rey don Ferrando en-
sempa ab los altres Reys ò la Chri
stiandat e foren los Embaxadors à
anar é per lo dit Rey Alfonso al dit
consili de constança lo comte de car
dõa e los venerables e sauis mestre
per belip de Mallacanonge e Ardi
ca maior dela seu de Barcelona e
misser Miquel de naues als quals
lo dit Rey Alfonso dona tant de po
der com era necessari per apoyar a
conclusio los dits affers dela vnio
les procures e instructions dels qls
embaxadors e tots los actes fets en
temps del Illma dela esglesia estan
recòdits en lo Real Archiu ò Bar
celona/apres que lo dit Rey don
Alfonso hac dat compliment als af
fers dessus dits prestament ab con-
sell dels sobre dits cõsellers anassé
a valencia e aquilo dit Rey comé
ça a ordenar la sua casa segons las
ordinacions fetes pels antecessors
Reys de Arago Anadint hi algu-
nes coses que no plagueren a algũs
nobles caualliers ciutadans: e bita-
dors de Ciutats castells e viles del
principat de catalũya/e per occasio
de aquest no plaure e descontenta-

Les nõs dels em baxa dors.

cio se ajustaren en la vila: o lochs de
molin darreix los seguẽts comte ò
pallas e son fill vescõte ò illa lo nob-
le mossen benet de cabrera: mossen
Berenguer dbons: mossen Jaume
March: e molt daltres dels quals
non fas aci mencio per no esser mes
plix es ver que no puesch oblidar los
seguents per esser homens caporals
e de estima: e foren los consellers de
la insigne ciutat de Barcelonã e syn
dich de aquella e aqui acordaren/e
elegiren de ells anar vna part e los
majors ala dita ciutat de Valencia
a hon encara lo dit Rey Alfonso se
trobaua personalment e que supli-
cassen al dit senyor Rey fos merce
sua revocar o abilitar la addicio ha
uia feta en les sues ordinaciõs: e ari
sou fet e lo dit senyor Rey ho abilita
de manera que tot hom resta contẽt
Aquest Rey Alfonso pres per mul-
ler la filla del Rey de Castella cosi-
na germana sua ab dispensacio ò nos
tra sanct pare la qual era apellada
dona Maria donzella molt honesta
sauia e discreta e porta en dot al dit
Rey don Alfonso Docẽtes milia dob
les dor de castella les quals li foren
be totes dades e pagades secõs yo
he vist en les apocas per lo dit Rey
de aquelles fermades ala dita dona
Maria e continuades en vn regis-
tre recòdit en lo real Archiu ò Bar
celona ab cubertes engrutades lco-
nades intitulat Regine Maria dela
qual muller e Reyna no hague fill
ne filla e per quant la Reyna de Na
polls dona Joana filla del Rey Lan
salau de Napols lo qual lansalau fou
fill del Rey Luis de França a-
dopta en fill lo dit Rey Alfonso cõ
no tengues pare ne mare ne fill ne fil
lla e tenia temença que lo Rey ner
nola despossehis de son regne com ja
sia prepparat e notificat que a ell
pertanyia lo dit Realme de napols

casamẽt del Rey Alfonso

Eseta la dita Adoptio ladita Reyna dona Joana visque per vn temps e apres mori e iatsia que lo dit realme pertagues al dit rey Alfonso cō a fill adoptiu dela dita Reyna Juana empero ella dita Reyna en son testament o vltima voluntat dispongue que del dit realme fos senyor lo dit Rey dō Alfonso mas cō aquesta adopcio/e disposicio testamētaria no plagues a tots los populars del dit realme especialment als comtes barons caualliers e magnats lo dit rey reyner pretenent lo dret del dit realme pertanyer se a ell sforça en pendre possessio de aquell e defet la pōs e vengut que fonch a noticia ōl dit Rey Alfonso qui ja en lany. M. cccc. xx. ab grā exercit era passat ē la Illa de sardenya part dela qual ser a rebellada e la cōquista e lera en nau e lo qual viuint la dita Reyna Juana hauia presa possessio del dit realme entengue ab summa diligencia axi ab Aragoneses e valencians com ab Catalans defer vna gran armada e hostol y exercit en la plage de Barcelona per cobrar la possessio del dit Realme e de fet lo dit Rey Alfonso ab grāestol ō nauilis e gēts darmes partint se de dita plage en lany. M. cccc. xxxij. personalment ab dit hostol y exercit passa en lo dit realme e leixa sa muller la dita reyna dona Maria loctinent general cō ja ho fos gran temps hauia en los regnes de Arago de Valencia e prīncipat de Catalunya y en los altres regnes Illes e terres de tota la sua senyoria e seguis que lo dit rey Alfonso tenint siti sobre la ciutat ō gayeta e ja abans ços en lany. M. ccc. xxxij. axi. de nombre era passat ab lo dit seu grāestol per Marcella trencātla cadēa ōl port y ētrāt ēla ciutat estant hi per tres dies e ōstroint aquella e trahent ne lo cap de sanct Luis Bisbe e faent lo portar ala ciutat de Valencia los Genoueses qui son estats sempre odiosos als Catalans venguerenab naus armades a socorrer a dita Gayeta e lauors lo dit rey Alfonso ab naus galeras: e altres fustes be armades isque al encontra: e inuesti dites naus de genoueses enlāy. M. ccc. xxxvj. com ell ab dit estol fos partit dela plage de Barcelona segons yobe trobat en los registres del dit real archiu en lany dit: M. ccccxxxv. e feu tan grā batalla que finalment los genoueses foren vençadors e desestradament p falta de vent com lo dit rey se fos lūyat del dit son estol prengueren lo dit Rey Alfonso e tres jermans ço es Juā rey de nauarra benrich epedro per la qual presa son set grādol e tristor per totes les terres del dit rey Alfonso e senseguirē molts mals e damuatges lo dit rey alfonso per esser be guardat fo cōmanat per los genoueses al Duch ō Mila quil sen porta pres ab dits tres germans en son ducat de Mila hon estech molt poc tēps axi ppsab dits fos germās car lo dit duch de Mila era home saui e pensa en los dans que a tota la sua terra sepogueren seguir si vn tā poderos e saui rey e senyor tengues axi pres e perço delliura de presso lo dit rey e fos germans els torna en llur libertat de qui en aconseguir grā renom e fama e apres tornat en la libertat lo dit rey Alfonso se dona tā bon recapte que ab dita armada e hostol e ab altra major de pecunies moltes que per los Aragoneses Valencians Catalans e altres vassalls de sos regnes e terres li foren donades en lany. M. ccccxxxvj. torna reforçar e personalmēt al dit regne de napols lo qual cōquista y entrā dins la ciutat de Napols a. ij. de Juny ōl any de la natiuitat de nostre senyor

Com lo duch de mila torna lo dit rey alfō so en sa libertat.

M.cccc.quarãta dos en lo qual dia se celebra la festa de sanct elin lo q̃l en lati es dit erasmus: e per quant seria cosa plasent aci escriure les gestes fetes del dit regne de Napols ò les quals ha copiosament y en lengua latina y elegant escrit lo gran orador Barthomeu faci les q̃ls fins aci nos son estampades e jo las têch mies escrites en algunes cartes de ma mia e per la major part dema de vn joue escriuent criat meu he delliberat reportar men en aquelles no oblidant com nobles e homens capozals criats e coadiutors en defensar e guardar los castells e forces del dit regne si trobe continuat lo noble don Arnau sanç pare del magnific noble e literatissimo senyor mossen Bordi sanç preborda de Valencia e del qual noble Arnau sanç es feta mencio en los registres del Rey Alfonso ço es en vn Registre pretitulat diuersarum com lodit Rey Alfonso ha feta gracia al dit dõ Arnau dela castellania del castell nou ò Napols bon lo anomena noble e vrez seu la qual gratia fo atorgada en la ciutat de Gayeta a.xij. de Abril ol any dela natiuitat de nostre senyor M.cccc.quaranta e axilo dit Rey Alfonso cõquista lo dit realme de Napols e possehi: e gouerna pacifica ment aquell fins al dia de son obit e viuent poch apres de dita cõquesta feu guerra contra los dits genoueses per mare per terra apportãt los en aço quels feu trabutaris tãt ẽnt visque aportant li cascun any en Napols per lo trabut grans quãtitats de pecunia penedints se ò la preso q̃ seta hauien del dit Rey de Arago don Alfonso ò sestradament e p ço li faeren lo trabut cascun any mes p pabor que per amor: y encara hotenien a bona ventura que axi visques sen ab dit Rey trabutaris. E tornãt parlar dela conquesta de Napols feta per lo dit Rey Alfonso: tantes foren los traydors rebelles e mals homens que lo dit Rey don Alfonso triga conquistar e redubir a total obediencia e senyoria sua lo dit Regne de Napols per Deu anys car si hi triga tant no so defalliment de potencia de gent darmes ne sua q̃ tanta ne hague com volgue ablo socors e ajuda que li faerẽ tots sos regnes y especialment lo principat de catalunya mas sou ne causa los grãs animos e fortalesa ò la gẽts qui guardauẽ les ciutats castells viles e lochs del dit Regne que nos espantauen nes donaren sino per força ò armes no com han fet apres: e fan molts vuy en dia que no han volgut ne volen esperar disputa ne fer se fors ne morir per defensio de llur Rey e senyor e dela sua patria e perço no te admiracio alguna si regnes ciutats castells e forces e teres se pnen e cõquisten senint axi en breu tẽps aq̃st rey Alfonso era tãt clement e piados que mes amaua e axi ho manaua a sos capitans e gent darmes trigar en conquistar sens crueltat escampament de sanch que rabatadament e ab poca triga e crueltat aconseguir forças terres e senyories com de tot se tengut dar ne a nostre senyor deu bon comte: e per ço com torna posar lo siti sobre Gayeta en la q̃l ja molt abãs hauia posat lo siti e dat gran combat e veẽt la molt prouehida de vituales / e inexpugnables fo forçat leuar ne lo siti e lexar la ẽ pau per no morir hi tanta gent no volgue vsar de crueltat sino esperar q̃s donassen per sam delliberant estar sis mesos mes ab tanta despesa com tenia de gent darmes que sis mesos menys e morir hi tanta gent: e los dela força de Gayeta com a bons caualler e homens animosos y ex-

Nõ. del siti à Gayeta.

gres en batalles e guerra: p ser leuar delsiti lo dit Rey Alfonso ab tota la sua gēt: e mātenir la dita força/ delliberarē de lançar e forçagitar de dita força cōde ser faerē tots los vells/ e gēt joue: axi homens cō dones: no tenints oli poslicio en ter armes: e desē sar la força. Ÿ estāt axi aqsta gēt inutil forca de dita força: so aconsellat lo dit Rey Alfoso q̄ tota aqlla gent inutil fos morta mala mort dauāt lurs parcs e mares/ fills e filles/ marits e mullers q̄ ho mirarē ò dita força: car axis donarē ans q̄ no volrien veure ser tant gran execucio e crueltat de lurs cotes. Ē lo dit Rey respos a aqsts tals cōsellers sens repnent los del malcōsell q̄ li dauē p esser ell rey christia: e no morc ne cruel: e hauia de dar bō cōpte cō dit es a nre señor deu: de fer morir tāta gēt christiana encara q̄ fosīē en guerra: e ho meresqssen: car si ell los podia conquistar sens ter tāta crueltat ōlliberaua pus no podiē cāpar: es hauiē a donar per força de tam: ò no fer matar tāta gēt y estar sobrel siti sis meses/ ho mes: deu pmetes trigassen en dar e retre a ell dita força: y encara pus fort q̄ may la sabes bauer: q̄ no esser vēcedor ab tāta crueltat/ e peccat: e volia sabessen dell aço: q̄ si personalmēt ell nos trobas en aqst siti: e capita seu ē tal guerra se trobas: e vsas de tanta crueltat/ de matar axi cruelmēt gēt christiana: e apres li fos reportat: q̄ en breu tēps empo en tāta crueltat: loca pita ho hauia tot conqstat: q̄ ē loch de remuneracio e pmi q̄ acostumen dar los Reys: lo repellira de sa casa e de tota hōra e be q̄ li pogues donar q̄ may lo volguera pus veure: p no a prouar tāta crueltat: ne espar ne da ça blassemia e mal renō: e dalla cō fos mort pūicio e pena: car si no hagues a morir: e dar ne cōpte a deu forza altra cosa/ y encara hipēsara p no esser blasmat/ ne hauer nō de Rey cruel/ cō lo Rey Ferrādo pare seu fos estat piados: e saui: e treballaua cnimitar aqll en la justicia e bones costumes: e p aqsta tāta pietat y bōdat de aquest Rey Alfōso: no sens causa ha escrit ò la magnanimitat: māsuetut/ pietat/ excellēcia e virtuts de aqst Rey Alfōso/ lo grā poeta e orador lo panormita/ appellat en altre nō misser Antoni de Bolūya: faēt ne vn libre ptitulat De dictis ⁊ factis Regis huius Alfōsi. Hō entre les altres coses recita aqst acte ser p lo dit Rey Alfōso: en no hauer volgut creure a les conselles del mal cōsell q̄ li dauē de crueltat ⁊tra la dita gēt inutil: expellida de dita força de Gayeta/ dient axi lo dit Rey abbreus paraules. Ego malo inqt Caieta ⁊ Caietanis nūq̄ poti ri q̄ quā eos tā fede/ tā crudeliter vincere: cū virtus mihi dimicatio est/ nō cū mulieribꝰ aut pueris/ vel gētibꝰ inermibꝰ. Ē p quāt aqst Rey Alfō so cō vēgue a edat de. l. ays/ axi molt ancios: discret/ e molt occupat cō estaua en grās fets: se dona molt en saber les arts liberals/ vull y dit Archiuer aci descriure cō hi vēgue en saber e pēdre de sqlles: axi en la grāmatica com en la theorica. Ÿ en aço tots los Reys/ Ꝑrincepes/ senyors regidors/ e gouernadors de vassalls e pobles deurien imitar lo Rey Alfō so en lobe obrar: e teniren lurs cases homens doctes: e donats a letres latines: e a totes les arts liberals: e p ço no sens causa ha dit y escrit Leonart Areti en lo pncipi de vna epla q̄ hafeta latina al dit Rey Alfōso/ la ql yo tinch insertaen vn q̄dern de pap ligat ans del pncipi ò la politica ò Aristotil: traduyda p lo dit Leonart cō greeb en latí: parlat e comendāt alguns Reys/ e princeps litterats e donats en compendre libres/ e histories e diu axi. Ex quo ridere inter

Cō los ā la forta Gayeta ne tāsarē la inutil gēt.

del libre de dictis & factis

dū soleo quozūdā regū simplicitatē qui generosum dicūt literas nescire nec itelligūt ex eo fieri: vt reges ipsi ab aliis regātur. Volét dir é vulgar lo dir leonart/parlāt en dita letra com he dit de Reys e princeps literats/perço yo algunes vegades a costume deriure ó la simplicitat ó algūs Reys qui dien ques cosa generosa no saber letres/ne entenē daço seguir se que aquests Reys no sabēt letres no regexé/ans per altres hā esser regits/e certmes los valria regir que esser regits/e nos diria aqst Reys son tant grossers e illiterats que no sabē regir/ans altres los regexen/e per ventura los quils regexé son axi e mes grossers e illeterats que tals Reys/mas p priuāça hola goteries son a ells acceptes e nou conexé p lo defecte ó no saber letres epço faeren be los Reys e princeps antigament en son estats molt comēdats cō ab grādiligēcia entenien en dar bona criança e doctrina a llurs fills y entre los altres es escrit: que Philip Rey de Macedonia sapientissimo e molt literat e magnanimo encontinēt q̄ son fill appellat Alexādre fon fora la edat de puericia jatsia aquella edat li tengues mestre/ e li donas bona criança li donaper mestre quil instruis en les arts liberals e donas molta e bóa doctrina lo major home de sciencia que trobar pogue: e son lo grā poeta e Orador Aristotil: lo qual locria e instruhitant be que sabe e acōsegui tāta sciēcia e doctrina que mes dir nos podia/segons los altres fills de Reys. Ultra aqst mestre li n tenia altre qui li ensenyaua e monstraua ó be caualcar y esser expert e animos enles armes y ē batalles e guerres cōtra los enemichs. E aqst Rey Alexādre pua e aprēgue tāt be/q̄ fon quasi senyor e monarca del mon: q̄ q̄li de tot so senyor: e tots los Reys lo temien: e sozen a ell tributaris. E q̄ pozé dir de aqst Rey Alfonso: quāt bona criāça dona a só fill Ferrādo illegitim: car de legitim matrimoni non hague: y quāt aprofita enles arts liberals: y enla milicia/ques mostra be: axi viuint lo dit Rey Alfōso: cō aps de mort/de aqll succebit enlo Realme de Napols: e seria cosa larga de cóptar y escriure si enla pśent historia tot se hauia de exp̄ssar. Lo panormita Leonart arreti/ Bartomeu facci: e altres nehā escrit: als q̄ls mē repost. Aqst Rey Alfōso es digne de esser tāt cōmendat cō may sia estat Rey ne Prīcep enla casa de Arago: car en edat de. l. anys com es dit/se dona en apēdre les arts liberals/pmer en grammatica: e aps en poesia; y en rethozica/fins enla fi de sos darrers dies tégue mestres en Theologia. E n dret canonich: e ciuil/poetes/orados: y en grāmatica/logica: y en altres disciplines molt be instruhits y doctes als quals no plāyia donar grans salaris/stipēdis: y ǵtacios. Los pceptozs e mestres del Rey Alfōso: forē entre los altres los dits Leonart Arcti/lo panormita: appellat en altre nō misser Antoni ó Bolūya. Bartomeu facci. Aps ni sobrcuēguerē en poesia: e art oratoria: Laurēcio Valla. Juā Jouinião Pōtano. Frācesch Philelfo: e molts de altres. E tenia lo dit Rey Alfonso en obir e apēdre dels dits poetes e oradors/q̄ hauer oyda la liço las sebia repetir p los patges: e tenia oydors e derebles cō ell mateix: e pq̄ ab mes volūtat: e millor repetisse la dita liço: encōtinēt q̄ hauie repetit los faca ser vna bella collacio de cōfits/ ó sucre ja aparellada E cō lo dit Rey Alfōso hagues comēçat ó gustar lo fruyt de dites sciēcies en sos algun tant docte: no plangue moneda en comprar libres: no ó estā

Dela bona criansa dels Reys e Princeps deuō a llurs fills

Dels mestres qui li amostraē de bones letres.

pa/que lauors no sen trobauē: car lo imprimir de letres ques dien de estā pa: no comença fins en lo tēps ōl Rey don Juan de Arago/pare del serenissim Rey dō Ferrādo de Arago: vuy benauenturadament regnant. Mes compra aquest magnanimo e prudēt Rey don Alfonso gran multitut de libres de ploma/ escrits en pgamins de bella letra. E si non trobaua ō escrits ab ploma: ell ne faea escriure: e noy planyia diners/pus fossen be escrits/y en bons pergamins: e de lengua greca en latina molts ne feu traduhir/e de ligats: e apunt los tenia en seu fer en la sua casa bo palau vn a gran libreria: la qual tenia fornida ō totes materies de sciencia: especialment en art oratoria/epoesia. E aqst Rey no tenia si no vn defalliment/q los mes homēs tenen del somes ho encenay ōla carn: que a penes se pot apagar que era molt affeminat: y en part tenia excusa quāt en lo mon/ no quāt enuers deu/p no tenir la Reyna Maria sa muller en aquelles terres hon ell atura ua. Tenia per amiga en la ciutat de Napols/sens altres dones que hauia tengudes per amigues/ vna bella dona appellada madama Lucrecia. E stant axi amigat e ab gran triumpho/no curant ō tornar en sos regnes e terres/ hō hauia leixada la dita Reyna Maria: loch tinent general en los regnes de Arago/de Valencia: e Pdrincipat de Catalunya: la qual Reyna viuia casta mēt e virtuosa: es creu p mi ep molts altres q lā coneguda cō yo mateix: q es collocada en la glria ō Paradis p la bona vida e sāta q baseta y tēguda en tāt cō ha viscut en aqst miserable mō: y sant molt piadosamēt: e ab bōs e sauis doctors e conselleres q tenia en son offici de lochtinēcia: e ieu moltes bones ordinaciōs/e cōstitucions: les q̄ls vuy en dia tenē e obseruē

Del itpa q̄ se comēsa la estāpa

los vassalls/e subdits ōl seyor Rey E cō no ni hagues si no vna pstitucio en fauor e cōseruacio de honestat de les dones. les q̄ls pōuts. ho de lles ho de llurs marits. ho daltres se obligauē ab escriptura de terç en Catalūya: e llurs plonges erē apōnades/y en la pso molt souint de son estades: si es estada vna sāta cosa: q̄ si no pcrio no podē esser pses: y es phibit als notaris sots puacio ōllur offici ō no pēdre/ne cōtinuar tals obligaciōs. E comēça la cōstitucio dict axi. ¶ A la cōdicios feminil volēts ōferir: e p cōseruar hōestat ō aq̄lla. Ordenā/ esta tuhim q̄ algūa fēbra p vigor de carta ō comāda/escriptura ō terç/ho de altra q̄l seuol escriptura priuilegiada ho de altra q̄l seuol obligacio no puixa esser pfonalmēt psa/ homes a en pso: e a aqsta cōstitucio no pusca en algūa manera renūciar: ans tals escriptures/e obligaciōs de assentimēt/e approbacio ōla dita Cort: tāt quant toca a la pso volēy declarā ipso facto nulles e affretur ejants de tota efficacia e valor. E lo Notari q̄ tals escriptures/ sagramēt: e obligacio pēdra/ p da loofficio Notaria. E tornāt a parlar ōls loables fets ōl dit Rey Alfōso se pot dir q̄ en nre tēps no es estat vist/ni trobat Rey tāt amar: e pmiar los homēs letrats cō era aqst rey Alfōso donat a la cōtinua ō apēdre letres latines. E no solamēt pmiaua e donaua cōdit es grās salaris y estipēdis als dits Laurēcio Valla: mis ser Anthoni de Bolunya: y mes a molts de altres: y entre los quals a Bartholomeu Facci/e Leonart Aretī: e Juan Jouiniano Pontano/ excellentissims homens grās oradors e poetes: dels quals se mostren molteos obzes han escrit, e fet gran lum: no solament a tota la Ytalia: mes encara a totes les terres del dit Rey Alfonso/los homens deles quals erē

Cōstitucio dela Reyna Maria a fauor de les dōes

dats a saber poch en poesia/e art ora
toria/e apres ab los saber e doctrina ò
aquells diuulgada y certesa quasi per
totes les terres de Christians hana
pres e conseguit llur sciencia e doc
trina/ye specialment en art oratoria
e poesia/deles quals poch gustauen:
y en lo parlar y escriure no tenie ele
gancia/ni la sciencia/que apres p los
sobredits poetes y oradors han ha
guda/han encara algus en aquests
regnes e Principat ol dit sapientis
simo Rey don Alfonso/qui es estada
causa per lo que es dit de suscitar a
questes sciencies qui estauen ador
mides/y en escriure/y ordenar en la
ti alguns priuilegis e letres/nos altres
vassalls del dit Rey ò Aragó vsauē
molt dela barbaria/ne teniem aque
lla suauitat y elegācia que per gracia
de nostre senyor tenen vuy alguns/e
altres si hi volran estudiar tendran
si entendre y dar si volran: major mēt
per tenir vuy en dia molts e molts li
bres de totes sciencies estampats: e
ser a gran culpa de no gustar y apen
dre/y saber/ maxime als qui tenē bō
ingeni/tot lo que los dits oradors.
poetes. y Doctors saben. Car poch
val tenir tants e bons libres. e per
galloseria. e donats a la lasciuia e car
nalitat/e oci/ no estudiar en aquells
ne curar sen com deurien. E perço
tots som obligats principalment a
nostre senyor deu. e a la sacratissima
e humil verge Maria mare sua/ e al
dit Rey Alfonso qui axins ha despertats. e mostrat cami de apēdre saber/
e aconseguir tant de be: y the sor cō
son dites sciencies: especialment de
art oratoria: e poesia. Y es cert que
en lo temps del dit Rey Alfonso no
solament los estudis de humanitat
quiquasi eren abolits e perduts flo
riren y vingueren a lum: e foren re
stitubits al primer estat dela grā po
esia/elegancia/sciencia/e doctrina: e
ornament en que estar solie antiga
ment. Mes encara sots la senyoria
ò aquest magnanimo e virtuos Rey
don Alfonso foren molts Ducs/Cō
tes/Barcomtes/Nobles/ generosos
cauallers/e Capitans en batalles e
guerres: homens sortissims e molt
exercitats y experts en la milicia y
guerra. Y en totes les coses q̄ son rē
guts e deuen saber: segons posa Ve
geci de re militari: en los quatre li
bres quen ha fet: y entre les altres
coses diu Vegeci en lo primer libre
contra aquells qui cōsen en les guer
res y batalles de multitut de gent:
encara que no sia exercitada ab aq̄s
tes paraules. Sciētia enim rei pro
dimicādo nutrit audaciā. Hemo fa
cere metuit qò se bene didicisse cōfi
dit. Et in certamine bellorū exerci
tata paucitas ad victoriā, promptior ē
Rudis autē tindocta multitudo ex
posita semp adcedē. Volēt dir é nre
parlar. La sciēcia certamēt ò la cou
p batallar ho guerrear no dreix au
dacia: car no es alguq̄ tema lo q̄ cō
fia hauer be aps: y é la batalla ho pu
gna òls batallāts ho pugnāts la pau
citat be exercitada es mes pròpta a
cōseguir victoria q̄ no la multitut ru
da e indocta: la q̄l es exposada a mo
rir y esser desbarata e vēçuda. E cō
lo Rey Alfōso valēt caualler: e criat
a les armes: axi volia la sua gēt cria
da e fortissima ales armes: y en les
batalles y guerres cō diu Vegeci: e
axi vsant fò vēcedor tostēps/ si no en
lo estol dessus dit dell ab los Genoue
sos: q̄ so vēçut p la desauēture ae cō
traris de vēts: ep lo grā animo q̄ te
nia de pēdre tot lo hostol dels Ge
noueses: car lūyas e apartas massa
ab vna part del lieu hostel ho arma
da dela part altra dels Galeres y
naus: e axi alūyat e apartat: e per cō
traris de vēts los seus no li poguer ē
ajudar: axi fō ps. Empo aps òlliurat

Cō som obligats a deu. e a la ūge Maria. e al Rey Alfōso.

Dels es
tremēts
gñosos
e inclits

De la mutacio del regimẽt de Barcelona.

de preso/feu tanta guerra com dit es contra Genoueſos: que hagueren goig dits Genoueſos de fugir de aquella: e ſer ſe trahutaris ỏl dit rey de Arago. E no vull oblidar de deſcriure tota la mutacio feta del regiment de aqſta ciutat: y en quin tẽps e com foren inposats los noms de oliga/e de buſca. Ara ſapien los legidors dela preſent Cronica: que en lany dela Natiuitat de noſtre ſenyor M.cccc.lij. Eſtants conſellers los honrats ciutadãs de aqueſta ciutat de Barcelona moſſen ffrãceſch Carbo en cap/ moſſen Miquel ỏz Ydla ſegon. E terç moſſen Juan de Gualbes/cognomenat la Gargola: lo qĩal pres lon frare del moneſtir de ſanct Auguſti/dela dita ciutat/ parede aqll Reuerent famos/e meſtre en theologia/gran predicador: del orde deſãct Domingo/ appellat meſtre Juan de Gualbes: predicaua raſament y ſes cortina: que no giraua cõ fan molts predicadors com pdiqueuen les trones de recaptar beniuolencia y fauor de Reys/ Ydrinceps/ ſenyors: e populars: ans yo he viſt: e ohint lo ieu ſermo en lo moneſtir de predicadors dela ciutat de Barcelona/ hõ era preſent la ſerenissima ſenyora reyna dona Juana/ muller de aquell bõ Rey e gran caualler lo ſenyor Rey don Juan: frare germa del dit Rey don Alfonſo: e ſo en aquell tẽps que ſo fermada la gran capitulacio en Vila franca de Panades: entre la dita ſenyora Reyna com a lochtinẽt ỏl dit ſenyor Rey don Juan: e la vinti quatrena quis deya/ representants lo Principat de Catbalũya: hon foren iets e mudats tots los officials dela caſa dels dits Rey e Reyna: goſa dir lo dit meſtre Gualbes ab grã animo a la dita ſẽyora Reyna: eſcoltãt lo ſermo del dit meſtre Gualbes ſenyora tots los officials ſon ſets ſi no hu quey manca: y es hu qui notẽgues ambicio de offici/ ne dignitat alguna: e de lenganas voſtra gran ſenyoria: e del ſenyor Rey voſtre marit de totes coſes: que ſouint ſe fan per fauors: e cõtra juſticia: que no les admetellen/ ne hi cõſentiſſen: e lauors ſerien fets tots los officials: e later raſeria millor regida/ e gouernada: e no ſen eſperaria ſineſtre algu. E pdonau ſenyora: que yo no ho dich pmal: ne es algu quin ho haja fet dir ſi no deu: que yo ans de muntar en aqueſta trona noy penſi fins ara/ que crech q̃ deu mo haja fet dir. E lo qrt conieller dela pſent ciutat era en dit tẽps ab los dits tres conſellers moſſen Philip de Ferrera. E lo quint coſeller era moſſe Jachme Calauaſſes: coméça en dit tẽps del any. M.cccc.lij. purer peccats lo dit Rey Alfolo de entẽdre y treballar diſcretamẽt de ſuppremir e abaxar la molta ſenyoria e libertat q̃ tenien los ciutadãs hõrats de aqſta ciutat: car en cõſellers noy podié ẽcorrer/ p q̃s ſchié pelecciõ/ homés baltre eſtamẽt ỏls mateixos qs dehié ciutadãs hõrats: ines no de mercaders/ ne ỏ artiſtes ne de meneſtrals/ e goſauẽ parlar y cõtradir en totes coſes q̃ls ſẽblaua tocaſſen llur honor y bũfici ỏla dita ciutat/ no volẽts affluxar ni cõplaureen res q̃ los ẽ trapuitegis/ libertats e ordinacions de aqlla: en tant q̃ a ſuplicacio e inſtãcia ỏls eſtamẽts ỏ mercaders/ artiſtes: e meneſtrals: e de algũs bons mẽs del eſtamẽt dels ciutadãs hõrats/ poch affauorits en acõſeguir lo grau: e hõra ỏ eſſer ẽſellers adherunt ſe ala dita ſuplicacio e inſtãcia de dits mercaders/ artiſtes: e meneſtrals/ faẽt bien açocar a moſſen Galceran de Reqſens: portãt veus ỏ Gouernador en lo ẽcipat de Catbalũya: lo dit Rey Alfonſo troba ab ajuda q̃ ẽſell ỏ ſdit moſſe Galceran ỏ reqſens

Quãt lo Rey Alfonſo feu mutacio del regimẽt dela ciutat.

y ab consell de alguns altres curiales: lo modo/forma/e pratica cō ho faera sens escandol y tumult: ço es que atorgas priuilegiū/ concessio: e gracia als dits mercaders/artistes/ e menestrals: ò poder se ajustar e cō gregar tants com volguessen: ab licencia: voluntat: e presencia del dit mossen Galceran de Requesens: e crear: e ser syndichs ab poder bastāt de supplicar al dit senyor Rey: e senyora Reyna Maria muller sua: lochtinent general del dit senyor Rey: en aquest principat de Cathalunya: y en altres terres del dit sēyor Rey de concordar y posar en bō estamēt lo regiment de aquesta ciutat: lo qūl estaua tot/y dignament/en mās ò dits ciutadans honrats/e arrēdats quils auors regien y gouernauē la cosa publica de dita ciutat: e nó volié escoltar lo dit popular/qui apassionadament parlauen: e cridauen que muntassen lo real: e lo flori a major for. Car axi cō era a.xv. lo real: quel muntassen a.xviij. diners: y lo flori axi com era a.xj. soue/quel mūtassen a.xiij. sous. Eaxi ells se ajustarē moltes vegades ēlo palau Real menor de la dita ciutat: appellat lo Pdalau del Gouernador: hon lo dit mossen Galceran de Requesens faea la sua cōtinua habitacio: e aqui se pasta nostres peccats cō dit es: la mutacio del regiment de la dita ciutat/creāts y constituints procuradors: e syndichs: ò supplicar al dit sēyor Rey que atorgas priuilegi a la dita ciutat/ de fer eleccio de cōsellers tots anys en la festa de sanct Andreu de sinch homens: de quatre estaments/ ço es del estament de ciutadans honrats dos ciutadans: del estamēt dels mercaders vn mercader. Y del estamēt dels artistes vn artiste. Y del estament dels menestrals vn menestral: lo qual priuilegi se atorga p cascun any: comēçāt vsar ò dit priuilegi en lāy. M.cccc.liij. Empo en tal modo q̄ lo sēyor Rey dons plenissima potestat al dit mossen Galceran de Requesens: q̄ en lāy. M.cccc.liij. pogues fer la dita mutacio: y eleccio de cons sellers: e cōsell estāt en lo dit palau a tot son plaher: posant hi tots aqlls que coneguts li fessen acceptes: e axi son fet e seguit tot cō p los dits syndichs e procuradors sō demanat e supplicat. Car en la vigilia de sanct Andreu del dit any. M.cccc.liij. son fet vn manament p lo dit mossen Galceran de Requesens/trobant se lauors lochtinēt general del dit sēyor Rey/ als dessus dits cōsellers q̄ foren elegits en la festa de sanct Andreu/ del any. M.cccc.liij. ço es vn dia abās ò la dita festa del any. M.cccc.liij. e a tots los del consell de la dita ciutat: sots pena a cascu de cu mil florins: q̄ lēdema q̄ fera la festa de sanct Andreu: en la q̄l lo consell de la dita ciutat acostumaua de ser eleccio de cōsellers. E p obtēperar a dits mandamēts Reyals: la dita casa nos obri a quell dia: ne dit cōsell nos ajusta. E lo dit mossen Galceran de Requesens estāt cō dit es lochtinēt ò dit Rey Alfonso: e hauēt ne poder: y estāt ell en lo dit palau dit del Gouernador: en lo dit palau feu eleccio de sinch persones en consellers de la dita ciutat e foren los seguents: ço es/ Ferrer ò Gualbes en cap. Joffre Siruent en segon. Pdere ò Torrent menor per terç. Valenti Gibert per quart: e p quint Thomas Pduiades: aquests tots sinch eren ciutadans honrats/ seguints la voluntat del popular: y del dit mossen Galceran de Requesens los q̄ls regiren. xv. meses: fins a tāt q̄ so trames p lo dit Rey Alfonso lo priuilegi dela eleccio dels q̄tre estamēts daq̄ auāt elegidors: en lo q̄l priuilegi sō escrit los nōbres ò tot lo cōsell

dela olla hōsecuyna la mutacio del regimēt.

Mandamēt de no elegir consellers.

Lo nombre del cõsell de la ciutat

dela dita ciutat; ço es. xxxij. ciutadãs xxxij. mercaders. xxxij. artistes: y xxxij. menestrals: ordenant que los consellers dela dita ciutat cascũ any traguessen la meytat del dit consell/ y fessen de nou altra meytat ò dit cõsell. Assi que los consellers deldit cõsell no poguessen seruir mes de dos anys. E apres ans de tornar en dit consell hagguessen avagar per espay de vn any. E foren elegits en lany. M. cccclv. fins enla festa de sanct Andreu de dit any: que no regiren si no nou meses los consellers seguents. Mossen Ramon ðz Ysla/ ciutada. Juan Bach/ mercader. Ysbert de pxana/ mercader. Francesch Matella notari: e Jachme Bertran menestral. Tornem a parlar dela conselleria del any. M. cccclv. enla qual fon elegit conseller en cap mossen Francesch Carbo: y bajau per cert que lo dit mossen Francesch Carbo hauer pagut lo manament de no aplegar se ell ni los altres sos companyons consellers enla casa del consell dela ciutat per fer eleccio de consellers: enla nit de aquell dia mateix que li fonfet dit manament secretamẽt cavalca y tira anant sen a la ciutat de Napols, hon era lo dit Rey don Alfonso: per dar lir abo dell y de sos cõpanyons: y del regimẽt dela dita ciutat/ hon la dita ciutat tenia dos missatgers: ço es mossen Bernat Fivellier: e mossen Ysbert Juan de Sanct Climent: per quant la senyora Reyna dona Maria/ muller del dit Rey Alfonso/ com a locbtinent general: y de manament del dit senyor Rey lo jorn dela festa del gloriosanct March qui es a. xxv. de Abril: estants los cõsellers: e consell ajustats enla casa del consell dela dita ciutat: per fer eleccio de consols de mar: envirtut del priuilegi atorgat a la dita ciutat per alfonso manat: no fessen eleccio de cõsols dela mar: e axi cessa dita eleccio Empero per mantenir y recuperar dit priuilegi foren elegits y trameses al dit Rey Alfonso dits missatgers ja molt abans dela partida del dit mossen Carboper a Napols. Dõ se segui apres la mutacio dit regimẽt dela dita ciutat: ço es dels dits quatre estaments: e perque los ciutadãs e mercaders: y de molts altres estaments quis appellauen dela biga: no volgueren esser de consell dela dita ciutat: ans bo recusarẽ: e per hauer nombre de ciutadans quels mancaua en metre en dit consell: faeren ciutadans nous: e hagueren juristes: e mergey per ciutadans: e molts reuenedors quis intitularen lauors mercaders: co los principals dells quis appellauen com dit es dela biga: nõ volgueren esser. E axi en aqst tẽps de dita mutacio de regiment: qui era temps ò diluuni. Quia tempore diluuij omnia mercora natant. Comença lo popular dela dita ciutat: en imposar nom de biga: e ò busca: car los ciutadas honrats: e los dels altres estaments qui no volguerẽ esser: ne entreuenir enla dita mutacio del regiment dela dita ciutat foren appellats dela biga: e los altres quibi volguer en esser: y entreuenir: e seguir la boua foren appellats dla busca: e axi p molts anys durarẽ aqsts nõs de biga e busca en aqsta ciutat de Barcelona. E mala qdits estaments mudats: especialmẽt de artistes y menestrals: los quals per esser estats consellers dela dita ciutat/ los he vists venir a pobresa: e anar al hospital: y may ser de llur prou apres que hauien posades les dites gramalles de consellers. Y encara vuy en dia certament dura. Y al parer meu valria molt mes tornar lo dit regiment al primer: ço es quant era tot dels ciutadans: los quals erẽ hõrats e arrẽ

Dela creacio de ciutadãs nous, fetaẽ tẽps dela busca

dats car aquells se pertanya: e per tany portar les gramalles de con-sellers e regir la ciutat e aests tals may perquen perden la honre e nō de mossenyer: e posades les gramalles anauen e van be acompanyats. e no ban set aquells ne san huy en dia ans posades les gramalles ō cō sellers perdien e perden la honre e nom de mossenyer e van desacompanyats e sols com a coquins e resten ells e llurs casos pobres e nosia admirat lo legidor dela present historia si yo de dit regiment e mutāto he volgut fer aci mencio per quant a mi estant joue ne ara com so vell ha plagut nem plau dita mutacio de regiment e per ço ne obtengut del senyor rey vn priuilegi ō exemptio ço es que no pusca esser forçat de es-ser yo conseller ne de consell ne de alguna altra cosa de offici ne de honre dela dita ciutat en sas gracies a nostre senyor deu com nō he hagut ne he gana de entreuenir hi en res pus be no hi poria ser e menys ara que es mudat lo dit regiment dela ciutat per lo senyor Rey en Ferrando huy beneuenturadament regnāt car son ara consellers/caualers e gētils homens en saculats ab los ciutadans honrats que no hi solian entrar ne regir moderant los estamēts ōls mercaders Artistes e menestrals per quant ara son tres primer segō e terç consellers ciutadās honrats e caualers e gentils homens: e no com solia ne esser primer e segon ciutadans honrats e lo terç era mercader e honrat e loquart artista e lo quint menestral per ço lo mercader es quart e lo artista es quint en lo loch que tenia lo menestral empero varia es mudaçoes vnapres altre car si vn any es artista lo prop seguēt any ha esser menestral e axi si plau-ra a deu a poch a poch lo dit regi-ment tornara a son loch: exceptant ne tots los dits tres estaments de mercaders/artistes/e menestrals: e valia mes per llur salut: e de llurs ca-ses. E de aqsta materia del regimēt de la ciutat he mes escrit que no pen-sava: no crech hauer hi errat: e si u he/sia corregit per los qui hi saben mes de mi. Demanant los ne perdo pregant los ho prenguen a la recta e bona intencio queu he dit/hi escrit. Maxime ara com so vell. Quia re-gnum meū jam non est ō hoc mūdo.

Cō pōt lo no e hōra los artistes e menestrals.

NO vull oblidar lo que ha escrit lo dit misser Antoni de Bolun ya en lo tractat que ha fet pretitulat com dit es de Dictis et factis Regis huius Alfonsi. Y encara en altres tractats ell e altres homēs oradors dignes de se han escrit en lati molt excellēt: yo ēcara que hi sabia poch/ com millor sabre he compōdre: tra-dubint ho en vulgar Cathala: sobre vna singular visitacio que feu ha vn seu criat: e molt familiar: appellat ga-briel Surrenti estant en la agonia de la mort: faent li vn piādos e molt p sitos sermo a be morir: e aconortar se de aquesta nostra mundana y mi-serable vida: q̄ no es si no vida vm-beatica y caduca. Lo qual sermo es del tenor seguent.

dels metges del sanitat y del cors.

QOm te va Gabriel: los metges han dit que no tens perill de mo-rir de aquesta malaltia: si tu aquells ara voldras obedir mēt obir: e prech te ho faces: car si fesies lo cōtrari se-ries diffamat: y causa dela tua mort. Sies cert que en los metges no po-ca ajuda y esperança de cobrar sani-tat deu hom tenir: mes molt major e pus certa en deu: lo qual no sola-ment dela vida: mes encara ōla mort es sanitat: e salut: perço hages aqll ans de totes coses dauant los teus ulls: e ab tota ta pensa e cogitacio a aquell adherir te vulles: lo qual te

bafet/e morint te haremat:e lo q̃l te ha ajutjar:si aquell has offes algunes vegades:ara ab contriccio/oracio:confessio: e ab los sacramẽts de sancta mare esglesia vulles a tu a quell placar/demanât li perdo. Aço Gabriel com ho hauras fet:y se certament queu faras deuotament per la pietat y constancia de be viure he conegut tostemps esser en tu: comanar te has a la voluntat e misericordia de nostre senyor deu:lo qual ell sol y no altre sab e preveu quens pot aprofitar:e quens pot noure viuint en aquest mon enganos y ple de miseria:y p̃ch te Gabriel que sies ferm no hauent pozne opinio que la mort te pusca offendre y noure:car sapies que la mort als qui be y puramẽt moren es vida e no mort. De aci se segueix que los qui han be viscut desligẽ esser dissolts: ço es morir: y esser ab Jesu christ/perço que acõseguesquen premi dela bona vida que han feta: ço es la gloria de Paradis. E certament te dich Gabriel que la mort es principi ẽla vida:la qual la uoz nostra vida no es subjecta a dolors:ne apoz:ne a enueja:ne a miseries algunes: ni en res es a la mort obligada. E si pus alt algun tant volem repetir e pensar:trobarem q̃ la mort no es altra cosa si no fiõ peccar. Car com Adam per esser vẽgut contra lo manament de deu/ fos caygut en peccat:perque viuint en culpa noreuisques:y en peccat estigues lo seu coz tet de terra/nostre senyor deu lo rete a la terra:no que a la creatura la qual hauia feta:mes al peccat lo qual la creatura hauia comes/ fos li imposat. Nostre senyor Deu es principi esi:com ell vol naxem:e cõ vol morim. E aquestes coses totalment a la sua diuinitat/e res a nosaltres nos pertany. Ullo tantsolamẽt a nostre arbitre haleirat; que be y rectament viuint;bon si aconseguiam. Aço donchs que es vna cosa nostra: ço es que en nostre senyor deu Jesu christ muyram: ab grã ajuda nos hi deuem esforçar. Car aquells qui aço fan:no mozen certamẽt; mes passen de cozrupcio ha incozrupcio:de mortalitat a immortalitat: de perturbacio a tranquilitat y repos. No indigne cosa per ventura estimaren algũs qui han dit. La mort no esser mal: ans esser be molt grã de tots los bẽs Car lo dia e hoza del morir no ha volgut deu sabessem: perço que sempre estiguessem preparats a ben morir: saent e complint los seus manaments cõ nosia cosa segurada differir lo dia ans follia e ozadura. Car com es dit tostemps deuem estar preparats: e aparellats:perque no sabem lo dia: ni la hoza. Deuẽ nos recordar de molts que viuien be sans: e repentinament morir: e altres lo contrari: ço es que los metges los judicauen per mozts de no tenir esperança de la vida:y escapauẽ:y viuien. Ja veus tu ara Gabriel yo com so per gracia de deu sa de mon coz: entegre y fort: e ajust hi mes que so Rey e senyor de tants Regnes y terres: riques es/ potẽcia y de estimacio: e per ventura algũs creuhen yo no pensar en los darrers dies:y creuhen yo encara haja esperar de regoneixer me de algunes de aquestes coses al hoza ẽla mort: ho si ja hi entenga:que ara pens que la uoz en vn moment de temps hi pore resistir: e repugnar nou cregues tu ni altre yo si atal/ans hi pens be ara e cascun dia que so mortal: e no se/ni saber puc lo dia: e hoza ẽla mia mort e res no mẽportare si no lobe que fet haure. Car tot quãt es de aquest mõ es vanitat. Donchs Gabriel com totes coses per mi a tu dites estiguen en la potestat del nostre creador: no resta altra cosa a nosaltres que fassa

Com la mort es vida y no mort

Esforçe parati.

si noque estigam tostemps apparellats en be ab nostre senyor deu: fahent complint com es dit los seus manaments: obehint lo mentre viuim: y en lo terme de nostra vida: cõtorman nos sempre ab la sua voluntat. E dit esper lo dit senyor Rey aquest parraules: lo dit Gabriel ab gran deuocio/ presents lo dit senyor Rey: e molta notable gent cõsella/ e combrega/ y en tremuncia. E stant assolo dit senyor Rey continua son serme/ e diu. O Gabriel mõ fill quãt es gracies deu ser a nostre senyor deu quet ha dat espay de hauer rebut tots los sagraments de santa mare eglesia. Y veig e conech q̃ per los sancts sagraments de santa mare eglesia: e per les mies paraules/ tu algun tant has pres la alegria y consolacio: e deliberat de amonestar te encara en aquesta breuetat de la tua vida: en la qual no ab por: mes ab alegria has de estar continuament en la santa fe catholica. E ari pot prech e ges ab atencio le quet dire per salut dela tua anima. Tots fermament creure deuem que nostre senyor deu ha fet home/ qui est tu/ eyo/ e los altres homens a ymatge y semblança sua/ com aquell haja fet: no creem que lo cors ô aquell haja fet a ell semblant: mes hauer li mes lo esperit/ ço es la anima a semblãça sua. E com aço sia q̃ pot a nosaltres seguir cosa mes benaurenturada que leixar lo cors qui es fanch: y terra: carregat de vicis: e volant tornar a aquell quins ha volgut fer a semblãça sua/ ab le qual aquest nostre esperit/ ple del sanct esperit sera participant tostemps dela sua diuinitat: y felicitat/ y estara entre los Angels y entre los sãcts. E com aquell quins ha creats a ell semblants per natura: y semblant appeteix y vol semblant: cõuinent cosa es nosaltres obehir a la ley de natura/ ço es a ell deu y creador nostre. Ari que saui algu a aquesta ley no ha repugnat/ per ço per natura som pños a la fruicio de nostre senyor deu: a la qual no pots venir si no per la mort: dela qual no es algu pusca escapar. ¶ O inestimable benignitat del senyor que ha donat a aquells qui creen en son nom/ poder de esser fills de deu. Y encara nosaltres sem tant folls que temem morir y encara podem fer lo que volem: y no u volem fer/ sino que esperã queu farem. Certament te dich Gabriel/ que si aço deu expressament nou hagues vedat: no esperarem la mort cõtra nulla/ e lauors la anima nostra pugnera a son creador: en lo qual tre gone gera simplicitat/ puritat/ eternitat. e ari dient encara de itat: e recobrara la sua encontemplacio dles coses celestials: e compãyia dls sãcts.

¶ No vull dir de aqui auãt mort/ mes perque lo pensament en la mort nos dona terror: car sat é que en vn moment de temps de aqlla som absolts Y en la qual no y ha temps larch algu ans certament es vn bufament/ ho tancar e obrir dull: e ygualmẽt pus leuger/ e pus facil/ en tant que serem fragils/ superbos/ e impertinus; si no arbitram que lo cami a la mort hauem a fer/ho tart/ho primer en ch: y en aço hauem perdut lo seny/ cõ no pensam que deuem obehir a natura e no natura a nosaltres/ ne que es millor en la flor dela edat/ho dela vellesa morir tot es vn compte/ pus muyram en la gracia de deu. Digues Gabriel que fa al fet morir ara que en altre temps/ pus som certs que vna vegada cascu ha de morir. No es may aduertit que com mes creixem/ la vida se abreuia. E que pot hom tenir ne possehir en aquesta vida lõgamẽt com la vida del home encara sia longissima per viure cent anys ho mes no es res/ ans es molt breu: e a simi-

Del pensar en la mort.

Deus infundit animã. pũm. l. animã.

litut de vn pūt judicadora: si la vols acōparar ab la eternitat: e no sollament: per ventura es credible: no q̄ interual algu: mes en vna materia hora los homens morir: e tots neixer. Mes auant te dich que aquell me semble viure: y enla edat encara imperfeta: vida perfecta tenir y acōseguir: lo q̄l fins a sauiesa/ço es fins a concixença de deu ha viscut: e lo q̄l confiant dela sua consciencia: la confiança dla mort preferint alegramēt mor/ho sen va de aquesta vida caduca. E il vos encara que sien cōptats los anys: e sia seruat lo rde axi com te placia: quin profit tē poria portar si no tot mal. E atu la gracia mia per gran quesia: e a tu los germans y parents besans. E a tu la tua patria: e molta senyoria. E a tu moltes riqueses/que val tot aço/ que tot hola major part se regeix per temeritat dela fortuna. Certament sapies Gabriel quen aconseguim ço es per gracia/ e nucia: e mal volença: per sanitat/malalties: per senyoria/seruitut y exili. Ider riqueses y abundancia/pobretat e inopia: p̄ bona edat tedi e odi. E aquestes coses totes nos marauella que axi les aconseguiam/e vinguen. Car son fruyta la qual la present vida nostra donar acostuma: e la qual lo saui sibe vol cogitar ha de morir/ tem aquella no li vinga com souint ve a molts/els aterra: y esmena sa vida: no estimant: ne desijant molt viure: si no tant com a deu placia: e com deu lo sen vol portar ala sua gloria: p̄ren ho ab gran paciencia: e diu. Sēror sia seta la tua voluntat: e axi tu Gabriel ho dus fer/y dir ho ara: car com dit es/ tot es trāsitori e vanitat y de poca durada: e perço no posar hi loc or: ne del res en. E perço no hages de pare: ne mare/germans/ parents solicitut alguna/ne cura: tots si plaura a deu volrā esser bōe: yols haure per recomanats axi com he feta tu. Y entre los altres aquell teu germa appellat Marí/en edat de adolescencia constitubit e bē criat/ço es en totes les tues bonres e fortunes yol prench a mon carrech. Ara no dire mes/si no quet coman a deu eternalment: amonestāt te que si als manaments meus has tostemps obtemperat: ço es quē has obehit: ara obehiras a nostre senyor deu qui es Rey dels Reys/ço es queli plaura de denunciar te la exida dela tua vida: vulles ten alegrar/saēt li gracies e digues ab mi ensemps. In manus tuas domine cōmendo spiritum meum: quia redemisti me deus veritatis: e afferret ab la passio de Jesu christ dient. Jesus. Jesus. Jesus: e acabat aquest sermo lo dit Gabriel axi ioue comera en edat de adolescēcia constitubit se adreça enlo lit: fa ent gracies a nostre senyor deu/e al dit Rey don Alfonso: besant li la ma e aquitant ost ab mar auellosa conexença de deu: alegrament passa ōsta vida. E poch apres lo dit Rey don Alfonso en mans del qual lo dit Gabriel fini sos darrers dies/feu cosir e cobrir de tela lo cors del dit Gabriel/y vetlar e acompanyar de hermitans/ab gran luminaria: e aportar ab gran pompa ala Esglesia/e pagavnes magnifiques exequies ho sepultura que feu fer al dit gabriel. E mana esculpir e posar enlo sepulchre ō aquell lo Epigramma seguent.

¶ Qui fuit Alfonsi quondam pars maxima Regis:
Gabriel hac modica/ nunc tumulatur humo.

¶ Dela mort del bon Rey don Alfonso.

Axi lo dit Rey Alfonso enlo castell de sanct Saluador/qui esta

Que deu cogitar lome sui.

Lo q̄ deu dir cascu a deu.

dins mar: dauāt la ciutat de Napols vulgarmēt appellat ol Ou. a. xxvii. de Juny: del any dela Natiuitat de nostre senyor mil quatre cents y cinquanta vuyt.

Castell del Ou nō morlo Rey Alfōso.

Per repellir dubitaciōs que pogrien ser enlo q̄ es escrit en la pseguent historia del Rey don Juan la qual ab gran treball y discurs de molt temps yo he descrit/ segons he vist al vll: y en memorials: y dietaris y en libres/ e registres autentichs: pos esas aci aquesta mencio: ço es q̄ nos marauell algu dels legidors de aquesta historia del Rey don Juan si se troben alguns diferencions: e repeticions/ axi de calēdaris: e de vna cosa mateixa: com dela preso del Prince don Carles: y dela libertat de aquell: y encara dela comocio del popular dela ciutat de Barcelona: car axi ses hagut a ter p causa de no trobar yo per orde les coses de aço sub seguides: despenent hi molt temps e tornant: e remirant aquelles/ per que fossen escrites ab veritat: e sapia lo legidor que tots los calendaris encara que tinguen variacio: tots son vertaders: noy ha erra alguna: que tot quant es a ci escrit: es be posat: y ab veritat com dit es. Seguexi se lo començament dela historia.

¶ Juan segon ha gue dues mullers de Carles Rey de Nauarra: e Juana filla de Federich/ Almirant d Castella. dōles q̄ls procreados fills e quatre filles/ com aci es designat.

don Juan: y dela Reyna Blanca: ço es Blāca/ filla del Rey Carles de Nauarra p mer Muller del Rey en Marti de Sicilia: fill ol rey en Marti de Aragō.

¶ Blanca filla de aquest Rey dō Juan: y dela Reyna Blanca: que fō casada ab don Henrich/ Princep de Castella. Entre los quals poch apres son tet diuorsi: com fos trobat aquest Princep eller impotent.

¶ Carles p mogenit fill d aquest Rey don Juan: e dela Reyna Juana/ filla de don Federich/ Almirāt de Castella.

¶ Juana filla d aquest Rey dō Juan: e Reyna Juana: son muller de don Ferrādo rey de Napols.

¶ Marina filla de aquest Rey y reyna don Juā: e dona juana: morí en pueril edat.

¶ Elionor filla de aquest Rey e Reyna don Juan e dona Blanca: q̄ fon muller del Comte de Foix.

¶ Blanca filla del Rey Carles de Nauarra: la qual era muller de aquest Rey: e fonch primerament muller del Rey en Marti de Sicilia

¶ Juana era filla de don Federich Almirant de Castella/ de aquest sobre dit Rey. don Juan fonch muller sua segona: y axi es ver.

Absuda la mort del sp dit Rey don Alfonso/ fill del Rey don Ferrando: trobāt se lochtinent del dit Rey Alfonso: lo Rey en Juā germa seu/ en lo Principat de Cathalūya/ y regne de Valencia/ e altres terres del dit Rey don Alfonso: succehi en continent en tots los Regnes y terres del dit Rey Alfonso com a germa/ y legitim successor de aquell: exceptat lo regne de Napols/ al qual succehi don Ferrando fill natural tantum del dit Rey Alfonso/ e intitulauen Rey de Nauarra/ per causa del matrimoni que ell hauia fet en temps passat ab dona Blanca Reyna d Nauarra filla del Rey Carles d Nauarra: car la primera muller que ell hague fon

aquesta dona Blanca. La segona muller sua fill la del Almirant de Castella/appellat Federich/hauia nom Juana: deles quals dues mullers p creados fills/e quatre filles/ço es de la pmera muller appellada dõa Blãca vn fill e dues filles: lo fill appellat don Carles/Duch de Viana: les filles appellades Blanca: y Elionor: la Blanca son muller de don Henrich/Pdicep d Castella/home molt fret de natura: ço es impotent: e ab dilpensacio de nostre lanct Pdare: entrecllshague diuorci: separant se lo matrimõi: e tornasen pech apes la dita Blanca en Navarra: hon no visque molt. E ladita Elionor son muller de don Gasto/Cõte de Foix Dela segona muller appellada dona Juana/fill la del Almirant de Castella/procrea vn fill e dues filles. Lo fill es lo serenissim e religiolissim rey nostre senyor: vuy benauenturadament regnant/don Ferrando. Deles dues filles: la vna appellada Juana/casa ab lo Rey en Ferrando de Napols: de illigitim matrimoni procreat: lo qual son fill del Rey Alfonso de Napols: germa del dit Rey dõ Juan. L'altra filla appellada dona Marina: passa desta vida en puerile dat. E son soterrada enlo monestir d Pdoblet. Es veritat que mort lo dit Rey Alfenso/lo dit don Carles parti de Sicilia/hon era ab set galeres: y arriba a. xiij. de Agost del any. M. cccc. lx. enlo port de Salou. Y lendema ab dites set galeres anassen a Mallorques: esperant alli que li manaria ser lo senyor Rey son pare. Apres ab voluntat e manament del dit Rey son pare/lo dit don Carles parti de Mallorques/e arriba enla platja de Barcelona: a. xxviij. de Març. any. M. cccclx. hon fon rebut per lo dit senyor Rey son pare molt honradament: y ab grã pompa. E lo dit Rey don Juan per auant conuoca Corts enla ciutat de Leyda: hon se trobaua lo dit don Carles fill seu: e molt secretament pres aquell: o i mars a dos de Deembre: any dit de Mil. cccclx. E axi matcix pres en compãyia del dit don Carles don Juan de Beamunt. prior de Navarra. e Gomes de Frios: que nos creu sen sos aconsellat ab nengu de sos cõsellers que ses tal nouitat. Entre los quals consellers tenia per vn gran bo/virtuos e doctissim conseller/doctor en leys/natural dela present ciutat de Barcelona: parel del predit: e escrit enla pretacio dela present historia: misser Hieroni de Pdau. E per esser tant bo: e tãt docte: y molt amat per lo dit Rey don Juan: qui res lo dit Rey no faera sens consell del dit misser Jachme Pdau: vulgarment se õbia que aquest misser Jachme Pdau era la anima del dit senyor Rey: e cõseguentment vengueren a dir que lo dit senyor Rey don Juan prengue e apresona lo dit son fill don Carles ab cõsell õl dit misser Jachme Pdau com tenint se les dites Corts com dit es enla ciutat de Leyda/ lo dit Rey don Juan faent aquell portar al castell de Morella: hon estigue pres ab bones guardes per vn temps. E yo dit Archiuer qui lauors no tenia encara aquest officio de Archiuer: obtint dites paraules de dita preso: ho reporti al dit misser Jachme Pdau: p la amicicia que tenia ab ell: e parentela ab sos fills: dolent me que tal capitoli fos imposat: y ell com aquell qui secretejaua molt souint ab mi: tmarime en temps deles turbacions del Pdincipat de Cathalunya: subseguides ab lo senyor Rey/ iura yo p sent sobre los sancts quatre Euangelis: que may hi consella: ne faberes: que lo dit Rey hagues a pendre: ni apresonar dit son fill: e que crebia q̃l

Diuorci del Princep d Castella. y dela filla del Rey en Joã, e dela primera muller.

Com lo Rey dõ Juã cele braut Corts en Leyda p sona lo fill.

petal acte ell non hague cõsell: sino que de si mateix ell ho feu: y executa com fer tal acte de vn tant estimat e volgut per tot lo poble Princep y primogenit/que era vn noli me tangere. Y axi ho hauia a fer de foncap/ esens consell: car altrament ho hagues errat. E apres cõ lo dit Princep son dlliurat: es fo aci en Barcelona vengut: estant enlo palau major Real: lo dit misser Iachme Pau: per be que li volia bi volgue anar: e present yo e molts dealtres besa la ma al dit Princep: loqual son pres per lo dit senyor Rey son pare: enlo any Mil. cccclx. a dos de Deembre com dit es: enla dita ciutat de Leyda: y encontinent lo feu portar pres enlo dit castell de Mozella: de ques seguique enles dites Corts: que per totes les persones alli cõgregades de cascun estamẽt: so es eclesiastich militar: e bras Real: per la potestat que tenien elegirẽ encõtinent. xxvij persones: apres vulgarment appellades la vintisetena: ales quals: e als deputats del general de Cathalunya son dada per la dita Cort plenissima potestat de despendre dels diners del dit general de Cathalunya: tantes quantitats de moneda: quantes sossen menester: e a les dites. xxvij. persones sos vist: en ser gẽt dar mes e pagar los sosou: per recuperar y dlliurar de preso lo dit don Carles primogenit y Princep de Arago. Y encontinent sens diuertir se en altres fets. La dita vintisetena ajustada enla casa del general del Principat de Catalunya cõcordablamẽt feren cridar sou a tots los quin volguessen pẽdre/per anar ma armada al dit castell de Mozella: ho ahõ que fos detengut lo dit primogenit / per dlliurar aquell de preso. E faeren per aço molts Cõdestables: de ques seguique los Condestables ab gran multitut de gent armada: partint ẽ Barcelona: tiraren la via del loch a hon estaua detẽgut lo dit primogenit: cridant tostemps: viscal lo senyor Rey: e muyran los mals consellers per quant creyen que ab mals consellers lo dit Rey don Juan hauia pres lo dit Princep fill seu: los ẽls eren dignes de morir a cruel mort/ dels quals mals cõsellers son exẽpt lo dit misser Jachme Pau: que cõ es dit/en tal fet no hi son demanat: ne hi saber es: ans enlo principi de aquestes commocions: e durant aquelles se troba dins aquesta ciutat: hõ mori de peste en Dissapte a. xiiij. de Juny: del any. M. cccclxv. Enlos quals mes y any morí lo dõ Pedro de Portugal de jus scrit: enla vila de Granolles/del Bisbat de Barcelona. Es ver que enlo principi de dites cõmocions/estant la senyora reyna dona Juana/ muller del dit Rey don Juan com a lochtinent general enlo Principat de Cathalunya: fõ per ella com a procuradora general del dit senyor Rey don Juan marit seu certa capitulacio: e fermada en la vila de Vilafranca de Panades: del dit Bisbat de Barcelona de jus inserta: a supplicacio del Principat de Cathalunya: deputats del general y consell de. xxvij. persones: aqll representants. E enla qual capitulacio hauia vn capitol continent en effecte: que si lo dit Rey don Juan entraua enlo Principat de Cathalunya/ sos hagut e reputat per persona puada: e per enemich del a republica E perquant apres lo dit Rey hi entra/ encontinent ab veu de publica crida: feta a. ix. de Juny/del any de la Natiuitat de nrẽ senyor. M. cccclxij. per los lochs publichs de la present ciutat: ben les crides fer son acostumades/ son publicat lo dit Rey nostre senyor per priuada persona: e

Del any q̃ fo pres lo Princep don Carles.

Cõ misser Iachme Pau fõ exẽpt dels mals cõsellers

Nota la crida feta cõtra lo Rey mte senyor.

enemich dela cosa publica: per quãt era entrat com dit es dio lo dit prĩcipat: la qual crida yo estant enla plaça apellada del Rey: situada dauant lo palau major Real dela dita ciutat escolti: e obint aquella/ sab deu men enugi molt: e plori: e quasi tremolãt men ani en casa mia: no podent mé aconortar de hauer obida tal y tant riguros/ay damnada crida: que may en aquest Prĩncipat de Cathalũya crech sia estada feta tal/ne semblant. Empero la malicia fon causada tant gran: e crescuda per causa de dita pau: e dita capitulacio e entre lo dit Rey e la terra: qui hauia zelat molt la persona del dit Prĩcep: e hauia tot aço e indignat lo senyor Rey: e senyora Reyna p recuperar aquell: y delliurar lo de preso: y crea lauors que sora infidelitat si axi no hagues/sen procehit. Ara deu los pdo a tots que la cosa se poguera reparar/e remediar ab altre modo: Empero pus nostre senyor deu ho hauia permes axi se hauia a seguir. E feta la dita crida: e retrahent se la dita senyora Reyna Juana en la ciutat de Gerona ab lo primogenit don Ferrando fill seu: y ól dit Rey nostre senyor dõ Juan: del qual don Ferrando ella era tudora. ¶ Dissapte que comptauẽ xxix. de Maig/del any dit. M. cccc. lxij. don Hugo Roger/ Comte d pallas com a capita general ól exercit del Prĩncipat de Cathalunya parti de aquesta ciutat de Barcelõa ab les banderes Reyals/ y del general del Prĩncipat de Cathalunya: les quals lo dit dia se benehirẽ enla seu de dita ciutat: molt be acompanyat de gent armada: axi de peu com de cauall: e tira vers la ciutat de Gerona honestaua com dit es retreta la dita senyora Reyna ab lo dit fill seu primogenit don Ferrando. E aqui posa lo siti per pendre la dita ciutat: dela qual no gosaua exir nengu: ne obrir los portals per temor del dit Cõte de Pallas: e gent sua armada. E tenint axi la dita ciutat de Gerona setiada: e constreta: quant vench lo diumenge de Cinquagesma que cõptauem. vj. de Juny: any dit de. M. cccc. lxij. lo dit Comte de Pallas ab la dita sua gent treballa molt furiosament de cremar les portes dels portals de dita ciutat: e de fet lo prop dit dia de dita festa de Cinquagesma crema y feu cremar les portes de hu dels portals dela dita ciutat: per lo qual entra ab tota la sua gent: dins la dita ciutat/ hon hi mori molta gẽt dela dita ciutat. P entre los altres mori mossen Francesch Samso/ ciutada de Gerona/ de cop de passador E lauors son forçat a la dita senyora Reyna ab lo dit son fill/ e gent sua se metes dins la força vella d la dita ciutat de Gerona que estaua be fortifficada: e guardada: hon la dita senyora Reyna ab molta bona gent armada y experta se feu fort: que lo dit Cõte de Pallas no y pogue entrar: no contrastant: que no cessaua tots dies de dar combat a la dita força de Gerona. E no res menys lo diumẽge seguent que comptauem. xiij. del dit mes de Juny: any dit de. M. cccc. lxij. jatsia com dit es lo dit Rey don Juan poch abans fos publicat per enemich dela republica/ la dita Reyna dona Juana per semblant fõ publicada ab veu de crida p los lochs acostumats dela dita ciutat de Barcelona per enemiga axi matcix d la republica. Apres lo dit Comte de Pallas veent que no podia pendre dita força/ leixa estar la dita Reyna: e ciutat/ e torna sen ab tota la sua gẽt armada a la ciutat de Barcelona. E jatsia ans de aquest any de. M. cccc. lxij. lo dit Prĩcep don Carles fos passat d sta vida/ vull encara d scriu

Cõ la senyora reyna se feu fort dins la muralla vella de Gerona.

re acita despesas comicio feta per los dits .xxvij. persones per los deputats del general de Catalunya: e Ciutat de Barçalona/ eques hi mogue en fer aquella: e vull perço que sapien los legidors de la present historia quen son la causa principal la preso feta de la persona del dit ꝑ̃ncep don Carles: car feta vna grãa embarada de .xv. persones al dit senyor Rey don Juan depart dels Deputats del dit General e dels .xxvij. e dela Ciutat de Barcelona que ỏlliuras de preso lo dit primogenit dõcarles e no volent ho fer se tengues lo dit grã conseil en la casa ỏl General per los deputats del dit general e ꝑ los dela dita vinticetena e delliberaren que per cobrar: e delliurar lo dit primogenit don Carles dela preso/ traguessen la gran bandera dela dita Ciutat que estaua ficada ẽ vna torre dela muralla del portal nou dela dita Ciutat la qual hi fo posada encontinent que fõch tornada dita embarada e tiras ab tot lo exercit: e gent armada acompanyada del comte ỏ Modica qui era lo principal capita vers lo loch hon era detengut lo dit don Carles. E ari fonch encõtinent executada: dita delliberacio car lo dit exercit ab dita bãdera cõte de Modica capitans conestables e gent armada ari de Barçalona apres dinar hora quasi denit dimecres .a. xvj. del dit mes de Juny damunt dit. M. cccclxj. e tira la via del hospitalet hon aquella nit dormi: e landema partí del dit hospitalet: e tira per son cami per anar delliurar ỏ preso lo dit primogenit Don Carles ia tsia la ciutat de Barcelona: e lo general de Catalunya entreuenint hi tots los dela dita vinticetena hagueſſen primer fetes diuerses embarades al dit senyor Rey don Joãans que lodit Rey don Juan de ser portar pres lo dit ꝑ̃ncep don Carles al castell ỏ Mozella e perço no volch lodonar ne traure lo dit castell sofozçat per recuperar aquell de ser lo dit gran exercit: e tirar cõ dit es llabon lo dit ꝑ̃ncep detengut era e ari partint se com dit es dit exercit e tirant son cami fins enla vila de loch de fraga lo senyor Rey don Juan sabent que dit exercit era junt en lodit loch de fraga delliura lo dit ꝑ̃ncep son fill tornant lo en sa libertat. E perço pus era lodit primogenit don Carles delliurat de ꝑ̃so: e tornat en sa libertat lo dit comte de modica ari acompanyat dela dita gent armada ab dita bẽdera de la dita ciutat e ab altres banderes ỏl general de Catalunya sen torna en Barcelona: e lo dit exercit cessa: e tornat cascu de dit exercit contentat de llur sou: en llur negociacio.

¶ Tornat lo dit ꝑ̃ncep don Carles en sa libertat y en virtut dela dita Capitulacio fermada ẽ vila Frãca ỏ panades fonch jurat per tot lo dit principat de Catalunya en primogenit del dit senyor Rey don Juan: vsant com a primogenit Gouernador e lochtinent general irreuocable en poch temps car a nostre senyor deu plague apellar lo alieu regne en lo dia dela festa de sancta tecla e comptauen .xxiij. del mes de setembre lany .M. cccclxj. ẽtre dues e tres hores apres migjorn del dit dia en lo palau maior real dela ciutat ỏ Barcelona. ¶ Es ver que ans dela liberacio del dit don Carles se faceẽ les embarades seguents: ço es dilluns a .iiij. de Decembre any mil. cccc.lx. los dits deputats del dit general ỏ Catalunya ajustaren parlament general de tots los tres estaments per virtut de vna letra que hauien rebuda de les dites cortz quis tenien en la Ciutat de Leyda lo qual parla

dita cort ho com en plo tots es vna co sa.

ment elegi dotze missatgers al dit senyor Rey don Juan per supplicar lo que per sa clemencia e pietat volgues soltar dela preso lo dit Princep don Carles fill seu: e ab gran poder/que per dita Cort los fou donat poder: los noms dels quals Embaxadors foren aquests.

Lo senyor Arq̃- bisbe de Tarragona. — Franci Samso. ciutada de Gerona.
Lo senyor Bisbe de Barcelõa. — Lo senyor Comte de Prades.
Mestre Juã Ferrando Prior de Tortosa. — Mossen Martí Guerau de Cruilles.
Misser Juan pintor canonge e Arthiaca major de Barcelona. — Mossen Antoni Guillem de Mũtanyans.
Bernat Fiueller — Franci ò Setmanat: donzell.
Pere Juan de sanct Climẽt. ciutadans de Barcelona. — Pere Torrent Conseller en cap de Barcelõa. home molt honrat.

¶ Y en aquests tals Missatgers que da munt hauem nomenat fonch creat y deputat vn consell: lo qual era de vint y set persones: y aquestes tals persones hauien de esser molt conegudes: y tengudes per bones y honrades: y per veritat que axi hauien de esser ells pus eren elegits y a semblants coses: e aquestos tals se appellauen lauors La vintisetena. Lo qual Consell restaua aci dins la nostra ciutat de Barcelona/ ab poder molt larch y bastant: ferm: e fir e constant de consellar als sobredits Missatgers de totes aquelles coses que necessaries ho de oportunitat queis acorregues per nenguna via ho manera: durãt empero la lur missatgeria: com era de molta rahoque per semblants persones molt se mirassen. Les quals vintiset persones volem aqui molt largament posar y aque sien anomenades.

¶ Lo Prior de Cathalunya.
¶ Lo Abbat de sanct Benet de Bages.
¶ Mossen Regas Canonge de Bar Barcelona.
¶ Lo Arthiaca dela mar.
¶ Mossen Francesch Colom.
¶ Misser Juançaplana.
¶ Misser Augusti dela Illa.
¶ Mossen Juan Andreu Sorts. canonge de Barcelona.
¶ Fra Pere Juançaplana/ comanador dela Guardia.
¶ Lo Comte de Modica.
¶ Mossen Dalmau de Queralt: prudent home.
¶ Mossen Arnau de Vilademany: boncaualler.
¶ Mossen Juan Sebastida.
¶ Mossen Galceran Burgues. caualler.
¶ Mossen March Lor / valentissim caualler.
¶ Mossen Bernat de Guimera donzell.
¶ Mossen Artal de Claramunt donzell.
¶ Mossen Pere ðz Plugues/ donzell.
¶ Mossen Luis Setanti / conseller segon de Barcelona.
¶ Mossen Pere Dusay: molt saui home.
¶ Mossen Jachme Ros: home molt piados.
¶ Mossen Francesch Lobet: ciutada de Barcelona.
Mossen Francesch del Bosch/ ciutada de Leyda.
Mossen Pere Torrent: lo mes joue de tots.
Mossen Miquel ðz Pla. home ò bona vida.

Guillem Colõ. ciutadãs de Bar
Antoni Pujades Ecelona.

¶ Y es cert que la dita Cort de Ley
da hauia elegit tres Embaxadors q̃
entenguessen en lo delliurament del
dit Pꝛincep dõ Carles. Los quals
tres se ajustaren ab los. xij. prop dits
Embaxadors. E axi foren. xv. Los
tres dela Cort de Ley da foren lo Bis
be de Vich. Don Francesch de Pi
nos: e misser Antõi Riqr de Ley da
¶ Item dimarts a. x. del dit mes de
Decembre/any dit de. M. cccclx. a pi
dinar partiren los dits Embaxadors
ho missatgers que lo parlament ge
neral: e los deputats del general ò
Catalunya hauien elegit per anar al
senyor Rey a supplicar lo que li pla
gues delliurar dela preso lo dit don
Carles fill seu. E mes dimarts a. xix.
del dit mes de Decembre: any dit de.
Cõsell p cent jurats. M. cccclx. son celebrat cõsell de cẽt
jurats en la dita ciutat de Barcelõa/
hon foren elegits. viij. missatgers p
anar a supplicar al senyor Rey que
per sa merce volgues delliurar de p̃
so lo dit Pꝛincep dõ Carles fill seu
lo qual era detengut en preso per lo
dit senyor Rey. E foren los missat
gers los seguents.

Pere Dusay. ciut. E Pere matheu
Guillẽ romeu. ciu. E apothec. artis.
Pere Grau. mer. E Pere julia ra
Gabriel miro. mic E joler. menest.
Esteue mir. no. ar. E peñguera saba

¶ Item dissapte a. iij. de Janer: any
M. cccclxi. foren posats per diuer
ses places e cantons dela present ciu
tat de Barcelona molts albarãs cõ
tinents en effecte com lo dit senyor
Rey don Juan hagues pres lo dit
Illustre Pꝛincep don Carles per
maluada informacio a ell feta per al
gunes persones que a la joznada tot
hom fos prest ab ses armes a la plaça
dela Rambla per veure que seria fa
edor: per a tal cas.
¶ Dimarts a. xx. de Janer: any dit
de. M. cccclxi. los dits deputats ab
los obidors de comptes: e consell ò
sus creat se enclogueren en la casa ò
la deputacio del dit general de Ca
talunya: ab proposit de no exir ne p
menjar: ni per beure: ni per dormir
fins a tant que lo fet del dit dõ Car
les hagues presa bona e lohable con
clusio: car tots per bon zel y amor q̃
tenien al dit don Carles ho hauien
axi delliberat: e castigar: ho fer casti
gar los mals consellers: los quals se
gons se dehia inicament e contra cõ
stitucions de Cathalunya/e vsatges
de Barcelona hauien mal consellat
lo dit senyor Rey: ço es de pendre
lo dit don Carles sobre guiatge/ re
missio/e concordia entre los dos: ço
es pare y fill.
Dels de puts e cõsell en closos dins la casa del general.
¶ Diumenge a. xxv. dels prop dits
mes e any: lo dessus dit parlament
general del Pꝛincipat de Cathalũ
ya estants congregats en la casa ò la
deputacio ja dita: publicaren vna e
leccio ò. xlv. Embaxadors: als quals
donaren carrech de anar al dit Rey
don Juan: y de ajustar se ab los dits
xv. Embaxadors ja creats per lo dit
Pꝛincipat: e axi foren tots en nom
bre de. lx. e tots. lx. ensemps hauien
carrech de entendre en lo delliura
ment: e liberacio dela psona del dit
Pꝛincep don Carles: lo qual cõ dit
es estaua pres en poder del dit Rey
son pare. La nomina dels quals. xlv.
son continuats en lo proces ho me
morial fet per aquesta rabo en la es
criuania dela dita ò putacio: al qual
me refer: perq̃ alli qualseuol ho po
dra clarament veure.
¶ Diuendres a. xs de Febrer: any. M.
cccclxi. entrare en Barcelona lo ma
gnifich mestre ò Montesa: e dõ Lop

rimeno Durrea embaxadors tremesos per lo dit senyor Rey don Juã als del consell del parlament general del principat de Catalunya qui celebraua dins la casa ò la Deputacio e als Consellers: e consell de cẽt jurats dela ciutat de Barçelona encara als homens qui vulgarment eren apellats dela busca sobre lo fet ò la presoque lo dit senyor Rey hauia feta dela persona ò Illustre dõ Carles fill e primogenit seu.

Cõ foren tretes les bãderes la real y la del general.

¶ Dimenge a. viij. de Febrer any dit foren tretes les banderes ço es la Real: e la del general de Catalunya e posades sobre lo portal principal dela casa dela Deputacio del dit General per perseguir los seus meretz anant contra los mals Consellers del dit senyor Rey.

¶ Item en lo dit mateix dia del diumenge: ans de dinar los Deputats del dit General acompanyats de les xxvij. persones del parlament general del principat de Catalunya saeren ficar estepes per a. xxiiij. Galeres les quals juersosement saerẽ fer e armar ensemps ab altres galeres que ià eren fetes dins la dreçana per defensio deles mars del dit principat. E tot açò se feya per rahe dela liberacio dela persona ò dit primogenit lo qual lo dit senyor Rey dõ Juan pare seu detenia en poder e altra part prouehiren que cẽt homẽs armats tenguessen continuamẽt cõpanyia al dits Deputats dins la casa dela dita Deputacio e mes prouehiren queen cascun portal dela dita ciutat hagues. xxxx. homẽs armats per guardar los portals e faerẽ moltes altres prouisions que serien largues de comptar: e scriure.

¶ E seguis que en aquest mateix dia del diumenge cerca hora ò mija nit mossen Galceran de Requesens portant veus de Gouernador en lo dit principat sen ana/ e fugi dela pleni ciutat ò Barcelona qui tenia ò cap y estaua furiosa contra ell: e feu son camiver lo dit senyor Rey don Juan: al qual era molt affectat/ e bo/ e leal seruidor.

Cõ qui fugi ciu sen ana lorey de leyda

¶ E mes auant en lo dit mateix dia ò diumenge segues que lo dit senyor Rey don Juan gran hora dela nit essent les tables meses: e les viãdes del sopar apparellades /certificat q̃ la Embaxada dels dits deputats/ e consell general venien a ell a supplicar per la liberacio ò dit Carles fill seu: molt secretament p̃ una falsa porta del mur/ quies dauant lo monestir dels frares predicadors ò la ciutat de Leyda se absenta ò la dita ciutat molt cuytat: e quant los missatgers dela dita Embaxada qui ja erẽ arribats en la dita ciutat foren muntats ait al palau del Bisbe: hon lo dit senyor Rey posaua: cuydant lo trobar: may veeren aquell: si no les tables meses sens pus. E lo lendema de matilos dits Embaxadors sabereu que lo dit senyor Rey hauia caminat tota la nit: y era arribat a peu a ygraga/ hò tenia pres lo dit sò fill.

¶ Item dilluns a. ix. de Febrer: any M. cccclxj. son parada taula de acordar a gẽts darmes e ballesters q̃ anassen pòlliurar lo dit p̃mogenit ò p̃so. E lo mateix dia trasqrẽ les bãderes ço es la del Gñal: e la Real/ e fins al portal de sanct Antòi les portarẽ cridãt. Via fora so metẽt: e anauey lo veguer ab la sobreuesta Real: e portaua lo estandart de sanct Jordi mossen Arnau de Fora. E lo Real/ mossen Bernat de Marimon/ ciutada ò Barcelona/ molt honrat caualler e de bona fama.

¶ Dimecres a. xxv. del mes ò Febrer any dit. M. cccclxj. lo dit Rey dõ Juan quis trobaua en la ciutat de çaragoça: mana soltar dela preso del dit

castell de Mozella: lo dit son fill dō Carles primogenit de Arago: e de Sicilia: e aço seu per rabo del gran exercit de gent darmes: que lo Principat de Cathalunya hauia ja tret en camp contra los mals consellers del dit senyor Rey. E en aquest dia mateix se mogue gran remor dauāt los dits deputats: e. xxvij. persones totscongregats enla dita casa dela deputacio del dit General: per lo fet dela dita preso del dit dō Carles: la qual remor saerē los Abbats de sāct Quirch: e de Ager: e los nobles dō Guerau de Ceruello: e mossen Frāci de Erill. Volēts dissentir a certs actes quis seyen p los dits deputats e. xxvij. hon se arrencarē moltes espases: de ques segui que encontinēt fon prouehit per los dits deputats e. xxvij. que los dits Abbats fossen psos y mesos en preso: e axi fo fet / per ço com ells principalmēt eren estats capo dela occasio e remor dessus dita E los altres dos nobles se adherirē a la voluntat dels dits deputats.

¶ Diuendres a. xxvij. del mes de Febrer: any dit de. M. cccclxj. vēgue nova en Barcelona cō lo dit señor rey q era enla ciutat de çaragoça: dimecres pp passat q cōptauē. xxv. del pp dit mes e any: a. iij. hores passat mig jorn sentint lo grā exercit d gēt darmes q lo dit Principat de Cathalūya hauia fet y trames p entēdre enla liberacio faedora dela psona del dit don Carles: lo q̄l lo dit senyor Rey pare seu tenia preso/cō dit es enlo castell de Mozella mana soltar e delliurar aq̄ll dela pso hō estaua pres: de q̄ sabuda la dita liberacio se mogue vna grā alegria p tota la ciutat d barcelona: e si faeren grās alimaries.

¶ Dimarç a. vj. de Març/ any dit de. M. cccclxj. la ciutat de Barcelona elegi quatre missatgers: ço es mossē Bernat çapila ciutada. Pere Juā de sanct Climent mercader. Pere Lorts barber: y en Millars sastre: los quals hauien carrech d exir a la senyora Reyna dona Juana: muller del dit Rey don Juan: e al don Carles primogenit/e d regraciar a la dita señora lo treball que hauia hagut en fer liberar dela preso lo dit primogenit: e supplicar la q̄ fos merce sua de pendre paciencia en no voler entrar ella ne los de casa sua en Barcelona: e aço per cessar molts inconuenients que sen pozien seguir: si se yozia hi entraua. E mes hauien comissio que nos partissen del dit senyor primogenit: acompanyant aq̄ll fins enla psent ciutat de Barceloa.

¶ Y enlo pp mateix dia de dimecres los dits deputats e. xxvij. persones del consell general/representants lo Principat de Cathalunya: elegiren per Embaradors homissatgers mossen Nicolau Pujades/ Arthiaca dla mar. Mossen Arnau de Vilademāy caualler: y en Francesch del Bosch/ ciutada de Leyda/per anar la via d Lortosa: per hon veniē los dits reyna e primogenit/qui nouament era exit dela dita preso. E aquests Embaxadors hauien carrech especial d dir a la dita Reyna entre les altres cosses que li fos plasent que no volgues entrar al present enla present ciutat de Barcelona: ne los de son consell e familia. E aço per cessar molts incō uenients que de aço sen pozien seguir. E daltra part tambe hauien comissio que no perdessen may de vista lo dit primogenit: e quel acompanyassen lo mes honradament que pogues sen fins a ci en Barcelona.

¶ Apres dijous a. xij. dl mes d març any d. M. cccclxj. a. iiij. hores apres mig jorn / entra dintre Barcelona lo dit don Carles primogenit: lo q̄l nouament era exit dela preso del castell de Mozella: hon lo dit senyor

Rey pareseu lo hauia tengut pres: y entra sens companyia dela dita senyora Reyna: e dela familia de aquella: per seruar la supplicacio la qual li era estada feta com dites per los Embaxadors dela present ciutat: e del Principat de Catbalunya: anāt sen a Vilafranca de Panades molt enujada ò no poder esser entrada en la dita ciutat ab lo dit don Carles fill lastre seu. Al qual don Carles entrant en aquesta ciutat de Barcelona: acompāyat no solamēt dels dits Embaxadors / mes encara dela mes noble/y gent honrada quis trobaua en dita ciutat: hon li fon feta vna molt gran festa: e tal: que del pont ò sanct Boyns enla present ciutat ò Barcelona: tot lo camí daça y dalla a dos cors fon ple de balleſters: e de gēt armada: vns ab balleſtes: altres ab lances e paueſos/e altres armes/ axiofensiues com defensiues/ ab lurs estandarts: trompetes: e tāborinos. E vltra aço de loch en loch li exien los infants ab canyes enles mans: e ab panons: altres ab balleſtes fetes de vergues de magraner/ ab los arbres ò cāyes/espales e broqrs ò fust e altres infāteses/mostrāts gran alegria dela sua delliurāça: y benauētu rada vēguda: cridāts altes ve?. Carles primogenit de Aragoc de Sicilia deu te mātēga. E ilqrēlia rebzel los deputats del gnal de Catalūya: e los cōsellers de Barcelona: no pas tots plegats: mes cascuns ab lur caualcada: acōpāyats de molta notable gēt entre los qls sozē ab los deputats lo Arqbisbe ò Tarragona: los Bisbes de Barcelona: e de Vich: e molts abats/pozs/canōges/e diuersos altres ecclīastichs. Lo Cōte de Pdrades. Lo Bescōte de Illa. E vltra aqsts sozē ari ab dits deputats e cōsellers molts nobles: caualles: e gētils homēs. E ari mateix molts honorables ciutadans/artistes: e menestrals en grādissim nōbze. E vltra aqsta gent armada q p tot lo camí com dites de sanct Boyns en Barcelona tenien en lo entrāt del portal de sanct Antonins fine al portal dela Boqria hauia passats dos mil homens armats: q hōradamēt lo reberē. E cō fonch ala porta del bospital de sancta Creu: aq baguerē trets tots los ozats e cinquo cēts alt sobze vn grā cadafal: ab les cares pintades ò vermello: e altres colozs: armats ab lāces: e cerueller es e ab mitres de papbranch sobze lurs caps: a sozma de Bisbes. E cō lo dit senyor primogenit sōch al portal dela Boqria: tira pla la rambla auall/ fins al portal del menestir ò frares menozs p hō ētra: e tota la rābla sōch plena a dos cozs daça e dalla de gent be armada: e be en orde: cascūs ab lurs estādarts: es crebia hi hauia passats. iiij. mil homēs armats menestrals ò diuersos cōfraries. E axi tira daq lo dit primogenit venint sēa poch a poch dreta via p lo carrer āplenins al bozn e daq p lo carrer de Mūtcada: e pla Boria: e p les places del blat: de les cols. En aqst tēps he vist yo en aqsta plaça situada enlo entrāt dela plaça del Rey tenir hi cols reuenedozes e pço era dita plaça òles cols: e ò sānt Jachme/ dauant la deputacio: e pla plaça noua: ana a passar ala casa del magnifich e virtuos caualler mossē Frāci ò?? la: situada dauant lo carrer dela Lucurella: hō ps posada. Es verq en aqst mateix dia del diious: lo dit primogenit venint a Barcelōa: cō sōch al coll dela creu cuberta feu caualler en Pere Esteue de Perpēya e altres. Y ans q entras dins lo portal de sanct Antoni feu caualler Antōi ò Vilatozta/ciutada: e altres.

¶ Item diuēdres a. xiij. del dit mes ò Març ò ldit anyò. M. cccc lxj. los dits òputats e obidozs ò cōptes ab lur psell

se tornaren ajustar: e cloure en la casa dela dita Deputacio per ço que pus promptament se pogussen congregar de nits e de dia: e totes hores que fos necessari per dar lo ablasi e bona conclusio en los fets que restauen executar per raho dela presofeta del dit senyor Primogenit.

¶ Apres se segui que dilluns que cōtauem. xvj. del dit mes de Març any propdit se comença de ser enquesta contra mossen Galçaran de requesens portant veus de Gouernador de Catalunya e altres qui estauē presos en la preso dela cort del veguer ò Barcelona e daço fon feta comissio a misser Iuā dusay a misser Frāscesch Marquilles: e a misser Iuā Andreu ab interuencio de. vj. persones: ço es dues per part del general de Catalunya e son mossen Març lor caualler: e mossen Guillem Colom ciutada de Barcelona e quatre per part dela ciutat/ ço es mossen Berēguer Lull ciutada. Juā Farisa mercader Bernat Marquilles especier: e Pere Segarra senyaler. E constituhiren hi dos procuradors Notaris/ços es/ Matheu çafont per part dela ciutat y en Iachme çafont per part dels deputats: que faessen instancia/ e prosseguissen la dita causa.

Dela en ąsta feta a mossē Galceră de Req- ua.

Crida.

Item diuendres a. xxvij. dels prop dits mes y any fo feta crida de part del Regēt la veguer ria de Barcelona / a instancia dels consellers ò la dita ciutat/ que tot hō dela ciutat haja a tenir armes a les portes: axi com lances: e pauesos: e q̄ aturassen los mals factors/ e aquells hagen morts ho presos. E que los bergans ho laurados qui exissen de ciutat per a fer faena en lurs possessions/ haguessen portar armes. E q̄ l endema per tot lo dia tot Barceo: e Castella qui no haja muller/ ho noté ga casa propria/ ho logada en Barcelona hagues de exir dela dita ciutat sots pena de mort.

Dimarts a. xxvj. del dit mes ò Març any dit de. M. cccclxj. mossen Iuā çabastida caualler: y en Thomas Taqui/ burges de Perpēya missatgers partiren de Barcelona/ trameses p part dels deputats: e cōsell de. xxvij del Principat de Catalunya a la p̄ dita senyora Reyna dona Iuana q̄ era en Vilafranca de Panades.

Altra Embaxada ala dita senyora reyna

¶ Item dissapte a deuuyt de Abril any sobre dit de Mil. cccclxj. fon feta altra Embaxada de persones de cascun estament/ eccleslastich: militar: y tambe Real: elegides per los dits Deputats e Consell: los quals partiren dela ciutat de Barcelona per anar a la dita senyora Reyna: es tant com dit es en la dita vila de Vilafranca de Panades per concordar les tantes differēcies suscitades entre lo senyor Rey don Iuan: e lo dit Princep don Carles: per causa dela preso que lo senyor Rey en lo mes de Decembre prop passat hauia feta dela persona del dit Princep fill seu. E per la liberacio la qual apres se era seguida de aquell/ empero tot son per mija dels Catalans: com a tots es notori.

¶ Dilluns a quatre de Maig any dit entraren en Barcelona sis missatgers trameses per la ciutat de Valencia als dits deputats e consell sobre los fets dela differencia suscitada entre lo dit senyor Rey e lo dit Princep don Carles fill seu.

¶ Dimecres a sis ò l dit mes ò Maig any sobre dit de Mil. cccclxj. entraren en la ciutat de Barcelona dos missatgers trameses per lo Rey de Castella: e aço son per causa dela dita differencia.

¶ Diumēge a deu ò l prop dits mes e

any per los dits deputats e consell ò xxvij. son trames en Juan Bruyo Notari publich de Barcelona a la senyora Reyna per solicitar la quê cobzas resposta ò senyor Rey/sobze lo fet dels capitols quis tractauen p la concordia faedora entre lo dit senyor Rey e lo dit don Carlos: e per lo repos e benauenir del Principat de Catbalunya.

¶ Dimarts a.xxvi. de Maig/any dit. M.cccclxj. lo dit dô Carles trames a dir a la muller de mossen Galcerâ de Requesens portât veus de Gouernadorenlo Principat de Catbalunya: loqual pochs dies bauia que per manament dels dits deputats e consell de.xxvij. son pzes dins la sua casa de Molin dereig/ amagat dins vna murtrera: e portant lo pres de dies/trobant me yo enla plaça d sant Jacbme: dela pśent ciutat: e passant ell ax pres per aquella: sent cridar per los infants e ladrins quât lo re eren. La rata ha pres lo gat: la rata ha pres lo gat: seguints lo axi cridâts fins al peu dela pres ò del veguer: bó son leixat pres per causa dela tempo rada: com sia estat bu dels adherêts ala opinio del dit senyor Rey: e contra los adherents a la opinio del dit primogenit: ço es q̃ la dita senyora digues al dit mossen Requesens marit seu q̃ fuas lo manamêt q̃ li era estat fet de exir p tot lo prop dit dia de dimarts dela dita pśo: e de tota la ciutat de Barcelona: e q̃ sen absentaren tal forma/q̃ daquí auât no tornas en la dita ciutat: cô los dits primogenit/ deputats/e consell lo têguessen p sus pitos: lo q̃l bagut lo dit manament e informacio p la dita sa muller: encontinêt murmurât sen anadela dita pśo: e dela dita ciutat: lêdema q̃ era dimecres: e côptauê. xxvij. del pp dit mes de Maig: any. M.cccclxj.

¶ Y seguis q̃ enlo dit dia de dimarts côptauê. xxvj. del dit mes de Maig: any dit ò. M.cccclxj. q̃ passant la dita senyora Reyna dona Juana p la vila bolocb de Larraça: e volent dinar ab tots los q̃ la acôpanyauê. los homês dela dita vila li trâcarêles poztes: e començarê formêt a repicar/ p tâçar los los sacramêtal dells: en tat q̃ la dita senyora Reyna bague soz çadamêt anar adinar a Caldes: bo arribapassat mig jorn.

¶ Y enlo pp dit dia de dimarts partirê de Barcelona los dits Embaxadors/los q̃ls lo dit senyor primogenit bauia elegit p anar a la seyora Reyna q̃ encara era enla vila de Caldes e los.xvij. los q̃ls los dits deputats e llur côsell bauien elegit: vitra los tres q̃ ja bi bauié trames los: e los.xij. q̃ la ciutat de Barcelona bi elegy axi q̃ sozé tots los dits embaxadors en no bre.xxxix. E tots aqsts embaxadors anauê p obzar resposta diffinitiua ò loc bo de no si lo dit senyor Rey bo la dita senyora Reyna cô a procuradriu de aquella fermara los capitols que la terra bauia ordenat.

¶ Jrê dijous festa de Corpore christi cô ersta a festa d corpore christi. ptauê. iij. ò Jũy: any dit d. M. cccclxj. no fóch feta la pcessio ter acostumada en Barcelona: ne los jocs e entremesos acostumats ter é tal festa. E aço p rato dela differêcia q̃ era entre lo dit senyor Rey de vna part: e lo dit primogenit don Carles dela part altra.

¶ Dimecres a.x. de Juny: any dit ò M.cccclxj: e dijous a onze del sobze dit mes de Juny: any sobze dit/ sen tornaren a Vila franca aquella part dels Embaxadors de Catbalunya: los quals pochs dies bauia sen crê venguts dela dita senyora Reyna: e portaren sen lauors los dits capitols/los quals la molt serenissima sẽ yora Reyna com a Locbtinent: y procuradriu del senyor Rey só mari

deuia fermar per lo repos e benaue
nir de aquest ℙrincipat. ℭ apres
dimecres a.xvij. del dit mes de Jũy
los dits Embaxadors tornaren aci ò
Vilafranca/hon eren anats per fer
fermar dits capitols/facents relacio
com la dita Reyna estaua aturada
en no fermar. E no res menys diu-
mẽge a.xxj. del dit mes los dits Em
baxadors per la dita rahó tornaren
de Vilafranca de ℙanades hora ja
tarda: los dits Embaxadors/ tots
los qui eren anats per causa de fer
fermar dits capitols/ portãts bona
noua/ço es que la dita senyora Rey-
na aquest dia de.xxj. de Juny hauia
fermat e jurat com a procuradriu
del dit señor Rey marit seu/los dits
capitols. ℙ encontinent per causa ò
aquesta bona noua se moguè vna tãt
gran alegria per tota la dita ciutat
que may fou moguda major. ℙ en la
nit del prop dit dia del diumẽge/ lo
dit primogenit don Carles ab gran
lluminaria de entorres vengue a la
Seu dela dita ciutat: e per semblãt
los dits deputats e cõsellers ò Bar
celona/e infinit poble/ y feren tocar
totes les campanes. señye. e orgues
dela dita Seu: e deualleren tots ab
tota la clerecia a la capella de sancta
Eulalia: e aqui ab professo feta/ y en-
torn dela dita Seu feren gran Te
deum laudamus. E apres en la ma-
teixa nit fon feta crida per los lochs
acostumats dela dita ciutat que len
dema tot hom fes festa; y ẽla nit grã
dissimes alimaries.

¶ Com vench lo dimecres que fo festa
de sanct Juan/que cõptauem. xxiiij.
de Juny: any. M. cccclxj. lo dit señ-
yor don Carles primogenit jura te-
nir e seruar constitucions/ capitols
de Cort de Cathalunya/ priuilegis
de Barcelona/e altres libertats ò la
terra/ lo qual juramẽt presta dauãt
laltar major dela dita Seu/ e aqui feu

Cõ la re
yna ferma dits
capitols

caualler mossẽ Bernat çapila/ e mos
sen Fiueller/ e altres. ℙ encontinẽt
perque era fill de Reyna ab espasa
dauant/ com a lochtinẽt general. E
apres dinar del dit dia ana a obir
vespres a la esglesia de sanct Juan.

¶ Apres dela mort del dit primoge
nit don Carles qui morí comes del
sus dit a xxiij. de Setembre festa de
sancta Tecla del any. M. cccc. lxj. la
terra torna en pau ab los dits sen-
yors Rey dõ Juan e senyora Rey
na dona Juana en tant que a.xxj. ò
Noembre any. M: cccc. lxj. la dita
senyora Reyna dona Juana entra
en la present Ciutat de Barcelona e
com a Tutriu de don ferrãdo pri-
mogenit e fill seu e del dit Rey dõ
Juan marit seu e com a lochtinẽt ge
neral del dit senyor Rey jura tan-
dema: e los e confirma approua tots
los priuilegis Constitucions Vsat-
ges consuetuts e libertats del dit
principat de Catalunya. ℙ encontí-
tots los Syndichs de totes les vni
uersitats juraren lo dit primogenit
don ferrando per primogenit e legí
tim successor en los Regnes e ter-
res del dit senyor Rey apres empe
roobit de aquell: en e per la forma en
semblants juramẽts acostumada pẽs
tants li la fidelitat cõ es acostũat.

¶ ℙassat lo dit any de Mil. cccc.
lxj. que lo dit don Carles era pas-
sat desta vida: e la Reyna dona Ju-
ana com a tudriu de dit don ferrã-
do primogenit y fill seu/ per causa de
no esser seruada la capitulacio p ella
com a procuratriu del dit Rey don
Juan marit seu/ en la vila de Vilafrã
ca ò ℙanades fermada/ e per altres
molts dissensions e differencies in
citades per lo enemich ò hũana natura
entre los dits Rey e Reyna/ e la ciu
tat de Barcelona: e altres ciutats:
viles/ lochs: e terres del dit ℙrinci
pat: e los dits deputats e conell de

Cõ son
jurat dõ
Ferrãdo
plegui
succesor

la dita vint e seten a: representants tot lo Principat de Catbalūya: e la dita ciutat de Barcelona ab la maior part del dit Principat se mogue en lany. M.cccclxij. contra lo dits reys e Reyna/publicant los ab veu pública crida per enemichs dela cosa publica/ço es lo dit Rey don Juan a.ir. de Jūy: any dit de. M.cccclxij. e la dita Reyna a.xj. del pp dit mes e any: convocants y elegints altres Reys e senyors qui los regis e governas. Primo don Henrich Rey de Castella. Apres vencts que lo dit Rey de Castella nos curava de regir e governar: per quant nos volgue acceptar: elegiren don Pedro de Portugal/ qui personalment vengue en Barcelona a.xxj. de Janer: del any. M.cccclxiiij. per regir e governar: e prestalo jurament acostumat enla dita ciutat de Barcelona: e apres ma armada ab gran exercit de gent darmes isque a guerreiar contra lo dit Rey don Juan: e per cascuna vegada que hi exia: deu permetia que perdia molta gent: e sen tornava desbaratat: en tant que li dura poch la senyoria: car per desordes que hauia fet en son meniar se enmalalti. Et tandem mori lo dia dels festa de sanct pere: que es a.xxix. de Juny: del any. M.cccclxvj. enla vila de Granollers del Bisbat de Barcelona. E mort lo dit don Pedro de Portugal fa erenportar lo cors del dit don Pedro dela dita vila de Granollers: en la dita ciutat de Barcelona: hon li faeren les obsequies pomposes/ acostumades fer a Reys de Arago. E apres a.xxi. de Juliol: any. M.cccclxvj. elegiren lo Rey Reyner ó provença. En lati es appellat Renerus: loqual no volgue aci venir: mes trames hic son fill primogenit: appellat lo Duch Juan/ab poder bastant: y arriba aci en Barcelona a.xxij. de Agost: any. M.cccclxvij. Al qual fō prestada la obediencia e fidelitat. E presta lo jurament acostumat com a lochtinent e procurador general ōl dit Rey Reyner pare seu: ço es de seruar priuilegis/constitucions: e libertats: e totes les altres coses acostumades de jurar e seruar per los Reys de Arago enla present ciutat Apres mori enla dita ciutat de Barcelona diumenge a.xvj. de Decembre: del any. M.cccclxx enla casa cō ja dit es dit ó mossen Bernat Terre Caualler e ciutada enla plaça de Santana dela dita ciutat. E mort lo dit Duch Juan lo dit Rey hic trames vn fill bastart del dit Duch Juan/appellat Juan de Lotoringia: e gouerna poch: e de amagat se hague absondir y exir dela ciutat de Barcelōs: car a nostre senyor deu plague trametre pau e cōcordia en lay. M.cccc.xxij en aquesta ciutat y Principat de Catbalunya: entre los dits senyor Rey e senyora Reyna/ja fia que moltes ciutats/vilas/e lochs ōl dit Principat ja abans se eran reduhides a obediencia: e capitulat ab lo dit senyor Rey: en tant que mijançant algunes bones e sanctes persones/zelants lo bey y honra del dit senyor Rey: e de la sua cosa publica: lo dit senyor Rey qui pren any y poch mes tengue ab gran estol y exercit de naus/galeres/e nauilis/e gent armada de caual e de peu: axi per mar com per terra setiada la dita ciutat de Barcelona. E axi tenint lo dit setiom dit es: y estant enlo monestir de nostra dona dels monges ó Pedralbes/del Bisbat de Barcelona: se tracta bona e final pau entre ell y la senyora Reyna dona Juana: e fō fill don Ferrando qui lauors era de edat de. xx. anys: ó vna part: e la ciutat de Barcelona/e los deputats/e xxvij. dessus dits/representants tot

Vēguda de dō pedro de Portugal.

dela pau feta ēn lo rey dō Juā e lo Princi par dē Catbalūya

lo dit ℙrincipat dela part dela/ferm ant vna certa e gran capitulacio: a.xvj. de Octubre/any dit ō. M.cccc lxxij. la qual apres la mort del dit sẽ yor Rey don Juan/ lo dit don ffer rando succebint en los regnes eter res del dit senyor Rey pare seu loa aproba: e confirma. E la qual capitu lacio per gracia de deu tostemps se seruada. E com nos seruas ço es q̃ lo senyor Rey qual seuol sia cō diu mestre Erimeiz en vn tractat ha fet pretitulat de doctrina compendiosa per la suprema jurisdictio volia op primir lo poble trancant los furs constitucions priuilegis: e altres li bertats que deu fer lo poble diu que ab humils supplicacions lo deuen apartar de tal indignacio e per ço fora estada vna sancta cosa q̃ axi la dita ciutat ō Barcelona y les altres del dit principat de Cathalūya ab llur consell haguessen axi vsat e ob seruat e no venir axi a rompre: cum gladijs z fustibus. Car cōyo he oyt dir a mos predecessors: y encara yo he legit que may vassalls no fan de llur prou anes son perduts e prost rats e vençuts tots aquells qui son venguts o volen venir tu per tu con tra llurs senyors: los quals si suppli cats del que fan mal no volran res ser sino que perseuerer an en llur in justicia: e malicia deuen cōfiar ō deu que ell los castigara de tal manera q̃ lo poble ne veura mes que no volria com ja ses vist de molts. Empero ha uem a dir que axis hauia seguir per meten tho deu per nostres peccats.

Meſtre Erimenis

Capitulacio et concordia inite z facte per et inter sereniſſimū dominum Joannem ſecundum dei gra cia Regem Aragonum et principa tum Cathalonie pretextu liberacio nis. Jllustris. Caroli ipsius Regie Majestatis ℙrimogeniti z que fue rum firmata cum juramēto per Se reniſſimas dominā Joannam Regi nam Aragonum ipsius domini Joā nis coniugem z procuratricē apud villam ffrancam peniten inpesse pe trioliet p̄dicte t̃ne regine p̄tenor. die. xxj. Junij anno a natiuitate domini Milesimo quadrigentesimo seragesimo primo vt in calce eorun dem continetur latius.

Senyor molt alt
e molt excellent.

Exordium.

Inestimable es lo be proce hint del compost orde e re pos ōla cosa publica lo qual/ precipuamēt esta en vnitat e concordia de cap ab les cors e membres de aquella: e com per la disparitat: e discordança da aquelle immensurables mals peruenen axi per la vnitat e corda: e acordat voler diuinals bens augmente e multipli cacio de pochas cosas en grans suc ceheren e molt mes en los Regnes e principat en los quals regulada ment consisteix lo Monarcha qui ab leys appropiades la cosa publica go uernant de aquella es ℙrincep cap e senyor e axi ordenadament obrant aquella augmēta e fa en molta excel lencia florir. bon interuenint suasi ons indegudas ōposans pech zelāts lo benifici publich: las quals diuer tir causan en forma alguna de orde nat obrar impedent deiectio gran a la cosa publica/ si ja doncha lo cors ō ell la no es per deu omnipotent de tā ta virtut fornit: que constantment haia sufficiencia curar la infirmitat qui per indegudas informacions en lo cap dela cosa publica residir poria

lo que nouament enlo Principat de Cathalunya, ha contengut: e molt mes acaygut haguera sino p la molta virtut e sapiencia: de que dotada es vostra gran excellencia glorioſament regnant/ Rey/ Princep: e cap dela coſa publica del Principat de Cathalunya: lo qual coze dela dita coſa publica del Principat de Cathalunya en molta vnanimitat virtuoſament constituhit: curant estirpar les iniques, e siniſtres informacions a vostra Mageſtat fetes: en derogacio dela vostra Reyal cozona: e oppreſſio del Illustriſſimo don Carles Primogenit dela vostra gran excellencia ha obtẽgut. E dita vostra Mageſtat per son grã ingeni: virtut e induſtria promptamẽt ha viſt: e conegut remediadoz esſer: e puehidoz enles coſes talment comẽçades: a causa de tals peruerſes informacions: al cozs dela coſa publica del dit Principat e altres Regnes e terres a vostra cozona ſubditas molt prejudicials e damnoſes: per ocaſio dels q̃ls loch ſe hauia donat/ lo dit Illustriſſim Primogenit esſer en preſo detengut: e lo noble don Juhan de Beamunt. E axi apreſonats esſer dl Principat de Cathalũy atrets: don prouenien al dit Principat e a la coſa publica de aquell: prejudicis e leſiõs a ſos priuilegis e leys paccionadas hoc e innumerables altres dans irreparables: les quals coſes en diuerſes mãeres e per varies vies p part del dit Principat ab molta diligencia e ſolicitut notificades e dmoſtrades a vostra Mageſtat dotada dgrãdiſſima prudencia: coneguda la fidelitat e veritat dels Cathalans es eſtada merce vostra ſeyoz fer gracia al dit Principat donar los e liberar lo dit Illustriſſim primogenit. E per quant enlo temps dls amfractes qui per tals informacions e preſo ſe ſon ſeguits/ han acozregut moltes coſes les quals coue enorde metre: per donar tranquilitat e repos a tota la coſa publica del dit Principat/ compõnent hilo cap: lo cozs: e tots los mẽbres. E per prouehir enlo arreglament dela adminiſtracio de juſticia: la qual conſerua los Regnes en degut eſtament/ e per eſtirpar los abuſos qui en temps paſſat ſe ſon fets p miniſtres dla juſticia/ hoc encara per total concluſio donar en eſtirpacio de aquells qui ablurs maluats conſells tants per ells han ſeminats: ecõgoixes donades a tot lo Principat: E perque en esdeuenidoz a altres ſia caucio y exemplar ſon estades molt e quament/ y eſtan concebudes les coſes ſeguents: les quals ab humil ſupplicacio del dit Principat y dels dputats e conſell aquell repreſentãts ſera de merce de vos ſenyoz conſentir e atorgar.

Coſeyoz Rey loba e aproua tots los actes fets per cauſa dela detencio e liberacio del Illuſtre ſenyoz primogenit.

Rimerament ſenyoz ſupplica lo dit Principat e los deputats e conſell aquell repreſentants: en virtut dela commiſſio dla Cortz Leyda: feta a sinch de Decẽbre: any M.cccclx. Sia de merce de vostra alta ſenyoria declarar a majoz cautela eſſer per ferms e valits juſts degutz e legitims tots los actes e manaments e procehiments en qualſeuol manera fets/ axi dins lo dit principat com foza: per lo dit Principat/ vniuerſitats/ eſtaments/ e ſingulars de aquell/ e a inſtancia ſua ſobre la liberacio dela pſona del Illustriſſim Carles primogenit de vostra alteſa y encara apres dela dliberacio fins a perfet compliment dla obſeruacio

dels vsatjes:e priuilegis:e libertats e repos del dit principat e singulars de aquell axi com los dits actes:e p cessos fets jurta vsatges cõstitutiõs capitols e actes de cort vsatges pra ticas costums priuilegis:e libertats del dit principat vniuersals:e perti culars delas vniuersitats stamentz e singulars de aquells:e per obseruã cia de sensio:e obseruacio de aquells e de cascu de ells e per conseguent tots los dits actes no esser en forma alguna reprehensibles axi com de fet per dret:e rabo rependre nos podẽ ne poder de hauer sa enderogacio:o detraccio de aquells en tot:o è part parlar e contrafer:e contrauenir en forma alguna directament ho indi recta. E per que vos senyor primoge nit:e successors vostres e sens:offici als:ho ministres ó vostre Majestat: e lurs procehir enantar innouar in quirir processar: ho altres qualse uol cosa fer:ho atemptar nos puixe nes degue per qualseuol ordinaria ho exquisita cõtra:o forma:causa las persones vniuersitats estamẽts e singulars de aquells:e bens lurs é cara que fossen officials vostres qui consellant:y executant perlant:ho en qualseuol altra manera:e forma entreuenint en los dits actes han ajudat:y entreuẽgut exercit set mi nistrat consellat:e perlat en tot ho en part abdicant a vos senyor:e pri mogenit/e als successors vostres:e de aquells tot poder de fer:e attẽp tar lo contrari de cernit: e declarãt esser irrits nulls inualits e iniusts qualseuol processos:y enantaments qui contra los demunt dits coses: ho algũa de aquellas son estats fets ho se volrien fer ho attẽmptar/en al guna manera axi en perticular com en general/e si per ministres ho offi cials de vostra altesa primogenit/e successors vostres/ho seus ho altres persones priuades ó qualseuol grau ho preheminencia sien sera algũa co sa innouada/ho attemptada en dero gacio/ho prejudici deles coses/ho cõtra las persones sobre dites vni uersitats estamentz/ho singulars ó aquellas Catalans/hono/ho bens ó aquells/aquells tals ministres/ho officials/e persones sien hagut ipso facto per puadas persones/e acuy dats de la corona Reyal/e dela cosa publica/e aquells axi quantra sa be uts/ho contrauenints encara que ho haguessen de manament de vos tre altesa pure e degue esser resistit/e de set ab armes/ho en qualseuol al tre mãera e damnificar los en per so ne/e bens e sia licit/e per mes qualse uol cossos collegis stamentz e vni uersitats/e cõsells ó aquells/e qual seuol altres persones axi ecclesiasti ques com seculars del dit principat ajudar ab armes ho en altre qualse uol manera en aquella/ho aquellas persones cõtra las quals los dits e nantaments/ho procehiments sien fets/ho atemptats com vos senyor ara per leuors/e lauors per ara ab soleu/e p absolts haucu/e hauer vo leu tots aquells qui per mãtanimẽt e defensio dels dits actes persones e lurs bens cõtra los dits officials/e ministres per la dita rabo haurien procehit/ho en la dita manera enan tat hauent aquells per quitis/e in muens de tota pena/e punicio de clarant de mera justicia ara per la uors aquells esser quitis/e immunes de tota culpa/e punicio. Lo senyor Rey ates/e considerat que p lo prin cipat de Catalunya per la sua inna tasidelitat be/e degudamẽt ha fetes las cosas en lo dit capitol contengu das perço comendant ó aquellas los Catalans com a fidelissimos vassalls e aprouant tots los dessus dits ac tes/y enantaments e procehiments

per elles:e a instancia lur fets:atorga:eliplau tot lo dit capitol: e cosas en ell escrites : y especificades juxta la sua serie:e tenor. Vol empero e ab açoentes quels dita aprouacio dels dits actes enantaments: e procehiments per elles:ea instancia lur fets sie entesa dels actes/y enantaments:ho procehiments per elles e a instancia lur fets fins al die present e node altres e que en virtut de aquells ni de algu dels no pusa esser dequi auant procehit:en alguna manera a acte/o execucio alguna:e que sia renunciada per lo dit principat qualsevol instancia ques pogues fer per tot lo passat contra officials: e Consellers seus:e tot altre interes que allegar se pogues contra aqlls ho algu de aquells saluo lo que de uall enlo terç capitol se dira del noble mossen Galçaran de requesens.

☞ Ps. doliet prothonotari.

Vo senyor Rey promet desliurar dins. xv. dies lo noble dō Juan de Beamunt.

Item senyor com entre les altres causas per que es estada feta infractio:e lesio als usatges constitucions capitols de cort e altres libertats dela patria si es per quant lo noble don Juan de beamūt qui dins lo principat es estat apresonat e de aquell tret:no es restituyt en lo dit principat e dins la vegueria de Leyda hon fonch pres e detengut sie merçe de vostre gran senyoria lo dit don Juan esser restituhit enlo principat e vegueria de Leyda en sa plenissima libertat:e aquell esser seruat lo guiatge per vostre altesa al dit don Juan atorgat juxta la serie:e tenor del dit guiatge. Plaual senyor Rey:e promet de liurar la psona de don Juan de beamūt:e aqll fer restituhir en plena libertat:dins la ciutat de Tortosa:ho Leyda dis xv. dies apres la ferma dela present capitulacio auant comptadors.

Ps. Doliet pthonotari.

Vo senyor Rey remou ca celler/Vicicanceller e altres officials. ꝛc. E que no puixen hauer offics de jurediccio. ꝛc. E mossen Galceran de Requesens que sia expellat.

Item senyor com les grans e inextimables congoixes qui preuengudes son dans/e grandissimes despeses/e perills/per causa e ocasio de alguns mals consellers e officials de vostra altesa:los quals sinistrament e contra veritat:e indegudament han informada/aconsellada e seduyda vostra gracia:a causa dels quals informacions/consells/e seduccions los dans sobre dits son peruēguts/hoc e moltes diuisions/cismes dans irreparables a la cosa publica del dit Principat procurats:los ql consellers e officials si extirpats no eren punits e castigats/porien portar lo dit Principat en altres majors incōuenients:y en esdeuenidor exēplar se porie pendre dela impunitat de lurs mals/e couendria e incitaria los altres a mal obrar: lo q̄ molt deu esser lunyat y extirpat per seruey d̄ vostra altesa/ benefici e repos dela cosa publica del dit Principat. Per tāt senyor supplica lo dit Principat a vostra altesa sia merce vostra hauer per priuats/indignes/e inabils dels offics que regien y exercien:e d̄ tot benefici:e offici /e facultat de consellar enlo dit Principat/ y en sets dl dit Principat singulars de aquell. Tots axi ecclesiastichs cō seculars: los qui han entreuengut/consellat: assistit/ho participi hagut en vostre consell del dia dela detencio del dit Illustrissim primogenit/fins a la jornada dela liberacio de aquell. Y en

car tots aquells axi de consell ò vos-
re senyoria com altres qui abans
del dia dela dita detencio han consel
lat ho entrevengut aquella se sabes
encare mes los officials vostres qui
haurien ajustats consells per causa
dela dita detencio: ho cosas cocern ents
aquella axi ans dela dita detencio
com apres de aquella/ e ans dela di
ta liberacio axi que de qui avant no
puixen regir: y exercir los dits offi-
cis ne haver lodit benefici: ho facul
tat de consellar de present ni en es-
devenidor ne encare altres officis o
beneficis si donchs no procehia de
assentiment: ho voluntat dels dits
Deputats: ho major part del dit cõ-
sell entrevenint hi la Ciutat ò Bar
celona. Entes empero queen algun
offici de jurisdictio no puxen esser
restituits ni haver ne obtenir aqlls
nealtre offici ò jurisdictio e per que
al dit principat pura esser feta la re-
paracio ques pora dels dãs que sos-
tenguts ha per causa dela detencio
sobre dita e defensiode sas libertats
violada per seductions males infor
mations: e sinistres consells sie mer
ce vostre cometre: e donar plenissi-
ma potestat al dit principat e ales y
sones per los dits Deputats/ e con-
sell/ ho la major part deputadors: e
elegidors entrevenint hi la ciutat ò
Barcelona en vna: e moltes vega-
des de inquirir: e informacio pẽdre
contra tots: e sengles officials: e per
sones axi ecclesiasticas com seculars
qui en las cosas demunt dites delin
quit haien hos presumira haver de-
linquit: e aquellas constara per de-
guda informacio precedent haver de-
linquit: e aquellas constara per de
guda informacio precedent haun ò
linquit: e sisme: e diuisions haver se
minades per causa dela detencio ò
dit primogenit jurta la calitat del ò
licte: e iusticia requerra punir casti
gar/ sentenciar/ executar: axi en per
sona com en bens: segõs los merits
seran de tals seductors/ ò struydors
damnificadors: e mals conselladors
ò la cosa publica: per manera que los
merits de tals no restem impunits:
no sia donat en esdevenidor exẽplar
de mal obrar. Plau al senyor Rey
a supplicacio del dit Principat pri
uar/ e remoure: y de present priua e
remou lo Canceller/ Vicecanceller/
e regent la cancilleria: e mossen Bal
ceran de Requesens: portant veus ò
Governador en Cathalunya: e miss-
ser Jachme Pau aduocat fiscal dela
cort del Veguer de Barcelona ò les
dits e altres officis que ò present ob
tenen en Cathalunya: e Comtat de
Rossello e de Cerdanya: sens empe
ro nota de infamia. E que de aqui a
vant los ò sus dits: e altres en lo dit
capitol comprcsos no puixen haver/
ni obtenir officis de jurediccio en lo
dit Principat e Comtats: ni a conse
llar en fets del dit Principat/ e Cõ
tats: ni en actes alguns concernẽts
aquells/ ho vniuersitats/ cossors: ho
collegis: e singulars persones eccle-
astiques: e seculars de aquelles: ne
cosas/ e bens lurs. E per quant a in-
stancia dels dits deputats/ e consell
dela ciutat de Barcelona es estat fet
cert proces contra lo noble mossen
Balceran de Reqsens/ portant ver
de Governador en lo dit Principat
per lo qual es estat: e vuy en dia esta
pres dins la presso comuna dela dita
ciutat/ e lo dit senyor Rey per algũs
respectes haja ordenat e ordena ab
la present: lo dit mossen Requesens
deuia esser y estar tot lo temps dela
vida sua fora lo dit Principat: enca
ra fora la cort del dit seyor Rey/ sots
pena de priuacio dela vida: e annota
cio/ e confiscacio de tots sos bens/ a-
plicadors en cas de contrafaccio al
general de Cathalunya. Saluaem-

pero al dit mossen Requesens la obcio deualleserita: perço plau al senyor Rey: e ordena que si lo dit mossen Requesens no contentant se de aço se volra defendre per justicia: en tal cas estiga enla preso: hon vuy esta: e puixa esser procehit contra ell: e sos bens per virtut del dit proces e alias per justicia: les coses enlo present capitol contengudes: en res no contrastants: totes empero altres instancies e anantaments que ser se porien contra qualseuol altres officials e persones qui enles coses enlo dit capitol contengudes delinquit hagen: es presumira hauer delinquit cessants per benefici e repos del dit Principat. E mes vol lo dit senyor Rey/que per los dits deputats e cosell/ciutat de Barcelona sia donada seguretat en quant a ells se esguardara a les persones y bens de tots los officials e consellers del dit senyor Rey/qui fins enlo dia d vuy ha lo dit seyor Rey en qualseuol manera sobre los dits affers consellat: axi per forma que los dits officials e consellers puixen e star e habitar segurament ab tota quietacio dins la ciutat de Barcelona: e lo dit Principat/e fora de aquell/ hon mes volran. E que semblant paraula ho seguretat los sia donada per lo Illustrissimo primogenit: axi que per ell ho algun official ho persona no puixen esser inquietats/ni molestats en persones/ni en bens en alguna manera per les causes e rahons enlo dessus dit capitol contengudes: e fins lo dia de vuy seguides. E encara que lo dit Illustrissimo primogenit succeheis que enlos regnes e terres del dit senyor Rey: e que lo dit Illustrissim primogenit sia tengut aço a prometre/jurar/tenir/e seruar ab tota eficacia: e si lo contrari se fehia sia licita als dits officials e consellers resistir de fet/ab absolucio d la fidelitat enlo dit cas: e puixen: e deguen los dits deputats e consell: e ciutat de Barcelona oposar se a la defensio dels dits officials e consellers/juxta les constitucions/leys/e libertats del dit Principat. Sp. Joliet, pt honotari.

Al senyor Rey li plau la justicia sia administrada per la forma per sa Magestat enlos presents Capitols atorgada.

Item com la principal cansa dela conseruacio dels regnes e terres: e d la cosa publica de aquells sia la conseruacio de justicia: la qual vos senyor sou tengut ben exercir: e ministrar/e fer obseruar: e fins aci lo dit Principat per causa dels ministres d la justicia: e per no esser be administrada haja sostengut molts detriments: e contraris enles coses dela administracio de justicia. Volent lo dit Principat obuiar als abusos que fins aci seguits son: los quals explicar per bona causa se obmet: desitjant lo dit Principat satisfer al deute/seruey/e honor de vostra altesa: e prouehir enlo repos/descarrech/e seruey de aquella/e al be y repos dela cosa publica. Supplicam humilment vostra senyoria los deputats e consell de aquiauant perpetualment la justicia esser feta y administrada en la forma seguent. Dius lo senyor Rey no es cosa a sa senyoria tant accepta: ne tant per sa magestat desijada/com es que la justicia que per nostre senyor deu li es comanada sia a honor dela Magestat diuinal/seruey seu/e benefici d la cosa publica de sos regnes e terres ministrada. Per tant al dit senyor Rey plau eli es molt accepte que la justicia sia administrada enlo dit Principat/en eper la forma per sa Magestat enlos presents capitols atorgada de mera

voluntat. Pet⁹. Doliet pthonotari⁹

Taxacio de salaris: per al Canceller/Vicicanceller/e altres ꝛc. a beneplacit empero dela cort.

Primerament per quant los principals ministres exercints la justicia sõ los Canceller Vicicancel-ler/y en son cars regent la cancellaria de vos senyor e de vostres suc-cessors vostre Illustrissim primoge-nit/e assessors del portant veus de Gouernador en lo principat de Ca-talunya/e Comtat de Serdanya los quals experiẽcia ha mõstrat ẽlo tẽps passat no esser estats pagats en esti-pendis: don peruenien incõueniẽts innumerables lo dit principat per q̃ la justicia reguladament sie administrada per seruey de vos senyor e ỏs carrech de vostre tresor: sera contẽt lo dit principat/abẽ plagit empero dela cort: ho corts del dit principat de pecunio del dit Gẽral estipendiar los dits Canceller Vicicicancel-ler: e Regent la cancelleria de vos-tre senyoria: e assessor ỏl portãt veus ỏ Gouernador en lo principat ỏ Ca-talunya los quals: exceptat lo Can-celler ensemps ab lo assessor del por-tant veus de Gouernador ẽ los cõ-tats de Rossello: e de serdanya sie es-tipendiat ço es al Canceller vint mi-lia sous al Vicicanceller. xv. milia sous al Regent la Cançalleria deu milia sous: y lo assessor del portant veus ỏ Gouernador en lo principat x. milia sous: per o que los dits Can-celler Vicicanceller Regent la Cã-celleria: e assessors comissions de causas algunes aturar nos puixen: ne per la hu dells ser se als altres dells ne encara per vos senyor pri-mogenite locotinẽt en cas p mes: ho successors vostres e seus: e per los portant veus de Gouernador: ho algu dells comissions algũes ser ne per ells acceptar se puixen en algũa manera com lo dit principat vulla: y entenga los demunt dits oeures contentar dels dits salaris remogu-das totes altres comoditats ans si lo contrari era fet: ho atemptat sie tal comissio e actes subseguits per di-ta comissio nulles: e inualits. E lo q̃ sera ho attemptara tal comissio sie priuat de son offici ipso facto sens al-tra declaracio e que los dits salaris corregen tant quant seran dins lo principat comptant per porrata de temps: e no mes auant: e que los dits Canceller/Vicicanceller: e Re-gent la Cançalleria: e assessor del portant veus de Gouernador sots pẽa de priuacio de lurs officis ne puix-en prendre ne acceptar donatius ho sobernacions exceptat esculentum ꝛpoculentum qui en breu puixa es-ser consumit. Plau al senyor Rey que sien obseruades las cosas contẽ-gudas en lo dit Capitol: e que durãt tant quant durara lo beniplacit ỏ la cort: ho corts del dit principat loq̃l reuocat sia extinct lo present Capi-tol: e tostemps que apres lo dit prin-cipat constituhira: e dara les salaris predits. Plau al senyor Rey are p lauors sia obseruat lo dit Capitol a nadint empero: e corregint que si los dits officials: ho algu dells: ab volun-tat dels dits deputats: e Consell se-guiran la Cort del senyor Rey en tal cas haien los dits salaris: encara per lo temps que estaran en la dita cort forã lo dit principat. Petrus doliet protonotarius.

Queles comissions sien fetes per Canceller: Vicicanceller e que no puixen esser fetes per primo genit loch tinent ꝛc. saluo que pos-sen esser fetes per lo senyor Rey de con-sell dels dessus dits: e ab vidit lur.

Item per quãt vos senyor no podeu hauer noticia ó la sciencia y probitat dels juristes/y dela calitat óles causes: oles quals se hauria de ser comissio. Sia merce vostra atorgar e ordenar que vos senyor: y primogenit lochtinent en cas per mes: e successors vostres y seus. E les dits portant veus de Gouernador de ep si no puixen: ne puixa: ne deguen ser cómissions de causes algunes. E si qvétura a locontrari era fet: les dites commissions: e tots los actes subseguits sien nulles e inualits: ans les dites cómissions hagé a fer los dits Canceller: y Vicicanceller: e Regét la Cancelleria: y en son cars lo dit portant veus de Gouernador de cõsell de lurs assessors. Declarat empero que los dits assessors no puixen exercir res de e per si absẽts los dits portant veus de Gouernador: vila: ho loch hon los dits assessors serã/ e no absent la hu del altre E axi los dits portant veus de Gouernador ere: ciran jurediccio: e lur officí de e ab consell de lurs assessors. Plau al senyor Rey les coses contengudes en lo dit Capitol sien seruades: saluo que per la sua Magestat puixen esser fetes les dites cõmissions: empero que aquelles haia a ser de consell del Canceller ho Vicicanceller: ho Regent la Cancelleria. E que en aquells haia de hauer vidit dels dessus dits/ho de algu dells: alias sien nulles.

Pp. Doliet pthonotarip.

Que los Canceller: Vicicanceller/ Regent la Cancelleria/ e Assessors: ans de vsar. ꝛc. sien tenguts e obligats de seruar Vsatges. ꝛc. y que algu dels dessus dits haia de entreuenir en les composicions. ꝛc. E per lo semblant los dits Assessors dels dits portant veus.

Item que los dits Canceller/ Vicicanceller/ y Regent la Cancelleria: e Assessors ans de vsar dels dits officis sien tenguts y obligats de jurar seruar los Vsatges de Barcelona: Constitucions/ Capitols de cort priuilegis/ vsances/ consuetuts/ e altres libertats del dit Principat de Cathalunya. E que los dits Canceller/ Vicicanceller/ y Regent la Cãcelleria: ensemps empero ab lo Tresorer: e tambe lo jutge dela causa ho lo aduocat fiscal hagen de entreuenir en totes y qualseuol composicions fabedores/ho almenys la hu de aquells que dessus hauem dit Vicicanceller/ho Regent la Cãcelleria E per semblant los dits Assessors/ ab los dits portants veus de Gouernador en quant lur officí se esguarda: a fi que mes iustament y equa: y segons los demerits erbigiran sien fetes. Viu lo senyor Rey que la sua incommutable voluntat es que axi per sa Reyal Magestat com per tots los seus officials sien inuiolablement obseruats y guardats tots los Vsatges de Barcelona/ Constitucions/ Capitols de Cort/ priuilegis: y libertats del dit Principat. Per tant lo dit senyor Rey atorga lo dit Capitol: e li plau que aquell sia obseruat: y vol y ordena a supplicacio del dit Principat que en les composicions fabedores se haia de obseruar y guardar ab tota diligencia lo contengut en lo sobredit Capitol: y axi es ver.

Pp. Doliet pthonotarip.

Que los Deputats ó Cathalunya: empero ab lo consell lur: y per lo semblant entreuenint hi la ciutat de Barcelona: com es ja determinat: axi e lur officí. ꝛc. a despeses

Pp

del General/puix en inquirir contra Canceller/Vicicanceller. ꝛc. si sera fet contra Vsatges. ꝛc. En causes emperopatrimonials: e de regalies. ꝛc. E que conegut ho hagen a denũciar al senyor Rey: e a son locbtinẽt. Esi dins. xxx. dies apres que sera denunciat: no sera tornat a degut estament/puixa esser denunciat ab veu de crida per priuat. ꝛc.

Item per quant experiencia ha mostrat moltes persones estar se mal obrar/ per dubte/y temor/y correccio: p donar orde en tolre totes materies de veracions. E que la justicia de aqui auãt enlo dit Principat sia be y degudament administrada: e los Vsatges de Barcelona/Constitucions de Cathalunya: priuilegis/ e libertats del dit Principat p vos senyor: e vostres predecessors jurats sien en molta diligencia/ y atencio obseruats. Sia merce vostra senyor atorgar q̃ en qualseuol causes quis tractaran entre vos senyor: e o vostre primogenit: ho e locbtinent en cas permes/ y successors vostres y seus: e batles generals/procuradors Reyals ho fiscals de vos dit senyor ho lurs de vna part. E qualseuulla Vniuersitats/Collegis/ho singulars persones de qualseuol estament: dignitat/grau: ho ꝙdicio sien dela part altra: ara sien les dites causes: ho q̃stions ciuils: ho criminals/patrimonials: ho de qualseuol regalies: ho altres qualseuulla puixen los dits Deputats ab lur Consell: ho la maior part de aquell: entreuenint e consentint hi la ciutat de Barcelona. Ari per lur offici com encara a instancia ho denunciacio de part: a despeses del General inquirir contra los dits Canceller/Vicicanceller: y Regent la Cancelleria: pertant ve? de Gouernador: e lurs assessors tambe: y Batle general de Cathalũya: y tambe lo procurador Reyal dels dits Comtats de Rossello: y de Cerdanya: e Locbtinent de aquells: y jurges: e assidents p qualseuol dells que son damunt dits assignats: en les damũt dites causes. E si sera trobat algu dels sobredits hauer procebit: fet/enantat: comes/ho delinquit contra los dits Vsatges/Constitucions: Capitols: actes de Cort / priuilegis/vsos: y libertats dela patria Los dits Deputats ab lur Consell ho facen denunciar al tal delinquẽt/ ho participi hauent en la contrafaccio predita. Requerint: y amonestãt en escrits vna vegada tantsola mẽt aquell ho aquells qui participi hauran en la contrafaccio predita. E si obit aquell sera vist hauer contrafet y promptamẽt: e tota dilacio a part posada / aquells tals a qui denunciants ho requestes seran qualseuol stẽ/ no reuocaran cessaran: e anullaran: y al primer estat no reduhiran tot lo contrafet als dits Vsatges: Constitucions: e libertats del dit Principat: en tal casipso facto sien bagats per priuats de lurs officis: la qual priuacio los dits Deputats denunciaran al senyor Rey ho a son locbtinent. E si feta la dita denunciacio aquell tal presumira continuar lo exercici de son offici lo qual de primer tenia: vltra que tambe li seria cessat lo salari que primer rebia del General: puixen axi mateix los dits Deputats: ab lodit consell: que per a semblants coses es determenat: entreuenint y consentint hi tambe la noble ciutat de Barcelona: ab veu ò crida publica: enlo loch acostumat manifestada/aquell tal delinquẽt ser denunciar: e ser publicar per tot lo dit Principat de Cathalunya per p̃ uat ò son offici: que justa cosa es que sien castigats daq̃sta manera: y sien

nulles e inualits tots los actes que de aquella hora auant aquell tal faria. E si per los reladors/jutges/assessors: e assidents en les coses sobre dites delinquit seria: y encontinent feta la monicio no redubié aquelles coses al degut estament: aquells tals si en priuats de tot exercici de jurediccio/ e relar/ e assidencia ser enlo dit Principat/ per espay ho terme ó ou anys. Declarat empero y entes a major y sobreabúdant cautela que sots lo present capitol en manera alguna no puixen esser comprescs causes algunes de part a part: si no les dites causes patrimonials/e fiscals: segós dessus es dit. Y encara les fiscals en les quals haja instancia de part: lo dit capitol no comprenga. Si dóchs per la part instant no sera recorregut als Deputats. Plau al senyor Rey que sien seruades les coses enlo dit Capitol contengudes. Declarat empero que essent conegut per los dits Deputats e Consell: entreuenint hi emperola ciutat de Barcelona/que per los dits officials ho algu dells sia fet contra los dits vsatges/Constitucions: Capitols/actes de Cort/priuilegis/vsos/e libertats del dit Principat: sia notificat al séyor Rey/ho a son Lochtinent. E si dins trenta jorns apres dela dita notificacio: allo no sera tornat a degut estamẽt: en tal cas les coses enlo dit Capitol contengudes sortesquen son effecte. Vol empo lo dit senyor Rey que los dits Deputats e lo Consell: e tambe tots aquells quey entreuindran per la dita ciutat de Barcelona que hagen a prestar sagrament als sancts quatre Euangelis en poder del Canceller/ho Vicicanceller ho regent la Cancellaria/ho portãtveus de Gouernador enlo dit Principat: de dir e declarar ço que segons deu e lurs consciẽcies de justicia los apparra/y sera vist: perque tot se deixa a sa conexença.

Petrus Doliet prothonotarius.

Saluctat que per lo contengut enlo prop dit Capitol no sia fet prejudici algu als priuilegis: per nenguna manera.

Empero e declarat que les coses sobredites ho alguna ó aquelles ara ho en esdeuenidor no sia fet ho engẽdrat cautamẽt ho expresse prejudici algu: novacio: ho derogacio als priuilegis/ libertats: vsos: pratiques/ costums: e observances deles vniuersitats del dit Principat de Catalunya: e de cascu dels braços ho estaments del dit Principat/ ho singulars dels dits estaments. Ans expressamẽt ab moltaho se retenen y volé que aquells y aquelles sien e romanguen en lur entera fermetat: observancia/e virtut: segons son y eren abans dela commissio presét: ni que tampoch sobre aquells ho aquelles se puixa donar alguna declaracio/ viacte ser en contrari. Axi que en algũ temps no puxa esser dit ho allegat per nulla manera que ab dits priuilegis/ libertats vsos: pratiques/ costums: e observancies/ ho algu de aquells sia per via directa ho indirecta derogat. Plau al senyor Rey tot lo conteugut enlo sobredit Capitol: axi com verdaderament esta expressat.

Pr. Doliet prothonotari.

Capitol que tracta de aquells qui hauran a regir e administrar la justicia: exceptat empero

Canceller que sien Catbalans naturals sens alguna dispensacio: e que sien domiciliats enla mateixa provincia de Catbalunya: e no odiosos ho suspectes al Principat.

Item senyor per quant lo exercici e la administracio de la justicia principalmẽt resideix entes persones q aquella han a regir y administrar: y es necessari sien dotades de sapiẽcia e conscienciа. Per tant per alguns bons esguarts y respectes sia merce vostra prouehir al dit exercici e administracio de tals persones/ quiex ceptat lo Canceller/ lo qual haja de obtenir prelatura en lo Principat: sien Cathalans naturals vertaderament y sens dispẽsacio alguna: e domiciliats en Cathalunya: e no en altra manera al dit Principat odiosos ho suspectes. Plau al senyor Rey.

Pg. Doliet pthonotarig.

Plau al senyor Rey que lo Illustre senyor primogenit sia jurat per tots sos Regnes y terres en primogenit: e sia Gouernador general per tots los dits Regnes e terres.

Item senyor com sia molt digne y pertinent cosa a la ò uocio/ naturalesa e amor q̃ lo Principat de Cathalunya innadament porta a vostra Magestat de aquell extirpar tot semina ri e causes de diuisiõs e differencies qui seguir se poguessen. Per tant los dits deputats e cõsell suppliquẽ a vostra gran senyoria sia merce sua fer y donar obra ab tot compliment que lo Illustrissim don Carles primogenit de vostra altesa sia jurat per tots los Regnes y terres subdites a la vostra Reyal corona en primogenit: y a ell puys per nostre senyor deu omnipotent: y de alt li son donats: sien comunicats e manifestats tots los drets ò primogenitura: los quals per los glorioses Reys antepassats lohablement seguint la diuina ordinacio son estats comunicats als ur primogenits. Fabent lo dit primogenit Gouernador general per tots los dits Regnes/ senyories/ y terres vostres/ segons que inconcussament jurta la diuinal ordinacio tostemps es estat obseruat: axi tãt amplament e tant complida com dir se puixa. Lo senyor Rey tostemps es estat devolũtat/ y es/ que al Illustrissimo Princep fill seu li sien enteramẽt donats e obseruats tots e qualsevol drets y successions que li pertanyen com a fill primogenit de sa Magestat. E perço es content e li plau que lo dit Illustrissimo Princep sia jurat en primogenit per tots los Regues y terres subdites a sa Magestat/ e que sia fet tot lo contengut en lo dit Capitol.

Pg. Doliet pthonotarig.

Lo chtinencia irrevocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder convocar Corts: ne fer processos de regalia: ab concessio ò les emolumẽts ꝛc. E plau al senyor Rey abstenir se de entrar en lo Principat: si dõchs no era del contrari supplicat.

Item senyor molt excellẽt/ per lunyar totes causes ho occasions de differencies: e per conseruacio de amor/ e pau: e concordia en vostra Magestat y la Illustrissima senyora Reyna: e Illustrissimo primogenit: e los Illustrissimes infants lo senyor dõ Ferrando: e altres fills vostres: e per lo tranquille repos y quietut del estat de tots los vostres Regnes y terres imitant e seguint los fets/ y gestas de tots los glorioses Reys de memorable memoria/ predecessors de vostra Reyal altesa. Suppliquen tãt humilment y cara com poden los dits Deputats e Consell: los quals per a semblants affers son elegits: perque son ells lo dit Principat re

presentants: placia a vostra Magestat atorgar que retenint se vostra serenitat lo nom Reyal, sia merce vostra donar la total administracio del Principat: e dels Comtats de Rossello y de Cerdanya: y al plenissime exercici de aquells en lodit Principat preficir lo dit Illustrissimo primogenit: ab potestat amplissima de celebrar Corts generals als Cathalans e concessio de altres regalies maiors e menors. Fahent y constituhint: e ho creant lo dit Illustrissim primogenit lochtinent general irrevocable: y vn altre vos en lo dit Principat/ab facultat de poder rebre y exigir: e bauer totes pecunies pertenints en lo dit Principat y Comtats de Rossello y de Cerdanya: ò qualsevol gracies e composicions: y punicions fahedores: e aquelles pecunies en los propris vsos aplicar e convertir: si doncbs per los dits Deputats y consell lo dit Principat representants ensemps ab la ciutat de Barcelona no era lo contrari demanat: axi y en tal forma y manera que la dita lochtinencia cessar no puixa/ni ò gueper qualsevol occasio/causa/ho rahó que dir ho cogitar se puixa: ans sera allegat ho dit: ho algun cas cogitat ho no cogitat se seguia: per lo qual se pogues dir que per esser constituhit ho creat ho nomenat lochtinent la dita administracio ho exercici: e altres coses dessus dites cessar sen/ho effecte no poder y deure sortir en tals casos: y cascu de aquells: no obstant les dites coses y altres ql sevol rahons en tot cas dur y durar haja y dega: y la dita administracio per causa ho rahó alguna cessar no puga ni dega. E perque la dita administracio: y exercici: y totes altres coses dessus dites y expressades per lodit Illustrissimo primogenit se hagen exercir ab ministres/ y officials Cathalans empero que sie naturals e domiciliats en lo Principat ò Cathalunya: exceptat lo Canceller/ segons dessus es dit. Axi que estant vostra Magestat en les altres terres y Regnes vostres: e lo dit Illustrissimo primogenit/ en lo dit Principat de Cathalunya: y cascu contentant se de les dites coses: sia lunyada e tolta ocasio y manera de perills: e dans que porien ocorrer y seguir per causa de seductors: y no zelants lo serney de vostra alteza/ y de vostra Reyal potestat repos/ y beneficis dels Regnes y terres de vostra senyoria supplint en aço ò plenitut de vostra Reyal potestat tots defallimens que a les dites coses per eficacia de aquelles necessaries y vtils fossen hosien: y tollent tots obstacles e impediments/ y objectes que per qualsevol leys publiques ho priuades fossen introdubits qui a les dites coses axi per impropietat de paraules com alias contrariar ho nocumèt en forma ho manera alguna a la dita donacio ho translacio de la dita administracio y potestat y exercici/ y altres coses dessus dites causar y portar pogussen. Plau al Senyor Rey crear: y de present crea lo dit Illustrissimo primogenit fill seu: lochtinent general irrevocable en lo dit Principat y Comtat de Rossello y de Cerdanya: ab molt plenissima potestat: e larga facultat y exercici: exceptat empero que en nenguna manera no puixa ser processos de auctoritate rogatu: cum per mejor dir simili modo camini: strate: e moneta. Ni per lo semblant en nenguna manera crear nenguns officials en tot lo dit Principat de Cathalunya. E axi mateix que lo dit Lochtinent com dit hauem per nenguna via causa ho manera no puixa tenir Corts algunes als sobredits Catha

lans: e que lo dit Illustrissimo lochtinent per sustétació de son estat haja e reba tots los emoluméts y esdeuenimens del dit Pzincipat e Cõtats de Rossello e de Serdanya: los quals empero haja de hauer per les mans dels officials del senyor Rey los quals de respondre li faelment/ e leyal de aquells integrament bagé a prestar al dit Illustrissimo lochtinent sagrament e homenatge. Y encara mes plau al senyor Rey de abstenir se de entrar enlo dit Pzincipat e Comptats. Si donchs per los dits deputats e consell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona no era del contrari supplicat. E açó mateix sia entes dela dita lochtinent general/ ço es que a la dita supplicacio y non alias se puixa reuocar. Y si la sua magestat no se abstenia de entrar com dit es enlo dit Pzincipat e Cõtats ans contra fahia: ara per lauors plau a la sua excellencia vol e consent que en tal cas lo dessus dit capitol e coses en aquell contengudes: sien hagudes per atorgades: y nũc pro tũc les atorga de verbo ad verbum: juxta la sua seria e tenor. E vol e consent lo dit senyor Rey: que estant la sua excellencia foza lo dit Pzincipat no puixa ni li sia licit per sine per altre ser los dits processos de auctezitate y rogatu simili modo camini y strate y moneta: ne altres majors ho menors: si empero lo dit senyor Rey a supplicacio dels dits deputats e cõsell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona entrara enlo dit Pzincipat e Comtats: vol e ỏclara lo dit senyor que en tal cas e de aqui auant la excellencia sua: e axi mateix lo dit Pzincipat e Comtats sia: e sien sobre los dits processos e facultat de fer: ho no fer aquells en aquell estamẽt ho punt que eren abans dela dita capitulacio present. Plau mes auant al dit senyor Rey: e consent a supplicacio dels dits Deputats e consell/ que si per qualseuol cas: necessitat/ causa: ho rabo conuocara Cort general als Regnes y terres a ell subdites/ ho als Regnes ỏ Arago/ Valencia: e Pzincipat de Cathalunya: foza lo dit Pzincipat/ que sia en obcio e facultat dels Cathalans: si anar hi volran bono: a fique per nenguna via ho manera no puixen esser cõpellits de anar hi: e hon noy anassen en tal cas éles dites Cortes ho Cort per contumacia/ ho alias en qualseuol modo ho manera nos puixen actes algunes ho coses fer que tocassen empero gens a interes/ prejudici/ ho derogacio del dit Pzincipat: ho tãbe dels tres braços ho singulars de aquells.

Petrus Oliet protonotarius.

Que enlo consell del Illustrissime primogenit no puixen aconsellar si no los Cathalans naturals: e que sien domiciliats enlo dit Pzincipat: sens dispensacio alguna: exceptat empero lo Canceller: com es de molta rabo.

Item senyor/ per quant experiencia ha mostrat que per causa com moltes persones no naturals del Pzincipat de Cathalunya son estats del vostre consell: les leys del dit Pzincipat no son estades obseruades en no poch dan dela cosa publica del dit Pzincipat. Per tant suppliqué tant humilment com poden los dits deputats e consell a vostra altesa que sia merce vostra que per vos dit senyor e lochtinent vostre enlo cas permes e pmogenit vostre: y successors vostres: e seus/ atorgar que daqui auant enlo consell del dit senyor primogenit Lochtinẽt vre enlo dit cas pmes successors vres e seus. E stãts

lo primogenit lochtinēt vostre: e luc cessor vostres e seus enlo dit Principat e Comtats de Rosselló e de Cerdanya no puixen ne dguen entreue nir ni consellar en forma ho manera algunasino Cathalans naturals: e domiciliats del dit Principat: sens dispensacio alguna: exceptat lo canceller. E siles dites coses no obstāts altres: vista los dits Cathalans cō dit es: volran entreuenir e cōsellar enlo dit consell: encara que per motiu propri d vos dit senyor/e o lochtinent vostre/e no primogenit vostre/ y de successors vostres: e seus se fahes: puixe y degue esser procehit p los dits deputats y consell: entreuenint y consentint hi la ciutat d Barcelona/com dit es/cōtra los qui en lo dit consell entreuendrien e conse llarien ari coma violadors e destrui dors deles constitucions e leys del dit Principat: e dela cosa publica d aquell. Declarat empero que noy si en compresos los ecclesiastichs qui obtenen prelatura: dignitat/ cano nicat/ho beneffici: e vertaderament habiten enlo dit Principat: e los militars: e Reyals qui per temps de deu anys han obtenguts/ e tenē vertaders domicilis en aqlls. Diu lo senyor Rey que a sa excellencia es vist que per lo demanat enlo dit capitol se empatxeria la comūio dls altres Regnes e senyories sues/ ab lo dit Principat. Emperoper con templacio del dit Principat/e supplicacio de aquell. Plau al dit senyor Rey atorgar lo contengut enlo dit capitol: ab modificacio que sia en tes enlos fets de Cathalūya tantso lamēt. P. Doliet prthonotari.

¶ Que morint lo Illustrissim Sēyor don Carles primogenit sens fills legitims/succehesca lo Illustrissim don Ferrando: e sia en aquell punt regiment/lochtinencia/ administra cio/y exercici que dit es/y escrit enlos precedents capitols dela perso na del dit Illustrissim primogenit.

ITem senyor: com la amor e devocio dels Cathalans/ sia estat/es/y sera ab molta attencio entendre en conseruacio del repos e tranquillo estat de cort Reyal/persona e saluacio e conseruacio de vostres Illustres fills segons lo rde degut: los quals per mi ja vostre a deu omnipotēt ha plagut als dits Cathalans donar. Suppli quen humilment los deputats e consell sia merce de vostra gran altesa a torgar que sis seguira cas/lo que a deu no placia que lo dit Illustrissim don Carles primogenit moria sens infants: idest liberis delegitim e carnal matrimoni procreats: e hoposte ritat tal que segons les libertats dl dit Principat no pogues ho dgues succehir enla corona Reyal de Aragō. Lo Illustre Infant don Ferran do sos ho sia en aquell punt regimēt e lochtinēcia/ e administracio/ y exercici quees escrit e tocat molt largament y auctentica enlos precedents capitols/dela nobilissima persona dl dit Illustrissimo primogenit. Plau al senyor Rey tot lo que es contengut enlo present Capitol. Pous empero aquell y lo seu effecte sia jurat per los dits deputats e consell: car aquestes coses que per a tals exercicis se han de fer/deuben esser fetes molt auctenticament y recta: e perço es necessari que a cada capitol de aquests estiga la mia firma.

P. Doliet prthonotari.

¶ Offerta feta per lo Principat de dos centes mil liures/per lo hereratge del Illustre senyor don Ferrando/conuertidores en iuicio/per que axies estat ordenat per lo cōsell

derendes e locbs: aconeixença de sis persones: tres per part del seyor Rey: e altres tres per los deputats e consell: entre les quals ni ha de bauer vna dela ciutat de Barcelona: les quals han de esser totes concordes/bo almenys quatre. La ql quātitat ha de esser escrita a la senyora Reyna enla taula dela ciutat: dins vuyt mesos.

Item senyor molt excellēt lo dit Pdncipat ó Cathalunya volent per obzes y effectes mostrar la grandissima voluntat y amor que ha en conseruacio e augment del estat dels illustres fills vostres: e que lo Illustre infant don Ferrando sia competentmēt beretat enlo dit Pdzincipat: suppliquen humilment los dits deputats e consell a vostra altesa/sia merce sua ter cōcessio y beretatge al dit Illustre don Ferrando per terres a sa condicio pertanyents: vitra los titols: e les terres q̄ ja re: e bo del jus luendi de aquelles: car lo dit Pdzincipat per seruey de vostra alta senyoria: e dela Illustre senyora Reyna: e del dit Illustre primogenit: e Illustre Infant don Ferrando: e per rabo dels dessus e dejus escrits capitols sera content: e sa offerta fer donatiu gracios de dos centes milia liures Barceloneses: a obzre per luicio deles terres y rendes enlo dit beretatge: bo donacio sabedor contengudes. Volent empero e ab tal expzessa condicio lo dit Pdzincipat sa la dita offerta que la dita quantitat baja a seruir e conuertir se en compzes luicio e quitament deles terres e rendes damunt dites: les quals cōpzes luicio/e quitament hagen a fer juxta les leys/priuilegis: e libertats ól dit Pdzincipat: les quals compzes: luicio: e quitament hagē a fer persones per los deputats e cōsell elegidozes: entre euenint e cōsentint bi la ciutat de Barcīa: en altra manera fer nos puxe: ne en altres vsos cōuertir bo despēdre la dita quātitat. Pdlau al senyor Rey e atorga lo pzégut enlo dit capitol: e acceptala offerta deles cc. mil liures: les q̄ls. cc. mil liures hagē esser deposades enla taula ólcā bi bo deposits dela ciutat de Barcelona dits y escrits a la seyora reyna/en nó del dit Illustre Infant dó Ferrādo/dins cipay de vuyt mesos cōtinuamēt cōptadors del dia q̄ la p̄ sent capitulacio sera ater mada pla dita senyora Reyna/en nó del dit senyor Rey: anāt a soltadesis psones totes Cathalanes: tres elegidozes ep lo dit seyor Rey: e les altres tres p los dits deputats e cōsell: entre les q̄ls ni haja de hauer vna ó la ciutat ó barcelona: e q̄ en ser les dites luicions/cōpzes/e qtamēts: encara en soltar la dita quātitat hagē esser totes sis cōcordes/bo almēys les q̄tre: çoes dues de part del dit senyor: e altres dues de part del dit Pdzincipat.

Pd⁹. Doliet pthonotari⁹.

Lo Illustre don Ferrādo ha ó esser comanat a Cathalās: e les ministres y officials/ e tots los homens de sa casa han de esser Cathalās: perque es a vs e costum de Cathalunya.

Item senyor molt alt p mostrar mes la amor/deuocio: e affectio que han los Cathalās a vostra altesa: e als Illustres fills vostres. Suppliqn humilmēt a vostra excellencia los dits deputats e consell sia de sa merce que lo dit Illustre Infant don Ferrando sia comanat a Cathalans de molta pzudencia/ virtut/ e sauiesa dotat: y estigue/y habite enlo dit Pdzincipat: y mes auāt que tots les ministres cofficials seus: e ari mateix les homens ó casa sua sie

Catalãs. Plau al senyor Rey e vol que lo contengut enlo dit capitol sie seruat. Petrus doliet protonotari⁹.

Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreue-nints al senyor Rey no puixé esser maltractats per lo Illustre primo-genit ans sie tengut aquells: e los al tres fills: e filles del dit senyor mantenir e deffendre.

ITem senyor molt alt exel-lent per monstrar mes la amor deuotio e affectio dls Catalãs en lo seruey de vostre Magestat: e dela Illustrissima senyora Reyna: e del dit Illustre infant don Ferrando suppliquen humilment a vostre Magestat los dits deputats e consell en tal forma prouey: e ordenar ab lo dit Illustre primogenit que quanta deu plagues la dita Illustra Senyora Reyna: e lo dit Illustre infant sobreniura a vostres lonchs: e beneuenturats dies lo estat dela senyora Reyna: e del dit Illustre infant tant en la camba de Sicilia drets: y emoluments daquella: ducat de Mont blanch: e altres terras: e senyorias lochs drets: e accions que la dita senyora Reyna e lo dit Illustre infant posseheixen: e los pertanyen: y een esdeuénidor los pertanyaran quant encara totes altres coses ala honor: e prehominencia Reyal dela dita senyora Reyna e vtilitat della: e del dit Illustre infant pertanyét: puixe esser: e sie sens turbacio contradictio molestia: ho congoxa alguna: e que dels dits bés drets lochs: e actions pertanyents ala senyora Reyna en lo dit Illustre infant don Ferrando en altres fills seus a ses volútats puixe liberamét disposar: e lo dit disposat per ella sia: a effecte: ho per feta execucio ódu-ye: e que lo illustre primogenit o irrectament ne indirecta en algũ temps ni per causa: ho reboalguna no puixe perturbar ni contradir molestar ni inquietar la dita serenissima senyora Reyna ni al dit illustre infant e altres fills herey: ho successors sey en les dites terres: bens: e actions que de present tenen: ho en esdeuenidor tendran: ho posseyran ans sie tẽgut lo dit illustrissim Princep de defendre: e mantenir: e ajudar en son cas la dita illustrissima senyora Reyna illustre infant: e altres fills: y hereus seus: e que lo dit illustre Princep en lo temps que sera jurat per primogenit: sie tengut de permetre: e jurar de seruar lo present Capitol: e tot ço que en aquell es contengut: e no venir contra aquell car lo dit illustre Princep se offerab tot son poder ajudar ala dita senyora Reyna illustre infant: e altres fills: y hereus seus enlos dits bens: e que posseheschquen aquells ab quietut: e lora tota molestia e turbacio: e per son poder fer donar orda en totes les cases en lo present capitol contengudes: e totes coses a ell possibles a effecte dela seguretat: e repos dela dita illustrissima senyora Reyna: e illustre infant e altres fills vostres: e seus e supliqn a vostre Majestat que de tot lo cõtẽgut en lo present capitol sie fet acte de cort e sien fetes totes aquelles caucions fermetats: e seguretats que vistas seran esser sabedores.
Plau al senyor Rey. Petrus doliet protonotarius.

Que no puixe esser inquirit per lo senyor Rey contra la senyora Reyna illustre primogẽit: e dõ Ferrando fills seus ne altres fills: e filles seus sens interuencio: y expres consentiment del principat de Catalunya e dela Ciutat de Barcelona.

ITem senyor serenissim/ja sia q̃ lo gran interes dela conserua cio dela Reyal potestat al dit principat pertanyent nos degue sés interuẽcio del dit principat en empi ably la ciutat de Barcelona inquirir procehir: ho enantar: ho fer execucio per rabo/ó algun pretes crim/ho delicte en las persones e bens dela illustrissima senyora Reyna illustri ssimo primogenit: e illustres infant don ferrando e altres fills legitims e naturals de vos dit senyor ho ó al gun dels dessus dits/no res menys a sobra abundant cautela sie merce vostre atorgar que de aci auant per vos senyor ioctinẽt en cas per mes e primogenit vostre e successors vos tres: e seus no puixa esser inquirit procey t/ho enantat contra algũ ó ls dessus dits no puxen esser presos mal tractats ho detenguts ne en al guna manera punits axi dins lo dit principat com fora aquell en persona ho en bens per rabo de algũ crim ho delicte per grã/ho enormissim quas pogues dir/ho cogitar encare q̃ fes hos ógues esser comes entre la Re yal persona de vos dit senyor: e pri mogẽit vostre/ho successors vostres e seus sens requesta anteruencio: e ex pres consentiment del dit principat de Catalunya/e dels deputats/e cõ sell de la ciutat de Barcelona e. aço per euitar molts inconuenièts: e dãs los quals ala cosa publica ó l dit prin cipat porien seguir. Plaua al senyor Rey e vol que axis fassa.

Petrus doliet protonotari⁹.

Consignacio Annual fe ta per lo senyor Rey al Illustre sen yor don Carles primogenit seu de vj. mil florins sobre les tretes de Si cilia.

ITem senyor per que lo dit Illus tre primogenit haje forma: e ma nera de sustentar la sua casa: y estar pertinentment sie merce vostre con signar li. xij. milia florins cascũ any en lochs: e parts ben segurs del reg ne: e illa ó Sicilia diu lo senyor rey que sa Magestat sua note en lo reg ne de Sicilia hon pogues fer la dita consignacio de. xij. milia florins ódu bit ço que es mester al susteniment dela Majestat sua empero per conté placio e amor del dit illustrissim pri mogenit fill seu: e per condecendra a la suplicacio del dit principat es con tent consignar li. vj. milia florins ho per aquelles tantes tretes en lo dit Regne de Sicilia que basten ala di ta quantitat de. vj. milia florins cas cun any. Petrus doliet proto notari⁹.

Facultat donada als De putats: ó Barcelona ab pecunies ól general axi de dret com de fet: ter ob seruar los presents capitols ab absolucio dels sacraments: e homenat ge: e dela faeltat per tot ço que cõcer nesca la defensio: e manteniment ó dits capitols.

Per quant axi per man teniment defencio: y exe cucio dels vsatges consti tucions: e altres libertats del dit principat: e delas cosas en los precedents: e deius es crits capitols: e cascu de aquells cõ tenguts com encara per obser ua cio de pau amor: e concordia entre vos dit senyor illustrissima senyora Reyna illustrissimo primogenit illu stre infant dõ Ferrãdo: e altres fills de vostre altesa e per lo repos: e molt gran bẽifici del dit principat: e pob lats en aquell: es vist esser rahõable e necessari que los deputats ab con sell delas persones per ells elegides y elegidores entreuenint e consen tint hi la Ciutat ó Barcelona com

dites hajen facultat amplissima en
per totes las cosas concernẽts los
sguarts dessus dits: e devall scrits e
cascu de aqlls: per tãt humilmẽt su
pliquen a vostre Magestat los dits
Deputats: e consell en virtut dla di
ta commissio elegits: a superabun-
dant cautela sie merce vostre encara
de nou atorgar per execucio dlas co
sas en la dita commissio per la cort
feta contengudas que los dits deputats ab: e de consell delas personas
elegidas: e substituidas: o surroga-
des: ho elegidors en son cas puixen
e hagen facultat amplissima: entre-
uenint: e consentint hi Barcelona
com dites de ser ab tota eficacia que
totes e sengles coses dessus: e devall
per vostre Magestat atorgades sien
observades axi y en tal manera que
si per vostre Magestat: e ho per lo il-
lustrissimo primogenit lo que a deu
no placie era atemptat contreuenir
en qualsevol manera en les coses de
ssus dites: ho en alguna de aquellas
tant al que ha sguart a la dita illus-
trissima senyora Reyna: e al dit il-
lustrissimo primo genit com encare
al heretament/e altres coses concer
nents al illustre infant don Ferran
do altres fills de vostre altesa y en
cara ales coses que han sguart al be
neficirepos: y tranquilitat dl dit prin
cipat: e poblats en aquell los dits de
putats/e consell entreuenint: e con-
sentint hi Barcelona cõ dites puix-
en: e hagen facultat amplissima de
ser tots aquells obstacles impedi-
ments axi de fet com de dret a des-
pesas delas pecunies del dit General per les quals afer puixau ser ven
da de censals obligant los bens del
General: e per aquellas totes segu
retats en tals contractes acostuma
des y al per tals coses: e cascuna de
aquellas ates majorment que per la di
ta commissio: y en virtut de aquella
la present cõcordia/e coses en aque-
lla contengudes sien/e son al repos
e tranquilitat del estat del dit Prin
cipat/e a cautela vos senyor e lo Il
lustre primogenit: e Illustre Infant
en son cas quãt a cascu haja esguart/
ara per lauors absoleu los dits de-
putats e consell/e tots los estaments
ecclesiastich/militar/e Reyal: e sin-
gulars del dit Principat presents/
absents/y esdevenidors de tot sagra
ment e homenatge: y dela fe y natu
ralesa que tenguts son/e sien a vos
senyor/y en son cas al dit Illustrissim primogenit/y al dit Illustre Infant en cas y en aço qui toch a la de
fensio/y manteniment: y ajuda d bo
na amor/pau/y concordia de vos dit
senyor/y dela Illustre senyora Rey
na: e Illustre primogenit: e Illustre
Infant/y d cascu dells/y encara per
defensio dels qui hi ban entrevẽgut
consellat/parlat/ho en altra manera
cabut en la liberacio dl dit Illustre
primogenit y actes per occasio de a-
quella/axi directamẽt com indirecta/
jurta forma dels primers Capitols
concernent los actes dela liberacio
del dit Illustre primogenit. Com la
intencio dels dits deputats y cõsell
representants lo dit Principat sia
estada y es a tot servey dela Mages
tat vostra/y dela Illustrissima se-
nyora Reyna/e Illustrissim primo
genit/e Illustre Infant/y benefici/
e vtilitat dela cosa publica del Prin
cipat: y de tots los Regnes y terres
de vostra excellencia. Plau al señor
Rey/y vol/consent/y atorga les co-
ses contengudes enlo dit capitol: en
quant emperose esguardara a obser
uacio/tuicio/execucio deles coses a
torgades per sa Magestat en los pre
cedents capitols.

Pr. Doliet pthonotari.

Los psents capitols e rel

postes en aquells fetes: han esser entesos al seny literal.

ITem senyor per donar major efficacia als presents capitols e coses en aquells e cascuna de aquells contengudes. Sia merce vostra atorgar que si alguns dubtes/questions: bo contrasts exiran: y entreuendran axi principalmēt com encara incidēt ment en los presents axi dessus com dejus escrits capitols/ bo en algu de aquells/bo en les paraules/bo en or bo pensa/bo coses en aquells/bo algu de aquells contengudes: que los dits dubtes/questions/e contrasts si en e hagen de esser declarats/ interpretats: e determenats/ tātes vegades com cas occorrera per los dits deputats: e consell: bo la major part de aquell: entreuenint: e consentint hi la ciutat de Barcelona/segons dessus es dit. E no per vos senyor: ne primogenit vostre/y successors vostres y seus. E vos dit senyor/y primogenit vostre/y successors vostres y sen per vostra merce y benignitat no sē puguen bo deguē entremetre en forma bo manera alguna. Ans se haja a requir: tenir: e seruar per vos dit señor: e per lo primogenit vostre/y successors vostres y seus: y officials vostres y seus. Abdicant tot poder de ser lo contrari/ab decret de nullitat y blau al senyor Rey que tots los capitols dessus e dejus escrits ab la resposta e coses en aquells y aēlles contengudes sien entesos al seny literal. Sig. Doliet pthonotarij.

LA Magestat del senyor Rey se abdica potestat de no proceehir ne conexer de causes algunes/ axi ciuils com criminals/cōcernēts les persones dels nobles don Juan Dixer: e don Phelip: e Ferrando d Bolea: e mullers: e fills lurs. Ans aquelles han d esser tractades per jutges elegidors per la senyora Reyna e Illustre primogenit: tots cōcordes.

ITem senyor com inseguint la innata fidelitat la qual han heguda e han los Catalans en la conseruacio dla posteritat Reyal los nobles don Juan Dixer/e dō Felip de Castre: y Ferrando de Bolea alias Gallos domiciliats en Caragoça: e lurs mullers qui han assistit bo participat en los actes y fets seguits per la causa dela liberacio del dit Illustrissim primogenit/sia deguda cosa esser prouehit que per siniestres informacions de alguns mal zelants lo seruey de deu e de vostra Magestat Los dits don Juan: e don Felip: y Ferrando de Bolea: e mullers/e fills lurs sien preseruats de dans y pits qui en les lurs persones y bens porien contingir. Per tant suppliquē los dits deputats y consell sia merce vostra prouehir que si questio bo questions/bo debats tant ciuils com criminals occorreran/ e de present son bo seran entre vos dit senyor bo procuradors fiscals/ bo altres qualseuol persones axi publiques com priuades/ Regne bo Regnes/ bo prouincia alguna: vniuersitat bo collegis: bo altres de qualseuol estat/ley/ bo condicio sia de una part/e los dits don Juan: e don Felip: e Ferrando de Bolea: e bo lurs mullers x fills axi conjunctament com diuisa dela altra part de tals questions e debats/ bo contrasts hagen a conexer: e aquells dter menar y decesir aquells persones bo officials no sospitosos. Les quals la serenissima señora reyna/e Illustre primogenit hi assignaran concordablement: e no en altra qualseuol manera. E perque vos senyor per vostra merce y benignitat dles dites coses bo alguna de aquelles nous entremetats: ne a vos se haja

recors mas solament als dits Illustrissima senyora Reyna: e illustrissim primogenit abdicants a tots altres poder de concexer: hoser lo contrari ab decret denullitat. ¶ Plau al senyor Rey atorgar: e atorgua totes les cosas en lo precedent capitol contengudas sie en quāt sa senyoria atorgar pot aquellas ab que no contrauinga als furs/priuilegis: e libertats del Regnes de arago bon los demunt dits son poblats.

Petrus dolicti prot bonotarij.

Plau al senyor Rey que los castells e forçes del Regne de Nauarra y officis de iurisdictio: e altres que sien pal regimēt: e gouern del dit Regne sien acomenats a aqll les persones que sera deliberat: e apparra a les persones que en aço seran deputades per cascuns dels regnes de Arago: Valencia: e principat de Catalunya.

Item senyor Rey per que totes differencias sien aplanades e sie tolta materia ò poder tornar a inconuenients: e discordias supliquen los dits Deputats: e consell sie merce vostra prouey2 que los castells: e forças del Regne de Nauarra e dos officis de iurisdictio: e altres qui sien per al regiment: e gouern dol dit Regne sien comenats a persones notables Arogoneses castellans: e valencianes per que mils lo seruey de deu: e de vuestra altesa: e benificie repos del dit Regne sie fet.

¶ Plau al senyor Rey sobra les coses contengudes en lo present Capitol estar al que sera ò sliberat: e parra ales persones que seran per aço deputades per cascuns dels dits Regnes: e principat. Petrus dolicti prothonotarij.

Lo senyor Rey promet a les primeres corts que en dit principat se celebrar an fermar ab tota efficacia: e compliment los presents capitols axi empero que la cort tot ço e quant es contengut en los dits capitols concernent seruey del senyor Rey e dela senyora Reyna e illustres primogenit: e infant don Ferrando e altres fills de aquells.

Atisfia cōsiderada la commissio dela cort: e altres coses: en lo seruey de vostre Magestat: e lo be e repos dela cosa publica del principat ò Cathalunya concernents les coses en los presents capitols contengudes pus per vostre Magestat sien atorgades e per los dits ò putats e per lo consell lo dit principat representāts acceptades haje fermetat no2esmēys a super abundant cautela supliquen a vostre altesa los dits Deputats: e consell que sie merce vostre atorgate per vos senyor primogenit vostre e successors vostres: e seus prometre que en las primeras corts que en lo dit principat se celebrarā los presēts capitols: e totes: e sengles coses en aquells e cascu de aquells contengudes sien fermades ab tota eficacia: e compliment. ¶ Plau al senyor Rey que los presents capitols en e per la forma que son per la sua Magestat atorgats: e modificats: en les primeres corts en lo dit principat celebrados sien ratificats: e confirmats e per lo senyor Rey: e per lo illustrissimo primogenit corroborats ab aço empero que la dita cort atorch tot ço e quant en los dits capitols es contengut conserne seruey del dit senyor Rey: e dela senyora Reyna illustrissimo primogenit illustre Infant don Ferrando: e altres fills ò aquell

¶ Petrj dolicti prothonotarij.

Saluetat ô ꝓuilegis: vsos e costums: ꝓtiques: e obseruãces de aquells/ e libertats atorgades a la ciutat de Barcelona/ e a les vniuersitats del dit ℙrincipat.

GS emperola intencio dels dits deputats e cõsell que per los ꝓsẽts capitols no sia en res ꝓiudicat ho derogat tacitament ho expressa: directamẽt ho indirecta a qualsevol ꝓuilegis: vsos: e costums/ ꝓtiques/ e obseruances de aquells: e libertats atorgats ala ciutat de Barcelona: e a les altres vniuersitats del ℙrincipat/ e als braços ho estaments ỏl dit ℙrincipat/ ho cascu de aquells/ axi en vniuersal com en particular atorgats/ encara que sos fermat compromes: e submissio en poder de vostra senyoria: ans sien y estiguen en aquella força e valor que ẽ sien e fan ara dels ꝓsents capitols. E que ꝓvos senyoria saluat dret ab plenitut y tota integritat als dits estaments ecclesiastich/ e militar/ y dels vniuersitats/ e a cascu de aquells. ℙlau al dit senyor Rey.

℘. Doliet, pthonotari.

Declaracio expressa que totes les coses que de libertats seran per los dits deputats e consell lur: haja de entreuenir expres consentiment dela ciutat de Barcelona.

GPer quãt en moltes e diuerses parts dels ꝓsẽts capitols es donada facultat als ỏputats/ y consell lur. E es dits deputats e consell son de intencio que en cascuna dels coses enles quals los dits deputats e consell lur han ho hagẽ entreuenir ꝓcehir y executar/ fer y liberar tãtes vegades cõ se haja a fer y seguir se fassen: y seguesquen per los dits deputats y consell/ ho la maior part de aquell/ ab consentiment expres ỏ la ciutat ỏ Barcelona: y no en altra manera. ℙlau al senyor Rey.

℘. Doliet, pthonotari.

Saluetat a les persones dels dits estaments de contra dir a les coses ques faran forra la comissio

SAluen se emperoles ỏsents persones dels estamẽts ecclesiastich/ militar/ y Reyal que si enles Corts los dels dits estaments dehiẽ que nols plaura loque fet sera enles coses forra la comissio fetes: que en tal cas les dites persones puixen adherir se als estaments sis volran sens carrech algu ỏlls. ℙlau al senyor Rey/ pus empero la adesio enlo dit capitol cõtenguda se fassa sens ꝓiudici alguỏ les coses enlos ꝓsents capitols cõtengudes concernents seruey seu/ e dela Serenissima senyora Reyna: e Illustrissim primogenit: e Illustre Infant don Ferrando/ e patrimoni de aquells.

℘. Doliet, pthonotari.

Respon lo senyor Rey cõsa e atorga los dessus dits capitols iurta la forma ỏ ses respostes: ab tal ỏdicio ỏles. cc. mil lures dacia. viij. mesos primer vinẽts sien escrites en la taula dela ciutat a la senyora Reyna. E si nou eren de aquelles a sor ỏ xxvij. per mil.

LO senyor Rey sa y atorga les coses damunt dites: contengudes segons que son de part dessus ãnotades en cascun capitol: y respostes: ab tal condicio/ reseruacio: y protestacio/ y no ẽs aquelles/ ço es que si cas era que lo contengut enlo. xv. capitol y resposta de aquell que parla dela offerta y pagamẽt ỏles. cc. mil liu

res:per los Catalans no ere complit ab effecte ço es que las dites.cc.milia liures no eren scrites dins los dits.viij.mesos enla dita taula de Barcelona juxta la resposta del dit Capitol en tal cas lo dit principat ó depeccunies del general de Cathalunya hagen:e sien tenguts respondre al dit illustre infant don Ferrando de ãnua pẽsio per totes les dites cc.mil liures:ho per aquella part q̃ no sera dins lo temps scrita a rebo ho for de.xxij.mil p̃ mil per tãt tẽps com lo dit depositi dela dita quantitat sera ditatat scriura en la dita taula. E per aço attendre:e complir hi sie obligat tot lo dit principat:e lo dit General de Cathalunya:e dret de generalitats de aquell ab totes a quellas clausules forces e priuilegis a que son tenguts:e obligats p̃ los censals que lo dit general fa e p̃sta las quals sien aci per expressades:e insertats. Petr9 doliet pthonotari9.

Illustrissima senyora Reyna ẽ nom dela Magestat del senyor rey vol:e consent que la ferma per la sua excellencia en nom dela dita Magestat feta dela present Capitulacio enla manera que dessus es cõtengut: sia valida:e ab tota efficacia de dret e de fet No obstant la carta per sa senyoria feta testificada p̃ pedro doliet prothonotari seu: qui de aço parla ni encara qualseuol protestacions reseruacions condicions saluetats actes e instruments axi per lo senyor Rey com per la dita senyora Reyna e altres qualseuol persones hauents na potestat coniunctament ho diuisa on seuulla fera/ho fets en contrari:e que poguessen contrariar e noura:ho prejudici engenrar ala ferma dessus dita en alguna manera.

Petrus doliet pthonotari9.

Actes/actes/firmates e jurates fuerũt predicte Capitulatio cõcordiaq̃ cum responsionibus e decretationibus prout ipse responsiones e decretationes in fine vniuscuiusq̃ dictorum capitulorum continetur: scilicet per dictam Serenissimã dominam Reginam vt procuratricem: e plenum posse facre Regie Magestatis domini Regis predicti habentẽ in posse Petri Doliet eius prothonotarii/e Notarij publici in Villa franca peniteñ. Die vicesimo primo mensis Junij. Anno a natiuitate domini.M.cccc.seragesimo primo. Presentibus protestibus veñ. spectabilibus/Nobilibus e Magnificis fratre Ludouico d3 Puig/ Magistro ordinis Montesie/ Lupo Ximenis Durrea/Sicilie Vicerege. Comite d3 Oliua. Joanne ferrandis de Eredia/ majore dierum. Guillermo Raymũdo Deril/majordomo:e Bernardo Calba de consilio dicte domine Regine. La Reyna.

Dela vida y bones costumes del Rey don Juan.

Ara vengam a parlar e dscriure la vida e bones costumes del dit Serenissimo Rey don Juan. Aquest Rey es estat dels liberals Reys que sien estats enlo mon: axi ab poques facultats com se trobaua y entre les altres coses he yo deb on origin alque enlo principi d3 son Regnat estant ellen la ciutat de çaragoça esaent treballar en manleuar diners a censal/ho ab altre interes:per subuenir se enla guerra que tenia cõtra lo Rey de Castella qui enteniaen leuar li certa part del Regne de Nauarra:com en aquell tẽps lo dit rey don Juan fos Rey d3 Nauarra/la dita ciutat de çaragoça com lo hague jurat y prestada fidelitat acostuma-

da li feu offerta: e donatiu de. lx. milia dobles dor les quals totes encõptants al dit Rey don Juan forem portades: e liurades de rendes del dit Rey don Juan qui estauen empenyorades y en aç opresent lo noble e virtuos caualler don rodrigo de rebolledo criat e camerlèch ò sa magestat lo qual com vee tãta moneda digne sy opposseis tãta moneda yom tendria per riche e oynt açolo dit sẽyor Rey axi com aquell qui era liberalissimo e amant molt lo dit don rodrigo de rebolledo dõa tota la dita pecunia al dit don rodrigo e aps lendema ab gran diligencia lo dit liberalissimo Rey fen entendre en empenyorar son patrimõi per hauer moneda: en deffensar se ò la dita guerra li hauia principiada injustament lo dit Rey de Castella Digau no sou be aquest Rey liberalissimo que tenir tal guerra: e tanta necessitat se volgues priuar de tota moneda qual Rey ne princep ne senyor legim sia estat axi necessarios que haje vsat de tanta liberalitat. o liberalissimo Rey que es estat no solament liberalissimo mas molt piados misericordios e gran Almoyner e animos e valent caualler e tostempe que tengue sitiales terres a ell rebelles y les cobrauaplorauas: e cobrades pus hauia perdonat de totes offenses: e males obres li hauien feres los pobles: e vassalls se oblidaua els tractaua ab molta omore humanitat sens leuar los officis ne bens: ans les ne daua e tenchyo recort que enla nit seguent que lo dit senyor Rey don Juan entra en la present ciutat a la sua obediencia reduida anaua tot sol a cauall ab quatre pahõs menestrals dela dita ciutat de Barcelona qui eren estats fora la sua obediencia tant com dura lobellum intestinũ cõtra sa altesa en lo principat ò Catalũya cercant apler e oynt burles e donayres de dits quatre menestrals per tota la dita Ciutat que paria que ells e tota la dita ciutat fossen estats continuament en obediẽcia sua. Estatsia aquest rey dõ Juan sia estat bõ Christia bon Rey piados misericordios virtuos e molt liberal: y en lo temps de son regnat haja hagut molts infortunits treballs e aduersitats deu sabsi son estats peccats seus hoò sos vassallssibe crech yo son estats meus meus: e dels altres vassalls seus emperoal vll yo e los altres hauem vist lo grã be que nostre senyor deu li ha volgut per hauer pres ell tots sos mals ab gran paciencia car ha finit sos derrers dies tant be: y en gracia de nostre senyor deucõ may fes Rey de Arago: rebẽt a instãcia sua molt deuotament tots los sacraments de santa mare esglesia y regonexent se molt be: e aconortant tots los quil seruien ensa malaltia: e lo quil desangana: e porta noua son bo Vicican celler de sa Magestat misser Juan pages dient li cõ los Metges: e physichs quil tenien en cura trobaué q de aquella malaltia tenia de febres segons cuts de medecina no podia campar que no morise ariques afferras en la passio de nostre senyor deu Jesuchristq li podia ajudar ẽ la sua y ẽ lo cors e p aquesta noua lobõ Rey no mostra pendren anuig ne alteracio alguna ans respos molt santament com apar de aquesta sua resposta e de tot lo que parla e be obra cõ a bõ Christia enla dita sua malaltia ẽ vn tractat yo he escrit/e compost/e per gracia de deu ja acabat per mi pretitulat de/exequiis regum occupa passades quaranta quatre fulls ò paper daquesta forma escrites de mamia propria e per que son escrites especes y ab apostilles/crech yo que tornãt les escriure en bell occuparia

mes de. Ix. fulles. Enlo principi del qual tractat per dar mes fe y auctoritat es escrita vna Epistola/la qual fa a mi lo Sereníssimo e religiosíssimo Rey en Ferrando fill seu: ara benauenturadament regnant: manât a mi que lo dit tractat fla recódit en aquest Reyal Archiu de Barcelôa. E veninta descriure la geneologia superficialment del dit Rey dô Juan/pos aci com lodit Rey don Juã son fill del saui/ virtuos e bô Rey lo Rey don Ferrando dissus nomenat jatsiaquesia ia dit enlahistoria sua q̃ hagué aquest Rey don Juan dues mulleres: la primera hauia nom dona Blanca/filla del Rey don Carles Rey de Nauarra: e primer muller dl Rey en Marti d Sicilia: fill dl Rey en Marti de Arago: dela qual Reyna Blãca procreavn fill appellat dô Carles: e dues filles. La primera appellada dona Blanca son casada ab don Henrich/ Princep de Castella/ enlo qual casament poch apres se seguí diuorsi per causa dela impotencia del dit Princep. La segona appellada Elionor/ son casada ab lo Cõte de Foix. La segona muller del dit Rey don Juã hauia nom dona Juana: filla de don Federich/ Almirât del Regne de Castella: dela qual procrea vn fill appellat don Ferrando/ vuy Rey de Arago/ben auẽturadament regnant/ e dues filles: la pmera Juana/ casa ab don Ferrãdo rey de Napols/ fill natural tantũ del rey Alfonso de Arago/ y de Napols. La segona appellada Marina / morí en pueril edat. Morí aquest Rey don Juan enlo palau Episcopal dla ciutat de Barcelona a. xix. del mes de Janer/ del any dela natiuitat de nre senyor. M. cccc. lxxix.

Dela geneologia del Rey dô Iuan.

Epistola dela bendiccio dada per lo Rey don Juan estant en la agonia dla mort a son fill Ferrãdo.

Epistola per la Magestat del senyor Rey dô Juã estãt en la sua malaltia/ dela q̃l poch apres morí: trames al Illustrissimo don Ferrando Rey d Castella: e primogenit d Arago fill seu: en la q̃l li dona sa bñdiccio.

Recort que aquesta Epistola fo dada al dit Sereníssimo don Ferrando estant en lo loch de Cassares/ del Regne de Castella: hon apres rebela noua com lo senyor Rey pare seu era passat desta vida.

Sereníssimo Rey nro muy caro e muy amado fijo: pues a la diuina Magestad es plasiente que en nuestros dias no vos veamos: q̃ era la cosa despues dela saluació dela aia / por nos mas desseada/ por aq̃sta carta q̃ sera como postrera/ comiate entẽdemos fazer el officio de padre: a quien nro senyor por su infinida bondad ha dado fijo tã obediẽtissimo: y de tanta virtud y excellencia/ recebido hauemos por especial dono de quiẽ tiene el poder los sanctos sacramẽtos de la yglesia/ y hecho todos ordenes de Christiano/ no cõ aq̃lla cõtriciõ y arrepẽtimiẽto q̃ deuiamos/ por ser tan grandes las offensas q̃ fecho le hauemos: y tã poco el reconocimiẽto d tantas y tã senyaladas grãs como de su omipotẽcia hauemos recebido. Mas segũ ha podido alcançar la fragilidad nra: cõfiamos empo en la summa clemẽcia suya q̃ por aq̃l derramamiẽto d sangre q̃ por nros peccados fizo en el arbol dela vera cruz haura misericordia deste su siervo q̃ es tierra/ y figura de sus manos: y no q̃era cõ el entrar en juyzio/ pues es cosa cierta q̃ ante tal juez ningũo justificar se puede. Fijo ya podeys cõsiderar cñl pũto en q̃ estamos/ q̃ ni regnos: ni subditos/ ni potẽcias algũas humanas

poz grãdes que seã ayudar ni valer nos puedẽ: saluo aql creadoz y redẽtoz del mũdo: en cuyas manos estamos: y es este passo tal q̃ arriamos hauer seydo vno delos mas infimos hõbres de nros Regnos y senyozios. Recordat vos pues q̃ quãdo a el sera plaziente haueys de venir a esto mesmo: eq̃ vos dolra lo q̃ en offensa de nro senyoz fecho haureys podido fazer: e no haureys fecho. Tengaus ẽla mẽte de quãta grãdeza só los Regnos y señozios en q̃ soys y haueys de ser imediado lugar teniẽte suyo: e q̃ quãto son mayozes/mayoz e mas el crecho ya el cuẽto q̃ dellos le haueys adar. No vos engãye el mũdo: como faze a los mas/q̃ en qlq̃era edad seã siẽpre piẽsan hauer tiẽpo a emendar sus faltas. Leuad siẽpre ãte los ojos el temoz de dios: e passen vos algũa vez enel dia poz la memozia los tan grãdes donos e gzas q̃ fecho vos ha poz q̃ conociẽdo le soys grato: vos faga fazer su sancta voluntad. La justicia sobze todas cosas sea el espeio de vzo cozaçõ: fazẽdo la sin acceptaciõ de psonas. La defensiõ dela se catholica/y dela yglesia sancta decõtinuo se vos rep̃sente/los Regnos e subditos cõseruad en paz y en justicia/sin injuria del primo: euitãdo quãto al mũdo podays todas guerras y diss̃siones: e no vos oluideys la bũildad q es cosa acceptissima a nzo senyoz/q poz sola aql la gl'iosissima virgen Maria mereciò ser madre suya: e poz no diuertir nos mas enles cosas del mũdo: cõ la p̃sẽte vos damos nza paternal bũdicciõ: supplicãdo a la imẽsa potencia/q̃ de su mano sanctissima vos bẽdiga/e la bũdicciõ suya y nza leã siempr cõ vos: poz q̃ como buẽ rey catholico Prinçipe riiays e gouerneys los Regnos e tierras a vos encomẽdados: de manera q̃ rẽdays buena razõ a nzo senyoz delos talẽtos q̃ vos ha dado: e vzos dias seã fech os luẽgos sobze la faz dela tierra a su sãcto seruicio: e veays fijos de vzos ñ os sastala tercera y q̃rta gñaciõ: e aduẽniẽdo el termino poz el estatuydo vos collocq̃ en su sancto regno: al q̃l plega leuar nos poz su sancta misericordia. Y nzo secretario hauemos encomendado vos diga cierta cosa ente õsu officio: e poz la criãça q̃ õl hauemos fecho: sea le dada ẽtera fe. E guarde os nro senyoz como tiene el poder. Dat e Barcña a. xviij. d Enero. M. cccc lxxix. E lo dit Rey dõ Iuã mozi ẽlo palau Epal de Barcña a. xix de Janer. M. cccc. lxxix.

Exortacio de be viure als Reys/Princeps/e senyozs.

O Reys/Priceps/o Duchs o Cõtes: o Barons/o marquesos/o nobles/o canallers o q̃lseuol senyozs/gentils homẽs/o ciutadãs/o q̃lseuol homẽs en põpa e grã estat viuent en aq̃sta vida bũana/enganosa/caduca: e lunatica/cõ deurien cogitar souint enla mozt: e tenir ab letres doz escrita la p̃dita Epla del bo e religios chzestia Rey e senyoz dõ Juã: e tots dies legir aqlla/p no caure enlos laços dels dimonis/eser/e obseruar la justicia/art en vers ficõ en vers lo phisme: y encara legir ieuit p menyspar la põpa mũdana: lo q̃s escrit del grã Soldaq̃ dix estãt enla agonia dela mozt a vnseu criat ganianoner/ho pozta doz del estãdart/ho pauo/ho bãdera q̃ anãt ab ell p sos Regnes: terres e senyozies poztar solia. Vet tu criat meu cõyo passare de aq̃sta enganosa vida: en loch de dit pano/ho bãdera pzeny pozten encõtinent vn altre ò la mia mozt q̃ sera la mozta lla/ho lã sol hõ lo meu cozs sera posat/ficãt lo en vna lãça: e caualcãt teninc lo ẽla ma cozrente cridãt p tot Damas ho

terra hō yo ẽ mort dir as. Mirau vo saltres homens e dones aq̃sta bãdera q̃s estada de aq̃st tãt grã senyor lo Solda: senyor de tot lo Orièt: q̃ no sen porta si no aq̃st lãsol enlo q̃l sera posat e soterrat. Aq̃st Solda hauia nō Saladi/q̃ regoneixẽt la sua vida volguera esser estat cō lo Rey dō Juan ha dit/ço es hu dels pus infimos homens de los Regnes y terres: e psopedé dir ço q̃s escrit/Eccl'iastes vij. ca. Vãitas vãitatū/ toia vãitas. ¶ Aq̃st fet del Solda trobareu escrit enla. ij. part dels Chroniqs ol Arq̃bisbe de Florença. titu. xvij. fo. ccc vj. Ynes feta mẽcio i spec. exẽ. fo. cj.

Trãslups de ꝓposiciōs fetes en Corts gñals p Serenissimes Reys de Arago a lurs vassalls.

Onsiderãt yo Pere Miql Carbonell / Archiuer del Rey nr̃e senyor/apres de hauer acabat ō escriure la coronica de Espãya esser cosa ptinẽt e digne de memoria aci inserir de mot a mot algũes dels ꝓposiciōs fetes p los Reys de Arago: e p lurs lochtinents en Corts p ells celebrades als Aragonesos/Valencians e Cathalãs: enles q̃ls son lohats y comẽdats tots los vassalls de lurs loables e grãs senyories/y especialmẽt los Cathalãs de hauer fet y mostrat p obra lafidelitat/amor/e liberalitat en metre bens e psones pfubucnir y ajudar a lurs Reys/pnceps/e senyors posats en congoixes y necessitats. p ço començãt en descriure aq̃lles del Rey en Pere: pare dels Reys de Arago Juã e Marti: dic q̃ lo Rey en Pere enles Corts p ell cõuocades enla vila de Mõço/estant seent en sa Reyal cadira: a. xj. dl mes d Febrer Any de. M. ccc. lxij. videlicet ieclesia btẽ Marie ciusdẽ ville Mõtissoni vbi erãt plati y psone eccl'iastice: ri. chi homes/milites y psone d gñe militari/ac Syndici/y ꝓcurators ciutatũ/y villar/ Regnor y terrarũ cismarinarũ: y Regni etiã Maiorice ad dictas curias ꝓuocati dixit y exposuit verba sequentia in effectu.

Propositio Regis Petri in Curia Montissoni.

Aũe senyor ha plagut q̃ nos sō vze Rey e pncep. E iat sia nos no siã dignes: empo aço feu ell p sa gza y virtut/ e sobre aços seu Deus gzes. La rna car lo Rey nr̃e pare no nasch pmer ans nasch pmer Lisãt en Jacbme q̃ renũcia al Regne / es mes en lorde de Mõtesa: e alli mori. Y apres la pmogenitura e lo Regne puech al pare nr̃e Nos aytãpoch no nasqué pmer/ ans nasch pmer Lisãt Hãfos: e aq̃ll mori: e la pmogenitura e lo Regne puench a nos: e iatsia deu nos haja fets grã de psona: empo la volũtat: e lo cor hauẽ aytãt grã e aytãt bastãt cō nengũ caualler q̃ sia al mō: de morir ho viure y defendre la nr̃a coron.a: e lo nr̃e Regne: lo q̃l nzes pdeces sors ab ajuda dels vzes: e nos seguits les lurs pitjades ab ajuda vza hi hauem treballat en cōquerir e guãyar Ara donã nos agrã desastre y desuẽtura q̃ ço q̃ hauem jurcat a ꝓquerir D. anys pdã en. xv. dies: e feiẽtmẽt vos diem. xv. dies: e no mes auãt: car segōs los ardits q̃ vuy hauẽ hauts: los q̃ls ja vuy ans de menjar vos intimã: lo Rey de Castella satança ab grã poder en aq̃stes partides. y entenem q̃ sen vendra a çaragoça: e q̃ nosaltres tuyt siã ací: e a çaragoça haja tãpoca defensio e tãt poch recapte cōsabets: sis pty ꝓseguent no sem cō pte q̃l calla aturar entro a la mar: y entro a Barcelona no es tal ciutat q̃s pogues sostenir a lōch ferge: ço cō no es posada enloch q̃ haja ne puga

hauer moltes viãdes: ans sepdria a lóch seti pfretura ò viãdes: e açono eldeue p culpa nra: ni tâpoch p culpa vra: ço es q̃ no hajats cozc volũtat ò bẽ seruir: car tostẽps los vres pdeccssozs hãbẽ seruit als nres: e ũ hauets vosaltres anos: mes tot açó esdeue p aq̃sta ò sauẽtura de q̃stiós: y debats q̃ hauets entre vosaltres: q̃ cascũs volets vre bẽ ppzi: e guardats vres puilegis/e vres libertats: e los clergues dien/e los caualers diẽ q̃ no deuen tant pagar cõ los nres homens: y los nres homens dien q̃ si/e sobze aq̃st ò bat hauem estat ò l autũne entro a la pmauera. Saul los Cathalans q̃s son auenguts/e a la verítat nã homils fet q̃ no los altres/jatsia q̃ encara nõs han atozgat lo do: e sobze aq̃st t bat nos e vosaltres no s pdé. E ssi les nzes gents/e aq̃lls p q̃ vosaltres sots aci sabien q̃ açó esdeuengues p vosaltres q̃ sots tractadozs: creem q̃ cridarien tots de Taraçóa entro a Salses: e de Salses entro a Guardamar. Muyzen tots en malguãy aq̃lls tractadozs muyzẽ q̃ axis volen a tuyt mozir. Pzerq̃ aci a morir hauem/hajats p cert q̃ no mozirẽ aci/ans volem q̃ vosaltres tots pl̃ats e clergues: e caualers/e homens de ciutats/e viles nos seguescats a çaragoça/si caualcãt ho a peu/ho en camises hi sabieto/tots anar/e q̃ allí ho p tenir Cozts/ho p q̃s vulla estigam p viure ho p mozir. E daço vos req̃rim/e açó diem ab tota aq̃lla major exp̃ssio de coz q̃ podem/e ab gran dolor q̃ hauem ò la pdicio nra e vra. ꝛc.

Altra ꝓposicio feta per lo Rey en Pere enla cort ò Mõtsó a. xij. de Iũy. Any. M. ccc. lxxxiij.

Ecce assũ qz recastis me. i. re. z. c.

A tot poble es legut/e pot ò manar a son pncep la sua p̃sencia p. iij. coses

La. j. pò manar gzes e libertats.

La. ij. pò manar justicia y egualtats

La. iij. per defendre lurs locbs y heretats.

Dem pmerament q̃ a tot poble es legut e pot ò manar a son pncep gzes e libertats. E q̃ axiu puixen ser hauem ne exempli. iij. Regũ. xij. cap hõ se lig q̃ mort lo Rey Salamo los xij. trips de Jsrael se ajustarẽ en Sichem p tal q̃ cozonassen Roboã fill ò Salamo en Rey/q̃ Regnas aps òll y ò manaren li gzes e puilegis dients Tolz parc Salamo cõ viuia/posa grãs q̃stes/e carrecbs sobze nosaltres/q̃ a q̃lls no podem suppozt ar: pq̃ placiet q̃ls nos vulles minuar. Y el Rey respos lus cõ q̃ li plach: e p cõ no es de nza materia si no lo dem anar ò la gza q̃ li ò manaren la respsta leiram/appar dõcbs q̃ al poble es legut/e pot ò manar gzes e libertats a sõ senyor.

Dem segonament q̃ a tot poble es legut e pot ò manar a son senyor justicia y egualtats. Y ariu legim Weste. vij. cap. pò diu q̃ a Amã quiera pncep y cap ò la caualleria ò l Rey Assuer/e ò l cõsell/e hauia gran enueja als jueus/volent se venjar ò lls. tracta ab falses letres segellades ab lo anell del Rey q̃ regnaua sobze. cxxvij. puicies/les q̃ls letres trames p totes les/terres del dit Rey/ q̃ en vn dia y en vna hora mozissen tots los jueus del Regne/imposant los crims de lesa Magestat. E sabents açó los jueus a justaren se/y viguerẽ a Mardocheu q̃ era abõcle ò la Reyna Weste/y recõptaren li la cruel justicia q̃ Amã hauia dictada contra ells/y Mardocheu dix bos la Reyna: la q̃l era juhia: y sa neboda. E la Reyna p̃ga lo Rey q̃ p̃ngues la verga/car ladõcbs era costũ q̃ nengu no gosaua parlar ab lo Rey/si dõcbs p ell no li era signat ab la verga/e ladõcbs la Reyna se u clams al Rey de Aman q̃ hauia tractada tan cruel justicia contra los

jubeus. E lo Rey feu justicia als ju eus de Xamā ql pēja en vna alta foz ca. Appar donchs q̄ a tot poble es le gut e pot ōmanar a son ꝑincep y senyor justicia y egualtats.

DJé terçament q̄ a tot poble es le gut e pot reqrir e ōmanar a lur senyor qls defena lurs lochs y here tats: segōs qs lig. j. Regū. viij. cap. qls fills d Jsrael ōmanarē a Samuel qls donas Rey qls ōfensas y anas p mer enla batalla en lur ōfensio: e di guerē li. Tu est vell: e los fills teus aps de tu no seguiran les tues carre res en q̄ tu est anat vers nosaltres: p q̄ vulles cōstituhir e ordenar sobre nos q̄ haja Rey/p tal quēs faça justi cia y grēs: car cō totes les naciōs ol mō hā Rey: axi volem nosaltres ha uer Rey. E a Samuel ōsplagueren aqstes paraules ol poble: y posas en oro: e nre senyor respos e dix li. Fe la volūtat del poble. Appar dōchs q̄ al poble es legut e pot ōmanar a sō se yor qls ōfena lurs lochs y heretats.

APplicāts aqstes paraules a nre ppositnos podē dir ql Rey d Ara go/els Cōtes de Barcelona son es tats als lurs sotsmesos larchs/e libe rals: y en lurs jubis justs: y egualss: e a lurs enemichs cauallers e triūfals.

AProuar aço q̄ sia ver: e primera mēt la pmera: ço es q̄ sollen a lurs sotsmesos larchs e liberals si guar dats vzes furs: e ꝓstituciōs: e vzes p uilegis/a q̄ trobarets quātes donaci ons los han fetes: e veurets que sots los pus franchs pobles del mon.

QVe stē estats en lurs jubis justs y egualss: guardats los ptests per ells sets: y en aqlls trobarets q̄ son estats mes misericordioses: e rigu roses: no guardat profit lur propri.

QVe siē estats a lurs enemichs en ōfensio de lurs sotsmesos ardits cauallers: e triumphals. Guardats les Chroniqs: e los puilegis p ells enla poblacio d cascū loch a torgats E trobarets q̄ no solamēt sozē ꝓtēts de ōfendre lurs sotsmesos: mes enca ra cōquerirē molt de lur s enemichs e vehins. E trobarets q̄ d la mūtāya de Luuo q̄ es sobre Osca/tro a Oxio la: y de Tamarit dl cāp d Tarrago na tro a Taraçona tot ho han con quest y guanyat de infels.

QErā nos volents seguir lurs pet jades/hauē volgut semblar en ca scūa dles dites coses nzes pdecessors car si guardats vzes lurs. constituci ons: e puilegis: aqui trobarets qus sō estats larch e liberal d nre poder

SJ guardats mes auāt nres jubis cō sō juste y egualss clos ꝓcessos q̄ sen son fets/trobarets que som es tats misericordioses e rigurosos.

AXi mateix hi hauē mesa nza pso na p vza ofenslo enles guerres y sets darmes q̄ hauts hauem: beu sa bets: ep ꝓseguēt aci no volē p? dir.

QAxi com p vosaltres nos sia estat suppliçat e instat q̄ vinguessem a tenir la pśent Cort som aci venguts. E conclubints podē tornar a les pa raules començades. Ecce assum qz vo castis me: q̄ volen dir. Veus me aci: car me hauets appellat: pque digats nos q̄ volets / car apparellats som o bir vos benignamēt: e fer lo q̄ puixā a fuey de deu: e a pfit dela terra.

LO Rey en Marti comuo cades Corts gnals als Cathalās en la vila de Perpēya a. xxx. d Setēbre dl any. M. cccc v. E aps fetes moltes progacions/estāt lo dit Rey psonal ment enla vila d Perpenya: dis la sala appellada de Mallorca: situada dins lo castell dla vila/a. xxvi. de Ja ner/del any. M. cccc vj. e ꝓgregats ēla sala los plats: e religiosos/Cōtes Bescōtes/Barōs/Nobles/ cauallers/ dōzells/e vniuersitats de ciutats: e viles de Cathalūya: e molt poble/p

obir la sua proposicio: e dauant tots la seu ò cor/la ql tenia escrita en una cedula: e la dona al lochtinèt de pto notari appellat Jachme Tauasca/p ql la ptinuas de mot a mot en lo pces òles Corts/cò hafet: y diu axi.

¶ Proposicio feta per lo Rey Marti enles Corts de Perpéya/ en grâ renò y cómédacios dels Cathalâs qs digne de memoria: e pço en aqst loch q es apòs la Chronica de Espâya trâscrich la aci yo Archiuer/ òl pces original recòdit élo archiu.

Gloriosa dicta sût. ps. lxxxvi. Bòa gèt nos volèts seguir la mâera âtiga/e acostûada p nres pdecessors q élo pncipi de lurs Corts acostumè de dir algües coses p edificacio ò lurs pobles/hauè pposat de parlar dela gl'ia del pncipat de Cathalûya: e pè sâts en aço occorrè nos vn dit ò Jlayes q diu. Clama: qd clamabo: cis caro fenû: t ois gl'ia ei? qsi flors agri excicatû est fenû: t cecidit flor. Jsa. xl. Nre senyor dix al ppheta. Crida/ dix lo pfeta q cridare. R espos nze senyor. Crida q tota carn es se: y tota la gl'a ari cò aflor òl càp: enla ql se cat es lose/y cayguela flor. Perque nos veèt q nre senyor hauia en tâ poca reputaciola gl'ia mundanal/ne sabiem de qns parlassem/si no q estâts en aqst pensament/vench nos entre mâs vn dit dû sanct doctor solène: y approbat de sctâ mare Esgl'ia: q hò appella sâct Seduli ò car mie paschali: q enlo pmer libze seu nos dona regla e motiu al nre doubte dient. Si los Gètils ab pòpa bâsets libzes ò lurs ficciòs/e mil fallies: segòs diu Quidi enlo Metamor. E si los gegâts/e los centaures p crueltat se sebien posar escrits de labors e archs triûphals e colûnes p memoria ò lurs batalles segòs diu Suetònio Tranqllo. li. j. ò xij. cesarib?. E si de coses no veres i ptinents e ipossibles hâ volguda tenir la tròpa de mentida p labors de lurs amichs/segòs fallòero i iliade Que ocuem nosaltres fer q sò rpiâs e segui la veritat q veem la cosa mâi festa/e obila veu diuinal tot dia: no direm les grês q nre senyor ha fetes a tots/e no direm les labors daqlls quiu mereren: e no diuulgarem los merits daqlls q hâ vir tuosa mèt treballat. E no diu lo Eccliastich. Laudem? viros gl'iosos t parentes nzos igñatiòe sua. tc. Eccli. xliij. Loem los barôs gl'iosos: e los nres parèts enla suagñacio. Y aço mateix p cor da lacte sort grâe notable qls romas antichs seruauen en aiar e indurir los homens jouens en ser actes virtuosos/cò enles solénes congregacios qls majors fehiè en Roma/los âncians q en ells eren aq publicauen los solénes fets darmes / e actes virtuosos q'ls Româs hauien fets / en manera qls jouens q ho obien escalfauen lien sort/desijâts ser semblâts actes: y de fet ne metien molts en execucio. E sobre aqsta vsâça crida Valeri e diu Nos sa estimar a açolo estudi de Atenes/ne qlseuol escola del mò: ne q: seuol estudis estrâys ne mer extè ciler pposats a la disciplia dòestica ò Roma/òla ql exien molts Camillos/Scipiòs/ Fabricis/Marcells/ e Fabis/e altres Empadors sozen singulars/segòs q ho recita élo segò libze seu: en lo titol pmer. E dòchs nos volents seguir aqsta ordenançaen vosaltres q sots vna part isigne y poderosa ò nza senyoria/no fictament: no mâleuada ment/no p faules/no p labor pirada Qr nò sunt mihi loqle neq; sermòes Mes tâsolament p manifestar la gl'ia de nze senyor q ha obrada en vosaltres. E ptal cò no duem callar la virtut/la gl'ia/e la noblesa del pncipat ò Cathalûya/e dels Cathalâs podem

verificar la paraula p nos comẽçada glorioſa dicta ſunt de te ꝓs vbi ſup̃ quodẽ thema: noble cort e noble ꝓn cipat de Catalũya e voſaltres calãs glorioſes coſes ſon dites de voſaltres per les q̃ls paules ſon demõſtrades dues cõcluſiõs fort ſingulars: ꝓmo cõ la virtut molt famoſa es claramẽt demõſtrada: quia glorioſa dicta ſunt ſecundo dela gent fort valeroſa per tot lo mon nomenada quia de te.

Deyẽ ꝓmeramẽt cõ la virtut molt famoſa es clarament demõſtrada quia glorioſa dita ſunt ço es a ceber glorioſes coſes ſõ dites. E deuets ſaber que ſegõs diu Tulli. li. ſdo. Rhetorice veteris: gloria eſt frequens de aliquo fama cũ laude gloria es cõtinua de algu fama ablaboz: e lauoz es dita virtut glorioſa cõ p molts es publicada: e diuulgada car la fama q̃ a pochs es manifeſtada no torna en tãta gloria cõ aquella que es manifeſtada y eſcãpada p tot lo mon: e ꝓço fo acordat p los Gebeonẽs qui eren della flum jorda q̃ portaſſen grãs p̃ſents a joſue dient. Audiuim⁹ famã potentie ei⁹ & cũcta que fecit &c. joſue. ix. cap. los de Gebeõ oynt la gloria: e la victoria que joſue hauia haguda cõ hauia deſbotats los Reys della lo flũ jorda acordaren de fer ligrãs p̃ſents dients oyda hauem la fama de la ſua potencia: e tot ço que ha fet en la cerra della flũ jorda ve⁹ aci cõ ſe demonſtra que p mãifeſtar la fama e continuar aq̃lla ſen ſegueix gloria: e honor car cõ los actes virtuoſos ſon publicats als gents mes gl'ia e mes fama ne redũden aq̃lls qui uhã tot. Ep ço moſſenyer ſanct Luch fa teſtimoni de Jeſuchriſt dient Et fama exiit ꝑ vniuerſã regionem de ille Luce. iiij: Appar donques q̃ com Jeſuchriſt hach hauda victoria del diable cõ lo tempta: e puys ſen deualla en Galilea la fama dell creſq̃ p tota la terra. En aço ꝓcorda lo pocta q̃ dhia fam̃ extẽdere fact: hoc virtut⁹ op⁹. Virgi. i. x. eney. diu q̃ extẽdere la bona fama els fets es obra de virtut: e de gl'ia. Axi mateix de aq̃lla Reyna Sabba q̃ohit la fama dela gl'ia d Salamo dix. Ver⁹ eſt ſmo quẽ audierã de fama tua. Sequit: viciſti famã virtutib⁹. ij. Paralipom. ix. ca. Vera es la paraula q̃ hauia ohida dela fama tua. Segueix ſe. Vẽçut has la fama p virtuts: pq̃ nos trobam q̃ los Cathalãs entre coſes fort ſingulars hã hauda grã fama p tot lo mon. ꝓmo q̃ ab grã leyaltat hã ſuit a lur ſenyor. Secũdo q̃ ab grã ardiment han treballat p lur valor. Tertio q̃ ab gran liberalitat han moſtrada lur honor. Oel primer/ clara coſa e notoria es a tot lo mõ la gran naturaleſa: e ſuir q̃ los Cathalans han fet a lur ſenyor natural: e açò p la gran leyaltat e naturaleſa q̃ en ells es eſtada. Valeri ẽlo tractat dl ſeu libre diu axi. Quẽs cal cercar dits ne actes de gẽts eſtrãyes: ſi deles nr̃es mateixes ne podẽ aſſats trobar. Perq̃ nos lerãt a part nr̃es allegaciõs de Tit⁹ Liuius: de Saluſti: de Trogo Pompeyo: de Eutropio: de Paulo Oroſio: de Julio Frontino: de Sueronio: de Iuſtino d Lucano: ni de Valerio: car jat ſia q̃ aq̃ſts. x. ſien eſtats grans hiſtorials. po nons ſan fretura en lacte p̃ſent: donchs tornãt a nr̃on ꝓpoſit vejam quis actes faer en los nr̃es. Ho fo grã lo ſuir q̃ feu Roger de Loria al rey en Pere q̃nt dſbarata Loſtol dl rey de França en lo port d Roſes. Ho fo gran lo ſuir dls Cathalans ferẽ al Rey en Pere al coll d Paniças: car en aq̃lla jornada noy hagueſi no Cathalans. Ho fo grã lo ſuir dẽ Roger d Loria ſeu al Rey en Jachme nr̃e beſaui: cõ dſbarata lo poder dl Rey Rubert d Napols en Sicilia: e ꝓs lo pncep ſon fill/ ab molta notable gẽt: e

aq̃ell menaprés en Murcia: e aps hac sanct Lluys prebenes: e per ordinatio del senyor muda los dits pſoners de part daça en les mũtayes ò prades en vn castell q̃ ha nò Siurana no so grã lo seruir q̃ feu en Benet ò Cabrera al senyor Rey nr̃e pare q̃nt ò sbaratà lo ſtol òls Bẽoueſos al port òl Cõte: e q̃nt ps lalguer: e puys a cap ò. xv. jorns se cõbate ab lo jutge Darborea el vẽce en lo cãp p no tenir tẽps no curã recitar lo ſeruir que en Boxadors e altres Catalãs feren al senyor Rey nr̃e Aui en la guerra de Sardẽya ne a ximateix curã recitar los actes gloriosos: e virtuosos quil pncipat ò Catalũya e los Catalãs ferẽ al senyor Rey nr̃e pare en la gran ajudae socors q̃ fes als regnes ò Arago: e de Valẽcia: certes dõchs be podem atribuyr a vosaltres ço q̃ dix mosseñ sanct Joan fuiſti fidelis vsq; ad mortẽ t dabo tibi coronã glorie Apocalipsis. ij. estat es sebel ata mort e p ço mereixs corona ò gloria Segonament diez que ab gran ardiment han treballat p llur valor no volem amagar vna singular gracia q̃ nr̃e senyor ha feta als Catalans: car podem dir que en tots fets darmes en Catalans sien estats: se son monstrats tostems virtuosos: e valẽts pero nous calsino q̃ guardets: en tot loch hon Catalans sien stats p nẽgun actes virtuosos e veurets quin renõ e fama haulexat de si mateix. E per abreuiar volẽ vosen recitar solamẽt dos actes car si tots los voliem dir abans nos faldria dia que bistories a recitar no es estat assenyalat lo seruir quels Catalans hã fet ala esglesia de deu e al pare sanct en la sua delitrança car quins sevullasẽ stats los tractes passats: pero ala final Catalans lan dell liurat de q̃ sa seguit seruir a nr̃e senyor e a ells fama: e labor enosa oblidar lo assenyalat acte; e seruir q̃ns feren en la cõqueſta de Sicilia/ q̃ p lur ardiment anaren ab nos/ q̃ no crem lur Rey/ ni p força lo bi podiem menar/ ni tãpoch foren moguts de anar hi p sou/ ni stipendi q̃ls donalsem/ ni tãpoch p remuneracio q̃ls poguelsem ser daça/ car tot ço òl nostre hauiem venut y empenyorat p lo dit viatge/ no loba mogut espança de nenguna retribucio q̃ls poguelsem fer: mes solament p lur valor: e mostraren lo/ certes hoc: car q̃ guarda cõ songlioſa lur entrada; e ab q̃nta fermetat y leyaltat tenien los situs e ab q̃nta virtut cõbatien les forces e los enemichs: e ab q̃nt ardiment venien dauãt la fas daqllo q̃nt venien a les mãs en lurs batalles que hauiẽ Q̃nt era glioſa aquella vista q̃ hõ vees axi la sua nascio virtuosament obzar; car nos podem ser testimoni vertader/ que en los cõbatimẽts òls lochs/ cõ la bu dell p colp de cãtera era enderrocat: laltre ab gran ardiment hi pujava p la escala dò aquell era caygut: altres que aps que la bõbarda hauia ferit e mort algu: laltre pst se metia en lo forat per eluabir lo mur/ dõ la bombarda tirava: encara que vessen pare/ fill/ bo germa/ bo cosin germa/ bo parent mort: tampoch ne curauen com si nols atagues res sabeu pque: qr magnificauit eos icõ spectu regũ: t dedit illis coronã glie. Eccl. v. Hels hap lur ardiment nr̃e senyor exalçada lur fama; e dauãt la pſencia dels Reys los ha coronats de corona de gloria. T erçament dic̃ que la lur liberalitat hã mostrada ab gran honor: q̃l poble ei en lo mon qui sien axi frãchs de franqueses e libertats/ ne quesia axi liberal com vosaltres/ car nos trobã q̃ tots los pobles òl mõ/ hola major part son subjugats a les tatracions ò lurs senyors/ e als donatius de lur bnplacit/ exceptats vosaltres/ qui sots franchs daquestes

tatxacions: pola vra liberalitat es tã-
ta/q̃ podẽ dir q̃ james nães p̃decessors
no hagueré necessitats q̃ tostẽps ne
sé estats p vosaltres socorreguts. E
apuacio daço no cal sino guardar la
ajuda q̃ faes al sãct Rey en Jachme:
al q̃l p̃ q̃star lo regne de Mallorcs
dõus lo q̃nt ỏ vres bẽs. Quãta so laju
da q̃ls Cathalãs feré al Rey en Pe
renzeq̃rt aui enla guerra dels frã
ceses: no ptrastãt q̃ metesse lurs cos-
sos a mort p ell: mes meterẽ hi lurs
bẽs en sõ poder/p mãleuar móeda p
mãtenir la guerra. Hõs cal anar lũy
si no vcure la notable ajuda q̃ vosal-
tres fes al Rey nre pare en ses neces
sitats/singularmẽt enlo set ỏla vnio:
y enla guerra ỏ Castella: que en vna
Cort q̃ tẽgue als Cathalãs en Tor-
tosa/li donarẽ p mãtenir la guerra ỏ
castella. xvij. cõptes ỏ mõeda: bes pot
dir ỏla vra liberalitat. Cõpleuerũt
honorẽ dñi i donis suis. ecclí. l. Cõ
pliré la honor ỏ lur senyor enlos se?
dõs. Que q̃ vol p̃sderar vra grãleal
tat ab la q̃l hauets fuit vze seyor/ab
vze grãardimẽt y treball: cercãt vra
valor y vra liberalitat: mostrãt vra
grãhonor esclaramẽt, puada la pme
rapart de nra diuisio: enla q̃l hauiẽ
dit q̃ la virtut molt famosa es clara-
mẽt ỏmostrada. Qz glíosa dicta sũt.

DJẽ segon amẽt enles paraules p
nos comẽçades ỏla gẽt fort vale
rosa p tot lo mõ anomenada: qr ỏ te
ço es a saber/ỏ tu no entẽgues tu pn
cipat de Cathalunya/q̃ les laborcs q̃
nos hauẽ dites/q̃ les digã ỏ gẽt estrã
ya/ni ỏ gẽt mãleuada: ni de gẽt q̃ en
cara haja a venir: ans tota aq̃sta glía
e bõdat diẽ ỏ te: es a saber ỏ tu: segõs
q̃ posẽ los grãmatichs/aq̃sta diccio
tu/es diccio ỏmostrativa ỏla cosa p
sent: e pço nze senyor volét se glíejar
enlo seu poble dix Seru? me? es tu
Jsrl̃ y te gl̃iabor. Jsa. xlix. Tu es
lo meu fuidor Jsrl̃: y en tu me gl̃ie-
jare: car la millor ep? vertadera de
mostracio q̃ hó pot fer: sies/có la co
sa es ỏmostrada a vll: e comũament
totes les psones ỏl mõ hã apetit ỏ veu
re la cosa q̃ les es dita: p aq̃sta rabo jat
sia q̃ nre senyor p̃dicas als seus apo
stols tota via/mãifestãt los la gl̃ia ỏl
seu pare: p lo apostol sanct Jhohelip:
mogut p grã ỏlig ỏ veure aq̃ll: dix a
Jesu christ. Ostẽde nobis patrẽ/
y sufficit nobis. Joã. xiiij. Seyor mõ
strés lo teu pare: y abasta a nosaltres
pq̃ nos vólets satisfer al vre desig: vo
lé mostrar a vll có la gẽt de Cathalũ
ya fort valerosa es p tot lo mõ nõe-
nada: car partit lo mõ en q̃tre parts
çoes Oriẽt/Occidẽt: Tremũtana: e
Mig jorn: qr oistra veritatẽ iuocat
ij. Esdre. iiij. Tota la tra ỏmostra/o
manifesta la vra veritat. E pmera-
mẽt si guardã a Tremũtana/ no so la
fama grãe renó q̃ lo Cõte ỏ Barcña
e los Cathalãs leixarẽ en Alemãya ỏ
liurãt la Empatriu ỏ aq̃ll cri ỏ q̃ era
estada falsamẽt diffamada/lo q̃l ỏliu
rament nengu no hauia volgut em-
pendre: ans era ỏsemparada de tots
los seus. E p lo Cõte de Barcña: e p
los Cathalãs só desliurada: bes pot
dir delle ço q̃s diu enla sãcta escrip-
tura. Suscitaui ab aq̃lone: y vocaui
nomen meũ. Isa. xlj. No so grãlacte
q̃ feren los Cathalãs en leuãt/segõs
trobã en algũes histories/q̃nt Godo
fre de Billoana p̃q̃star enla terra sã
cta hon trobã q̃ anaren ab ell/e ab lo
Cõte Girart gran colp de Rossello
neses. E no so grãrenõ e fama los al
tres actes q̃ en leuãt hauets fets: les
Illes de Sicilia: de Serdenya: e de
Corcega ne sã testimói/les q̃ls eren
nodrices ỏl Impi de Rõa: car lopo
der ỏls Romãs: e ỏls Aphricãs tãt
fortment cõbateren aq̃lles/q̃ nunca
los pogueren retenir/les q̃ls huy en
dia p grã de deu/jus lo senyal e renó
nre son retengudes. De q̃s pot dir.

Profecti sūt vt ingrederent vsq; ad orientē: t inuenerunt pascua. i. Paralipom. xiij. Si guardā enles parts de Mig jorn los actes virtuosos qls Catbalās bā fet en q̄star les Illes de Mallorca: e de Menorca/e de Eniça: e los isuits q̄ bā fet en Barberia veurē claramēt quey bā lexat grā renom e fama. Per q̄s pot atribuhir a vosaltres: ço q̄ diu Hierem. Veniēt a Meridie portātes sacrificiū i domū dñi. Jerem. xvij. Si guardam enles parts de Ponēt lo grā fuir q̄ vosaltres fes al sāct Rey en Iachme/en conq̄star los Regnes de Valécia/e de Murcia/certes podem dir q̄ be sī es p̄ exalçada la vtut vīa e nomenada. E p cōcordāça daço podem dir. Honorabilis fact̄ es i oculmeis: t gl'iosꝰ ab Oriēte ducā semē tuū: t ab Occidente congregabo te. Isa. xlij. Perq̄ podē dir aq̄lla paraula q̄ I he odosi Empador dix als seus: q̄ no podia dar millors dōs als seꝰ q̄ li hauiē deses sō Impi contralos tyrās: sino estendre y manifestar lur virtut e fama p tot lo mō diēt a ells. La vīa virtut es manifestap la freda Tanais/q̄ es riu de Tremūtana: e p la foguejāt Lyna: q̄ es regio ò Mig jorn/e per les fōts secretes del Sol/q̄ son en le nāt: e p les colūnes de Hercules q̄ fō en ponēt: e p vīes merits la vīa honor e gl'ia es p tot lo mō ernalment diuulgada. Dō appar q̄ aço sia la bēdicio q̄ deu dona a Abraā/ dient li. Terrā quātibi dabo: t dilataberis ad oriētē/ad occidētē/ Septētrionē/ t Meridiē. Beū. xxviij. E aci es pua da la segōa partida de nīa diuisio en q̄ hauem dit dela gēt fort valerosa p tot lo mō nomenada: qr ò te. Perq̄ p cōclusio denīes paraules vos volē dir vn acte fort virtuos: q̄l Rey nīe besaui seu q̄nt trames lo Rey nīe a ui sō fill: enla conq̄sta de Sardenya: lo q̄l tenit la bādera nīa Real enles mās/li dix aq̄stes paraules. Fill jous do la bādera nīa antiga ò l pncipat ò Catbalūya: la q̄l ha vn singular pui legi/q̄ es ops q̄ guardets be: lo q̄l pui legi no es res fallīcat: ne improuat: ans es pur/e net/e sens fallīa: e macula algūa: e bollat ab bulla dor: y es a q̄st: ço es q̄ nuil tēps en cāp hò la nostra bandera Reyal sia estada/ james no so vēcuda: ni delbaratada. E aço p gīa de nīe senyor: ep la grā fe eltat e natalesa de nīes sotmesos: ep aq̄sta rabo podē atribuhir a vosaltres ço q̄ dix Iulio Cesar venit de la conq̄sta de Alemāya als seꝰ sotsmesos. Alçats, alçats les vīes bāderes: car dignes sots de hauer la senyoria de Roma. Axi recita Luca ēlo pmer libre seu deles batalles. Be dōchs podē dir a vosaltres. Alçats/ alçats les vīes bāderes: car dignes sots de possehir lo pncipat de Catbalūya. E aci es verificada la paraula p nos comēçada/ enq̄ hauē dit a vosaltres. Glriosa dita fūt. ço es gl'iosa cosa es sō dites de tu. Perq̄ nos considerāts q̄ balōch temps q̄ en lo pncipat de Catbalūya no ha haudes Cortes particulars: ni ha pogut puehir a les necessitats ò l pncipat. E axi mateix que ll tortz: ni greuges si son fets: axi p lo Rey nīe pare: e per lo Rey nīe frare de gl'iosa memoria: cō p nos/ho officials nīes: ni en nēgūes cosas tocāt bō estamēt del pncipat: pusā aq̄lls tornar a degut estamēt: e ser hi la iusticia q̄s ptāy Pregants a vosaltres q̄ axicō la vīa gran liberalitat hauets en nīes p̄de cessors espēdida: axi vers nostra p vosaltres libtralmēt ò mostrada. E plaia a nīe senyor q̄ ell nos do tanta de gīa q̄ns pusā regir p tal forma/q̄ sia huey egl'ia sua: e bēnāci de vosaltres en guisa q̄ daça mereschm la sua gracia: y dalla la sua glozia. Amen.

¶ Per quāt bauia omes la p-

posicio altra del Rey en ꝑdere cõtinuar ꝓmer de totes: la q̃l no es poch agradable y digne de memoria: la q̃l ell mateix hauia escrita/e ordenada cõ aq̃ll q̃ era letrat: e bon escriptor/orador/grã Astrologech: e ha escrit e ordenat les ordinacions q̃ sõ ꝓtitulades Ordiatiões Regie dom⁹: en lo libre hõ son ꝑ altri escrites: y ꝑ ell correctes y postillades: recondit en lo Real Archiu de Barcña: pço la pos a ciserta ꝑ lo Rey en ꝑdere: ẽles cous ꝑ ell cõuocades ẽ Tarragõa/a. xxv. de ffebrer. Any. M. ccclxx. diu axi.

Hoc aũt scitote qm̃ si sciret pr̃ familiares q̃ hora fur venire et vigilare et vtiq; ꝛ nõ sinere et pfodi domũ suã: ideo ꝛvos estote parati. Luce. xij. c. Tot Rey e senyor: e tot hõ a q̃ es cõmanat regimẽt ò gẽts/ò ha uer oues cõdicions vers lo poble: e lo poble ne deu hauer vn avers lo senyor. La. j. q̃ll sẽyor deu hauer es q̃lla just e prudent. La. ij. q̃l senyor ò hauer es q̃ sia ardit e valẽt. La. iij. q̃l poble ò hauer a son Rey es: ser lleal e obediẽt. Diẽ ꝓmerament q̃l senyor deu esser just e prudent/pço cõ los Reys son lochtinẽts ò nr̃e senyor en aq̃st mõ/ò uẽ ser lur poder de resemblar a ell cõ mes podẽ/en especial en la virtut de justicia: la q̃ll los es comanada ꝑ ell. ꝑ ço Salamo q̃nt ꝑ nr̃e senyor li so,posat q̃ ò manas ço q̃ es volgues: ell veẽt lo carrech q̃ nr̃e senyor li hauia cõanat de regir lo poble: ò mana li sauiesa: y encõtinẽt axi cõ aço es escrit. iij Reg. iij. Les paraules ꝓposades seguẽts. Tu senyor mas fet regnar a mi ffuidor teu/ꝑ Dauid pare meu: e sẽyor som i sat ignorãt: dar as dõchs sẽyor al teu ffuidor sauiesa y ẽtenimẽt ꝑ jutjar lo teu poble: y ꝑ departir entre be y mal. E aço plach molt a nr̃e senyor/diẽt li axi. ꝑ ço cõ me has demanada sauiesa: e no lõgues de vida: ni riqueses: ni veniãça de tos enemichs: te donada sauiesa y entenimẽt ꝑ regir lo poble: en tãt q̃ ans ò tu nós lia estat semblãt: e ap̃s tu nós lia altre esdeuenidor: e haura cõplimẽt ò riqsa: e ò gl'ia sobre los Reys q̃ ans de tu son estats. E axis segui de fet. Appar dõchs que tot senyor de poble deu esser just regidor/saui/e prudent. Diem encara q̃l senyor ho regidor del poble deu esser ardit ò sensor e valent. Debades lo Rey si no es ardit: seria posat ꝑ regir lo poble: y no gosas/ne pogues defendre aq̃ll ò ls enemichs/car en poch tẽps serie ꝑits ꝑ lurs vehins y enemichs. E ço lo Rey Dauid ans q̃ fos Rey: guardãt e defenẽt lo bestiar ò son pare ò poder ò lleo: y ò l ors: cõbatẽt se ab ells tolch los lo molto q̃ sen portauẽ: segõs es escrit. j. Reg. xvij. c. ꝑ ço nr̃e sẽyor veẽt aq̃st hõ q̃ era ardit: no dubtava de cõbatres ab saluatges besties cõ era lo leo: e lo ors/ꝑ guardar lo bestiar de son pare/q̃nt mes faria ꝓ defendre son poble: si lo regimẽt li era cõanat: plach li cõanar sõ poble ò Israel/e feu lo Rey ò aq̃ll. Appar dõchs q̃ tot senyor de poble deu esser ardit e valẽt. Diẽ ap̃s q̃l poble deu esser a sõ senyor leal e obediẽt. Sẽs rabo los Reys del mõ farien ordinacions en la ẽra ꝑ defendre y sostenir los Regnes si aq̃lles no eren exseguides/e obehides ꝑ los seꝰ sot smesos. Especialmẽt es mester a aq̃lls Reys q̃ no son tãt poderosos cõ sos enemichs. ꝑ ço cõ lo Rey Ezechies Rey de Juda q̃ no era Rey poderes/cõ lo Rey Senabxarib Rey de Siria: ꝑ loq̃l so menaçat q̃ li vẽdria ò strubir la ciutat ò ꝑdre l'm seu les: puis lo cõ a saui Rey e soup lo seu poble obehit: segons de cõtengut. ij. ꝑalipom. xxxij. cap̃ hõ se recõpta: q̃ cõ fos puengut a orelles de Ezechias Rey ò Juda: q̃ lo Rey Senabxarib Rey dels Syrians

vengues ꝓtra Hierl'm ab furor ò ba
talla/seu ꝓsell ab los pnceps de Sy
ria:e ab los altres Barós fortes ꝙ de
gues emboçar torces les fonts ꝙ cren
tor a la ciutat de Hierl'm: e ab ꝓsenti
ment de tots ajusta gran companya
les ꝗls trencaren totes les fôts:e lo
riu que passaua p mig de la terra: p
çoꝙ si los Reys Syrians venien/no
trobassen abũdancies d'aygues a ells
necessaries. E ab grã idustria lo rey
Ezechias edifica lo mur:lo ꝗl era es
tat dissipat/e ꝓstrubi totes damũt
aqll/e defora edifica altre mur: e ins
taura en la ciutat de Dauid vna grã
força/e feu de tot linatge de armadu
res p defendre. Ordena pnceps de
les batalles en la ost: e puocals tots
en la plaça de la ciutat/parla al cor ò
aqlls:dient los. Sers vostres aners
vigorosament:e siats confortats/no
vullats hauer paor ni temença del rey
dels Syriãs/ni de la gran multitut ꝙ
ab ell es:có molt mes sõ ab nos ꝙ no
sõ ab ell. Lo braç/e lo poder carnal
es ab ells:e ab nos es nostre senyor:
ꝙ es ajudador nostre:y batalla p nos
e lo poble òl Rey Ezechias so molt
cõfortat en les paraules de aquell. E
apres seguir sequel Rey Senacarib
vench sobre la ciutat de Hierl'm
e assetja aqlla:e aq dix moltes men a
ces contra lo poble daqlla:e moltes
blassemies cõtra ðu/lo hãt lo seu po
der/menysspant lo poder de ðu. Xri
que nostre senyor veent aqst arguli
tant gran/mes cõsuls o en la sua host/
p la ꝗl rabo sen hac a tornar ven çut/
e cõsus en la sua terra/e aq so mort p
fos fills en la casa dels seꝰ deꝰ/ço es ò
les sues y dolces/e so saluada la ciu
tat de Hierl'm/p les bones ꝓuisions
quel Rey Ezechias feu/ep la obedi
encia ꝗl seu poble li hac/e p la gr̃a que
ðu los feu. Appar dó chs ꝙ obediẽcia
es necessaria de part òl poble/als ma
naments ꝗls senyors los fan. Appli
cãt al nostre ꝓpsit aqstes paraules
podem dir ꝗls Reys de Arago nres
ꝓdecessors hagueren aqstes dues có
diciós:e lo lur poble la terça damũt
dites. La ꝑmera ꝗls Reys de Ara
go foren sauis e prudents en los seꝰ
pobles regir y gouernar. La segõa
ꝗls Reys de Arago foren ardits y
valẽts p los pobles defensar. La ter
ça los seꝰ pobles foren vers ells obe
dients en lurs manaments ſuar. Di
empmerament ꝗls Reys ò Arago
foren sauis e prudents en los seus po
bles regir e gouernar. Si nos volié
recõptar lo regiment ꝙ nostres ꝓde
cessors han fet en lurs Regnes/nos
poria fer ꝙ explicassem cõplidamẽt
cõ moltes bões obres son estades fe
tes p ells/ꝙ de memoria nostra/ ni de
vosaltres no son estades recompta
des/ni escrites: ni les poriem saber.
Ver o vn senyal cert hauem ꝙ ells
foré bõs regidors: cõ lo patrimõi hã
poblat maravelosamẽt: car nengũ a
ciutat: ni vila ꝙ vuy hajam p aduersũ
nos: totes son ar ipoblades: ꝙ dis los
murs antichs/de moros/ho pels gẽ
tils no cabẽ: com appar en nres ciu
tats e viles: dó chs si no fossen estats
justs e bõs regidors/no foria lur ẽra
ari poblada cõ es ò gẽts: pço si sõ po
blades/cõ hã trobada en ells justicia
y repos. Appar dó chs ꝙ los Reys
ꝓdecessors nres foren sauis en lurs
pobles gouernar. Diẽ mes ꝗls reys
de Arago foré ardits p los seꝰ pobles
defensar. Si nos volié recõptar tots
los fets darmes de nres ꝓdecessors
lõch fiade dir: mes p abreujar vn sẽ
yal vos mostrarẽ ꝙ ells foré bons cõ
batadors: cõ de petits Reys ꝙ erẽ/ꝙ
no senyoreja uẽ si no de Escaa Emũt
en Arago/conq̃rirẽ tot lo Regne/y
Cõtes de Barcña ꝙ erẽ/haguerẽ lo
Regne de Arago p matrimõi: e fets
Reys de Arago: e Cõtes ò Barcña
pq̃rirẽ y guayaren ò ifels y rebelles

ola esglesia tot çoq̃ senyorejã vuy: q̃ p gẽa dou sõ hu dels Reys xpiãs: appar dóchs q̃ls Reys de Arago pdecessors nẽs sozen valents enlos seꝰ pobles defensar. Diem aps q̃ lurs pobles sozen vers ells obediẽts en lurs manaments fuar: los fets de armes q̃ nẽs pdecessors seren/ no haguerẽ fets si lurs pobles nols sossen estats obedients: car nosolament los sozen obedients en guardar la terra: ans encara en ajudar los a creixer e multiplicar la cozona. Eppar doncha q̃ lurs pobles los sozen obedients en lurs manamẽts. Volents dõchs nos reẽblar enles pdicions dites als nẽs pdecessors: e q̃ vosaltres resembletz als vẽs. Enla terça pdicio diem q̃ a nẽa part ne ptãyẽ dues e a vosaltres la terça: la pmera q̃ a nos ptãy es los lurs juys seguir cõ sozẽ sauis e justs regidors. La segõa q̃ a nos ptany es los lurs bõs fets en nẽa memoria retenir: car sozen valents cõbatadors La terça q̃ a nẽ pobleptãy es q̃ vulla a nos fuir cõ ferẽ a nẽs pdecessors Diẽ pmerament q̃ a nos ptãy los lurs juys seguir/ cõ sozen sauis regidors Si a dou hagues plagut q̃ nos hagues sem hauda mes pau en nẽ tẽps q̃ no hauem hauda: nos haguerem mes treballat enlo regiment de nr̃e poble y en justicia de aq̃ll q̃ no hauem: y no cõtrastãts los affers q̃ hauts hauẽ: vos hauẽ feta justicia de nos mateꝰs e de nẽs officials en prou cozts e sora cozts tãt cõ nos hauem pogut: e aço es q̃nt a la pmera. Diez aps q̃ a nos pertãy en nẽa memoria los lurs bõs fets retenir: cõ sozen valents cõbatadors/ cert grãs affers hauem hauts/ e cõtinuament: e mẽçãt la gẽa de dou de tots sõ be crits: ab los bõs fueys de vosaltres sotsmesos nẽs/ q̃ nos hauets fets: e faretz: hauem se en deu q̃ nos continuara la sua gẽa en nẽs affers daci auãt/ cõ tro ara ha seyt: y aço es q̃nt a la segõa. Diẽ aps q̃ a nr̃e poble ptãy q̃ns vulla fuir cõ seren a nr̃es pdecessors: pla obediencia q̃ hagueren los lurs pobles a nostres pdecessors es nr̃a cozona exalçada cõ veets: dõchs couens q̃ la cõ fuẽ. Diu lo poeta q̃ no es menoz virtut retenir ço q̃ es guãyat: q̃ guãyar de nouell: p que? pgã q̃ p cõseruacio de nr̃a cozona vullats ser tres coses La pmera q̃ vosaltres ciutats e viles nr̃es vos vullats be enfortir d muros e d valls: e vosaltres plats e clergues richs homens e caualls q̃ façats vostres lochs enfortir/ pq̃ enemichs/ ni aq̃stes gents robadozes q̃ son ajustades enlo mõ/ nõs puixen deshõzar/ e a vosaltres dãnifficar: cõ veets quis dãs fan enles terres hõ ells passen/ y estã. La segona vos pgã a tots: saluant les psones d vosaltres clergues que? vullats guarnir darmes: y arneꝰos: de modo q̃ puixam tenir lo cãp ab vosaltres: e defensar la terra. La terça vos pgã a tots p cõplir les coses damũt dites q̃ns vullats ser tal ajuda q̃ dis los limits d Cathalũya: ho alla hõ sera mester: ab nr̃a psona: e ab los bõs fuidors quis seguirã: nos puixã cõbatre/ p dfensar vosaltres: cõ p certãts son los ladres q̃ enlo mon se son leuats: y aribe apparellats q̃ nos y nr̃e poder es mester a cõtrastar a ells E pço hauem dites les paraules damũt començades: dient. Hoc autem scitote: qm̃ si sciret pat familias: q̃ hora fur veniret vigilaret vtiq; z non sineret pfodi domũ suã. Ideo z vos estote parati. Que vol en dir. Sapiats aço q̃ si lo senyor d la casa sabia la hora q̃ lo ladre vengues/ vetlaria: e no leixaria foradar aq̃lla. E dõchs siats apparellats. Aquestes paraules dizẽt nos a vosaltres vos dei q̃ vetlets q̃ los enemichs e ladres no? troben dur mẽt/ mes vetlats: p que? puxã dir

les paraules q̃ dix Jesu xp̃st als seus dexebles. Luce. xij. Beneuyrats sō los fuents: quant los troba vetlant lur senyor: pque placia a nr̃e senyor q̃ nos siam axi vetlants enles obres q̃ hauē a fer de nr̃e regimēt: e vosaltres é ço q̃ns hauets a obebir: q̃ mi jāçāt la sua mifica cordia obtengā de aça la sua gr̃a: e dalla la sua glia. Amen.

¶ Proposicio feta per lo Rey Alfonso/fill del Rey Jferrando primer/enlo Capitol dela Seu de Barcīa. abō les Corts se deuien celebrar/a. xviij. de Agost. Any. M. cccc xxxi.

Dos cōsiderāts q̃ q̃si es impossible q̃ negu pusca ben fer a xi de offici cō de regimēt: si primeramēt no sab aq̃lles coses q̃ segōs lo carrech q̃ ha li pertayen. E cōsiderāts q̃ la major carrega q̃ teni p̃ esser Rey de vosaltres es los fet dela justicia/cō de aq̃lla siam tēgut tot Rey de donar cōpte y rabo a dū q̃ de nenguna altra cosa. Sabents q̃l major aliment q̃ la cosa publica pot hauer es la justicia: e la administracio de aq̃lla: cō de aq̃lla se segues quen infinits bens/pau/e concordia entre los sotsmesos: e segureta a cascu de ço del seu. Per loq̃l la amor dels subdits al senyor pr̃ē gran creximēt: e la lur lealtat/no solamēt es conseruada mes encara augmētada. Per aq̃sts esguarts gran tēps es passat hauiem pēsat e deliberat metre y posar la justicia en degut orde y estamēt en nr̃es Regnes: y en aq̃st principat: mes poi uersos occupacios q̃ns son sobreuēgudes: nou hauem pogut metre en execucio. E hauem esperat tēps y sabo pq̃ho pogues sem fer/segōs q̃ ara dō p̃sent ho teni. E p aq̃sta rabo hauē cō nocats e aplegats vosaltres en aq̃sta Cort: afi q̃ ab vosaltres puscam fer disposar: e ordenar la justicia entre vosaltres a fuey de dū: e a dscar rech nr̃e: y avtilitat dela cosa publica. E cō totes les coses se regesquen p exi pli: e los mēbres diriuen del cap: e dō pendre exipli dō aq̃ll. Nos volē co mençar en nos primeramēt: p tāt si al gūs se tenen p agrauiats de nos pi aduertēcia/ho de nr̃es officials p ignorācia do malicia: car de nos certs som q̃ no p malicia. e dells ho ignoram trosus q̃ en altra manera no fossem p̃ informats som p̃sts/e us offerim de fer justicia denos e dells: laq̃l entenem executar p̃ amplament e cōplida q̃ no̅ pozie al p̃sent explicar.

¶ Trāsump dela Epistola q̃ yo Pere Ariol Carbonell escriui: e trameti al doctor Regent la Cancellaria del nr̃e Rey misser Bartholomeu de Veri: trobant se en Valencia ab sa filla del Rey dō Juan/p mi ordenada/del cas sortuit dela colte llada/donada p vn orat al Rey don Jferrando/Rey dArago: fill del Rey dō Juan/Rey de Arago: fill del Rey de Arago don Jferrando daq̃st nō̅ p mer. La qual Epla diu axi.

Senyor cōpare. Tāt es esta da la cōmocio/plor/tristicia/e dolor de aq̃sta ciutat dō Barcelona: diuendres a. vij. del mes dō Decembre. Any. M. cccc xcij. q̃ escriptura exp̃mir no pozia: e aço p locas iaudie/ne may crech se guit: en aq̃sta ciutat ni p̃ncipat dō ca thalūya: cas orrible y endemoniat. Qual es aq̃ll traydor y celerat dō vas sall del nr̃e Rey q̃ gosas sols passar sep loenteniment lo q̃ ha executat vn traydor home dō nr̃a nacio/appellat Juan Canyamas: de Cāyamas/q̃ es loch en Valles: pp lo castell de la Roca/pages de remença: cert no crech si dōch se no era soll com he dit hon o Christia se pogues trobar tal traydor. e maluat: en totes les terres de nr̃e potentissim Rey e senyor: cō

es estat Juã Cayamas: qui no era digne de ser appellat Juã/ mes diable lo ql no tement deu ne correccio algũa/cõ a hõe infernat/e no creent hi haja altra vida sino aqsta de aqst mõ ganador y ple d laços e malvestats empzengue enlo dit dia: e ab aio de crudelissima bestia/ e ferocissima demetre les mãs enla Reyal psona dl nzevtuosissimo e qsi vn ãgel trames enla terra p nze senyor: q no crech q millor Rey may sia estat: car lo dit dia estãt lo Rey assegut sobre la cadira de son sitial/enla sala del seu palau major de aqsta ciutat de Barcña obit cõ a piados Rey les supplicacions y lamentacions dels pobres miserables: q cõ sab vza senyoria acostumen de ser dauãt sa Magestat en los dies del diuendres p acõseguir justicia dels deutes/en tãt discurs d tẽps q lo piados Rey nze bo sopzortaua/ ab tãta paciencia q les. xij. hozes dl mig jozn ley acõseguirẽ: e lauors ton sozçat cessar tal exercici: e anar se a dinar: lo traydor e mes q traydor/ mal pũt nat: estãt amagat dins la capella hoe sglesia q es al costat del palau Reyal/mirãt la via dela plaça dl Rey: e veent exir lo Rey/ no dubta pas a pas/ sens q algu no sen temia dels circũstãts q aq eren en gran nõbze/q nos podia anar si no ab grã empentes venir vers lo Rey q deualla ua p les escales: dauãt los portals dl palau y esglesia: aportãt lo maluat home soza la capa vna tallant espasa tota nua/curta e ampla/ q tallaua cõ a rahor. E quant lo Rey hague deuallat lo segõ grau/ell cõ a traydor venint li detras trague la espasa nua q tenia dejus la capa/e dona ab aqlla vn colp entre cap e coll del Rey: q si no fos p miracle d nze senyor/e la custodia dela verge Maria: e lo Rey a qll dia de diuendres djunaua: lo cap dles espatlles en vn pich loy hague lera leuat: enze seyor volgue q lo colp vengue fiach: p lo mouiment del de uallar del Rey: ep lo maluat q li tremola lo bras: impedit p les espatlles de vn altre: y volẽt ell reuenir d dar li ab dita espasa altre colp encõtinẽt ans q no l pogues remetre li fon ps los bras: e la psona p los circumstãs q alli li donaren tres pũyalades/el hagueren mort: e fet cortes alli: si no fos la misericordia del Rey q dix en son castella. No lo mateys. De que lo Rey qui volia caualcar p anar sen ala sua posada/ tceant se ab la ma enlo coll/ veu molta sanch que rajaua dl colp ps vna part del seu tauardo/y embolicala p la naffra/e son acõsellat que no caualcas/ ans romãgues dins lo palau p medecinar la naffra: e anãt ell a peu ab grã esforç/ab ajuda de psones al palau/ aposentarẽ lo enlo apartament quis diu jusa/lla hõ posaua lo Rey dõ Juã d memoria imortal/pare seu. Quãt lo Duch d Calabria era aci p esposar dona Juana filla del Rey dõ Juã/ab dõ Ferrando Rey de Napols/pare del Duch de Calabria: e de set en la grã sala del palau fozé fets les esposalles del Rey de Napols ab dona Juana molt põposament: enles qls vos hi fos psent e ordenas los capitols matrimõials e cartes de aquells resultãts. E jũt que son lonze Rey enlo apartament assegueren lo sobre vna cadira: e feren venir encõtinent tots los fisichs e chirurgians desta ciutat p medecinarli la naffra: y entre tãt li donaren vn poch d vi fort a beure: y hauer lo begut dix lo Rey ab veu tremolosa lo cor men va: teniame tort: evẽch en sincopis esmortint se: entãt que foren aquí los plors e crits que era cosa d pietat: e incredible: e nze senyor q may mãca: oib9 in se spãtib9: e majormẽt ala immaculada verge Maria dela ql aqst Rey nre senyor es molt

deuot: car ell la tenia empmtada en
loco2 hon sempze la inuocada p9 de
boca no podia: e poch apzes cobzala
paraula e dix ab esfoz q̃ no plozassen
ne baguessen dubte ỏla sua vida car
ell p gracia de deu: y de nzã dona se
sentia bo: e parlant axi arribarẽ los
Phisichs: e Cyzurgiãs e regonegue
ren li la nafre: e trobarẽ q̃ p aq̃lla no
era perillos de mozir: mas era liuẽ-
gut a vnãl ỏ aranya la mozt: p quãt
la nafre estaua daquesta manera que
lo cop dela spasa hauia pduna part
del coll vers lo cap: e altra vers la
ozella: e no hauia pres del mig: lla
hon es la vena vital que si poch bi
hagues tocat lo dit Rey nzc senyoz
alli encontinẽt fora cay gut mozt. E
aq̃ mateix tengueren los phisichs: e
Chirurgians consell com lo pensari
en si li darien punts en la nafre: hosi
aquella ab aygues fortz la curar iẽ
la cõclusio fonch de apuntar li aquel
la en tant queli han dat set pnts: e
ara per gracia de deu esta molt bẽ
la dita nafre que nos creu que per a
quella sia perillos de mozt empero
es restat: e restara segõs se diu pbõs
dies en aquest palau Real si plaura a
nzc senyoz e a nza dona lo seu fet no
ser a res pus es estat pst cozregit car
lo major miracle ỏl mõ es estat cõlo
dit tray doz nol ha degolat: E si vza
sauie sa vol saber hon era yo: e com es
taua trista la Ciutat: com lo dit cas
ses seguir senyoz compare sapia vos-
tra prestãcia que yo vt consueui de es
tar en aquest Real Archiu demane
vsq; ad neridiẽ cotidie: estaua lo dit
dia ỏl diuendres cercãt enlos regis-
tres/ pui siõs/ e puilegis Rey als: e sẽ
tint tocar les. rii. bozes de migiozn:
yõlent ỏ cercar legint vna letra vza
de. rii. ỏ Hoc bze: q̃ sola mẽt lo Algut
zir ỏla iq̃sicio hauia a mi aq̃lla dada
ab dues altres/ dirigides vna a mos
sen Miq̃l de Gualbes: e laltra a Ni-
colau Pere: les q̃ls doni vuy pq̃ no
pogui a yr: p ser yo fora q̃si de seny: y
estãt axi legint vza letra: y estãt admi
rat p ser axi velleta en Calẽdari: car
ha trigat vn mes ỏ venir en mãs mi
es: a laq̃l nócur al psent rndre: pus
ja dich a vos he escrit y respost ab
cõplimẽt: yo senti gran remoz e bzo
git en lo palau q̃ paria si hagues mes
foch: e tot ne vengues a terra: isq̃ ỏ
cõtinent de aq̃st Archiu: e ani vers
la gran sala del palau: e trobi hi les
portes tãcades: e grãs plors e crits
q̃ diguera hõ q̃ la ciutat sen entraua
en abis: en tãt q̃ ỏmani tot tremolãt
q̃ era aq̃st tã grãbzugit: rnguerenal
gũs: q̃ hauien nafrat lo Rey: altres
diguerenq̃l hauien degollat ab vna
espasa: e no sabiẽ q̃ era: altres digue
ren q̃ aq̃ll q̃l hauia nafrat ho dego-
llat ja l tenien ps: de q̃ obint aço en
veritat dich a vos cõpare q̃ cuydi aq̃
espasmar: e cobzi cozr: e plozãt e sospi
rãt a nana inuestigãt q̃ era dels vida
del Rey: q̃ yol vull veure: y tant no
treballi/ e demani: tãtes forzen les em
pentes dela gent q̃ nol pogui veure:
y vereu venir lo Cardenal de Espan
ya. Linfãt don Hẽrich Cõte de Em
puries: e la gẽt axi dela casa del Rey
cõ dela ciutat: vns ab armes: altres
sens armes plozãt e cridãt. Fiscal
Rey: e donauen tãts grãs colps en
les portes ỏl palau pentrar: q̃ paria
les rõpessen: vns hi entrauẽ: altres
no podien/ plo empaig q̃ls era fet: e
sapiau q̃ tota la ciutat estaua cõmogu
da/ y en armes. E la Reyna dõa Ysa
bel muller del Rey sabent los cas/ q̃si
cuyda mozir: esmortint se: y plozant
dir. Hõ es lo meu Rey e senyoz/ es
mozt ho viu/ seguiu me vos altres dõ
zelles mies e teniu me p les crelles q̃
a peu vull anar al palau: y tãt cuytat
cõ pogue ab ses dõzelles: e ab multi-
tut grandissima de gent acompãya-
da: e tostemps plozant/ e cridãt/ e sos

pirant q uengue al palau. e al entrãt de mana si lo Rey era viu ho mort. e fon li dit q era viu. e no tenia ôla na fra gill de morir. de q sen alegra q pa ria fos resuscitada ô q̃si morta q esta ua. e tot hõ ab ella volia entrar enlo palau. e tãcaré les portes ôl palau q̃ noy entra si no ella ab ses dõzelles y ab los de sa casa: tãta era la gẽt q corria y venia al palau q̃ yo crech q̃ ni en Roma quant mor lo Papa/ ni en altra part ôl mõ/ mayes estat plor/ tumult/ e tristura: q̃ es estat lo dia ôl diuẽdres en aq̃sta ciutat: q̃ no era algu q̃ sic trobas q̃ volêters no volgues pẽdre la mort p restaurar lo Rey. Ma la e molt mala/ e marrida/ e trista jornada fora estada p aq̃sta ciutat/ si fos mort lo Rey/ q̃ no poguera fer mẽys q̃ nos fos auolotada p la cõmocio en q̃ estaua: q̃ ha be mostrat y mostra a q̃sta ciutat tenir fidelitat a son señor. Q̃zes sie fetes a nze senyor e ala verge Maria q̃ lan guardada de tãta ôsa uentura có fora estada si lo Rey fos mort en aq̃sta ciutat/ si be aq̃sta es grã y no se cõ sepusca be castigar: pq̃ en es deuenidor: romãga exẽple y castich als traydors e malshomẽs: ans parlen de molts lenguatges / vns dien q̃ aq̃st traydor es vengut de frãça hõ era criat p esser bãdejat / p les remẽ ces/ e q̃ de frãça es vengut aq̃st mal. Altres aliter taliter que noy sabẽ entrar/ ne de hõ ve / ne quin es causa. Aquest traydor cõ es estat pus lanyn poch turmentat pque digues la veritat/ cõ ell se fingis orat: quãt ne pnie la deposicio: ades debia que deu e lo sanct espit loy hauie fet fer. Ades debia que ell era Rey: e no lo Rey/ e que ell ho hauia fet p lobe comu/ y no se quines altres ôposicios ô follorar: e insensat: cre bien queu sebia p estucia cõ se digue: que los de casa a hon ha posat aci en ciutat/ han ôposat que may hãconegut sos foll: ans parlaua ab bon seny. Apos escrital a present: he sabut cõ lo dit home q̃ ui ha fet lo dit cas ha viscut per vns poquets de dies; y es estat turment at/ e molt interrogat. y examinat. y es estat vist que era endiablat. e foll. orat. e insensat. que persona del mon no loy ha fet fer: si no lo diable. car ell ha deposat que lo esperit sanct loy hauia manat que matas lo dit señor Rey. E apos ell sora Rey. fins a dir apres de alguns dies quel leixassen anar. que ell renunciaria tot lo seu dret que tenia de Rey. e prometera que no mataria lo dit nostre Rey e senyor. Si be ell debia que lo hagues volgut matar segons hauia dit. e moltes altres desuarions e orades res se haleixat dir. que en veritat es estat molt be conegut. axi per la dita senyora Reyna quil volgue veure. e interrogar com per los Vicicancceller. e Thesorer. e altres del consell Reyal. que lo dit desauenturat home en mal punt nat. era del tot endiablat. e foll. e orat. e insensat. E mes han sabut que tostemps es estat tal. y ha fets e perpetrats molts cassos e desastres de home endiablat. e foll. e orat. e insensat. E perço lo dit senyor Rey sabent aço dir. que ell per amor de nostre senyor deu. e dela sua gloriosa mare madona sancta Maria aduocada dels peccadors li perdonaua. e mana quel traguessen dela pso. el vestissen. Empero al dit Cõsell Reyal es estat vist sens quel dit senyor Rey noy ha sabut res. que aq̃st home encara que fos endiablat. foll orat. e insensat deuia morir a crudelissima mort: per esser exemple y castich als altres. y fos tambe memoria eternal. E perço la sentencia es estada donada en persona del senyor rey per missser. Alfonso dela caualleria. Vicicanceller del dit senyor Rey. Y es estada tal. e tan cruel. quel han

portat tot nuu sobre vn castell ò fusta q̃ hauien bastit: el tiraua vn carro: es tãt hibe ligat lo foll / orat / e insenlat en vn arbre hopal cõ sil ò gues sen cru cificar: e lo castell ab lo foll ter̃ anar tirãt lo carro p̃ los locbs e carrers seguents. Primeramẽt pla plaça ol Rey / hõ es estat fet lo dit cas: e alli ò viu en viu pser lo be penar li so le uat vn pũy: e vn tros ol bras: ap̃s ti rãt lo p̃ los altres carrers hõ va la p̃ cesso ò Corp̃ri: e aq̃ en vn carrer ferẽ aturar lo castell: e leuaren li vn vll: y en laltre carrer laltre vll e laltre pũy: e anãt en laltre carrer leuaren li laltre bras: ap̃s ẽ los altres carrers axi anãt lo ò smembraren / leuãt li a ò vn membre a des altre fins a traure li lo ceruell: axil feren morir penãt q̃ era cosa ò pietat: y ell may se mogue / ne parla: ne ò bia res: ne s cõplãya ia: cõ si donassen sobre vna pedra: e ab grã aualot ò fadrise gent joue q̃ li anauẽ al entorn: e dauãt; e detras lo trague ren ò la ciutat p̃ lo portal nou; q̃ teren passar lo castell p̃ los altres carrers / q̃ vã al portal nou / y escassament fo fo ra la ciutat lo lapidaren: e meteren fo chal castell: lo q̃l ab los trocos del home sentenciat q̃ en lo castell estaua son tornat p̃stcendra: q̃ bes pot dir q̃ en lo dit cas: e son seguits tres mira cles. La hu en la psona del Rey: cõ a q̃ no mori: e laltre en la psona del foll cõ no l pr̃ejaren en cõtinent: car si lo Rey e lo foll fossen aq̃ morts: cõ res tauem nosaltres dela ciutat embolu mats e ò sauenturats: q̃ may sen ha gue ra sabut da q̃st cas la vitat: e lal tre miracle cõ la ciutat q̃ estaua tota cõmoguda: y en armes / cõ nos auo lota: q̃zics nes sien fetes an̄e senyor / e a la sua mare: quins hi ha ajudat: q̃ de res nõ tenim culpa: ens ha n̄e sen yor deu restaurat a q̃st n̄re Rey: lo q̃l no crech o cbõdat y sanctedat tenga par en aq̃st mõ: placia a la sancta Tri nitat q̃ li vulla ydonar. Amẽ. De bar celona a. viij. de Decembre. Any. M. cccc xcij.

Pere Miq̃l Carbonell.

Ecort cõ aquesta Chro nica hohistoria de Espãya / comenci de ordenar e cõpõ dre: y escriure yo Pere Mi q̃l Carbonell / a. iij. de Febrer. Any M. cccc xcv. E acabi a. xxvi. ò Març Any. M. D. xiij perço hauria trigat ẽ escriure y cõpõdre aq̃lla. xviij. anys no cõtinuus: car ocupaua lo temps a rien cercar libres / escriptures: e re gistres quins fessen mencio: com en al tres fets y negocis / pur la mes part ò l temps ab molta vigilãcia jó taua e ò spenia en p̃tinuar aq̃lla. Ap̃s aca bada com se mostra / hi he fets ligar moltes sulles de pap̃ en blãch: en les q̃ls axi ligats he escrit / y escriure ò duce algũes coses axi ãtigues cõ mo dernes de memorar aq̃lles dignes. Jatsia algũs hagẽ dit q̃ la deuia aca bar ò scriuit hi los actes sets p̃ lo rey dõ Ferrãdo / fill ò l Rey dõ Iuã ò gli osa memoria: empo lo p̃dit misser Hie ronym Pau cosimeu ha consellat lo p̃trari: ço es q̃ nõ cõpones sino fins al Rey dõ Iuã inclusiue: leixant ho cõpõdre als Chronistes ò l Rey don Ferrãdo quin son be pagats / e yo fot te no sere remunerat. Le q̃l misser Hieronym Pauq̃n es estat causa ò cõpõdre la: yo desijaua la veure aca bada: e a nr̃e senyor ha plagut de no poder la ell veure: ne corregir / si no ò l p̃ncipi fins al Rey en Pere terç / cognomenat ò l punyalet exclusiue: car appellal al seu sanct Regne: dime cres sanct q̃ cõptauẽ. xxij. de Març. Any. M. cccc xcvij. Cuius aia in pa ce requiescat. Amen.

Laus immenso deo.

Alabor y gloria de nostre senyor deu Jesuchrist: y dela humil verge Maria: es acabada la present hobra delas Chroniques de Catha lunya tretas del Archiu Real per lo honorable e discret mossen Pe re Miquel Carbonell q Archiuer Real e notari publich de Bar celona. Y estampat en la insigne Ciutat de Barcelona per CARLES Amoros y ha despesas de mossen Jau me manescal: y mossen Raphael deuder maior: y mossen Jonot gordiola: y mossen Jonot trinxer Mercaders de libres Ciuta dans dela dita Ciutat de Barce lona a .xv. de Noembre. Any. M.D.xxxvj.

J. C.

El Registre del present libre: en lo q̃l y ha dos cuerns de sinch fulls: la hu es en lo abecedari primer .c. laltre es en lo abacedari segon. J.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.l2.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z. A.B.C.D.E.F.G.H.J.